

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

KUNGL BIBL.
- 1 NOV 1960
STOCKHOLM

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1960:34

SOU
1960:34

Inrikesdepartementet

REVIDERAD
BRANDLAGSTIFTNING

BETÄNKANDE AVGIVET AV
1954 ÅRS BRANDLAGSREVISION

Stockholm 1960

Statens offentliga utredningar 1960

Kronologisk förteckning

1. Folktanvården. Idun. 189 s. I.
2. Högre utbildning, forskning och försök på lantbrukets område. Almqvist & Wiksell, Uppsala. XII + 501 s. Jo.
3. Grusexporteringen i Sverige. Idun. 85 s. Jo.
4. Fastighetsbeskattningen. Marcus. 179 s. Fi.
5. Förslag till namnlag. Idun. 362 s. Ju.
6. Studiekostnader vid beskattningen. Idun. 211 s. Fi.
7. Redogöransvaret och anmärkningsprocessen. Kihlström. 146 s. Fi.
8. Preliminär nationalbudget för år 1960. Marcus. V + 121 s. Fi.
9. De ekonomiska villkoren för en huvudmannaskapsreform inom mentalsjukvården. Idun. 173 s. I.
10. Statstjänstemäns förhandlingsrätt. Idun. 105 s. C.
11. Överyn av lagen om försäkringsrörelse. Idun. 509 s. H.
12. Krigsmattens högsta ledning. Beckman. 235 s. Fö.
13. Individuella differenser och skoldifferentiering. Victor Fetterson. 127 s. E.
14. CP-vården. Idun. 175 s. I.
15. Kursplanundersökningar i matematik och modersmålet. Idun. 536 s. E.
16. Banklikviditet och kreditprioritering. Idun. 245 s. Fi.
17. Forskning och högre utbildning på skogsbrukets område. Idun. 207 s. Jo.
18. Reviderad nationalbudget för år 1960. Marcus. V + 98 s. Fi.
19. Rättssäkerheten vid administrativa frihetsberövanden. Idun. 138 s. Ju.
20. Allmänna yrkesinspektionen. Idun. 135 s. S.
21. Medicinska äktenskapshinder. Idun. 140 s. Ju.
22. Bohuslän. Idun. 326 s. S.
23. Besparingar inom försvaret. Idun. 245 s. Fö.
24. Lagberedningens förslag till jordabalk m. m. I. Lagtext. Norstedt & Söner. 259 s. Ju.
25. Lagberedningens förslag till jordabalk m. m. II. Motiv till balken. Norstedt & Söner. 815 s. Ju.
26. Lagberedningens förslag till jordabalk m. m. III. Motiv till lagen om införande av nya jordabalken m. m. Norstedt & Söner. 267 + 31 + 313 s. Ju.
27. Offentlig provningsverksamhet. Behov och resurser. Idun. 157 s. H.
28. Förverkande på grund av brott. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 188 s. Ju.
29. Frågan om åtgärder för att förbättra konsumtionsmjilkens beskaffenhet. Idun. 236 s. I.
30. Objektiviteten vid forskning och försök på växtnäringområdet. Kihlström. 324 s. Jo.
31. Betänkande angående inrättande av en fond av malmvístmedel till främjande av naturvetenskapligt och tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete. Marcus. 106 s. Fi.
32. Statliga företagsformer V. Idun. 214 s. Fi.
33. Förskollärautbildningens organisation. Idun. 101 s. S.
34. Reviderad brandlagstiftning. Idun. 358 s. I.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1960:34

Inrikesdepartementet

REVIDERAD
BRANDLAGSTIFTNING

BETÄNKANDE AVGIVET AV

1954 ÅRS BRANDLAGSREVISION

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE

STOCKHOLM 1960

STATE OF NEW YORK
IN SENATE
January 15, 1907.

REPORT
OF THE
COMMISSIONER OF THE LAND OFFICE

IN RESPONSE TO A RESOLUTION
PASSED BY THE SENATE
MAY 15, 1906.

ALBANY:
JAMES BROWN PUBLISHERS,
1907.

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Inrikesdepartementet . . .	7
---	---

Författningsförslag

Förslag till Brandlag	13
Förslag till Brandstadga	18
Förslag till Lag om ändrad lydelse av 79 § kommunallagen den 18 december 1953	29
Förslag till Förordning om ändrad lydelse av § 8 förordningen den 18 juni 1864 ang. utvidgad näringsfrihet	30
Förslag till Instruktion för statens brandinspektion	31
Förslag till Instruktion för länsbrandinspektörerna	33
Förslag till Kungörelse om ändrad lydelse av 11 och 41 §§ länsstyrelseinstruktionen den 30 maj 1958	35
Förslag till Kungörelse om upphävande av kungörelsen den 6 juni 1918 angående beskaffenheten av vissa för brandväsendets räkning i rikets städer med flera samhällen använda kopplingsanordningar för tryckslangar med mera . . .	37

Motiv

1 kap. Huvuddragen av gällande bestämmelser angående brandförsvaret m.m.	38
2 kap. Utredningsuppdraget samt sättet för utredningsarbetets bedrivande m. m.	43
3 kap. Brandskador och brandförsvarskostnader	50
4 kap. Allmänna synpunkter på organisation och lagstiftning	64
5 kap. Kommunal samverkan inom brandförsvaret	76
Samverkansformer	76
Brandförsvarsavtal	81
Allmänna synpunkter	81
Släckningsavtal och släckningshjälp	83
Materielfrågor vid släckningsavtal	89
Brandförsvarsavtals innehåll	91
6 kap. Kommunal brandstyrka	93
Behov av heltidsanställd personal	93
Organisation och terminologi	99
Tjänstepliktig personal	102

	Beredskap	105
	Brandförsäkringsinrättningarnas taxepolitik och det kommunala brandförsvaret	109
7 kap.	Brandkårernas olycksberedskap	112
	Nuvarande förhållanden	112
	Ambulanstjänst	112
	Räddningstjänst	118
	Sjöräddning	120
	Brandlagsrevisionen	121
8 kap.	Alarmering	128
	Ingående alarmering	128
	Brandalarmeringscentral	133
	Utgående alarmering	139
9 kap.	Brandsyn	141
	Rådande förhållanden	141
	Brandsynens omfattning	145
	Brandsyneförrättare	151
	Tillsyn å elektriska anläggningar	154
	Samråd med byggnadsnämnd	158
10 kap.	Sotning	162
	Sotningsväsendets kommunalisering	162
	Sotningsbehov och sotningsfrister	163
	Historik; gällande svenska och utländska bestämmelser	163
	Utredningar om sotbildning och sotningsfrister	167
	Skorstensfejareorganisationernas förslag	171
	Brandlagsrevisionen	171
	Sotning av imrör och avgasrör	176
	Täthetsprov	180
	Sotning av auktoriserad skorstensfejare	182
	Gällande rätt	182
	Brandlagsrevisionen	184
	Sotningstaxa m. m.	188
11 kap.	Industribrandförsvaret	193
	Inledning	193
	Industribrandsläckning	194
	Gällande bestämmelser	194
	Skyldighet att hålla brandkår vid industri och annan anläggning	197
	Samverkan mellan industribrandkår och kommunalt brandförsvaret	199
	Tillsyn å industribrandförsvaret	202
	Gällande bestämmelser	202
	Förbättrad intern tillsyn	204
	Brandlagsrevisionen	205
	Normerande anvisningar för industribrandförsvaret	208
12 kap.	Skogsbrandförsvaret	211
	Inledning	211
	Samordning av bygdebrandförsvaret och skogsbrandförsvaret	212

13 kap. Regional tillsyn	219
Nuvarande organisation	219
Länsbrandinspektörerna och länsskogsbrandinspektörerna	219
Brandkårsförbundens konsulenter	220
Militära brandinspektörer	222
Uppgifter	224
Organisation	229
14 kap. Central tillsyn och ledning	236
Inledning	236
Tidigare utredningar och förslag om riksbrandinspektörens ställning och uppgifter	237
Förhållandet till civilförsvarsstyrelsen	237
Förhållandet till sprängämnesinspektionen	239
Statens organisationsnämnds förslag 1959	241
Brandlagsrevisionen	247
Behovet av en central statlig tillsynsmyndighet	247
Statens brandinspektion och civilförsvarsstyrelsen	248
Statens brandinspektion och sprängämnesinspektionen	249
Forskning	253
Statens brandinspektion och statens brandskola	255
Organisation och personal	256
15 kap. Kompetens- och utbildningsfrågor	261
Allmänna synpunkter på brandbefälets kompetens i olika kommuner	261
Yrkesbrandpersonalens utbildning	264
Brandchefer, vice brandchefer och därmed jämställda befattningshavare	264
Brandmästare	270
Brandförmän och brandmän	271
Borgarbrandbefälets utbildning	274
Statens brandskola	278
Brandskolans allmänna uppgifter	278
Särskilda utbildningskurser	279
Personal och lokal m. m.	279
16 kap. Bidrag och ersättningar m. m.	282
Statsbidrag	282
Ersättning för släckningskostnader	282
Skogsbrand	283
Brand i statens egendom	285
Uppsåttligt eller värdslost orsakad brand	288
17 kap. Särskild motivering till förslaget till Brandlag	290
18 kap. Särskild motivering till förslaget till Brandstadga	303
Om brandordning samt om förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter	303
Om brandstyrka och brandbefäl	314
Om vissa för brandförsvaret erforderliga anordningar	320
Om brandsyn	321
Om sotning	322

Om åtgärder till förekommande och släckning av brand	323
Om besiktning	326
Om ansvar och besvär m. m.	327
Övergångsbestämmelser	329
19 kap. Särskild motivering till övriga författningsförslag	338
Förslaget till Lag om ändrad lydelse av 79 § kommunallagen	338
Förslaget till Förordning om ändrad lydelse av § 8 förordningen ang. utvidgad näringsfrihet.	338
Förslaget till Instruktion för statens brandinspektion	338
Förslaget till Instruktion för länsbrandinspektörerna	340
Förslaget till Kungörelse om ändrad lydelse av 11 och 41 §§ länssty- relseinstruktionen.	341
Förslaget till Kungörelse om upphävande av kungörelsen angående beskaffenheten av vissa för brandväsendets räkning i rikets städer med flera samhällen använda kopplingsanordningar för tryckslangar med mera	341
20 kap. Kostnadsberäkningar	346
Statens brandinspektion, avlöningar	346
Statens brandinspektion, omkostnader	347
Statens brandskola, avlöningar	347
Statens brandskola, omkostnader	348
Bidrag till svenska brandskyddsföreningen och svenska brandkå- rernas riksförbund	348
Bidrag till förebyggande och släckning av brand	348
Sammanfattning	349
21 kap. Sammanfattning	351
Särskilda yttranden	356

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Inrikesdepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 juli 1954 har dåvarande chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hedlund, den 11 augusti 1954 *dels* tillkallat landshövdingen E. A. Westling, ledamöterna av riksdagens första kammare förre stationsmästaren H. Rudolf Anderberg och förre förmannen E. Hjalmar Nilsson, numera ledamoten av riksdagens första kammare lantbrukaren O. Ferdinand Nilsson, ledamöterna av riksdagens andra kammare kammarherren James I. A. Dickson och pastorn G. Ruben Swedberg, brandchefen i Örebro K.-M. Grönlund, brandchefen i Härnösand V. Tell och ombudsmannen i svenska kommunalarbetareförbundet Axel Petersson att såsom sakkunniga inom inrikesdepartementet verkställa översyn av brandlagstiftningen och brandförsvarets organisation jämte därmed sammanhängande spörsmål, *dels* uppdragit åt Westling att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete.

Jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 3 september 1954 för chefen för inrikesdepartementet att tillkalla ytterligare en sakkunnig i utredningen har samma dag såsom sakkunnig tillkallats brandchefen i Kärna kommun, fanjunkaren Gösta Pettersson.

Sedan Swedberg och Westling avlidit, ha såsom sakkunniga tillkallats, den 5 juli 1957 ledamoten av riksdagens andra kammare folkskolläraren John R. Anderson och den 12 november 1957 landshövdingen i Jämtlands län A. V. R. Tottie, varjämte åt Tottie uppdragits att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete.

De sakkunniga ha antagit benämningen *1954 års brandlagsrevision*.

Med stöd av Kungl. Maj:ts ovannämnda bemyndigande den 27 juli 1954 har dåvarande förste länsnotarien P. A. Bjerling den 9 november 1954 förordnats att vara sekreterare åt brandlagsrevisionen. Med entledigande av Bjerling har den 1 december 1955 dåvarande länsassessorn C.-A. Noring för-

ordnats att vara sekreterare åt revisionen. Sedan Noring den 10 december 1956 entledigats, har fiskalen i hovrätten för Västra Sverige C.-G. Källner den 2 maj 1957 förordnats att fr. o. m. den 27 maj 1957 vara sekreterare åt brandlagsrevisionen.

Jämlikt nyssnämnda bemyndigande har Noring den 5 oktober 1957 tillkallats att räknat fr. o. m. den 10 december 1956 såsom expert biträda revisionen; från detta uppdrag har Noring entledigats den 12 september 1958.

Med stöd av samma bemyndigande tillkallades slutligen den 28 maj 1959 rektorn vid statens brandskola, civilingenjören Swen Hultqvist att såsom expert biträda brandlagsrevisionen vid behandling av frågor om utbildning och undervisning.

Brandlagsrevisionen är angelägen framhålla att de båda ombytena av sekreterare ävensom den tid av omkring 6 månader, varunder revisionen saknat sekreterare, medfört att utredningsarbetet blivit på ett onormalt sätt fördröjt. Härigenom har resultatet av den statistiska undersökning av kommunernas brandförsvär, varmed revisionen år 1954 inledde sitt arbete, i vissa avseenden blivit föråldrat när förevarande betänkande framlägges. Revisionen har emellertid icke ansett lämpligt eller erforderligt att under senare delen av utredningsarbetet föranstalta om ytterligare en sådan statistisk undersökning.

En närmare redogörelse för hur utredningsarbetet bedrivits lämnar brandlagsrevisionen i betänkandets andra kapitel.

Aktuarien fil. kand. Gunnar Berggren har på brandlagsrevisionens uppdrag utfört en s. k. operationsanalys på brandförsvarets område. Medel härför ha ställts till revisionens förfogande, förutom från elfte huvudtitelns kommittéanslag, av Sven Lübecks minnesfond, Försäkringsbolaget Skandias hundraårstiftelse och Städernas försäkringsbolags fond för brandskyddsteknisk forskning.

För att tagas i övervägande vid fullgörandet av de sakkunnigas uppdrag ha nedan angivna dagar följande ärenden av Kungl. Maj:t överlämnats till brandlagsrevisionen:

1) den 30 juni 1955: Sveriges standardiseringskommissions skrivelse den 13 mars 1940 jämte därtill hörande handlingar angående viss komplettering av kungörelsen den 6 juni 1918 (nr 530) angående beskaffenheten av vissa för brandväsendets räkning i rikets städer med flera samhällen använda kopplingsanordningar för tryckslangar m. m.;

2) den 30 juni 1955: länsstyrelsens i Östergötlands län skrivelse den 12 juli 1954 med hemställan om sådan ändring av brandstadgan, att jämväl i landskommun med sotningsmonopol skorstensfejare åläggas vid straffansvar att tillse att föreskriven sotning verkställs;

3) den 28 oktober 1955: civilförsvärsstyrelsens skrivelse den 10 oktober 1955 med hemställan om vissa ändringar i kungörelsen den 13 oktober 1944 (nr 697) angående statsbidrag till uppförande av brandstationer;

4) den 15 juni 1956: dåvarande svenska brandbefälsförbundets skrivelse den 21 juni 1954 med hemställan om utfärdande av bestämmelser angående ersättning åt allmänheten vid biträde åt brandkår i samband med större trafikolyckor m. m.;

5) den 29 juni 1956: riksbrandinspektörens skrivelse den 8 juni 1956 med framställning om viss ändring i förordningen den 31 december 1915 (nr 585) angående användande av militär personal till upprätthållande av allmän ordning samt för eldsläckning och andra dylika ändamål;

6) den 15 februari 1957: riksbrandinspektörens skrivelse den 30 april 1955 jämte därtill hörande handlingar angående ändring av brandstadgans övergångsbestämmelser om tillämpligheten av kompetensföreskrifter för brandbefäl och skorstensfejare; samt

7) den 15 januari 1960: statens organisationsnämnds skrivelse den 17 december 1959 med redogörelse för organisationsundersökning vid statens brandinspektion jämte därtill hörande handlingar.

Från inrikesdepartementet ha vidare till brandlagsrevisionen överlämnats:

1) den 8 september 1958: skrivelse den 18 augusti 1958 från kamreren Oscar F. Wistrand till Konungen angående omorganisering av brandväsendet inom riket;

2) den 17 september 1958: skrivelse den 15 september 1958 från kommunalkamreren i Hällby kommun Ivar Permvall till chefen för inrikesdepartementet med framställning om ändring i brandstadgans bestämmelser om brandsyn; samt

3) den 15 januari 1959: skrivelse den 13 december 1958 från drätselkammaren i Ronneby till inrikesdepartementet angående tilldelningen av statsbidrag till uppförande av brandstation.

Riksdagens justitieombudsman har med skrivelse den 31 december 1954 till brandlagsrevisionen för kännedom överlämnat handlingarna i ett av honom handlagt ärende rörande straffpåföljd för överträdelse av vissa i brandordning meddelade bestämmelser.

Vid utredningsarbetets fullgörande ha vidare beaktats följande till brandlagsrevisionen överlämnade handlingar:

1) skrivelse den 21 juni 1955 från brandstyrelsen i Hässleholm angående brandsynförrättare;

2) skrivelse den 2 december 1955 från Kronobergs läns brandkårsförbund angående brandchefs deltagande i byggnadsnämnds sammanträden;

3) länsstyrelsens i Norrbottens län skrivelse den 17 januari 1958 angående samma fråga, som beröres i justitieombudsmannens förutnämnda skrivelse; samt

4) skrivelse den 28 januari 1960 från Sveriges skorstensfejaremästares landsortsförbund angående kommunernas indelning i sotningsdistrikt m. m.

Utlåtanden ha avgivits i följande till brandlagsrevisionen remitterade ärenden:

1) den 10 juli 1955, med förtydligande i särskild skrivelse den 7 januari 1956: riksbrandinspektörens ovannämnda framställning den 30 april 1955 angående ändring av brandstadgans övergångsbestämmelser;

2) den 5 september 1957: brandstyrelsens i Karlstad framställning den 19 juli 1955 om dispens för staden från skyldighet att hålla brandtelegraf;

3) den 13 september 1957: 1951 års oljeutrednings betänkande »Brandfarliga varor»;

4) den 5 december 1957: framställning den 29 oktober 1957 av föreningen Sveriges landsfiskaler om befrielse för polismyndighet från skyldighet att undersöka och besiktiga hotell och pensionat;

5) den 5 december 1957: riksbrandinspektörens framställningar den 28 maj 1957 angående dels vissa ändringar i kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 343) om ersättning för verksamhet vid brandsläckning m. m., dels användning av lätta flygplan för ledning av skogsbrandsläckning och därmed sammanhängande rekognosceringar;

6) den 6 december 1957: 1951 års byggnadsutrednings betänkande »Förenklad byggnadslagstiftning»;

7) den 20 maj 1958: 1953 års civilförvarsutrednings huvudbetänkande »Civilförsvarets organisation»;

8) den 14 juli 1958: 1953 års civilförvarsutrednings betänkande »Civilförsvarets administration i länen»;

9) den 27 november 1958: 1953 års civilförvarsutrednings förslag till civilförvarslag och till lag om särskilda åtgärder till förhindrande av spioneri m. m. i fråga om vissa anläggningar; samt

10) den 1 september 1959: kommerskollegii preliminära förslag den 5 juni 1959 till förordning om brandfarliga varor.

Brandlagsrevisionen har den 12 november 1955 till Herr Statsrådet avgivit framställning om åtgärd för en översyn av SOS-utredningens förslag den 18 april 1951 angående samhällets olycksfalls- och säkerhetstjänst.

Sedan utredningsarbetet numera slutförts, får brandlagsrevisionen härmed vördsamt överlämna betänkande om reviderad brandlagstiftning. Därast brandlagsrevisionens förslag genomföras, erfordras omarbetning jämväl av stadgan den 23 januari 1942 (nr 21) för statens brandskola och av kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 343) om ersättning för verksamhet vid brandsläckning m. m. I dessa ämnen framlägger brandlagsrevisionen icke några författningsförslag utan anser att det bör ske i särskild ordning sedan ställning tagits till revisionens här framlagda förslag.

Särskilda yttranden av herrar Ferdinand Nilsson och Axel Peterson bifogas.

Aktuarien Berggrens redogörelse för operationsanalysen överlämnas samtidigt härmed i stencilerad form.

Stockholm den 25 oktober 1960.

Anders Tottie

Rud. Anderberg

John R. Anderson

James I. A. Dickson

K.-M. Grönlund

Ferdinand Nilsson

Hjalmar Nilsson

Axel Peterson

Gösta Pettersson

Vilhelm Tell

/ C.-G. Källner

...Königliche Regierung ... in ...

...dieser ...

...auf ...

...in ...

...zu ...

...von ...

...für ...

...mit ...

...unter ...

...gegen ...

...für ...

...mit ...

...unter ...

...gegen ...

...für ...

...mit ...

...unter ...

...gegen ...

...für ...

...mit ...

...unter ...

...gegen ...

...für ...

Förslag
till
Brandlag

1 §.

Varje kommun skall i enlighet med bestämmelserna i denna lag hålla ett brandförsvar, som tillfredsställer skäligen anspråk på trygghet mot skada av brand.

Om kommunalförbund är särskilt stadgat.

2 §.

Länsstyrelsen skall tillse, att brandförsvaret inom länet är tillfredsställande ordnat och därvid ägna uppmärksamhet åt erforderlig samverkan mellan kommunernas brandförsvar.

Tillsyn över brandförsvaret inom riket utövas av statens brandinspektion.

3 §.

I varje kommun skall finnas *brandstyrka* av betryggande storlek och sammansättning. Brandstyrkan skall bestå av *brandchef*, en eller flera *vice brandchefer*, *brandkår* samt, där så erfordras, *brandvörn*, grundat å tjänsteplikt.

Brandchef, vice brandchef samt personal i kommunal brandkår skall vara heltidsanställd (*yrkesbrandpersonal*) eller ha förbundit sig att såsom deltidsanställd vid sidan av annan sysselsättning fullgöra brandtjänst (*borgarbrandpersonal*); kommunal brandkår må ock bestå av både heltidsanställd och deltidsanställd personal.

Länsstyrelsen äger för kommun eller del därav medgiva befrielse från skyldigheten att hålla brandkår med därtill hörande materiel, byggnader och anordningar, såframt kommunen träffat avtal om betryggande släckningshjälp från kommunal brandkår i annan kommun eller från brandkår under ledning av enskild, för ändamålet bildad sammanslutning (*frivillig brandkår*) eller ock från brandkår vid anläggning som avses i 10 § (*industribrandkår*). Brandkår, beträffande vilken sådant avtal träffats, skall anses som kommunal brandkår i kommunen och vara skyldig lämna annan kommun släckningshjälp, som avses i 8 §.

4 §.

Förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter skall handhas av den kommunala myndighet, som kommunens fullmäktige därtill utse (*brandstyrelse*).

Ledningen av kommuns brandförsvär skall, närmast under brandstyrelsen, utövas av brandchefen.

Vice brandchef skall biträda brandchefen och vid förfall träda i hans ställe. I mån av behov skall därjämte finnas annat brandbefäl.

Om den utbildning brandpersonal skall äga förordnar Konungen.

5 §.

Brandchef och vice brandchef utses av kommunens fullmäktige eller, efter deras bestämmande, av brandstyrelsen.

6 §.

Kommun är skyldig att anskaffa och underhålla materiel, byggnader och andra för brandförsvaret erforderliga anordningar, skogsbrandtorn likväl undantagna, samt att draga försorg om nödig vattentillgång för släckning av brand, dock allenast i den mån oskäligen kostnad därigenom icke åsamkas kommunen.

7 §.

I kommun skall brandsyn hållas och sotning verkställas i enlighet med de föreskrifter Konungen därom meddelar.

8 §.

För genomförande av den samverkan, som erfordras för brandförsvarets ändamålsenliga ordnande, må kommuner träffa överenskommelser, såvitt ej i denna lag annorlunda stadgas.

Där brand tagit eller hotar att taga större omfattning eller där den kommunala brandkåren är ur stånd att ingripa mot utbruten brand, är annan kommun pliktig att lämna släckningshjälp i den utsträckning brandchefen i den kommunen prövar möjlig utan att skäligen hänsyn till dess egen säkerhet åsidosättes. Framställning om släckningshjälp må göras av brandchefen eller, där hans beslut ej hinner avvaktas, av den som vid branden för befälet.

För kostnad, som åsamkats kommun i anledning av framställning om släckningshjälp, är kommunen berättigad erhålla skäligen ersättning. Kunna kommunerna icke enas om ersättningen, skall denna fastställas av länsstyrelsen i det län, där branden utbrutit.

9 §.

Då så erfordras för släckning av brand är envar, som under kalenderåret fyller lägst sexton och högst sextiofem år och som vistas i orten,

pliktig att, i den mån kroppskrafter och hälsotillstånd tillåta, medverka vid släckningen.

Bland de i kommunen bosatta sålunda tjänstepliktiga må lämpliga personer tagas i anspråk för tjänst i brandvärnnet. För sådan tjänst skola i första hand frivilliga uttagas. Den som uttagits är skyldig att delta i brandövning under högst femton timmar årligen samt är för medverkan vid brandsläckning berättigad till skälig ersättning av kommunen. Uttagning verkställs av brandstyrelsen.

10 §.

För byggnad, upplag eller annan anläggning skola, utöver kommunens brandförsvar, finnas erforderliga brand- och livräddningsredskap ävensom i övrigt vidtagas de åtgärder och finnas den personal, som i anseende till anläggningens brandfarlighet och övriga omständigheter erfordras till förebyggande och bekämpande av brand, i den mån därav ej föränledes oskälig kostnad. För tillsyn, röjning eller annat dylikt arbete efter brand, vilket ej är hänförligt till eftersläckning, skall nödig arbetskraft tillhandahållas.

Sker skogsavverkning invid järnväg och vidtages ej inom område på kortare avstånd från närmaste järnvägsspår än trettio meter erforderliga åtgärder till förhindrande av att genom avverkningen ökad fara för skogsbrand uppkommer, må åtgärderna på järnvägsförvaltningens bekostnad vidtagas av länsstyrelsen eller järnvägsförvaltningen.

11 §.

Ej må någon så handhava eld eller eldfarligt föremål att brand därav lätt kan uppstå.

12 §.

Uppstår brand eller är överhängande fara därför och kan ej den, som varskar branden eller faran eller eljest får kunskap därom, genast släcka branden eller undanröja faran, skall han varsko dem, vilkas liv eller egendom är i fara, samt tillkalla hjälp.

13 §.

Den som vid brand för befälet äger, där så finnes nödigt för släckning eller räddning, företaga sådant ingrepp i annans rätt, som efter ett skäligt bedömande finnes nödigt. Han äger sålunda bland annat bereda brandstyrka tillträde till fastighet, avspärra brandplatsen, undanskaffa hägnad, nyttja brunn, vattenledning, redskap, telefon, hästar eller fordon, fälla träd, anlägga moteld samt riva eller spränga hus.

Ingrepp av ringa omfattning må jämväl företagas av annan, som deltagar i släcknings- och räddningsarbetet, därest befälhavarens föreskrift lämpligen icke kan inhämtas.

I fråga om brand- och livräddningsredskap, som tillhöra annan än kommun, jämte erforderlig personal för dess handhavande skola 8 § andra och tredje styckena äga motsvarande tillämpning.

14 §.

Den som deltagit i eller på annat sätt varit verksam för släckning av brand eller som deltagit i övning med brandstyrka må av statsmedel kunna bekomma ersättning för skada, som därvid åsamkats honom.

Ersättning av statsmedel må jämväl kunna utgå för deltagande i eller annan verksamhet för släckning av skogsbrand och brand i staten tillhörig egendom. Härjämte må av statsmedel belöning tilldelas den, som vid släckning av skogsbrand visat rådighet och nit.

Närmare bestämmelser i omförmälda hänseenden meddelar Konungen.

15 §.

Vid sin tillsyn över att kommunerna fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag äger länsstyrelsen förelägga vite.

Vad nu sagts gälle även den som icke fullgör vad honom enligt 10 § första stycket första punkten åligger, därvid föreläggande allt efter omständigheterna må riktas mot ägare eller nyttjanderättshavare av berörd egendom eller ock mot båda. Tillhandahålles icke arbetskraft efter vad i samma stycke andra punkten sägs, må arbetet på vederbörandes bekostnad utföras genom brandchefens försorg.

Föreläggande mot ägare må förbindas med åläggande för honom att vid försäljning omedelbart meddela länsstyrelsen uppgift om nye ägaren.

16 §.

Den som uttagits till brandvärdet äger överklaga beslutet hos länsstyrelsen.

Talan mot beslut, som enligt denna lag meddelats av länsstyrelsen, föres hos Konungen.

17 §.

Den som utan tillstånd eller giltigt skäl uteblir från övning eller brandsläckning, vartill han genom brandsignal eller eljest kallats, eller lämnar honom anvisat arbete eller eljest icke åtlyder vad brandbefäl i och för tjänsten befallt eller som bryter mot föreskrift i 11 eller 12 §§ eller som hindrar eller söker hindra åtgärd, som i 13 § avses, straffes med dagsböter.

Arbetsgivare eller arbetsledare, som förvägrar anställd nödig ledighet för deltagande i övning eller brandsläckning eller därmed sammanhängande arbete, straffes, såvitt ledigheten kunnat utan synnerlig olägenhet medgivas, med dagsböter.

Den som genom brandsignal eller annorledes obehörigen åstadkommer brandstyrkas utryckning eller samling straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader samt vare skyldig ersätta därav föranledd kostnad.

18 §.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

19 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1962, från och med vilken dag brandlagen den 15 juli 1944 (nr 521) skall upphöra att gälla.

Förslag
till
Brandstadga

Om brandordning samt om förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter

1 §.

För kommun skall finnas brandordning, upptagande de bestämmelser, som utöver vad i brandlagen och denna stadga föreskrives äro erforderliga för ordnande av brandförsvaret i kommunen.

Brandordning må ej innehålla bestämmelse om förhållande, som regleras genom annan allmän författning. Vid meddelande av bestämmelse i brandordning skall tillses, att därigenom icke lägges onödigt tvång på allmänheten eller eljest göres obefogad inskränkning i den enskildes frihet.

2 §.

1 mom. Brandordning antages av kommunens fullmäktige. Beslut om antagande av brandordning skall underställas länsstyrelsens prövning. Väg-
ras fastställelse, skola skälen därtill angivas. Underlåta fullmäktige att antaga brandordning av innehåll, som länsstyrelsen finner erforderligt, äger länsstyrelsen förordna i ämnet men skall i så fall underställa sitt beslut Konungens prövning.

Då brandordning fastställts, skall länsstyrelsen på kommunens bekostnad ofördröjligen införa meddelande om fastställelsen i länskungörelserna. Ett exemplar av brandordningen skall insändas till statens brandinspektion.

Det åligger kommunens styrelse att ombesörja, att kungörelse om fastställelsen anslås samt införes i den eller de tidningar, där kommunala meddelanden intagas, och att tryckta exemplar av brandordningen finnas att tillgå för allmänheten.

Vad sålunda stadgats skall äga tillämpning jämväl i fråga om ändring i eller tillägg till brandordning.

2 mom. För brandstyrka och skorstensfejare må kommunens fullmäktige utfärda särskilda reglementen.

3 §.

1 mom. Där särskild brandstyrelse tillsättes, skall vad i 22 § fjärde stycket samt 31—42 §§ kommunallagen är stadgat om kommunens sty-

relse äga motsvarande tillämpning; dock att för Stockholm skall gälla vad därom är särskilt stadgat.

Där brandförsvarets angelägenheter förvaltas av kommunens styrelse eller av nämnd med jämväl andra förvaltningsuppgifter, skall vad i 32 § sista punkten kommunallagen sägs ej medföra obehörighet för brandchefen att vara ledamot eller suppleant i styrelsen eller nämnden utan allenast obehörighet för honom att såsom ledamot deltaga i ärende angående brandförsvaret.

2 mom. Vid sammanträde med brandstyrelsen äger brandchefen rätt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten samt att få sin särskilda mening antecknad till protokollet.

3 mom. Utöver vad särskilt är stadgat åligger det brandstyrelsen att övervaka efterlevnaden av brandlagen, denna stadga, brandordningen samt övriga brandförsvaret rörande föreskrifter samt att uppgöra förslag till brandordning, reglementen och sotningstaxa samt till erforderliga ändringar i kommunens brandförvarsorganisation.

Brandstyrelsen äger icke taga befattning med frågor, som falla under brandchefens befälsmyndighet eller eljest jämlikt allmän författning ankomma på honom.

Om brandstyrka och brandbefäl

4 §.

I brandordningen skola intagas bestämmelser angående bland annat

- 1) den kommunala brandstyrkans organisation och enheter;
- 2) det antal befattningshavare som skall finnas i de olika enheterna med angivande av de befattningshavare som skola vara heltidsanställda, deltidsanställda och tjänstepliktiga; samt
- 3) det lägsta antal övningar, som skall hållas med brandstyrkan.

5 §.

Kommun skall hålla sådan beredskap att en första utryckning för brandsläckning ständigt kan ske inom en efter kommunens förhållanden godtagbar tid. Brandordningen skall innehålla bestämmelse om det antal brandbefäl och brandmän, som erfordras härför. Brandchefen må i särskilda fall besluta om undantag från vad sålunda bestämts.

6 §.

Uttagning av tjänstepliktiga till brandvärnets skall ske nämligen.

7 §.

1 mom. För heltidsanställt brandbefäl skola följande kompetensföreskrifter gälla.

Brandchef och vice brandchef, vilken ej tillika är brandmästare, ävensom andra därmed jämförliga befattningshavare skola ha avlagt brandingenjörsexamen vid statens brandskola. Länsstyrelsen äger dock, när särskilda skäl därtill äro, för viss kommun medgiva, att brandmästarexamen vid skolan må anses tillfyllest.

Brandmästare skall ha avlagt brandingenjörs- eller brandmästarexamen vid statens brandskola.

Brandförman skall ha avlagt brandförmansexamen vid statens brandskola.

2 mom. För deltidsanställt brandbefäl skola följande kompetensföreskrifter gälla.

Brandchef och vice brandchef skola ha avlagt brandingenjörs- eller brandmästarexamen eller ha genomgått brandbefälkurs A vid statens brandskola.

Övrigt deltidsanställt befäl vid kommunal brandkår skall ha genomgått lägst brandbefälkurs C vid statens brandskola.

Länsstyrelsen må dock för viss kommun medgiva, att allenast brandchefen och en vice brandchef skall ha genomgått kurs vid statens brandskola samt att därvid brandbefälkurs B må anses tillfyllest.

Utan hinder av vad nu sagts må kommun med länsstyrelsens medgivande förordna lämplig person att uppehålla brandchefstjänst för tid, intill dess för tjänsten avsedd brandbefälkurs anordnats.

3 mom. Brandordningen skall innehålla bestämmelser om den kompetens, som fordras för kommunens brandbefäl.

8 §.

1 mom. Det åligger brandchef att vårda sig om att kommunens brandförsvar är ändamålsenligt ordnat, att göra erforderliga framställningar om anslag av allmänna medel och om ändringar i eller tillägg till brandordning, reglementen och instruktioner samt att eljest taga den befattning med brandförsvaret i kommunen, som i brandlagen, denna stadga eller eljest är föreskrivet.

2 mom. Det ankommer på brandchefen bland annat

1) att föra befäl över kommunens brandstyrka samt tillse att den erhåller erforderlig övning;

2) att tillse att utryckning kan ske med föreskriven personal och redskap;

3) att tillse att kommunens alarmeringsanordningar fungera samt att dess brand- och livräddningsredskap och övrig utrustning städse äro i gott skick och förvaras å därför bestämda platser.

3 mom. Brandchefen eller den som vid brand för befälet skall underätta polischefen samt, såvitt avser skogsbrand, vid domänverket eller hos skogsvårdsstyrelsen anställd person om brand eller överhängande fara

därför samt vid polisutredning i samband med brand lämna den hjälp som är möjlig.

4 mom. Då släckningshjälp erhållits från annan kommun, skall den befälhavare som erhållit hjälpen utöva befälet, där ej annat överenskommits.

5 mom. Har brand tagit eller hotar den att taga större omfattning, äger länsstyrelsen förordna särskild befälhavare.

6 mom. Brandchefen skall i övrigt övervaka efterlevnaden av brandlagen, denna stadga, brandordningen samt andra brandförsvaret rörande föreskrifter. Finner brandchefen för särskilt fall omedelbar åtgärd till förhindrande av brands uppkomst vara av nöden, åligger det honom att där- om meddela föreskrift.

9 §.

I brandordningen eller i reglemente skola närmare bestämmelser meddelas om brandstyrkans och brandbefälets åligganden samt vad därmed har samband.

Om vissa för brandförsvaret erforderliga anordningar

10 §.

Det åligger kommun bland annat

1) att, där till följd av bebyggelsens art och omfattning eller eljest telefon icke är tillfyllest, träffa särskilda anordningar, varigenom brandstyrkan kan av allmänheten alarmeras;

2) att träffa särskild anordning för inkallande av brandkårspersonalen.

Närmare bestämmelser härom samt om de övriga anordningar, som äro erforderliga för brandförsvaret i kommunen, skola införas i brandordningen.

Om brandsyn

11 §.

1 mom. Vid brandsyn skall noga undersökas

1) huruvida de föreskrifter, som meddelats till förebyggande av brands uppkomst och spridning, till räddning vid brand av liv och egendom samt till underlättande av brandsläckning och sådan räddning, blivit iakttagna;

2) huruvida å eldstad, mur, rör, skorsten och tak samt därtill hörande byggnadsdelar finnes felaktighet, som kan medföra brandfara, samt huruvida efter föregående brandsyn eldstad, rökgång eller ventilations- eller avgasrör anordnats, borttagits eller ändrats;

3) huruvida å elektriska anläggningar och därtill hörande ledningar eller annorstädes å byggnad, upplag eller annan anläggning finnes felaktighet, som kan medföra brandfara; samt

4) huruvida i övrigt anordning eller förhållande förefinnes, som kan medföra fara för brands uppkomst och spridning eller svårighet att vid brand utföra släckning och räddning av liv och egendom.

2 mom. *Regelbunden brandsyn* för undersökning, som avses i 1 mom. 1), 3) och 4), förrättas å byggnader, upplag och andra anläggningar, vilka äro särskilt brandfarliga eller där brand kan medföra fara för ett större antal människor. Över sådana byggnader, upplag och anläggningar skall brandchefen fortlöpande föra förteckning, upptagande den synefrist, som i vart fall skall gälla.

Brandsyn, som avses i 1 mom. 2) (*eldstadsbrandsyn*), samt *särskild brandsyn* hålles när brandchefen finner erforderligt.

3 mom. Brandsyn förrättas av brandchefen eller den av brandbefälet han därtill förordnar.

I brandordningen må bestämmas, att brandsyn skall förrättas av en nämnd, bestående av brandchefen eller efter hans förordnande annan av brandbefälet såsom ordförande och en eller två därtill lämpliga personer, som utses av brandstyrelsen, samt att eldstadsbrandsyn skall förrättas av distriktets skorstensfejare i samband med föreskriven sotning.

4 mom. Vid brandsyn å egendom, som är försäkrad mot skada av brand, äger brandförsäkringsinrättning, hos vilken egendomen är försäkrad, vara tillstådes genom ombud med rätt att göra erinringar men icke att deltaga i besluten.

12 §.

Upptäckes vid brandsyn, att ägare eller nyttjanderättshavare av byggnad, upplag eller annan anläggning icke vidtagit vad jämlikt lag eller författning åligger honom med avseende å brandförsvaret, skall föreläggande meddelas endera av dem eller båda att inom viss tid företaga rättelse. Föreläggande mot ägare må förbindas med åläggande som sägs i 16 § tredje stycket brandlagen.

Innan föreläggande meddelas om vidtagande av åtgärd, som innebär väsentlig ändring av byggnad eller för vilken byggnadslov erfordras, skall byggnadsnämnden beredas tillfälle att yttra sig.

Har föreläggande givits, skall å förut kungjord tid efterbesiktning förrättas på föranstaltande av den som givit föreläggandet. Befinnes därvid föreläggandet icke ha efterkommit, skall anmälan göras hos länsstyrelsen för den åtgärd, som kan av förhållandena påkallas. I ärende, varom nu är fråga, må länsstyrelsen förelägga vite.

13 §.

Vid brandsyn och efterbesiktning skall föras protokoll. Därest protokollet innefattar anmärkning, skall avskrift av detsamma vid synetillfället eller ofördröjligen därefter tillställas den som därav beröres.

Anteckning om vad vid brandsyn och efterbesiktning förekommit skall införas i en för ändamålet inrättad, hos brandchefen förvarad förteckning över byggnader, upplag och andra anläggningar inom kommunen.

14 §.

Nekar någon utan godtagbar anledning syneförrättare tillträde till byggnad eller annan anläggning, där brandsyn eller efterbesiktning skall för rättas, skall handräckning lämnas av polismyndigheten.

Om sotning

15 §.

I byggnad med eldstad skall sotning verkställas till förekommande av brandfara (*föreskriven sotning*).

Vid sotning skola alla eldstäder, som icke äro inrättade för användning uteslutande av gas eller elektricitet, jämte till sådana eldstäder hörande rökgångar och rökrör noga rengöras. Rensning av imrör skall ske, där avsättning av brandfarliga ämnen förekommer i större omfattning.

Om den tid, som med hänsyn till bränsleslag, eldningsätt och andra på sotbildning och därav föranledd brandfara inverkan omständigheter må för olika slag av eldstäder, rökgångar, rökrör och imrör förflyta från en sotning till nästa, skola bestämmelser intagas i brandordningen. Denna tid får icke utsträckas längre än till två år. Brandchefen må dock, om i visst fall särskilda skäl därtill äro, efter skorstensfejarens hörande besluta om annan sotningsfrist.

16 §.

I brandordningen skall införas bestämmelse, huruvida kommunen skall utgöra ett eller flera sotningsdistrikt eller jämte annan kommun ingå i sådant distrikt. Skall uppdelning ske i flera distrikt, skola dessas gränser angivas.

För varje sotningsdistrikt skall finnas en yrkesutbildad skorstensfejare, som i enlighet med vad nedan sägs godkänts eller anställts såsom skorstensfejare för distriktet.

17 §.

Den som vill vinna godkännande eller anställning såsom skorstensfejare för sotningsdistrikt skall, där ej länsstyrelsen medgiver undantag, ha genomgått mästartekurs för skorstensfejare vid statens brandskola.

18 §.

Då skorstensfejare för sotningsdistrikt skall utses, skall kungörelse därom införas i allmänna tidningarna med angivande av den tid inom vilken

den, som önskar vinna godkännande eller anställning såsom skorstensfejare för distriktet, har att ansöka därom. Efter ansökningstidens utgång utfärdar brandstyrelsen för sökande, som prövas lämplig, bevis att han godkänts eller anställts såsom skorstensfejare för distriktet.

Finner brandstyrelsen skorstensfejaren icke vidare vara lämplig, må den återkalla godkännandet eller häva anställningsavtalet.

19 §.

Föreskriven sotning skall verkställas av distriktets skorstensfejare eller på hans ansvar av biträden, anställda hos honom. Annan må ej verkställa sådan sotning, så framt icke brandstyrelsen efter skorstensfejarens hörande för särskilda fall medgiver undantag.

20 §.

Vid föreskriven sotning skall sorgfälligt undersökas, huruvida å eldstad, mur, rör, skorsten och tak samt därtill hörande byggnadsdelar finnes felaktighet, som kan medföra brandfara, varjämte uppmärksamhet skall ägnas jämväl åt annat, som kan utgöra föremål för undersökning vid brandsyn. Upptäckes felaktighet eller iakttages annat missförhållande och äger skorstensfejaren ej själv meddela föreläggande om rättelse, skall brandchefen ofördröjligen underrättas därom.

21 §.

Det åligger skorstensfejaren att på anmodan av brandsyneförrättare eller byggnads ägare eller innehavare göra de undersökningar och besiktningar av eldstäder, rökgångar, rökrör och imrör, som erfordras till utronande av brandfara.

22 §.

För utförande av föreskrivet sotnings- och besiktningensarbete skall skorstensfejaren å förut tillkännagiven tid äga tillträde till byggnad och lägenhet ävensom, när sådant för arbetets verkställande är erforderligt, till bredvidliggande fastighet. Vägras skorstensfejaren utan godtagbart skäl tillträde, skall polismyndigheten lämna handräckning.

23 §.

1 mom. För kommun skall finnas sotningstaxa, upptagande de avgifter som ägare och innehavare av byggnad eller lägenhet ha att erlagga för av skorstensfejaren utfört sotnings- och besiktningensarbete. Sotningstaxa antages av kommunens fullmäktige.

2 mom. Angående skorstensfejarens åligganden i övrigt må bestämmelser meddelas i brandordningen eller i reglemente.

Om åtgärder till förekommande och släckning av brand

24 §.

1 mom. Envar åligger, såvitt i hans förmåga står, att tillse att eldstad med därtill hörande rökgångar, elektriska apparater och ledningar ävensom ångpannor, motorer eller andra maskiner och anordningar, som av honom begagnas, äro utan bristfällighet som kan medföra brandfara.

2 mom. Föremål må ej i byggnad, upplag eller anläggning förvaras på sådant sätt att släckning eller räddning vid brand därigenom försvåras.

3 mom. Arbetsgivare och arbetstagare böra i erforderlig omfattning samverka i syfte att befrämja brandförsvaret å arbetsplatsen.

25 §.

Vill någon företaga kolning, tjärbränning eller hyggesbränning eller ock svedja eller bränna gräs, ris, ljung eller för annat ändamål uppgöra eld i skog eller så nära skog, att elden lätt kan spridas dit, åligger honom att dessförinnan, genom grävning eller annorledes, vidtaga de särskilda anordningar, som kunna anses erforderliga till förhindrande av eldens spridning.

Då stark torka eller i följd av stark blåst fara för brand föreligger, må ej utan brandchefens tillstånd svedjning, hyggesbränning eller bränning av gräs, ris eller ljung förehas eller eljest, utom i fall av trängande behov, eld uppgöras i skog eller så nära skog, att elden lätt kan spridas dit.

Eld, som uppgjorts å plats, varom ovan nämnts, må ej övergivas förrän den blivit fullständigt släckt.

26 §.

Uppkommer skogsbrand eller är överhängande fara därför för handen och kan ej den, som varsnar branden eller faran eller eljest får kunskap därom, genast släcka branden eller undanröja faran, åligger det honom dels att, om släckningsskyldiga veterligen uppehålla sig i närheten av brandstället, genast giva dem underrättelse, dels ock att, så fort ske kan, alarmera kommunens brandstyrka.

Kallelse till skogsbrandsläckning skall av envar utan dröjsmål fortskaffas.

Envar släckningsskyldig är efter kallelse pliktig att, försedd med tillgängliga släckningsredskap, genast begiva sig till anvisad plats och deltaga i släckningsarbetet. Befinner sig släckningsskyldig i närheten av brandstället, skall han, så snart han fått kunskap om branden, utan kallelse skynda dit och taga del i nämnda arbete.

27 §.

För släckning av brand, som tagit eller hotar taga större omfattning, skall befälhavaren, där så erfordras, göra framställning om militärhandräck-

ning hos länsstyrelsen eller annan myndighet som, enligt vad därom är särskilt stadgat, är behörig att begära sådan handräckning.

Om besiktning

28 §.

Riksbrandinspektören samt brandchef ävensom den, som länsstyrelsen därtill förordnat, skola för besiktning av anordningar till förebyggande av brands uppkomst och spridning äga tillträde till byggnad, upplag eller annan anläggning å tid, som av besiktningsmannen bestämmes.

Nekar någon utan godtagbar anledning besiktningsman tillträde för besiktning, skall handräckning lämnas av polismyndigheten.

Om ansvar och besvär m. m.

29 §.

Den som vid brandsyn eller besiktning utan godtagbar anledning nekar förrättningsman tillträde till byggnad, upplag eller annan anläggning, som skall undersökas, eller som utan sådan anledning vägrar skorstensfejaren tillträde för verkställande av föreskriven sotning och besiktning, straffes med dagsböter.

Till samma straff vare den förfallen, som icke låter verkställa på honom enligt 19 § andra punkten ankommande föreskriven sotning, eller som bryter mot föreskrifterna i 24 § 1 och 2 mom. eller 26 §.

30 §.

Uraktlåter skorstenfejare vad honom enligt denna stadga åligger, straffes med dagsböter.

31 §.

Bryter någon mot bestämmelse i brandordning och skall förseelsen föranleda ansvar, straffes med böter, högst trehundra kronor. Har förseelsen avsett åliggande av större vikt eller har därigenom förorsakats avsevärd skada eller olägenhet, skola dagsböter ådömas.

32 §.

Till straff enligt denna stadga må icke dömas, om å förseelsen följer straff enligt allmän lag.

33 §.

1 mom. Över beslut vid brandsyn samt över brandchefs beslut jämlikt 15 § tredje stycket sista punkten och 25 § andra stycket må besvär anföras hos länsstyrelsen.

2 mom. Talan mot beslut, som länsstyrelse meddelat på grund av denna stadga eller brandordning, föres hos Konungen.

34 §.

Vad i denna stadga eller brandordning föreskrives gäller även byggnad, upplag eller annan anläggning, som tillhör eller nyttjas av staten.

35 §.

I länskungörelserna skall årligen införas en sammanställning upptagande alla brandchefer och vice brandchefer i länet.

36 §.

Tjänsteman vid brandväsendet må ej
driva handel med brand- eller livräddningsredskap; eller
vara kommissionär eller agent för annan, som driver sådan handel, eller för försäkringsinrättning i vad denna meddelar försäkringar, som ha samband med brand; eller
vara delägare i handelsbolag eller styrelseledamot i aktiebolag eller förening, som har till huvudsaklig uppgift att bedriva verksamhet av nu nämnt slag.

Övergångsbestämmelser

37 §.

Denna stadga träder i kraft den 1 januari 1962 med undantag för 7 §, som träder i kraft den 1 januari 1965.

Genom stadgan upphäves

brandstadgan den 15 juli 1944 (nr 522),

så ock vad i övrigt finnes i allmän författning, brandordning eller andra särskilda föreskrifter stridande mot bestämmelserna i denna stadga.

Där i lag eller eljest förekommer hänvisning till föreskrift, som ersatts genom bestämmelse i denna stadga, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

38 §.

1 mom. För brandbefälstjänst gällande kompetensbestämmelse, som jämlikt denna stadga intages i brandordning, skall icke tillämpas på brandbefäl, som den 31 december 1964 innehar tjänsten.

2 mom. Vid tillämpningen av denna stadga skall den som genomgått brandchefskurs kategori I vid statens brandskola anses ha där avlagt brandingenjörsexamen, den som genomgått brandmästarekurs kategori I vid skolan anses ha där avlagt brandmästareexamen samt den som genomgått brandförmanskurs kategori I vid skolan anses ha där avlagt brandförmansexamen.

I övrigt skall för brandbefäl med kompetens enligt föreskrifterna i brandstadgan den 15 juli 1944 gälla

att brandchefskurs kategori II vid statens brandskola anses motsvara brandbefälskurs A vid skolan samt

att envar av brandchefskurs kategori III och brandmästare- och brandförmanskurs kategori II vid statens brandskola anses motsvara brandbefälskurs B och C vid skolan.

39 §.

Å person, som före den 1 januari 1948 erhållit befattning såsom brandbefäl eller vunnit godkännande eller anställning som skorstensfejare för sotningsdistrikt, skola andra stycket av övergångsbestämmelserna till brandstadgan den 15 juli 1944 samt, såvitt avser sökande till befattning som brandchef eller vice brandchef, vad i 5 § första stycket brandlagen den 15 juli 1944 sägs om länsstyrelsens prövning alltjämt äga tillämpning.

40 §.

Vad i 36 § är stadgat om livräddningsredskap och försäkringsverksamhet skall icke gälla den som före denna stadgas ikraftträdande erhållit anställning inom brandväsendet. Å person, som före den 1 januari 1945 erhållit sådan anställning, är 36 § ej heller eljest tillämplig.

41 §.

Så snart ske kan efter denna stadgas utfärdande och senast den 1 januari 1964 skall med iakttagande av stadgans föreskrifter förslag till brandordning ha upprättats och underställts länsstyrelsens prövning. Brandordning, avsedd att träda i kraft den 1 januari 1962 eller därefter, må jämväl före sistnämnda dag antagas och fastställas i enlighet med bestämmelserna i denna stadga.

Intill dess ny brandordning fastställts, skall hittills gällande brandordning lända till efterrättelse i den mån den icke strider mot brandlagen eller denna stadga.

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av 79 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753)

Härigenom förordnas, att 79 § kommunallagen den 18 december 1953 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

79 §.

(Nuvarande lydelse.)

Har Konungen förordnat, att för område på landet, som ej utgör egen kommun, skall lända till efterrättelse vad om stad är föreskrivet i byggnadslagen och byggnadsstadgan eller i brandlagen och brandstadgan, må Konungen, där särskilda skäl därtill äro, besluta att området skall utgöra ett municipalsamhälle, vilket äger att oberoende av kommunen i övrigt självt vårda de angelägenheter, som föranledas av sådana bestämmelsers tillämpning inom samhället.

Ej må — — — särskilt municipalsamhälle.

(Föreslagen lydelse.)

Har Konungen förordnat, att för område på landet, som ej utgör egen kommun, skall lända till efterrättelse vad om stad är föreskrivet i byggnadslagen och byggnadsstadgan, må Konungen, där särskilda skäl därtill äro, besluta att området skall utgöra ett municipalsamhälle, vilket äger att oberoende av kommunen i övrigt självt vårda de angelägenheter, som föranledas av sådana bestämmelsers tillämpning inom samhället.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1962.

Vad i 33 § lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning är stadgat skall gälla i tillämpliga delar, då municipalsamhälle upphört eller fått sina uppgifter inskränkta till följd av att brandlagen den 15 juli 1944 (nr 521) och brandstadgan den 15 juli 1944 (nr 522) upphört att gälla.

Förslag

till

Förordning om ändrad lydelse av § 8 förordningen den 18 juni 1864 ang.
utvidgad näringsfrihet

Härigenom förordnas, att § 8 förordningen den 18 juni 1864 ang. utvidgad näringsfrihet skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

§ 8.

(Nuvarande lydelse.)

Vad genom § 1 är stadgat om rättighet att idka handel eller annat näringsfång äger icke tillämpning å:

—————
i) skorstensfejaryrkets utövande i stad;

—————,
varom allt finnes särskilt stadgat.

(Föreslagen lydelse.)

Vad genom § 1 är stadgat om rättighet att idka handel eller annat näringsfång äger icke tillämpning å:

—————
i) utövning av skorstensfejaryrket; —————,

varom allt finnes särskilt stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1962.

Förslag

till

Instruktion för statens brandinspektion

1 §.

Jämte föreskrifterna i denna instruktion skola bestämmelserna i allmänna verksstadgan den 7 januari 1955 med undantag för 3 § 1. och 3. äga tillämpning å statens brandinspektion.

2 §.

Statens brandinspektion utövar tillsyn över brandförsvaret inom riket. Det åligger inspektionen bland annat

att förskaffa sig en såvitt möjligt fullständig och allsidig kännedom om brandförsvaret i riket,

att med uppmärksamhet följa brandteknikens utveckling i teori och praktik i Sverige och, såvitt möjligt, i utlandet,

att giva råd och anvisningar till kommuner och enskilda i frågor av allmän betydelse för brandförsvaret,

att verka för ändamålsenligt ordnande av brandförsvaret i olika delar av landet,

att verka för standardisering av brandmateriel,

att, därest inom visst län åtgärder erfordras för brandförsvarets stärkande, göra framställning därom hos länsstyrelsen samt

att handlägga ärenden, som eljest enligt särskilda bestämmelser tillhöra inspektionens ämbetsbefattning.

3 §.

Såvitt gäller civilförsvarets brandtjänst skall statens brandinspektion biträda civilförsvarsstyrelsen med råd i frågor om uppbyggnad, utrustning och utbildning samt med framtagande av tekniskt underlag för materielanskaffning.

4 §.

Statens brandinspektion bör söka samarbete med frivilliga organisationer på brandförsvarets område.

5 §.

Chef för statens brandinspektion är en riksbrandinspektör. Hos inspek-

tionen äro i övrigt anställda befattningshavare i enlighet med gällande personalförteckning samt dessutom annan personal i mån av behov och tillgång på medel.

Inspektionen äger i mån av tillgång på medel att för särskilda uppgifter anlita sakkunniga, som icke äro anställda hos inspektionen.

6 §.

Tjänsteman vid statens brandinspektion är skyldig att, om han därtill förordnas, uppehålla tjänsten som riksbrandinspektör.

7 §.

Riksbrandinspektören äger ensam beslutanderätt i de till inspektionen hörande ärendena.

Innan statens brandinspektion meddelar råd eller anvisning, som avses i 2 §, skall inspektionen, där frågan är av principiell betydelse eller det eljest finnes påkallat, samråda med andra berörda myndigheter ävensom med enskilda organisationer och sammanslutningar, som kunna antagas äga särskild sakkunskap i frågan eller vilkas verksamhet därav beröres.

Där så erfordras böra råd och anvisningar utfärdas genom cirkulär eller meddelanden.

8 §.

Riksbrandinspektören förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av högst sex år.

Ordinarie och extra ordinarie tjänst i lägst lönegrad 24 å löneplan A tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag av statens brandinspektion.

Övriga tjänster tillsättas och annan personal antages av statens brandinspektion.

Tjänst med lönegradsbeteckningen Bo tillsättes genom fullmakt.

Tjänst med lönegradsbeteckningen Ao tillsättes, om den har lägst lönegradsnumret 19, genom fullmakt och eljest genom konstitutorial.

9 §.

Om förbud för tjänsteman vid statens brandinspektion att driva viss handel eller verksamhet gälle vad i 36 § brandstadgan föreskrives.

Denna instruktion träder i kraft den 1 januari 1962, från och med vilken dag instruktionen den 10 november 1944 (nr 722) för riksbrandinspektören skall upphöra att gälla.

Förslag
till
Instruktion för länsbrandinspektörerna

1 §.

Länsbrandinspektör är länsstyrelsens biträde i frågor rörande länets brandförsvaret. Det åligger honom därvid bland annat

att enligt länsstyrelsens bestämmande avgiva yttranden, verkställa besiktningar och inom länsstyrelsen delta i handläggningen av visst ärende eller vissa slag av ärenden,

att förskaffa sig en såvitt möjligt fullständig och allsidig kännedom om brandförsvaret i länet,

att till länsstyrelsen anmäla förefintliga brister i länets brandförsvaret samt avgiva förslag till deras avhjälpande,

att ha överinseendet över skogsbrandbevakningen inom länet,

att taga initiativ till kurser och övningar i skogsbrandsläckning, samt
att årligen upprätta och till länsstyrelsen på tid denna bestämmer inkomma med berättelse rörande förhållandena inom skogsbrandförsvaret under föregående år samt med förslag till utgiftsstat för skogsbrandförsvaret för det kommande budgetåret.

2 §.

Det åligger länsbrandinspektör att bistå kommunerna i länet med råd i frågor av allmän betydelse för brandförsvaret.

3 §.

Länsbrandinspektör skall medverka vid planläggningen och genomförandet av civilförsvaret i länet, särskilt i vad angår brandtjänsten.

4 §.

Länsbrandinspektör bör söka samarbete med frivilliga organisationer på brandförsvarets område.

5 §.

I den mån det påkallas för fullgörande av honom åliggande uppgifter, äger länsbrandinspektör företaga tjänsteresor inom länet.

6 §.

Om förbud för länsbrandinspektör att driva viss handel eller verksamhet gälle vad i 36 § brandstadgan föreskrives.

7 §.

Länsbrandinspektör tillsättes av länsstyrelsen genom förordnande tills vidare. Då sådan befattning blir ledig, utfärdar länsstyrelsen kungörelse därom i allmänna tidningarna samt i en eller flera tidningar inom länet med föreläggande av tre veckors ansökningstid, räknat från den dag kungörandet i allmänna tidningarna sker. Efter denna tids utgång översändas ansökningshandlingarna till riksbrandinspektören för dennes yttrande.

Då tillsättning skett, skall tillkännagivande därom intagas i länskungörelserna.

Denna instruktion träder i kraft den 1 januari 1962, från och med vilken dag instruktionen den 10 november 1944 (nr 723) för länsbrandinspektörerna och instruktionen den 26 januari 1951 (nr 40) för länssocksbrandinspektörerna skola upphöra att gälla.

Förslag

till

Kungörelse om ändrad lydelse av 11 och 41 §§ länsstyrelseinstruktionen den 30 maj 1958 (nr 333)

Härigenom förordnas, att 11 § andra stycket och 41 § andra stycket länsstyrelseinstruktionen den 30 maj 1958 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

11 §.

Landskanslierna äro — — — en försörjningssektion.

Å de olika sektionerna handläggas företrädesvis följande grupper av ärenden, nämligen å

allmänna sektionen allmän ordning och säkerhet, polisväsendet, personalfrågor, utsokningsväsendet, enligt kommunallagarna förekommande frågor samt allmänna val ävensom socialvård, nykterhetsvård samt hälso- och sjukvård så ock övriga frågor, som icke höra till annan sektion,

planeringssektionen — — —

civilförsvarssektionen civilförsvaret och *brandförsvaret* samt frågor med avseende å försvaret, vilka ej skola handläggas å annan sektion samt

försörjningssektionen ärenden — — — och priskontrollen.

Där särskild — — — sammanhängande frågor.

Landskanslierna äro — — — en försörjningssektion.

Å de olika sektionerna handläggas företrädesvis följande grupper av ärenden, nämligen å

allmänna sektionen allmän ordning och säkerhet, polisväsendet, *brandförsvaret*, personalfrågor, utsokningsväsendet, enligt kommunallagarna förekommande frågor samt allmänna val ävensom socialvård, nykterhetsvård samt hälso- och sjukvård så ock övriga frågor, som icke höra till annan sektion,

planeringssektionen — — —

civilförsvarssektionen civilförsvaret samt frågor med avseende å försvaret, vilka ej skola handläggas å annan sektion samt

försörjningssektionen ärenden — — — och priskontrollen.

Där särskild — — — sammanhängande frågor.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

41 §.

Länsstyrelsen äger bestämma, att i handläggningen av visst ärende eller vissa slag av ärenden skola deltaga tjänstemän, som avses i 40 §, ändå att han icke är föredragande, ävensom överlantmätare, biträdande överlantmätare, kontorslantmätare, länsbrandinspektör och länsskogsbrandinspektör samt — — — — länsskolnämnd.

Länsstyrelsen äger bestämma, att i handläggningen av visst ärende eller vissa slag av ärenden skola deltaga tjänstemän, som avses i 40 §, ändå att han icke är föredragande, ävensom överlantmätare, biträdande överlantmätare, kontorslantmätare, länsbrandinspektör samt — — — — länsskolnämnd.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1962.

Förslag

till

Kungörelse om upphävande av kungörelsen den 6 juni 1918 (nr 530) angående beskaffenheten av vissa för brandväsendets räkning i rikets städer med flera samhällen använda kopplingsanordningar för tryckslangar med mera.

Härigenom förordnas, att kungörelsen den 6 juni 1918 (nr 530) angående beskaffenheten av vissa för brandväsendets räkning i rikets städer med flera samhällen använda kopplingsanordningar för tryckslangar med mera skall upphöra att gälla.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1962.

FÖRSTA KAPITLET

Huvuddragen av gällande bestämmelser angående brandförsvaret m. m.

Brandlagsrevisionen har icke ansett erforderligt att lämna en redogörelse för brandlagstiftningens historiska utveckling utan hänvisar i detta ämne till 1941 års brandförvarsutrednings betänkande med förslag till brandlag och brandstadga m. m. (SOU 1942: 10, kap. II). Här må blott lämnas några uppgifter om äldre brandlagstiftning och dess förarbeten.

År 1874 utfärdades en brandstadga för rikets städer. År 1918 tillkallades den s. k. brandskyddskommissionen för att bl. a. revidera brandstadgan. Brandskyddskommissionen avlämnade år 1921 betänkande med förslag till lag angående brandväsendet i riket och brandstadga för riket. Dessa förslag ledde efter avsevärd omarbetning (propositionen nr 123 till 1923 års riksdag) till utfärdandet av 1923 års brandstadga, vilken gällde till utgången av år 1944. År 1914 utfärdades en på förslag av norrländska skogsvårdskommittén grundad lag om förekommande och släckning av skogseld m. m. Sedan den av svenska brandskyddsföreningen tillsatta s. k. skogsbrandkommittén år 1934 förelagt Kungl. Maj:t ett förslag till ny skogseldslag, utfärdades på grundval härav 1937 års lag om förekommande och släckning av skogseld (propositionen nr 16 till 1937 års riksdag), vilken likaledes gällde till 1944 års utgång. 1941 års brandförvarsutrednings ovannämnda betänkande SOU 1942: 10 med förslag till brandlag och brandstadga m. m. ligger jämte propositionen nr 265 till 1944 års riksdag till grund för nu gällande brandlag och brandstadga, båda utfärdade den 15 juli 1944 och gällande, med vissa undantag, från och med den 1 januari 1945 (SFS nr 521 och 522; ändr. 358/1954 och 49/1950).

Brandlagen innehåller grundläggande bestämmelser om kommuners och enskildas skyldigheter med avseende på brandförsvaret, brandstadgan kompletterande stadganden. Brandstadgan är uppdelad på tre avdelningar, varav den första innehåller bestämmelser för stad, den andra bestämmelser för landsbygd och den tredje allmänna bestämmelser, gemensamma för stad och landsbygd. För varje kommun skall finnas en av länsstyrelsen fastställd brandordning, upptagande kompletterande bestämmelser för kommunens brandförvar.

Enligt *brandlagen* skall varje borgerlig primärkommun hålla ett brandförvar, som tillfredsställer skäligen anspråk på trygghet mot skada av

brand. Lagens bestämmelser för stad skola äga tillämpning å municipal-samhälle som självt handhar sitt brandförsvaret. I princip är skogsbrandförsvaret samordnat med brandförsvaret i övrigt (bygdebrandförsvaret). Anser kommun, att skogsbrandförsvaret bör ordnas för sig, kan en sådan ordning genomföras; härför fordras länsstyrelsens godkännande.

Högsta tillsynsmyndigheter för brandförsvaret äro Kungl. Maj:t och länsstyrelserna. Vid deras sida stå en riksbrandinspektör för hela riket samt en länsbrandinspektör för varje län jämte en särskild läns-skogsbrandinspektör för vissa län. Riksbrandinspektören, vars instruktion är utfärdad den 10 november 1944 (SFS nr 722), tjänstgör som remissinstans i brandförvarsärenden, vilkas avgörande ankomma på Kungl. Maj:t eller länsstyrelserna. Han skall i samarbete med verk och myndigheter samt med de frivilliga organisationerna på brandförsvarets område bistå kommuner med råd och förslag i frågor rörande brandförsvarets ordnande. Länsbrandinspektörerna och läns-skogsbrandinspektörerna, vilkas instruktioner äro utfärdade den 10 november 1944 (SFS nr 723; ändr. 41/1951 och 548/1953) och den 26 januari 1951 (SFS nr 40; ändr. 549/1953), skola på samma sätt var och en inom sitt län biträda länsstyrelserna vid handläggning av brandförvarsärenden, bistå kommunerna med råd i dylika frågor, ägna uppmärksamhet åt brandskyddet vid industrier, organisera samverkan mellan länets brandkårer m. m.

I varje kommun skall finnas brandstyrka av betryggande storlek och sammansättning. I stad, köping och municipalsamhälle skall brandstyrkan utgöras av yrkesbrandkår eller av borgarbrandkår, bestående av personer, som förbundet sig att vid sidan av annan sysselsättning fullgöra brandtjänst, eller, om länsstyrelsen så medgiver, av frivillig brandkår, som gentemot kommunen åtager sig att svara för brandsläckning. I landskommun skall brandstyrkan bestå av borgarbrandkår eller frivillig brandkår. Kommun är under vissa förutsättningar skyldig att lämna annan kommun släckningshjälp. Den förbindelse, som en frivillig brandkår ikläder sig, måste därför innefatta även skyldighet att fullgöra denna kommunens förpliktelse. Till kommuns brandstyrka skall både i stad och landskommun höra erforderlig reservbrandstyrka, grundad på tjänsteplikt. Från skyldigheten för kommun att hålla brandkår äger länsstyrelsen medgiva befrielse, om kommunen träffat avtal om betryggande släckningshjälp från brandkår i annan kommun.

Förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter i kommun skall handhas av det kommunala förvaltningsorgan som kommunens beslutande organ därtill utser. Särskild brandstyrelse kan tillsättas. Närmast under detta förvaltningsorgan skall ledningen av kommunens brandförsvaret utövas av en brandchef. Är skogsbrandförsvaret ordnat för sig, tillkommer ledningen därav en skogsbrandfogde eller, om kommunen är uppdelad i skogsbrandrotar, en fogde för varje rote. För att biträda brandchefen eller

skogsbrandfogden och vid förfall träda i dennes ställe skola finnas en eller flera vice brandchefer eller vice skogsbrandfogdar. Dessa befattningshavare utses av kommunens beslutande organ eller efter dess bestämmande av det förvaltningsorgan, som handhar brandförsvaret. Beslutet skall underställas länsstyrelsen, som har att pröva den utseddes lämplighet för uppdraget eller tjänsten. Den som utses av kommunen skall förordnas av länsstyrelsen, om ej särskilda skäl däremot äro. För avsägelse från uppdrag, som nu nämnts, gälla i huvudsak samma villkor, som för övriga kommunala förtroendeuppdrag. Länsstyrelsen äger efter kommunens hörande skilja olämplig förtroendeman eller befattningshavare från uppdraget eller tjänsten. Med avseende å rätt till gottgörelse i anledning av uppdraget skall den, vilken som kommunal förtroendeman utsetts till brandchef, vice brandchef, skogsbrandfogde eller vice skogsbrandfogde vara likställd med vald ledamot av kommunal nämnd, som utsetts till ordförande.

Kommun är skyldig att anskaffa och underhålla materiel och andra för brandförsvaret erforderliga anordningar, brandtorn likväl undantagna, samt draga försorg om nödig vattentillgång för släckning av brand, dock allenast i den mån oskäligen kostnad därigenom icke åsamkas kommunen. Vidare skall brandsyn hållas och sotning verkställas i enlighet med därom i brandstadgan och brandordning meddelade föreskrifter.

Inom brandförsvaret föreligger medborgerlig tjänsteplikt: envar, som under kalenderåret fyller lägst 16 och högst 65 år och som vistas i orten, är pliktig att i den mån kroppskrafter och hälsotillstånd tillåta medverka vid släckning av brand då så erfordras. Bland de tjänstepliktiga uttagas lämpliga personer för brandtjänst i reservbrandstyrkan. För sådan tjänst böra i första hand frivilliga ifrågakomma. Den som uttagits är skyldig att delta i brandövning under högst 15 timmar årligen samt är för medverkan vid brandsläckning berättigad till skälig ersättning av kommunen. Uttagningen verkställs av den förvaltningsmyndighet, som handhar brandförsvaret. I brandlagen stadgas vidare skyldighet för ägare av byggnad, upplag eller annan anläggning att anskaffa och underhålla erforderliga brand- och livräddningsredskap samt att vidtaga andra för brandförsvaret erforderliga åtgärder, i den mån de ej medföra oskäligen kostnad, ävensom att tillhandahålla erforderlig arbetskraft för tillsyn, röjning eller annat dylikt arbete efter brand. Det åligger envar att handskas varsamt med eld samt att vid inträffad eldsvåda eller brandfara, om han ej själv kan bemästra situationen, varsko dem, vilkas liv eller egendom är i fara, samt tillkalla hjälp. Uttrycklig bestämmelse är meddelad om befogenhet för brandbefäl att vid släckning eller räddning göra sådana ingrepp i annans rätt, som vid skäligt bedömande kunna finnas erforderliga. Å andra sidan kan den, som deltagit eller på annat sätt varit verksam vid släckning av brand eller som deltagit i övning med brandkår, av statsmedel erhålla ersättning för skada, som därvid åsamkats honom. Sådan ersättning kan ock-

så utgå för deltagande i släckning av skogsbrand. Den som vid brandsläckning visat rådighet och nit kan ock tilldelas belöning av statsmedel. Närmare regler om dessa ersättningar återfinnas i kungörelsen den 30 juni 1947 (SFS nr 343; ändr. 192/1952, 491/1954 och 128/1957) om ersättning för verksamhet vid brandsläckning m. m. samt i kungörelsen samma dag (SFS nr 344) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under verksamhet vid brandsläckning m. m.

Åsidosätter kommun eller ägare av byggnad, upplag eller annan anläggning sina skyldigheter enligt brandlagen, äger länsstyrelsen förordna om rättelse, eventuellt vid äventyr av vite. Överträdelse av reglerna om tjänsteplikt eller andra i brandlagen meddelade föreskrifter om enskilda plikter med avseende å brandförsvaret straffas med dagsböter.

Brandstadgan innehåller bl. a. kompetensföreskrifter för brandbefäl. Den närmare innebörden av dessa framgår av stadgan den 23 januari 1942 för statens brandskola (SFS nr 21; ändr. 262/1943, 427/1950 och 4/1955). Vidare givas i brandstadgan allmänna bestämmelser om brandsyn, sotning och besiktning. Allmän brandsyn skall årligen hållas av en nämnd, bestående i stad av brandchefen eller annat brandbefäl, skorstensfejaren i sotningsdistriktet samt en av byggnadsnämnden förordnad person, i landskommun av brandchefen eller brandbefäl som ordförande jämte en eller två därtill lämpliga personer, som utses av den förvaltande myndigheten. I stad med yrkesbrandkår må i brandordningen stadgas, att brandchef eller brandbefäl ensam äger verkställa brandsyn samt att skorstensfejare äger ensam utföra den del av brandsynen, som är eldstadsbesiktning. I stad skall finnas yrkesutbildad skorstensfejare med ensam behörighet att utföra föreskriven sotning. På landsbygden åligger det fastighetsägare att tillse att föreskriven sotning verkställs, om ej i brandordningen annorlunda bestämts.

Närmare bestämmelser om varje kommuns brandförsvår skola intagas i den för kommunen gällande brandordningen, som på förslag av kommunens beslutande organ fastställs av länsstyrelsen. Brandstadgan innehåller föreskrifter om brandordnings antagande och innehåll. Däri skola sålunda bl. a. finnas bestämmelser angående vilka slag av brandstyrkor, som skola finnas i kommunen, antalet brandbefäl och brandmän, antalet övningar, brandstyrkans och befälets åligganden, brandsyn, sotning m. m. Till kommunernas och länsstyrelsernas ledning vid upprättande av brandordningar har riksbrandinspektören med biträde av sakkunniga på Kungl. Maj:ts uppdrag utarbetat *normalbrandordningar* (SOU 1945: 18—20), varav en för städer, köpingar och municipalsamhällen, en för landskommuner med bygdebrandförsvaret och skogsbrandförsvaret samordnade samt en för landskommuner, i vilka skogsbrandförsvaret ordnats för sig. Normalbrandordningarna innehålla bl. a. exempel på brandkårernas och reservbrandstyrkornas numerär och organisation i städer och landskommuner av olika storlek och karaktär, brandchefs skyldigheter, brandredskapens omfattning

i byggnader, sotningsfrister samt åtgärder till förekommande av brandfara och bekämpande av brand.

Bestämmelser rörande brandförsvaret återfinnas även i andra författningar. I lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift givas föreskrifter om brandskada. Strafflagens 19 kapitel innehåller stadganden om mordbrand och allmänfarlig vårdslöshet samt 24 kapitlet om skadegörelse. Vissa regler om handhavande av brandfarliga varor finnas i förordningen den 7 oktober 1921 angående eldfarliga oljor, förordningen den 10 juni 1949 om explosiva varor samt förordningen den 3 juni 1932 med vissa bestämmelser angående film och förordningen samma dag med vissa bestämmelser angående biografer och filmförevisning. Vidare märkas stadgan den 8 juni 1917 angående hotell- och pensionatsrörelse, arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 och arbetarskyddskungörelsen den 6 maj 1949 samt kungörelsen den 6 juni 1918 angående beskaffenheten av vissa för brandväsendets räkning i rikets städer m. fl. samhällen använda kopplingsanordningar för tryckslangar m. m., förordningen den 31 december 1915 angående användande av militär personal till upprätthållande av allmän ordning samt för eldsläckning och andra dylika ändamål samt cirkuläret den 5 mars 1920 till länsstyrelserna angående ersättande av kostnader för militärhandräckning för släckning av skogseld. Av stor betydelse för det förebyggande brandförsvaret är slutligen byggnadslagstiftningen och byggnadsstyrelsens med stöd därav utfärdade anvisningar.

ANDRA KAPITLET

Utredningsuppdraget samt sättet för utredningsarbetets bedrivande m. m.

Den huvudsakliga nyheten i 1944 års brandlagstiftning var införandet av ovillkorlig skyldighet även för landskommunerna att hålla ett brandförsvaret. Syftet med den under andra världskriget tillkallade brandförsvaret utredningen var främst att finna lämpliga åtgärder för stärkande av rikets brandförsvaret, varvid som skäl anfördes dels den årliga förstörelsen av alltför stora värden genom brand, dels brandförsvarets till följd av luftkrigets utveckling särskilda uppgifter i händelse av krig.

1944 års brandlagstiftning har sedan sin tillkomst endast obetydligt ändrats. De erfarenheter, som vunnos under den efter år 1944 följande perioden av uppbyggnad av brandförsvaret, gävo likväl anledning till vissa anmärkningar mot lagstiftningen och dess tillämpning. Vid några tillfällen framfördes denna kritik i riksdagen.

Sålunda behandlades i anledning av en motion (nr 146 i andra kammaren av herr Persson i Vinberg) vissa frågor om industribrandförsvaret av 1948 års riksdag, som emellertid på förslag av första lagutskottet (utlåtande nr 33) ej fann skäl att föranstalta om åtgärder härutinnan. I två inom riksdagen år 1948 väckta, likalydande motioner (nr 30 i första kammaren av herrar Anderberg och Löfvander och nr 75 i andra kammaren av herr Mattsson m. fl.) hemställdes om skyndsamt utredning av bl. a. frågan huruvida icke kommun av staten borde beredas ersättning för kostnader, åsamkade genom kommunal brandkårs deltagande i släckning av brand i staten tillhörig oförsäkrad egendom. På hemställan av första och andra kammarens första tillfälliga utskott (utlåtanden nr 10 och 5/1948) anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t om skyndsamt utredning av denna fråga (jämför även tredje lagutskottets utlåtande nr 10/1957).

I två likalydande motioner till 1953 års riksdag (nr 316 i första kammaren av herrar Anderberg och Hjalmar Nilsson m. fl. samt nr 396 i andra kammaren av herr Pettersson i Degerfors m. fl.) anfördes att den förstärkning av brandförsvaret, som skett, av många skäl varit angelägen, men att kostnaderna stegrats i sådan takt att en noggrann granskning av förhållandena inom brandförsvaret och av möjligheterna till billigare verksamhet måste ske. Den dittillsvarande utvecklingen syntes motionärerna i hög grad ha präglats av alltför schematiska bestämmelser och av en hårdrag-

ning i tillämpningen, som medfört en icke försvarbar ökning av utgifterna. Det vore därför lämpligt att verkställa en översyn av brandlagstiftningen och normalbrandordningarna i syfte att öka möjligheterna för kommunerna att vidtaga sådana lokala anordningar, som med hänsyn till omständigheterna kunde vara försvarade och som kunde bidra till att minska kostnaderna för brandförsvaret. En utredning angående brandförsvarets inre organisation, effekt och ekonomi borde göras. I motionerna pekades också på andra spörsmål av vikt i detta sammanhang, nämligen frågorna om samhällets olycksfallsberedskap och om det inflytande, icke minst i fråga om den enskilda kommunens brandförsvaret, som syntes utövas genom brandförsäkringsbolagens taxepolitik och andra åtgärder. I en tredje motion vid 1953 års riksdag (nr 227 i andra kammaren av herrarna Dickson och Cassel) påyrkades utredning för ändring av bestämmelserna i brandlagen om skyldighet för kommun att lämna släckningshjälp vid brand inom annan kommun. I utlåtande (nr 20) över sistnämnda tre motioner anförde tredje lagutskottet, sedan yttranden över motionerna avgivits av riksbrandinspektören, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, svenska brandkårernas riksförbund och svenska brandskyddsföreningen, bl. a. följande:

Införandet år 1944 av gällande brandlagstiftning innebar, att väsentligt ökade krav på åtgärder till förebyggande och släckning av brand kom att ställas på kommunerna. Betänkligheter, som hystes beträffande lagstiftningens ekonomiska konsekvenser för kommunerna, hindrade således icke dess genomförande. Här till torde i någon mån ha bidragit, att man under inverkan av världskriget önskade att snabbt åstadkomma ett effektivt brandförsvaret samtidigt med att civilförsvaret över huvud stärktes.

Svenska brandkårernas riksförbund och Svenska brandskyddsföreningen anser, som framgår av deras remissyttrande, att någon minskning av brandväsendets effektivitet nu icke kan medgivas. Under år 1952 uppgick brandskadeersättningarna till omkring 110 miljoner kronor. Av motionerna framgår, att kommunernas utgifter för brandförsvaret år 1952 utgjorde omkring 50 miljoner kronor eller något mindre än hälften av beloppet för brandskadeersättningarna. Redan av detta förhållande framgår enligt utskottets mening att kraftiga ekonomiska ansträngningar är befogade, därest brandskadorna därigenom kan motverkas.

Synnerligen angeläget är emellertid att medlen till brandväsendet på bästa sätt utnyttjas för sitt ändamål. I motionerna och vissa remissyttranden framföres tvivel om att så är fallet. Med hänsyn härtill vill utskottet — utan att taga bestämd ståndpunkt till frågan huruvida belägg finnes för detta tvivel — uttala, att de under kriget tillkomna brandförfattningarna och den på grundval av dessa uppbyggda brandförsvarsorganisationen bör bli föremål för översyn.

Med bifall till motionerna hemställde riksdagen i skrivelse den 12 maj 1953, nr 217, i enlighet med utskottets förslag, hos Kungl. Maj:t om översyn av brandlagstiftningen och brandförsvarets organisation.

I det anförande till statsrådsprotokollet den 27 juli 1954, vari dåvarande chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Gunnar Hedlund, hemställde om bemyndigande att tillkalla sakkunniga för översyn av brandlagstift-

ningen och brandförsvarets organisation jämte därmed sammanhängande spörsmål, anförde statsrådet, efter en redogörelse för huvuddragen av gällande brandlagstiftning och kommunernas brandförsvarskostnader samt för sistberörda tre motioner, följande:

När det gäller en så genomgripande ny lagstiftning som 1944 års reglering av brandförsvaret är det helt naturligt att efter en tids praktisk erfarenhet från tillämpningen nya synpunkter framkommer på ändamålsenligheten av lagstiftningens huvuddrag och detaljer. De nämnda motionerna, som syftar till en allmän översyn av brandlagstiftningen, har tillstyrkts av svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund. Det är alltså tydligt att det på kommunalt håll är en allmänt omfattad åsikt, att en reform bör genomföras i syfte att begränsa kommunernas kostnader för brandväsendet genom att utforma brandförsvaret på ett ur ekonomisk synpunkt mera ändamålsenligt sätt. Även företrädare för brandförsvaret självt, som hörts över motionerna, har tillstyrkt utredningen.

På grund härav och då nu sådana erfarenheter av 1944 års lagstiftning torde ha vunnits, att underlag finns för en allsidig omprövning därav liksom av brandförsvarets organisation, vill jag förorda att en utredning av dessa frågor företages.

För utredningen synes två huvudsynpunkter böra vara bestämmande. Den ena är, att det självklara kravet på brandförsvarets effektivitet icke får efter sättas. I sitt av riksdagen godkända yttrande över motionerna framhåller också tredje lagutskottet, att kraftiga ekonomiska ansträngningar för brandskyddet är befogade, om brandskadorna därigenom kan motverkas. Den andra synpunkten är den i motionerna framförda, att brandväsendet bör vara ordnat så rationellt, att onödiga kostnader ej uppkommer. Självfallet bör de möjligheter tillvaratagas, som den tekniska utvecklingen efter brandlagstiftningens tillkomst medfört. Det synes icke uteslutet att genom rationalisering i olika hänseenden förbättringar kan vinnas i båda de nämnda hänseendena, d. v. s. större effektivitet och ökad ekonomisering. Så bedömdes möjligheterna i riksbrandinspektörens yttrande över motionerna.

Några närmare anvisningar för utredningens arbete synes icke böra meddelas, innan en allmän inventering av reformbehov och möjligheter till förbättringar gjorts. Utredningen torde därför själv få bedöma hur arbetet skall bedrivas och efter vilka linjer den reform bör genomföras, vars syften jag nyss angivit. Jag vill emellertid nämna vissa detaljspörsmål, som förts fram i olika sammanhang.

I skrivelse den 13 maj 1948, nr 194, anhöll riksdagen i anledning av väckta motioner om utredning av frågan i vad mån kommun av statsmedel bör beredas ersättning för kostnader, åsamkade genom kommunal brandkårs deltagande i släckning av brand i staten tillhörig oförsäkrad egendom. Denna fråga liksom den förut omnämnda frågan om skyldighet för kommun att lämna släckningshjälp vid brand inom annan kommun synes böra upptagas till behandling av utredningen.

Enligt brandstadgan kan för stad med yrkesbrandkår i brandordning stadgas att brandchef för särskilda fall har rätt att besluta att byggnad, upplag eller annan anläggning icke årligen skall undergå brandsyn. Motsvarande möjlighet att för landsbygden medgiva undantag från årlig brandsyn är begränsad till mindre eller avsides belägen byggnad eller annan anläggning. I skrivelse den 28 maj 1953 har länsstyrelsen i Norrbottens län ifrågasatt tillämpning av den nämnda för stad med yrkesbrandkår gällande regeln även på vissa landskom-

muner. — Från andra håll har framförts åsikten att möjlighet borde öppnas för de utbildade skorstensfejare, som numera i allmänhet finns även på landsbygden, att förrätta brandsyn. Över huvud taget har det ansetts viktigt, att noggrant studium ägnas det förebyggande brandskyddet, bl. a. brandsyn och sotning. Även nu nämnda frågor påkallar uppmärksamhet vid en utredning.

Ytterligare ett spørsmål, som kan nämnas i detta sammanhang, och som bör bli föremål för utredning är huruvida den i gällande lag genomförda skillnaden mellan stad och land i fråga om brandförsvaret är i allo lämplig. Det kan erinras om t. ex. att i landsbygdskommun, oavsett dennas storlek, icke kan inrättas yrkesbrandkår.

Vid sitt arbete kommer utredningen givetvis in på frågan om samverkan mellan kommuner i brandförsvarsyfte. Härutinnan bör utredningen söka samråd med kommunalförbundskommittén.

Brandlagsrevisionen vill vidare erinra om att till densamma enligt särskilda beslut överlämnats åtskilliga framställningar från myndigheter, sammanslutningar och enskilda personer för att tagas i övervägande eller vara tillgängliga vid utredningsuppdragets fullgörande. En förteckning över dessa framställningar har intagits i den skrivelse till chefen för inrikesdepartementet, vilken inleder betänkandet.

Som framgår av direktiven har det ankommit på brandlagsrevisionen att själv bedöma hur utredningsarbetet skolat bedrivas. För att erhålla en bred grundval för sina ställningstaganden och förslag har revisionen arbetat i huvudsak efter två linjer. I samråd med och under medverkan av statistisk sakkunskap ha företagens statistiska undersökningar angående brandförsvarets organisation och kostnader samt angående brandskador och brandorsaker. Därjämte har revisionen genom överläggningar med myndigheter och organisationer samt genom infordrande av yttranden sökt vinna kännedom, utöver den som varit företrädd inom revisionen, om missförhållanden och önskemål om förbättringar inom brandförsvaret. I sistnämnda syfte har revisionen vid en år 1956 företagen resa studerat brandförsvarets organisation inom ett antal kommuner och industrier i Örebro och Värmlands län.

För att erhålla uppgifter om brandförsvarets organisation och kostnader m. m. lät brandlagsrevisionen i maj 1955 till samtliga kommuner samt municipalsamhällen, där brandstadgans bestämmelser för stad gällde, utsända ett av revisionen under medverkan av statistiska centralbyråns utredningsinstitut utarbetat tryckt frågeformulär, avseende förhållandena inom kommunernas brandförsvår år 1954. De frågor, som uppställdes till besvarande, berörde följande ämnen: brandförsvarets organisation, släckningsområden, personal, kostnader, beredskap, brandsyn, sotning, larmanläggningar, alarm och utryckningar samt brandmateriel. Sedan frågorna besvarats av så gott som alla kommuner samt svaren granskats av vederbörande länsstyrelser, ha uppgifterna efter ytterligare kontroll sammanställts i 54 tabeller. Såvitt gäller städerna ha vissa av tabellerna publicerats av svenska stadsförbundets statistiktjänst. Av olika skäl har icke

kunnat komma i fråga att här redovisa tabellerna. Brandlagsrevisionen har nöjt sig med att redogöra för dem på sådana punkter, där deras ålder ej betagit dem intresse. Ett särskilt frågeformulär har därjämte under länsstyrelsernas medverkan samtidigt utsänts till de kommuner, där brandkårerna år 1954 omhändertog ambulanstjänst. Svaren ha bearbetats inom brandlagsrevisionens sekretariat och redovisas i vissa delar i sjunde kapitlet.

Genom biträde från statistiska centralbyrån har brandlagsrevisionen även erhållit en sammanställning och bearbetning av den officiella kommunala finansstatistiken över kommunernas brandförsvarskostnader. Revisionen har därjämte haft tillgång till statistik som svenska stadsförbundet sammanställt över brandförsvarets kostnader och organisation.

Vad beträffar brandskador och brandorsaker har statistiskt material ställts till förfogande av dels de flesta riksomfattande brandförsäkringsanstaltens gemensamma statistikorgan, centralstället för svensk brandskadestatistik, dels landsbygdens brandförsäkringsbolags förenings motsvarande gemensamma statistikställe. Därjämte ha statistiska experter från dessa organ inför brandlagsrevisionen lämnat redogörelser för nämnda statistik och av dem utförda undersökningar samt biträtt brandlagsrevisionens sekretariat i vissa statistiska frågor.

I juli 1958 fick brandlagsrevisionen medgivande att låta utföra en särskild statistisk undersökning för att genom systematiska studier söka vinna ett kvantitativt underlag för förslag om brandförsvarets lämpligaste organisation, en s. k. *operationsanalys*. Sedan medel för ändamålet ställts till förfogande av inrikesdepartementet och, genom svenska brandskyddsföreningens förmedling, av Sven Lübecks minnesfond, försäkringsbolaget Skandias hundraårsstiftelse och Städernas försäkringsbolags fond för brandskyddsteknisk forskning, uppdrog brandlagsrevisionen åt aktuarien, fil. kand. Gunnar Berggren att utföra undersökningen. Till grund för densamma ligger den ovannämnda statistiken över organisation, kostnader, brandskador och brandorsaker samt 5 100 uttrykningsrapporter, avseende åren 1953—1957, från brandkårerna i Kristianstad, Örebro med fyra kringliggande kommuner samt Härnösand, Kramfors och Sundsvall med sju kringliggande kommuner. Då undersökningen var begränsad såväl till tid som till kostnader samt då särskilt landskommunernas uttrykningsrapporter befunnos ofullständiga, har det icke varit möjligt att låta den avse alla kommuner. Som arbetsprogram för operationsanalysen uppställdes följande fem frågor: 1) Hur stora böra släckningsområdena vara och hur böra de utformas geografiskt? 2) Vilken avvägning mellan deltidsanställd och heltidsanställd personal är rationell? 3) Hur stor bör personalstyrkan vara med hänsyn till risken för flera samtidiga larm? 4) Vilken avvägning mellan personal och materiel bör eftersträvas? 5) Hur ofta böra eldstäder ses över? Hur ofta böra elektriska inspektioner ske? — Berg-

gren har redovisat sitt uppdrag i en den 10 maj 1959 dagtecknad redogörelse, benämnd »Operationsanalys på brandförsvarets område». Av kostnadsskäl har operationsanalysen icke intagits som bilaga till betänkandet. Redogörelser för dess arbetsmetod och resultat återfinnas i det följande, huvudsakligen i tredje, fjärde och sjätte kapitlet.

Till grund för utredningsarbetet har legat en dispositionsplan över de ämnesområden och särskilda frågor, som ansetts böra bli föremål för behandling. Med ledning av denna plan har brandlagsrevisionen hållit överläggningar med riksbrandinspektören, som därvid utförligt redogjort för gjorda erfarenheter samt framlagt önskemål om framtida bestämmelser inom alla de brandförsvarets områden, som berörts av utredningsarbetet. Under senare delen av utredningsarbetet har brandlagsrevisionens sekretariat därjämte upprätthållit fortlöpande kontakt med riksbrandinspektören och hans personal. Överläggningar, omspännande i stort sett hela fältet, ha vidare hållits med svenska brandkårernas riksförbund, svenska brandskyddsföreningen, svenska brandbefälens riksförbund, borgarbrandmännens riksförbund samt med företrädare för de till svenska kommunalarbetsareförbundet anslutna yrkesbrandmästarna, yrkesbrandförmännen och yrksbrandmännen, ävensom med svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund. Länsstyrelserna i Södermanlands, Malmöhus och Västerbottens län ha på brandlagsrevisionens begäran och med ledning av dispositionsplanen avgivit yttranden, likaledes omspännande de flesta brandförsvaret berörande ämnen. I särskilda frågor ha överläggningar hållits med eller yttranden inhämtats från kommerskollegium, sprängämnesinspektören, statens elektriska inspektion, telestyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, statens provningsanstalt, statens kriminaltekniska anstalt, styrelse och rektor för statens brandskola, Sveriges standardiseringskommission, Sveriges skorstensfejaremästares riksförbund, svenska skorstensfejariarbetareförbundet, svenska brandredskapsföreningen, svenska landstingsförbundet, landsorganisationen i Sverige, tjänstemännens centralorganisation, svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund, landsbygdens försäkringsbolags förening, ömsesidiga försäkringsbolags tariffcentral, svenska tarifföreningen, Städernas försäkringsbolag samt Folksam. Brandlagsrevisionen har slutligen haft viss kontakt med 1953 års civilförsvarsutredning samt genom sekretariatet med åtskilliga andra myndigheter och samman slutningar, däribland företrädare för brandförsvaret hos vissa statliga verk.

År 1952 fick statens organisationsnämnd Kungl. Maj:ts uppdrag att i samband med en pågående organisationsundersökning vid civilförsvarsstyrelsen verkställa en dylik undersökning vid statens brandinspektion. Som sistnämnda undersökning varit beroende av brandlagsrevisionens förslag om den centrala statliga brandmyndigheten, har brandlagsrevisionen

samrått med organisationsnämnden om riksbrandinspektörens uppgifter och ställning m. m. Dessa ämnen behandlas i fjortonde kapitlet.

I frågor om kompetenskrav, utbildning av brandpersonal och undervisning vid statens brandskola ävensom övriga skolan berörande förhållanden har brandlagsrevisionen samrått med rektor för statens brandskola, civilingenjör Swen Hultqvist, som den 28 maj 1959 tillkallats att som expert biträda revisionen. Härutinnan hänvisas till framställningen i femtonde kapitlet.

Vid sin inventering av reformbehov på brandförsvarets område och vid framläggande av sina förslag har brandlagsrevisionen icke ansett sig böra stanna vid kommunernas brandförsvaret och de enskildas medverkan däri utan, där så visat sig erforderligt, även till behandling upptagit statens befattning med brandförsvaret. Betänkandet innehåller sålunda avsnitt om den statliga regionala och centrala tillsynen och om statliga bidrag och ersättningar. Till skillnad från 1941 års brandförvarsutredning har brandlagsrevisionen icke närmare berört fredsbrandförsvarets ställning och uppgifter inom civilförsvaret. Brandlagsrevisionen anser tvärtom, som i skilda sammanhang anföres, att dessa förhållanden icke böra påverka organisationen av ett på kommunal grund vilande fredsbrandförsvaret.

På varje särskild punkt, där så kunnat ske, har brandlagsrevisionen beaktat frågorna om gemensamma bestämmelser för alla kommuner och om bestämmelsernas rätta plats i författningskomplexet. Revisionen har därvid icke funnit skäl frångå den genom 1944 års lagstiftning införda uppdelningen på brandlag och brandstadga. Däremot har revisionen i vissa fall överfört bestämmelser, som f. n. återfinnas i brandordningarna, till den föreslagna nya brandstadgan. Avsikten är dock att brandordningar alltjämt skola finnas samt att rekommendationer om deras innehåll skola centralt utgivis. Inom de olika ämnesområdena har slutligen också beaktats ej blott betydelsen av den nya kommunindelningen utan även 1952 års kommunallag samt 1956 års allmänna ordningsstadga, 1958 års hälsovårdsstadga och 1959 års byggnadsstadga.

TREDJE KAPITLET

Brandskador och brandförsvarkostnader

De värden som skola skyddas av brandförsvaret låta sig icke helt uppskattas i pengar. Skyddet gäller ej blott egendom utan också människoliv. Alla ekonomiska avvägningar inom brandförsvarets område måste därför förses med reservation för de hänsyn som måste tagas till personriskerna. Härtill kommer att viss egendom av historiska, personliga eller andra skäl har affektionsvärden, som icke heller kunna mätas i pengar. I operationsanalysen har ett försök gjorts att med utgångspunkt från den officiella statistikens uppgifter om befintliga försäkringsvärden uppskatta summan av den värderingsbara egendom, som skyddas av brandförsvaret. Dessa brandförsäkringssummor, som avse byggnader och annan egendom samt skog, uppgingo år 1950 till omkring 150 miljarder kronor och år 1956 till omkring 260 miljarder. Under 1950-talet har huvudparten av alla byggnader och av all lös egendom varit brandförsäkrad. De angivna brandförsäkringssummorna inkludera emellertid icke sådan brandförsäkring, som ingår i motorfordonsförsäkring, sjöförsäkring och vissa andra försäkringsgrenar. Viss egendom i landet är försäkrad utomlands. Utanför brandförsäkringen ligga statens och vissa kommuners egendom. Slutligen är viss enskild egendom oförsäkrad eller underförsäkrad. Med ledning dels av uppgifter från byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen, dels av uppgifter i en uppsats i Statistisk Tidskrift häfte 10, 1956, om Sveriges nationalförmögenhet ha i operationsanalysen de totalvärden, som brandförsvaret skyddar, gissningsvis uppskattats till 115 å 120 procent av de i den officiella statistiken redovisade brandförsäkringssummorna. Det är sålunda f. n. fråga om sammanlagda värden å drygt 300 miljarder kronor.

Icke heller de totala *brandskadorna* kunna exakt beräknas. Årligen omkomma omkring hundra människor till följd av brand; enligt den officiella statistiken utgjorde genomsnittet för åren 1951—1955 96 dödsfall. Den officiella statistiken över utbetalade brandskadeersättningar, avseende byggnader och annan lös egendom samt skog, redovisar följande årliga belopp:

År	Mkr	År	Mkr	År	Mkr
1945.....	54,6	1950.....	81,9	1955.....	132,0
1946.....	62,5	1951.....	85,4	1956.....	140,0
1947.....	100,1	1952.....	106,6	1957.....	105,0
1948.....	78,7	1953.....	119,3	1958.....	125,0
1949.....	82,3	1954.....	105,9	1959.....	150,0

Uppgifter å de brandskador, som drabba statens samt vissa kommuners och enskildas oförsäkrade egendom, föreligga icke. Vidare märkas alla indirekta skador, som framför allt för industrin kan bli en följd av brand och därav föranledda driftsavbrott. Dylika skador, som blott till en del kunna mätas genom utbetalade ersättningar å brandavbrottsförsäkring, ha gissningsvis någon gång uppskattats till ungefär samma belopp som de direkta skadorna, vilka för industrierna numera bruka uppgå till omkring 50 miljoner kronor årligen.

Kostnader för brandförsvar åvila staten, kommunerna samt enskilda. Störst intresse tilldraga sig i detta sammanhang *kommunernas brandförsvarskostnader*. Deras stegring under tiden efter år 1944 var den huvudsakliga anledningen till önskemålet om en revision av brandlagstiftningen. Brandlagsrevisionen lämnar därför här en relativt ingående redogörelse för dessa kostnader, dels för samtliga kommuner, dels för städer, köpingar och landskommuner för sig.

I brandlagsrevisionens direktiv redogör departementschefen för den utbyggnad och upprustning av det kommunala brandförsvaret, som blev en följd av 1944 års lagstiftning, samt anför därvid bland annat följande:

Omfattningen av denna verksamhet belyses siffermässigt i en för några år sedan publicerad undersökning. I runda tal var år 1945 antalet yrkesbrandkårer 30 med 130 befäl och 1 000 brandförmän och brandmän. 1951 hade antalet ökat till 50 yrkesbrandkårer med 220 befäl samt 1 700 brandförmän och brandmän. Härtill kommer viss verkstads- och servicepersonal. Kommunernas kostnader för brandförsvaret uppgick 1939 till 13 miljoner kronor, 1945 till 21 miljoner kronor och 1947 till 34 miljoner kronor. Av sistnämnda summa föll 24 miljoner kronor på städer, därav 20 miljoner kronor på städer med yrkesbrandkår. — För 1952 har kommunernas totala utgifter för brandförsvaret beräknats till omkring 50 miljoner kronor.

Av de statistiska uppgifter brandlagsrevisionen inhämtat framgår, att de nämnda siffrorna snarast äro hållna i underkant. Vad först angår personalen vid yrkesbrandkårer, vilka år 1954 voro 62 och år 1957 67 till antalet, framgår utvecklingen av följande uppställning:

Personalgrupp	Antal befattningshavare år				
	1945	1949	1954	1955	1957
Brandmän.....	1 023	1 264	1 558	1 609	1 651
Brandbefäl.....	374	446	532	526	574
Annan heltidsanställd personal.....	73	92	123	124	125
Summa personal	1 470	1 802	2 213	2 259	2 350

Den kommunala brandpersonalen i övriga brandkårer utgjorde år 1954 omkring 30 200 personer, varav 150 heltidsanställda, varför sammanlagda antalet nämnda år uppgick till i runt tal 32 000. Härtill kommer personal i reservbrandstyrkorna.

Tabell 1. Kommunernas brandförsvarskostnader 1945—1956

År	Kommerskollegii parti- prisindex. 1945 = 100	Folkmängd 1 jan. milj. inv.	Kommunernas brandförsvarskostnad i milj. kronor		
			Brutto	Netto	Brutto i 1945 års penningvärde
1945.....	100	6,6	23,5	ca 20	23,5
1946.....	96		28,4	..	29,5
1947.....	102		38,0	..	37,2
1948.....	110		45,4	..	41,3
1949.....	111		51,1	..	46,0
1950.....	117		53,3	..	45,6
1951.....	154		62,2	..	40,0
1952.....	163		71,6	64,6	43,9
1953.....	154		79,0	70,8	51,3
1954.....	153	7,2	84,0	75,1	54,9
1955.....	159		91,2	79,7	57,4
1956.....	168	7,3	98,1	85,4	58,4
Ökning från 1945....	68 %	11 %	317 %	ca 327 %	149 %

Av tabell 1, som grundar sig på den officiella statistiken, framgår att kommunernas kostnader för brandförsvaret stegrats i högre grad än som beräknats i det här återgivna direktivuttalandet. Sålunda uppgingo kostnaderna år 1952, vilka beräknades till omkring 50 miljoner kronor, till nära 65 miljoner kronor netto. De i 1945 års penningvärde omräknade kostnaderna jämförda med en indexserie (utgörande kommerskollegii partiprisindex med 1945 som basår) utvisa, att kostnadsökningen sedan brandlagstiftningens ikraftträdande den 1 januari 1945 icke allenast eller ens till större delen förklaras av penningvärdets sedan dess inträffade fall. Tabell 1 visar ock befolkningsökningen under perioden 1945—1956.

I tabell 1 och i den följande framställningen skiljes mellan bruttokostnader och nettokostnader för brandförsvaret. Kommunerna ha vissa inkomster å brandförsvaret. Här märkas ersättningar för släckningshjälp enligt ingångna avtal och eljest; dylika poster ta ut varandra vid nettoberäkningen för samtliga kommuner men kunna leda till att den totala bruttokostnaden blir för hög. Denna felkälla torde dock blott i ringa mån påverka beräkningen av bruttokostnaderna. Vidare förekomma bidrag från staten och landstingen för vissa brandförsvarets ändamål och verksamhetsgrenar, från försäkringsanstalter till släckningskostnader, avgifter från allmänheten för service som en del brandkårer enligt praxis lämna, samt avgifter för sjuktransporter. Alla dylika inkomster, som varje år utgöra i runt tal 10 procent av bruttokostnaden såväl i städer som i köpingar och landskommuner, ha avdragits vid beräkning av nettokostnaderna. Följande inkomstposter ha uteslutits: skatter, av kommunerna upptagna lån, inbetalda amorteringar på av kommunerna utlämnade lån samt i anspråk

tagna medel ur egna fonder. På motsvarande sätt ha bland utgifterna icke medräknats amorteringar å egna skulder, utlämnade lån, avsättningar till egna fonder samt avskrivningar å fasta tillgångar.

Såsom närmare utvecklas i framställningen i sjunde kapitlet om brandkårens olycksberedskap har brandlagsrevisionen genom en rundfråga hos alla kommuner i riket erhållit en uppgift å den beräknade nettokostnaden för brandkårens ambulansverksamhet år 1954 bland annat i de kommuner, där ambulanskostnaderna bokfördes å brandförsvaret. Denna nettokostnad, som erhållits sedan bidrag från landsting samt transportavgifter avräknats, utgjorde nämnda år omkring 1,3 miljoner kronor och berörde huvudsakligen städer med yrkesbrandkår — utom de fyra största som hade åtskild bokföring — med en sammanlagd nettokostnad för brandförsvaret, inbegripet ambulansverksamhet, av cirka 15,9 miljoner kronor. För ifrågavarande kommuner utgjorde sålunda nettokostnaderna för ambulansverksamhet i medeltal 8 procent av totalnettokostnaden. Sedan år 1954 torde emellertid landstingen ha övertagit en allt större del av ambulanskostnaderna, vilka sålunda blivit relativt mindre betungande för de berörda kommunerna.

I de här översiktligt redovisade kostnaderna för kommunernas brandförsvaret ingå vidare, såsom likaledes närmare beröres i sjunde kapitlet, de merutgifter som åsamkas kommunerna genom att deras brandkårer utföra räddningstjänst vid nödlägen av olika slag och lämna viss service åt allmänheten. Att närmare uppskatta kostnaderna för sådan verksamhet har icke varit möjligt.

Brandförsvarskostnaderna utgöra genomsnittligt en ringa del av de sammanlagda kommunala utgifterna. Dessa kostnaders procentuella andel framgår av nedanstående tablå, som avser bruttokostnader:

År	Städer	Köpingar	Landskommuner	Hela riket
1945.....	1,4	1,7	1,0	1,3
1946.....	1,3	1,7	1,5	1,4
1947.....	1,4	2,0	2,0	1,6
1948.....	1,4	2,0	2,2	1,7
1949.....	1,5	2,0	2,3	1,7
1950.....	1,4	2,3	2,2	1,7
1951.....	1,5	2,3	2,0	1,6
1952.....	1,5	2,4	2,1	1,7
1953.....	1,5	2,0	2,1	1,7
1954.....	1,4	2,4	2,0	1,6
1955.....	1,4	2,2	2,0	1,6
1956.....	1,4	1,9	2,0	1,5

Den kommunala finansstatistiken redovisar sedan år 1952 brandförsvarskostnaderna på driftutgifter och kapitalutgifter enligt följande tablå, som utvisar kostnadsslagens procentuella andelar av totalkostnaden för brandförsvaret:

År	Städer			Köpingar			Landskommuner		
	Driftutgifter		Kapital- utgifter	Driftutgifter		Kapital- utgifter	Driftutgifter		Kapital- utgifter
	Löner	Övriga		Löner	Övriga		Löner	Övriga	
1952.....	62	28	10	47	25	28	34	36	30
1953.....	59	25	16	49	27	24	34	36	30
1954.....	60	24	16	42	22	36	35	34	31
1955.....	62	25	13	45	22	33	38	34	28
1956.....	60	24	16	53	29	18	39	33	28

För städernas del överväga lönekostnaderna, vilket blir än tydligare, om därtill läggas pensionskostnader, vilka här ingå i övriga driftutgifter. Emedan yrkesbrandkårsstäderna svara för huvuddelen av städernas sammanlagda brandförsvarskostnad, återspeglar tablån beträffande städerna främst dem med yrkesbrandkår. För övriga städer torde tablåns siffror för köpingarna vara mera rättvisande: sålunda utgjorde år 1954 brandförsvarets löne- och pensionskostnader för städer utan yrkesbrandkår omkring hälften av brandförsvarskostnaderna. I landskommuner och köpingar ha kostnaderna för nyanskaffning av släckningsmateriel samt för anläggning av branddammar och brandstationer utgjort en större andel av totalkostnaden. I fråga om brandstationerna må påpekas, att byggnadskostnaderna år 1954 voro i det närmaste dubbelt så höga som år 1945.

Kostnadsutvecklingen i *städerna* åskådliggöres i *tabell 2*. För städernas del kan en jämförelse göras med förhållandena före år 1945, eftersom städerna till skillnad från övriga kommuner redan då voro skyldiga att hålla ett brandförsvaret. Här märkes till en början, att städerna med yrkesbrandkår svara för den övervägande andelen av totalkostnaderna och att *tabell 2* huvudsakligen återger förhållandena i dessa städer, vilkas antal fördubblats mellan år 1945 och 1956 och för närvarande uppgår till inemot 70.

Den nominella kostnaden för städernas brandförsvaret har sedan år 1935 oavbrutet stigit, särskilt kraftigt under perioden efter år 1944. I 1935 års penningvärde är emellertid ökningen obetydlig under den tidigare perioden men avsevärd — nära nog en fördubbling — under den senare. Befolknings- och arealökningen äro likväl av ungefär samma storleksordning under de båda perioderna, om för den senares del Kiruna stads utvidgning år 1948 till 131,8 kvadratmil frånräknas sammanlagda arealen år 1956. Utöver penningvärdesförändringen, som här förklarar en del av den avsevärda kostnadsökningen under tiden efter år 1944, torde denna ökning bland annat sammanhänga med den tidigare nämnda fördubblingen av antalet städer med yrkesbrandkår. I åtskilliga medelstora städer synes under denna period ha inträtt sådana med befolkningstillväxt och arealökning samt industrialisering sammanhängande förhållanden att gränsen till behov av yrkesbrandkår enligt gällande brandlag överskridits.

Tabell 2. Brandförsvarskostnader i rikets städer 1935—1956

År	Kommerskollegii parti- prisindex 1935 = 100	Brutto- kostnader milj. kr	Nettokostnader milj. kr		Folk- mängd 1 jan. milj. inv.	Areal mil ²	Kostnad per skattekr., öre	
			Nomi- nellt	I 1935 års penning- värde			Netto	Brutto
1935.....	100	8,1	7,2	7,2	2,1	25,1	26	29
1936.....		8,8	7,8				25	28
1937.....		10,1	9,1				27	30
1938.....		10,4	9,3				26	29
1939.....	115	12,7	11,6	10,1			30	33
1940.....	146	15,3	14,0	9,6			33	37
1941.....	172	15,1	13,7	8,0			32	35
1942.....	189	16,0	14,5	7,7			31	34
1943.....	196	16,6	14,7	7,5			27	31
1944.....	196	16,6	14,6	7,4	2,7	42,9	24	27
Ökn. från 1935..	96 %	105 %	103 %	3 %	29 %	70		
1945.....	194	17,9	15,7	8,1	2,7	42,9	24	27
1946.....	186	19,8	17,1	9,2			24	28
1947.....	199	24,0	20,8	10,5			23	27
1948.....	214	27,8	24,5	11,4		184,3	26	29
1949.....	216	30,9	27,4	12,7			26	30
1950.....	227	31,9	28,2	12,4			26	30
1951.....	299	39,4	35,2	11,8			33	37
1952.....	317	45,4	40,9	12,9	3,4	215,4	30	34
1953.....	298	49,3	44,2	14,8			29	32
1954.....	297	52,0	46,1	15,5	3,5	215,9	29	33
1955.....	309	55,3	48,2	15,6			28	32
1956.....	325	60,6	52,0	16,0	3,6	216,4	28	33
Ökn. från 1945..	68 %	239 %	231 %	98 %	33 %	1404 %	17 %	22 %

¹ Av arealen kommer sedan år 1948 131,8 kvadratmil å Kiruna. Frånräknas denna areal, blir ökningen i areal från år 1945 allenast 97 procent.

Kostnaden per skattekrona har heller icke ökat i samma takt som kostnaden i fast penningvärde. Bortsett från krigsåren 1939—1943 ligger kostnaden per skattekrona på en ganska jämn nivå fram till år 1951, varefter kostnaderna äro högre. Detta torde bland annat ha sin förklaring på personalsidan. Den sammanlagda personalstyrkans ökning och kostnaderna härför i dessa kommuner framgå av följande tablå:

År	1945	1949	1954
Personalstyrka, antal anställda.....	1 470	1 802	2 213
Antal brandpersonal i beredskap.....	566	683	752
Erforderlig personal för en anställd i beredskap ...	2,6	2,6	3,0
Nettokostnad per skattekrona för brandförsvar ...	25 öre	26 öre	29 öre
	Kr. i 1945 års penningvärde		
Nettokostnad per brandman.....	14 900	17 200	17 200
Nettokostnad per brandman i beredskap.....	35 800	42 600	47 600
Nettokostnad per anställd.....	10 400	12 100	12 100
Nettokostnad per anställd i beredskap.....	26 900	31 900	35 600

Tabell 3. Procentuell fördelning mellan skilda kostnadslag i städerna

År	Löner o. pensioner	Fastighets- anskaffning	Fastighets- underhåll	Inventarier	Övrigt	Summa %
1935	75	1	2	9	13	100
1936	73	3	2	9	13	100
1937	67	8	2	11	12	100
1938	71	3	2	12	12	100
1939	61	11	28	100
1940	58	15	27	100
1941	63	11	26	100
1942	66	12	22	100
1943	66	9	25	100
1944	70	2	28	100
1945	71	5	7	4	13	100
1946	71	5	7	5	12	100
1947	72	3	7	7	11	100
1948	72	2	8	7	11	100
1949	69	6	7	7	11	100
1950	70	4	7	7	12	100
1951	74	4	7	6	9	100
1952	71	6	2	9	12	100
1953	67	12	3	9	9	100
1954	66	12	3	8	11	100

Nettokostnaden i fast penningvärde per befattningshavare har ökat under perioden 1945—1949 medan så icke är fallet under perioden 1949—1954. En personalökning om 15 procent har efter år 1949 erfordrats för vidmakthållande av tidigare utryckningsberedskap, vilket ock framgår av att nettokostnaden per befattningshavare i beredskap stigit även under den senare perioden, med omkring 12 procent. Förklaringen härtill är en år 1951 genomförd arbetstidsförkortning för yrkesbrandpersonalen. Trots att även för borgarbrandmännens del lönehöjningar skett omkring år 1950, återspeglas icke dessa personalkostnadsökningar i fördelningen mellan brandförsvarets skilda kostnadslag. För städerna framgår denna fördelning av *tabell 3*.

Personalkostnaderna visa inga avsevärda förändringar medan andelarna för anskaffning av fastigheter och inventarier fördubblats sedan år 1945.

I *tabell 4 och 5* ha sammanställts dels de 32 städer, som under hela perioden 1945—1954 hade yrkesbrandkår med minst en utryckningsenhet om ett befäl och fem man, dels de 65 kommuner, som år 1945 voro städer och vilka under hela den nämnda tidsperioden hade annan brandkår än yrkesbrandkår i nyssnämnda bemärkelse, d. v. s. huvudsakligen städer med borgarbrandkår. I tabellerna ha sålunda uteslutits såväl efter år 1944 nybildade städer som äldre städer vilka under perioden övergått till yrkesbrandkår. Vad beträffar yrkesbrandkårsstäderna visar *tabell 4*, att kostnaderna per skattekrona icke nämnvärt ökat. Så är däremot förhållandet i borgarbrandkårsstäderna. Den avsevärda kostnadsstegringen sätter emellertid här in först efter år 1950. I dessa städer är personalök-

Tabell 4. Brandförsvarskostnader i de 32 städer, som 1945—1954 hade yrkesbrandkår (minst en uttryckningsenhet om 1+5 man)

År	Kommerskollegii parti-prisindex 1945 = 100	Folkmängd 1 jan. milj. inv.	Areal mil ²	Bruttokostnad			
				Nominellt milj. kr.	I 1945 års penningvärde milj. kr.	Per inv. i 1945 års penningvärde kr.	Per skatte-krona öre
1945	100	2,0	17,8	13,6	13,6	6: 80	26
1946	96			15,0	15,6		27
1947	102			18,1	17,7		25
1948	110	2,2		20,8	18,9		28
1949	111	2,3	21,9	19,7			28
1950	117			22,6	19,3		28
1951	154			26,9	17,5		34
1952	163	2,4	23,7	30,1	18,5	7: 70	30
1953	154			30,5	19,8		26
1954	153	2,5	23,9	31,8	20,8	8: 32	27
Ökn. från 1945	53 %	25 %	34 %	134 %	53 %	22 %	4 %

ningen icke så stor: 1 902 anställda år 1945 mot 2 323 år 1954. Kostnadsstegringen efter år 1950 kan delvis förklaras av de lönehöjningar och tjänstgöringsbestämmelser för borgarbrandmän, som kommo till stånd genom en år 1949 för hela landet träffad avtalsuppgörelse. Till kostnadsstegringen bidrager även tendensen i dessa städer att anställa en eller några heltidssysselsatta befattningshavare inom borgarbrandkårerna: 31 personer år 1945 mot 91 år 1954.

Av tabellerna 4 och 5 framgår vidare, att befolkningstillväxten inom städerna samt areal- och befolkningsökningen genom inkorporeringar äro

Tabell 5. Brandförsvarskostnader i de 65 kommuner, vilka 1945—1954 voro städer och hade annan brandkår än yrkesbrandkår

År	Kommerskollegii parti-prisindex 1945 = 100	Folkmängd 1 jan. milj. inv.	Areal mil ²	Bruttokostnad			
				Nominellt milj. kr.	I 1945 års penningvärde milj. kr.	Per inv. i 1945 års penningvärde kr.	Per skatte-krona öre
1945	100	0,35	13,9	1,73	1,73	4: 94	27
1946	96			2,12	2,21		30
1947	102			2,53	2,48		30
1948	110			2,98	2,71		32
1949	111			3,30	2,97		32
1950	117			3,47	2,11		32
1951	154			4,83	3,14		45
1952	163	0,46	35,2	6,38	3,91	8: 50	46
1953	154			7,66	4,97		47
1954	153	0,48	36,4	6,96	4,55	9: 48	42
Ökn. från 1945	53 %	37 %	160 %	300 %	163 %	92 %	56 %

förhållandevis större i de 65 borgarbrandkårsstäderna än i de 32 yrkesbrandkårsstäderna. Tabellerna få icke tagas som stöd för ett antagande att yrkesbrandkår under alla förhållanden är ekonomiskt fördelaktigare än borgarbrandkår. Siffermaterialet för de 32 städerna domineras av de största bland dem. En undersökning av de 13 minsta yrkesbrandkårsstäderna visar i medeltal följande bruttokostnad per skattekrona:

År	1952	1953	1954
Bruttokostnad	61 öre	57 öre	50 öre.

Det gäller här städer med ett invånarantal mellan 7 500 och 15 000, och den i förhållande till medeltalet för samtliga städer — 34, 32 resp. 33 öre — höga kostnaden visar på svårigheterna för städer av denna storlek att på en gång övergå från borgarbrandkår till fulltalig yrkesbrandkår. Motsvarande kostnader för 19 städer av samma storleksordning men med borgarbrandkår och vanligen en eller ett par heltidsanställda befattningshavare voro följande:

År	1952	1953	1954
Bruttokostnad	40 öre	33 öre	34 öre.

Tabellerna 6 och 7 visa kostnadsutvecklingen i köpingar och landskommuner 1945—1956. På dem belöper mindre delen av kommunernas sammanlagda brandförsvarskostnader: år 1956 33,1 miljoner kronor mot 60,6 miljoner för städerna. I köpingarna och landskommunerna är kostnadsökningen sedan år 1945 avsevärd, såväl nominellt som i fast penningvärde och per skattekrona. För landskommunernas del måste huvudorsaken här till sökas i den genom 1944 års brandlag för dem införda skyldigheten att

Tabell 6. Brandförsvarskostnader i rikets köpingar 1945—1956

År	Kommerskollegii parti- prisindex 1945 = 100	Brutto- kostnader milj. kr.	Nettokostnader milj. kr.		Folk- mängd 1 jan. milj. inv.	Areal mil ²	Kostnad per skattekrona	
			Nomi- nellt	I 1945 års penning- värde			Netto öre	Brutto öre
1945.....	100	0,7	0,6	0,6	0,18	11,5	18	22
1946.....	96	0,9	0,7	0,7			18	21
1947.....	102	1,5	1,3	1,3			21	25
1948.....	110	2,1	1,8	1,6	0,29		26	30
1949.....	111	2,4	2,1	1,9			26	30
1950.....	117	3,1	2,8	2,4			33	37
1951.....	154	3,5	3,2	2,1			35	37
1952.....	163	4,6	4,2	2,6	0,41	64,5	32	35
1953.....	154	4,8	4,4	2,9			31	34
1954.....	153	5,9	5,5	3,6	0,43	66,2	37	39
1955.....	159	6,3	5,7	3,6			34	38
1956.....	168	5,9	5,2	3,1	0,46	70,1	29	32
Ökn. från 1945..	68 %	740 %	767 %	417 %	155 %	510 %	61 %	45 %

Tabell 7. Brandförsvarskostnader i rikets landskommuner 1945—1956

År	Kommerskollegii parti- prisindex 1945 = 100	Brutto- kostnader milj. kr.	Nettokostnader milj. kr.		Folk- mängd 1 jan. milj. inv.	Areal mil ²	Kostnad per skattekrona	
			Nomi- nellt	I 1945 års penning- värde			Netto öre	Brutto öre
1945.....	100	4,9	..	ca 4,4	3,7	4 054	ca 11	13
1946.....	96	7,7	19
1947.....	102	12,5	26
1948.....	110	15,5	3,5	29
1949.....	111	17,9	32
1950.....	117	18,3	31
1951.....	154	19,3	37
1952.....	163	21,6	19,5	12,0	3,3	3 829	25	28
1953.....	154	24,9	22,2	14,4	26	30
1954.....	153	26,1	23,5	15,4	3,3	3 827	29	32
1955.....	159	28,7	25,5	16,0	28	32
1956.....	168	30,7	27,9	16,6	3,2	3 823	28	31
Ökn. från 1945..	68 %	526 %	..	ca 275%	— 13 %	— 5 %	154 %	138 %

hålla brandförsvaret. Detta framgår också av att kostnadsökningen per skattekrona framför allt hänförs till de första åren efter lagens ikraftträdande. Efter år 1948 ligger för landskommunerna kostnaden per skattekrona på en jämnare nivå, lägre än för samtliga städer och köpingar. Också för de sistnämnda innebar 1944 års brandlag en skärpning såtillvida som bestämmelserna för stad då gjordes generellt tillämpliga å alla köpingar. Också för köpingarna iakttagas en tydlig ökning per skattekrona under åren närmast efter 1944. Här märkes emellertid en ytterligare höjning från år 1950. Sannolikt är förklaringen härtill densamma som för motsvarande höjning i städerna utan yrkesbrandkår, nämligen borgarbrandsmännens år 1949 förbättrade löne- och tjänstgöringsförhållanden. Också för köpingarna utgöra nämligen personalkostnaderna genomsnittligt en avsevärd del av sammanlagda brandförsvarskostnaderna, vilket i mindre grad är fallet i landskommunerna, se *tabell 8*.

Det bör vidare beträffande köpingarna beaktas, att folk- och arealökningen är betydligt större än för de båda andra kommungrupperna. Antalet köpingar har också stigit från 59 år 1945 till 93 år 1956.

Tabell 7 synes knappast ge något besked om betydelsen för brandförsvarskostnaderna av befolkningsminskningen i landskommunerna från 3,7 miljoner invånare år 1945 till 3,2 miljoner år 1956. Däremot kan konstateras att befolkningsminskningen från 3,5 miljoner invånare år 1948, då landsbygdens brandförsvaret får antagas ha blivit i stort sett utbyggt i enlighet med 1944 års lagstiftning, till 3,2 miljoner år 1956 icke medfört någon absolut sänkning av brandförsvarskostnaderna. I en motsatt riktning ha såväl tendensen att förlägga industrier och andra eldfarliga anläggningar å landsbygden som den förut nämnda löneutvecklingen för

Tabell 8. Procentuell fördelning mellan skilda kostnadslag i köpingarna och landskommunerna

År	Löner och pensioner	Inventarier	Fastighetsanskaffning
<i>Samtliga köpingar</i>			
1945.....	46	..	3
1946.....	43	..	12
1947.....	42	..	11
1948.....	42	..	6
1949.....	43	..	8
1950.....	40	..	21
1951.....	44	..	19
1952.....	48	14	18
1953.....	50	16	12
1954.....	48	15	18
<i>Samtliga landskommuner</i>			
1945.....	19	..	21
1946.....	22	..	17
1947.....	25	..	19
1948.....	24	..	17
1949.....	24	..	19
1950.....	25	..	20
1951.....	30	..	18
1952.....	33	20	12
1953.....	34	19	17
1954.....	34	16	20

borgarbrandmännen sannolikt verkat. Härtill kommer också, att de frivilliga brandkårerna, vilka tidigare utgjorde grunden för landsbygdens brandförsvaret, alltmer försvinna och ersättas av de mera kostnadskrävande borgarbrandkårerna.

Statens kostnader för brandförsvaret uppgår årligen till i runt tal 1,5 miljoner kronor. Detta belopp avser kostnaderna för statens brandinspektion, länsinspektörerna och statens brandskola, vissa statsbidrag samt bidrag till kommuner till förebyggande och släckning av brand. Den sista posten, vars storlek varierar med skogsbrandfrekvensen, brukar regelmässigt vara den största. Utöver dessa kostnader har staten i egenskap av ägare till fastigheter och anläggningar att bekosta åtskilliga brandförsvarsåtgärder; sådana kostnader förekomma främst inom försvarsväsendet, statens järnvägar och vattenfallsverket. Likaså ha kommunerna i samma egenskap att vidkännas brandförsvarkostnader. Uppgifter om storleken av dylika kostnader saknas. Detsamma gäller alla de kostnader främst för förebyggande brandförsvaret som åvila företag och enskilda. Det torde vara en olöslig uppgift att söka uppskatta kostnaderna för det förebyggande brandförsvaret som förekommer såsom ett led i plan- och byggnadsväsendet. Åtskilliga förebyggande brandförsvarsåtgärder kunna därjämte tjäna andra intressen än brandskyddet, exempelvis arbetarskydd,

skydd mot sanitära olägenheter, hållfasthetskrav o. s. v. Att här göra någon fördelning är icke möjligt. Dessa kostnader för förebyggande brandförsvar i vidsträckt bemärkelse måste därför lämnas åsido vid utförandet av ekonomiska beräkningar av brandförsvaret och dess lönsamhet. Slutligen bör i fråga om de enskildas brandförsvarskostnader ej förglömmas brandförsäkringsinrättningarnas administrativa kostnader. Enligt en i operationsanalysen utförd undersökning äro dessa kostnader av samma storleksordning som kommunernas årliga brandförsvarskostnader eller f. n. omkring 90 miljoner kronor.

Brandförsvarets totalkostnader böra från nationalekonomisk synpunkt i princip avvägas så att summan av dessa kostnader och de totala skadorna blir den lägsta möjliga. Varje investering i brandförsvar bör sålunda från denna synpunkt leda till skademinskning med åtminstone samma belopp som den nedlagda kostnaden. Av vad ovan anförts om svårigheterna att erhålla tillförlitliga värden på alla kostnader och skador framgår, att denna teoretiska avvägningsprincip icke kan omsättas i praktiskt användbara beräkningar. De ekonomiskt omätbara hänsyn som föranledas av personriskerna medföra därjämte, att värdet av sådana beräkningar kan ifrågasättas.

Att, såsom stundom försökts, utröna hur stora värden som skulle drabbas av brand, om något brandförsvar icke finnes, lär vara utsiktslöst, låt vara att man genom särskild utredning i enskilda fall, där en brandkår lyckats släcka en brand innan denna härjat direkt hotad egendom, kan komma fram till ett värde på den sålunda räddade egendomen.

En sammanställning av de värden, kostnader och skador, som låta sig med någon exakthet beräknas, nämligen försäkringsbestånd, kommunernas kostnader samt utbetalade brandskadeersättningar, saknar emellertid ej intresse. *Tabell. 9*, som bygger på den officiella statistiken, åskådliggör förhållandet mellan dessa faktorer. Tillväxten av försäkringssumman i tabell 9 avspeglar både penningvärdesförsämringen och en realvärdestillväxt, men det är ovisst i vad mån den sistnämnda beror på total ökning av realvärden i landet och på att tidigare oförsäkrade realvärden i allt större utsträckning blivit försäkrade. Tabellen visar, att brandpremiekostnaden fallit, under det att brandförsvarskostnaden, bortsett från de två första åren, hållit sig påfallande konstant, allt mätt i förhållande till försäkringssumman. Brandförsäkringspremiernas sjunkande tendens är ett uttryck för att brandskadorna (brandskadeersättningarna) icke ökat samtidigt med försäkringsbeståndets tillväxt. I vilken utsträckning denna gynnsamma tendens kan räknas ett förbättrat brandförsvar — vari då bör inbegripas även förbättrat byggnadssätt och ökad propaganda — till godo är svårt att fastslå. Försäkringsbeståndet har nämligen under åren tillförts allt flera mindre brandfarliga objekt med låg premie, medan under början av den redovi-

Tabell 9. Brandskador och brandförsvarskostnader

År	Försäkrings- summa. Brand- och skogsför- säkring. Direkt svensk affär. Mkr	Brandskade- ersättning i promille av för- säkringssumman	Influten premie i promille av försäkrings- summan	Kommunernas nettobrandför- svarskostnad i promille av för- säkringssumman
1945.....	81 700	0,67	1,29	0,26
1946.....	88 600	0,70	1,22	0,29
1947.....	102 000	0,98	1,17	0,34
1948.....	114 700	0,69	1,15	0,36
1949.....	126 300	0,65	1,12	0,36
1950.....	144 300	0,57	1,07	0,34
1951.....	175 800	0,49	1,12	0,33
1952.....	200 200	0,53	1,05	0,32
1953.....	208 800	0,57	0,99	0,34
1954.....	225 500	0,42	0,93	0,32
1955.....	244 300	0,54	0,88	0,32
1956.....	258 100	0,54	0,89	0,33

sade tidsperioden trä- och massaindustrins brand- och avbrottsförsäkringar med förhållandevis hög medelpremie hade en relativt större betydelse än i slutet av perioden. Såsom tidigare redovisats ha kommunernas brandförsvarskostnader ökat avsevärt även bortsett från penningvärdets fall. Den här gjorda sammanställningen visar emellertid, att denna ökning vid en jämförelse med de värden det gällt att skydda icke ter sig anmärkningsvärd.

I detta sammanhang må i korthet redogöras för en inom landsbygdens brandförsäkringsbolags förening företagen undersökning rörande brandskadeförloppet på den svenska landsbygden före och efter 1944 års författningsändringar. Undersökningen bygger på det ovan nämnda förhållandet att relationen mellan skadeersättningar och försäkringsvärden påverkar brandförsäkringens riskpremie så, att sänkt premie är ett uttryck för gynnammare sådan relation. Undersökningsmaterialet omfattar cirka 600 000 år 1954 statistikförda byggnader på landsbygden, vilka uppdelats i två grupper, A avseende huvudsakligen ekonomibyggnader samt B avseende bostadshus. Den genomsnittliga riskpremien framgår av följande tablå, där riskpremien för perioden före författningsändringarna satts till 100:

Period	Riskspremie i	
	riskgrupp A	riskgrupp B
1937—1944.....	100	100
1945—1949.....	86	80
1950—1954.....	85	78

Tablåen visar en tydlig nedgång mellan den första perioden och de två övriga. I undersökningen anföres, att införandet av brandförsvar på landsbygden från och med år 1945 icke ensamt kunde antagas ha orsakat förbättringen. Det borde beaktas, att den första perioden delvis avser krigs-

åren, som kunde ha medfört ett onormalt brandskadeförlopp, samt att krigets avslutande bl. a. medfört bättre drivmedelsförsörjning, hävande av den militära beredskapen och minskad användning av s. k. överloppshus. En jämförelse med brandorsaksstatistiken visade emellertid, att brandorsaken brand i annan byggnad (konflagration) under den första perioden svarade för ej mindre än 13 procent av de ersatta beloppen, medan för de båda andra perioderna motsvarande andel var 2 å 3 procent. Reduktionen i denna brandorsak — som huvudsakligen finge tillskrivas förbättringarna i landsbygdens eldsläckningsväsen — skulle alltså förklara en väsentlig del av den skademinskning, som återspeglas i risknivåns nedgång. — Då uppgifter saknas om de värden, som sålunda räddats, kan någon på jämförelse med landskommunernas ökade brandförsvarskostnader grundad lönsamhetsberäkning emellertid icke ske.

Den förbättrade relationen mellan brandskadeersättningar och försäkringsbestånd får anses tyda på att brandskadorna i landet relativt sett minskat alltsedan 1940-talets början, något som ock kommit till uttryck i en fortgående sänkning av brandförsäkringspremierna, vilka f. n. torde vara bland de lägsta i Europa. Orsaken till denna förbättring får, i den mån den ej sammanhänger med ändringar i försäkringsbeståndet och alltså endast är skenbar, sökas — förutom i förbättrat byggnadssätt och därmed sammanhängande förhållanden — såväl i den genom 1944 års brandlagstiftning tillkomna upprustningen av brandförsvaret, inbegripet statlig tillsyn och utbildning, som i de insatser som gjorts av olika organisationer och sammanslutningar samt av enskilda och försäkringsinrättningar. Att närmare ange i vilken grad det kommunala brandförsvaret här medverkat synes ej ens för landsbygdens del vara möjligt. Däremot kan fastslås, att kostnadsstegringen för detta brandförsvaret ter sig rimlig, om den sätts i samband med de värden det haft att skydda. I operationsanalysen konstateras sammanfattningsvis, att genom densamma icke presterats något *kvantitativt* underlag för en radikalt ny kurs inom brandförsvaret. Som tidigare nämnts kan icke fastställas huruvida den gynnsammaste relationen mellan totala kostnader och totalskador f. n. föreligger. De företagna undersökningarna ge dock närmast vid handen, att några avsevärda förändringar i samhällets utgifter för brandförsvaret f. n. icke äro påkallade. Brandlagsrevisionen har därför utgått ifrån att brandförsvarets nuvarande effektivitet icke bör minskas men i stort sett ej heller ökas utöver vad som kan rymmas inom nuvarande kostnadsram. Detta innebär en prövning inom brandförsvarets skilda områden och verksamhetsgrenar huruvida kostnaderna kunna begränsas utan eftersättande av effektiviteten eller, där så befinnes erforderligt, huruvida effektiviteten kan ökas utan nämnvärda kostnadsstegringar.

FJÄRDE KAPITLET

Allmänna synpunkter på organisation och lagstiftning

Brandförsvarets uppgifter äro enligt gällande ordning förebyggande av brand samt släckning av brand och i samband därmed stående räddning av liv och egendom. Dessa verksamhetsgrenar regleras förutom i brandlagstiftningen och brandordningarna även i andra författningar och föreskrifter, som angå brandförsvaret och dess personal. Brandlagsrevisionen föreslår icke någon ändring i vad sålunda gäller om brandförsvarets uppgifter i stort. Såsom framgår av sjunde kapitlet föreslår revisionen icke någon lagstiftning om brandkårernas befattning med ambulanstjänst och räddningstjänst, som ej ha samband med brandsläckning, men förutsätter som sannolikt, att denna verksamhet kommer att bestå i framtiden.

Brandlagsrevisionen upptager här efter frågan om den lämpligaste storleken av de *områden*, inom vilka brandförsvarets verksamhet för fullgörande av nämnda uppgifter bör bedrivas. Det har, även efter den nya kommunindelningen, ofta framhållits att många av primärkommunerna äro alltför små för att inom sig tillåta en rationell organisation av brandförsvaret. Ehuru frågan om områdenas storlek även påverkas av det förebyggande brandförsvarets organisation, hänger den särskilt nära samman med släcknings- och brandkårsorganisation och de ekonomiska överbägen om risker, skador och brandförsvarskostnader som där förekomma. I *operationsanalysen* behandlas områdenas storlek främst från sistnämnda synpunkt. I det följande lämnas en sammanfattande redogörelse för i operationsanalysen företagna undersökningar av risken för samtida larm, brandbelastningen och avvägningen mellan deltidsanställd och heltidsanställd personal samt för dessa faktorerens betydelse för den här behandlade frågan.

Risken för flera samtida larm innebär risken för att en brandkår blir larmad till en brand medan den redan är engagerad av släckning av en annan brand. I detta sammanhang beröres den uttryckande enhetens sammansättning, varvid de i andra kapitlet nämnda utryckningsrapporterna ligga till grund. Härav framgår, att yrkesbrandkårerna vid larm icke alltid rycka ut med hela den disponibla styrkan utan differentiera insatsen efter den kända eller förmodade omfattningen av branden. Till bilbränder utomhus, till vissa soteldar samt till gräs- och sopbränder skickas blott en piketvagn. Vid larm från brandskåp räknar man däremot med en riktig brand och vid automatiskt brandalarm skickas omedelbart en större

styrka. Flertalet larm äro dock muntliga och det är anmärkningsvärt hur sällan man skickar en för svag styrka. Ändock inträffar naturligtvis ofta att man kommer med en för stark enhet. Yrkesbrandkårernas nyanseringsförmåga visar sig härvidlag betydligt överlägsen vissa mindre borgarbrandkårers.

Den här nämnda differentieringen medför att man vid en statistisk bedömning av risken för samtida larm endast bör arbeta med sådana bränder, som kräva full insats av den berörda brandkåren, i det följande benämnda egentliga bränder. För dessa har tiden mellan huvudstyrkans utryckning och inryckning beräknats med ledning av utryckningsrapporterna. För de sex städerna Kristianstad, Örebro, Härnösand, Kramfors, Sollefteå och Sundsvall låg den genomsnittliga tiden per egentlig brand mellan 40 och 70 minuter. För de egentliga bränderna har vidare undersökts livslängden, d. v. s. hur många av 100 inträffade bränder som viss tid efter huvudstyrkans insättande fortfarande släckas eller bevakas av en huvudstyrka. Resultatet är för de nämnda städerna, att hälften av de egentliga bränderna släckts efter 30 till 40 minuter.

Först när man kommer upp till omkring 75 egentliga bränder per år är sannolikheten för att en brandkår med allenast en utryckningsenhet åtminstone en gång om året skall bli samtidigt larmad till två eller flera bränder större än 50 procent, om genomsnittliga släckningstiden sättes till 60 minuter. Är genomsnittliga släckningstiden 40 minuter, erfordras närmare 100 bränder; är den 80 minuter, erfordras omkring 50 bränder. Vid denna statistiska beräkning, som grundas på utryckningsrapporterna, förutsättes, att kåren består av en enda odelbar utryckningsenhet, att denna enhet är helt sysselsatt med att släcka en brand samt att alla sådana bränder pågå exakt lika länge, nämligen genomsnittliga släckningstiden för egentlig brand, och äro jämnt fördelade över året och dygnets timmar. Risken för flera samtida larm är sålunda ringa. Denna risk bör i första hand motverkas med en såvitt möjligt differentierad utryckning. Utryckningsrapporterna visa att detta kan praktiseras med framgång. Risken för samtida larm är icke så stor att man för dess skull har anledning undvika att anlita en grannkommuns brandkår i stället för att skaffa sig två utryckningsenheter. Samtidighetsrisken ensam motiverar flera än en utryckningsenhet blott i de tio till femton största städerna. Det har då givetvis bortsetts från de krav som ytvidd och långa körsträckor samt andra förhållanden kunna ställa. Likaså har storbrand, som ju kan betraktas som två eller flera samtida egentliga bränder av normal omfattning, ej beaktats.

För en matematisk lösning av problemet att erhålla lägsta möjliga summa av kostnaderna för brandskador och för brandförsvar erfordras kännedom om bl. a. de brännbara värdenas förekomst per ytenhet, *brandbelastningen*. Det räcker härvid ej att känna fördelningen i stort på exempelvis industriorter, övriga tätorter och landsbygd utan det är finstrukturen som fordras. Försäkringsinrättningarna föra numera icke några geografiska register, som skulle kunna användas för en dylik undersökning. Såvitt gäller landsbygden och de mindre tätorterna vore det sannolikt möjligt att på grundval av den ekonomiska kartan jämte vissa kompletteringar utföra en kartläggning av de brännbara värdena; härför skulle emellertid krävas en mycket tidsödande genomgång. I operationsanalysen diskuteras släckningsområdenas utformning därför allenast på basis av iakttagelser om sambandet mellan bränder och folkmängd.

Tabell 10, som visar utryckningsfrekvenser, grundar sig på en hålkortsbearbetning av brandlagsrevisionens frågeformulär till kommunerna angående förhållandena år 1954.

Tabell 10. Utryckningsfrekvens per 1 000 invånare år 1954.

Kommun- och brandkårstyp	Eldsvåda eller tillbud	Soteld	Skogsbrand	Nödläge, ej ambulans	Totalt
Alla landskommuner..	1,22	0,56	0,27	0,12	2,17
Alla köpingar.....	1,56	0,47	0,15	0,35	2,53
Städer utan yrkesbrandkår.....	1,79	0,53	0,24	0,45	3,01
Städer med yrkesbrandkår.....	1,98	0,36	0,19	1,35	3,88
Alla kommuner.....	1,62	0,46	0,23	0,71	3,02

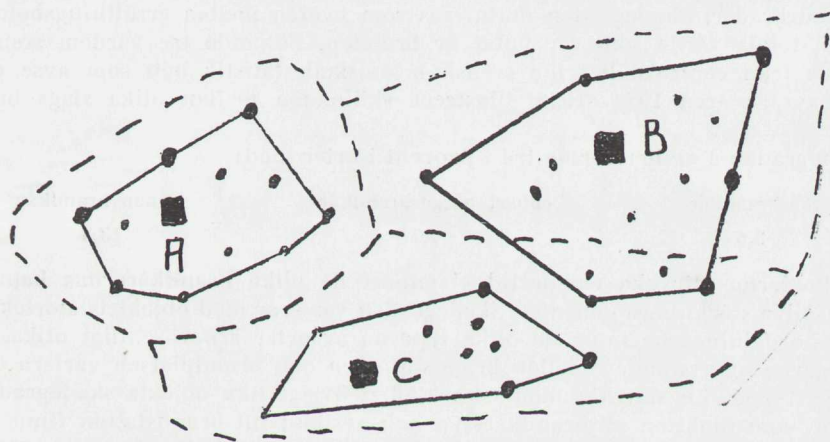
Tabellen tyder på att ju mer urbaniserad kommunen är, desto större är antalet årliga utryckningar per invånare. Tätorterna ha relativt sett fler och större industrier, fler hotell, restauranger, biografer, garage etc. än glesorterna. Möjligen äro också bilbränderna relativt sett fler i städerna än på landsbygden. Allt detta verkar höjande på frekvensen. Men tätorterna ha, eller anses ha, bättre förebyggande brandförsvar och detta verkar sänkande på frekvensen. Utan närmare undersökningar är det icke möjligt att förklara skillnaden, blott att iakttaga den. Tre ytterligare fakta måste observeras. Antalet utryckningar är icke identiskt med antalet bränder. Till åtskilliga bränder kallas ingen brandkår alls eller enbart en industribrandkår. En jämförelse mellan försäkringsanstaltens antalsstatistik och den föreliggande statistiken från frågeformulären tyder härpå. Studierna av utryckningsrapporterna peka på att yrkesbrandkår tillkallas i bagatellfall som, om de inträffat på en ort utan sådan kår, aldrig skulle ha lett till att någon brandkår larmats. Även om antalet utryckningar per invånare är lika inom två områden, kan behovet av släckningshjälp vara olika: det ena

Tabell 11. Antal utryckningar för brand eller tillbud inom landskommunerna år 1954 per 1 000 invånare

Invånareantal	Antal landskommuner	Antal utryckningar	Antal utryckningar per 1 000 inv.
0— 999	5	11	0,3
1 000— 1 999	52	111	1,3
2 000— 2 999	192	592	1,2
3 000— 3 999	188	788	1,2
4 000— 4 999	112	542	1,1
5 000— 5 999	74	504	1,2
6 000— 6 999	34	279	1,3
7 000— 7 999	18	171	1,3
8 000— 8 999	21	205	1,1
9 000— 9 999	11	119	1,1
10 000—10 999	5	68	1,3
11 000—11 999	4	47	1,0
12 000—12 999	1	13	1,0
13 000—13 999	3	57	1,4
14 000—14 999	1	20	1,4
15 000—15 999	1	21	1,4
17 700	1	28	1,6
20 800	1	20	1,0
22 800	1	35	1,5
24 400	1	36	1,5
Summa	726	3 667	1,2

området kan ha större och mer krävande risker än det andra. När det gäller städerna har man tydligen ej att göra med en enbart slumpmässig variation av frekvensen utan där föreligger signifikativa skillnader. Olikheter i principerna för registrering och klassificering kunna ha spelat in. När det gäller landskommunerna torde det däremot, såsom närmare framgår av *tabell 11*, vara tillåtet att räkna brandbelastningen som proportionell mot antalet invånare.

Sambandet mellan bränder och folkmängd har studerats med hjälp av en särskild karta över befolkningens fördelning i Sverige den 1 januari 1957. På denna karta räknas varje ort med 200 invånare eller mer som en tätort och representeras av en kvadrat med ytan proportionell mot invånarantalet och med mittpunkten i tätortens befolkningstyngdpunkt. Övriga invånare äro sammanförda till hundratals och varje sådant hundratal är på kartan markerat med en prick, placerad i tyngdpunkten för de 100 invånarnas bostadsplatser. På kartan ha inprickats samtliga yrkes- och borgarbrandkårer. Till varje sådan kår hör ett naturligt släckningsområde, ett uttryck som här betecknar det område som erhålles vid tillämpning av principen att brand skall släckas av den brandkår som på kortaste tid kan komma till brandplatsen. Nedanstående principskiss visar tre kommuner med brandkårer placerade i A, B och C. Kommungränserna äro streckade och de heldragna linjerna avgränsa de naturliga släckningsområdena.

A:s naturliga släckningsområde ligger helt inom kommungränsen och omfattar kommunens alla objekt. C:s naturliga släckningsområde ligger också helt inom kommunen men omfattar ej alla objekt inom den egna kommunen. B:s område omfattar alla objekt inom den egna kommunen och en del av dem som ligger inom C.

Med tillämpning av den nu i princip beskrivna metoden kan man uppskatta antalet bränder, som släckas av »fel» brandkår, till omkring 200 per år eller med andra ord: om man accepterar den nuvarande lokaliseringen av brandkårerna men bestämmer att varje kår skall släcka inom sitt naturliga släckningsområde, kommer släckningsinsatsen att kunna göras tidigare i cirka 200 fall årligen än om de år 1954 existerande släckningsområdena tillämpas.

Försök har också gjorts att med kartans hjälp få svar på frågorna huruvida det är möjligt att omplacera det givna antalet brandkårer så att — inom exempelvis ett län — medelvärdet av avståndet från en byggnad till närmaste kår

minskas utan att högsta förekommande avstånd ökas samt om det är möjligt att placera ett minskat antal brandkårer så att fördelningen av avstånden i varje fall ej »försämras». Svaret är att båda dessa åtgärder äro möjliga — men endast teoretiskt. Det kan vara matematiskt riktigt att placera en brandkår i ett glesområde mellan två tätorter, men en sådan placering är i praktiken ogenomförbar eftersom det nödvändiga rekryteringsunderlaget för en borgarbrandkår då saknas.

Ett studium av 1954 års siffror utvisar, att *övergången från borgarbrandkår till yrkesbrandkår* sker i intervallet 10 000 till 20 000 invånare. Vad som i praktiken varit skäl till övergången har icke kartlagts. Olikheterna i bedömningen inom det nämnda intervallet sammanhånga med skillnader i expansionstakt och med graden av industrialisering samt med förekomsten av industribrandkårer. Totala antalet industribrandkårer, som kvalificera till rabatt på brandförsäkringspremien, är omkring 500. Dessa kårer omfattas icke av frågeformuläret. Inom intervallet börjar antalet uttryckningar för brand och tillbud bli så stort att det kan tänkas menligt inverka på borgarbrandmännens huvudsakliga yrke. De minsta yrkesbrandkårerna hade år 1954 omkring 15 uttryckningar för brand eller tillbud och de största borgarbrandkårerna omkring 50 sådana uttryckningar.

Ett starkt motiv för införande av yrkesbrandkår är den åtföljande sänkningen av brandförsäkringspremierna. Försäkringsanstaltens premiedifferentiering härvidlag är baserad på statistiska iakttagelser av riskpremier, skadefrekvenser och skadegrader. Skadegraden definieras som kvoten mellan ersättningsbeloppet och det totala värde som var hotat av branden. Följande tre värden, som äro hämtade från centralstället för svensk brandskadestatistik och som avse civilrisker av trä åren 1948—1952, illustrera skillnaden mellan olika slags brandförsvar.

Skadegraden å civilrisker av trä i procent i orter med:

yrkesbrandkår	enbart borgarbrandkår	annan brandkår
3,6	7,7	13,3

Skillnaderna uttrycka emellertid ej enbart de olika brandkårernas kapacitet under själva släckningsmomentet. Skadegraden varierar med objektets storlek, och storleksfördelningarna inom de olika typerna av orter äro väsentligt olika. Fördelningarna av avstånden mellan brandstationen och brandplatsen variera också med ortstypen. En statistik med vars hjälp i övrigt lika objekts skadegrad kan studeras som funktion av brandkårstyp och avstånd till brandstation finns icke. Följande delvis mycket ungefärliga värden, som avse förhållandena år 1954 och där brandskadebeloppet är baserat på försäkringsinrättningarnas förväntade skador med 20 procents tillägg för oförsäkrad egendom, ha därför fått tjäna som underlag för efterföljande diskussion av frågan om yrkesbrandkår eller borgarbrandkår.

	Kommun med yrkesbrandkår	Kommun utan yrkesbrandkår
Antal.....	63	891
Brandskadebelopp, mkr.....	40	110
Personalkostnader för brandförsvaret, mkr.....	34	15
Övriga kostnader för brandförsvaret, mkr.....	7	20
Totala nettokostnader för brandförsvaret, mkr.....	41	35

Införandet av yrkesbrandkår i var och en av de 891 brandkommuner, som (år 1954) saknade sådana kårer, kan ej motiveras ekonomiskt. Lägsta totalkostnaden för en yrkesbrandkår år 1954 var 148 000 kronor. Skulle kostnaden i genomsnitt för de tänkta kårerna sättas så lågt som till 125 000 kronor, skulle de nya kårerna löna sig endast om skadegraden kunde nedbringas till noll. Om i stället de 891 kommunerna indelades i kretsar med cirka fem kommuner i varje, skulle varje krets komma att omfatta i genomsnitt något över 20 000 invånare, d. v. s. det antal vid eller över vilket städerna genomgående ha yrkesbrandkår. Antalet bränder inom en sådan krets kan icke förväntas bli så stort att det i och för sig, med hänsyn till risken för två eller flera samtidiga bränder, kan motivera mer än en utryckningsenhet för kåren inom kretsen. Inom fyra femtedelar av antalet kommuner skulle skadegraden i bästa fall kunna förväntas bli densamma som i fallet med enbart borgarbrandkårer. Antager man nu samma kostnad per ny yrkesbrandkår som ovan, så bli totalkostnaderna ej lägre ens om skadegraden inom den kommun, där kåren placeras, antages gå ned till noll. (Det har här antagits att, väl på platsen, släcker en borgarbrandkår lika effektivt som en yrkesbrandkår och att den kortare utryckningstiden för en yrkesbrandkår motvägs av de längre framkörningstiderna när det gäller bränder utom förläggningkommunen.)

Mot det förda resonemanget invändes, att man vid kretsbildningen ej behöver begränsa sig till de kommuner, som nu sakna yrkesbrandkår. Vissa städer med yrkesbrandkår ha små administrativa områden, som dessutom äro endast obetydligt större än områdena för själva tätbebyggelsen. Här förefaller det, att döma av den förut nämnda befolkningkartan, som om en kretsbildning av staden och kringliggande kommuner ibland skulle kunna vara rationell. Slutligen framhålles, att det ovan förda resonemanget ej ger någon anvisning om hur ett enskilt fall skall bedömas, d. v. s. om en yrkesbrandkår eller enbart en borgarbrandkår eller ingen brandkår alls är det arrangemang, som ger den lägsta totalkostnaden.

Sammanfattningsvis uttalas i operationsanalysen, att utredningsmaterialet icke medger någon beräkning av den optimala utsträckningen av ett släckningsområde. De naturliga släckningsområdena för de existerande brandkårerna ligga — med bortseende från Stor-Stockholm och Stor-Göteborg — väsentligen innanför respektive kommungränser. Det är sannolikt ej fler än cirka 200 bränder per år som släckas av icke-närmaste brandkår. Den kommunala indelningen synes därför böra bibehållas som grund för indelningen i släckningsområden, varvid en reservation dock göres för kretsbildningen omkring vissa städer och köpingar med små administrativa områden. En generell övergång till yrkesbrandkårer, kommunvis eller inom särskilt bildade kretsar, kan icke motiveras ekonomiskt. Men den till grund för denna slutsats liggande kalkylen får å andra sidan ej tolkas som ett påstående att den nuvarande typen av borgarbrandkårer representerar den bästa lösningen för småkommunernas del. Det har icke varit möjligt att fastställa i vilken mån de relativt sett höga brandskadekostnaderna inom landskommunerna bero av riskens art, avståndet till brandkåren, kårens kapacitet eller vattentillgången. Skulle det visa sig att kapaciteten är för ringa, får man försöka med mera materiel och med en bättre utbildad och således dyrare men fortfarande deltidsanställd personal.

Brandlagsrevisionen vill framhålla, att operationsanalysen bygger på ett nu delvis sex år gammalt siffermaterial samt i huvudsak återger de vid mitten av 1950-talet rådande förhållandena; den är däremot icke en prognos. Dess resultat kunna därför icke helt läggas till grund för en

organisation, som är avsedd att bestå under en tid av stark expansion och stora förändringar på samhällslivets och samhällsplaneringens områden. Brandförsvaret är beroende av samhällsutvecklingen i stort och måste anpassas efter denna. I detta hänseende märkas bl. a. förbättrade kommunikationer, ökat fordonsbestånd, landsbygdens avfolkning samt kortare arbetstid och ökad fritid. Operationsanalysen får emellertid anses visa, att det i regel icke är ekonomiskt att helt övergå till brandkårer med uteslutande heltidsanställd personal ens inom regioner bestående av ett flertal kommuner, av vilka ingen redan tidigare har sådan brandkår. Visserligen kunna den kortare arbetstiden, de ökade möjligheterna att utnyttja fritiden och dennas därav föranledda större värde samt kraven på bättre och därmed längre utbildning för brandpersonalen medföra, att den deltidsanställda personalen kommer att bli svårare att rekrytera och allt dyrbarare. Hittillsvarande erfarenheter tyda emellertid på att kostnaderna för den heltidsanställda brandpersonalen öka i motsvarande grad. Brandlagsrevisionen finner därför för sin del, att brandkårerna alltjämt i flertalet fall måste bygga på deltidsanställd personal så länge sådan över huvud går att rekrytera. Som framgår av operationsanalysen kunna borgarbrandkårerna icke stationeras på de matematiskt fördelaktigaste platserna utan måste med hänsyn just till rekryteringen förläggas till tätorterna. Det är härvid ofrånkomligt att antalet borgarbrandkårer då stundom kan förefalla väl stort, men särskilt i Skåne-länet har man ej heller, enligt vad som angående förhållandena år 1954 uttalas i operationsanalysen, dragit den fulla konsekvensen av kommunsammanslagningarna och avvecklat uppenbart överflödiga grupper av borgarbrandmän. Till en del har detta sin förklaring i att man ej velat upplösa de gamla frivilliga brandkårerna. Sedan år 1954 torde ock en viss rationalisering på detta område ha ägt rum. Såsom närmare anföres i åttonde kapitlet pågår f. n. en utveckling mot kretsbildning omkring tätorter med brandkårer som ha ständig vakthållning, något som bestyrker riktigheten av vad i operationsanalysen sägs om lämpligheten av kretsar omkring vissa tätorter. I en del sådana kretsar har man ock genom släckningsavtal skapat en gemensam brandkår för hela kretsen. Å andra sidan äro vissa kommuner, särskilt de största städerna, så stora att det icke är organisatoriskt lämpligt eller ekonomiskt att till dem ansluta angränsande landsbygdssområden.

Brandlagsrevisionen konstaterar, att det icke är möjligt att erhålla något entydigt svar på frågan om lämpligaste storleken för brandförsvarets verksamhetsområden. Det förefaller emellertid som om de nuvarande kommunerna i stor utsträckning utgöra ekonomiskt rationella områden. Eftersom likväl i åtskilliga fall större områden äro lämpliga, upptager brandlagsrevisionen här till behandling frågan om vem som inom de sålunda önskvärda områdena bör bära det ekonomiska och organisatoriska ansvaret för verksamheten. Denna fråga om *huvudmannaskapet* kan icke i princip

men väl i enskilda fall påverkas av en eventuell omfördelning av det allmännas och de enskildas skyldigheter, en avvägning som behandlas i annat sammanhang.

I den allmänna debatten, där frågan om huvudmannaskapet tilldragit sig stort intresse, ha diskuterats flera olika lösningar. Å ena sidan har tanken på ett förstatligt brandförsvaret framkastats, å andra sidan har man utgått från brandförsvaret som en kommunal angelägenhet och därvid föreslagit såväl landstingen som primärkommunerna såsom huvudmän, varjämte vissa regionkommunala tankegångar, ofta i sammanhang med olika långt gående förslag om kommunal samverkan, framkommit.

För staten eller landstingen som huvudmän tala möjligheterna att skapa enhetlig ledning och organisation inom större områden, där sådana befinnas rationella. Härigenom skulle man ock undgå den med åtskillig primärkommunal verksamhet nu förknippade svårigheten eller omöjligheten att alltid få så stora verksamhetsområden som svara mot varje förvaltningsgrens anspråk. I samband med kommunindelningsreformen uttalades (Kommunindelningskommittén i SOU 1945: 38 sid. 161), att man som norm för den nya indelningen icke kunde uppställa krav på att kommunerna skulle vara tillräckligt stora för att vidmakthålla ett självständigt brandförsvaret, utan att deras minimistorlek borde bestämmas huvudsakligen med hänsyn till deras övriga förvaltningsuppgifter. Brandlagsrevisionen anser emellertid, att med någon av nu diskuterade huvudmän skulle uppgivas möjligheten att på bästa sätt tillvarataga hemortsintresset, som just på brandförsvarets område har stor betydelse och som tidigare — och på åtskilliga håll alltjämt — visat sig kunna lösa många svårigheter. Den s. k. frivilligandans gradvisa försvinnande har bidragit till ökade brandförsvarskostnader. Den frivilliga verksamhet, som dock alltjämt förekommer och i skiftande former förbättrar och stimulerar brandförsvaret, bör på allt sätt understödjas och uppmuntras. Dessa överväganden jämte de statsfinansiella skälen ha föranlett brandlagsrevisionen att övergiva tanken på ett förstatligt brandförsvaret. Vad angår landstingen, på vilka nyssnämnda betänkligheter likaledes kunna tillämpas, så äro de icke rustade för administration av brandförsvaret, utan det skulle med dem som huvudmän bli nödvändigt att tillskapa en helt ny organisation. Landstingen torde efter vad brandlagsrevisionen erfarit i allmänhet icke vara hågade att på detta sätt åtaga sig större uppgifter utöver de angelägenheter, som f. n. åvila eller inom en nära framtid komma att tilläggas dem.

Icke någon av de myndigheter och sammanslutningar, som av brandlagsrevisionen beretts tillfälle att yttra sig under utredningsarbetet, har förordat ett frångående av nu gällande ordning med primärkommunerna som huvudmän för brandförsvaret. I alla yttranden har framhållits, att de fördelar som mångenstädes stå att vinna med en organisation i större områden än de nuvarande primärkommunerna, böra sökas i samarbetets form. Då till

följd av förhållandena inom andra kommunala förvaltningsgrenar en strävan mot indelning i större kommuner f. n. är aktuell och då anordnande av specialkommuner för brandförsvaret redan på grund av dettas ringa andel i den kommunala verksamheten icke är tänkbart, har brandlagsrevisionen med stöd av operationsanalysen och vad ovan i övrigt anförts stannat för att icke föreslå någon principiell förändring av nuvarande ordning med primärkommunerna som huvudmän för brandförsvaret. Det på vissa håll föreliggande behovet av större områden för brandförsvaret i förening med bibehållet kommunalt huvudmannaskap förutsätter ett inom dessa områden vidgat samarbete mellan berörda kommuner, ett ämne som behandlas särskilt i femte kapitlet. På grund härav och med hänsyn till den förut berörda samhällsutvecklingen och dess betydelse för brandförsvarets organisation och verksamhet har brandlagsrevisionen sökt att i sitt förslag förena ett bibehållet kommunalt huvudmannaskap med möjligheten till en fortgående utveckling och förändring inom den föreslagna brandlagstiftningens ram samt därvid sökt att dels undvika att genom lagstiftningen låsa utvecklingen i ett snart passerat stadium, dels lämna utrymme för lokala olikheter. Å andra sidan har brandlagsrevisionen sökt beakta intresset för såväl kommuner som enskilda av att utvecklingen sker inom ramen för en icke alltför innehållslös lagstiftning i de ämnen, som angå brandförsvaret.

Brandlagsrevisionens förslag till ny brandlagstiftning bygger sålunda på principen om brandförsvaret som en primärkommunal angelägenhet. Liksom enligt gällande rätt innebär förslaget emellertid, att brandförsvaret såtillvida är en statlig och en enskild angelägenhet som staten och vissa enskilda ha att vidtaga åtgärder för att skydda sin egendom mot brand. I detta hänseende vill brandlagsrevisionen här anförda följande allmänna synpunkter. Staten såsom ägare av byggnader och anläggningar bidrager endast i ringa utsträckning genom kommunala skatter till kommunernas brandförsvär. I den mån statsbidragen till kommunerna för brandförsvärsändamål upphöra eller förlora i betydelse, blir denna skillnad märkbarare. Såsom i sextonde kapitlet närmare redovisas anser brandlagsrevisionen detta förhållande böra medföra en principiellt riktig skyldighet för staten att i viss omfattning bidra till kommunernas kostnader för släckning av brand i statens egendom. Vad beträffar de enskilda, främst ägare eller innehavare av företag eller anläggningar, bör enligt brandlagsrevisionens mening fastslås, att en anläggnings eller verksamhets brandfarlighet måste, inom ramen för vad som är ekonomiskt skäligt, avgöra arten och omfattningen av de åtgärder, som enskilda — eller staten i motsvarande situation — ha att vidtaga för att förebygga och bekämpa brand i sin egendom. Vid vissa större företag och anläggningar av brandfarlig natur kunna dylika åtgärder få direkt betydelse för utformningen av det kommunala brandförsvaret, även om åtgärderna blott skola avse anläggningens eget skydd. Dessa frågor behandlas närmare i elfte kapitlet.

Brandlagsrevisionen har enligt sina direktiv att upptaga frågan, huruvida den i gällande lag genomförda *skillnaden mellan stad och land* i fråga om brandförsvaret är i allo lämplig. Denna skillnad berör främst hållande av yrkesbrandkår, beredskap, brandbefällets utbildning, behörighet att förrätta brandsyn samt sotning. De skilda bestämmelserna, vilka komma till uttryck i brandstadgans olika avdelningar för stad och för landsbygd och som tidigare hade motsvarigheter i lagstiftningen om allmän ordning och hälsovård, motiveras av att förhållandena i stad och på landet förr voro så väsentligt olika; först genom 1944 års brandlagstiftning infördes skyldighet för landsbygden att vidmakthålla ett brandförsvaret. Den tätortsbildning, som under de senaste decennierna uppstått inom många landskommuner, vilka tidigare i huvudsak varit gles bebyggda, ävensom den inkorporering, som tillfört åtskilliga städer och köpingar mycket stora områden av ren glesbygd, liksom ock storkommunindelningen 1952 ha medfört, att i brandförsvarens avseende skillnaden mellan städer och köpingar samt landskommuner i viss mån utplånats. Den 1 januari 1952 funnos sålunda omkring 1 450 tätorter, som lågo helt utanför och fria från stad, köping eller municipalsamhälle. Av dem hade större delen 200—1 000 invånare och omkring 170 över 1 000 invånare. Vidare funnos närmare hundra tätorter, som lågo i direkt anslutning till stad, köping eller municipalsamhälle utan att dock ligga inom dess område. Inom åtskilliga av tätorterna på landet äro förhållandena sådana, att det ur brandförsvarysynpunkt erfordras ett brandförsvaret av samma omfattning som i de mindre städerna och köpingarna, under det att för betydande delar av stadsområdena icke föreligger behov av annat brandförsvaret än sådant som anses tillräckligt för den rena landsbygden i landskommun. Jordbrukets mekanisering samt tendensen att förlägga industrier och höghus på landsbygden äro omständigheter, som bidraga till att minska skillnaden mellan stadssamhällen och landskommuner.

Då sådana förhållanden som befolknings- och bebyggelseförhållanden, bebyggelsens art samt förekomsten av särskilt brandfarliga anläggningar såsom vissa industrier och upplag, eller med andra ord brandfaran och skyddsbehovet, i första hand böra ligga till grund för avgörandet hur brandförsvaret skall ordnas i en kommun, anser brandlagsrevisionen att den nuvarande uppdelningen av bestämmelserna efter kommunernas administrativa karaktär icke är lämplig.

Efter mönster av de nya ordnings- och hälsovårdslagstiftningarna föreslår därför brandlagsrevisionen i brandlag och brandstadga i princip gemensamma bestämmelser för alla kommuner. Revisionen har icke funnit lämpligt eller möjligt att bygga olika författningsbestämmelser om brandförsvaret på skillnaden mellan tätbebyggelse och glesbebyggelse. Områden, för vilka fastställts stadsplan eller byggnadsplan kunna, där bebyggelse kommit till stånd inom dem, variera från de minsta tätorter till de största städer med helt olika krav på brandförsvaret. Det inom hälsovården och

byggnadsväsendet föreliggande behovet att bl. a. av ekonomiska skäl redan på ett tidigt stadium av tätortsutvecklingen reglera förhållandena gör sig för brandförsvaret gällande endast inom det förebyggande brandförsvaret och då främst i fråga om bebyggelseplanering och byggnadssätt, ämnen som icke omfattas av brandlagstiftningen. På grund härav och då brandlagsrevisionen anser att brandlagstiftningen bör vara en ram, inom vilken kommunerna beredas största möjliga frihet att anpassa brandförsvaret efter de lokala förhållandena, innehåller brandlagsrevisionens författningsförslag icke någon motsvarighet till den nya hälsovårdsstadgans uppdelning med strängare bestämmelser för s. k. hälsovårdstätort.

Av vad sålunda anförts om brandlagstiftningen som en ramlagstiftning framgår, att förslaget om gemensamma bestämmelser för alla kommuner givetvis icke innebär att alla kommuner skola ha samma eller likartat brandförsvaret. Det är tvärtom angeläget att brandförsvaret icke göres vidlyftigare eller mera kostnadskrävande än som föranledes av förhållandena i det särskilda fallet. Brandförsvaret bör därför utformas efter varje enskild kommuns behov. Brandlagsrevisionen föreslår, att liksom hittills för varje kommun skall finnas en brandordning, som innehåller bestämmelser om kommunens brandförsvaret. Till ledning för kommunernas upprättande av brandordningar bör genom statens brandinspektions försorg utarbetas exempel på brandordningar för olika typer av kommuner.

Jämlikt 1 § gällande brandlag skall lagens bestämmelser om stad äga motsvarande tillämpning å köping samt å municipalsamhälle, som på grund av Konungens förordnande har att oberoende av kommunen i övrigt självt handhava sitt brandförsvaret. Enligt 23 § gällande brandstadga skola dess bestämmelser för stad gälla även för köping samt för annan tätare bebyggd ort, beträffande vilken de föreskrifter skola tillämpas, som jämlikt brandlagen gälla stad.

Den 1 januari 1943 gällde 1923 års brandstadgas bestämmelser för stad i 221 av då befintliga 238 municipalsamhällen. År 1950, när den nu gällande brandlagstiftningen varit i kraft under fem år men före den nya kommunindelningen, var antalet municipalsamhällen, där brandstadgans stadsbestämmelser gällde, 172. Inför den förestående kommunindelningen återgingo flera municipalsamhällen till moderkommunen i brandförsvarets hänseende, så att antalet municipalsamhällen för brandförsvaret den 1 januari 1952, då kommunindelningen trädde i kraft, nedgick till 136. Därefter har utvecklingen fortskridit: år 1954 funnos 47 sådana samhällen, år 1957 41 samt den 1 januari 1960 allenast 21. Den 1 januari 1958 gällde brandstadgans stadsbestämmelser i 17 landskommuner utan att municipalsamhällen där bildats; i några av dessa kommuner gällde stadsbestämmelserna inom hela kommunområdet.

Frågan om bibehållande av möjligheten till municipalbildning har ingå-

ende behandlats av kommunindelningkommittén i SOU 1945:38 (sid. 227 ff.) och av kommunallagskommittén i SOU 1952:14 (sid. 356 ff.). I propositionen nr 172 till 1959 års riksdag med förslag till lag om ändrad lydelse av 79 § kommunallagen uttalade chefen för inrikesdepartementet, att utvecklingen efter år 1952 entydigt pekar mot en avveckling av municipalsamhällsinstitutionen.

Såsom ovan framgått är municipalförmen vad beträffar brandförsvaret under avveckling. Brandlagsrevisionen anser mot bakgrunden av sitt förslag om gemensamma bestämmelser för alla kommuner icke något beaktansvärt behov föreligga att bibehålla bestående municipalsamhällen i brandförvarshänseende eller att möjliggöra för område på landet, som ej utgör egen kommun, att oberoende av kommunen i övrigt självt vårda de angelägenheter, som föranledas av den föreslagna reviderade brandlagstiftningens tillämpning. Efter denna lagstiftnings ikraftträdande böra därför bestående municipalsamhällen för brandförsvaret upplösas. Det förfarande, som hittills i praxis tillämpats vid municipalsamhälles återgång till moderkommunen i brandförvarshänseende, bör därvid tjäna till ledning. Brandlagsrevisionen föreslår därför för brandlagstiftningens del en ändring i 79 § kommunallagen av samma innebörd, som för ordnings- och hälsovårdslagstiftningen kommit till stånd genom lagen den 4 december 1959 om ändrad lydelse av 79 § kommunallagen jämte därtill hörande promulgationsbestämmelse.

En annan sak är givetvis att i kommunens brandordning särskilda bestämmelser kunna fastställas för skilda delar av kommunen. Sådana lokalt gällande föreskrifter föranleda emellertid ej särskild förvaltning i de kommundelar, där bestämmelserna gälla.

FEMTE KAPITLET

Kommunal samverkan inom brandförsvaret

I fjärde kapitlet har framhållits, att det på sina håll kan vara rationellt med gemensam brandkår för en tätortskommun och kringliggande landsbygdskommuner. Av den i samma kapitel lämnade redogörelsen för operationsanalysen framgår, att det övervägande flertalet existerande brandkårer omhänderha brandsläckningen inom sina på grundval av befolkningsfördelningen beräknade naturliga släckningsområden men att likväl fall förekomma, då bränder släckas av annan brandkår än den, som snabbast kan komma till brandplatsen. Vidare kunna stundom vissa uppgifter, som ej direkt avse brandsläckning, med fördel handhas gemensamt för områden, som äro större än de nuvarande kommunerna, t. ex. alarmering samt viss materielhållning och materielvård. Härav följer, att ett behov av samverkan mellan kommuner inom brandförsvaret liksom hittills i ej ringa omfattning kommer att föreligga, därest det kommunala huvudmannaskapet i enlighet med brandlagsrevisionens förslag bibehålles. Brandlagsrevisionen behandlar i föreliggande kapitel dels skilda former för sådan samverkan, dels tillämpningen av den på detta område vanligaste samverkansformen, nämligen brandförsvarsavtal, särskilt släckningsavtal och därmed sammanhängande frågor om släckningshjälp och materielhållning.

Samverkansformer

Gällande brandlag anvisar vissa samverkansformer, nämligen kommunalförbund, avtal om betryggande släckningshjälp till kommun som befrias från skyldighet att själv hålla brandkår samt skogsbrandrotes bildande av områden utav skilda kommuner. Däremot saknas i lagen bestämmelser för det fall att kommun med bibehållande av egen brandkår kompletterar denna med avtal om släckningshjälp från annan kommun. Brandlagens 9 § — som ock avser samverkan — gäller icke detta fall utan behandlar särskild rekvisition av släckningshjälp vid redan inträffad brand. Det sagda innebär icke att kommuner sakna möjlighet att träffa avtal i de hänseenden, som icke regleras av lagen.

Jämlikt 1957 års lag om kommunalförbund — liksom enligt äldre rätt — kan sådant förbund icke bildas mot de berörda kommunernas vilja. Där

kommunalförbund handhar angelägenhet, som det enligt särskild författning, t. ex. brandlagen, åligger kommun att vårda, skola författningens bestämmelser om kommun ha avseende å förbundet. För brandförsvarets del innebär detta, att brandstyrelse, brandchef, brandkår, reservbrandstyrka, materiel, brandsyneorganisation o. s. v. skola vara gemensamma för de i förbundet deltagande kommunerna. Före den nya kommunindelningens ikraftträdande den 1 januari 1952 funnos 179 kommunalförbund för brandförsvaret, varav åtskilliga hade bildats relativt kort tid före nämnda dag som ett steg i riktning mot kommunsammanslagningarna. Vid samråd mellan riksbrandinspektören och kommunalförbundskommittén (se kommitténs betänkande SOU 1956: 19 sid. 78) uttalade riksbrandinspektören i frågan om samverkan på brandförsvarets område:

Eldsläckningsavtalet är en smidigare organisationsform för kommunalt samarbete på brandväsendets område än brandförsvarfsförbundet och är i regel att föredraga framför detta senare. Om en av de kommuner, som skola samarbeta, har ett gott brandförsvaret och den eller de övriga icke, är avtalsformen avgjort den bästa. De fall, där brandförsvarfsförbund har sitt största berättigande äro, då samarbete skall etableras mellan några i fråga om folkmängd och ekonomiska resurser relativt jämspelta kommuner, som ha ett brandförsvaret, som står på ungefär samma nivå. Antalet kommuner i ett och samma brandförsvarfsförbund bör icke vara stort. Utryckningsvägen för en brandkår bör i allmänhet icke överstiga en mil, varav följer, att ett brandförsvarfsförbunds område som regel icke bör i någon riktning överstiga två mil. I fråga om rena landsbygdsområden må utryckningsvägen förlängas till en och en halv mil, för vilket fall förbundets område må kunna ha en högsta utsträckning av tre mil. Av det sagda följer, att antalet kommuner, som böra deltaga i ett brandförsvarfsförbund, är ganska begränsat.

I valet mellan samarbetsformerna kommunalförbund och avtal rekommenderade kommunalförbundskommittén i princip avtalsformen, enär denna vore enklare och innebure ett mindre ingrepp i den kommunala förvaltningen än förbundsformen. Denna borde emellertid användas, då fråga vore om samarbete beträffande mera betydande kommunala förvaltningsuppgifter eller då de i samarbetet deltagande kommunerna vore förhållandevis många. Vid remissbehandlingen av kommunalförbundskommitténs förslag (se prop. nr 150/1957 sid. 42, 45), uttalades allmänt den uppfattningen, att för brandförsvarets del avtal vore att föredraga framför kommunalförbund när det gällde kommunal samverkan. Riksbrandinspektören yttrade, att kommunalförbundstanken på brandförsvarets område i sin dittillsvarande form icke förmått väcka det intresse hos kommunerna, som på sina håll antagits. Någon anledning förmoda att en ändring härutinnan skulle bli en följd av den nya lagstiftningen förelåge icke, såvitt riksbrandinspektören kunde bedöma. Släckningsavtalen komme sålunda även framdeles att bli den utan jämförelse vanligaste formen för interkommunal samverkan på detta område. I kommunernas remissvar hävdades i allmänhet, att avtal visat sig vara en lämpligare samarbetsform än kommunalförbund, bl. a.

ofta av ekonomiska skäl, en synpunkt som antogs komma att spela än större roll vid den nya organisationen av kommunalförbunden. Föredragande departementschefen uttalade (anf. prop. sid. 55) att samverkan genom avtal liksom hittills torde vara att föredraga på brandförsvarets område.

De flesta brandförsvarsförbunden äro numera upplösta. År 1954 funnos allenast 12 sådana förbund. År 1959 var antalet brandförsvarsförbund 8. Enligt brandlagsrevisionens kostnadsuppgifter för år 1954 var den genomsnittliga nettokostnaden per skattekrona för brandförsvaret i de kommuner, som ingingo i brandförsvarsförbunden (med undantag för Solna och Sundbyberg), 29 öre medan motsvarande kostnad samma år för samtliga landskommuner var 30 öre.

Vad härefter beträffar avtal så ha kommunerna såsom ovan antytts vissa möjligheter att träffa sådana utöver vad som följer direkt av 3 § gällande brandlag. Sådant avtal utgör en civilrättslig överenskommelse. Varje deltagande kommun behåller kommunalrättsligt sin beslutanderätt i fråga om den kommunala förvaltningsuppgift som avtalet avser. Civilrättsligt blir däremot kommunen beroende av avtalets innehåll, och tvist därom skall prövas av allmän domstol, eller av skiljemän om så är avtalat. I den mån de avtalsslutande kommunerna offentligrättsligt äro förpliktade att fullgöra den med avtalet avsedda förvaltningsuppgiften kunna de icke genom avtalet befria sig därifrån, såsom fallet är vid kommunalförbund. Den närmare innebörden härav utvecklas i följande avsnitt. Kommunalförbundskommittén redogjorde i sitt betänkande (sid. 69) för tre huvudtyper av kommunala samarbetsavtal. Enligt den första avtalstypen gäller avtalet en kommunal angelägenhet, som båda kommunerna handha var för sig men under utövande av visst samråd, t. ex. släckningsavtal mellan två kommuner, vilka båda ha brandkår. Denna avtalsform är icke reglerad i gällande brandlag. Den andra avtalstypen innebär, att endast den ena kommunen ombesörjer den ifrågavarande angelägenheten men för bådass räkning, så att den andra kommunen får draga nytta av den förras åtgärder, t. ex. att en kommun åtager sig att sörja för brandsläckningen inom en grannkommun. Detta fall avses i 3 § sista stycket gällande brandlag. I avtal av den tredje typen handha kommunerna angelägenheten gemensamt, antingen genom ett av dem särskilt tillsatt förvaltningsorgan eller medelst ett särskilt rättssubjekt, t. ex. bolag, förening eller stiftelse. I valet mellan de tre avtalstyperna rekommenderade kommunalförbundskommittén (sid. 122) den, där den ena kommunen handhar den gemensamma angelägenheten i egen regi men för den andras räkning, såsom varande den från det kommunala arbetets synpunkt smidigaste.

Släckningsavtal förekomma betydligt rikligare än brandförsvarsförbund. År 1954 voro sålunda 92 kommuner jämlikt 3 § brandlagen helt befriade från skyldigheten att hålla brandkår, och brandsläckningen ombesörjdes i

dem enligt avtal av brandkår i annan kommun. Dessa 92 kommuner redovisade för nämnda år icke lägre genomsnittlig nettokostnad per skattekrona för brandförsvar än kommuner med egna brandkårer, ehuru kostnaden var lägre än genomsnittet för samtliga landskommuner: 27 öre mot 30 öre per skattekrona. Härutöver funnos år 1954 åtskilliga släckningsavtal mellan kommuner, vilka båda hade egna brandkårer: 7 kommuner hade avtal om släckningshjälp i kombination med egen yrkesbrandkår, industribrandkår och annan frivillig brandkår; 153 kommuner hade sådant avtal i kombination med egen borgarbrandkår, industribrandkår och annan frivillig brandkår samt 28 kommuner i kombination allenast med de två sistnämnda slagen av brandkår. Av kommunerna med yrkesbrandkår hade ett förhållandevis stort antal släckningsavtal och som regel envar av dem med flera andra kommuner, medan av landskommunerna endast en liten del hade släckningsavtal och aldrig med mer än en grannkommun. Vidare föreligga ett ej ringa antal mer eller mindre formlösa avtal mellan brandchefer eller brandstyrelser, berörande icke blott brandsläckning utan även åtskilligt annat samarbete, exempelvis i fråga om alarmering, utbildning, övningar, materiel och utrustning. En hel del överenskommelser av detta slag torde ha tillkommit mot bakgrunden av den i 9 § gällande brandlag stadgade skyldigheten att i vissa fall lämna annan kommun släckningshjälp oberoende av avtal. Ehuru denna bestämmelse icke avser någon på förhand planerad släcknings-samverkan, har den genom sin förhandenvaro medfört visst samarbete med syfte att på förhand reglera eventuellt erforderlig släckningshjälp.

I samband med samverkansformerna böra möjligheterna att tvångsvis anordna kommunal samverkan något beröras. Kommunalförbund kan på polisväsendets och skolväsendets områden i vissa fall bildas genom förordnande av statlig myndighet. Enligt den nya skolstyrelselag, som trädde i kraft år 1958, kan vederbörande myndighet även förordna om tvångs-samverkan i annan form än kommunalförbund, exempelvis skyldighet för en kommun att emottaga skolbarn från angränsande skoldistrikt. 1944 års brandlag är ej heller helt främmande för tvångsmöjligheten. Beslut enligt 1 § andra stycket om särskilt skogsbrandförsvar innefattar även bestämmande av skogsbrandrotens utsträckning. Under förarbetena uttalades, att länsstyrelsens i styckets sista punkt angivna beslutanderätt skulle omfatta även detta bestämmande, varför länsstyrelsen ägde att, efter vederbörandes hörande, bestämma skogsbrandrotens gränser och sålunda exempelvis förordna, att två kommuner skulle bilda en skogsbrandrote. Eftersom skogsbrandrote icke är en kommunal enhet, förutsätter ett sådant förordnande, att de båda kommunerna samverka, väl närmast då genom avtal, enär lagbestämmelsen icke åt länsstyrelsen inrymmer rätt att förordna om bildande av kommunalförbund för skogsbrandförsvaret. Kommunalförbundskommittén fann vid en genomgång av de olika kommunala

förvaltningsområdena, däribland brandförsvaret, icke behov av att införa bestämmelser om tvångssamverkan på andra områden än där sådan nu kan förekomma. I propositionen med förslag till lag om kommunalförbund (nr 150/1957 sid. 92) uttalade föredragande departementschefen samma mening samt tillade att, om i framtiden sådant behov skulle uppstå, frågan finge lösas genom att erforderliga bestämmelser intoges i vederbörande specialförfattning.

Brandlagsrevisionen anser, att ett bibehållet kommunalt huvudmannaskap för brandförsvaret i största möjliga utsträckning bör motsvaras av kommunal självbestämmanderätt. På detta område torde de allmänna intressena icke vara så starka eller ha blivit av kommunerna så illa tillgodosedda, att ett så betydande ingrepp i den kommunala självstyrelsen, som föreskrifter om tvångssamverkan skulle innebära, är motiverat. Revisionen föreslår därför icke någon form av tvångssamverkan. Härvid har revisionen även beaktat, att behov av eller möjlighet till samverkan i många fall icke föreligger samt att särskilt under senare år ett ökat samarbete utvecklats på frivillig väg. Särskilt gäller detta den organisation i brandförsvarskretsar, som blivit en följd både av energiskt bedriven konsulentverksamhet i frivillig regi och av att, som i åttonde kapitlet närmare utvecklas, flera kommuner anslutit sig till en gemensam alarmeringscentral. Eftersom brandlagsrevisionen föreslår, att skogsbrandförsvaret och bygdebrandförsvaret skola samordnas, upphör möjligheten att bilda skogsbrandrote. I enlighet med vad nyss sagts föreslår revisionen icke något bibehållande av länsstyrelsernas möjlighet till tvångsförordnande i detta hänseende.

Brandlagsrevisionen delar åsikten att avtal för brandförsvarets del är den samverkansform som bör föredragas. Såsom ovan framgått kan dock i vissa fall kommunalförbund vara lämpligare. Framhållas må, att kommunalförbund har den fördelen framför avtal att det möjliggör skapandet av en gemensam organisation med enhetlig ledning för det i förbundet ingående området, samt att kommunalförbunden numera såtillvida ökat i användbarhet, särskilt för ekonomiskt förhållandevis mindre betydande förvaltningsgrenar som brandförsvaret, att kommunalförbund enligt 1957 års lag kan samtidigt handha flera olika kommunala uppgifter. Främst bör emellertid som hittills det erforderliga kommunala brandförsvarsarbetet ske genom avtal. Vilka typer av avtal som böra användas måste bli beroende av de deltagande kommunernas inbördes storlek, art och ekonomi, föremålet för avtalen samt övriga i det enskilda fallet föreliggande omständigheter; härom talas närmare i nästföljande avsnitt. Den i 9 § gällande brandlag stadgade skyldigheten att lämna släckningshjälp är en form av tillfällig samverkan, som icke är rätta vägen till en lösning av samverkansfrågorna, låt vara att den är av stor betydelse och bör bibehållas som en möjlighet för oförutsedda fall.

Brandlagsrevisionens förslag till brandlag innebär, att länsstyrelserna liksom hittills skola ha tillsyn över brandförsvaret inom länen med möjlighet att ingripa, där kommun åsidosätter sina skyldigheter enligt brandlagen. När fråga har uppkommit om samverkan mellan kommuner — eller mellan kommun och enskild — kan i många fall erfordras sakkunskap såväl i administrativt som i tekniskt avseende ävensom överblick över de brandförsvarsförhållanden inom länet i övrigt, som kunna påverkas av den aktuella frågan. För närvarande äro dessa behov tillgodosedda på det sättet att det åligger länsbrandinspektör enligt den för honom gällande instruktionen att organisera samverkan mellan länets brandkårer. Med hänsyn till det kommunala brandförsvarsarbetets i många fall stora betydelse och till vad i trettonde kapitlet anföres om länsbrandinspektörens ställning och uppgifter föreslår brandlagsrevisionen, att länsstyrelsen direkt tager befattning med denna organisationsuppgift och att länsbrandinspektören därvid medverkar som länsstyrelsens expert. Det kommunala samarbetet behöver ej heller avse blott samverkan mellan brandkårerna utan kan, i den mån författningarna ej lägga hinder i vägen, omfatta brandförsvarets alla verksamhetsgrenar. Brandlagsrevisionen har omarbetat författningarna i enlighet härmed, varvid uppgiften att organisera samverkan överflyttats från länsbrandinspektörsinstruktionen till 2 § förslaget till brandlag. Det där gjorda tillägget avser allenast länsstyrelsernas medverkan och innebär icke skyldighet för kommunerna att deltaga i eller organisera samverkan. När fråga uppkommit om kommunal samverkan, bör länsstyrelsen, där så erfordras, föranstalta om och leda överläggningar med berörda parter för vinnande av de ur kommunernas och länets synpunkter bästa lösningarna. Länsstyrelsen kan som grund för detta arbete ha av länsbrandinspektören uppgjorda förslag till släcknings- och andra planer för brandförsvaret inom länet eller delar därav. Det må ock erinras om att länsstyrelsen enligt kommunalförbundslagen kan väcka fråga om bildande av kommunalförbund eller om läggande av ny angelägenhet å existerande sådant förbund.

Brandförsvarsavtal

Allmänna synpunkter

Den interkommunala avtalsrätten är icke i lag reglerad. På detta område anses dock allmänt gälla, att förvaltningsuppgifter, som enligt lag eller författning skola handhas av var kommun för sig genom dess egna organ, icke få genom avtal överlåtas till annan kommun eller annat organ, såvida det icke är uttryckligen medgivet. För gällande brandlagstiftning innebär detta följande. Brandlagen är uppbyggd så att den i 1 § uppställer en allmän skyldighet för varje kommun att hålla ett brandförsvaret. Den närmare innebörden härav klarlägges i 3, 4, 7, 8 och 9 §§. Av dem framgår, att kommu-

nerna skola ombesörja brandförsvaret medelst följande egna organ: kommunal förvaltningsmyndighet för brandförsvaret, brandchef och vice brandchef, skogsbrandfogde och vice skogsbrandfogde i förekommande fall, brandstyrka i form av brandkår och reservbrandstyrka, brandsyneförrättare eller brandsynerämnd samt, i stad, godkänd skorstensfejare. Endast i ett av dessa fall medgiver lagen undantag: 3 § brandlagen möjliggör befrielse från kommuns skyldighet att hålla egen brandkår, såframt släckningsavtal träffas. Sådant avtal är till yttermera visso underkastat myndighetsprövning.

Brandlagsrevisionen föreslår för brandförsvarets del icke någon principiell ändring av vad sålunda får anses gälla. Brandförvarsavtal böra därför vara tillåtna icke blott i det fallet att lagen, såsom i 3 §, medger undantag för en kommunen ålagd skyldighet utan även beträffande uppgifter och verksamhetsgrenar, där avtal icke åsidosätter dylik skyldighet. Brandlagsrevisionen föreslår därför, som ett komplement till den förut föreslagna bestämmelsen om länsstyrelsernas medverkan vid organiserande av samverkan mellan kommuner, att i en ny brandlag uttryckligen stadgas, att kommuner må träffa överenskommelser, som erfordras för brandförsvarets ändamålsenliga ordnande, såvitt ej i lagen annorlunda stadgas. Sistnämnda reservation syftar på de organ, som kommunen enligt brandlagen är skyldig att själv hålla. Med det föreslagna stadgandet, som återfinnes i 8 § första stycket förslaget till brandlag, utsäges, att de kommunala samverkansavtalen på brandförsvarets område icke äro begränsade till allenast släckningsavtal, varom stadgas i 3 §. Den närmare innebörden härav är bl. a. följande.

Skyldigheten för kommun att ha brandchef och vice brandchef utesluter icke att kommuner träffa överenskommelse om att till brandchef utse samma person. Varje kommun måste då själv i laga ordning utse vederbörande till sin brandchef. Motsvarande gäller i tillämpliga delar skorstensfejare, varom hänvisas till 16 § förslaget till brandstadga. Det är icke möjligt att träffa avtal med annan kommun om att denna skall hålla brandvärn. Detta bygger f. ö. på tjänsteplikt, som är anknuten till bosättning inom kommunen. Icke heller kan genom avtal med annan kommun dennas brandchef göras behörig att — om han ej tillika är brandchef i kommunen — där förrätta brandsyn och utfärda brandsyneförelägganden. Däremot möter ej hinder att genom avtal med annan kommun försäkra sig om tillgång till dess befattningshavare såsom sakkunniga vid brandsyn eller andra förrättningar. Det sistnämnda gäller även vid överenskommelser om gemensamma övningar eller gemensam utbildning. Avtal, som gå ut på upplåtande av anläggningar eller tillhandahållande av materiel eller liknande tjänster, äro väl förenliga med lagstiftningen. Det kan sålunda ofta vara lämpligt med överenskommelser om rätt för landskommuner att

utnyttja en närliggande stadsbrandkårs verkstäder, reservslangförråd och specialutrustning såsom rökskyddsmateriel, skumsläckningsanordningar och belysningsmateriel. Även i fall där utbildning och övning ej bedrivs gemensamt, kan det vara rationellt med gemensamma övningsanordningar såsom övningshus, övningsfält och lektionsutrymmen. Också alarmeringens ordnande är, såsom närmare framgår av åttonde kapitlet, väl ägnat för kommunala avtal om samverkan.

Släckningsavtal och släckningshjälp

Brandlagsrevisionen behandlar i detta avsnitt den vanligaste och måhända viktigaste typen av brandförsvarsavtal, nämligen släckningsavtalen, och redogör därvid först för den med dessa avtal nära sammanhängande skyldigheten att lämna annan kommun släckningshjälp.

Bestämmelserna i 9 § gällande brandlag om släckningshjälp innebära följande. Efter framställning av brandchef i kommun, där brand tagit eller hotar att taga större omfattning, är annan kommun pliktig lämna släckningshjälp i den utsträckning brandchefen i den kommunen prövar möjlig utan att skäligen hänsyn till dess egen säkerhet åsidosättes. Denna bestämmelse tillkom genom 1944 års brandlagstiftning för att säkerställa inbördes hjälp mellan kommuner i de situationer, då eld kommit lös. Den avser sålunda icke något på förhand planerat samarbete. Motivet för dylik hjälpskyldighet är att varje kommun icke utan oskäligen kostnader kan hålla ett brandförsvaret, som förslår i varje situation. Bestämmelsen innebär till en början, att brandchefen i den kommun, där brand utbrutit, äger rätt att ikläda sin egen kommun kostnaden för hjälpen i alla de situationer där omständigheterna enligt hans bedömande äro sådana som i lagen sägs. Vidare innebär stadgandet, att den hjälpande kommunens brandchef ovillkorligen är skyldig att komma till hjälp utan annan inskränkning än som följer av hänsyn till den egna säkerheten. Han äger icke pröva frågor om brandens omfattning motiverar hjälp, om hjälpen kan beräknas hinna fram i tid o. dyl. Brandens omfattning skall sättas i relation till den hjälpbehövande kommunens resurser. Det avgörande är alltså hjälpbehovet. Enligt lagens ordalydelse är den kommun, hos vilken hjälp begäres, skyldig att lämna hjälp allenast på framställning av brandchef i den hjälpsökande kommunen. Riksbrandinspektören har emellertid uttalat, att med brandchef i detta fall borde jämföras den av brandbefälet — vice brandchef, brandmästare eller brandförman — som i brandchefs ställe för befälet å en brandplats. Grunden till att behörigheten att rekvirera släckningshjälp begränsats till brandchef är kravet på största möjliga snabbhet. I motiven anfördes, att det icke torde vara möjligt för annan befattningshavare eller myndighet att bättre bedöma behovet av och möjligheten till hjälp än just brandchefen.

I den i andra kapitlet nämnda motionen nr II:227 till 1953 års riksdag anfördes bland annat, att 9 § gällande brandlag fått en alltför snäv utformning och därför icke lämnade utrymme för tillräckligt effektiv hjälp över kommungränserna i alla situationer. Olägenheterna kunde enligt motionen undvikas om släckningshjälpen organiserades genom släckningsavtal mellan kommunerna. En sådan planläggning hade emellertid icke i tillräcklig utsträckning kommit till stånd. Vidare anfördes, att släckningshjälp enligt 9 § brandlagen kunde erfordras jämväl i andra fall än då — såsom i lagen angives — brand tagit eller hotar att taga större omfattning. Som exempel på dylika fall nämndes i motionen, att den egna brandkåren tillfälligt kunde vara ur stånd att snabbt komma till brandplatsen eller att grannkommunens brandkår hade brandplatsen i omedelbar närhet medan den egna kåren hade lång väg dit.

Från skilda håll har till brandlagsrevisionen anförts, att tillfällig samverkan i enlighet med 9 § icke är rätta vägen ur de svårigheter, som beröras i motionen. En länsstyrelse har upplyst, att den rekommenderat kommunerna i länet att besluta att varje utryckning av främmande brandkår till brand inom kommunen skall bekostas av denna, även om rekvisition ej skett enligt 9 §. Också på andra håll förekommer en sådan utvidgad tillämpning av 9 § brandlagen.

I fråga om behörigheten att göra framställning om släckningshjälp anfördes i motionen, att utryckning borde få ske utan rekvisition från viss befattningshavare. Svenska brandkårernas riksförbund och svenska brandskyddsföreningen förordade i yttrande över motionen en delegering av rekvisitionsrätten samt anförde följande exempel. En stor och viktig industri ligger i en mindre kommun, som gränsar till en större stad. Vid eldsvåda i denna industri skall f. n. kommunens brandkår först alarmeras och denna kårs brandchef eller eldsläckningsledare i sin tur rekvirera hjälp från den närliggande större brandkåren. Dyrbara minuter, som kunna vara av synnerlig betydelse för släckningens fullföljande, gå härigenom förlorade. Denna olägenhet skulle elimineras, därest den som upptäcker brand i en sådan industri, erhöle rättighet att direkt alarmera den större brandkåren. — Ett annat exempel på tillämpningen av de gällande bestämmelserna är följande. Vid en hotellbrand anlände först den lokala brandkåren till brandplatsen, varvid brandchefen, som ansåg sig böra begära hjälp från grannkommunen, beordrade en brandman att genast larma dennas brandkår, medan han själv fortsatte att leda släckningsarbetet. Efter en stund kom meddelande till brandchefen, att man i grannkommunen önskade bekräftelse på att det verkligen var brandchefen som beställt hjälp.

År 1954 förekommo i hela riket sammanlagt 336 brandkårsutryckningar utanför det egna släckningsområdet jämlikt 9 § brandlagen, varav 131 av yrkesbrandkärer. Hela antalet utryckningar på grund av brand eller tillbud därtill var samma år närmare 12 000.

Brandlagsrevisionen vill erinra om att bestämmelsen om släckningshjälp är en minimiföreskrift om kommuns skyldighet att lämna annan kommun sådan hjälp. Skyldigheten är icke underkastad länsstyrelsens kontroll, och den i 16 § första stycket gällande brandlag nämnda möjligheten att skapa rättelse är icke tillämplig. Avgörandet tillkommer de båda kommunernas brandchefer, och bristande fullgörande av skyldigheten torde kunna åtkommas endast i den mån tjänstefel av endera eller båda av dem kan visas föreligga. Karaktären av minimilagstiftning innebär, att kommun är oförhindrad att åtaga sig längre gående förpliktelser i detta hänseende, vilket såsom nämnts i flera fall skett. Ett sådant utvidgat åtagande torde emellertid oftast få karaktären av en mer eller mindre fast överenskommelse mellan två eller flera kommuner, och man har då att göra med ett släckningsavtal. Annorlunda uttryckt innebär detta, att utrymmet för tillgripande av släckningshjälpsskyldigheten blir mindre ju flera på förhand ingångna släckningsavtal som finnas. En omfattande släckningshjälp enligt 9 § brandlagen kan ock medföra ökade sammanlagda kostnader eller orättvis fördelning av kostnaderna mellan kommuner. Den skulle nämligen kunna leda till att den egna brandkåren — med oförändrade och för hela kommunens behov beräknade fasta kostnader — blir överksam och att kommunen i stället nödgas betala släckningsräkningar till grannkommunerna. I de fall åter, där den egna brandkåren faktiskt är otillräcklig för ett område av kommunen och där den utvidgade släckningshjälpen därför skulle bli vanligen förekommande, skulle denna medföra att den hjälpanne kommunen finge betala en del av den hjälpta kommunens fasta kostnader, i vart fall så länge ej dessa täcktes av släckningsersättningen, vilket för närvarande ej är fallet. Slutligen måste också undvikas, att onödigt många brandkårer komma tillstådes vid en brand. För att likväl icke ett oöverskådligt eller svårhanterligt nät av överenskommelser och avtal skall försvåra överblicken och göra verksamheten alltför tungrodd, bör en viss begränsning ske, varvid hjälpskyldigheten bibehåller sin betydelse.

3 § gällande brandlag avser enligt sin lydelse släckningsavtal, varigenom kommun helt befrias från skyldigheten att hålla brandkår. Som ovan nämnts ha åtskilliga kommuner begagnat sig av denna möjlighet. Den bör ock enligt brandlagsrevisionens mening bibehållas som medel att bilda de kretsar, som enligt vad som framhållits i fjärde kapitlet i vissa fall kunna vara rationella. Än flera kommuner ha emellertid ingått släckningsavtal för allenast en viss del av kommunområdet. I vissa kommuner medför den geografiska beskaffenheten — långsträckthet, förekomsten av hinderande vattendrag och sjöar, öar o. s. v. — samt kommunikationsförhållandena, att den egna brandkåren icke med rimliga kostnader kan så dimensioneras och stationeras, att den förmår ombesörja släckningen inom från densamma avlägset belägna delar av kommunen. Där sådana kommundelar äro belägna närmare en grannkommuns brandkår, kan släckningsavtal

med denna kommun vara till fördel. Brandlagsrevisionen föreslår därför, att lagtexten kompletteras så, att länsstyrelsen äger att ej blott för kommun i dess helhet utan även för en del därav medgiva befrielse från skyldigheten att hålla brandkår. En variant av det nu berörda fallet är, att avtalet i stället träffas med huvudmannen för en industribrandkår eller frivillig brandkår. Avtal av dessa slag medföra bl. a. att vid brand inom ifrågavarande del av kommunen envar äger tillkalla den brandkår, som enligt avtalet skall ombesörja släckningen. Eftersom avtalet innebär, att den hjälpande brandkåren skall ombesörja all brandsläckning inom området, medför det sannolikt oftast, att denna kår måste utökas. Vidare bör i den hjälpta kommunens brandordning framgå, att enligt avtalet all brandsläckning inom kommunen eller del därav handhaves av annan brandkår. Härav följer, att dylika avtal måste föregås av en grundlig ekonomisk och teknisk utredning samt erhålla en relativt ingående formulering.

För att undvika de kostnader som föranledas av erforderlig ökning av den hjälpande brandkåren ha vissa kommuner, utan samband med befrielse från skyldigheten att hålla egen brandkår, avtalat med en grannkommun om hjälp i form av en första utryckning inom viss del av kommunen. Syftet är därvid att den hjälpande brandkåren skall svara för den snabba insatsen och, vid brand i vissa objekt, livräddning och tillhandahållande av specialmateriel. Enligt dylika avtal skall även den egna brandkåren alarmeras för att, så snart det bedömes möjligt, övertaga släckningen samt svara för eftersläckning m. m. Avtalen, som innebära att envar inom kommundelen äger direkt tillkalla den hjälpande kåren, innehålla ibland föreskrift om att blott en viss bestämd mindre enhet av denna skall rycka ut. På grund härav och då antalet bränder inom en dylik kommundel är så förhållandevis litet, erfordras icke någon förstärkning av den hjälpande brandkåren. Denna samverkansform, som icke omfattas av 3 § förslaget till brandlag men som rymmes under den i 8 § förslaget införda bestämmelsen om kommunala avtal, blir därför smidigare.

Behovet av särskild skyndsamhet och speciell utrustning, exempelvis för livräddning, kan vidare avse allenast någon enstaka byggnad eller anläggning på långt avstånd från den egna brandkåren, såsom hotell, sjukhus, ålderdomshem eller barnhem. I sådana fall erfordras icke släckningsavtal för hela ifrågavarande del av kommunen, men å andra sidan kan tidsnöden vid brand i sådan byggnad antagas vara sådan, att brandchefens beslut att rekvirera släckningshjälp icke hinner avvaktas. I dessa fall synes det lämpligare att kommunen genom avtal förbinder sig att betala även släckningshjälp, som rekvirerats direkt av befattningshavare vid anläggningen, än att genom lagändring utvidga skyldigheten för grannkommun till att omfatta hjälp även på framställning av sådan befattnings-

havare. Dels ställer det sig vid en sådan utvidgning lagtekniskt svårt att göra en lämplig avgränsning av rekvisitionsbehörigheten, dels skulle det innebära ett ytterligare ingrepp i den hjälpskyldiga kommunens självbestämmanderätt. En frivillig överenskommelse mellan de berörda kommunerna beträffande viss anläggning är att föredraga även av det skälet att den hjälpande brandkåren får tillfälle att på förhand studera förekommande livräddnings- och släckningsproblem inom anläggningen.

Vissa städer av sådan storlek, att där regelmässigt erfordras såväl yrkesbrandkår som borgarbrandkår, ha på senare tid av ekonomiska skäl slopat borgarbrandkåren och träffat överenskommelse med grannkommuner om att vid större bränder eller eljest då borgarbrandkåren erfordras få inkalla deras brandkårer att tjänstgöra som borgarbrandkår i staden. Särskilt har detta legat nära till hands, där grannkommunerna ha sin alarmeringscentral förlagd till stadens yrkesbrandkår. Riksbrandinspektören har för sin del tillstyrkt sådana avtal under förutsättning att de upprättas skriftligen. De medföra ändring i brandordningens bestämmelser om brandstyrkans organisation och sammansättning och komma sålunda under länsstyrelsens prövning. Av operationsanalysen framgår, att risken för samtidiga larm icke behöver hindra en sådan organisation. Där alarmeringsmöjligheter, avstånd och kommunikationer äro gynnsamma bör därför enligt brandlagsrevisionens mening en sådan samverkan tillåtas. Behörigheten att till staden inkalla sådan borgarbrandkår bör givetvis förbehållas stadens brandchef eller den hans tjänst förrättar.

Där flera kommuner äro anslutna till en gemensam kretsalarmeringscentral, kopplas ingående alarm alltid till denna. Alla brandkårer inom de anslutna kommunerna tillkallas ock genom kretscentralen. En sådan anslutning måste medföra avtal om viss organiserad samverkan inom kretsen, i varje fall så att den egna kommunens brandchefs behörighet att rekvirera släckningshjälp delegeras till befattningshavare å alarmeringscentralen. Detta sker lämpligen så, att de anslutna kommunerna förbinda sig gentemot varandra att betala den släckningshjälp, som kan komma att utsändas från alarmeringscentralen, även om denna hjälp ej tillkallats enligt lagens förutsättningar för släckningshjälp. Genom den överblick över och kännedom om kretsens förhållanden, som måste förutsättas finnas å den till en större brandkår knutna alarmeringscentralen, torde risken för felbedömningar vara ringa. Denna utväg är att föredraga framför att utvidga lagen så att allmänheten blir behörig att tillkalla släckningshjälp. Såsom ovan anförts, är kommun oförhindrad att genom avtal åtaga sig den här berörda utvidgade släckningshjälpen. Vissa kommuner ha emellertid gått ännu längre och åtagit sig att betala snart sagt all släckningshjälp oavsett under vilka förutsättningar och av vem den tillkallats. Dylika åtaganden, som karakteriserats av uttrycket »kör, vi betala», lära ock

vara tillåtna. För att de skola vara rättsligen bindande bör dock fordras, att beslut fattats och protokollförts i enlighet med kommunallagen samt delgivits berörda grannkommuner.

Brandlagsrevisionen har i det föregående påpekat, att en alltför ymnig användning av släckningshjälp kan bli oekonomisk. Revisionen håller före, att ovan angivna former av släckningsavtal i första hand böra prövas. Emellertid förekomma samverkanssituationer, som icke äro på samma sätt förutsebara till följd av geografiska och andra förhållanden. Som exempel må nämnas storbränder och flera samtidiga bränder i en kommun ävensom fall, där den egna brandkåren är de facto förhindrad att ingripa mot brand. I dessa situationer blir den lagstadgade släckningshjälpen till gagn. Här torde svårigheterna med gällande bestämmelser mera hänföra sig till förutsättningarna för sådan hjälp än till frågan om vilka befattningshavare, som äro behöriga att rekvirera hjälp. I fråga om behörigheten lär det vara tillfyllest att denna såsom nu tillkommer brandchef, varmed dock i enlighet med riksbrandinspektörens tolkning bör jämföras släckningsledaren, d. v. s. den som för befälet på en brandplats. Lagtexten har i 8 § andra stycket förslaget till brandlag omarbetats i enlighet härmed. I detta sammanhang bör tilläggas, att lagen icke skall förstås så att brandchefen eller befälhavaren personligen har att framföra sin begäran om släckningshjälp. Den brandchef — eller jourhavande brandbefäl — som mottager en sådan framställning måste med andra ord i princip vara berättigad att, där ej särskilda skäl annat föranleda, godtaga en uppgift om att framställningen beslutats av behörig befattningshavare och sker på dennes uppdrag.

Vad härefter angår förutsättningarna för hjälpskyldigheten höra såväl storbrand som flera samtidiga bränder rymmas inom 9 § brandlagens gällande lydelse. Brandlagsrevisionen föreslår, att härtill läggas de fall, där den egna brandkåren är ur stånd att ingripa mot brand. En sådan situation kan bero av orsaker som sjukdom, olycksfall, fordons- och materielskador, snöhinder, ras eller andra kommunikationshinder. Tillägget avser däremot icke fall, där den egna brandkåren till följd av för stort avstånd ej kan ingripa snabbt nog för att göra en effektiv insats. Dylika fall böra lösas avtalsvägen. Den utvidgning av förutsättningarna för hjälpskyldighet, som brandlagsrevisionen sålunda föreslår, är icke av ingripande betydelse utan innebär närmast ett lagfästande av praxis på detta område. Då behörigheten att göra framställning om lagstadgad släckningshjälp föreslås bibehållen inom brandbefälets krets, föreligga garantier mot de felbedömningar av hjälpbehovet, som kunde bli en följd av att sådan behörighet tillades allmänheten eller en vidare krets personer.

Det bör anmärkas, att släckningshjälp icke nödvändigt behöver omfatta en uttryckande släckningsenhet utan även bör kunna bestå i tillhållande av viss materiel, t. ex. skum, reservslang eller radioapparater, eller viss specialutbildad personal.

Beträffande vissa frågor om samverkan mellan kommun och industribrandkår hänvisas till framställningen i elfte kapitlet.

Brandlagsrevisionen vill i detta sammanhang beröra släckningssamarbete i gränsområdena mot Finland och Norge. Det kan konstateras, att släckningshjälp över gränserna erfordras och även förekommer. I vissa fall ha därvid svårigheter yppats vid reglering av de ekonomiska mellanhavandena. Givet är att sådan hjälp bör lämnas där det kan ske utan äventyrande av den egna säkerheten. Av såväl släckningstaktiska som ekonomiska skäl synes förhandsplanläggning av sådan samverkan erforderlig. Sådan planläggning bör lämpligen ske genom de närmast berörda kommunernas egen försorg. Där så erfordras böra länsstyrelserna medverka och träda i förbindelse med motsvarande myndigheter i Finland och Norge.

Materielfrågor vid släckningsavtal

Enligt 3 § gällande brandlag äger länsstyrelse medgiva kommun befrielse från skyldigheten att hålla brandkår, såframt kommunen träffat avtal om betryggande släckningshjälp från brandkår i annan kommun eller från frivillig brandkår (industribrandkår). Hur dylika släckningsavtal inverka på den kommunerna jämlikt 7 § brandlagen åvilande skyldigheten att anskaffa och underhålla materiel, byggnader och andra för brandförsvaret erforderliga anordningar framgår icke av lagens ordalydelse eller dess förarbeten. I den av Bengt Petri utgivna kommentaren till brandlagen och brandstadgan m. m. uttalas emellertid (4. uppl. sid. 25), att släckningsavtal ej befriar kommun från de i 7 § brandlagen upptagna skyldigheterna. Vid överläggningar mellan brandlagsrevisionen och 1953 års civilförvarsutredning har utredningen efterlyst klarhet på denna punkt med hänsyn till att civilförsvarets brandförvarsorganisation, inbegripet materielhållning, bygger på de i fredstid befintliga resurserna.

Syftet med släckningsavtalen är bland annat att åstadkomma en rationellare organisation. Ej sällan kan en gemensam släckningsorganisation — en brandkår i stället för två eller flera — medföra ett minskat behov av materiel, utrustning och byggnader jämfört med två eller flera särskilda brandkårers behov. Uppenbart är att den kommun, som befrias från skyldigheten att hålla brandkår, icke är skyldig att bidra till kostnad för mer materiel än som belöper på dess andel i eller behov av den gemensamma släckningsorganisationen. Eljest skulle rationaliseringssyftet med avtalet i viss utsträckning förfelas. Uteslutet är icke att detta i något fall kan innebära en besparing, som helt motsvarar den befriade kommunens brandkårsmateriel och utrustning.

Den materiel, som i detta sammanhang är av störst betydelse och tilldrager sig huvudsakliga intresset från civilförsvarets synpunkt, är motorsprutorna. Brandlagsrevisionen förmenar att, om i vardera av två kommuner finnas fyra motorsprutor men efter släckningsavtal sex sprutor

anses tillfyllest för den gemensamma brandkåren, 7 § brandlagen icke bör innebära, att den genom avtalet befriade kommunen skall vara skyldig att hålla de två återstående av de ursprungligen åtta sprutorna i reserv. Den befriade kommunens skyldigheter bortfalla icke, men minska till att motsvara dess andel i det gemensamma materielbehovet, samt fullgöras genom vederlaget till den kommun, med vilken avtalet ingås, vare sig vederlaget utgår i pengar eller i överlämnad materiel eller på annat sätt. Detta bör enligt sakens natur gälla all sådan materiel, som har anknytning till en uttryckande brandkårsenhet, d. v. s. förutom sprutor även fordon, brandslang, stegar och brandstation eller redskapsförråd. Brandlagsrevisionen föreslår att detta kommer till uttryck i 3 § förslaget till brandlag. Däremot beröres givetvis ej av släckningsavtalet den i 7 § gällande brandlag och 6 § förslaget nämnda skyldigheten att draga försorg om nödig vattentillgång inom kommunen. Ej heller befriar avtalet kommunen från skyldigheten att hålla brandvärn. Detta medför att den materiel och utrustning, som erfordras för dettas utbildning, övning och insats, alltjämt måste anskaffas och underhållas av kommunen.

Ur civilförsvarets synpunkt kan alltså inträffa, att det fredsmässiga underlaget i materiel minskas genom släckningsavtal och befrielse från skyldighet att hålla brandkår. Detta får ses som ett led i fredsbrandförsvarets rationalisering. Den ökning av materiel för civilförvarsändamål, som på grund härav kan komma att erfordras, måste då i princip belasta civilförsvaret, icke fredsbrandförsvaret i den befriade kommunen. Civilförsvarets behov få icke försvåra besparingar i samband med rationalisering inom fredsbrandförsvaret.

Vid släckningsavtal med industribrandkår föreligga i förhållande till civilförsvaret speciella omständigheter. Om i en industrikommun för civilförvarsändamål erfordras sammanlagt åtta motorsprutor, varav hälften enligt verkskyddsplanen kräves för industriföretaget och hälften för kommunen i övrigt, samt om fredsbehovet är fyra sprutor, två för kommunen och två för industrien, så är industriföretaget jämlikt civilförvars-lagen skyldigt att bekosta de fyra verkskyddssprutorna. Om dessa anskaffats redan i fredstid, kan det ligga nära till hands, att företaget genom släckningsavtal övertager kommunens fredsbrandsläckning med dessa fyra sprutor samt att kommunen befrias från skyldigheten att hålla brandkår, inbegripet sprutor. Eftersom företaget bekostat verkskyddssprutorna, lär hinder ej möta att använda dem på detta sätt, vilket ock skett i några fall. Kommunen å sin sida fullgör sina skyldigheter enligt brandlagen genom att utgiva avtalat vederlag till företaget. Vid beredskap eller krig, då behovet av sprutor fördubblas, torde icke släckningsavtalet utan vidare upphöra att gälla, varav följer att företaget icke plötsligt kan förbehålla sitt verkskydd alla fyra sprutorna och ställa kommunen utan. Avtalets bestånd medför att två av de fyra verkskyddssprutorna äro undandragna

verkskyddet och att företaget på egen bekostnad måste anskaffa för verkskyddet erforderliga ytterligare två sprutor. Detta kan icke anses oskäligt, eftersom företaget enligt släckningsavtalet förutsättes ha fått ersättning av kommunen för det antal sprutor som belöper på dennas andel i fredsbehovet. Skulle däremot släckningsavtalet bringas att upphöra, måste kommunen å brandförsvarets stat anskaffa de två för fredsbrandförsvaret erforderliga sprutorna; i gengäld upphör då skyldigheten att utgiva vederlag till företaget. De återstående två för civilförvarsändamål i kommunen erforderliga sprutorna skola anskaffas enligt de i civilförvarslagen angivna reglerna.

Brandlagsrevisionen vill framhålla, att civilförvarsmyndigheterna ha ett berättigat anspråk på att alltid kunna få entydiga uppgifter från fredsbrandförsvarets sida angående befintlig materiel och utrustning. Eljest saknas kännedom om den grund, på vilken civilförsvarets brandorganisation skall bygga. Släckningsavtalen böra därför innehålla bestämmelser om materielhållningens fördelning mellan de avtalsslutande parterna med hänsyn bland annat till brandvärnets behov samt om avtalets giltighet vid inträde av civilförvarsberedskap och om den eventuellt förändrade materielhållning som därav kan föranledas.

Brandförvarsavtals innehåll

Brandförvarsavtal böra utformas så, att de ge ett tillfredsställande underlag för det med avtalet avsedda samarbetet. Förutom den verksamhet som samarbetet skall omfatta och, vid släckningsavtal, det område som beröres, bör avtalet därför innehålla föreskrifter om fortlöpande samråd mellan de myndigheter, som i de berörda kommunerna förvalta brandförsvarets angelägenheter, samt mellan brandcheferna. Vid släckningsavtal uppmärksammas dels vem som skall vara behörig att tillkalla den hjälpande brandkåren, dels storleken av den enhet, som denna skall utskicka.

En viktig fråga i detta sammanhang är befälsförhållandena. Därvid kan gällande brandstadgas och förslagets bestämmelse, att den befälhavare som erhållit hjälpen skall föra befålet där ej annat överenskommits, tjäna till ledning. I avtal bör befälsrätten på förhand regleras. Motsvarande bör gälla vid avtal med frivillig brandkår eller industribrandkår.

Att avtal bör innehålla föreskrifter om materielhållningen har närmare motiverats i föregående avsnitt. Givet är att avtalen även måste innehålla bestämmelser om kommunernas ekonomiska mellanhavanden. Gällande författningar ge icke någon ledning för reglering av dessa frågor. Riksbrandinspektören har emellertid utfärdat anvisningar angående släckningsavtal och bestämmande av vederlag i samband därmed. Vederlagets storlek kan enligt dessa bestämmas antingen med utgångspunkt i de kostnader, som uppkomma vid varje särskild uttryckning av den hjälpande brandkåren, eller genom beräkning av hur stor del av kostnaden för den på

grund av avtalet skärpta beredskapen eller personalökningen, som må belöpa på en genom avtalet nytillkommen del av släckningsområdet, eller ock genom en kombination av dylika beräkningsgrunder. Ersättning för uttryckning bör utgå enligt statens brandinspektions normaltaxa.

Vidare kan behov föreligga att i avtal bestämma om försäkring av brandpersonal. Om icke annat sägs, skola tvister om avtal avgöras av allmän domstol. Det kan därför stundom vara lämpligt att uttryckligen bestämma att sådan tvist skall avgöras av skiljemän. Av stor betydelse äro slutligen klara regler rörande den ordning i vilken avtalet kan bringas att upphöra. Uppsägningstiden bör fastställas under beaktande av att brandförsvarets funktionsduglighet hinner säkras i god tid före avtalets eventuella upphörande.

Det bör ankomma på statens brandinspektion att i samråd med svenska brandkårernas riksförbund och kommunförbunden utarbета närmare anvisningar om innehållet i olika typer av brandförvarsavtal.

Avtal, som inverka på organisation och sammansättning i stort av den kommunala brandstyrkan, böra framgå av brandordningen. Därvid behöver givetvis icke i denna intagas avtalets alla bestämmelser om materiel och ekonomiska mellanhavanden.

SJÄTTE KAPITLET

Kommunal brandstyrka

Behov av heltidsanställd personal

Gällande brandlags 3 § innehåller två definitioner: *yrkesbrandkår*, varmed förstås kommunal brandkår, bestående av heltidsanställd personal, samt *borgarbrandkår*, varmed förstås kommunal brandkår bestående av personal, som förbundit sig att vid sidan av annan sysselsättning fullgöra brandtjänst. Sistnämnda personal är alltså deltidsanställd. 1940 års brandskoleutredning (SOU 1941: 11 sid. 19) skilde mellan yrkesbrandkår, bestående av minst ett befäl och nio man, vilka alla voro heltidsanställda, samt mindre yrkesbrandkår. Utredningen utgick vid denna gränsdragning från den minsta enhet som kunde beräknas finnas i beredskap för omedelbar utryckning. Brandförvarsutredningen, som i anslutning härtill övervägde att definiera yrkesbrandkår såsom en kår bestående av minst ett befäl och nio man, fann (sid. 71) en sådan definition mindre lämplig, eftersom antalet heltidsanställda befattningshavare icke alltid behöfde bli just 1 + 9 utan kunde bli beroende av fridagsförhållanden, ambulanstjänstens omfattning m. m. Enligt 1945 års normalbrandordning för städerna skall yrkesbrandkårs numerär beräknas så att minst en utryckningsenhet, bestående av minst ett befäl och fem man, ständigt är disponibel för omedelbar utryckning. I enlighet härmed rekommenderas, att yrkesbrandkår i de minsta städerna, där sådan kår erfordras, skall bestå av två förmän och åtta brandmän; härtill komma brandchef och vice brandchef, alltså inalles tolv heltidsanställda befattningshavare. Med de tjänstgöringstider, som f. n. gälla för dessa städers yrkesbrandkårer (fem tjänstgöringsdygn av nio), är detta antal befattningshavare ett minimum, därest nämnda utryckningsstyrka skall kunna hållas.

När det i samband med lagstiftning på brandförvarets område gällt att angiva de faktorer, som påverka brandförvarets omfattning och kvalitet, har ett av syftena varit att bestämma i vilka kommuner yrkesbrandkår erfordrats.

I 1918 års förslag till brandstadga berörde brandskyddskommissionen de förhållanden, som kunde påverka omfattningen av de olika städernas brandförsvär. Kommissionen indelade därvid städerna i tre grupper, varav den första omfattade städer med över 20 000 invånare, den andra städer med 5 000—20 000 invånare samt den tredje städer med mindre än 5 000 invå-

nare. Indelningen, som närmast avsåg fastställandet av skilda krav på brandchefernas kompetens i de olika grupperna, grundades sålunda på städernas folkmängd. Kommissionen fann visserligen följdriktigare att taxeringsvärdet å stadens byggnader — vartill rätteligen borde läggas värdet av befintlig lös egendom — gjordes till bestämmande grund, eftersom brandförsvarets uppgift företrädesvis vore att skydda och bärga egendom undan brand och livräddning därvid endast undantagsvis behövde förekomma. Emellertid fann kommissionen, att taxeringsvärdena voro i så hög grad växlande från den ena femårsperioden till den andra att denna grund blev alltför osäker, vilket mindre var fallet med folkmängden. Kommissionen föreslog sedan, att yrkesbrandkår skulle finnas i städer, där den högsta brandchefskompetensen fordrades, d. v. s. enligt förslaget i städer med över 20 000 invånare. Brandskyddskommissionens förslag i dessa hänseenden kommo emellertid ej att inflyta i 1923 års brandstadga. I propositionen nr 123 till 1923 års riksdag (sid. 31) uttalade föredragande departementschefen, att folkmängden icke ensam vore utslagsgivande såsom indelningsgrund utan att även andra faktorer spelade in, såsom byggnadssätt, stadsplanens beskaffenhet, taxeringsvärdet å stadens byggnader, förekomsten av eldfarliga inrättningar, fabriker och offentliga samlingslokaler m. m. Vidare framhöll departementschefen, att åtskilliga städer genom inkorporering av intilliggande landsbygd fått sitt invånarantal väsentligt ökat utan att därför stadens behov av brandskydd blivit större. En stad med mindre invånarantal kunde med avseende å brandfarlighet vara sämre lottad och följaktligen kräva mera brandskydd än en större stad. De skiftande förhållanden, som härvidlag vore bestämmande, gjorde det emellertid omöjligt att finna en indelningsgrund, som passade för alla fall.

Brandförvarsutredningen övervägde att föreslå vissa tvingande regler i fråga om brandstyrkas kvalitet, enligt den finska brandlagens mönster byggda på kommunens befolkningsantal (betänkandet sid. 70—71). Utredningen anförde härom vidare:

Det kunde sålunda t. ex. föreskrivas, att i städer med mera än 10 000 invånare skulle finnas lägst yrkesbrandkår, i städer med 3 000—10 000 invånare lägst borgarbrandkår o. s. v. En sådan regel lider emellertid av den bristen, att befolkningstätheten icke är en adekvat mätare på brandfarligheten. En mindre stad med stora industrianläggningar kan sålunda vara ett ur brandförvarssynpunkt betydligt farligare objekt än en större stad utan sådana anläggningar. Vidare är industriernas beskaffenhet av betydelse. Mekanisk industri är sålunda i regel icke i samma grad eldfarlig som t. ex. snickeriindustri o. s. v. Det är sålunda mindre tillfredsställande att välja befolkningsantalet som utgångspunkt för regler om brandförsvarets minimala styrka, och det torde icke vara möjligt att i övrigt finna någon lämplig schematisk faktor, efter vilken brandförvarsbehovet skulle kunna bedömas.

Gällande brandlag säger härom endast, att brandstyrkan skall vara av betryggande storlek och sammansättning. Enligt normalbrandordningen

för städerna skall i samhälle med mer än 12 000 invånare ävensom i samhälle med mindre invånareantal, där byggnadssätt, anhopning av industrier eller andra på brandfaran inverkan omständigheter göra sådant motiverat, finnas yrkesbrandkår jämte borgarbrandkår.

Övergången från borgarbrandkår till yrkesbrandkår har för de berörda medelstora städerna visat sig medföra avsevärda kostnader. Följande tablå ger en uppfattning om dessa:

År	Genomsnittlig bruttokostnad för brandförsvar per skattekrona i öre					
	Städer med yrkesbrandkår 1954		Städer utan yrkesbrandkår 1954		Alla städer	Köpingar
	De 13 minsta	De 32 största	De 19 största	Alla		
1952	61	34	40	46	34	35
1953	57	32	33	47	32	34
1954	50	33	34	42	33	39

De minsta yrkesbrandkårsstäderna böra jämföras med de största borgarbrandkårsstäderna. Trots att i de sistnämnda finnas en eller flera heltidsanställda befattningshavare, äro kostnaderna för dessa städer betydligt lägre än för yrkesbrandkårsstäderna. Om den årliga kostnaden per heltidsanställd brandman för lön, pension och sociala förmåner uppskattas till cirka 18 000 kronor, medför en ökning av antalet heltidsanställda från ett par befattningshavare till sådant antal, att utryckningsstyrkan alltid kan bestå av sex heltidsanställda, en kostnadsökning med omkring 180 000 kronor. De besparingar, som kunna vinnas genom minskad användning eller slopande av borgarbrandkåren och genom förenklad brandsyneorganisation, uppgå icke tillnärmelsevis till motsvarande belopp. För de flesta berörda städerna har det icke varit möjligt att på en gång åtaga sig en sådan ökad utgift för brandförsvaret. För att komma till rätta med dessa svårigheter har man anlitat olika utvägar.

En smidigare övergång från borgarbrandkår till yrkesbrandkår sker i de flesta fall därigenom att man successivt heltidsanställer brandbefäl och brandmän såsom förstärkning av borgarbrandkårerna. Följande tablå visar i vilken omfattning så skett:

Heltidsanställda befattningshavare i städer med borgarbrandkår:

År.....	1945	1949	1954	1955	1957	1958
Antal.....	31	52	91	75	77	76

Vid borgarbrandkårerna i vissa köpingar och landskommuner finnas heltidsanställda befattningshavare till ungefär samma antal. I vissa städer med mellan sex och elva heltidsanställda befattningshavare har man med

tillsynsmyndigheternas godkännande gått den vägen, att den ständigt utryckningsberedda styrkan av heltidsanställd personal reducerats från normalbrandordningens ett befäl och fem man till ett befäl och två, tre eller fyra man. År 1957 var så fallet i sju städer av denna typ.

Borgarbrandmännens riksförbund har vid överläggningar med brandlagsrevisionen anfört i huvudsak följande i frågan om avvägningen mellan yrkesbrandkår och borgarbrandkår. Ehuru det måste medges, att yrkesbrandmän äro bättre övade i livräddning och ingripande mot eldhärdan, äro välorganiserade borgarbrandkårer lika användbara som yrkesbrandkårer. Kvalitetsskillnaden uppväger ej fördelen av borgarbrandkårernas större numerär. Mindre bränder släckas lätt av borgarbrandkårer och vid storbränder förslå i varje fall ej de mindre yrkesbrandkårerna. Skillnaden i utryckningstid har ej så stor betydelse som ofta gjorts gällande. Då kostnaden för en borgarbrandman är en åttondel av kostnaden för en yrkesbrandman står skillnaden i effektivitet icke i proportion till kostnadsskillnaden. Städer med upp till 20 000 invånare skulle blott behöva två eller tre heltidsanställda befattningshavare, vilka borde vara brandbefäl, och först i städer med omkring 30 000 invånare och däröver borde regelrätt yrkesbrandkår organiseras, ävensom i kommuner där borgarbrandkår av olika skäl icke kan sättas upp.

Brandlagsrevisionen anser, att den i operationsanalysen utförda undersökningen av brandbelastningen, för vilken redogjorts i fjärde kapitlet, bestyrker uppfattningen att i vart fall för städernas del invånarantalet icke är ett tillförlitligt mått på förekomsten av brännbara värden och därmed ej heller kan utgöra ensam grund för bestämmande av brandförsvarets kvalitet. Brandlagsrevisionen delar därför åsikten, att det icke är möjligt att finna och i författning ange någon schematisk faktor, efter vilken brandförsvarsbehovet eller behovet av heltidsanställd personal kan bedömas. Revisionen föreslår därför ej någon ändring i brandlagens nuvarande lydelse, enligt vilken brandstyrkan skall vara av betryggande storlek och sammansättning. Under dessa lagens ord rymmes sålunda en bedömning i varje särskilt fall av de olika omständigheter, som enligt vad ovan redovisats kunna ha betydelse. Brandlagsrevisionen vill för sin del blott tillägga att, såsom även i annat sammanhang antytts, förekomsten och omfattningen av enskilt brandförsvaret, exempelvis industribrandkår, kan inverka på bedömningen av brandförsvaret i kommunen. Frågeställningen bör i detta sammanhang icke vara i vilka kommuner yrkesbrandkår erfordras, därvid med yrkesbrandkår skulle förstås någon på förhand generellt given minimistyrka, utan i stället i vilken utsträckning heltidsanställd personal erfordras och utan oskälig kostnad för kommunen bör anställas.

Övergången från deltidsanställda till heltidsanställda brandmän sammanhänger dels med skillnaden i effektivitet, dels med utryckningsfre-

kvensen. Vad först angår effektiviteten så kan värdet av yrkesbrandmannens gedignare utbildning och större erfarenhet icke siffermässigt angivas; det torde ock skifta allt efter den aktuella brandens art och omfattning. Man får i allmänhet räkna med att yrkesbrandmännens insatstid blir kortare — med undantag dock för borgarbrandmän, vilka äro bosatta i brandstationen och som därför åtminstone nattetid väl få antagas ha samma insatstid som yrkespersonal. Under dagtid blir givetvis oftast borgarbrandmännens insatstid längre, beroende på tidsåtgången för förflyttningen från arbetsplatsen till brandstationen. Ju kortare denna tid är desto mindre blir skillnaden i insatstid. Då insatstiden inom slutna bebyggelse i stad enligt erfarenheten icke bör överstiga fem minuter, förstås, att avstånden från borgarbrandmännens arbetsplatser till brandstationen icke få vara långa. Där en kommun är i stånd att med deltidsanställd personal tillgodose kraven på god utbildning och kort insatstid, synas de ekonomiska förhållandena tala för att yrkesbrandkår icke av effektivitetsskäl behöver uppsättas. Måhända kan man i dylika fall i större utsträckning än nu är fallet nöja sig med att heltidsanställa befäl samt viss personal för tillsyn av lokaler och materiel. Härigenom skulle borgarbrandkårernas användning begränsas genom kravet på viss insatstid — som blir beroende bl. a. på kommunens ytvidd och framkomligheten samt borgarbrandmännens bostäder och arbetsplatser — samt kravet på utbildning och erfarenhet.

En annan begränsning av möjligheten att använda borgarbrandkår följer av borgarbrandmännens ordinarie sysselsättning. Det har i detta hänseende ibland ansetts, att borgarbrandmän icke böra störas i sitt ordinarie arbete mer än högst fem gånger i månaden. Att på detta sätt angiva ett bestämt mått ställer sig givetvis svårt: det blir beroende av sysselsättningens art och, i förekommande fall, av arbetsgivarens möjligheter och vilja att avvara sin personal för utryckning. Om den angivna begränsningen skulle tillämpas så, att personalen anses böra heltidsanställas, när antalet utryckningar per år överstiger 50, så visar en undersökning av antalet utryckningar under åren 1954, 1955 och 1957, att yrkesbrandkår skulle erfordras endast i fem av de nu befintliga 25 minsta yrkesbrandkårsstäderna. Endast utryckningar till bygdebrand och skogsbrand samt till tillbud därtill ha härvid beaktats, medan utryckning för soteld, för räddningstjänst eller för sjuk- och olycksfallstransport icke medräknats. Samma undersökning visar emellertid, att huvuddelen av dessa minsta yrkesbrandkårer i betydande omfattning utföra ambulanstransporter. I borgarbrandkårsstäderna sker sjuktransporttjänst icke i samma utsträckning.

I fjärde kapitlet har framhållits att det huvudsakligen är inom och i anslutning till vissa tätorter som det är ekonomiskt rationellt att hålla yrkesbrandkår. Övergång från borgarbrandkår till yrkesbrandkår sker f. n. såsom framgår av redogörelsen för operationsanalysen i intervallet 10 000—20 000 invånare. I operationsanalysen uttalas vidare, att den om-

ständigheten att en landskommunkrets med 20 000 invånare generellt icke kan »bära upp» en yrkesbrandkår ej visar att det skulle vara felaktigt att inom städerna införa yrkesbrandkår vid storleksordningen 10 000—20 000 invånare. Livräddningsproblemen, värdeanhopningen och riskförhållandena i övrigt inom städerna kunna nämligen medföra att även en obetydlig skillnad i utryckningstid och släckningsinsats får ansevära konsekvenser. Utryckningsstatistiken säges emellertid tyda på att en noggrann granskning av städerna inom det nämnda intervallet skulle ge till resultat att vissa yrkesbrandkårer borde bytas mot borgarbrandkårer och omvänt.

Brandlagsrevisionens slutsats blir, att en på deltidsanställd personal byggd brandkår är tillfyllest upp till den gräns, där *antingen* effektiviteten, varmed förstås såväl insatstidens längd som den enskilde borgarbrandmannens utbildning och erfarenhet, *eller* antalet utryckningar per år kräver heltidsanställda befattningshavare i utryckningsenheterna. Allt efter de olika kommunernas art, bestånd av brandfarliga objekt och andra förhållanden torde än den ena, än den andra begränsningen av borgarbrandkårs användning först sätta in. Därvid är såsom framhålles i operationsanalysen icke uteslutet, att vissa tätortskommuner med över 12 000 invånare befinnas tillgodosedda med borgarbrandkår, medan å andra sidan kommuner där antalet utryckningar är mindre än en i veckan måste hålla en brandkår, vars utryckningsenhet helt består av heltidsanställda.

Brandlagsrevisionen vill understryka, att en kommun icke bör anses skyldig att på en gång uppsätta en brandkår, vars utryckningsenhet helt består av heltidsanställd personal. Den utveckling inom en kommun som föranleder krav på effektivare brandförsvaret, sker i allmänhet successivt. Det är då icke rimligt att från ett år till ett annat betunga kommunen med avsevärt ökade brandförsvarskostnader. Den på senare tid allt vanligare utvägen att successivt i takt med de ökade brandriskerna heltidsanställa brandpersonal bör därför godkännas och understödjas. Den vanligaste och lämpligaste gången är att först heltidsanställa brandchef och ett eller flera brandbefäl med huvudsaklig uppgift att ägna sig åt förebyggande brandförsvaret samt en befattningshavare för tillsyn och vård av materiel och lokaler. När ytterligare några brandmän heltidsanställts kan utryckningsenheten komma att bestå av både dessa och borgarbrandmän, vilket i och för sig icke utgör någon nackdel. Härvidlag må hänvisas till vad i operationsanalysen sägs om möjligheterna till differentierad utryckning. När antalet heltidsanställda ökats än mer, kan övervägas att, som med riksbrandinspektörens tillstyrkande i vissa fall redan skett, organisera utryckningsenheter med ett mindre antal sådana befattningshavare än vad gällande brandordningar rekommendera. Där materielen är fullgod och anpassad därefter, kan i snabbhetens intresse en sådan minskning av den första utryckningsstyrkan vara motiverad.

Organisation och terminologi

I föregående avsnitt har nämnts, att kommunal brandkår kan bestå av utryckningsenheter, vari ingå såväl heltidsanställd som deltidanställd personal. Gällande brandlags definition anger icke huru många befattningshavare som skola vara heltidsanställda för att en brandkår skall anses som yrkesbrandkår. Härigenom har en viss begreppsförvirring uppstått. På sina håll har förelegat intresse av att beteckna blott några få heltidsanställda befattningshavare såsom yrkesbrandkår. Skälet har därvid varit önskemålet att göra de i 11 § gällande brandstadga upptagna brandsynebestämmelserna för yrkesbrandkårskommun tillämpliga, så att brandchefen eller brandbefäl skulle bli behörig att ensam förrätta brandsyn samt skorstensfejare att förrätta eldstadsbesiktning.

Svagheten med de båda definitionerna i 3 § brandlagen är uppenbarligen att de bygga på begreppet brandkår såsom något på förhand givet. I själva verket är innebörden av detta begrepp helt oklar. Därmed kan förstås dels allt brandförsvaret i en kommun, d. v. s. vad som i gällande lag benämnes brandstyrka, dels alla i en kommun befintliga släckningsenheter utom reservbrandstyrka, dels envar av flera på skilda ställen i en kommun förlagda släckningsenheter, dels slutligen en uttryckande styrka. I kommunal brandkår kunna sålunda ingå flera »brandkärer», exempelvis en yrkesbrandkår och en borgarbrandkår såsom i de större städerna, eller en borgarbrandkår och en brandkår med vilken avtal om släckningshjälp träffats. Vidare kan varje sådan brandkår vara förlagd på flera ställen, varvid man oftast plägar tala om brandkårsavdelningar eller stationer.

Från skilda håll har för brandlagsrevisionen påpekats angelägenheten av en enhetlig terminologi på detta område. Brandlagsrevisionen finner att detta är ett berättigat önskemål. Eftersom i lag upptagna definitioner likväl icke böra vara självändamål, har brandlagsrevisionen undersökt huruvida begreppen yrkesbrandkår och borgarbrandkår alls behöva bibehållas i brandförfattningarna. I gällande brandlag tjäna de syftet att beskriva de olika skyldigheter, som härutinnan råda i stad och på landet. Brandlagsrevisionen föreslår, som tidigare framhållits, i ny brandlag gemensamma bestämmelser för alla kommuner oavsett deras administrativa karaktär. Enligt gällande brandstadga är förekomsten av yrkesbrandkår eller borgarbrandkår av betydelse främst för brandsynebestämmelserna samt för kompetensföreskrifterna för brandbefäl. Såsom framgår av nionde kapitlet föreslår brandlagsrevisionen, att behörigheten att förrätta brandsyn ävensom dennas omfattning icke såsom i gällande stadga skall anknytas till brandkårstypen. Att en anknytning av kompetensbestämmelserna till brandkårstyp ingalunda är ofrånkomlig framgår redan därav, att brandskyddskommissionens förslag på sin tid byggde på det omvända förhållan-

det så, att brandstyrkan ansågs böra vara yrkesbrandkår, där den högsta brandchefs kompetensen erfordrades. Av vad ovan anförts om oklarheten i termen yrkesbrandkår framgår att den nu gällande ordningens enkelhet blott är skenbar: det bör ej vara svårare att bestämma att en viss kommun skall ha brandchef med viss kompetens än att den skall ha yrkesbrandkår. Sakligt sett är formell anknytning av befälskompetens och kårtyp icke självklar. Av vad tidigare nämnts om successiv övergång till heltidsanställd personal följer, att en kommun exempelvis kan behöva en heltidsanställd brandchef med den högsta kompetensen men däremot icke heltidsanställd släckningspersonal, medan i en annan kommun fordras en heltidsanställd befattningshavare som ansvarar för lokaler och utrustning medan brandchefen och övrig personal kunna vara deltidsanställda. De faktiska omständigheter, som för närvarande avgöra huruvida en kommun skall hålla yrkesbrandkår eller borgarbrandkår, äro dock i stort sett desamma som måste beaktas vid avgörande av om brandchefen skall vara heltids- eller deltidsanställd och vilken kompetens han bör besitta. En lämplig avvägning av brandkårstyp och brandchefs kompetens gagnas emellertid icke av den formella anknytning av kompetensen till kårtypen som för närvarande gäller, låt vara att länsstyrelsen enligt 7 § brandstadgan har vissa möjligheter att på särskilda skäl förordna om avvikelser.

Brandbefälets kompetens bör alltså enligt denna tankegång icke bindas vid brandkårstyp. Detta får givetvis icke förstås så att dessa båda organisationsfrågor icke skola bedömas i förhållande till varandra och i ett sammanhang. Åtskiljandet innebär blott att kommunerna få frihet att göra en allsidigare avvägning av vad som är möjligt och lämpligt. I femtonde kapitlet föreslår brandlagsrevisionen att kompetensföreskrifterna i stället anknytas till behovet av heltidsanställt eller deltidsanställt brandbefäl.

Brandlagsrevisionen finner sålunda, att något behov ej föreligger att i lagstiftningen upptaga begreppen borgarbrandkår och yrkesbrandkår. Med hänsyn till de enheter, som bestå av både heltidsanställd och deltidsanställd personal och därav föranledda definieringssvårigheter är det enligt brandlagsrevisionens mening ej heller lämpligt att bygga några rättsverkningar på dessa begrepp. 3 § förslaget till brandlag innehåller därför, att brandchef, vice brandchef samt personal i kommunal brandkår skall vara heltidsanställd eller ha förbundit sig att såsom deltidsanställd vid sidan av annan sysselsättning fullgöra brandtjänst. Av samma paragraf i förslaget framgår ock, att brandlagsrevisionen i den mån så kan anses erforderligt försökt skapa en enhetlig terminologi på detta område. Personalen, inbegripet brandchefer och vice brandchefer, vilka äro chefer för den kommunala brandkåren och brandvärnets, indelas sålunda i heltidsanställd, deltidsanställd och tjänstepliktig, vartill måhända ock för fullständighetens skull bör fogas frivillig personal. Intet hindrar att heltidsanställd personal benämnas yrkesbrandbefäl och yrkesbrandmän samt att deltidsanställd

personal kallas borgarbrandbefäl och borgarbrandmän. Med brandstyrka bör förstås personal i allt brandförsvar, varmed kommunen har befattning. Kommunal brandstyrka utgöres av brandchef, en eller flera vice brandchefer, kommunal brandkår samt brandvärn. Att definiera ordet brandkår synes ej erforderligt. Kommunal brandkår kan organiseras på flera olika sätt. Den kan utgöras av en släckningsenhet bestående av endast heltidsanställd personal. Därvid möter ej hinder att i brandordningen benämna den yrkesbrandkår. Den kommunala brandkåren kan vara rekryterad utslutande av deltidsanställda, varvid benämningen borgarbrandkår kan bibehållas; denna benämning kan f. ö. nyttjas även om brandchef och vice brandchef äro heltidsanställda, eftersom de icke ingå i den kommunala brandkåren. Vidare kan denna utgöras av en släckningsenhet, vari ingå båda slagen av personal. Brandlagsrevisionen föreslår att detta, såsom ett numera allt vanligare fall, angives i lagtexten. Varje enhet av nu nämnt slag kan vara uppdelad på flera stationer, avdelningar eller kårer, förlagda på olika håll inom kommunen. Även andra kombinationer kunna förekomma. Sålunda kan kommunal brandkår bestå dels av en organisatorisk enhet med enbart heltidsanställd personal för en tätbebyggd kommunedel, dels av en enhet med enbart deltidsanställd personal för övriga kommundelar. Sistnämnda enhet kan i stället för att sålunda ha primäruppgifter ha karaktären av reserv såsom fallet är i vissa av de större städerna.

Enligt normalbrandordningen skall i stad med yrkesbrandkår jämväl finnas borgarbrandkår. Även för sådan borgarbrandkår anbefalles en viss beredskap. I femte kapitlet har angivits hurusom vissa städer av denna typ slopat sina borgarbrandkårer och i stället träffat avtal med kringliggande landskommuner om att för sina borgarbrandkårsuppgifter få anlita deras brandkårer. Härigenom kan utan eftersättande av säkerheten en besparing i vissa fall göras. I detta sammanhang bör ock nämnas, att vissa större städer med effektiva yrkesbrandkårer icke behöva hålla sina borgarbrandkårer i en kostnadskrävande beredskap. Såsom närmare framhålles i det följande kan brandvärnet förutom att tjänstgöra som reserv tilldelas primära släckningsuppgifter. Där effektiva brandvärnsheter stå till buds, exempelvis frivilliga brandkårer eller brandkårer vid företag och anläggningar, kunna dessa i kombination med yrkesbrandkår vara tillfyllest. Kravet på borgarbrandkår i yrkesbrandkårskommuner bör därför icke vara oeftergivligt.

Brandlagsrevisionen anser att den kombination av olika slags personal och släckningsenheter bör tillämpas, som i varje kommun befinnes rationellast med hänsyn till där rådande möjligheter och förhållanden. Revisionen föreslår därför att kommunerna i dessa hänseenden beredas större frihet än som f. n. är fallet och icke bindas av så schematiska bestämmelser som återfinnas i 1945 års normalbrandordningar, låt vara att dessa under senare tid tillämpats mindre strikt. I stället bör till länsstyrelsernas och kommu-

nernas ledning utarbetas olika typfall för skilda brandförsvarsbehov, kommundyper och organisationsformer. Härvidlag bör givetvis icke göras någon skillnad mellan kommuner av olika administrativ natur.

Där enligt 3 § förslaget till brandlag för kommun eller del därav träffats avtal om betryggande släckningshjälp från kommunal brandkår i annan kommun eller från brandkår under ledning av enskild, för ändamålet bildad sammanslutning eller ock från brandkår vid företag eller anläggning, skall sådan brandkår anses som kommunal brandkår i den kommun, som genom avtalet betingat sig hjälpen. Den hjälpande brandkårens åtagande skall därför bl. a. omfatta den för kommunal brandkår gällande skyldigheten att lämna annan kommun sådan släckningshjälp, som avses i 8 § andra stycket förslaget till brandlag. Av brandlagsrevisionens i elfte kapitlet närmare motiverade förslag till 10 § brandlagen framgår, att brandkår vid industri eller annan anläggning icke alltid kan jämföras med frivillig brandkår. För frivillig brandkår är karakteristiskt att den står under ledning av en för brandsläckningsändamålet särskilt bildad sammanslutning, vanligen en förening, utan anknytning till visst objekt eller viss anläggning. Brandlagsrevisionen har därför i den föreslagna författningstexten gjort skillnad mellan dessa båda slag av enskilda brandkårer. Därvid avser uttrycket industribrandkår även brandkår vid statlig civil eller militär anläggning.

Tjänstepliktig personal

Enligt 1923 års brandstadga skulle stads brandstyrka vara sammansatt dels av avlönad personal och dels av personal, som inträdde på grund av medborgerlig plikt. Sistnämnda brandstyrka skulle utgöra *allmänna brandkåren* och bestå av erforderligt antal till eldsläckningstjänst lämpliga personer. Brandskyddskommissionen ansåg, att allmänna brandkåren måste uppehållas som en sista resurs såväl i städer med yrkesbrandkår som i städer med borgarbrandkår. Enligt en särskild undantagsbestämmelse ägde emellertid länsstyrelsen medgiva, att allmän brandkår ej behövde upprättas i städer med avlönad brandstyrka av sådan storlek att stadens trygghet mot skada av brand kunde anses tillfredsställande ordnad. Undantagsbestämmelsen motiverades på följande sätt (prop. nr 123/1923 sid. 29) :

Att organisera en allmän brandkår kräver ofta, särskilt i städer med växande befolkning, ett omfattande och besvärligt arbete. Brandkårens uttagande bland den till brandtjänst pliktiga delen av befolkningen, dess rullföring, mönstring och övning med särskild, för dess behov anskaffad brandredskap möta stora svårigheter utan att garanti vinnes för att den kommer att bli till verklig hjälp åt den avlönade brandstyrkan, då så skulle behövas. Då den avlönade brandstyrkan till storlek och sammansättning är av sådan beskaffenhet, att alla rimliga anspråk på trygghet mot brandskada kunna anses tillgodosedda, torde det därför icke vara nödvändigt att kräva upprättandet av allmän brandkår.

1944 års brandlag föreskriver skyldighet att medverka vid brandsläckning för envar, som under kalenderåret fyller lägst sexton och högst sextiofem år och som vistas i orten. Den på tjänsteplikt grundade brandstyrkan, benämnd *reservbrandstyrka*, är obligatorisk i alla kommuner, även sådana, vars eldsläckning enligt avtal fullgöres av annan kommun. Grunden härtill angavs av brandförvarsutredningen (sid. 70) vara, att även en slagkraftig yrkes- eller borgarbrandkår under påfrestande förhållanden kunde behöva tillgång till reservpersonal, samt att reservstyrkan även ägde betydelse med hänsyn till beredskapen för krig. I ett av remissyttrandena över brandförvarsutredningens förslag hade uttalats (se prop. nr 265/1944 sid. 51), att reservbrandstyrka i fredstid icke vore behövlig i större städer med yrkesbrandkår av betryggande storlek samt att för krigsfall yrkesbrandkåren utan tillgång till reservstyrkan kunde utökas med hjälp av brandelever, hjälpbrandmän och vapenfria värnpliktiga. Det förmenades att den i luftskyddsförfattningarna stadgade tjänsteplikten även i krigsfall skulle göra reservbrandstyrkan överflödig. Departementschefen yttrade emellertid, att reservbrandstyrka borde finnas i alla kommuner samt att t. ex. just hjälpbrandmän borde uttagas till reservbrandstyrka.

I normalbrandordningarna rekommenderas, att reservbrandstyrkan skall bestå, av, i mindre städer och tätorter samt landskommuner 15—30 man, samt i större städer av minst 40 man. Härtill komma för skogseldsläckning särskilt uttagna uppbådare, skogsbrandförmän och beredskapsmän till erforderligt antal. Den som uttagits till reservbrandstyrka är skyldig att delta i brandövning under högst femton timmar årligen. I anslutning härtill föreslås i normalbrandordningarna, att reservbrandstyrka i stad skall övas minst fyra gånger om året och på landet minst två gånger. Det åligger brandchefen att tillse att erforderlig övning erhålles. Uttagning av tjänstepliktiga till reservbrandstyrka skall jämlikt 6 § 1 mom. och 29 § gällande brandstadga ske namneligen. Brandchefen har att föra namnrulla över personalen.

Från skilda håll har uppgivits, att reservbrandstyrkan kommer till ringa användning och i de större städerna aldrig utnyttjas, medan tidsåtgång och kostnader för övningar och rullföring icke äro obetydliga. Särskilda uppgifter om ifrågavarande kostnader föreligga icke. Däremot finns för år 1954 redovisning för det antal uttryckningar, vari reservbrandstyrka deltagit. I 916 av rikets 1 071 brandkommuner deltog nämnda år reservbrandstyrkan icke i någon uttryckning. Hela antalet uttryckningar, vari reservbrandstyrkan eller del därav deltog, utgjorde 328, varav 19 uttryckningar i kommuner med yrkesbrandkår, 29 i städer och köpingar utan yrkesbrandkår samt 280 i övriga kommuner. Blott i 15 landskommuner deltog reservbrandstyrkan i mer än 4 uttryckningar. Hela antalet uttryckningar på grund av brand eller tillbud därtill, inbegripet skogsbrand men ej soteld, var nämnda år omkring 12 000.

Brandlagsrevisionen finner ej skäl att föreslå någon ändring i tjänstepliktens art och omfattning. Den inom brandförsvaret särskilt uttagna tjänstepliktiga personalens eventuella betydelse med hänsyn till beredskapen för krig — en fråga som bl. a. sammanhänger med uppskovsmöjligheterna och som kommit i annat läge genom den nya civilförsvarsorganisationen — bör enligt revisionens mening icke inverka på det här aktuella bedömandet av kommunernas i fredstid erforderliga brandförsvaret. Att av endast civilförsvarskäl fordra en på tjänsteplikt grundad reservorganisation i varje kommuns fredsbrandförsvaret bör därför icke komma i fråga.

De nuvarande reservbrandstyrkorna utgöra dels brandförsvaresreserv i egentlig mening, dels primära brandsläckningsenheter. Såsom reserv användas de främst i kommuner med en effektiv kommunal brandkår och då för eftersläckning och andra dylika mindre kvalificerade uppgifter. I dessa kommuner utgöres reservbrandstyrkan ibland av en industribrandkår eller frivillig brandkår. I föregående avsnitt har *Brandlagsrevisionen* uttalat, att dylika kommuner kunna vara tillgodosedda med — utöver en effektiv brandkår med heltidsanställd personal — såsom reserv antingen borgarbrandkår eller en på tjänsteplikt byggd släckningsorganisation sådan som den nuvarande reservbrandstyrkan. Gällande bestämmelser om obligatorisk reservbrandstyrka kunna i dessa fall medföra arbete och kostnader utan motsvarande nytta. Särskilt i de större städerna, där erfarenheten visar att tillräckligt antal tjänstefria yrkesbrandmän med relativt kort varsel kan inkallas till tjänstgöring vid större bränder och där som reserv därjämte anses böra finnas en borgarbrandkår, lär reservbrandstyrka icke vara erforderlig såsom reservorganisation.

Inom skogsbrandförsvaret utgör däremot den i reservbrandstyrkan enligt gällande ordning ingående särskilda skogseldsläckningspersonalen icke någon reserv utan en organisation för förstahandsinsats. Åtminstone är detta tanken, även om numera brandkårerna i allt större utsträckning själva eller jämsides med skogsbrandpersonalen ombesörja skogsbrandbekämpning. *Brandlagsrevisionen* anser skäl ej föreligga att frångå möjligheten för kommunerna att med tjänstepliktiga organisera särskilda skogsbrandsläckningsenheter. *Brandlagsrevisionen* finner vidare, att släckningsenheter med tjänstepliktig personal i större utsträckning än f. n. böra kunna användas för förstahandsinsats även mot bygdebrand. I fiskelägen, fjällbyar och andra sådana bebyggelseområden, som icke inom rimlig tid kunna nås av den i kommunens centrala del stationerade kommunala brandkåren och i vilka en borgarbrandkårsavdelning av ekonomiska skäl icke kan upprätthållas, utgöra sådana enheter en ekonomiskt möjlig komplettering av den kommunala brandkåren. Eftersom intresset av den egna hemortens brandförsvaret i dessa fall särskilt kan antagas göra sig gällande, synes jordmännen för frivillig verksamhet här vara god. Kommunerna kunna stödja en sådan för dem gynnsam utveckling genom att verka för bildande

av frivilliga släckningsenheter och förse dem med sådan släckningsmateriel, som erfordras och som kan skötas av personal med den blygsammare utbildning, som här kan komma i fråga. Också brandkårsförbunden kunna på detta område göra en värdefull insats.

Brandlagsrevisionen anser att reservbrandstyrka icke är en lämplig benämning med hänsyn till de primäruppgifter, som kunna tillkomma ifrågavarande enheter. Ej heller är denna benämning lycklig för en måhända väl utbildad och effektiv industribrandkår eller frivillig brandkår. Revisionen föreslår därför benämningen *brandvärn*. Liksom hittills bör brandväret i första hand rekryteras med frivilliga. Av 3 § förslaget till brandlag framgår, att brandväret, oavsett om det består av tjänstepliktiga eller frivilliga, icke är att anse som kommunal brandkår men väl ingår i kommunens brandstyrka. Det står sålunda under brandchefens befäl. En frivillig brandkår eller industribrandkår kan antingen, genom avtal enligt 3 § brandlagen, vara kommunal brandkår eller ingå i brandväret.

Brandlagsrevisionen föreslår på grund av det anförda en sådan utformning av 3 och 9 §§ brandlagen, att möjligheten för varje kommun att uttaga brandvärn i princip bibehålles men får bli beroende av om i det enskilda fallet behov därav föreligger.

Beredskap

Enligt gällande brandstadgas bestämmelser för städer och med dem jämförliga samhällen, 4 § punkt 3), skola i brandordningen intagas bestämmelser angående det lägsta antal brandbefäl och brandmän, som ständigt skall vara berett till en första utryckning. För landsbygden saknas motsvarande föreskrift. Detta synes närmast innebära, att stadssamhällena men icke landskommunerna äro skyldiga att hålla en styrka, som är ständigt beredd till en första utryckning. Emellertid saknas föreskrifter om innebörden av denna beredskap, utom vad angår yrkesbrandkår, varav enligt 5 § en styrka av betryggande storlek alltid skall vara kasererad å brandstation. Normalbrandordningen för städerna ger emellertid vissa anvisningar på denna punkt. Beträffande borgarbrandkårer i större städer utan yrkesbrandkår heter det, att minst tio man av en till trettio medlemmar uppgående borgarbrandkår skola bo i brandstationen eller dess omedelbara närhet och ha sitt arbete i närheten av densamma samt att minst fem av dessa tio ständigt skola befinna sig inom hörhåll för alarmanordningarna. Slutligen skall minst två tredjedelar av kåren ständigt befinna sig inom stadens område. För de mindre borgarbrandkårsstäderna finnas endast föreskrifter om att minst två tredjedelar av kåren ständigt skall befinna sig inom »eldsläckningsområdet». Normalbrandordningens anvisningar för större borgarbrandkårsstäder uppfylla otvivelaktigt det i 4 § 3) brandstadgan uppställda kravet på bestämmelse om första utryckningsstyrka. Detta

torde väl få anses vara fallet även om icke villkoret med tio man bosatta i brandstationen eller dess *omedelbara* närhet alltid är uppfyllt. Att märka är att samma krav på omedelbar närhet ej gäller för arbetsplatsernas belägenhet. Däremot synes tveksamt huruvida allenast den föreskriften, att två tredjedelar av kåren ständigt skall befinna sig inom eldsläckningsområdet, verkligen är tillfyllest enligt 4 § brandstadgan, såvida icke dennas lydelse i punkt 3) skall förstås så att det lägsta antalet som ständigt skall vara utryckningsberett må sättas till noll.

Av de bestämmelser, för vilka nu redogjorts, har följt att begreppet beredskap kommit att allenast innebära skyldighet för viss del av personalen att befinna sig inom visst område, t. ex. en stads hela område, det planlagda området, släckningsområde eller i särskild ordning avgränsat beredskapsområde. En undersökning av förhållandena år 1954 visar, att alla städer och köpingar samt 448 brandkommuner på landet hade beredskap åtminstone av denna innebörd samt att sådan beredskap saknades i 310 kommuner. Landskommuns brandordning behöver som nämnt icke innehålla föreskrift om minsta utryckningsberedda styrka. Normalbrandordningarna säga endast, att personalen bör vara bosatt så nära som möjligt intill den plats, där brandredskapen förvaras.

Den nämnda innebörden av termen beredskap ligger också till grund för de efter centrala överenskommelser tillkomna avlöningsreglementena för borgarbrandmän. Man skiljer här mellan beredskapstjänst med skyldighet att under fritid från den ordinarie arbetsanställningen eller sysselsättningen befinna sig inom angivet beredskapsområde samt vakttjänst, innebärande antingen skyldighet att under fritid vara inom hörhåll för larmanordning i hemmet eller vakttjänstgöring på brandstationen. Medan normalbrandordningen räknar med att minst två tredjedelar av personalen skall befinna sig inom beredskapsområdet, utgå reglementena från att borgarbrandman bör beredas ledighet från brandtjänsten var tredje vecka. Det fasta årsarvodet till borgarbrandman avser också endast beredskapsersättning för 17 veckor. För beredskap under längre tid samt för vakttjänst utgå därutöver särskilda ersättningar. Under tid då brandman åtnjuter lagstadgad semester men icke kan beredas ledighet från brandtjänsten tillkommer ytterligare ej obetydlig dagersättning. Enligt motsvarande avlöningsreglemente för deltidsanställt borgarbrandbefäl förstås däremot med beredskapstjänst skyldighet att under fritid vara anträffbar inom kommunen eller i bostaden eller på annan angiven plats på sådant avstånd från brandstationen att inställetiden icke märkbart utökas eller slutligen att vara inom hörhåll för larmanordning i hemmet. Befälets fasta årsarvode är grundat på 26 veckors årlig beredskapstjänst med skyldighet att vara anträffbar inom kommunen, medan för tid därutöver och för de båda strängare formerna av beredskap särskilda ersättningar utgå.

Den föregående framställningen ger vid handen, att beredskapsskyldig-

hetens innebörd och omfattning äro oklara i stadssamhällena, att sådan skyldighet icke föreligger i landskommunerna, att särskilda svårigheter och kostnader äro förknippade med beredskap och vakt under semester-tid samt att terminologien på detta område är svävande.

Brandlagsrevisionen erinrar om att det antal befattningshavare, befäl och brandmän, som inom en brandkårsorganisation bör vara berett till en första utryckning, är avgörande för vilken total personalstyrka som erfordras. Medan den senare kan förändras genom brandfaran ovidkommande omständigheter såsom exempelvis arbetstidsförkortning, är utryckningsstyrkans storlek beroende av ortens och årstidens särskilda förhållanden ur brandfaresynpunkt samt av disponibel brandsläckningsmateriel och vattentillgångar. Utgångspunkten vid bedömning av personalbehov bör sålunda vara erforderlig utryckningsberedskap.

För att brandpersonal skall kunna sägas vara ständigt beredd till utryckning måste uppenbarligen fordras dels att vederbörande befattningshavare befinner sig inom hörhåll för larm — vare sig detta sker genom telefon, tyfon eller särskild signalanläggning — dels att han efter att ha hört larmet kan inställa sig på den plats, där brandredskapen förvaras, inom sådan tid att den utryckningsenhet han tillhör kommer till brandplatsen tillräckligt snabbt för att där kunna göra en effektiv insats. För landsbygdens del brukar man i allmänhet räkna med att insatstiden — varmed förstås den tid som åtgår från det personalen larmas till dess den börjar bekämpa branden — icke gärna bör överstiga 25 till 30 minuter och vid tätare bebyggelse vara betydligt kortare. Då i insatstiden ingår körtid och tid för förberedelser på brandplatsen, ge dessa siffror en ungefärlig uppfattning om den tid som står till buds för de i första utryckningsstyrkan ingående brandmännens inställelse på den plats där brandredskapen förvaras. Härav framgår också, att en beredskap som innebär, att viss del av personalen låt vara inom hörhåll för larm vistas någonstädes inom ett vidsträckt beredskapsområde, icke förtjänar namnet, därest icke varje brandman har möjlighet att snabbt inställa sig. Än mindre kan man tala om beredskap om denna personal ej är inom hörhåll för larm. Med beredskap bör sålunda ur kommunens och brandkårens synpunkt förstås att en utryckningsstyrka inom en efter varje Orts förhållanden och brandrisker m. m. rimlig tid kan rycka ut och göra en effektiv insats. Denna insatstid kan icke generellt bestämmas, vare sig för tätorter eller landsbygd, utan måste för varje ort bli beroende å ena sidan av areal, bebyggelse, brandriskers belägenhet, kommunikationer och andra på brandfaran och släckningsmöjligheterna inverkan omständigheter samt å andra sidan de ekonomiska resurser som stå till buds. Inom varje kommun får med ledning av centralt utarbetade anvisningar och under länsstyrelsens överinseende göras en bedömning av vad härutinnan är erforder-

derligt och möjligt. Ur den enskilde borgarbrandmannens synpunkt bör med beredskap förstås skyldighet att vistas på plats där han kan höra larm och varifrån han kan inställa sig inom en tid, som medger att utryckningsenhetens önskvärda insatstid kan hållas. Storleken av ett efter dessa grunder bestämt beredskapsområde avgöres av larmanordningarnas effektivitet och av kommunikationsförhållandena.

En beredskap av nu angiven innebörd bör — om det över huvud skall vara någon mening att hålla en släckningsorganisation med ofta dyrbar materiel — finnas i alla kommuner oavsett deras administrativa beskaffenhet. Brandlagsrevisionen föreslår därför att sådan beredskapsskyldighet skall åvila även landskommunerna. Av vad ovan anförts framgår att detta förslag icke innebär att alla kommuner därför behöva ha lika effektiv beredskap utan att tvärtom en avvägning efter varje kommuns särskilda förhållanden, inbegripet förekommande samverkan med andra kommuner, här bör göras. Såsom ovan nämnts upprätthölls redan år 1954 en viss beredskap inom större delen av rikets landskommuner. Ehuru det för närvarande förhåller sig så att de brandmän, som höra ett larm, skola inställa sig oavsett om de ha beredskap eller icke, och att förslaget därför icke är alltför ingripande, kan givetvis en beredskapsskyldighet av föreslagen omfattning medföra rekryteringssvårigheter och bli betungande för vissa kommuner. Brandlagsrevisionen anser emellertid, att man är mera betjänt av en mindre beredskapsenhet med relativt kort insatstid än av en större del av personalen vistande inom ett vidsträckt beredskapsområde utan skyldighet att vara inom hörhåll för larm. Denna uppfattning ligger ock i linje med numera förefintliga möjligheter och strävanden att medelst ändamålsenlig materiel åstadkomma mindre personalkrävande men effektiva släckningsenheter. Då det väl får antagas, att huvuddelen av borgarbrandmännen med undantag för semestertider mestadels vistas inom kommunen eller den ort, varifrån utryckning sker, synas nuvarande föreskrifter om att två tredjedelar av kåren skall befinna sig inom kommunen eller motsvarande beredskapsområde kunna ersättas med anvisningar om en mindre del av kåren i sådan beredskap att effektiv insatstid ernås av den första utryckningsenheten.

Vad så beträffar utryckningsenhetens — beredskapsenhetens — storlek så blir den bland annat beroende dels av beskaffenheten hos de tänkbara brandriskerna dels av tillgången på släckningsmateriel och vatten. Under semestertid bör till förhindrande av alltför höga kostnader för kommunen en minskad beredskap få medgivas så att utryckningsenheten då hålles på ett godtagbart minimum, där så bedömes kunna ske utan allvarlig fara. Också i dessa hänseenden böra centrala anvisningar utarbetas till ledning för länsstyrelser och kommuner.

Brandlagsrevisionen föreslår sålunda att beredskapsskyldigheten något preciseras samt ålägges även landskommunerna. Beredskapen bör ha det

innehåll som ovan närmare utvecklats. I brandordningen bör angivas beredskapsenhetens eller enheternas storlek med rätt för brandchefen att tillfälligt medge lägre beredskap. 5 § förslaget till brandstadga är utformad i enlighet härmed.

Brandförsäkringsinrättningarnas taxepolitik och det kommunala brandförsvaret

Frågan om taxepolitikens inverkan på kommunernas brandförsvär sammanhänger med den under åren 1891—1955 verksamma s. k. Försäkringsbolagens brandförsvårskommitté.

Efter de förödande bränderna i Sundsvall och Umeå år 1888 anhöllo ett antal försäkringsinrättningar hos Kungl. Maj:t om revidering av 1874 års brandstadga, vilken ansågs giva samhällena alltför stor frihet att efter eget gottfinnande ordna sitt brandförsvår. I avbidan på beslut i detta ärende bildade rikets större brandförsäkringsbolag på initiativ av Städernas Allmänna Brandstodsbolag år 1891 »Kommittén för brandsläckningsväsendets ordnande i Sveriges städer och köpingar». De båda nämnda bränderna år 1888 jämte ytterligare en stor brand i Köping året därpå medförde utbetalning av efter dåtida förhållanden oerhörda ersättningsbelopp. Brandförsäkringsbolagen började ägna uppmärksamhet åt frågan om förbättring av brandförsvåret och funno sig nödsakade att uppställa i många fall långt gående krav på förbättrat brandskydd och eldsläckningsväsen i stads-samhällena, krav vilkas uppfyllande innebar avsevärda kostnader för dessa. Syftet med kommittén var härvid att gemensamt för de anslutna försäkringsföretagen fixera de minimifordringar dessa ansågo sig böra uppställa å brandförsvåret med beaktande av de skilda orternas olika storlek och belägenhet.

Kommitténs viktigaste uppgift blev i enlighet härmed att intressera de kommunala myndigheterna att förbättra sitt brandförsvår. Denna verksamhet, som småningom kom att beröra ej blott städer och köpingar utan även andra tätbebyggda samhällen, kom till uttryck i kommitténs uttalanden om framlagda förslag till brandförsvårets förbättring, såväl i samband med yttranden över förslag till brandordningar som i annan ordning väckta förslag till organisation av kommunernas brandförsvår. Ej sällan gjordes från kommunernas sida förfrågningar hos kommittén om den sänkning av brandförsäkringspremierna i orten, som kunde påräknas vid en förstärkning av deras brandförsvår. Det kunde härvid icke alltid undvikas, att kommunala och försäkringstekniska intressen råkade i konflikt med varandra. Där de senare enligt kommitténs mening icke tillbörligen beaktades, nödgades densamma i egenskap av försäkringsanstaltens uppdragstagare avstyrka begärd premienedsättning eller t. o. m. i undantagsfall tillråda premiehöjning för framtvingande av skälig förstärkning av brandförsvåret i någon ort. Detta möjliggjordes bl. a. genom ett visst sam-

arbete mellan de olika försäkringsinrättningarna beträffande tariffernas utformning. Under senare tid förändrades kommitténs ställning såväl i förhållande till dess uppdragsgivare som utåt. Sålunda förekom knappast under senare delen av kommitténs tillvaro att något enskilt försäkringsbolag eller någon enskild bolagsgrupp på egen hand tog befattning med kommunala brandförsvarsfrågor. Sådana hänskötos alltid till kommittén. Denna tog ock i betydande utsträckning självständiga initiativ och hade utåt, i förhållande till såväl statliga som kommunala myndigheter och andra offentliga institutioner, fått karaktären av en halvofficiell inrättning och remissinstans.

Brandförsvarskommitténs stora och fram till gällande brandlagstiftnings genomförande avgörande inflytande på förbättringarna av tätorternas brandförsvar sammanhänger med att huvuddelen av brandförsäkringsverksamheten i riket stod bakom densamma samt med att några statliga tillsynsmyndigheter för brandförsvaret under denna tid ej funnos. Kommitténs i utsikt ställda premienedsättningar liksom än mera dess förslag om premiehöjningar för vissa orter med eftersatt brandförsvar ha — även om sådana höjningar i praktiken ofta varit svår genomförbara — utgjort kommitténs förnämsta hjälpmedel då det gällt att inom olika kommuner genomföra ofta ekonomiskt betungande förbättringar av brandförsvaret.

Genom tillkomsten av 1944 års brandlagstiftning med dess krav på ett tillfredsställande brandförsvar i alla kommuner ändrades i viss mån förutsättningarna för brandförsvarskommitténs verksamhet. Skapandet av särskilda statliga tillsynsmyndigheter för brandförsvaret — riksbrandinspektör och länsbrandinspektörer — medförde att dessa övertogo förhandsgranskningen av brandordningar och bestämmandet av de fordringar som böra ställas på brandförsvaret. Medan kommittén tidigare för försäkringsinrättningarnas räkning medelst hot om premiehöjningar kontrollerade att brandordningarna efterlevdes eller ock uppmanade kommunerna att göra vissa förbättringar för att få kvarstanna å en viss premienivå, ha försäkringsgivarna numera övergivit denna aktiva politik och i stort sett övergått till att acceptera de av myndigheterna ställda kraven på kommunernas brandförsvar och rätta premierna därefter. Kommittén kom därför efter år 1944 alltmer att övergå till att efter undersökningar registrera orternas brandförsvar såsom underlag för uppdragsgivarnas premiesättning. I samband med denna förändring av arbetsuppgifterna ändrades kommitténs namn till »Försäkringsbolagens brandförsvarskommitté». Sedan omorganisationen av kommunernas brandförsvar i enlighet med 1944 års lagstiftning blivit genomförd, ansågo försäkringsinrättningarna någon särskild för dem gemensam organisation för nämnda registreringsverksamhet icke längre erforderlig, i följd varav brandförsvarskommittén år 1955 bringades att upphöra.

Brandförsvarskommitténs ovan beskrivna aktiva verksamhet gentemot kommunerna har legat till grund för de i andra kapitlet nämnda motioner till 1953 års riksdag, vari bl. a. efterlystes klarhet i det inflytande i fråga om den enskilda kommunens brandförsvaret som syntes utövas genom brandförsäkringsbolagens taxepolitik. Av den lämnade redogörelsen framgår, att det inflytande, som bolagen genom brandförsvarskommittén otvivelaktigt utövat, efter dessa motioners väckande nu upphört. Det torde därjämte kunna påstås, att försäkringsinrättningarna ej heller eljest numera genom sin taxepolitik i någon avsevärd grad påverka kommunernas brandförsvaret, med undantag möjligen för industribrandförsvaret, vars utformning i sin tur på sina håll kan inverka på det kommunala brandförsvaret. I sistnämnda hänseende hänvisas till elfte kapitlet. F. n. lär det vidare förhålla sig så, att brandförsvarets organisation och kvalitet i en ort icke är av utslagsgivande betydelse för premienivån därstädes. Sålunda äro premierna för vissa objekt icke genomgående differentierade efter orternas brandförsvaret, och vissa försäkringsföretag tillämpa i avsevärd utsträckning enhetliga premier för hela riket eller stora delar därav. Slutligen inverka de numera allt vanligare sammansatta försäkringsformerna såsom hemförsäkring o. dyl. i utjämnande riktning på premierna oberoende av brandförsvarskvaliteten.

SJUNDE KAPITLET

Brandkårernas olycksberedskap

I de motioner till 1953 års riksdag, vari hemställdes om utredning av brandförsvarets inre organisation, effekt och ekonomi, påpekades att frågan om samhällets olycksfallsberedskap var av vikt i detta sammanhang. Motionärerna syftade härvid närmast på ambulansväsendet samt anförde, att detta i stor utsträckning förlagts till brandkårerna, där det påtagbart bidragit till ökningen av antalet brandmän. De avsevärda löneskillnaderna mellan t. ex. en ambulansförare och en brandman syntes tala mot att detta var den organisatoriskt och ekonomiskt bästa lösningen.

Nuvarande förhållanden

Ambulanstjänst

Brandlagsrevisionen har införskaffat uppgifter om det antal kommuner, vilkas brandkårer ombesörja ambulanstjänst, och om kostnader för och organisation av ambulanstjänsten i sådana kommuner. Uppgifterna avse förhållandena år 1954. De utvisa, att ambulanstjänsten detta år var samordnad med brandförsvaret i 52 städer med yrkesbrandkår, i 12 städer och köpingar utan yrkesbrandkår samt i 22 landskommuner och municipalsamhällen. I huvuddelen av dessa 86 kommuner bokfördes kostnaderna för ambulansverksamheten å brandförsvaret, medan de i några kommuner belastade andra kommunala utgiftstitlar. Omfattningen av dessa brandkårers ambulansverksamhet är betydande. En av brandlagsrevisionen företagen undersökning av antalet brandkårsutryckningar och antalet ambulanstransporter i städer med yrkesbrandkår visar, att de senare äro många gånger flera än de förra: 48 yrkesbrandkårer gjorde år 1954 omkring 145 000 ambulanstransporter, varav hälften i de tre största städerna, samt omkring 11 000 brandkårsutryckningar. Enligt en i Stockholm företagen utredning har antalet brandutryckningar sedan år 1944 i stort sett varit oförändrat medan antalet ambulanstransporter fördubblats. Räknet per 1 000 invånare ökade antalet ambulanstransporter i Stockholm från 32,4 år 1935 till 59,4 år 1954.

I gällande författningar saknas bestämmelser om skyldighet att sörja för transport av sjuka och skadade. Landstingens åligganden i fråga om hälso- och sjukvård omfatta icke sådana transporter. Sjukhuslagstift-

ningen innehåller icke några bestämmelser om transport till sjukhus eller vårdinrättningar av personer som drabbats av olycksfall eller sjukdom. Landstingens skyldigheter börja således icke på olycksplatsen. Ambulansverksamhet bedrivs likväl — förutom av enskilda företag — ej blott av nyssnämnda primärkommuner utan även i stor utsträckning av landstingen. I den mån så sker är det alltså fråga om en frivillig kommunal uppgift. Hinder föreligger icke mot att uttaga transportavgift av den enskilde, vilket ock regelmässigt sker. Denne äger att av allmän sjukkasse återfå hela eller del av transportavgiften i enlighet med bestämmelserna i sjukförsäkringslagstiftningen.

Med ledning av svaren å det frågeformulär, som brandlagsrevisionen år 1955 utsände till de kommuner, vilkas brandkårer omhänderhade ambulanstjänst år 1954, har ett försök gjorts att uppskatta dessa kommuners kostnader för ambulanstjänten. Resultatet åskådliggöres i följande tablå:

Beräknad ambulanspersonal, antal man	362	
Antal av brandförsvaret omhänderhavda ambulanser	184	
Beräknad nettougift för ambulansväsendet i de primärkommuner, vars brandkårer omhänderhade ambulanstjänst	4 106 000	kronor
Beräknad nettoutgift för ambulansväsendet i de av ovannämnda kommuner, där ambulanskostnaden bokfördes å brandförsvaret	1 299 000	»
Nettokostnad för brandförsvaret i de primärkommuner, där ambulanskostnaden bokfördes å brandförsvaret	15 880 900	»

Uppgifterna om ambulanspersonalens storlek äro osäkra. Man synes i många fall ha verkställt beräkningarna efter olika grunder under i övrigt ganska likartade förhållanden. Det förekommer sådana variationer som en man till två ambulanser och fem man till en ambulans. Även om detta delvis kan förklaras med att det i förstnämnda fallet kan antagas gälla en enmansbetjänad ambulans med det andra fordonet i reserv samt i det andra fallet en tvåmansbetjänad ambulans med full jourtjänst, torde skillnaden — liksom i vissa andra fall — bero jämväl på olika beräkningsgrunder. Med nettoutgift avses här att förekommande bidrag från landsting icke medräknats; tablåen visar således icke totalnettokostnaden för ambulansväsendet utan endast de berörda primärkommunernas nettokostnader härför. I Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Gävle och Uppsala bokfördes ambulanskostnaderna för sig, vilket förklarar den förhållandevis låga summan 1 299 000 kronor. Av tablåen framgår, att ambulanskostnadens andel av sammanlagda ambulans- och brandförsvarskostnaden i de kommuner som ej hade åtskild bokföring, utgjorde drygt 8 procent. En närmare undersökning av de enskilda kommunerna utvisar emellertid här variationer i ambulanskostnadens andel mellan 2 och 18 procent i städer med yrkesbrandkår samt mellan 2 och 10 procent i städer och köpingar utan yrkes-

brandkår. Det bör i detta sammanhang anmärkas, att de här angivna kostnaderna lämna ett ej obetydligt spelrum för missvisning. Delvis beror detta på ofullständiga eller bristande uppgifter i de insända svarsuppgifterna. Vidare ligger en felkälla däri att i vissa kommuner nettoutgiften för ambulansväsendet utan närmare precisering angivits endast delvis belasta brandförvarsstaten. Framför allt torde dock de skiftande grunderna för beräkning av ambulanspersonalen inverka i osäker riktning. Till följd av att lönekostnaderna äro utslagsgivande påverka de givetvis starkt storleken av nettoutgifterna för ambulanstjänsten.

Den del av totalkostnaden för ambulansväsendet, som icke betalades av ifrågavarande primärkommuner, täcktes dels genom transportavgifter, dels genom bidrag från landstingen. Kommunernas andel av totalkostnaden översteg i åtskilliga fall 50 procent men varierade mellan 0 och 95 procent. Blott i ett par municipalsamhällen och en landskommun redovisades i de insända svaren ett överskott å ambulansverksamheten. Sedan år 1954 torde landstingen ha övertagit en allt större andel av ambulanskostnaderna, vilka härigenom blivit förhållandevis mindre betungande för de berörda kommunerna.

Frågan om lämpligaste organisation av sjuk- och olycksfallstransportväsendet har i skilda sammanhang varit föremål för utredning och övervägande. Sålunda tillsatte svenska landstingsförbundet år 1955 en kommitté för utredning av frågan om lämpligaste organisation av landstingens sjuktransportväsen. Utredningen synes främst ha föranletts av en framställning till landstingsförbundet från svenska kommunalarbetareförbundet om obligatorisk tvåmansbetjäning av landstingsambulanser, drivna i landstingens egen regi. Sedan kommittén i en den 1 augusti 1956 dagtecknad promemoria redovisat sitt arbete samt promemorian remissbehandlats i de olika landstingen, har kommittén utarbetat en den 21 mars 1957 dagtecknad redogörelse med slutliga synpunkter på frågan om sjuktransportväsendets organisation. Här följer en redogörelse för huvudpunkterna av vad sålunda förekommit.

Inledningsvis konstaterade kommittén, att det aldrig ansetts vara någon landstingens skyldighet att ordna sjuktransportväsendet. Likväl ha landstingen sedan länge tillhandahållit ambulanser och lämnat ekonomiskt stöd åt dylik verksamhet i andra former såsom transporter med taxibil, båtar och flyg. Landstingens medverkan i sjuktransportväsendet sker under en eller flera av fyra olika organisationsformer.

Enligt den första organisationsformen inskränker landstinget sin verksamhet till allenast bidragsgivning till annan, som bedriver verksamheten. Denna ordning, som uppgavs vara grundad på den principiella ståndpunkten, att ambulansverksamheten är en primärkommunal eller enskild angelägenhet vartill landstinget blott har att bidra efter eget skön, tillämpades efter vad kommittén fann endast i några län med vidsträckta och glesbefolkade områden. Kommittén

anförde, att det ur rent formella betraktelsesätt vore samtliga landsting obetaget att tillämpa samma princip. Ehuru en sådan lösning ur ekonomisk synpunkt föreföll tilltalande, ansåg sig kommittén böra utgå ifrån att de landsting som redan engagerat sig i sjuktransportväsendets ordnande ej skulle reflektera på att på dylikt sätt avbörda sig det ansvar därför som de en gång påtagit sig.

Den andra organisationsformen innebär, att landstingets ambulanstjänst helt överlåtes på annan, kommun eller enskilt företag. Denna form borde enligt kommittén i vart fall icke renodlat tillämpas. Landstingens intresse av transportberedskap motiverade dels någon eller några egna ambulanser med förare, dels avtal om transportreserv med de kommuner och enskilda som hade egna ambulanser. Systemet borde ej heller bli sådant att endast ett privat företag anlätades av samtliga landsting. Kommittén ansåg, att allmänhetens anspråk på hänsynsfull och effektiv service kunde tillgodoses lika tillfredsställande av personal i privat tjänst som av kommunalanställda ambulansförare. Vissa landsting delade denna åsikt, andra åter ställde sig tveksamma, medan ett par på grundval av egna erfarenheter uttalade sig synnerligen negativt om privata företags lämplighet för denna uppgift. Elva landsting anslöto sig till ståndpunkten att ambulansverksamheten borde överlåtas på annan, medan fem ställde sig avvisande härtill. I fråga om en ambulansorganisation i privat regi gävo några landsting uttryck för meningen, att det rent allmänt och sett ur samhällsekonomiska synpunkter föreföll rimligt och lämpligt, att ambulanserna voro stationerade vid brandkårerna, vilka med sin personella beredskap borde vara en lämplig organisation för samhällets räddningstjänst vid olika slag av olycksfall. Att vid sidan av dessa samhällsorgan, som måste finnas, organisera och underhålla ytterligare en räddningstjänst föreföll föga rationellt.

De båda övriga organisationsformerna innebära, att landstinget har egna ambulanser, antingen drivna med landstingets egen personal eller betjänade av annan. Kommittén ansåg det sistnämnda alternativet erbjuda fördelar. Landstingen skulle nämligen därmed befrias från personalproblem och administration. Ambulansfordonen skulle kunna stationeras på olika platser inom landstingsområdet, varigenom servicen bleve snabbare och den patienten medföljande läkaren, sköterskan eller anhörige ofta kunde utan särskild kostnad återvända med ambulansen till sin hemort. Å andra sidan sade sig kommittén känna till, att de som avtalsenligt lämnade service med landstingsägda fordon — brandkårer, trafikbilföretag och andra — mångenstädes betingade sig en rundlig ersättning härför.

I sin slutliga redogörelse uttalade landstingsförbundets kommitté, att den med hänsyn till den varierande uppfattningen rörande ambulansväsendets lämpliga organisation icke var beredd att giva några för samtliga landsting enhetliga rekommendationer därom. Erfarenheterna av de skilda organisationsformerna hade visat sig så skiftande i olika landsting, de geografiska, ekonomiska och personella förutsättningarna så olikartade och de principiella övervägandena så skilda, att varje landsting enligt kommitténs mening måste finna sin särskilda organisationsform.

I Stockholm har frågan om sjuk- och olycksfallstransportverksamhetens organisation vid skilda tillfällen varit aktuell. År 1953 och 1954 gjordes vissa kalkyler för en i sjukhusdirektionens regi anordnad transportorganisation för transport av patienter mellan stadens olika sjukhus och vårdhem. Kalkylerna visade, att det ur ekonomisk synpunkt skulle ställa sig fördelaktigare att överlåta denna del av sjuktransportverksamheten på

en från brandkåren helt fristående organisation, varvid entreprenadförfarande ansågs vara att föredraga framför ytterligare en kommunal transportorganisation. Den sålunda väckta frågan bordlades emellertid i avbidan på resultatet av en inom staden pågående utredning om viss organisation av brandförsvaret. I denna utredning, som verkställdes inom stadens gatunämnd och som avslutades år 1956, heter det bl. a.:

Ur ekonomisk synpunkt kan det vid ett första påseende synas fördelaktigt att särskilja sjuktransportverksamheten, enär man ernår sådan renodling av arbetsuppgifterna, som möjliggör en mot dessa svarande lönesättning. Vid närmare studium förefaller det däremot tveksamt, huruvida icke denna vinst skulle bli mindre än kostnaderna för den administrativa organisation denna fristående verksamhet kräver. Det må beaktas, att brandförsvarets kostnader för administration och larmanordningar icke märkbart skulle kunna minskas, om sjukvagnarna till största delen skulle fränskiljas brandförsvaret. Till bedömandet måste tillfogas, att sjukvagnskörningen ger personalen körvana och i stor utsträckning bidrager till personalens orienteringsförmåga inom staden. Den otvivelaktigt största fördelen med att sjuktransporterna även i fortsättningen fullgöras av yrkesbrandkåren är, att brandförsvaret därigenom förfogar över en större numerär av utbildade brandmän, vilket vid fall av katastroftillfällen är betydelsefullt.

I viss mån samma mening uttalade riksbrandinspektören i sitt yttrande över de inledningsvis nämnda riksdagsmotionerna (tredje lagutskottets utlåtande nr 20/1953). Riksbrandinspektören påpekade, att ambulanstjänstens förläggande till brandkårerna hade den fördelen, att brandmännen utbildades för körning av utryckningsfordon under ofta påfrestande förhållanden och därigenom erhöilo förbättrad lokalkännedom. Även frågan om lämpligheten av att överlåta dessa transporter å privata företag berördes vid behandlingen av Stockholms gatunämnds utredningsförslag. Å ena sidan uttalades åsikten att transport av sjuka och skadade i princip måste anses vara en kommunal angelägenhet, som icke borde utlämnas till en privat entreprenör, samt att en sådan på längre sikt svårligen kunde tänkas fullgöra transportuppgifterna på ett lika effektivt och för staden lika ekonomiskt tillfredsställande sätt som stadens egen transportorganisation. Å andra sidan ansågs icke osannolikt, att utlämnande av åtminstone vissa transporter till entreprenör kunde ställa sig ekonomiskt fördelaktigare för staden, samt hävdades att ett sådant förfaringsätt — med de villkor som av vederbörande myndighet fastställdes för sådan verksamhet i privat regi — icke torde innebära någon risk för försämring av transportservicen.

Organisationen av sjuk- och olycksfallstransportväsendet är delvis beroende av den relativa fördelningen av olika slags transporter. En uppfattning om absoluta antalet transporter lämnar den inledningsvis redovisade jämförelsen mellan olika utryckningar år 1954. Brandlagsrevisionen har inhämtat uppgifter om transporternas fördelning på olika ändamål åren

Tabell 12. *Fördelningen av olika slags ambulanstransporter i städer med yrkesbrandkår. Medeltal i procent för åren 1952—1954*

Transportens art	Procentuell andel av samtliga ambulanstransporter
Olycksfallstransporter.....	14
Transporter mellan vårdinrättningar.....	15
Övriga sjuktransporter.....	71
	Summa 100

1952, 1953 och 1954. Det visar sig att för varje brandkår antalet transporter av varje slag var ungefär lika stort under ett vart av de nämnda tre åren, varför ett medelvärde för dessa år kan ge en viss uppfattning om fördelningen. Denna åskådliggöres av *tabell 12*.

Olycksfallstransporternas andel varierar i de olika städerna mellan 6 och 23 procent, transporter mellan vårdinrättningar mellan 0 och 51 procent samt övriga sjuktransporter mellan 50 och 89 procent. Det förefintliga primärmaterialet innehåller icke uppgifter om hur många av de sistnämnda som avse transporter från vårdinrättningar till patienternas hem och hur många som avse brådskande sjukdomsfall. Anmärkningsvärd är den på vissa håll relativt stora andelen av transporter mellan vårdinrättningar, vartill rätteligen bör läggas det okända antalet hemtransporter.

För bedömande av det berättigade i den ökning av antalet brandmän, som kan föranledas av ambulansverksamheten, erfordras kännedom om hur den för ambulanstransporterna avsedda personalberedskapen förhåller sig till dessa transporters fördelning på dygnets olika delar. Också härom föreliggande uppgifter för yrkesbrandkårerna, avseende åren 1952—1954. Huvuddelen av samtliga transporter eller i genomsnitt 68 procent ägde rum mellan klockan 8 och 17. Av olycksfallstransporterna företogs drygt hälften under nämnda tid samt av transporter mellan vårdinrättningar i genomsnitt 83 procent. Variationerna i de olika städernas uppgifter äro i detta hänseende betydligt mindre. I Stockholm och vissa andra större städer, vilkas brandkårer driva flera ambulanser, har man tagit hänsyn till uttryckningarnas koncentration till dagtid på det sättet att man indelat personalen i en sträcktjänstgörande vaktstyrka, avpassad efter dygnets minimibehov, samt en dagtjänstgörande styrka med vanlig arbetsvecka för att möta toppbelastningen under dagtid. I andra städer synes man vid bestämmande av antalet brandmän i beredskap ha tagit hänsyn till toppbelastningen beträffande såväl brandkårs- som ambulansutryckningar. För de brandkårer, vilka endast driva en ambulans, synes annat förfaringsätt knappast möjligt.

I riksdagsmotionerna påpekades betydelsen av de avsevärda löneskillnaderna mellan brandmän och ambulansförare. Lönegraderna efter den 1 juli 1957 för obefordrade yrkesbrandmän framgå av följande uppställning:

	Aspirant (1 år)	Extra brand- man (3 år)	Ordinarie brandman
Lönegrader i Stockholm, Göteborg, Malmö.....	9	10	11
Övriga yrkesbrandkårer.....	7	9	10

Slutlönen för en ambulansförare torde motsvara lönegrad 7 eller 8. På något håll förekommer att brandkåren har särskild ambulanspersonal, som icke är brandtjänstutbildad. Vidare iakttagas ett system enligt vilket endast brandmansaspiranter i lägsta löneställning uttagas för ambulanstjänst. Syftet är därvid dels att nedbringa kostnaden för denna verksamhetsgren, dels att ge de nyanställda aspiranterna körvana och lokalkännedom. Detta system kan givetvis förekomma endast vid så stora brandkårer, att aspiranter i tillräckligt antal varje år finnas tillgängliga.

Räddningstjänst

Vid brand är ofta brandkårens första uppgift att rädda människor eller djur som sväva i fara genom att de blivit instängda av elden eller av nedrasade byggnadsdelar. Denna del av brandförsvarets verksamhet ingår som ett led i släckningsverksamheten och följer redan av skyldigheten för kommunerna att hålla ett brandförsvaret som tillfredsställer skäliga anspråk på trygghet mot skada av brand. I normalbrandordningarna föreskrives också att erforderliga brand- och livräddningsredskap samt fordon för deras transport skola finnas. Emellertid har denna brandkårens räddningstjänst efter hand utsträckt till allt vidare områden och till verksamhet utan samband med brand. Sålunda konstaterade SOS-utredningen i sitt betänkande angående samhällets olycksfalls- och säkerhetstjänst (SOU 1951:19 sid. 18), att förhållandena utvecklats så att allmänheten i många fall vänder sig till brandkåren för erhållande av hjälp vid olycks- händelser av olika slag.

Brandlagsrevisionen har genom förfrågningar hos ett femtontal av landets större yrkesbrandkårer funnit, att sådan verksamhet förekommer i stor utsträckning och att allmänheten — och även brandpersonalen — anser det självklart att brandkåren är närmast till att lämna hjälp. Såsom exempel på nödlägen, där hjälp lämnas, må anföras husras, drunknings- tillbud, trafikolyckor med losstagnation av fastklämda personer och undanskaffande av fordon med farlig last, situationer med ensamma småbarn i öppna fönster samt djur som gått ned sig i kärr och vattendrag. Härtill kommer åtskillig verksamhet utan samband med nödläge, såsom läns- pumpning av källare och båtar, öppnande av låsta dörrar, uppsättning av flagglinor och skyltar, nedtagning av hundar och andra husdjur samt bärgning av sjunkna fordon, båtmotorer och förlorade persedlar. För all denna verksamhet förekommer åtskillig speciell materiel, såsom katastrofvagnar,

Tabell 13. Räddningstjänstens omfattning år 1954

Kommunslag	Brandkårsutryckning på grund av		
	eldsvåda eller tillbud, inbe- gripet sot- och skogseld. Antal	nödläge (ej ambulansutryckning)	
		Antal	Procent av alla brandkårs- utryckningar
Kommuner med yrkesbrandkår.	8 049	4 218	34
Städer och köpingar utan yrkesbrandkår	2 595	521	17
Landskommuner (municipalsamhällen och brandförsvarsförbund).	6 146	335	5
Hela riket	16 790	5 074	29

båtar, flytvästar, livbojar, dykar- eller grodmansutrustning, svetsaggregat, domkrafter och andra verktyg, särskilda läns-pumpar, lyftkranar och belysningsmateriel. Därtill kommer att brandpersonalen i viss utsträckning utbildas för handhavande av denna materiel.

Bortsett från föreskrifterna om polisens allmänna skyldighet att upprätthålla allmän ordning och säkerhet — vilka icke torde avse nu ifrågasvarande räddningstjänst — saknas författningsbestämmelser om skyldigheten att ombesörja denna. Endast i vissa begränsade hänseenden, nämligen sjöräddning, ambulans- och räddningsflygning samt fjällräddning, har staten åtagit sig att svara för räddningstjänst. Gällande brandlagstiftning reglerar icke den verksamhet som brandkårerna sålunda bedriva. På samma sätt som i fråga om sjuk- och olycksfallstransportväsendet föreligger alltså här ett frivilligt kommunalt åtagande.

Särskilda uppgifter om kostnaderna för brandkårernas räddningstjänst saknas. De torde emellertid i de flesta fall bokföras på brandförsvaret. För att i någon mån ge en uppfattning om verksamhetens omfång har brandlagsrevisionen i *tabell 13* gjort en jämförelse mellan utryckningar på grund av nödläge och andra utryckningar år 1954.

Det torde mot bakgrunden av det sagda kunna hävdas, att vissa kommuner, främst de med yrkesbrandkår, i räddningstjänsten investerat betydande belopp för materiel samt att denna verksamhet drager en icke obetydlig del av brandförsvarets årliga kostnader, även om utryckningsstyrkan vid nödläge oftast är mindre än vid brand.

Önskemål ha framställts om att brandkårernas rätt att uttaga ersättning för nu ifrågasvarande verksamhet borde klargöras. Brandlagsrevisionen har inhämtat, att man i detta hänseende förfar på olika sätt vid skilda brandkårer. En genomgående princip synes dock vara att ersättning icke kräves när fråga är om sådana situationer som kunna betecknas som nödläge, och detta oavsett om vederbörande genom egen förskyllan försatt sig

i sådant läge. För sådan hjälpverksamhet, som icke avser nödlägen, uttages däremot regelmässigt ersättning av den som mottagit hjälpen. Ersättningen beräknas då antingen efter särskilda, av de kommunala myndigheterna fastställda taxor eller efter samma grunder som ersättning för släckningshjälp. Ibland förekommer att själva framkörningen icke debiteras särskilt utan i stället anses som övningskörning för brandkåren. Emellertid uttaga vissa brandkårer ersättning också för hjälp i nödläge, nämligen när hjälpen lämnas till personer i andra kommuner. Det förekommer härvid att ersättningskrav riktas såväl mot den hjälpte som mot den kommun, där hjälpen lämnats. Ersättningsbeloppet bestämmes därvid efter samma grunder som gottgörelse för släckningshjälp. Från ett håll har vidare uppgivits, att ersättningsfrågan göres beroende av om den nödställde genom försäkring kan utfå ersättning för hjälpkostnader. Slutligen må nämnas, att en brandkår ansett sig förhindrad att uttaga ersättning då särskilda för räddningstjänsten anskaffade fordon använts, sedan i ett dylikt fall krav på automobilskatt för dessa fordon framställts. Förhållandet är eljest i allmänhet det att även särskilda räddnings- eller bärgningsfordon äro fria från sådan skatt.

Sjöräddning

Enligt beslut av 1956 års riksdag skall staten bära huvudansvaret för att sjöräddningsväsendet — varmed förstås organisationen för undsättning av nödställda till sjöss — ordnas på ett tillfredsställande sätt (se prop. nr 149/1956 och nr 1/1957 X ht sid. 126). Därmed sammanhängande frågor handläggas av sjöfartsstyrelsen. Den speciella räddningstjänsten ombesörjes dels av sjöfartsverket, dels av svenska sällskapet för räddning av skeppsbrutne (sjöräddningssällskapet).

År 1956 funnos utmed rikets kuster ett femtiotal för sjöräddningsverksamhet särskilt utrustade livräddningsstationer, varav tjugotvå betjänades av sjöfartsverket och återstoden av sjöräddningssällskapet. Enligt en av sjöfartsstyrelsen år 1956 framlagd och av statsmakterna godkänd organisationsplan för det statliga sjöräddningsväsendet skola anordnas bl. a. sexton speciella sjöräddningsstationer, förlagda till lämpliga brandstationer. Dessa sjöräddningsstationer skola utrustas med av statsmedel bekostade raketapparater (kastapparater för lina med räddningskorg). Enligt uppgift från sjöfartsstyrelsen ha frivilliga avtal träffats med de städer, å vars brandstationer dylika raketapparater skola stationeras. Städerna ha därvid åtagit sig att utan kostnad för statsverket svara för vård och förvaring av materielen, nödig beredskap samt fordon för utryckning. För gottgörelse åt personalen vid utryckningar har sjöfartsstyrelsen fastställt en timpenning, som utgives av statsmedel. Då denna understiger vad brandmännen enligt avtal med kommunerna erhålla vid utryckning i allmänhet, ha städerna åtagit sig att tillskjuta mellanskillnaden.

Också här är sålunda fråga om ett frivilligt kommunalt åtagande på ett område av räddningstjänsten. För denna räddningsverksamhet har dock fastslagits, att staten i princip skall bära huvudansvaret.

Brandlagsrevisionen

Även om man, såsom ovan närmare utvecklats, måste reservera sig för felkällor i det sammanställda siffermaterialet, står dock klart, att olycksberedskapen i de flesta städer med yrkesbrandkår och i vissa andra kommuner föranleder en ekonomisk belastning på brandförsvaret. I de fall, där merkostnaden för olycksberedskapen ej påföres brandförsvaret, kommer den att belasta vederbörande kommun på en annan utgiftstitel. Det får alltså konstateras, att de berörda kommunerna här påtagit sig en uppgift som bidragit till ökningen av antalet brandmän och, i de flesta fall, av kommunens redovisade brandförsvarkostnader. Tendensen synes vara att brandkårerna i allt större utsträckning tagas i anspråk för olycksberedskap, som icke äger direkt samband med brandförsvaret.

När det gäller att taga ställning till huruvida det ur brandförsvarets synpunkt är organisatoriskt och ekonomiskt lämpligt att brandkårerna ombesörja olycksberedskap måste utgångspunkten enligt brandlagsrevisionens mening vara, att det i vårt samhälle föreligger ett växande behov av en på förhand organiserad olycksberedskap samt att denna på något sätt bör säkerställas.

Vad då först angår *ambulanstjänsten* kan till en början ställas frågan om några skäl tala för att denna skall ombesörjas av brandmän i stället för av särskilt utbildade ambulansförare. Om man får utgå ifrån att dessa båda kategorier äro eller kunna göras lika skickade att fullgöra sjuk- och olycksfallstransporttjänst, lär som skäl för brandmännens medverkan ej kunna anföras annat än den i och för sig beaktansvärda synpunkten att dessa därigenom erhålla körvana på utryckningsfordon samt lokalkännedom. Det är alltså fråga om färdigheter, som bli till nytta för dem i deras tjänst som brandmän. I detta sammanhang bör dock påpekas, att ett utbyte av de omkring 350 yrkesbrandmän, som enligt den ovan intagna tablån beräknades erfordras för ambulanstjänst, mot särskilda ambulansförare icke skulle medföra en besparing motsvarande de beräknade löneskillnaderna — en besparing som för samtliga de berörda kommunerna med ett sådant beräkningssätt skulle röra sig om inemot en halv miljon kronor årligen —, eftersom förhållandevis stor övertidsersättning skulle behöva utgivas för ambulansförarnas beredskap och tjänst utom sedvanlig dagarbetstid.

En annan fråga är om det är lämpligt, att ambulanstjänsten ombesörjes av brandkårerna, vilket icke behöver utesluta förekomsten av särskild ambulanspersonal inom deras organisation. Att ambulansverksamheten

för närvarande i stor utsträckning omhänderhaves av brandkårerna lär på de flesta håll vara naturligt, då kårernas utrymmen och materiel sedan gammalt anpassats med hänsyn till deras uppgifter inom sjuk- och olycksfallstransportväsendet. Vad som emellertid framför allt talar för anknytningen till brandkårerna är de möjligheter till snabb alarmering och ständig beredskap som där redan föreligga. Detta motiverar å andra sidan endast, att de transporter, som avse olycksfall och brådskande sjukdomsfall, ombesörjas av brandkårerna. Ur utbildningssynpunkt lär ock antalet sådana transporter vara tillräckligt, att döma av tillgängliga uppgifter. För transporter mellan olika vårdinrättningar och från sådana till patienternas hem göra sig beredskaps- och alarmeringssynpunkterna knappast gällande. Då dessa transporter kunna anordnas så, att de till övervägande del äga rum under dagtid, föreligger i och för sig icke skäl för att de skola ombesörjas av brandkårerna.

Utbildningsskäl tala sålunda för att brandmän tjänstgöra som ambulansförare samt alarmerings- och beredskapsskäl för att brandkårerna omhänderhava viss sjuk- och olycksfallstransporttjänst. Vidare synes det ur samhällsekonomisk synpunkt lämpligt, att sistnämnda verksamhet inom ett område handhaves allenast av ett organ. Sannolikt ernås därigenom lägre administrationskostnader. De organ som i rådande läge ligga närmast till hands äro brandkårerna. För att brandkårens transportverksamhet skall bli så ekonomisk och rationell som möjligt bör därvid förutsättas, att de antydda möjligheterna till personaldifferentiering tillvaratagas. I orter, där under dagtid utryckningsfrekvensen är särskilt hög, bör undersökas huruvida det blir billigare att — på sätt som på något håll redan sker — möta toppbelastningen med särskild, hos brandkårerna anställd och tjänstgörande ambulanspersonal. Denna personal kan ombesörja dels alla transporter mellan vårdinrättningar och från dessa till patienternas hem, dels större delen av de under dagtid erforderliga brådskande transporterna. Beträffande transporter under andra tider på dygnet beaktas, att särskild ambulanspersonal på grund av övertidsersättning knappast blir billigare än brandmän samt att dessa beredes tillfälle att erhålla körvana. Minimiantalet brandmän i beredskap per dygn bör sålunda icke beräknas med hänsyn till toppbelastningen av brandkårs- och ambulansutryckningar. Det förefaller knappast heller lämpligt att använda ambulansberedskapen som medel att säkerställa erforderlig reserv av brandpersonal för större bränder. Denna reserv bör anordnas efter andra grunder.

Beträffande finansieringen av ambulansväsendet finnas, som tidigare anförts, inga föreskrifter om skyldighet vare sig för landsting eller primärkommuner att sörja för denna verksamhet. Å andra sidan hindrar gällande kommunallagstiftning icke dessa kommuner från att på sätt som skett frivilligt åtaga sig densamma. Den nuvarande ordningen är ett resultat av frivillig kommunal insats. Det bör stå primärkommunerna fritt att liksom

hittills i samarbete med landstingen och andra påtaga sig eller dela ansvaret och kostnaderna för sjuk- och olycksfallstransportväsendet. Ovan har påvisats, att de flesta kommuner med yrkesbrandkår år 1954 buro större delen av dessa kostnader samt att återstoden, i den mån den ej gäldades med transportavgifter, täcktes av landstingen. Att så sker synes så mycket mera lämpligt om de i berörda kommuner stationerade brandkårsambulanserna i viss utsträckning betjäna även kringliggande kommuner. Utvecklingen efter år 1954 tyder på att det icke behöver befaras att de landsting, som redan gjort ekonomiska åtaganden på detta område, skola frånga dessa.

Man har alltså att räkna med att de större städerna få svara för viss del av merkostnaderna för ambulansväsendet. Brandlagsrevisionen vill därför understryka det förhållandet att utgiftstitlarna för brandförsvaret — i den mån en bokföringsmässig åtskillnad ej genomföres, vilket synes vara det lämpligaste — i många fall få vidkännas en extra belastning genom ambulansväsendet. Detta bör observeras vid studium av ifrågavarande kommuners brandförsvarskostnader.

Det sist sagda gäller i motsvarande mån även den av brandkårerna ombesörjda *räddningstjänsten*. Den ordning för bistånd från samhällets sida i yttre nödlägen, som här vuxit fram, ter sig både naturlig och lämplig. Det är icke möjligt för privata organisationer att täcka mer än en begränsad sektor av denna nödhjälpsverksamhet. Som tidigare antytts är gränsen mellan brandsläckning och räddningstjänst i vissa hänseenden flytande. En viss livräddningstjänst kan alltid tänkas förekomma i samband med bränder, och denna torde ej kunna handhavas av annan än brandkårerna eller under deras ledning. Vad beträffar annan räddningstjänst synas brandkårerna på grund av sin utbildning och övning samt redan förefintlig materiel också vara lämpligare än någon annan befintlig organisation. Också här gör sig intresset av effektiv och snabb alarmering gällande. Med hänsyn till sambandet med brandkårernas övriga verksamhet, ambulansväsendet häri inbegripet, samt förhållandena i övrigt måste det framstå som rationellt, att den av samhället utövade räddningstjänsten — vid sidan av viss statlig och enskild verksamhet — bibehåller sin nuvarande anknytning till brandkårerna. Utvecklingen ställer även i detta hänseende ökade krav på materiella och personella resurser. Av naturliga skäl blir det här de större och medelstora städerna som få bära den största bördan, även om mindre brandkårer kunna med sin enklare materiel lämna erforderlig hjälp i vissa nödlägen. Man får också här räkna med att kringliggande kommuner i viss utsträckning betjänas. En fullgod beredskap på detta område drager med sig ej oväsentliga kostnader, särskilt för materiel, som faller på de berörda städernas brandförsvarsstater. Vid analys av kommunernas brandförsvarskostnader bör därför hänsyn tagas till denna med den rent släckande verksamheten samordnade samhälleliga service.

Ovan har framhållits, att brandkårernas räddningstjänst är ett frivilligt kommunalt åtagande. Härav lärer följa, att kommunerna i och för sig äro berättigade att uttaga ersättning för den hjälp i nödlägen, som deras brandkårer lämna de enskilda. Emellertid sker detta regelmässigt ej ens vid självförvållat nödläge. Å andra sidan föreligger ej rätt till ersättning för släckningskostnader: den enskilde kommunmedlemmen är genom brandlagstiftningen tillförsäkrad kommunens bistånd vid brand. Då gränsen mellan den räddning av liv och egendom, som kan förekomma vid brand, och annan räddningstjänst är flytande samt då samma materiel i viss utsträckning kommer till användning i båda fallen, har det givetvis legat nära till hands att på räddningstjänsten tillämpa de regler som gälla för släckningskostnader. Att så skett framgår av de fall där man vid hjälp till någon nödställd i annan kommun riktat ersättningskrav gentemot denna kommun. Att man därjämte i vissa fall vänt sig mot den enskilde visar att en viss oklarhet vidlåder rättsläget härutinnan.

Någon skyldighet för grannkommun att utgiva ersättning av förevarande slag, när någon dess kommunmedlem erhållit hjälp, kan icke göras gällande. En sådan utvidgad tillämpning av brandlagens bestämmelser om ersättning för släckningshjälp lär icke kunna förekomma med mindre varje kommun ålägges att sörja för ett visst mått av olycksberedskap. Såsom i det följande närmare utvecklas, har den principiella frågan om ansvaret för samhällets olycksberedskap icke prövats av brandlagsrevisionen. På grund härav har brandlagsrevisionen icke funnit lämpligt att föreslå några regler om ersättningskyldighet i dessa fall. Även om det sålunda kan fastslås att kommunerna sannolikt äga rätt att uttaga ersättning av enskilda, föreligger givetvis ej hinder mot att så icke sker. Särskilt vad gäller de egna kommunmedlemmarna, som med sina skatter bidra till verksamheten, synas starka skäl tala för frihet från ersättningskyldighet vid nödlägen. Emellertid bör observeras, att en sådan anknytning till hemkommunen ej sällan saknas vid trafikolyckor och att kommunerna till följd av vägförhållandena därför kunna betingas mycket olika av räddningstjänsten. Å andra sidan föreligger vid trafikolyckor merendels möjligheter att få bärgnings- och räddningskostnader täckta genom försäkring.

Det har ifrågasatts att olycksberedskapen — såväl ambulanstjänsten som räddningstjänsten i nödlägen — skulle i brandlagstiftningen angivas som en kommunernas uppgift inom brandförsvarets ram. Man har därvid bl. a. fäst sig vid att denna verksamhet numera i lika hög grad erfordras på landsbygden som i städerna, detta särskilt med hänsyn till att de svåra trafikolyckorna ofta äga rum på landsvägarna. Brandlagsrevisionen har ovan anmärkt, att skyldighet för kommunerna att ombesörja olycksberedskap visserligen icke föreligger, men att gällande kommunallagstiftning å andra sidan ej hindrar kommunerna från att åtaga sig denna uppgift. Sätillvida erfordras alltså icke någon reglering i författning av denna

kommunala verksamhet. Det ankommer ej på brandlagsrevisionen att taga ställning till den principiella frågan, huruvida primärkommunerna böra åläggas att svara för samhällets olycksberedskap i skilda former. Ej heller anser sig brandlagsrevisionen böra i fråga om finansieringen verka pådrivande i någon riktning. Man kommer nämligen i dessa sammanhang in på spörsmål om utvidgning av kommunernas offentliga uppgifter utöver vad brandförsvaret kräver, vilket äger samband med ansvaret för andra samhällets åtgärder för upprätthållande av allmän säkerhet. Ett förslag till lagstiftning om skyldighet för kommunerna att inom ramen för brandförsvaret sörja för samhällets olycksberedskap vore tvärtom ägnat att föregripa en allsidig prövning av frågan om vem som bör sörja för samhällets olycksberedskap. En dylik prövning ingår icke i brandlagsrevisionens uppdrag. Under dessa förhållanden anser sig brandlagsrevisionen böra stanna vid de härovan anförda synpunkterna på en i brandförsvarets regi bedriven olycksberedskap.

Brandlagsrevisionen vill i detta sammanhang slutligen beröra en till revisionen hänskjuten fråga. I skrivelse den 21 juni 1954 till chefen för inrikesdepartementet hemställde dåvarande svenska brandbefälsförbundet, att bestämmelser måtte utfärdas angående *ersättning åt allmänheten vid biträde åt brandkår i samband med större trafikolyckor* av olika slag. Förbundet erinrade i skrivelsen om att brandkårspersonalen jämlikt 10 § gällande brandlag kan vid brandsläckning begära biträde av allmänheten samt att den enskilde, som under släckningsarbetet tillfogades skada, kan erhålla ersättning härför av statsmedel. Förbundet anförde vidare, att till följd av samfärdsmedlens utveckling större trafikolyckor allt oftare inträffa, varvid närmaste brandkår kallas till olycksplatsen för bistånd. Icke sällan erfordrades vid dylika olyckor allmänhetens hjälp. Förbundet ansåg skäligt, att allmänheten därvid tillförsäkrades samma skydd som vid brandsläckningsarbete.

Skrivelsen har överlämnats till brandlagsrevisionen för att tagas i övervägande vid fullgörande av utredningsuppdraget.

Jämlikt 10 § brandlagen föreligger straffsanktionerad medborgerlig plikt att biträda vid brandsläckning. Om ersättning av statsmedel härför stadgas i 15 § brandlagen och de med stöd därav utfärdade kungörelserna den 30 juni 1947 (nr 343) om ersättning för verksamhet vid brandsläckning m. m. samt (nr 344) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under verksamhet vid brandsläckning m. m. Dessa bestämmelser innebära, att ersättning må utgå för skada å sak och person samt att vid deltagande i skogsbrandsläckning ersättning därjämte må utgivas för själva arbetet. Rätt till ersättning av statsmedel för personskador, ådragna under fullgörande av verksamheter, som äro en medborgerlig plikt, föreligger även på andra områden, såsom vid militär- och civilförvarstjänst. Enligt förordningen den 23 april 1948 (nr 195) om ersättning och belöning

av statsmedel vid biträde åt ordningsmakten — en verksamhet där medborgerlig biståndsplikt ej föreligger — skall ersättning av allmänna medel utgivas till den som biträtt polisen vid ingripande mot person som stört den allmänna ordningen eller begått eller misstänkts för brott eller annat antagas vara farlig för allmän säkerhet. Ersättning skall dock ej utgå, då biträde varken påkallats eller eljest syntts nödigt, ej heller då det lämnats mot uttryckligt förbud av polisverksamhetens utövare. Gottgörelsen omfattar såväl sak- och personskada som havda utgifter och lidna ekonomiska förluster.

De bestämmelser, för vilka nu redogjorts, lämna icke möjlighet att utgiva sådan ersättning som avses i skrivelsen. Särskilda föreskrifter i fråga om trafikolyckor finnas i 43 § vägtrafikförordningen den 28 september 1951 och 5 § lagen samma dag om straff för vissa trafikbrott. Där stadgas, att vägtrafikant som med eller utan egen skuld haft del i uppkomsten av trafikolycka, vid straffansvar icke får, genom att avlägsna sig från olycksplatsen eller eljest, undandraga sig att i mån av förmåga medverka till de åtgärder, vartill olyckan skäligen föranleder, såsom omhändertagande av skadad person. Ej heller i trafikförfattningarna givas emellertid några bestämmelser om ersättning åt allmänheten.

Av redogörelsen för brandkårernas räddningstjänst har framgått, att brandkårerna i allt större utsträckning anlitas vid nödlägen, däribland större trafikolyckor. Otvivelaktigt kan någon gång vid sådana händelser allmänhetens hjälp erfordras, exempelvis för budskickning, vakthållning, röjning och biträde med omhändertagande av skadade. Emellertid torde vid sådana större trafikolyckor, varom i detta sammanhang är fråga, polisen alltid komma till platsen. Polisen är skyldig att ingripa vid sådana händelser, vilket däremot icke är fallet med brandkårerna. Att på grund av en jämförelse med ersättningsrätten vid biträde åt brandkår i samband med brandsläckning anknyta nu föreslagna ersättningsrätt till den omständigheten att hjälpen lämnats till brandpersonal är enligt brandlagsrevisionens mening mindre lämpligt. Då det icke gärna kan komma i fråga att föreskriva ersättning åt den som biträtt brandkår vid trafikolycka men icke åt den som biträtt polisen, torde den väckta frågan ha en vidsträcktare innebörd än som framgår av brandbefälsförbundets skrivelse. Därest ersättning skall förekomma, bör den anknytas till biträde åt ordningsmakten. Då det kan antagas, att representanter för ordningsmakten oftast äro tillstädes på olycksplatsen, kan det ifrågasättas om ersättningsbestämmelser tillika erfordras för biträde åt andra hjälporgan som medverkat i räddningsarbetet. Härutinnan kan förutom brandpersonalen pekas på särskild ambulanspersonal, hemvärn, militär personal samt organ ur kommunikationsverk. Mot en anknytning till brandkårerna talar även den omständigheten att därvid den enskilde, som hjälpt brandkåren, skulle

erhålla ersättning av statsmedel, medan brandkåren eller kommunen icke skulle berättigas härtill.

Ersättningsrättens anknytning till biträde åt ordningsmakten sker enklast genom tillägg till den ovannämnda förordningen den 23 april 1948 på sådant sätt att denna göres tillämplig även beträffande den som biträtt ordningsmakten med hjälparbete vid trafikolycka eller annan olyckshändelse. Därest i något fall hjälpen skulle ha lämnats på begäran av annat organ än ordningsmakten, exempelvis av den anledningen att dennas ankomst ej kunnat avvaktas, torde ersättningsfrågan kunna lösas genom polismyndighetens i efterhand lämnade godkännande.

ÅTTONDE KAPITLET

Alarmering

Enligt gällande brandlagstiftning är kommun skyldig att anskaffa och underhålla anordningar för brandalarmering, varmed förstås såväl anordningar, varigenom allmänheten kan tillkalla brandstyrkan (ingående alarmering), som anordningar för inkallande av brandpersonalen till tjänstgöring (utgående alarmering eller brandsignalering). I vissa fall kunna anordningarna för ingående och utgående alarmering vara desamma, exempelvis membransändare (tyfoner).

Ingående alarmering

Gällande bestämmelser om ingående alarmering äro olika för stad och land. Beträffande städer och övriga samhällen, där de för städerna gällande bestämmelserna äro tillämpliga, föreskriver brandstadgans 10 § skyldighet för kommunen att hålla brandtelegraf eller ock på annat lämpligt sätt träffa anordning, varigenom brandkåren kan av allmänheten alarmeras. I normalbrandordningen för stadssamhällena anmärkes, att för alarmering av borgarbrandkår bör brandtelegraf eller annan elektrisk alarmeringsanordning finnas, att membransändare (tyfoner) lämpligen kunna användas som komplettering av dylik anordning samt att alarmeringscentral bör finnas å stadens brandstation eller polisstation.

Brandstadgans bestämmelser för landsbygden sakna särskilda föreskrifter om alarmering. I detta hänseende gäller endast den allmänna bestämmelsen i 33 § 1 mom. att i brandordningen bestämmelser skola införas om de särskilda anordningar, som äro erforderliga för kommunens brandförsvar. Normalbrandordningarna för landskommuner innehålla i anslutning härtill en — f. ö. även för utgående alarmering tillämplig — rekommendation, att för alarmering av brandstyrkan telefon skall användas samt att dessutom skola finnas membransändare till det antal och på de platser, som brandstyrelsen bestämmer.

På grund av den svenska telefontätheten har sedan länge *telefonen* varit det vanligaste tekniska hjälpmedlet, då det för allmänheten gällt att komma i förbindelse med brandkåren och andra samhällets hjälporgan. Så är fallet icke allenast på landsbygden, där andra hjälpmedel helt saknas, utan även i städer och tätorter, där dylika hjälpmedel finnas. År 1954 fanns

i ett 30-tal städer och köpingar och i omkring 440 landskommuner och municipalsamhällen ej annan anordning för ingående alarmering än telefon. Flertalet städer och köpingar hade brandtelegraf. I omkring 260 landskommuner förekom membransändareanläggning (tyfon). I de kommuner, som år 1954 hade brandtelegraf eller särskild hjälptelefon, utgjorde likväl telefonlarmen över 80 procent av samtliga larm samt brandtelegraf- och hjälptelefonlarmen omkring 10 procent, medan återstoden skedde genom automatiskt brandalarm eller på annat sätt. För övriga kommuner utgjorde telefonlarmen närmare 90 procent av samtliga. För samtliga städer var motsvarande andel år 1955 omkring 85 procent och år 1957 omkring 80 procent.

Även med reservation för att larm på grund av soteld och nödläge icke får ske genom brandtelegraf eller hjälptelefon samt för att brandlarm nattetid sannolikt relativt oftare än under dagen sker över sådan särskild anordning, står det sålunda klart, att telefonen är det förnämsta medlet för tillkallande av samhällets hjälporgan. På den egentliga landsbygden torde förhållandena för övrigt vara sådana att några tekniska hjälpmedel därutöver i allmänhet ej med rimliga kostnader kunna ifrågakomma. Emellertid har, särskilt för landsbygdens del, vissa svårigheter beträffande telefonalarmeringen blivit en följd av den fortskridande automatiseringen av det svenska telefonnätet. Vid manuellt betjänade större telefonstationer, framför allt i städerna, har allmänheten vid larm kunnat använda de s. k. sociala namnanropen, t. ex. brandkåren. På landsbygden och i mindre städer och orter ha telefonisterna vid de manuellt betjänade stationerna vanligen kunnat hjälpa allmänheten tillrätta, även om namnanrop ej begärts eller särskild organisation för viss hjälpverksamhet saknats. Fördelarna med detta förfaringssätt ha varit avsevärda, då det visat sig att allmänheten i många fall saknar kännedom om var hjälp står att få och då den uppringande härvid icke behöver känna till eller leta reda på visst telefonnummer.

Allteftersom automatiseringen fortskrider upphör emellertid dessa möjligheter att få hjälp av telefonisterna. Den som önskar förbindelse med ett hjälporgan måste då själv först taga reda på dettas telefonnummer. Särskilt på landsbygden, där det mer än i städerna gäller att göra klart för sig till vilket organ man har att vända sig och var det hör hemma, har denna ordning visat sig förenad med svårigheter. För att råda bot på dessa olägenheter tillsattes år 1949 den s. k. SOS-utredningen för att inom inrikesdepartementet biträda med utredning angående förbättrade möjligheter för allmänheten att komma i förbindelse med olika slag av samhällets hjälporgan. I sitt år 1951 avgivna betänkande (SOU 1951:19) föreslog SOS-utredningen, att en samhällets olycksfalls- och säkerhetstjänst skulle inrättas för att bereda allmänheten möjlighet att snabbt och bekvämt nå telefonförbindelse med samhällets hjälporgan. Riket skulle indelas i om-

kring 110 SOS-områden, betjänade av var sin SOS-central med huvudsaklig uppgift att sätta hjälpsökande i telefonförbindelse med respektive hjälporgan samt att övervaka förbindelsen.

År 1956 fattade statsmakterna beslut om anordnande av en SOS-organisation, ehuru i mindre omfattning än SOS-utredningen föreslagit (1956 års statsverksprop., bil. 27, 3: 11). SOS-tjänsten kommer att införas successivt dels inom redan automatiserade områden, dels inom den övriga delen av landet allt eftersom automatiseringen fortskrider. Antalet SOS-områden kommer att bli omkring 50, vilket betyder att de komma att omfatta vardera i medeltal cirka fem riktnummerområden. Vid början av år 1960 voro fjorton SOS-områden tagna i bruk. Såvitt angår brandförsvaret kommer SOS-tjänsten att i princip avse framkoppling av larmsamtal till brandkåreerna. Det förutsattes vidare, att ständigt bemannade brandalarmeringscentraler finnas organiserade av kommunerna. Såsom anropsnummer kommer 90 000 att användas i alla SOS-områdena. Numret har även redan tagits i bruk vid vissa telefonstationer utan att SOS-central inrättats.

Brandlagsrevisionen — som i skrivelse till chefen för inrikesdepartementet den 12 november 1955 fäste statsmakternas uppmärksamhet på vikten av att landsbygdens brandalarmering blev tillfredsställande ordnad med hänsyn till den fortgående telefonautomatiseringen — finner, att den SOS-organisation, som sålunda för närvarande är under utbyggnad, är väl ägnad att tillgodose brandförsvarets krav på tillfredsställande alarmering på landsbygden. I vart fall synes det första ledet i alarmeringsorganisationen, nämligen möjligheten för allmänheten att snabbt komma i förbindelse med ett förmedlingsorgan, därmed vara säkerställt. Kommunerna kunna alltså även i fortsättningen inrätta sina alarmeringsanordningar med utgångspunkt i att telefonen är det oftast anlitade — och i åtskilliga fall det enda — medlet för ingående alarmering.

Likväl kunna icke de *särskilda alarmanordningarna* förbises. År 1949 utfärdade riksbrandinspektören anvisningar angående anordningar för brandalarmering i städer och därmed jämförliga samhällen. Enligt anvisningarna borde brandtelegrafanläggning finnas i stad med minst 2 000 invånare ävensom i mindre stad, där byggnadssätt eller anhopning av industrier m. m. kunde anses medföra väsentlig ökning av brandfaran. Anläggningens brandskåp borde fördelas inom staden så, att avståndet från bebodd byggnad eller från industri till närmaste brandskåp vid tätbebyggelse ingenstädes översteg 200 meter framkomlig väg. I stad eller stadsdel av utpräglad villakarakter eller med i övrigt gles bebyggelse kunde större avstånd tillåtas. I andra städer än de nu nämnda skulle finnas tyfoner. Härtill hörande brandskåp (utlösningsanordningar) fingo ej vara så många att vid alarmering tveksamhet kunde uppstå rörande brandkårens utryckningsväg. Slutligen kunde för allmänheten avsedda telefonappara-

ter, exempelvis i telefonkiosker, inbegripas i godkända alarmeringsanordningar under förutsättning att förbindelse kunde ernås utan förskottsbetalning. Vad beträffar landskommunerna uttalade riksbrandinspektören år 1951 i anledning av kommunindelingsreformen, att de anvisningar, som enligt ovan gällde för städer och jämförliga samhällen, i tillämpliga delar kunde tjäna till vägledning även för storkommunerna.

Sedan de nämnda anvisningarna tillkommo, har utvecklingen på tele-teknikens område kraftigt gått framåt. I samband härmed har tvekan uppstått angående innebörden av det i 10 § gällande brandstadga förekommande uttrycket »på annat lämpligt sätt träffa anordning, varigenom brandkåren kan av allmänheten alarmeras». En del städer ha på senare tid i samband med modernisering av brandförsvarets anläggningar hemställt om dispens från gällande bestämmelser härutinnan. Det råder viss osäkerhet med avseende på de krav som rimligen kunna ställas i fråga om såväl den tekniska utformningen som omfattningen av de offentliga anordningarna för den ingående alarmeringen. Brandtelegrafan i sin gamla form anses representera ett föråldrat system. I flera städer har man helt eller delvis ersatt eller kombinerat brandtelegrafan med hjälptelefon, som möjliggör talförbindelse ej endast till brandkåren utan även till polis, läkare, kommunala verk m. fl.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden har riksbrandinspektören år 1956 lämnat följande rekommendationer i fråga om brandalarmering. Utförande av ny offentlig anläggning för ingående alarmering bör ske på sådant sätt att möjlighet erhålles att från alarmeringsstället (hjelptelefonen) nå fullgod talförbindelse med alarmeringscentralen. Hjelptelefonskåpen böra vara så anordnade att å alarmeringscentralen automatiskt erhålles uppgift om det skåp, varifrån larmet kommer (indikering). Telefonskåpen böra i första hand vara utplacerade utefter de större trafikstråken och därvid särskilt utefter sådana, där genomgående trafik passerar. Vidare böra industri-, upplags-, hamnområden och liknande förses med hjelptelefonskåp i erforderligt antal. Vad beträffar den egentliga bostadsbebyggelsen bör det i regel vara tillräckligt att uppsätta hjelptelefonskåp invid de mera livligt frekventerade affärs- och kommunikationscentra inom denna. Viss hänsyn torde emellertid även böra tagas till bostadsområdets storlek. Slutligen har riksbrandinspektören uttalat, att den tidigare angivna gränsen 2 000 invånare för krav på brandtelegraf icke oväsentligt bör höjas med hänsyn dels till privattelefonens utomordentligt stora utbredning, dels till det förhållandet att ett modernt hjelptelefonssystem än så länge torde ställa sig kostsammare än en brandtelegrafanläggning, varvid dock bör beaktas att hjelptelefonanläggning erfarenhetsmässigt får sin största användning för tillkallande av polis, ambulans och läkare.

Brandlagsrevisionen anser att, oavsett SOS-tjänstens tillkomst, behovet av särskilda offentliga alarmeringsanordningar är beroende av allmän-

hetens tillgång till och möjlighet att utnyttja telefoner. I sådana områden, där de flesta byggnader äro försedda med privata telefoner och där människor tillika vistas dygnet runt, synes telefon vara tillfyllest såsom alarmeringsanordning. Dessa förhållanden råda framför allt inom områden med enbart bostadshus. Det får emellertid då förutsättas, att även personer som vistas utomhus, ha möjlighet att påkalla telefoninnehavarnas uppmärksamhet. I viss modern bebyggelse lär så icke alltid vara fallet.

För områden, där människor icke vistas hela dygnet, äro däremot de privata telefonerna icke tillfyllest. Icke heller kunna där befintliga offentliga telefonapparater, i kiosker eller annorstädes, tillgodose kraven på allmänhetens alarmeringsmöjligheter med mindre dessa apparater äro så konstruerade att förbindelse kan nås utan erläggande av förskottsavgift. Sistnämnda fråga är numera tekniskt löst i samband med konstruktion av samtalsautomater för rikssamtal. Dessa anläggningar äro emellertid dyrbarare än de sedvanliga samtalsautomaterna och placeras huvudsakligen på platser, där det föreligger behov för allmänheten av att kunna ringa rikssamtal. Härav följer att de offentliga apparaterna icke alltid uppställas på platser, där de bäst gagna alarmeringsintresset, och i vart fall icke i tillräckligt antal härför. Härtill kommer att dessa apparater enligt vad erfarenheten visar ofta äro obrukbara till följd av skadegörelse eller av andra orsaker.

För nu ifrågavarande områden, framför allt industri-, hamn- och upplagsområden, affärskvarter och större trafikstråk samt viss bostadsbebyggelse, erfordras sålunda alltjämt särskilda offentliga alarmeringsanordningar. Arten av dessa får bli beroende av de lokala förhållandena och av den tekniska och ekonomiska utvecklingen. I mindre samhällen äro tyfoner tillräckliga. I större samhällen, där effektivare anordningar erfordras, synas tills vidare riksbrandinspektörens år 1956 lämnade rekommendationer böra vara vägledande. Från åtskilliga håll har omvittnats, att brandtelegrafanläggningar av äldre typ äro kostnadskrävande och framför allt draga mycket personal för underhåll och kontroll. De ha även den nackdelen, att den som ger larm icke kan underrätta brandkåren eller alarmeringscentralen om brandens närmare belägenhet, art och omfattning. Differentierad uttryckning försvåras därigenom. En anläggning, som medger talförbindelse, är i dessa hänseenden överlägsen. Ehuru en sådan är relativt dyrbar måste beaktas, att den med hänsyn till det ovan sagda icke behöver anordnas på alla de platser inom en ort, där enligt äldre normer brandtelegrafskåp anses erforderliga, samt att den kan utnyttjas även av andra samhällsorgan än brandförsvaret. Nedlagda kostnader komma härigenom andra delar av samhällsverksamheten till godo och behöva blott till en del belasta brandförsvaret.

Eftersom genom den tekniska utvecklingen, ej minst på det trådlösa området, andra system än de nu tillgängliga kunna i framtiden visa sig

lämpligare, anser brandlagsrevisionen emellertid skäl föreligga att icke genom författningstextens utformning eller eljest nu förordade något visst system för de särskilda anläggningarna för ingående alarmering.

Beträffande möjligheten för kommun att allenast lita till privata telefoner för ingående alarm innehåller gällande brandstadga skilda bestämmelser för stad och därmed jämförligt samhälle samt för landsbygden. Medan sålunda 33 § 1 mom. brandstadgan för landsbygdens del allenast utsäger att brandordningen skall innehålla bestämmelser om de särskilda anordningar, som äro erforderliga för kommunens brandförsvar, innebär den för stad gällande 10 § ett åliggande för kommunen att träffa anordning, varigenom brandkåren kan av allmänheten alarmeras. Förekomsten av privata telefoner kan icke anses utgöra en sådan av kommunen träffad anordning, som avses i 10 § gällande brandstadga. Eftersom åtskilliga städer och därmed jämförliga samhällen finnas, där enligt gällande bestämmelser särskild alarmeringsanordning skulle erfordras men där enligt det ovan sagda de privata telefonerna få anses tillfyllest, blir för dylika kommuner en uppjukning av föreskrifterna erforderlig. Å andra sidan kunna i vissa landskommuner med hänsyn till befintligheten av industri- och upplagsområden o. s. v. förhållandena vara sådana att det är lämpligt att där anordna särskilda alarmeringsmöjligheter. I detta hänseende saknas sålunda skäl att bibehålla skilda bestämmelser för stad och land. I stället måste arten och omfattningen av bebyggelsen inom varje särskilt område vara avgörande, varvid det får ankomma på vederbörande kommuner att genom föreskrifter i brandordningen själva bestämma härom.

Den ingående alarmeringen är i förslaget till brandstadga behandlad i 10 § första stycket punkt 1). Angående vissa detaljfrågor hänvisas till den särskilda motiveringen till nämnda paragraf.

Brandalarmeringscentral

Med brandalarmeringscentral (brandac) förstås en ständigt bemannad plats, där meddelande om brand kan mottagas varje tid på dygnet och varifrån brandstyrkan snabbt kan alarmeras. Endast normalbrandordningen för stad och därmed jämställda samhällen innehåller uttryckliga bestämmelser om alarmeringscentral och ständig vakthållning. Motsvarande behov föreligger emellertid även för övriga kommuner. Också ha de flesta landskommuner på ett eller annat sätt sökt anordna brandalarmeringscentral. Man har därvid i mån av möjlighet förlagt centralen till sådana inrättningar, där ständig bemanning måste finnas för andra ändamål, exempelvis polistation, vattenverk, elverk, bilstation, industriföretag eller sjukvårdsinrättning. Emellertid äro förhållandena i många fall sådana, och detta gäller särskilt den egentliga landsbygden, att tillgång saknas till inrättning som har ständigt bemannad expedition av något slag. Man har i sådana fall nödgats

förlägga brandalarmeringscentralen till brandchefens eller annat brandbefäls bostäder eller till de manuellt betjänade telefonstationerna. År 1954 hade så skett i 240 respektive 275 landskommuner och municipalsamhällen samt i 24 respektive 31 städer och köpingar utan yrkesbrandkår.

Då brandcheferna och övrigt brandbefäl ej äro skyldiga att utan särskild ersättning hålla ständig bemanning vid brandalarmeringscentral i bostaden, en ersättning som tenderar att stiga, och då detta system förutsätter växling av brandalarmeringscentral mellan olika jourhavande befälhavare och därför innebär vissa nackdelar, har det ofta ansetts naturligt att förlägga brandalarmeringscentral för orter, som sakna andra möjligheter, till de manuella telefonstationerna, helst som det övervägande antalet anmälningar om utbruten brand såsom tidigare framhållits sker per telefon. Televerket har också på vissa villkor medgivit att brandalarmeringscentral, där andra möjligheter saknats, förlagts till manuellt betjäнад telefonstation. Detta system är dock behäftat med den nackdelen att åtskilliga manuellt betjänade stationer icke äro öppna dygnet runt. Därest extra öppet-hållning eller passning erfordras, måste kostnaderna härför bestridas av kommunen. Allteftersom automatiseringen fortskrider och den manuella betjäningen sålunda upphör, måste också televerkets åtaganden i fråga om denna form av brandalarmeringscentraler upphöra.

På grund härav framhölls under SOS-utredningen från brandförsvars-håll angelägenheten av att de tilltänkta *SOS-centralerna* kunde tjäna som brandalarmeringscentral för landsbygdens alla icke kasernerade brandkårer och sålunda tillkalla dessa kårers personal genom signal på ringklockor eller telefonapparater i bostäderna eller på arbetsplatserna eller genom signaler på tyfoner. Ehuru dylika åtgärder från SOS-centralernas sida skulle komma att innebära ordergivning och sålunda gå utöver deras principiella uppgift att vara blott förmedlingsorgan, förordade SOS-utredningen, trots vissa betänkligheter med hänsyn till risken för falsklarm genom felringning, att kommun som så önskade skulle få träffa avtal med televerket om skyldighet för SOS-central att utlösa brandlarm. Sedermera har utrustning konstruerats som eliminerar riskerna för falsklarm genom felringning. Också enligt de i 1956 års statsverksproposition lämnade direktiven för den modifierade SOS-organisation, som nu är under utbyggnad, skall organisationens uppgift i princip vara allenast att sätta den upp-ringande i förbindelse med hjälporganet. Därest huvudmännen för hjälporganen vilja ha servicen utökad t. ex. att även omfatta telefonvakt, bör televerket enligt samma direktiv stå till tjänst därmed, varvid kostnaderna dock få bestridas av vederbörande huvudmän. Sätillvida möter alltså icke hinder att SOS-centralernas uppgifter på brandförsvarets område utvidgas att mot ersättning av kommun avse även verksamhet såsom brandalarmeringscentral. Telestyrelsen har emellertid i skrivelse den 28 mars 1957

till brandlagsrevisionen uttalat, att SOS-central icke annat än i rena undantagsfall, där varje annan möjlighet att lösa frågan visat sig utesluten, bör fungera även som brandalarmeringscentral. Såsom skäl härför har styrelsen i skrivelsen anfört:

Under förberedelserna för inrättandet av de närmast aktuella SOS-centralerna ha emellertid framkommit synpunkter, enligt vilka en lösning, som innebär, att SOS-centralen fungerar som brandalarmeringscentral, av flera skäl måste anses olämplig. En brandac måste nämligen känna till släckningsområden, släckningsavtal, vattentäcker och körvägar (de två sistnämnda uppgifterna speciellt vid alarmering av främmande brandkår). I samband med alarmeringen har en brandac vidare att utfråga den alarmerande beträffande namn och adress, huruvida det gäller soteld eller annan eldsvåda, telefonapparatens nummer och eventuellt vilken brandkår som önskas alarmerad, avgöra om alarmeringen är allvarligt menad eller ej, utlösa larm, lämna orientering till brandbefälet och kontrollera, att brandkåren rycker ut, samt att alarmera polis och eventuellt ambulans.

I de fall en manuell telefonstation fungerat som brandac har alarmeringen avsett ett mycket begränsat område, stationsområdet, beträffande vilket telefonisterna ha god lokalkännedom. SOS-centralerna komma emellertid att betjäna relativt stora områden inrymmande ett stort antal telefonstationer. Såsom exempel kan nämnas att Göteborgs SOS-område för närvarande omfattar ett 100-tal telefonstationer utspridda över en areal, som ungefär är lika stor som Gotlands. SOS-telefonisternas lokalkännedom måste därför bli mycket begränsad. De kunna icke heller äga den fackmässiga kännedom om frågor i samband med brandalarmering som yrkesmän på brandväsendets område. SOS-telefonisten skulle få bedöma icke blott vilken brandkår, som skall alarmeras, utan även vilken omfattning utryckningen bör ha, detta säkerligen mången gång efter knapphändiga eller osammanhängande uppgifter från den alarmerande. Ansvaret för följderna av felaktig alarmering eller av andra åtgärder i samband med brandalarmering torde i realiteten komma att läggas på televerket, även om verket i träffat avtal fritagit sig och SOS-personalen från sådant ansvar. Vidare kan den vid utlösning av brandlarm via brandsignalfördelare nödvändiga orienteringen av brandmanskapet verka hindrande på expeditionen av andra inkommande 90 000-anrop. En SOS-central, som fungerar som brandac, löper också risk att blockeras av förfrågningar från allmänhet och press om brandplatsens läge m.m. till förfång för expeditionen av viktiga SOS-samtal. I de fall, då SOS-arbetet kommer att alternera med annan tjänstgöring, måste ett relativt stort antal telefonister vid varje telefonstation med SOS-central vara synnerligen väl insatta i detaljfrågor rörande brandalarmering, vilket i praktiken blir svårt att genomföra. Allt som allt ha dessa synpunkter lett fram till uppfattningen, att en förläggning av brandac till SOS-central för televerkets del måste anses olämplig.

I detta sammanhang må ock nämnas, att inom de områden, där SOS-centraler trätt i verksamhet, hittills endast en kommun på försök anlitat SOS-centralen som brandalarmeringscentral, vilket försök på grund av speciella förhållanden icke medgivit allmängiltiga slutsatser om verksamheten.

Vid överläggningar mellan telestyrelsen och brandlagsrevisionen år 1959 har styrelsen ytterligare anfört, att den med hänsyn till de tänkbara kon-

sekvenserna av en utvidgad verksamhet även på andra områden än brandförsvaret i princip alltjämt ställer sig restriktiv till brandalarmeringscentral å SOS-centralerna och därför icke vill stimulera kommunerna till denna lösning. Styrelsen ville för sin del förorda att kommuner, som ej själva ha någon möjlighet att inrätta brandalarmeringscentral, i första hand söka träffa avtal med annan kommun om utnyttjande av dess alarmeringscentral på sätt som redan i flera fall skett (se härom närmare i det följande). Endast i sådana undantagsfall, där även denna utväg saknas, exempelvis i vissa Norrlandsområden, ville styrelsen låta SOS-central tjäna som brandalarmeringscentral.

Brandlagsrevisionen finner för sin del att SOS-centralerna icke överallt eller i full utsträckning kunna tjäna som brandalarmeringscentraler för samtliga inom vederbörande område befintliga kommuner eller brandkårer. De av telestyrelsen anförda skälen synas dock icke tillräckligt vägande för att motivera en så restriktiv inställning som styrelsens. Sålunda erfordras icke att SOS-telefonisterna känna till vattentäkter och körvägar; ej heller behöva de utfråga den uppringande om vilken brandkår som önskas alarmerad eller avgöra om alarmeringen är allvarligt menad. Uppgift om brandens art torde oftast lämnas av den uppringande själmant och ej medföra särskilda svårigheter för telefonisten. Ytterligare kan SOS-centralen såsom brandalarmeringscentral befrias från en del uppgifter, om brandkåren vid därifrån utgåendet larm själv upprättar en tillfällig brandalarmeringscentral, bemannad av en å brandstationen kvarstannande borgarbrandman. Telestyrelsens betänkligheter med avseende på telefonisternas bristande lokalkännedom förlora i vikt om blott ett mindre antal av kommunerna inom SOS-området antagas behöva anlita SOS-centralen såsom brandalarmeringscentral. Slutligen är erfarenhetsmässigt antalet larm i sådana kommuner, som här kunna komma i fråga, mycket lågt, blott något tiotal per år, varför belastningen på SOS-centralen blir obetydlig och ej torde medföra hinder i expeditionen av övriga SOS-anrop.

Brandlagsrevisionen finner på grund av det anförda, att något större möjligheter än de av telestyrelsen medgivna böra öppnas för utnyttjande av SOS-centralerna såsom brandalarmeringscentraler. Denna fråga bör ses ur allmänt samhällsekonomiska synpunkter så, att de för samhället billigaste möjligheterna tillvaratagas, där det lämpligen kan ske. Principen för televerkets medverkan bör därvid vara att verkets merkostnader uttagas av kommunerna. Att ange några generella regler om de fall, i vilka SOS-centralerna böra kunna utnyttjas som brandalarmeringscentral synes icke möjligt. Frågan härom läser i stället böra prövas i det enskilda fallet med beaktande av de föreliggande särskilda omständigheterna. Vid de förhandlingar, som i detta avseende kunna komma att föras mellan televerket och vederbörande kommun, torde det vara lämpligt att utnyttja den sakkunskap, som representeras av länsstyrelsen och länsbrandinspektören.

Av den föregående framställningen framgår, att telefonautomatiseringen och andra förhållanden medfört svårigheter för kommunerna att anordna tillfredsställande brandalarmeringscentraler. På senare år ha därför försök gjorts att centralisera alarmeringen för flera kommuner till en gemensam brandalarmeringscentral, vanligtvis belägen i den av de anslutna kommunerna som har kasererad brandkår eller eljest ständig vakthållning. De på detta sätt uppkomna *brandkårskretsarna för fjärralarmering* bestå i regel av en stad med yrkesbrandkår jämte kringliggande landskommuner. Vid början av år 1957 hade ett 30-tal kretsar med omkring 100 anslutna kommuner organiserats. Ett år senare funnos sammanlagt omkring 50 kretsar med över 200 anslutna kommuner. De flesta kretsarna bestå av tätortskommunen samt en till tre anslutna landsbygdskommuner. Ett undantag utgör Ystad, som hade ej mindre än 13 anslutna kommuner. Denna utveckling har understötts av riksbrandinspektören och telestyrelsen. Därvid har framhållits såväl att önskemålet om utvidgad kommunal samverkan på brandförsvarets område tillgodoses som att kretsalarmeringscentraler underlätta SOS-centralernas verksamhet.

En av riksbrandinspektören år 1958 utförd preliminär undersökning utvisar, att antalet sådana kretsar i hela landet böra uppgå till omkring 200. I genomsnitt skulle kretsarna sålunda komma att omfatta fem kommuner, ehuru med hänsyn till ytvidd och befolkning både fler och färre måste komma ifråga. Varje SOS-central skulle med en sådan organisation få koppla larmsamtal till i medeltal fyra kretsalarmeringscentraler. Tekniskt sett föreligga numera goda möjligheter att, utan risk för falsklarm genom felringning, från en sådan kretscentral alarmera personalen vid de anslutna brandkårerna med användande av televerkets ordinarie trafikledningar. Den ingående alarmeringen per telefon till kretsalarmeringscentralen sker antingen direkt via numret 90 000 eller, där detta ännu ej införts, på ett särskilt telefonnummer, eller ock genom SOS-central, som sätter den uppringande i telefonförbindelse med alarmeringscentralen. För den utgående alarmeringen erfordras dels en för kretsen gemensam centralapparat på huvudstationen, dels inom de anslutna kommunerna vissa anläggningar på den automatiska telefonstationen å brandkårsorten. Centralapparaten torde draga en engångskostnad av omkring 1 000 kronor. Kommunernas engångsutgift för sina anläggningar uppgår till liknande belopp. Därtill komma vissa kvartalsavgifter. Utöver nu nämnda kostnader erlägga de anslutna kommunerna vanligtvis viss ersättning för den vakthållning, som finnes å huvudstationen. Denna ersättning varierar med antalet anslutna kommuner samt de enskilda kommunernas erfarenhetsmässiga larmfrekvens men torde uppgå till mellan 500 och 1 000 kronor per år, i något fall beräknad efter 25 öre per invånare.

Brandlagsrevisionen anser, att värdet av sålunda anordnade kretsalarmeringscentraler kommer att bestå även efter SOS-organisationens genom-

förande. Rätt betjänade komma kretscentralerna att ge de största möjligheterna till sakkunnig ordergivning och dirigering av brandkårer vid inkommet larm. Särskilt komma de att möjliggöra insats av den brandkår som inom kretsen men oberoende av kommungränserna ligger närmast brandplatsen. Redan med gällande lagstiftning finnas möjligheter för kommuner att träffa avtal om alarmeringssamverkan. Härom hänvisas till framställningen i femte kapitlet. I kommuner, där tillgång till ständigt bemannad expedition saknas, torde medverkan i alarmeringskrets med gemensam brandalarmeringscentral ställa sig billigare än något annat alarmerings-system av liknande effektivitet. Med reservationen att alarmeringskretsarnas områden i viss mån måste bli beroende av telefonnätets av näringsgeografiska förhållanden betingade utformning och därför icke alltid äro de ur brandförsvarssynpunkt lämpligaste, vill brandlagsrevisionen understryka fördelarna med den alarmeringsorganisation, som här frivilligt är under utbyggnad.

Med hänsyn till de tekniska möjligheter, som numera stå till buds, och för vilka i det föregående redogjorts, har brandlagsrevisionen övervägt att föreslå skyldighet för samtliga kommuner att vidtaga sådana åtgärder, att deras brandkår kan alarmeras från en ständigt bemannad alarmeringscentral. Då det emellertid visat sig att en utveckling på detta område för närvarande sker och då det är antagligt, att kommunerna ändock skola finna sådana åtgärder ekonomiskt fördelaktiga, anser sig brandlagsrevisionen sakna anledning att föreslå tvingande bestämmelser härom. Därjämte får icke förbises, att vissa kommuner — särskilt de vidsträckt norrländska — sakna möjligheter till kretssamverkan och att det för dem skulle ställa sig för dyrbart att själva anordna central med ständig bemanning annorledes än med anlitan av brandpersonalens telefoner eller andra möjligen befintliga anordningar; SOS-organisationens genomförande torde för deras vidkommande dröja. Härtill kommer att alltjämt åtskilliga manuellt betjänade telefonstationer icke hållas öppna hela dygnet.

Beträffande *brandalarmeringscentralers närmare organisation* har telestyrelsen framhållit önskvärdheten av att den utrustas med sådana telefonanordningar, att svar alltid erhålles på *ett* visst larmnummer, oavsett om anropen skola besvaras av flera alternerande jourhavande befattningshavare eller ej. Detta är ett intresse som föreligger ej blott då SOS-central skall förmedla larmsamtal utan även då allmänheten direkt skall per telefon larma brandkåren. I den mån ständigt bemannade kretsalarmeringscentraler införas, bortfaller problemet. Där brandalarmeringscentral måste anordnas i brandpersonalens bostäder, torde det ej kunna lösas på annat sätt än genom tillhandahållande av särskilda telefonapparater för brandlarm hos alla berörda befattningshavare med ett gemensamt nummer och med omkopplingsanordningar, så att jourhavande befäl kan mottaga larm

på detta nummer. Dylika särskilda larmtelefoner kunna också spärras för avgående trafik, något som är av vikt för effektiviteten och snabbheten i larmsystemet. Det äldre systemet med brandpersonalens olika privata telefonnummer angivna såsom larmnummer, vilka allmänheten haft att ringa upp i tur och ordning tills svar erhållits på något av dem, kan numera icke anses godtagbart.

Det har ifrågasatts huruvida vakten på en ständigt bemannad alarmringscentral, framför allt vid yrkesbrandkårer, behöver utgöras av brandmän. Man har därvid utgått ifrån att kostnaderna skulle bli avsevärt lägre därest kvinnliga telefonister i stället användes för denna uppgift, vilket ock sker vid några brandkårer. På vissa håll har man sökt en lösning, som innebär, att alla inom brandstationsområdet befintliga telefonapparater ljuda vid larm, varvid ingen särskild vakt skulle behöva avdelas utan den av personalen som befinner sig vid en sådan telefonapparat mottager samtalet. Systemet, som är betingat av de lokala förhållandena, lär emellertid vara relativt kostsamt. En annan utväg är att utnyttja partiellt arbetsföra för telefonvakttjänst.

Brandlagsrevisionen anser de här berörda frågorna föga ägnade för generella avgöranden. Det bör ankomma på de kommunala myndigheterna att med hänsyn till de lokala förhållandena göra de avvägningar som här erfordras.

Utgående alarmering

Även bestämmelserna i gällande brandstadga om utgående alarm äro olika för stad och land. Sålunda föreskriver 5 § brandstadgan, att borgarbrandkår i stad genom särskild anordning skall kunna inkallas till tjänst å varje tid av dygnet, samt 10 § punkt 2), att stad skall tillse att lämplig anordning finnes för inkallande av brandpersonalen. I normalbrandordningen rekommenderas för stadssamhälle, där yrkesbrandkår saknas, att brandchefen, vice brandchefen och samtliga medlemmar i borgarbrandkåren skola från brandalarmeringscentralen kunna alarmeras medelst elektriska alarmklockor i hemmen och å arbetsplatserna. För landsbygden gäller enligt 28 § brandstadgan, att borgarbrandkår och sådan frivillig brandkår, som gentemot kommunen åtagit sig att svara för brandsläckning, skola genom telefon eller annan anordning kunna inkallas till tjänst varje tid av dygnet, varjämte enligt stadgans 33 § 1 mom. i brandordningen skola införas bestämmelser om de särskilda anordningar, som äro erforderliga för kommunens brandförsvär. I normalbrandordningarna rekommenderas för landsbygdssamhällen membransändare — som ju ock tjäna den ingående alarmeringen — och elektriska alarmklockor, var för sig eller i kombination. Av de 758 landskommuner och municipalsamhällen, som år 1954 hade egen brandkår, hade 630 den utgående alarmeringen ordnad medelst tyfon, telefonsignalanläggning eller signalslinga, eller medelst kombination av dessa.

Brandlagsrevisionen anser utformningen av den utgående alarmeringen vara en i huvudsak teknisk fråga, som sammanhänger med brandkårsorganisation och befintliga anordningar för ingående alarmering m. m. Det kravet bör uppställas, att anordningarna äro sådana att personalen kan inkallas till tjänstgöring på en efter kommunens förhållanden rimlig tid. Det kan därför numera icke anses godtagbart, att brandkårspersonalen inkallas genom att varje befattningshavare i tur och ordning uppringes på sin privata telefon. Såsom ovan anförts ha ock flertalet landskommuner särskilda anordningar i form av tyfon, telefonsignalanläggning, signalslinga eller kombinationer härav. *Brandlagsrevisionen* föreslår därför i 10 § första stycket punkt 2) förslaget till brandstadga, att särskild anordning skall finnas även för inkallande av brandkårspersonalen till tjänstgöring. Med hänsyn till de skiftande förhållandena i olika kommuner och till den tekniska utvecklingen bör här lika litet som beträffande den ingående alarmeringen i författningstexten ges företräde åt någon viss anordning. Närmare anvisningar härom böra såsom hittills utarbetas av statens brandinspektion.

NIONDE KAPITLET

Brandsyn

Rådande förhållanden

Enligt 11 och 34 §§ brandstadgan skall allmän brandsyn å samtliga byggnader, upplag och andra anläggningar äga rum årligen. Den myndighet, som förvaltar brandförsvarets angelägenheter, må efter brandchefens hörande medge, att mindre eller avsides belägen byggnad eller annan anläggning icke skall omfattas av den allmänna brandsynen, varvid myndigheten tillika skall bestämma, om och huru ofta brandsyn å sådan anläggning skall ske. Sistnämnda undantagsbestämmelse, som gäller såväl stad som land, återfanns ock i 1923 års brandstadgas bestämmelser för landsbygden och avsåg där byggnad av obetydlig beskaffenhet eller byggnad belägen på ett avstånd av minst 1 000 meter från närmaste byggnad. Gällande brandstadga innebär enligt ordalydelsen rätt för myndigheten att bestämma att dylika anläggningar icke alls behöva bli föremål för allmän brandsyn.

De föreskrifter, för vilka nu redogjorts, gälla för alla kommuner. I kommun med yrkesbrandkår må enligt 11 § 4 mom. brandstadgan i brandordningen stadgas, att brandchefen äger för särskilda fall besluta, att byggnad, upplag eller annan anläggning icke årligen skall undergå brandsyn. Brandchefens beslutanderätt härutinnan kan begränsas i brandordningen. Normalbrandordningen gör också undantag för anläggning av industriell beskaffenhet och för särskilt eldfarliga anläggningar samt rekommenderar brandsyn i bostadshus inom stads centrala delar minst vart tredje år och eljest minst vart femte år. Enligt 11 § 4 mom. är brandchefens beslutanderätt å ena sidan ej begränsad till mindre eller avsides belägen byggnad eller annan anläggning men å andra sidan ej så vidsträckt att han äger helt medge befrielse från brandsyn (»icke årligen»), såsom fallet däremot torde ha varit enligt 1923 års brandstadga, vilken i motsvarande fall gav brandchefen rätt att bestämma vilka byggnader som skulle synas ävensom tiden härför.

I kommuner utan yrkesbrandkår, där 11 § 4 mom. brandstadgan ej är tillämpligt, strider en längre brandsynefrist än ett år mot brandstadgans föreskrifter, såvitt fråga ej är om mindre eller avsides belägen byggnad eller annan anläggning. Den för dylika byggnader och anläggningar avsedda undantagsbestämmelsen torde på sina håll ha en vidsträckt tillämpning. En av brandlagsrevisionen företagen undersökning av förhållandena i kom-

munerna år 1954 utvisar en längre brandsynefrist än ett år i följande antal kommuner utan yrkesbrandkår:

Brandsyneobjekt	Antal kommuner utan yrkesbrandkår med längre brandsynefrist än ett år
Industri och hantverk.....	11
Bostadsområde inom tätbebyggelse.....	46
Glesbebyggt område.....	154

I huvuddelen av dessa kommuner utgjorde brandsynefristen två år. En motsvarande undersökning samma år av kommuner med yrkesbrandkår utvisar, att brandsyn som regel där förrättades årligen inom industri och hantverk, vart tredje år i bostadsområde inom tätbebyggelse samt vart tredje eller vart femte år inom glesbebyggt område.

I detta sammanhang bör ock nämnas, att Stockholms stad erhållit sådan dispens från brandstadgans brandsynebestämmelser att allmän brandsyn — med undantag för av skorstensfejare utförd eldstadsbesiktning — all-nast omfattar eldfarliga inrättningar, varulager och upplag i enlighet med hos brandchefen förd och fortlöpande kompletterad förteckning över dessa. Dispensen sammanhänger bl. a. med den kostnadskrävande utökning av stadens brandbefäl, som skulle ha föranletts av allmän brandsyn å samtliga objekt. Stockholm har härigenom kunnat bibehålla den ordning som var rådande före 1944 års brandlagstiftning.

I fråga om brandsyneförrättare gälla liksom beträffande brandsynefris-terna skilda bestämmelser för kommuner med yrkesbrandkår samt övriga kommuner. I de förra må jämlikt 11 § 4 mom. brandstadgan i brandordningen stadgas, att brandchefen eller efter hans förordnande annan av brandbefälet ensam äger verkställa brandsyn samt att den del av brandsyn, som utgöres av s. k. eldstadsbesiktning, må i samband med sotning utföras av skorstensfejare. Dessa bestämmelser tillämpas i alla kommuner, där så lagligen kan ske, varvid de olika brandsyneobjekten enligt brandchefens bestämmande fördelas efter svårighetsgrad mellan brandförmän, brandmästare och brandchefer jämte med dem likställda befattningshavare. I kommuner utan yrkesbrandkår skall jämlikt 11 och 34 §§ brandstadgan brandsyn förrättas av en nämnd. I stad, köping och municipalsamhälle skall denna bestå av brandchefen eller efter hans förordnande annan av brandbefälet såsom ordförande, skorstensfejaren i sotningsdistriktet samt en av byggnadsnämnden förordnad person, vilken bör ha byggnadsteknisk utbildning. I landskommuner skall nämnden bestå av brandchefen eller efter hans förordnande av annan av brandbefälet såsom ordförande samt en eller två därtill lämpliga personer, som utses av den myndighet som förvaltar brandförsvarets angelägenheter. Där myndigheten indelat sådan kommun i flera brandsyonedistrikt, äger myndigheten utse lämplig person, som ej är brandbefäl, till ordförande i brandsyenenämnd. Brandförvarsutredningen framhöll att, om skorstensfejare funnes i landskommun, det givetvis vore

lämpligt att denne utsågs till ledamot i brandsynenämnd (betänkandet sid. 121). Så torde numera ock ske i de flesta kommunerna.

Förutom nämnda bestämmelser om skorstensfejare finnas vissa föreskrifter om särskilda sakkunnigas medverkan i brandsynearbete. Tillsyn å elektriska anläggningar behandlas i ett särskilt avsnitt nedan. Normalbrandordningen för städerna innehåller en föreskrift om att brandsynförrättare i särskilda fall, där så finnes erforderligt, må påkalla sakkunnigt biträde samt att ersättning till sakkunnig bestämmas av brandstyrelsen. Ägaren till den egendom, som blir föremål för brandsynen, kan icke enligt brandlagstiftningen förpliktas att gälda denna ersättning, vilken stannar på kommunen. Ehuru normalbrandordningarna för landsbygden sakna motsvarande bestämmelse, torde hinder icke möta att även i deras brandordningar införa motsvarande möjlighet att på kommunens bekostnad anlita sakkunnig. I brandordning kan icke stadgas skyldighet för kommunala befattningshavare utanför brandförsvaret, exempelvis inom byggnadsnämnden eller annat kommunalt organ eller verk, att ställa sig till förfogande såsom sakkunnig, utan dylik skyldighet måste framgå av de bestämmelser, som gälla för vederbörande befattningshavare. Beträffande länsbrandinspektörens ställning hänvisas till trettonde kapitlet. Intet hindrar att brandbefäl i annan kommun tages i anspråk såsom sakkunnig. Detta blir givetvis beroende av om överenskommelse kan träffas med vederbörande och med den kommun, där han är anställd.

Enligt hotellstadgan skola hotell och pensionat minst en gång årligen besiktigas av polismyndigheten till utrönande huruvida de i stadgan meddelade föreskrifterna till skydd mot brandfara äro i behörig ordning iakttagna. Där så prövas nödigt må polismyndigheten vid dylik besiktning anlita biträde av sakkunnig person. Det åligger hotellets eller pensionatets innehavare att gälda ersättning för besiktningen, inbegripet särskild kostnad för sakkunnig. Såsom sakkunnig anlitas brandchefen i orten eller länsbrandinspektören. Särskild besiktning å elektriska ljus-, kraft- och alarmledningar med tillhörande anordningar inom hotell och pensionat skall på hotellinnehavarens föranstaltande en gång varje år verkställas av sakkunnig, opartisk person. Kostnaden härför gäldas av hotellinnehavaren. Kontroll över att denne iakttager dessa bestämmelser sker därigenom att han skall avgiva intyg från besiktningsmannen både om den verkställda besiktningen och om att anmärkta bristfälligheter avhjulpts inom åtta dagar efter besiktningen.

Från skilda håll har anförts att brandsyn med nämnd är en alltför tungrodd och i förhållande till effektiviteten dyrbar organisationsform. Denna uppfattning har ock tagit sig uttryck i strävanden hos kommuner med ett fåtal heltidsanställda brandmän att få sin brandkår ansedd såsom yrkesbrandkår för att därmed kunna anordna enmansbrandsyn, ävensom i

Tabell 14. Brandsynekostnader år 1954

Kommuntyp	Brandsynekostnadens procentuella andel av:	
	totala nettokostnaden för brandförsvar	brandpersonal-kostnaden
Städer utan yrkesbrandkår, alla.....	1	1,7
med högst 6 000 inv.....	1,4	2,5
med 6 001—10 000 inv....	1	1,6
med över 10 000 inv.....	0,8	1,4
Köpingar utan yrkesbrandkår. landskommuner utan yrkesbrandkår, alla.....	1,7	3,4
med högst 3 000 inv.....	5,0	12,4
med 3 001—4 000 inv.....	4,7	12,6
med 4 001—6 000 inv.....	4,7	12,8
med över 6 000 inv.....	5,2	12,6
med högst 4 000 inv.....	5,5	11,8
med över 4 000 inv.....	4,7	12,7
	5,3	12,2

gjorda framställningar om sådan dispens från brandstadgan att utbildade skorstensfejare skulle bli behöriga att oberoende av brandkårens karaktär förrätta eldstadsbesiktning såsom brandsyn.

I de städer och köpingar, som år 1954 icke hade yrkesbrandkår, utgjorde de särskilda kostnaderna för brandsyn nämnda år sammanlagt omkring 150 000 kronor av en total nettokostnad för brandförsvar av omkring 11 miljoner kronor. Den genomsnittliga brandsynekostnaden, som var i stort sett likartad i köpingarna och borgarbrandkårsstäderna, uppgick år 1954 till 925 kronor. I landskommunerna utgjorde de särskilda brandsynekostnaderna år 1954 sammanlagt omkring 1,21 miljoner kronor av en total nettokostnad för brandförsvar av cirka 24 miljoner kronor. Genomsnittskostnaden var för dem omkring 1 500 kronor. Brandsynekostnaderna åskådliggöras i *tabell 14*.

För städernas del synes enligt tabell 14 brandsynekostnadernas andel av brandförsvarskostnaderna minska med städernas storlek, vilket förefaller än tydligare, om köpingarna medtagas i samma grupp som de minsta städerna. Emellertid märkes i detta sammanhang, att de större städerna och köpingarna med borgarbrandkår — liksom även de största landskommunerna — regelmässigt ha ett eller flera heltidsanställda brandbefäl. Den del av lön m. m., som för dessa befäl belöper å deltagande i brandsyn, är icke redovisad såsom särskild brandsynekostnad, vilket hade erfordrats för en rättvisande jämförelse. De relativt låga genomsnittskostnaderna för brandsyn såväl i städer och köpingar som i landskommuner förklaras sannolikt delvis också av att brandsynen icke alltid sker helt i enlighet med brandstadgans föreskrifter. Det förekommer sålunda att brandsyn förrättas av allenast en person, brandbefäl eller skorstensfejare, samt att

den eller de övriga synenämndsledamöternas medverkan är endast formell. Likaså förekommer att ledamöterna mellan sig fördela de objekt, som på en viss plats skola bli föremål för brandsyn. Brandsynekostnaderna torde sedan år 1954 ha blivit avsevärt högre än som framgår av de ovan redovisade uppgifterna. Dels har landsbygdens personal sedan nämnda år fått en fastare organisation, vilket medfört ökad personalkostnad, dels har det blivit allt vanligare att utöver traktamentsersättning även gottgörelse för förlorad arbetsförtjänst utgår till nämndledamöterna. Härtill kommer, att skorstensfejare, utöver ersättning för ledamotskap i brandsynenämnd, av kommunen erhåller årsarvode för vissa andra uppgifter inom brandsynarbetet.

Brandsynens omfattning

I brandlagsrevisionens direktiv hänvisas särskilt till frågan om möjligheten att även i vissa landskommuner tillämpa den för stad med yrkesbrandkår enligt 11 § 4 mom. gällande brandstadga medgivna befrielsen från årlig brandsyn å byggnad, upplag eller annan anläggning. Vid de överläggningar, som brandlagsrevisionen hållit med myndigheter och sammanlutningar, ävensom i yttranden till revisionen, har framför allt brandsynen i bostadsbyggnader uppmärksamats. Det har framhållits, att kraven på brandsyn i dessa, åtminstone på landsbygden där undantagsmöjligheten enligt 11 § 4 mom. brandstadgan saknas, äro alltför stränga. I bostadsbyggnader, som mera sällan förändras i konstruktion och användning, borde enligt denna åsikt tillsynen av brandsäkerheten främst ske i samband med byggnadens uppförande samt säkerställas genom brandchefens medverkan i byggnadsnämnden. Den allmänna brandsynen behövde då icke ske årligen i dessa objekt. Eftersom även i dem förändringar likväl kunna komma till stånd, exempelvis genom inrättande av garage, hemindustri och dylikt, och detta i vissa fall t. o. m. utan att det kommer till byggnadsnämndens eller brandchefens kännedom, borde dock en återkommande brandsyn ske även där, t. ex. vart tredje eller vart femte år. Vidare har föreslagits, att brandsyn borde ske efter riskklasser, baserade på byggnadernas och anläggningarnas ändamål och beskaffenhet; i särskilt brandfarliga byggnader och anläggningar borde därvid brandsyn ske minst en gång om året, medan i bostadsbyggnader, villor och annan mindre brandfarlig bebyggelse fristen kunde utsträckas. Det borde ankomma på brandchefen att handha bebyggelsens inordnande i riskklasser.

Brandlagsrevisionen vill, innan förslaget om brandsyn efter riskklasser närmare behandlas, något beröra vissa andra faktorer som kunna påverka bestämmandet av brandsynefristerna. I första hand märkes här avvägningen mellan släckande och förebyggande brandförsvar. Såsom ovan anförts gör gällande brandstadga härutinnan skillnad mellan kommuner med och

kommuner utan yrkesbrandkår, en skillnad som f. ö. numera blivit allt svårare att upprätthålla. Tanken synes emellertid här vara att brandsyn icke behöver ske så ofta i orter, där en slagkraftig brandkår snabbt kan ingripa mot utbruten brand. Risken för varje utbruten brands spridning är dock större i tätorter, vilket alltså å andra sidan talar för kortare brandsynefrist till förebyggande av brands uppkomst. I allmänhet möter uppfattningen, att man på landsbygden måste lita mer till förebyggande brandförsvar, eftersom de långa avstånden oftast medföra, att släckningen ej kan bli tillräckligt effektiv för den byggnad eller anläggning, där branden utbrutit. Gränsdragningen mellan kommun med yrkesbrandkår och annan kommun är i detta hänseende mindre lycklig, eftersom åtskilliga borgarbrandkårer kunna vara tillräckligt effektiva och snabba medan en yrkesbrandkår inom sin kommun kan ha alltför långa avstånd till brandplatserna. Brandlagsrevisionen finner nu anförda synpunkter leda till i princip samma brandsynefrister för byggnader och anläggningar av samma art, oberoende av om dessa äro belägna i stad eller på landet, i tätort eller i glesbebyggelse. I detta hänseende kunna sålunda givas gemensamma bestämmelser för alla kommuner.

I två av de riksdagsmotioner (I: 316 och II: 396/1953), som åberopas i brandlagsrevisionens direktiv, anfördes att det borde övervägas i vad mån det förebyggande brandförsvaret vore tillfredsställande ordnat med hänsyn till brandskadornas art och fördelning. Eftersom syftet med brandsyn bl. a. är att i möjligaste mån söka undanröja orsakerna till brands uppkomst och spridning, kan en anpassning av brandsynen efter brandskadornas art och fördelning tänkas ske mot bakgrunden av den känedom som föreligger eller kan vinnas om de olika brandorsakerna. Tillgänglig statistik ger vid handen att två brandorsaker äro framför övriga särskilt framträdande i fråga om såväl antalet bränder som skadornas storlek, nämligen orsakerna eldstad med tillhörande rökgång samt elektricitet. Beträffande den sistnämnda, som behandlas för sig i ett särskilt avsnitt nedan, må i detta sammanhang blott förutskickas, att det icke visat sig möjligt att av föreliggande statistiskt material draga några säkra slutsatser om vilken brandsynefrist som är lämplig för elektriska anläggningar.

Vad sedan gäller orsaken eldstad med rökgång så är den särskilt beaktad genom bestämmelserna om sotning och sotningsfrister. Sotningsfristerna behandlas för sig i följande kapitel, där brandlagsrevisionen föreslår i princip samma frister i alla kommuner och en maximifrist om två år. Där sotningen utföres av skorstensfejare åligger honom enligt gällande brandstadga att sorgfälligt undersöka, huruvida å eldstad, mur, rör, tak, skorsten och dylikt finnes felaktighet, som kan medföra brandfara. Äger skorstensfejaren ej själv meddela föreläggande om rättelse vid brandsyn å eldstäder m. m., är han skyldig att ofördröjligen underrätta brandchefen

om upptäckta felaktigheter och iakttagna missförhållanden. Brandlagsrevisionen, som i följande kapitel föreslår att sotning genom utbildad skorstensfejare i princip skall ske i alla kommuner, utgår ifrån att skorstensfejarens nämnda undersöknings- och underrättelseplikt skall bibehållas. Tillsynen å eldstäder och rökgångar kommer därigenom att enligt förslaget utövas av därtill sakkunnig personal i alla kommuner och på de tider, som följa av sotningsfristerna, d. v. s. åtminstone vart annat år men för de flesta eldstäder och rökgångar betydligt kortare tid.

Brandorsakerna kunna, förutom genom sin inbördes betydelse, inverka på frågan om brandsynefristerna genom sin lokala fördelning i landet. Av en brandgeografisk undersökning, för vilken närmare redogöres i operationsanalysen, kan härutinnan inhämtas bl. a. följande. Soteldar äro på landsbygden vanligast förekommande i Älvsborgs, Värmlands, Kopparbergs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Åskbränder äro särskilt vanliga i ett bälte, som från Bohuslän och Halland sträcker sig åt sydost över sydsvenska höglandet till Kalmar län och Blekinge. Även för övriga brandorsaker kunna lokala variationer iakttagas. Denna statistik är grundad på länen såsom enheter. Emellertid kunna avsevärda lokala variationer förekomma inom länen. Skälen till variationerna mellan en brandorsaks frekvens i skilda län eller områden låta sig icke entydigt fastställas; i vissa fall kan en brandorsak ha samma betydelse i två län ehuru andelstalen för densamma till följd av andra orsakers dominans kunna vara olika. Det är sålunda icke möjligt att på grundval av kännedomen om brandorsaksgeografin föreslå generella likartade föreskrifter för vissa landsdelar. Brandlagsrevisionen har i stället sökt utforma brandsynebestämmelserna så, att de inom sin ram rymma de särskilda åtgärder och föreskrifter, som kunna föranledas av brandorsakernas statistiskt och erfarenhetsmässigt kända växlande betydelse i skilda delar av landet. I enlighet härmed bör det ock i första hand ankomma på kommunerna att bestämma om nämnda åtgärder och föreskrifter.

Brandlagsrevisionen anser, att en rationellare användning av de för brandsynarbetet tillgängliga resurserna kan vinnas, om de olika byggnadernas och anläggningarnas brandfarlighet i större utsträckning än f. n. lägges till grund för bestämmande av synefristerna. I kommuner med yrkesbrandkår har med stöd av gällande bestämmelser en sådan uppdelning redan kommit till stånd. Brandlagsrevisionen föreslår, att detta nu blir regel för alla kommuner. En uppdelning av byggnader och anläggningar i riskklasser bör ske med utgångspunkt dels från faran för brands uppkomst och spridning, dels ifrån en eventuell utbruten brands risker för liv och egendom. Därvid böra vissa objekt, där brandfaran eller skaderisken är särskilt framträdande, bli föremål för en med jämnt tidsmellanrum åter-

kommande brandsyn. Resurserna kunna härigenom koncentreras på dessa objekt. För övriga byggnader och anläggningar, främst huvuddelen av alla bostadshus, föreslår brandlagsrevisionen, att de bli föremål för särskild brandsyn, när så av speciella skäl erfordras. För dem är eljest enligt brandlagsrevisionens mening den tillsyn tillfyllest, som skall ske i samband med sotning som utföres av skorstensfejare.

Den med jämna mellanrum återkommande brandsynen, som brandlagsrevisionen i 11 § 2 mom. förslaget till brandstadga benämner *regelbunden brandsyn*, bör ske *årligen* å i huvudsak följande objekt:

1) Byggnader och anläggningar, som på grund av i dem bedriven verksamhet medföra särskild fara för brands uppkomst och spridning; sålunda där brandfarliga varor i större mängd, utöver husbehov, användas, bearbetas eller förvaras eller där arbetsprocessen är av särskilt brandfarlig natur. Hit böra räknas vissa hantverk, småindustrier, upplag och lagerlokaler.

2) Byggnader och anläggningar, där en brand kan medföra särskild fara för liv, d. v. s. främst byggnader, där ett större antal människor äro samlade: hotell, pensionat, sjukhus, sjukhem, internat, barnhem, ålderdomshem, varuhus, utställningslokaler, teatrar, biografier och övriga samlingslokaler, fängelser, militära anläggningar samt trähus i tre eller flera våningar.

3) Alla större industrier, varmed bör förstås sådana med minst femtio anställda.

Regelbunden brandsyn med längre frist än ett år — allt efter objektens art och övriga omständigheter *från två till fyra eller fem år* — bör ske å bl. a. följande byggnader och anläggningar:

1) Vissa av de ovan nämnda objekten, där av särskilda skäl årlig brandsyn icke erfordras.

2) Skolor och kyrkor.

3) Lantbrukets ekonomibyggnader, i den mån de ej enligt ovan böra bli föremål för årlig brandsyn. Här synes i allmänhet en frist om tre eller fyra år lämplig. Det är främst de elektriska installationerna, som i dessa byggnader påkalla uppmärksamhet.

De nu antydda principerna för bestämmande av vilka objekt som enligt förslaget skola bli föremål för regelbunden brandsyn och av brandsynfristernas längd kunna enligt brandlagsrevisionens mening icke lämpligen angivas i författning. Allt eftersom förhållandena växla och erfarenheter vinnas kan det bli aktuellt att nya typer av byggnader eller anläggningar måste bli föremål för regelbunden brandsyn eller att andra kunna utmönstras ur samma grupp. Likaså kan fristen för en viss kategori behöva förkortas eller förlängas. Brandlagsrevisionen föreslår därför att det får ankomma på statens brandinspektion att med ledning av här angivna principer till brandsyneför rättarnas ledning uppgöra en sammanställning

av de typer av byggnader och anläggningar som — med olika brandsynfrister — böra bli föremål för regelbunden brandsyn. Denna sammanställning bör kompletteras eller ändras, när vunna erfarenheter så kräva.

Inom kommunerna bör det ankomma på brandchefen att, så som f. n. sker i Stockholm, fortlöpande föra en förteckning över de byggnader och anläggningar, som skola synas regelbundet. Därvid förfäres lämpligen så, att den förteckning över fastigheterna i kommunen, som enligt 13 § 2 mom. och 36 § 2 mom. gällande brandstadga skall finnas och förvaras hos brandchefen och som enligt förslaget bör bibehållas, uppställas så att ifrågavarande brandsyneobjekt sammanföras i grupper allt efter tillämplig brandsynfrist. Vid denna indelning av brandsyneobjekten skall statens brandinspektions sammanställning tjäna till ledning. Där fristen för en viss anläggning eller en viss typ av byggnader ändras, behöver ifrågavarande objekt i förteckningen blott överföras till sin nya grupp. Eftersom regelbunden brandsyn enligt förslaget blott kommer att omfatta en mindre del av kommunens byggnader och anläggningar, behöver förändret av förteckningen icke bli betungande. Sedan den grundligare inventering som kan erfordras vid systemets ikraftträdande genomförts, kan man räkna med att brandchefen får kännedom om de flesta skedda förändringar och nytillkomna risker genom sitt samarbete med byggnadsnämnden, genom anmälningar och remisser från andra myndigheter, försäkringsgivare och enskilda samt genom de underrättelser som skorstensfejare är skyldig att lämna. I många fall lär brandchefens och brandbefälets lokalkännedom vara tillräcklig upplysningskälla. Här märkes, att de flesta brandordningar enligt mönster av normalbrandordningarna ålägga husägare och lägenhetsinnehavare att, vid risk av bötesstraff, göra skriftlig anmälan till brandchefen, när industriell inrättning av eldfarlig art anordnas, undergår avsevärd förändring eller borttages. Då det önskade syftet torde vinnas utan sådan anmälningsskyldighet, vilken f. ö. stundom kan strida mot vad i 1 § andra stycket förslaget till brandstadga föreskrives om brandordningsinnehåll, synes behov av en sådan brandordningsföreskrift, vars överträdande sällan eller aldrig beivras, knappast vidare föreligga.

Av skäl som nyss angivits upptager författningsförslaget icke några bestämmelser om brandsynfristernas längd. Avsikten är att brandinspektionens anvisningar här skola vara vägledande, ehuru smärre avvikelser kunna föränledas av lokala förhållanden. Brandstadgans tystnad på denna punkt bör däremot icke tagas som skäl för att helt frångå årlig brandsyn å de brandfarligare objekten eller för att bestämma en brandsynfrist, som avsevärt överstiger de frister brandlagsrevisionen här antytt.

Ej heller innehåller förslaget motsvarigheter till gällande brandstadgas föreskrifter om bestämd tid för allmän brandsyn. Brandlagsrevisionen föreslår, att brandsynförrättare skola äga att vid utförande av regelbunden brandsyn förfara på det sätt som härutinnan är effektivast. Liksom f. n.

kan därvid tiden för sådan brandsyn i förväg kungöras eller bestämmas i brandordningen.

Särskild brandsyn skall enligt förslaget liksom hittills äga rum, när brandchefen finner erforderligt. Sådan brandsyn kan avse alla byggnader och anläggningar inom kommunen, sålunda även sådana, som äro upptagna på förteckningen för regelbunden brandsyn. Det ankommer på brandchefen att på eget ansvar avgöra, om förhållandena i visst fall äro sådana, att särskild brandsyn är påkallad. Brandlagsrevisionen föreslår i följande avsnitt, att all brandsyn i princip skall förrättas av brandchefen eller annat brandbefäl eller, såvitt avser eldstäder m. m., skorstensfejaren ensam. Jämfört med de fall, där f. n. brandsynenämnd skall finnas, blir särskild brandsyn därför enligt förslaget en smidigare och för kommunen mindre kostsam förrättning, särskilt om den kan kombineras med regelbunden brandsyn i närliggande objekt. Brandlagsrevisionen anser att följande fall av särskild brandsyn böra särskilt påpekas:

1) När ett nybyggt hus tagits i bruk och inflyttning skett föreligger ofta behov av kontroll å säkerhetsanordningar, redskap, dörrar, förekomsten av brännbart emballage m. m. Särskilt om det gäller sådana byggnader, som icke bli föremål för regelbunden brandsyn och kanske ej heller för sotning, är en sådan nybyggnadsbrandsyn av betydelse.

2) Byggnader och anläggningar, som till följd av undantagsbestämmelser ej sotas av skorstensfejare utan genom fastighetsägarens eller innehavarens försorg, bli icke föremål för skorstensfejarens tillsyn och ej heller för någon brandsyn, om de ej äro upptagna å förteckningen. I dessa fall erfordras särskild brandsyn, som kan ske stickprovsvis eller med längre tids mellanrum. Även vissa byggnader, som sakna eldstad och därför icke besökas av skorstensfejaren och som ej skola synas regelbundet, kunna behöva bli föremål för särskild brandsyn.

3) När skorstensfejare i enlighet med sin i 20 § förslaget till brandstadga fastslagna skyldighet underrättat brandchefen om iakttaget missförhållande, kan särskild brandsyn vara påkallad.

4) Då brand eller brandtillbud förekommit liksom efter soteld eller blixtnedslag bör särskild brandsyn komma till stånd.

Såsom *eldstadsbrandsyn* betecknar brandlagsrevisionen i 11 § förslaget till brandstadga undersökning, huruvida å eldstad, mur, rör, skorsten och tak samt därtill hörande byggnadsdelar finnes felaktighet, som kan medföra brandfara, samt huruvida efter föregående brandsyn eldstad, rökgång eller ventilations- eller avgasrör anordnats, borttagits eller ändrats. Det är sålunda här fråga om samma undersökning, som jämlikt 20 § förslaget till brandstadga skall utföras av skorstensfejaren vid föreskriven sotning. Denna undersökning kommer, som här ovan anförts, att ske på de tider, som följa av sotningsfristerna, d. v. s. i allmänhet åtminstone vart annat år och i många fall mycket oftare. Av 11 § 3 mom. förslaget till

brandstadga framgår att eldstadsbrandsynen kan utföras av brandchefen eller annat brandbefäl ensam, av brandsynenämnd eller ock av skorstensfejaren. I de två förstnämnda fallen, vilka torde bli mindre vanliga, erfordras icke en ständigt återkommande syn, eftersom under alla förhållanden skorstensfejaren jämlikt 20 § förslaget till brandstadga skall göra sin undersökning i samband med föreskriven sotning och underrätta brandchefen om därvid iakttagna felaktigheter och missförhållanden. I dessa fall är alltså tillfyllest att eldstadsbrandsynen sker när brandchefen finner erforderligt. I det sistnämnda fallet åter, då eldstadsbrandsynen enligt brandordningen utföres av skorstensfejaren, bör den givetvis, såsom f. n. i städer med yrkesbrandkår, av praktiska skäl ske i samband med föreskriven sotning. Erfordras i detta fall eldstadsbrandsyn mellan de föreskrivna sotningsförrättningarna, må brandchefen uppdraga åt skorstensfejaren att göra särskild eldstadsbrandsyn.

Den nu föreslagna ordningen innebär, att regelbundet återkommande fullständig brandsyn icke vidare kommer att ske i bostadshus i allmänhet. I den mån sådana byggnader sotas genom skorstensfejarens försorg, vilket enligt förslaget blir det vanliga i hus med eldstäder i alla kommuner, bli de emellertid föremål för skorstensfejarens ständigt återkommande undersökning och tillsyn i förening med skyldigheten att för brandchefen anmäla felaktigheter och missförhållanden.

Brandsyneförrättare

Av den tidigare lämnade redogörelsen framgår, att brandsyn enligt gällande brandstadga kan förrättas av brandsynenämnd eller av brandbefäl och skorstensfejare ensamma. Möjligheten till enmansbrandsyn är avhängig icke av vederbörandes kompetens utan av den kommunala brandkårens art.

Frågan om nämndbrandsyn eller enmansbrandsyn har av länsstyrelsen i Malmöhus län upptagits till principdiskussion i ett till brandlagsrevisionen avgivet yttrande. Enligt länsstyrelsen vore nämndsystemet möjligen bättre om man befarade att en ensam syneförrättare — som kanske särskilt i mindre kommuner icke stode helt fri mot vissa fastighetsägare — skulle kunna obehörigt påverkas. Häremot kunde emellertid invändas att besiktning kunde ske såsom enmansförrättning och att på många andra områden tillsyn utövades av ensamma förrättningsmän; enmanssystemet borde i allt fall vara billigast. Länsstyrelsen hade vid sitt sysslande med dessa frågor — främst i samband med försök att anlita elektriska installatörer såsom synemän — allt mer funnit det naturligt, att synemän borde vara oberoende i förhållande till fastighetsägarna. Brandbefäl eller annan ledamot av synenämnd, som i sin huvudsyssla vore ekonomiskt beroende av ett stort antal fastighetsägare i kommunen, torde enligt länsstyrelsens mening ha mycket svårt att vara objektiv i syneverksamheten.

Syftet med nämnd för brandsyn är bl. a. att såvitt möjligt skapa garanti dels för att fastighetsägare och andra icke utsättas för mera ingripande och dyrbara åtgärder än vad som med en sakkunnigt utförd rimlig avvägning mellan risker och kostnader kan åstadkommas, dels för att kravet på godtagbar säkerhet icke eftersättes genom obehörig påverkan på brandsyneförrättare. Där syneförrättare är en inom brandförsvaret heltidssysselsatt person, föreligger knappast någon risk för obehörig påverkan. Även eljest måste förutsättas, att brandbefäl och andra till brandsyneförrättare utsedda personer icke tagas bland sådana som kunna befaras vara mottagliga för ovidkommande skäl. Något fall, där sådan påverkan förekommit, är icke bekant. *Brandlagsrevisionen* anser att denna synpunkt icke behöver tillmätas någon betydelse i den praktiska tillämpningen eller vid bedömandet huruvida enmansbrandsyn lämpligen kan förekomma i större utsträckning än f. n.

Vad angår risken för att en ensam brandsyneförrättare skall föreskriva felaktiga eller onödigt ingripande åtgärder så är denna risk givetvis beroende av förrättningsmannens kompetens för sin uppgift. I kommuner, där brandsyneföremål av mera invecklad eller speciell beskaffenhet förekomma, har brandchefen och kanske även underlydande brandbefäl merendels erforderlig kompetens. I kommuner, där så icke är fallet, äro å andra sidan svårigheterna större att få kompetenta brandsynerämsledamöter till brandbefälens hjälp. Härtill kommer, såsom anförts i en framställning från en landskommun till brandlagsrevisionen, att de personer som äro lämpliga för sådant uppdrag ofta icke kunna ställa sig till förfogande på grund av bristande tid. I detta hänseende föreligger icke medborgerlig plikt. De flesta åtgärder av mera ingripande eller kostnadskrävande art, vilka kunna bli föremål för brandsynebeslut, avse ändring i byggnad eller anläggning. Brandlagsrevisionen föreslår i det följande, att byggnadsnämnden skall beredas tillfälle att yttra sig, innan brandsyneföreläggande meddelas om sådan åtgärd, som innebär väsentlig ändring av byggnad eller för vilken erfordras byggnadslov. Härigenom skapas en viss garanti för att oriktiga eller onödiga åtgärder icke krävas av brandsyneförrättare. Ovan har nämnts, att brandsyn emellanåt sker såsom enmansförrättning även i fall, där nämnd rätteligen skulle medverka. Några praktiska olägenheter av detta förfaringsätt ha icke försports.

Brandlagsrevisionen föreslår på grund av de sålunda anförda skälen och då brandsyneföreläggande icke enligt förslaget, lika litet som i gällande rätt, kan ske vid vite eller gå i omedelbar verkställighet, att brandsyn i princip skall ske såsom enmansförrättning. För att även i landskommunerna underlätta ett sådant system föreslår brandlagsrevisionen i femtonde kapitlet en viss förbättring av brandbefälens utbildning. Enmansbrandsynen bör nämligen med undantag för eldstäder m. m. i princip utföras av brandchefen eller efter hans förordnande av annan av brandbefälet. Med den reducering av den regelbundna brandsynen, som brandlagsrevisionen före-

slår, böra kommunens brandbefäl väl medhinna brandsyneförrättningarna. Såsom f. n. sker i städer med yrkesbrandkår bör brandchefen fördela de olika brandsyneobjekten efter svårighetsgrad allt efter den underlydande befälspersonalens utbildning och erfarenhet. I vissa kommuner torde ej andra än brandchefen och vice brandchef med samma utbildning som den för brandchefen bestämda kunna komma i fråga såsom brandsyneförrättare.

För att likväl möjliggöra för kommun att där så av särskilda skäl finnes önskvärt tillsätta brandsynerämnd föreslår brandlagsrevisionen, att det i brandordningen må bestämmas, att brandsyn skall förrättas av nämnd, bestående av brandchefen eller efter hans förordnande annan av brandbefälet såsom ordförande samt en eller två därtill lämpliga personer, som utses av brandstyrelsen. Trots de härav föranledda ökade kostnaderna kan det tänkas att man på sina håll anser ett sådant system vara av principiella eller andra skäl önskvärt, och valfrihet bör därför föreligga. Att märka är dock att brandchefens behov av sakkunnig hjälp kan tillgodoses i den enklare formen att sakkunnigt biträde anlitas för vissa brandsyneuppgifter, varvid biträdet icke blir ansvarigt såsom syneförrättare. Då nämnd anses erforderlig, utgör förslaget ej hinder för att flera nämnder utses inom en kommun. Till skillnad mot gällande brandstadgas bestämmelser angående landsbygden skall dock alltid ordföranden vara brandbefäl.

Brandlagsrevisionen anser att brandsyner såsom en av de viktigaste grenarna inom brandförsvaret i princip bör ske under brandchefens ledning. Denna åsikt ligger till grund för förslagen om att brandchefen skall bestämma i vilken utsträckning underlydande befäl må förrätta brandsyn och om att brandchefen eller efter hans förordnande annan av brandbefälet alltid skall vara ordförande i brandsynerämnd, där sådan tillsättes. Likaså skall det ankomma på brandchefen att bestämma om särskild brandsyn erfordras.

Brandlagsrevisionens förslag innebär att utbildad skorstensfejare skall finnas i alla kommuner. På grund härav föreslår brandlagsrevisionen att den nu i yrkesbrandkårsstäder föreliggande möjligheten att uppdraga eldstadsbrandsyner åt skorstensfejaren införes för alla kommuner. Härigenom kan skorstensfejarens kompetens och lämplighet för uppgiften bli föremål för särskild prövning i varje kommun för sig, varvid kommunen i brandordningen kan bestämma att eldstadsbrandsyner skall förrättas av distriktets skorstensfejare i samband med föreskriven sotning. Av praktiska skäl synes denna ordning bli den vanligast förekommande. I behörigheten att förrätta brandsyn ingår utfärdande av förelägganden och föranstaltande om efterbesiktning enligt 12 § förslaget till brandstadga.

Sammanfattningsvis föreligga sålunda enligt förslaget följande möjligheter när det gäller bestämmande av brandsyneförrättare, nämligen att all brandsyn förrättas av brandchefen och av honom därtill förordnat

brandbefäl eller ock jämlikt brandordningen av brandsynenämnd, eller vidare att eldstadsbrandsyn jämlikt brandordningen förrättas av skorstensfejaren i samband med föreskriven sotning och all övrig brandsyn antingen av brandchefen och brandbefäl eller ock av brandsynenämnd. Av brandordningen måste klart framgå vilka bestämmelser härom som gälla för kommunen, så att det kan avgöras huruvida brandsyneförrättningar och brandsynebeslut äro formellt riktiga.

Tillsyn å elektriska anläggningar

Tidigare har nämnts, att elektriciteten är en av de viktigare brandorsakerna. Enligt riksbolagens gemensamma statistik orsakas omkring en femtedel av registrerade bränder härav. Läns- och häradsbolagens statistik, som främst omfattar landsbygden, redovisar emellertid en betydligt lägre andel, medan å andra sidan åskan där svarar för omkring halva antalet bränder. Tillsynen å elektriska anläggningar är ock föremål för speciella föreskrifter.

I gällande brandstadgas brandsynebestämmelser framhålles särskilt, att vid brandsyn nogga skall undersökas, huruvida å elektriska anläggningar med därtill hörande ledningar finnes brist, som kan medföra brandfara. Brandordningarna ålägga envar att, såvitt i hans förmåga står, tillse att elektriska apparater och ledningar, som av honom begagnas, äro utan fel, som kunna medföra brandfara. I övrigt innehåller brandlagstiftningen icke särskilda föreskrifter om brandsyn eller annan tillsyn å elektriska anläggningar. Såsom ovan nämnts meddelar hotellstadgan bestämmelser om skyldighet för den enskilde hotellinnehavaren — eller föreståndaren — att på egen bekostnad föranstalta om årlig besiktning genom sakkunnig. Statlig tillsyn å elektriska anläggningar utövas i viss omfattning av statens elektriska inspektion. Denna tillsyn omfattar endast koncessionspliktiga och vissa andra starkströmsanläggningar. Inspektionen har uppgivit, att tillsynen på grund av inspektionens begränsade personalresurser blir sporadisk och av praktiska skäl sällan kan omfatta hela anläggningar och mycket sällan konsumentanläggningar i bostäder, lantgårdar o. s. v. Jämlikt lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, har kommerskollegium utfärdat närmare föreskrifter om starkströmsanläggningars utförande och skötsel (SFS nr 4/1939). Dessa föreskrifter avse icke konsumentinstallationer. Besiktning skall periodiskt utföras av person, som är förtrogen med anläggning av ifrågavarande slag. Besiktningens resultat skall antecknas eller på annat sätt göras tillgängligt för kontroll. Enligt uppgift av statens elektriska inspektion utföras dessa besiktningar av anläggningarnas egen personal eller av en utomstående, av anläggningsägaren för ändamålet anlitad besiktningssman.

Statens elektriska inspektion har vidare framhållit, att konsumentan-

läggningar i vissa fall besiktigas genom kraftleverantörens försorg, nämligen när installationerna nyanslutats till leverantörens distributionsanläggning och när leverantören ändrar distributionsspänningen. Nyanslutningsbesiktning sker dock enligt inspektionen i huvudsak endast vid större välskötta distributionsföretag. Periodiskt återkommande konsumentbesiktningar utföras icke av kraftleverantörerna. Länsstyrelsen i Malmöhus län har för några år sedan inom länet företagit en undersökning av hithörande förhållanden. Därvid framkom bl. a. följande. Besiktning av samtliga nyinstallationer genom besiktningsmän, som voro obundna i förhållande till installatören, förekom genom kraftleverantörens försorg allenast i städer och köpingar samt inom länets största elföretag. Dessa besiktningar representerade omkring 135 000 abonnenter. Stickprovsbesiktning av nyinstallationer företogs av 22 elleverantörer, representerande omkring 10 000 abonnenter. Hos 53 leverantörer med omkring 18 000 abonnenter utövades icke någon kontroll över nyinstallationer genom elleverantörens försorg; i denna grupp ingingo de minsta distributionsföretagen. Här må nämnas, att en kraftleverantörs möjlighet att övervaka installationsarbetet tillgodoses genom entreprenörssystemet, som i korthet innebär, att leverantören föreskriver att installationsarbete icke må — med vissa undantag — utföras av annan än den som innehar av leverantören meddelad entreprenörsrätt. Entreprenören har att styrka, att han är ekonomiskt vederhäftig för drivande av installatörsrörelse, samt är skyldig att underkasta sig leverantörens kontroll och följa av denne utfärdade föreskrifter, utöver gällande statliga bestämmelser om utförande, förändring och reparation av elektriska anläggningar.

Genom de större, inom hela landet arbetande brandförsäkringsinrättningarnas försorg sker viss besiktning av elektriska anläggningar, s. k. revisionsbesiktningar. Dessa besiktningar ombesörjas av svenska brandskyddsföreningens elektriska nämnd, som för ändamålet auktoriserat särskilda besiktningsmän, f. n. omkring 400 personer. Besiktningarna stödja sig på de bestämmelser om besiktningsplikt, som föreligga i svenska tarifföreningens s. k. elektricitetsvillkor. Enligt dessa skola besiktigas fabriks- och hantverksanläggningar, där sammanlagda försäkringssumman för maskiner överstiger 100 000 kronor (för snickerier, hyvlerier och sågverk dock 50 000 kronor), samt varulager, försäkrade för över en miljon kronor (för trävaruupplag gälla dock andra villkor). I vissa angivna anläggningar skall denna besiktning ske årligen, i övriga vart tredje år. Anmärkta felaktigheter skola inom två månader efter besiktningen rättas av därtill behörig person. Denna verksamhet, som tidigare omfattat omkring 40 000 besiktigade objekt, har numera av kostnadsskäl reducerats så att den berör omkring 17 000 objekt av angivet slag. En del, men icke alla, på landsbygden arbetande lokala försäkringsinrättningar påfordra eller föranstalta själva besiktning av elektriska anläggningar, främst i lantgårdar.

Vid en under 1930-talet verkställd utredning angående det elektriska kontrollväsendet (SOU 1936: 27) övervägdes införande av besiktningstvång för alla elektriska anläggningar. Förslag hade framställts om besiktning av elektriska anläggningar inom industrier, samlingslokaler och jordbruksbyggnader vart tredje år samt av övriga inomhusinstallationer (civilrisker) vart tionde år. Besiktning på statens bekostnad genom statliga tillsynsmän befanns emellertid icke ekonomiskt motiverad med hänsyn till den genomgripande utökning av den statliga elektriska inspektionsverksamheten, som därav skulle föranledas. Mot utvägen att besiktningarna skulle verkställas på anläggningsägarnas bekostnad genom enskilda besiktningsmän under statligt överinseende anfördes, att de elektrifierade fastigheterna icke kunde anses vara mera utsatta för brand än de oelektrifierade samt att det därför icke vore skäligt att hårdare belasta ägare av elektrifierade fastigheter än ägare av övriga fastigheter. I samband härmed hänvisades ock till bestämmelserna om brandsyn och påpekades lämpligheten av att sådan förrättades av person, som hade kompetens på det elektriska området. — Elkraftutredningen uttalade i sitt betänkande år 1954 (SOU 1954 :12 sid. 300), att den ansåg det ekonomiskt otänkbart att åstadkomma effektiv statlig besiktning av konsumentanläggningarna.

Brandförsvarsutredningen framhöll (betänkandet sid. 113—114), att svårigheter kunde möta för personer utan elektroteknisk utbildning att undersöka elektriska anläggningar, men tillade, att personal, som genomgått någon av de högre kurserna i statens brandskola, erhållit undervisning bl. a. i hithörande frågor.

Enligt gällande kursplaner i statens brandskola meddelas särskild undervisning i elektroteknik endast i kategori I-kurserna. I övriga kurser beröres det elektriska området allenast inom ramen för undervisningen i förebyggande brandskydd. Härtill komma lokalt bedrivna kurser för brandsyneförrättare.

Brandlagsrevisionen anser sig sålunda kunna konstatera, att det stora flertalet elektriska installationer inomhus, sedan de väl anslutits till nätet, i regel icke bli föremål för fortlöpande kontroll av fackmän på det elektriska området. Statens elektriska inspektion har uppgivit, att det icke är möjligt att enbart genom okulärbesiktning — och framför allt icke om denna utföres av någon som ej är elektrisk fackman — upptäcka isolationsfel och vissa andra brister, som kunna medföra brandfara. En fullständig undersökning skulle därför enligt inspektionen kräva isolationsmätningar, vilket vore praktiskt ogörligt att kräva i samband med allmän brandsyn. Såsom ovan anförts föreligger ej hinder att anlita elektriska fackmän såsom sakkunniga vid brandsyneförrättning, varvid kommunen har att ersätta kostnaden. Ej heller är det något hinder att förordna elektriker till ledamot av brandsynenämnd, vilket i några fall skett. I detta sammanhang

har emellertid konstaterats, att denna anordning möter svårigheter främst av det skälet att vederbörande fackmän — behöriga installatörer — skulle komma att intaga en besvärlig dubbelställning i det att de finge till uppgift att bedöma sitt eget arbete. Förhållandet torde f. n. vara det, att medverkan av de elektriska installatörerna i brandsynarbetet endast i begränsad omfattning kan påräknas.

Brandsyneorganisationen kan alltså icke generellt förstärkas med elektrisk sakkunskap. Till samma resultat leder f. ö. den särskilt på landsbygden bristande tillgången på fackmän. Den undersökning av elektriska anläggningar, som sker vid brandsyn, består i de flesta fall av allenast okulärbesiktning. Riksbrandinspektören har vid överläggningar med brandlagsrevisionen uttalat, att det övervägande flertalet elektriska brister skulle kunna upptäckas med en relativt enkel skolning av brandcheferna på detta område. Brandlagsrevisionen, som föreslår en viss förbättring av utbildningen för landsbygdens brandchefer, finner därför, att man på detta område av ekonomiska och organisatoriska skäl även i framtiden får nöja sig med okulärbesiktning, såvitt gäller den av revisionen föreslagna regelbundna brandsynen, medan en mera fackmannamässig undersökning får förbehållas de speciella fallen. Möjligheten för brandsyneförrättare att anlita sakkunnigt biträde bör sålunda bibehållas och utnyttjas, när särskilda förhållanden så kräva. Den omständigheten att ljust brukar fungera otillfredsställande kan utgöra anledning till särskild kontroll. Likaså kan blixtnedslag i en byggnad eller i ett elektriskt ledningsnät, även om det till synes anställt obetydlig eller ingen skada, vara skäl för särskild undersökning. En i Danmark utförd utredning har visat att en betydande del elektricitetsbränder förorsakats av sådana tidigare blixtnedslag. Däremot kan, eftersom brandsyn är ett kommunens åliggande, en generell kontroll å elektriska anläggningar icke företagas på de enskildas bekostnad.

Brandlagsrevisionen har undersökt möjligheterna att statistiskt vinna kännedom om vilken brandsynefrist som är erforderlig och tillräcklig på de elektriska installationernas område. En av centralstället för nordisk ömsesidig brandförsäkringsstatistik (medd. nr 1) utförd dansk undersökning över effekten av regelbundna besiktningar av elektrisk materiel inom lantbruket har nämligen givit vid handen, att elektricitetsskadefrekvensen låg ungefär 25 procent lägre för de risker, som blivit besiktigade åtminstone någon gång under de senaste tre åren före observationstillfället, än för övriga observerade risker. Den i samband med operationsanalysen uppställda frågan om hur ofta elektriska inspektioner böra ske har emellertid måst lämnas helt obesvarad. Användbara uppgifter om anläggningarnas ålder och typ samt om tidpunkten för senaste inspektion ha ej kunnat erhållas. Av föreliggande svenskt statistikmaterial kunna sålunda icke dragas några bestämda slutsatser som kunna ligga till grund för förslag om särskilda brandsynefrister för elektriska anläggningar. I operations-

analysen uttalas i detta sammanhang, att man kanske genom att i framtiden variera inspektionsintervallen skulle kunna komma till ett resultat utan att kartlägga anläggningsbeståndet i detalj. Brandlagsrevisionens förslag rörande brandsynens ordnande medför ej hinder för sådan försöksverksamhet.

Vad slutligen angår kontrollen över att nyinstallationer utföras på tillfredsställande sätt, så framgår av de utav länsstyrelsen i Malmöhus län företagna undersökningarna, att sådan kontroll icke sker i full utsträckning. Brandlagsrevisionen finner ej anledning att på detta område föreslå tvingande bestämmelser. En effektiv sådan kontroll kan komma till stånd genom kraftleverantörens försorg, om denne anlitar en person som är oberoende i förhållande till installatören. Främst är emellertid av vikt, att installationsarbetet blir riktigt utfört. Genom systemet med godkända entreprenörer tillgodoses detta önskemål.

Samråd med byggnadsnämnd

I den av Bengt Petri utgivna kommentaren till brandlagen och brandstadgan (4. uppl. sid. 65—66) anmärkes, att brandsyneföreläggande, som innefattar sådan ändring av byggnad eller del därav att byggnadslov är erforderligt, icke bör meddelas utan hänvisning till byggnadsnämnden samt att föreläggandet i sådant fall kan givas t. ex. den formuleringen, att felet skall avhjälpas på sätt byggnadsnämnden bestämmer. Det är enligt gällande lagstiftning icke möjligt att begränsa brandsyneförrättares i brandstadgan givna befogenheter genom att i brandordning föreskriva skyldighet för brandsyneförrättare att i föreläggande hänvisa en fråga om åtgärds vidtagande till byggnadsnämnd. Däremot möter ej hinder att såsom i Stockholms brandordning intaga en rekommendation om sådant förfaringssätt.

1951 års byggnadsutredning har i sitt betänkande Förenklad byggnadslagstiftning (SOU 1957: 21 sid. 154 f.) berört sättet för samordning av byggnadsnämndernas verksamhet med den verksamhet, som bedrivs av hälsovårdsnämnder och brandsyneförrättare. Vad angår hälsovårdsnämnderna må erinras om att 1919 års hälsovårdsstadga innehöll föreskrift om att, där felaktighet å bostad eller samlingslokal grundade sig på förekomsten av väsentlig brist av byggnadsteknisk art, yttrande borde, innan föreläggande eller förbud meddelades, inhämtas av byggnadsnämnden eller byggnadstekniskt sakkunnig person rådfrågas. Byggnadsutredningen framhöll, att hälsovårdsnämnderna i regel icke hade tillräcklig byggnadsteknisk sakkunskap för att självständigt bedöma byggfrågor, samt fortsatte:

Fall har förekommit, då hälsovårdsnämnd meddelat föreskrift att med byggnad skall vidtagas åtgärder, som är mindre lämpliga ur byggnadsteknisk synpunkt. Bland fackmän på byggnadsområdet torde man ganska allmänt vara av den uppfattningen att befogenheten att meddela föreskrifter, som i något hän-

seende rör byggnader, bör vara förbehållen byggnadsnämnden allena. Med hänsyn bl. a. till att byggnadsnämnden ej har resurser för en fortlöpande inspektionsverksamhet, vill utredningen dock icke förorda en så radikal lösning. Emellertid vill utredningen livligt framhålla önskvärdheten av att hälsovårdsnämnd icke meddelar förelägganden om åtgärder, som innebär mera avsevärda ingripanden på byggnader, utan att först rådgöra med byggnadsnämnden. I allt fall bör så ej ske i fråga om åtgärder av beskaffenhet att fordra byggnadslov. I regel torde f. ö. ett föreläggande av hälsovårdsnämnd icke böra gå ut på vidtagande av vissa bestämda åtgärder med en byggnad utan blott på undanröjande av konstaterade brister. I en blivande ny hälsovårdsstadga bör göras ett förtydligande av bestämmelserna i denna del.

1958 års hälsovårdsstadga innehåller i enlighet härmed följande bestämmelse: »Innan hälsovårdsnämnd meddelar föreläggande eller förbud avseende åtgärd av byggnadsteknisk art, skall byggnadsnämnden beredas tillfälle att yttra sig.» Byggnadsnämnden skall alltså höras oavsett huruvida byggnadslov erfordras och även om det ej gäller ett mera avsevärt ingripande eller en väsentlig brist av byggnadsteknisk art.

Beträffande brandsyn har byggnadsutredningen — av samma skäl som ovan citerats i fråga om hälsovårdsmyndigheterna — framhållit nödvändigheten av att brandsynmyndigheten rådgör med byggnadsnämnden, innan föreläggande ges om åtgärd, som på något sätt kan påverka en byggnads konstruktion. Vid en blivande revision av brandlagstiftningen torde, slutar byggnadsutredningen, en erinran härom böra inflyta i denna.

Brandlagsrevisionen finner, att föreliggande spörsmål i viss mån avser gränsdragningen mellan byggnadsnämnds och brandsyneförrättares behörighet. Särskilt är så fallet vid sådana åtgärder som kräva byggnadslov. Här må erinras om departementschefens uttalande vid tillkomsten av 11 § brandlagen, som ligger till grund för brandsynen: »När det gäller byggnader, vilka uppförts efter tillstånd av vederbörande byggnadsnämnd, bör det icke få förekomma, att ett av byggnadsnämnd godkänt byggnadssätt måste ändras till följd av föreläggande, grundat på förevarande paragraf» (prop. nr 265/1944 sid. 69). En utväg att åstadkomma en klar gräns mellan de båda myndigheternas områden och befogenheter är att förbehålla byggnadsnämnden att bestämma vilka byggnadstekniska åtgärder som skola företagas till undanröjande av brandfarliga brister i byggnader. Brandsyneföreläggande skulle då endast ange bristerna samt hänvisa byggnadens eller anläggningens ägare att låta avhjälpa dem på sätt byggnadsnämnden bestämmer. En sådan ordning synes emellertid behäftad med vissa nackdelar. Byggnadsnämnden skulle ha att på grund av hänvisningen i brandsyneföreläggandet i vissa fall fatta beslut inom områden, som måhända eljest icke omfattas av dess behörighet, exempelvis där byggnadslov ej erfordras. Allmänheten måste vidare träda i förbindelse med två skilda myndigheter, vilket framstår som tidsödande och omständligt. Svaret för brandsynearbetets bedrivande och effekt skulle slutligen i viss

utsträckning överförs till byggnadsnämnden från brandsynförrättaren, där det rätteligen hör hemma. Viktigare än den angivna gränsdragningen är emellertid att skapa garanti för ett smidigt samråd mellan de berörda myndigheterna. De angivna nackdelarna bortfalla, därest brandsynförrättare före meddelande av föreläggande rådgör med byggnadsnämnden. En sådan ordning behöver icke medföra särskilda svårigheter, eftersom föreläggandet i de flesta hithörande fall kan innehålla föreskrift om att däri angivna brister skola avhjälpas på sätt byggnadsnämnden i avgivet yttrande eller eljest föreslagit. Brandlagsrevisionen föreslår därför i 12 § andra stycket förslaget till brandstadga en föreskrift om att under vissa förutsättningar byggnadsnämnden beredes tillfälle att yttra sig innan brandsynföreläggande meddelas.

Syftet med byggnadsnämndens hörande är dels att nämnden skall få tillfälle att tillvarata de samhällsintressen den har att företräda, dels att förhindra för den enskilde onödigt ingripande eller kostnadskrävande åtgärder. För dessa syften lär knappast erfordras att alla åtgärder av byggnadsteknisk art bli föremål för byggnadsnämndens behandling. Det kan bli ett alltför omständligt och tidsödande förfarande att beträffande varje sådan åtgärd även av enkel karaktär kräva samråd med byggnadsnämnden. Härtill kommer att brandsynförrättare i åtskilliga fall ha viss byggnadsteknisk utbildning. Samrådet med byggnadsnämnden kan därför begränsas till byggnadstekniska åtgärder av mera väsentlig art. Byggnadsnämndens hörande bör dock vara obligatoriskt, där den åtgärd som kan komma i fråga för bristens avhjälpande icke får utföras utan byggnadslov.

I detta sammanhang må något beröras den motsatta situationen, nämligen byggnadsnämndens inforande av yttranden från brandchefen m. m. Enligt 1947 års byggnadsstadga ägde brandchefen rätt att närvara vid nämndens sammanträden samt skulle, i den mån omständigheterna därtill kunde föranleda, kallas till dess sammanträden. Från brandförsvårshåll har under 1947 års byggnadsstadgas giltighetstid påyrkats sådan skärpning av dessa bestämmelser, att brandchefen skulle tillförsäkras ovillkorlig rätt att taga del av ärenden i byggnadsnämnden, deltaga i dess sammanträden och erhålla kallelse till dessa. I den nya byggnadsstadgan återfinnas emellertid icke några bestämmelser om samråd med brandchefen utan allenast en allmänt hållen föreskrift om skyldighet för byggnadsnämnden att samarbeta med övriga myndigheter, vilkas verksamhet beröra nämndens arbetsområden. Grunden till denna ordning är en strävan att avlägsna former, som skilja byggnadsnämnden från andra organ på det kommunala planet, samt att i möjligaste mån anpassa speciella bestämmelser angående kommunala förvaltningsformer efter kommunallagarna.

Borttagandet av brandchefens rätt att närvara vid byggnadsnämndens

sammanträden innebär emellertid icke någon betydande förändring i sak. Under förarbetena till den nya byggnadsstadgan (byggnadsutredningen sid. 202 och prop. nr 168/1959 sid. 163 och 196) uttalades i detta hänseende bl. a. följande. Byggnadsnämnderna komma helt visst att finna det angeläget att rådgöra med vederbörande tjänstemän i tveksamma eller viktigare frågor, där gemensamma intressen föreligga, och vid behov kalla dem till sina sammanträden. Man torde knappast kunna tänka sig att en byggnadsnämnd skulle motsätta sig en uttrycklig begäran från någon av de ifrågavarande tjänstemännen att få framlägga sina synpunkter inför nämnden. Speciellt i fråga om kommunens egna tjänstemän, t. ex. brandchef, torde det få anses som alldeles ofrånkomligt för vederbörande föredragande att se till att nämnden får kännedom om deras synpunkter på frågor inom deras verksamhetsområden.

Brandlagsrevisionen, som erinrar om att det icke kan komma ifråga att i brandlagstiftningen eller i brandordning stadga rätt för brandchefen att delta i byggnadsnämndens sammanträden, vill för sin del kraftigt understryka vikten av att byggnadsnämnden och dess tjänstemän låta brandchefen få kännedom om och yttra sig i ärenden, som beröra brandförsvaret. Den omständigheten att en brandchef saknar byggnadsteknisk utbildning bör icke alltid utgöra skäl häremot, eftersom en sådan brandchef kan vända sig till länsbrandinspektören för råd och hjälp och på det sättet bevaka att även brandförvarsintressena iakttagas. I brandordningarna kan och bör däremot liksom hittills stadgas skyldighet för brandchefen att på kallelse delta i byggnadsnämndens sammanträden och eljest delgiva nämnden sina synpunkter på förekommande ärenden.

TIONDE KAPITLET

Sotning

Sotningsväsendets kommunalisering

Gällande brandstadgas 16 § är så utformad, att städerna erhålla frihet att själva avgöra om sotningsväsendet skall bedrivas i kommunal regi eller såsom fri näring. Frågan om kommunalisering av sotningen var föremål för ingående överväganden i samband med tillkomsten av gällande lagstiftning. På sätt närmare framgår av brandförvarsutredningens betänkande (sid. 115 ff.) samt propositionen nr 265/1944 (sid. 87 f.), vartill här må hänvisas, företrädde därvid svenska skorstensfejariarbetareförbundet den principiella ståndpunkten att sotningen såsom ett led i det förebyggande brandförsvaret icke borde sammankopplas med det privata vinstintresset och att den därför borde kommunaliseras, medan Sveriges skorstensfejaremästares riksförbund hävdade motsatt mening.

Skorstensfejariarbetareförbundet har vid överläggningar med brandlagsrevisionen år 1958 upplyst, att dess inställning till sotningsväsendets kommunalisering alltjämt är oförändrad. Förbundet anser, att skorstensfejaryrket skulle saneras och effektiviseras om kommunerna anställde skorstensfejaremästare och fastställde löner för dem, samt åberopar nu även kommunalekonomiska och sociala motiv för kommunalisering. I det förra hänseendet anföres sålunda, att kommunalisering i allmänhet och framför allt i de större städerna skulle bli till fördel för kommunerna. Härvid fäster man sig särskilt vid skorstensfejaremästarnas på sina håll och särskilt i storstäderna förhållandevis höga bruttoinkomst samt vid de mellan olika sotningsdistrikt växlande kostnaderna per arbetstimme för administration, arbetsledning och verktyg, varvid det minst bärkraftiga företaget (sotningsdistriktet) blir det som bestämmer avlöningsmöjligheterna inom branschen. Ur social synpunkt anföres, att en kommunalisering för personalens vidkommande innebär större trygghet i anställningen och vid sjukdom och ålderdom, vilket i sin tur skulle höja arbetets anseende och förbättra rekryteringen. I detta sammanhang hänvisas ock till att de omställningar inom skorstensfejaryrket, vilka antagas inom en ej alltför avlägsen framtid bli följderna av utvecklingen på byggnads- och uppvärmningsområdena, ur personalens synpunkt underlättas om denna är kommunalanställd.

Sedan 1944 års brandstadga givit kommunerna frihet att själva avgöra om sotningen skall bedrivas i enskild eller kommunal regi, har denna fråga

varit aktuell i ett tiotal städer. I två av dem, Sölvesborg och Mjölby, är kommunalisering genomförd, i Halmstad och Örebro har fattats principbeslut om kommunalt sotningsväsen, som skall genomföras allt eftersom skorstensfejaremästarna avgå. I Borås, Hälsingborg, Kalmar, Katrineholm, Kristinehamn, Motala, Norrköping och Sollentuna köping har man efter verkställda utredningar ej funnit skäl bifalla framlagda förslag om kommunalisering. Dessa utredningar ha i allmänhet givit vid handen, att någon ekonomisk fördel för vederbörande kommun ej är att förvänta vid kommunal drift. De med ett kommunalt sotningsväsen förenade kostnaderna för redskap, lokaler, förvaltning, pensioner och pensionsavgifter samt löner ävensom vissa övergångskostnader ha befarats leda till ökade utgifter utan motsvarande nytta. Den i vart fall moraliska skyldigheten för kommunerna att sörja för övertaliga anställdas trygghet, en skyldighet som ansetts kunna aktualiseras av utvecklingen mot färre sotningsobjekt, har utgjort ett ekonomiskt skäl emot kommunal drift. Då de anställda äro fackligt organiserade och på brukligt sätt tillvarataga sina intressen, har trygghets-synpunkten icke ansetts utgöra ett skäl för kommunalisering. Vad slutligen angår brandförvarsintresset i förhållande till det enskilda vinstintresset har påpekats, att den enskilde skorstensfejaremästaren enligt brandstadgan är underkastad samma offentliga kontroll som den kommunal-anställda. I de landskommuner, som ha ordnad sotning, drivs denna som enskild näring.

Brandlagsrevisionen, som erfarit att rekryteringen till skorstensfejaryrket numera är kvalitativt god, anser, att sotningsarbetets effektivitet och lönsamhet främst böra avgöra huruvida kommunal eller enskild drift är att föredraga samt att frågan därom i enlighet härmed bör bedömas allenast praktiskt-ekonomiskt, icke principiellt. Utvecklingen efter år 1944 visar, att skilda kommuner bedömt saken på olika sätt, ehuru enskild drift alltjämt i flertalet fall föredragits. Brandlagsrevisionen finner ej skäl att nu förorda en ändring i gällande ordning med kommunal självbestämmanderätt härutinnan. Brandlagsrevisionen föreslår i det följande, att auktoriserad sotning införes även på landsbygden. Det kan därvid ofta bli nödvändigt att två eller flera kommuner förena sig om en skorstensfejare. Brandlagsrevisionen anser därför att båda möjligheterna till sotningens ordnande alltjämt böra stå öppna. Slutligen märkes, att åtskillig sotning utföres av sanitära samt av ekonomiska och värmetekniska skäl, s. k. ekonomisotning, och att denna icke i första hand sker i brandförsvarets intresse.

Sotningsbehov och sotningsfrister

Historik; gällande svenska och utländska bestämmelser

Redan i de under 1700-talet för vissa städer utfärdade förordningarna om sotningsväsendet återfinnas bestämmelser om sotningsfrister. Dessa be-

Tabell 15. Sotningsfrister.

Sotningsobjekt.	1918 års brandskydds-kommissions förslag för stad.	1923 års departementsförslag för stad.	1923 års normalbrandordning för städer, köpingar och municipalsamhällen.	1945 års normalbrandordningar.			Skorstensfejareorganisationens förslag till brandsrevisören år 1956. Samma frister för stad och land.
				Städer, köpingar och municipalsamhällen.	Landskommuner		
					Tättbebyggda områden.	Övriga delar av landskommuner.	
A. Köksspis — utom Agaspis och därmed jämförlig eldstad —, tvättpanna eller annan eldstad jämte tillhörande rökgångar: 1) såvida eldning äger rum i större omfattning än för enskilt hushålls behov såsom i hotell, matservering, bageri, snickeri, rökeri och annan därmed jämförlig inrättning 2) såvida eldning äger rum endast för enskilt hushålls behov.	2 veckor 1 mån.	1 mån. 2 mån.	2 veckor 1—2 mån. beroende på våningsantal	1 mån. 2 mån.	2 mån. 4 mån.	2 mån. 1 år	Tvättpanna i bostadshus för: högst 2 hushåll 1 år 3—5 » 6 mån. mer än 5 » 2 mån. 1 mån. 2 mån.
B. Värme- och varmvattenpanna: 1) såvida eldning sker med ved, torv, stenkol eller dylikt bränsle 2) såvida eldning sker uteslutande med kolks, antracit, olja eller därmed jämförligt bränsle: a) i vanliga bostadshus b) i större byggnader, såsom kyrkor, sjukhus, skolor, teatrar och industrier	1 mån. (centraluppvärmningsapparat m. tillhörande rökgång o. rör)	2 mån.		1 mån. 3 mån. 1 år	2 mån. 6 mån. 1 år	2 mån. 1 år 1 år	1 mån. (. . . eller därmed ur utbildnings-synp. jämförlig olja eller annat bränsle.) 2 mån. 6 mån. 1 år 1 år 6 mån. 1 år
C. Agaspis och därmed jämförlig eldstad jämte tillhörande rökgångar	—	—	—	6 mån.	6 mån.	1 år	6 mån.
D. Kamin och kakelugn, som används uteslutande för rumsuppvärmning, ävensom badkamin jämte tillhörande rökgångar	1 år	2 år	1 år	1 år	1 år	1 år	1 år
E. Innrör: 1) hörande till sådan inrättning, som avses under A 1 ovan 2) övriga	3 mån. 6 mån.	2 mån. 2 år	3 mån. 6 mån.	3 mån. 1 år	6 mån. 1 år	1 år 1 år	3 mån. 1 år
F. Rökgångar inom fabrik eller annan industriell anläggning	1 år	2 år	1 år	1 år	1 år	1 år	1 år (»anläggning av annat slag än som avses ovan under A 1».)
G. Maximifrist	1 år	2 år	3 år	2 år(Brandförsvarsutredn. förslag 1 år)	Bestämmas av kommunen 1 brandordningen		1 år

stämmelser, som tid efter annan blevo föremål för mindre ändringar, inneburo i stort sett att sotningsfristerna rättades efter eldstadens beskaffenhet och eldningsintensiteten. I allmänhet gällde sålunda, att skorstenar och eldstäder i verkstäder, bagerier, brännerier och liknande inrättningar skulle sotas varannan eller var tredje vecka, medan köksspisar skulle sotas varje månad och »sals- eller kammarspisar» varannan månad. Enligt 1874 års brandstadga ankom det på städerna att i brandordning bestämma sotningsfristernas längd med hänsyn till eldstädernas olika beskaffenhet och ändamål. 1918 års brandskyddskommission konstaterade efter en undersökning av fristerna i de olika städerna, att det rådde en anmärkningsvärd skiftning i uppfattningen om vad som härutinnan vore nödigt och nyttigt, och det även på orter, där enahanda bränsle användes. Kommissionen, som i de olika städernas skiftande bestämmelser icke fann någon ledande grundsats, sökte att med sitt förslag om sotningsfrister finna en praktisk medelväg mellan de skilda bestämmelserna. Kommissionens förslag till sotningsfrister framgår av *tabell 15*. Därjämte stadgades i förslaget möjlighet för staden att skärpa eller lindra dessa bestämmelser, därest rökgångs, imrörs eller det använda bränslets beskaffenhet m. m. så krävde.

1923 års departementsförslag, som i likhet med brandskyddskommissionen intog sotningsfristerna i brandstadgan, innehöll likväl sotningsfrister, som i stort sett inneburo en fördubbling av de utav kommissionen föreslagna fristerna (se *tabell 15*). Därvid anfördes att den av kommissionen anvisade medelvägen icke vore lämplig med hänsyn till att åtskilliga städer faktiskt hade längre sotningsfrister än vad kommissionen föreslagit. I stället förordades en maximifrist om två år, som skulle få överskridas endast för den händelse eldning ej skett efter senast verkställda sotning. Första lagutskottet (utl. nr 21/1923 sid. 14) anförde vid behandlingen av detta förslag, att behovet av sotning vore beroende icke blott av eldningens omfattning utan även och i främsta rummet av det använda bränslets beskaffenhet. Att under dylika förhållanden fastslå för samtliga städer lämpade bestämmelser syntes därför enligt utskottet icke vara möjligt och knappast heller erforderligt. Det borde liksom tidigare överlåtas på de kommunala myndigheterna att i brandordningen meddela de föreskrifter härom, som kunde vara lämpliga för varje ort. I brandstadgan borde endast meddelas den längsta tid, utöver vilken sotningsfrist icke finge utsträckas. Denna tid borde enligt utskottet bestämmas till två år. Vid riksdagsbehandlingen anfördes från skilda håll, att erfarenheten visat, att tre år vore en tillräcklig maximifrist. Sedan kamrarna i frågan stannat i olika beslut, beslöts den i 1923 års brandstadga upptagna tiden av tre år efter sammanjämkning. I den handledning vid utarbetande av brandordningar för städer, köpingar och municipalsamhällen, som i anslutning till 1923 års brandstadga utarbetades av särskilda sakkunniga, intogos sotnings-

frister, som föreslagits av Sveriges skorstensfejaremästares riksförbund. I handledningen angavs, att dessa frister torde vara de kortaste som i något fall behövde förekomma. Fristerna framgå av tabell 15.

Brandförsvarsutredningen ansåg för sin del, att sotningsfristerna lämpligen borde avvägas med hänsyn till de lokala förhållandena och därför icke, såsom skorstensfejareorganisationerna under utredningsarbetet föreslagit, intagas i brandstadgan. Utredningen fann emellertid, att den i 1923 års brandstadga upptagna maximifristen tre år enligt vad erfarenheten visat vore alltför lång. Fristen borde enligt utredningens mening icke vara längre än ett år, med möjlighet att vid särskilda skäl erhålla undantag från en i brandordning fastställd sotningsfrist. Föredragande departementschefen, som inhämtat att sotningsfristerna för vissa slag av eldstäder i åtskilliga städer utgjorde två eller tre år, fann (prop. nr 265/1944 sid. 89) anledning knappast förefinnas att genom en allmän bestämmelse nedskära dessa frister så långt som till ett år. En längsta sotningsfrist av två år syntes bättre avvägd.

I enlighet härmed innebär gällande brandstadga, att sotningsfristen i stadssamhälle icke får utsträckas längre än till två år. För landsbygden gäller icke någon maximifrist. Av tabell 15 framgår, att de i 1945 års normalbrandordningar upptagna sotningsfristerna för landsbygden äro i stort sett dubbelt så långa som för städerna. Emellertid förekommer numera ej sällan, att landskommun i brandordningen intagit de för städerna gällande kortare fristerna. Särskilt torde så vara fallet i sådana landskommuner där auktoriserad skorstensfejare finnes.

Vid bedömande av sotningsfristerna synes kännedom om utländska bestämmelser härom vara av visst värde. En undersökning av förhållandena i nedanstående länder visar följande.

Danmark. Enligt för städerna gällande bestämmelser från år 1873 bestämma de lokala myndigheterna sotningsfrister; dessa innebära i de flesta fall att sotning skall ske tre gånger årligen. För landsbygden gäller enligt bestämmelser från år 1926 följande. Köksskorstenar och skorstenar från boningsrum skola sotas minst två gånger årligen; i praktiken sotas dessa tre gånger årligen. Skorstenar av mindre storlek samt skorstenar från större eldstäder såsom värmeanläggningar, bagerier, rökerier, restauranger och fabriker skola sotas minst varannan månad. I ett år 1952 framlagt förslag till brandlag för hela landet utom Köpenhamn föreslogs, att skorstenar och murade rökkanaler skulle sotas tre gånger per år samt att särskilda bestämmelser skulle utfärdas för nyssnämnda skorstenar av mindre storlek och skorstenar från större eldstäder.

Finland. Modellbrandordningar för städer, köpingar och landskommuner uppgjordes av brandskyddsföreningen i Finland på 1930-talet och ha sedermera förnyats under medverkan av Finlands brandbefälsförbund. För städer och köpingar rekommenderar modellbrandordningen sotning av alla eldstäder minst en gång om året. I industriinrättningar, bagerier, allmänna tvätt- och badinrättningar samt annorstädes, där en kraftig och oavbruten uppvärmning förekommer, bör sotning företagas minst två gånger om året. Köksspisar och sådana uppvärmnings-

ugnar, där eldning kan förekomma dagligen, och till dem hörande rökgångar böra sotas minst en gång i månaden. En år 1951 företagen undersökning hur dessa rekommendationer följts visade följande. I de flesta städer och köpingar sotades vanliga värmeugnar en gång om året. Enskilda bad- och tvättstugor sotades i medeltal tre gånger om året. Köksspisar och uppvärmningsugnar med daglig eldning sotades i de flesta städer tolv gånger per år samt ugnar med fortlöpande eldning i allmänhet 24 gånger.

I landskommunernas modellbrandordning rekommenderas sotning minst en gång i månaden av industrieldstäder ävensom restaurangers, bageriers och allmänna tvätt- och badinrättningars eldstäder. För kökens eldstäder och sådana värmeugnar, i vilka eldning dagligen kan förekomma, rekommenderas sotning minst sex gånger årligen.

Norge. Enligt den norska brandlagen av år 1954 skall sotning i städerna ske fem gånger årligen med undantag för skorstenar, som äro i ständigt bruk hela året, vilka skola sotas varannan månad. På landsbygden, utom i kommuner med mindre än 2 000 invånare (där lagen icke är tillämplig), skall sotning ske tre gånger årligen. I fabriker, bagerier, rökerier och liknande anläggningar, där det på grund av bränslets art eller eldningssättet är mer än vanligt kraftig sotbildning, kunna kommunens myndigheter bestämma att sotning skall ske oftare.

Tyskland. De olika staterna i förbundsrepubliken ha skilda bestämmelser. För *Hamburg* gäller enligt bestämmelser från år 1947, att ostigbara skorstenar och rökkanaler samt skorstenar till rökerier och bagerier skola sotas åtta gånger om året, stigbara skorstenar och rökkanaler fyra gånger årligen, avgasskorstenar två gånger årligen samt stigbara skorstenar för bakugnar på landsbygden och skorstenar i smedjor och andra eldstäder med öppna arbetseldar en gång om året. Fristående fabrikskorstenar behöva icke sotas. När bränsleslag, eldningssätt eller byggnadssätt i det enskilda fallet nödvändiggör tätare sotning, kan skorstensfejaremästaren taga initiativ därtill. I *Bremen* gälla följande sotningsfrister från år 1956. Industrier och andra större anläggningar, där eldning sker med fasta, flytande eller gasformiga bränslen, skola sotas fyra gånger om året. Köksspisar, varmvattenberedningsanläggningar och skorstenar med mer än en ansluten eldstad skola sotas tre gånger om året, där fasta eller flytande bränslen användas. Ugnar, tvättpannor samt skorstenar med mindre än femton anslutna eldstäder sotas två gånger om året vid användning av fasta eller flytande bränslen. Skorstenar och avgasrör för gasformiga bränslen sotas likaledes två gånger årligen. Samma bestämmelser om tätare sotning i enskilda fall som i *Hamburg* återfinnas här. I delstaten *Nordrhein-Westfalen* gäller sedan år 1947, att sotning skall ske sex gånger under vintern och två gånger under sommaren.

England. Föreskrifter om sotningsfrister saknas. Det rekommenderas emellertid sotning minst en gång om året eller, för skorstenar i ständigt bruk, två gånger om året. Försäkringsanstalterna anse, att sotning två gånger om året bör förhindra soteld, vid vedeldning dock tre gånger. Också i *USA* saknas bestämmelser om sotningsfrister. Ehuru sotning på vissa håll rekommenderas, sker sådan huvudsakligen blott då draget försämras, då skorstenseld förekommit eller i samband med reparation av skorsten eller eldstad. I hus med oljeeldning brukar viss sotning ske i samband med årlig översyn av eldningsaggregatet.

Utredningar om sotbildning och sotningsfrister

Brandskyddskommissionen, som fann att bestämmelser om sotning och sotningsfrister borde grundas på fullständig kännedom om sotets bestånds-

delar, konstaterade, att någon vetenskapligt utförd undersökning härom icke fanns tillgänglig vare sig i den svenska eller i den utländska litteraturen på detta område. På grund härav lät kommissionen statens provningsanstalt utföra en undersökning av olika sotslags uppkomst och beskaffenhet. Av denna utredning, vilken återfinnes som bilaga till kommissionens betänkande, framgick, att ett flertal faktorer inverka på sotbildningen, nämligen bränsleslaget, eldstadens och rökrörens konstruktion samt eldnings sättet. Undersökningen visade, att de olika bränsleslagen bilda skilda arter av sot, vilka äro mer eller mindre eldfarliga. Sålunda bilda ved, torv och stenkol sot av brännbarare art än koks och antracit. Vidare uppmärksammades, att användning av annat bränsle än sådant, för vilket en viss eldstad är konstruerad, kan framkalla abnorm sotbildning, t. ex. stenkol i vedspisar eller torv och ved i pannor för kokseldning. Emellertid återfinnes i kommissionens förslag eller i 1923 års brandstadga och normalbrandordning icke någon annan uppdelning av sotningsfristerna än som följer av eldstädernas olika användning och beskaffenhet; bränsleslaget beaktades ej på annat sätt än genom en jämningsmöjlighet för särskilda fall.

År 1927 redovisade statens provningsanstalt resultatet av en på uppdrag av Stockholms stads skorstensfejaremästareförening utförd utredning angående förutsättningar och möjligheter för uppkomst av soteld i eldstäder och rökgångar vid användande av olika slag av bränslen, ävensom angående behovet av sotning till förebyggande såväl av soteld som ock annan fara, samt angående betydelsen av en tillräckligt ofta företagen sotning (provningsanstaltens meddelande nr 32). Utredningen var huvudsakligen föranledd av frågan huruvida risken för brandfara genom skorstenseldar förminskats genom införandet av kokseldade värmeledning. Av densamma framgick, att mängden bildat sot är flera gånger större vid eldning med ved än vid eldning med koks och antracit, att vedsot och stenkolssot äro lättare antändbara och brännbara än koks- och antracitsot men att skillnaden mellan dessa två grupper av sotslag icke är så stor att icke även vid koks- och antraciteldning brandrisk förefinnes. Vidare konstaterades, att de temperaturer, som uppkomma vid skorstenseldar, avsevärt överstiga den temperatur, vid vilken de skilda sotarterna antändas, samt att de höga temperaturerna vid skorstenseld på flera sätt medföra elfara. Beträffande kokseldningen anfördes i utredningen följande:

Under gångna tider har man beträffande vedeldning vunnit den erfarenheten, att sotet måste avlägsnas med regelbundna mellanrum, och även fastställt hur långa dessa mellantider kunna tillåtas vara vid olika eldstäder till förebyggande av brandrisk. Enär möjligheten för uppkomst av soteld i en skorsten är beroende av den på skorstenens inneryta avsatta sotvolymen samt sotets tändbarhet och brännbarhet, följer av föreliggande undersökning jämförd med den tidigare erfarenheten från vedeldning, att regelbundet och tillräckligt ofta utförd sotning till förebyggande av soteld och annan fara är nödvändig även vid kokseldade värmeledningspannor.

För jämförelsens skull må här redogöras för en av byggnadsstyrelsen åren 1948—1952 utförd undersökning av sotningen ur bränsleekonomisk synpunkt. En av de viktigaste förutsättningarna för god bränsleekonomi är att eldstadens rökkanaler äro rena från sotbeläggningar. Vid ifrågavarande undersökning gjordes laboratoriemässiga prov med tre oljeeldade värmepannor av olika storlek. Med kännedom om sotningskostnad och oljepris kunde man därvid finna den vid intermittent drift mest ekonomiska sotningsfristen mellan 9. och 28. dygnet vid eldning med eldningsolja 1, samt mellan 15. och 21. dygnet med eldningsolja 2. Då normalbrandordningarnas sotningsfrister för oljeeldade värmepannor uppgå till tre månader i stad och sex månader eller ett år på landsbygden, framgår härav att dessa ur brandskyddssynpunkt beräknade frister äro för långa för att tillgodose värmeekonomiska krav. I praktiken torde ock på fastighetsägarnas föranstaltande sotning ske med kortare frister än brandordningarna föreskriva, i vart fall i större anläggningar.

Under 1940-talet gjordes ett flertal försök att genom besiktningar och statistiska sammanställningar fastställa ur brandskyddssynpunkt erforderliga sotningsfrister. Dessa utredningar äro publicerade i svenska brandskyddsföreningens tidskrift Brandskydd för denna tidsperiod. Bland dem må särskilt omnämnas en av föreningen gjord undersökning av 746 soteldar, som inträffat i vissa städer under sista kvartalet år 1941. Undersökningen, som blott avsåg verkan av en sotningsfrist om en månad, utvisade att soteldar förekommo redan samma dag som sotning skett och första veckan därefter (75 st.) samt att antalet märkbart ökade efter första veckans slut men sedan höll sig påfallande jämnt fördelat under månadens återstående veckor. Å andra sidan voro de soteldar, som uppkommo under första veckan, svaga eller medelmåttiga och förorsakade praktiskt taget inga som helst skador. Denna och andra liknande undersökningar, vilka huvudsakligen voro föranledda av den under kristiden ökade användningen av vedbränsle, ha icke medgivit en säker bestämning av sotningsfristerna. Undersökningsresultaten lära emellertid på sina håll ha använts som stöd för ändringar av vissa frister i brandordningarna. En av centralstället för svensk brandskadestatistik redovisad undersökning visar, att antalet soteldsskador ökade avsevärt under åren 1942—1947, att det övervägande antalet av dessa drabbade städer, köpingar och municipalsamhällen samt att nämnda tidsperiod är identisk med den tid, varunder till följd av bränsleransoneringen ersättningsbränsle i största utsträckning användes. Detta synes bekräfta den tidigare vunna erfarenheten, att användning av ett bränsle, för vilket eldstaden icke är konstruerad, medför onormal sotbildning. Den nämnda undersökningen visar också, att soteldarna under samma tid utgjorde en större andel av samtliga brandsaker i stadssamhällena än på landsbygden.

På brandlagsrevisionens uppdrag har inom svenska brandskyddsför-

eningen gjorts dels en genomgång av utländsk litteratur på ifrågavarande område, dels en förfrågan hos brandförsvorsorganisationerna i Danmark, Finland, Norge, England, USA och Tyskland huruvida några på vetenskapliga eller statistiska utredningar grundade sotningsfrister där förekomma. Resultatet härav är, att sådana utredningar icke någonstädes ägt rum samt att förekommande frister grundas på erfarenhet och tradition samt på uppskattningar eller förmodanden om vilka frister som äro lämpliga.

Då de nuvarande bestämmelserna i brandordningarna om sotningsfristernas längd till stor del synas grundade på erfarenhetsmässiga bedömanden beträffande olika typer av bebyggelse, eldstäder och bränsle samt då erfarenheten på detta område vid skilda tillfällen åberopats som skäl för än den ena, än den andra fristen, har brandlagsrevisionen funnit, att det skulle vara värdefullt om sotningsfristerna i större utsträckning än som nu är fallet kunde bestämmas med ledning av tekniskt-vetenskapliga och statistiska undersökningar av de faktorer som inverka på sotningsbehovet. En rent statistisk utredning av hithörande förhållanden återfinnes i operationsanalysen. Av denna framgår, att sambanden mellan soteldsfrekvens samt bränsleslag, eldningssäsong, byggnads sätt, skorstensmaterial och sotningsvanor icke kunna klarläggas utan en noggrant förberedd statistisk och framför allt teknisk undersökning, utförd på fältet, samt att det icke heller är möjligt att i efterhand lösa problemen om lämpligaste sotningsfrister och sotningssäsong.

Brandlagsrevisionen har med företrädare för svenska brandskyddsföreningen, statens hantverksinstitut och byggnadsstyrelsens värmetekniska avdelning diskuterat möjligheterna att utföra sådana studier. Avsikten har därvid varit att företaga en genomgång och sammanställning av det ovan redovisade förefintliga materialet ävensom av de hos brandkårer och skorstensfejare förda soteldsrapporterna jämte uppgifter om senaste sotning och iakttagna bristfälligheter, samt att utföra vissa prov och försök. Vid dessa överläggningar har emellertid blivit klart, att en dylik undersökning — om den överhuvud läte sig göra — skulle bli synnerligen omfattande, tidsödande och dyrbar och närmast få karaktären av fri forskning, samt att det är ytterst osäkert om densamma skulle leda till användbara resultat. Det förhåller sig nämligen så att ett stort antal varierande faktorer inverka på sotbildning och därav föranledd brandfara. Åtskilliga av dessa äro mer eller mindre ogripbara. Revisionen, som icke ansett sig böra föranstalta om en så osäker undersökning, nödgas därför konstatera, att något ytterligare vetenskapligt underlag för bestämning av de sotningsfrister som erfordras ur brandförsvars synpunkt icke för närvarande synes kunna erhållas. Vissa mera allmänna slutsatser kunna dock måhända dragas av nu föreliggande material. Dessa slutsatser anknytas lämpligen till

det förslag om sotningsfrister, som för revisionen framlagts gemensamt av Sveriges skorstensfejaremästares riksförbund och svenska skorstensfejeri-
arbetareförbundet i en den 23 oktober 1956 dagtecknad promemoria.

Skorstensfejareorganisationernas förslag

Skorstensfejareorganisationerna påyrka, att jämväl för landsbygden föreskrift införes om att sotning må utföras endast av auktoriserad skorstensfejare samt att enhetliga sotningsfrister skola gälla i alla kommuner. Såsom framgår av tabell 15 innebär förslaget i stort sett, att de i nuvarande normalbrandordning för städerna upptagna fristerna skola gälla för hela landet. Detta medför bl. a. förslag om maximifrist även på landsbygden. Såsom skäl för förslagen anföra skorstensfejareorganisationerna följande:

De föreslagna fristerna innebär i princip ingen ändring för de flesta stads-samhällen. För landskommuner utgör de däremot förkortade frister. Detta skall emellertid delvis ses mot bakgrunden av att de i normalbrandordningen nu rekommenderade fristerna är alltför långa. Som normalförslag kan de här föreslagna fristerna tillämpas i de flesta orter. På grund av lokala förhållanden kan de i vissa fall anses för långa, men då föreligger möjlighet att där besluta om kortare frister. — — —

Sotningsfristernas längd har ansetts sammanhänga med bebyggelsetätheten på grund av den därav följande spridningsrisken vid en utbruten brand.

Sett som en fristående enhet utan avseende på deras geografiska placering föreligger självfallet ur sotbildnings-, brandrisk- och hälsorisksynpunkt ingen större skillnad mellan eldstadsanläggningar av samma typ och som eldas med samma slag av bränsle. Sotningen har till uppgift att avlägsna sot till förhindrande av brand- och hälsofaror och för säkerställande av ett gott drag för en god förbränning. Dessa syftemål är icke av mindre angelägenhetsgrad av den anledningen att objektet förefinnes på landsbygden eller i mindre tätort.

Sotningsfristernas längd synes mera sammanhänga med anläggningens förmåga att motstå påfrestningarna från en soteld samt möjligheterna till snabb brandsläckningshjälp. Därvid kan anföras att skorstensbeståndet å landsbygden är av avgjort sämre beskaffenhet än i stadssamhällen, vilket sammanhänger dels med byggnadsbestämmelserna, dels med kontrollen vid uppförandet. De långa avstånden å landsbygden möjliggör icke snabb brandsläckningshjälp. Brandförsvaret å landsbygden måste därför i första hand inrikta sig på det förebyggande brandskyddet.

Det föreligger således inga bärande skäl för att sotningsfristerna för landsbygden skall vara längre än för tätorten, men väl för att de skall vara lika.

Brandlagsrevisionen

Brandorsaksstatistiken visar att eldstäder och uppvärmningsanordningar utgöra de största brandorsakerna, såväl i fråga om antalet bränder som ersättningsbeloppets storlek. Dessa brandorsaker svara för omkring en tredjedel av alla bränder och omkring en fjärdedel av utbetalade brandförsäkringsersättningar. Redan dessa förhållanden visa att sotningen är en viktig angelägenhet i det förebyggande brandförsvaret.

I detta sammanhang må i korthet beröras bränsleslagens och uppvärmningsanordningarnas betydelse för sotningsverksamheten i framtiden. 1951 års bränsleutredning (SOU 1956:46) räknade med att år 1980 omkring 10 procent av landets totala energibehov skulle kunna täckas med atomkraft. För övrigt finge man alltjämt räkna med de konventionella bränslena, varvid de flytande bränslena förutsågos bli dominerande. Vad angår uppvärmningsanordningarna så blir det allt vanligare att nybyggnader i tätorter anslutas till s. k. fjärrvärmecentraler. På sina håll har det ock visat sig vara förenat med god ekonomi att ansluta äldre byggnader till en fjärrvärmeanläggning.

Även om man på lång sikt icke kan bortse från nu nämnda förhållanden och deras inverkan på sotningsbehovet, särskilt i tätorter, synes man för de närmaste decennierna böra räkna med ett sotningsbehov för brandförsvarsändamål av i stort sett nuvarande omfattning.

Vid bedömningen av sotningsbehovet utgår brandlagsrevisionen ifrån att endast den sotning, som erfordras ur brandförsvarssynpunkt, skall regleras i brandlagstiftningen och brandordningarna. Från värmeeconomisk synpunkt kan såsom ovan framgått ofta erfordras betydligt tätare sotning än vad brandfaran kräver. Dylika ekonomiska synpunkter anläggas väl främst av storförbrukare. I den mån eldningen centraliseras — genom fjärrvärmeanläggningar eller på annat sätt — och det värmeeconomiska betraktelsesättet slår igenom, kan man sannolikt räkna med att sotningen av vissa objekt blir intensivare, vilket kan komma brandförsvaret till godo. Också i hälsovårdens intresse erfordras i vissa fall sotning eller annat av skorstensfejare utfört arbete, exempelvis till förhindrande av förgiftning, lukt och andra sanitära olägenheter. Då brandordning endast må innehålla de bestämmelser som äro erforderliga för ordnande av brandförsvaret i kommunen, kunna däri icke lagligen intagas föreskrifter om ekonomisotning eller sanitär sotning. Det i brandordningarna nu förekommande uttrycket att sotning skall ske »till förekommande av soteld och annan fara» får sålunda icke tolkas annorledes än att därmed förstås soteld och annan *brandfara*.

När det gäller att bedöma sotets brandfarlighet och de åtgärder som i förebyggande syfte böra och kunna vidtagas, bör man var för sig betrakta betingelserna för sotbildning i eldstäder och rökgångar, möjligheterna till antändning av sotet samt en sålunda utbruten sotelds vådor.

Om dessa förhållanden här behandlas i omvänd ordning, märkes först, att alla soteldar icke behöva men väl kunna medföra brandfara. Svaga soteldar, som uppstå i en ringa sotmängd, kunna passera utan att förorsaka några skador. Genom den höga temperatur som däremot vid kraftigare soteld kan bildas i skorstenen — upp till 1 000 grader — kunna sprickor uppkomma. Detta kan dels ge anledning till direkt antändning i trossbottnar eller andra brännbara byggnadsdelar eller föremål i rökgångens närhet,

dels ock, utan att genast medföra sådan antändning, på lång sikt genom den höga temperaturrens ofördelaktiga inverkan på teglets hållfasthet medföra sprickbildning och andra skador på murverk och rökgångar med allmän försvagning och ökad antändningsrisk som följd. Vid skorstenseld kastas stundom glödande sotpartiklar upp ur skorstenen och kunna med vinden föras tillräckligt långt för att antända föremål i omgivningen och därvid ge upphov till sekundärbränder.

Sotets antändbarhet och brännbarhet bero av vilket bränsle som använts vid den sotbildande eldningen. Också en bristfälligt eller med olämpliga verktyg utförd sotning, som uppluckrar men ej bortskaffar sotet, kan här inverka. Ett faktum är att det icke erfordras särskilt höga temperaturer för att sot skall antändas. Såsom ovan nämnts befanns vid statens provningsanstalts undersökningar, att vedsot och stenkolsot äro lättare antändbara än av andra bränslen bildat sot; det rör sig om några hundra värmegrader eller med andra ord betydligt mindre än den värme som en skorstenseld i sin tur kan alstra.

På sotbildningen inverka ett flertal omständigheter, nämligen bränsleslaget, eldstadens och rökrörets beskaffenhet samt eldningssättet. Vad först angår bränsleslaget kan sammanfattningsvis konstateras, att företagna undersökningar och gjorda erfarenheter ge vid handen, att de gasfattiga bränslena koks, träkol, antracit och magra stenkol icke bilda förhållandevis så mycket eller så brännbart sot som de gasrikare bränslena ved, torv, brunkol, stenkol och tjock olja. Vidare står det klart, att eldning med bränsle, för vilket eldstaden icke är konstruerad, är i hög grad sotbildande. Det förekommer också, att olika bränslen eldas i samma eldstad, antingen så att ett bränsle användes för tändning och ett annat för den fortsatta eldningen eller så att brännbart avfall eldas i därför ej avsedda eldstäder. Härjämte må erinras om att eldstäder, som eldas med olika bränslen, kunna vara anknutna till samma rökgång, samt om ibland förekommande kombinerad eldning med fast och flytande bränsle. De skilda bränsleslagens inverkan på sotbildningen har också beaktats i brandordningarnas bestämmelser om sotningsfrister. Detta är fallet med värme- och varmvattenpannor jämte tillhörande rökgångar; skillnad göres här mellan å ena sidan ved, torv, stenkol eller dylikt bränsle samt, å andra sidan, koks, antracit, olja eller därmed jämförligt bränsle. I landsbygdens normalbrandordningar gives även en föreskrift om kortare frist för det fall att pannan eldas med annat bränsle än sådant för vilket den är konstruerad.

Bränsleslaget bör vid bestämmande av sotningsfrister tillmätas betydelse för alla eldstäder där så kan ske. Därvid bör observeras, att ur sotbildningssynpunkt jämförliga bränslen behandlas lika och föras till samma grupp, vilket i 1945 års normalbrandordningar ej skett beträffande olja. Förutsättningen för att på bränsleslaget grundade sotningsfrister skola gälla bör vara att bränslet användes i en för detsamma avsedd eldstad. Där så ej är fallet, på grund av att ersättningsbränsle måste tillgripas eller

av andra orsaker, bör fristen vara kortare än eljest. Detta bör gälla generellt och är, såsom framgick av soteldarna i samband med och efter den intensiva vedeldningen under andra världskriget, ej av mindre betydelse i städer och tätorter än på landsbygden.

Eldstadens inverkan på sotbildningen sammanhänger med huruvida den är lämpligt dimensionerad och konstruerad i förhållande till det värmebehov, som eldningen i densamma skall tillgodose. En riktigt utförd installation har stor betydelse för eldningsresultatet och sotbildningen; särskilt gäller detta oljeeldningsanläggningar. Rökgångarnas och skorstenarnas uppgift är att avleda rökgaser och åstadkomma erforderligt drag. På deras förmåga härutinnan inverka längden, inre arean och inre ytbeskaffenheten. Mindre längd och area samt ojämn yta ävensom förekomsten av krökar och horisontella sträckningar bidra till sämre drag och rikare sotbildning. Härtill kommer givetvis att eldstadens och rökgångens beskaffenhet inverkar på sotbildningen på det sättet att i eldstäder med omfattande och ständig eldning bildas mera sot än i eldstäder, som användas sporadiskt eller av blott ett enskilt hushåll. Denna självklara omständighet ligger till grund för den rådande indelningen av sotningsfristerna efter skilda objekt.

Denna eller en likartad indelning av sotningsobjekten torde vara ofrånkomlig vid bestämmande av sotningsfrister. Den inverkan på sotbildningen, som följer av eldstädernas samt rökgångarnas och rökrörens storlek i förhållande till eldningsbehovet samt deras konstruktion i sådana hänseenden som inverka på dragförmågan m. m., låta sig däremot svårigen på samma sätt generellt angivas. I normalbrandordningarna anmärkes, att vissa där angivna sotningsfrister i många fall på grund av rökgångarnas beskaffenhet måste anses för långa. I detta hänseende få alltså fristerna bedömas också med hänsyn till förhållandena i den enskilda byggnaden eller för ett visst byggnadsbestånd.

Felaktigt eldningssätt medför i allmänhet abnorm sotbildning. Förutom användning av ett för eldstaden i fråga olämpligt bränsle märkas sådana förhållanden som felaktig luftmängd och temperatur och oriktigt drag samt, vid eldning med fast bränsle, olämplig styckestorlek. Dylika och andra individuella variationer i eldningssättet kunna ej läggas till grund för bestämmande av generella sotningsfrister. Där felaktig eldning konstateras, bör upplysning och rättelse ske genom skorstensfejarens försorg. Eldningssättet, eller rättare eldningsintensiteten, bestämmas i viss mån av klimatet. Där eldningssäsongen till följd av kallt klimat är lång samt eldstäder och skorstenar därför ansträngas mer än annorstädes, ligger det nära till hands att räkna med en rikare sotbildning och därav följande risk för soteldar. Å andra sidan kan en av klimatväxlingar föranledd växlande eldningsintensitet ävensom disig och fuktig väderlek med därav föranlett sämre drag i väsentlig mån bidra till sotbildning, medan kontinuerlig eldning i därför konstruerade eldstäder med tillhörande rökrör kan vara

gynnsammare ur sotbildningssynpunkt. Att ett kallt klimat icke behöver vara avgörande för de brandskador, som sammanhånga med eldstäder och rökgångar, konstaterades under en år 1955 företagen undersökning av orsakerna till de förhållandevis många bränderna i Norrbotten. Vid en jämförelse med angränsande län samt mellan kommuner inbördes befanns nämligen, att svåra klimatiska förhållanden icke nödvändigtvis behöva medföra en ogynnsam brandskadestatistik. Företagna statistiska undersökningar visa dock i stort sett, att brandskador, som äga samband med eldstäder och uppvärmning, äro mera beroende av årstiden och temperaturen än andra brandskador. Tillräckliga skäl att föreskriva kortare sotningsfrister i kallare delar av landet än i övriga delar synas emellertid knappast kunna statistiskt påvisas. En annan sak är att eldningssäsongens varierande längd i skilda delar av landet kan medföra behov av ett större antal sotningar per år i för övrigt likartade objekt i de kallare landsdelarna än i de varmare. Då man av detta skäl icke föreskriver antalet sotningar per år utan i stället räknar med frister, böra dessas längd avgöras med hänsyn till sotningsbehovet under eldningssäsongen. Om eldning ej skett efter senaste sotning, behöver ny sotning icke utföras. Där eldning säsongsmässigt avbrutits före sotningsfristens utgång, bör denna förlängas med tid som motsvarar uppehållets längd.

Såsom framhållits av skorstensfejareorganisationerna har frågan om sotningsbehovet och sotningsfristerna två sidor. Den ena, för vilken redogjorts i den närmast föregående framställningen, avser sotbildningen, som beror av bränsleslag, eldstäders och rökrörs ändamål och beskaffenhet samt eldningssätt och eldningsintensitet. Sotbildningen är icke beroende av huruvida den eldstadsförsedda byggnaden är belägen i tätort eller på landsbygden. Risken för att sotet antändes och skadar byggnaden är icke mindre på landsbygden än i stad eller tätort. Där frånvaron av byggnadsbestämmelser och nybyggnadskontroll medfört förekomsten av ett sämre eldstads- och skorstensbestånd, är snarare motsatsen fallet. När det gäller den av sotbildning föranledda brandrisken i den enskilda byggnad, om vars sotning fråga är, synas därför ej skäl för annan sotningsfrist på landsbygden än i tätorter föreligga.

Å andra sidan har emellertid sotningsbehovet bedömts med hänsyn till faran för en skorstensbrands spridning till angränsande bebyggelse. Denna fara är avsevärt större i tätorter, vilket är grunden till de skilda sotningsfristerna för eljest likartade sotningsobjekt i stadssamhällen och å landsbygden. Där större värden finnas att skydda anses strängare bestämmelser motiverade. I detta sammanhang har emellertid anförts, att förekomsten av en brandkår, som snabbt kan komma tillstädes, minskar farorna vid en skorstensbrand i tätorterna, medan däremot på landsbygden de längre avstånden och utryckningstiderna motivera ett omsorgsfullare förebyggande brandförsvar, i vilket sotningen är ett betydelsefullt led.

Brandlagsrevisionen finner de nu berörda förhållandena i princip böra

leda till att samma sotningsfrist tillämpas för tätorter och landsbygd. Maximifristen bör därvid, i enlighet med vad nu gäller för de förra, bestämmas till två år, med undantagsmöjlighet för särskilda fall. Brandlagsrevisionen har emellertid icke funnit sig i stånd att lämna några på känedom om sotbildningen grundade detaljerade allmängiltiga anvisningar om sotningsfristernas längd vid olika betingelser. Något utredningsmaterial, som *ur sotbildningssynpunkt* motiverar rekommendationer om avsevärt förändrade sotningsfrister, föreligger icke. Det får alltså liksom f. n. överlåtas på kommunerna att lokalt, i brandordningen, bestämma erforderliga sotningsfrister med ledning av centralt utarbetade anvisningar. Därvid bör en på de ovan lämnade riktlinjerna grundad »klassificering» av sotningsfristerna eftersträvas. 15 § förslaget till brandstadga är utformad i enlighet härmed.

Emellertid kunna särskilda skäl föreligga såväl för frångående i visst fall av den bestämda fristen som för medgivande av längre frist än två år. Tidigare har nämnts, att sotbildningen och därav föranledd brandfara i enskilda fall kan påverkas av orsaker som ej låta sig allmänt angivas i brandordning. I dylika fall kan det finnas anledning att förkorta eller förlänga fristen. I sportstugor, sommarstugor och annan bebyggelse, som huvudsakligen användes under den varma årstiden och där eldning sker blott i ringa omfattning varje år, kan sotningsfristen stundom utan fara förlängas utöver två år. För dessa och liknande fall föreslår brandlagsrevisionen en undantagsbestämmelse. I gällande brandstadgas 15 § har brandchefen tillagts behörigheten att, efter skorstensfejarens hörande, medgiva undantag från vad som blivit stadgat om sotningsfrist. Brandlagsrevisionen anser liksom tidigare brandförsvarsutredningen (betänkandet sid. 118—119), att denna prövning på grund av frågans tekniska art bör handhas av brandchefen, icke av den förvaltande myndigheten, så som f. n. är fallet enligt normalbrandordningarna för landskommunerna. Liksom enligt gällande brandstadga och normalbrandordningar bör skorstensfejaren höras i ärendet. Beslutanderätten tillkommer dock brandchefen ensam såsom ansvarig för kommunens brandförsvär. Skorstensfejarens hörande är påkallat även i sådana fall, där icke han utan, till följd av särskilt medgivande, fastighetsägaren själv ansvarar för att föreskriven sotning sker.

Sotning av imrör och avgasrör

Enligt 15 och 38 §§ gällande brandstadga skola vid sotning »alla rökgångar ävensom eldstäder, som icke äro inrättade för användning uteslutande av gas eller elektricitet, jämte tillhörande rökrör, imrör och ventilationsrör noga rengöras». Här angives sålunda vilka objekt som överhuvud skola bli föremål för sotning. Brandlagsrevisionen föreslår icke någon ändring i vad härutinnan gäller. I fråga om imrör och avgasrör vill brandlagsrevisionen likväl anföra följande.

I *imrör* till kök anhopa sig avsättningar, som bestå av fettämnen och kondensat från matlagning samt dammpartiklar. Sådana avsättningar benämnas *imsot* eller *flottsot*. De innehålla sålunda icke alltid sot i ordets egentliga bemärkelse ehuru däri kunna ingå även partiklar av flygsot vid eldning över låga. *Imsotet* utgöres av gråsvarta, mjuka klumpar med hög fetthalt. Det har högt värmevärde, tändes lätt och brinner med låga under utvecklande av stark hetta, som kan uppgå till 1 000 grader. Det är sålunda mycket eldfarligt. Såsom framgår av tabell 15 skola *imrör* regelbundet rensas. För *imrör* vid eldstäder, där eldning äger rum i större omfattning än för enskilt hushålls behov, såsom i hotell, matservering, bageri, rökeri och annan därmed jämförlig inrättning, är rensningsfristen sedan gammalt kortare än för *imrör* vid övriga eldstäder. Enligt normalbrandordningarna är maximifristen emellertid även för dessa senare satt till ett år.

Lydelsen av 15 § andra stycket och 38 § andra stycket gällande brandstadga ger närmast vid handen, att rökrör, *imrör* och ventilationsrör icke behöva rensas där eldstäderna äro inrättade för användning uteslutande av gas eller elektricitet (märk särskilt ordet »tillhörande»). I 24 resp. 22 §§ normalbrandordningarna förekommer emellertid ett uttryckssätt, som innebär att *imrör* skola rensas även där kokning skett på gas- eller elspis. Att detta också avsetts framgår av anmärkningen till 26 § 1 mom. resp. 34 § 1 mom. normalbrandordningarna.

För tolkningen av brandstadgans nämnda paragrafer må anföras följande angående äldre rätt och förarbeten. Brandskyddskommissionen föreslog denna för stad och landsbygd likalydande bestämmelse: »Rökgångar jämte inomhus befintliga eldstäder, vilka icke användas uteslutande för gas eller elektricitet, skola jämte tillhörande rökrör ävensom *imrör* vid sotningen rensas . . .» Kommissionen berörde i sina motiv ej frågan om *imrör* eller ventilationsrör. I 1923 års brandstadgas bestämmelser för stad bortföll — utan särskild motivering — den föreslagna bestämmelsen om vad som skulle bli föremål för sotning, men den återfanns i stadgans bestämmelser för landsbygden i följande lydelse: »Det åligger innehavare av eldstadsförsedd byggnad att låta verkställa nödig sotning, därvid alla rökgångar och eldstäder, som icke användas uteslutande för gas eller elektricitet, skola jämte tillhörande rökrör och *imrör* noga rengöras.» Båda de nu citerade lydelserna synas närmast tyda på att sotning av *imrör* icke behöfves där eldstaden var inrättad uteslutande för eldning med gas eller elektricitet. Å andra sidan innebar 1923 års brandstadga icke hinder mot föreskrift i brandordning om *imrör*sotning även i sådana fall. 1923 års normalbrandordning för städer och därmed jämförliga samhällen innehöll också följande bestämmelse: »Rökgångar och rökrör jämte inomhus befintliga eldstäder, vilka icke användas uteslutande för gas eller elektricitet,

samt imrör skola rensas från sot, fettämnen...» I motiven till gällande brandstadga uttalade brandförvarsutredningen (sid. 118) allenast, att 15 § andra stycket saknade motsvarighet i 1923 års brandstadga, varjämte utredningen hänvisade till sistnämnda stadgas bestämmelse för landsbygden. 24 och 22 §§ i 1945 års normalbrandordningar lyda: »Eldstäder, som icke användas uteslutande för gas eller elektricitet, ävensom rökgångar och imrör skola rensas...» De äro sålunda i stort sett av samma innebörd som motsvarande bestämmelse i 1923 års normalbrandordning men avvika väsentligt från gällande brandstadgas lydelse.

Mot bakgrunden av den lämnade redogörelsen förefaller det sannolikast, att gällande brandstadgas lydelse icke innebär något ställningstagande till imrörensning, där eldstaden är inrättad för endast gas eller elektricitet. På grund härav lär hinder knappast möta att i den ordning, som sägs i 1 och 24 §§ gällande brandstadga och på sätt som allmänt skett, i brandordning intaga de i normalbrandordningarna förordade, längre gående bestämmelserna om sådan rensning.

Brandlagsrevisionen finner behovet av imrörensning vara avhängigt dels av sotbildningens omfattning, dels av risken för antändning i imsot. Där imrörets dragförmåga och tekniska utförande i övrigt är tillfredsställande, beror sotningen av arten och omfattningen av den verksamhet som bedrivs i samband med eldningen. I restaurangkök, bagerier, rökerier och liknande inrättningar, där matlagning äger rum i stor omfattning, bildas rikligt med imsot. I bostadskök sammanhänger imsotbildningen likaledes med matlagningsfrekvensen. Imsotet kan antändas genom heta avgaser och överhettning från intilliggande rökkanaler eller genom antändning från öppen låga i den lokal, där röret mynnar. Härtill kommer den spridningsrisk som föreligger om det uppstår brand i imrör.

Det ligger i sakens natur, att brandfaran är störst på platser, där matlagning sker i stor omfattning och särskilt där öppen låga finns i eldstaden. I exempelvis tvättstugor och bostadskök äro riskerna små. Enligt en i Örebro utförd undersökning inträffade sammanlagt åtta imrörsbränder under åren 1933—1942, varav tre i imrör från restaurangkök och fem i imrör tillhörande vedeldade kokspisar (se Brandskydd häfte 2/1943). I intet fall uppstod brand i imrör till eldstäder i bostadslägenhet där eldning med endast gas eller elektricitet förekom. I vissa städer ha sotningsfristerna för imrör till eldstäder, där eldning ej sker i större omfattning, utsträckts till två år i stället för i normalbrandordningen angivna ett år, och på vissa håll lär rensning av sådana imrör ej alls förekomma. Det må ock nämnas att föreskrifterna om sotningsfrister i Danmark, Finland och Norge icke innehålla något om sotning av imrör.

Brandlagsrevisionen föreslår, att imrörensningen begränsas till anläggningar, där avsättning av brandfarliga ämnen förekommer i större om-

fattning. Med hänsyn till den erfarenhetsmässigt ringa brandfaran beträffande imrör i bostadskök synes det icke ur ekonomisk synpunkt rationellt med återkommande rensning genom skorstensfejares försorg av sådana imrör i den omfattning, som f. n. på de flesta håll förekommer. Förslaget till brandstadga innehåller därför icke någon allmän bestämmelse om rensning av imrör. Där brandfaran så anses kräva, är kommun oförhindrad att i brandordningen intaga strängare bestämmelser. Om imrörens rensning erfordras av sanitära skäl och icke kan antagas ske genom de boendes egen försorg — imstötet fastnar i bostadskök huvudsakligen omkring rörets öppning — få föreskrifter därom meddelas i annan ordning.

Gällande brandstadgas 15 och 38 §§ föreskriva icke rensningsplikt för *avgaskanal och avgasrör från gaseldade apparater*. Skorstensfejareorganisationerna ha i sin till brandlagsrevisionen överlämnade promemoria uttryckt önskemål om årlig sotning av alla dylika avgaskanaler och rör och som skäl härför åberopat ett fall av koloxidförgiftning med dödlig utgång till följd av att en avgaskanal från en gaseldad varmvattenberedare varit tilltäppt av bruksrester. Den livsfara, som sålunda kunde föreligga där dylika kanaler vore tilltäppta, motiverade enligt nämnda organisationers mening att sotningsplikt infördes för dessa objekt.

Endast undantagsvis innehålla brandordningarna f. n. bestämmelser om sådan rensning. Riksbrandinspektören har i ett i januari 1957 utgivet meddelande från statens brandinspektion förordat intagande i brandordningarna av bestämmelse om årlig rensning av avgasrör och avgaskanaler från andra gaseldade apparater än hushållsspisar. Till stöd härför har riksbrandinspektören åberopat de risker som konstaterats föreligga för koloxidförgiftning i fall där avgaskanal eller avgasrör icke varit funktionsdugliga.

Brandlagsrevisionen erinrar om att i brandordning endast må intagas bestämmelser som äro erforderliga för ordnande av brandförsvaret. De skäl som anförts för rensning av ifrågavarande avgaskanaler och avgasrör visa icke att sådan rensning är erforderlig i brandförsvars syfte. Fastmera synes det här vara fråga om en hälsovårdsangelägenhet. Brandlagsrevisionen finner därför icke lagligen möjligt att inom brandlagstiftningens ram tillgodose ett hälsovårdsintresse på sätt som här föreslagits och kan därför icke på de anförda skälen förorda införande av en sådan bestämmelse som skorstensfejareorganisationerna föreslagit och riksbrandinspektören rekommenderat. Då det bör ankomma på hälsovårdsmyndigheten att i förevarande hänseende vidtaga erforderliga åtgärder och då denna myndighet därvid knappast torde kunna anvisa fastighetsägaren eller den saken eljest vederbör annan åtgärd än att anlita skorstensfejare för erforderlig rensning, synes emellertid av praktiska och ekonomiska skäl sådan rensning böra samordnas med övriga förekommande sotningsförrättningar.

Täthetsprov

Enligt byggnadslagstiftningen skall i vissa fall provtryckning av skorsten i nybyggnad äga rum. Bestämmelser härom tillkommo första gången genom 1947 års byggnadsstadga. Sådan provtryckning utföres av skorstensfejare, vars intyg om företaget täthetsprov å skorstenen i dessa fall skall av den byggande företes för byggnadsnämnden vid dennas slutbesiktning. Provtryckningen, som brukar kosta mellan 10 och 40 kronor, beroende på rökrörets storlek m. m., bekostas av fastighetsägaren. Denna kontroll av nybyggnader förutsätter icke misstanke i det särskilda fallet om brandfarligt byggnadssätt utan är en generell säkerhetsåtgärd, som jämväl torde tjäna hälsovårdsintresset.

Emellertid ha i skilda sammanhang framkommit behov av och krav på täthetsprov även i äldre skorstenar. Skälet härtill är att dessa regelmässigt icke undergå annan kontroll än sådan som sker vid brandsyn och sotning. Det är då blott fråga om okulärbesiktning, och täthetsprov företagas icke utan särskilda skäl. Rökrör och kringliggande byggnadsdelar kunna likväl vara behäftade med fel, som icke alltid kunna med säkerhet konstateras vid okulärbesiktning. Orsakerna till sådana fel äro flera. Många äldre skorstenar äro sålunda icke uppförda med tillräcklig omsorg eller ha blivit föremål för försvagande ingrepp av skilda slag genom arbete, som utförts av hantverkare eller andra personer, som saknat erforderlig sakkunskap och kontroll. Vidare har övergången från lokala eldstäder till centralvärme i de s. k. ombyggnadshusen, vars gamla rökrör därvid utnyttjats under förhållanden för vilka de ej varit avsedda, medfört dolda skador. Slutligen må nämnas fel som uppstått till följd av ej upptäckta soteldar. Dylika och andra felaktigheter i rökrören kunna medföra påfrestningar, vilka på grund av den allmänna försvagning som skorstenen därvid oftast undergår först långt senare utbildas till påvisbara skador, som utgöra uppenbar brandfara.

Täthetsprov å äldre rökrör av anledningar, som nu nämnts, ske enligt rådande praxis i vissa fall. Riksbrandinspektören har i anvisningar angående oljeeldningsanläggningar rekommenderat, att vid övergång till oljeeldning från annat bränsle anmälan göres till skorstensfejaren i sotningsdistriktet för att kontroll genom täthetsprov skall kunna ske av att skorsten och rökgångar äro i tillfredsställande skick. Riksbrandinspektören framhåller i anvisningarna, att dessa grunda sig på 11 § brandlagen, enligt vilken ägare av byggnad eller annan anläggning är skyldig vidtagna nödiga åtgärder till förebyggande av brand i den mån de ej medföra oskäligen kostnad. Utgångspunkten synes sålunda ha varit, att användning av äldre rökrör för oljeeldning alltid i det enskilda fallet kan innebära fara för brand och att fastighetsägaren därför kan åläggas att på egen bekostnad vidtaga de åtgärder som erfordras till förebyggande av denna fara. Det bör

härjämte anmärkas, att oljeeldningsinstallation kan erfordra byggnadslov och därmed sammanhängande besiktning enligt byggnadsstadgan. Täthetsprov bruka vidare företagas i sådana fall, där man har skäl att misstänka brister i rökgångarna. Efter soteld kontrolleras sålunda i allmänhet skorstenen på fastighetsägarens bekostnad medelst provtryckning genom skorstensfejarens försorg. En soteld är ett påtagligt skäl för misstanke om att skorstenen är brandfarlig.

Vissa länsstyrelser ha under senare år i cirkulär till byggnadsnämnder, brandchefer och skorstensfejare uttalat, att provtryckning av skorsten bör ske då det kan antagas att brandfara föreligger, vilket angives särskilt kunna vara fallet beträffande äldre skorstensstockar, som ofta äro uppförda av svagare murverk. Dessa prov förutsättas likaledes ske på fastighetsägarens bekostnad. I cirkulären anföres nämligen, att brandchefen eller, i förekommande fall, skorstensfejaren bör överväga brandsynföreläggande i syfte att få till stånd provtryckning av synbarligen eldfarlig skorsten, där fastighetsägaren ej medverkar härtill.

På vissa håll har man gått ännu längre. I Linköping har sålunda enligt beslut år 1956 utförts engångskontroll av rökrör till värmepannor i samtliga fastigheter byggda före år 1946, därvid staden bekostat täthetsproven i de fall där fel ej visat sig föreligga samt vederbörande fastighetsägare övriga prov. För ifrågavarande fastighetsbestånd ansågos särskilda risker för sprickbildning i skorstenarnas murverk med därav följande fara för trossbottenbränder och förgiftning föreligga till följd av sättningar i markytan, orsakade av förändrad grundvattennivå.

Skorstensfejareorganisationerna ha framställt önskemål om en bestämmelse i brandstadgan eller i brandordning av innebörd att rökrör från värmepanna skulle till förhindrande av brand- och hälsofara täthetsprovas vart femte år. Såsom skäl härför har anförts de dolda skador, som enligt vad ovan beskrivits kunna uppkomma i rökrören efter viss tids bruk och som innebära brand- och hälsofara.

De sanitära olägenheterna av bristfälliga skorstenar utgöras framför allt av obehag och förgiftning till följd av inträngande koloxid samt av trängrök, lukt eller os. Åtskilliga täthetsprov, som utförts av skorstensfejare, ha ock skett på hälsovårdsnämnds initiativ efter anmälan om dylika obehag. Det torde vidare förhålla sig så, att de sanitära olägenheterna av bristfälliga rökrör i dylika fall göra sig tydligare märkbara än brandfaran. De sanitära kraven i förevarande avseende kunna emellertid icke tillgodoses inom brandlagsstiftningens ram, och brandlagsrevisionen har därför prövat det framställda önskemålet allenast ur brandförsvarssynpunkt. I den mån täthetsprov ske, bör dock erforderligt samarbete mellan hälsovårds- och brandmyndigheter komma till stånd.

Oavsett vem som har att bära kostnaden för täthetsprov — en fråga som behandlas särskilt i det följande — anser *brandlagsrevisionen* att dessas om-

fattning bör bedömas genom den inom all säkerhetslagstiftning nödvändiga avvägningen mellan storleken av den föreliggande faran och kostnaden för dess avvärjande. Även om utgiften för prov i en byggnad synes obetydlig, kan den sammanlagda kostnaden för återkommande prov i alla byggnader bli avsevärd. Proven synas därför icke böra göras generella i vidare mån än som föranledes av brandfaran i ett visst fastighetsbestånd eller en viss bebyggelse. Täthetsprov böra med andra ord icke ske utan att sådana speciella förhållanden konstaterats föreligga som berättiga misstanke om brister, vilka kunna innebära brandfara. Som exempel må nämnas vissa äldre byggnader, fastigheter som kunna antagas ha påverkats av markförhållandena, rökrör där eldningen under viss tid avvikit från det normala o. s. v. Mot bakgrunden av dessa överväganden anser brandlagsrevisionen mindre lämpligt att i brandstadgan eller brandordning intages föreskrift om generella täthetsprov med vissa års mellanrum. Det bör i stället ankomma på vederbörande kommunala myndigheter att föranstalta om täthetsprov i erforderliga fall. Riktlinjerna synas därvid böra vara, att täthetsprov företagas då det på sannolika skäl kan antagas att brandfara föreligger samt att fastställandet härav jämväl må hänföras till en grupp av fastigheter och icke nödvändigtvis allenast till enskilda fall, exempelvis där soteld, trängrök, sprickbildning eller oljeeldningsinstallation förekommit.

Sotning av auktoriserad skorstensfejare

Gällande rätt

När under senare delen av 1800-talet näringsfriheten genomfördes, stadgades undantag för skorstensfejareyrkets utövande i stad. Denna undantagsbestämmelse återfinnes i 1864 års alltjämt gällande näringsfrihetsförordning. Yrkets utövande i stad är reglerat i brandlagstiftningen. Enligt 16 § brandstadgan skall för varje sotningsdistrikt finnas en yrkesutbildad skorstensfejare, som godkänts eller anstälts av kommunen. I förhållande till allmänheten innebär sådan auktorisering av skorstensfejare att annan ej får verkställa föreskriven sotning, såframt ej i särskild ordning undantag medgivits, att straff är stadgat för den som vägrar skorstensfejare tillträde för utförande av sådan sotning, att skorstensfejaren är berättigad till polishandräckning för att vinna sådant tillträde samt att ersättning för sotning skall utgivas enligt en av offentlig myndighet fastställd sotningstaxa.

Gentemot kommunen är en auktoriserad skorstensfejare i princip tryggad i sin förvärvade näringsrätt på det sättet att enligt 18 § andra stycket brandstadgan godkännandet må återkallas eller anställningsavtalet hävas allenast där skorstensfejaren finnes icke vidare vara lämplig, en lämplighetsprövning, som torde böra efter rent objektiva grunder avse huruvida skorstensfejaren rätteligen fullgör sin syssla. Denna bestämmelse har ansetts innebära, att godkännande icke kan återtagas genom ett beslut att

kommunalisera sotningen i kommunen, varigenom godkänd skorstensfejare skulle övergå till att bli kommunalanställd, och att han icke genom sådant beslut kan berövas sin näringsrätt (RÅ not I 57/1947). Detta medför att kommunalisering blott kan genomföras antingen efter medgivande av vederbörande skorstensfejare eller i samband med nybesättning av befattningen. Eljest måste kommunaliseringsbeslutet förses med övergångsbestämmelser, som taga hänsyn till befintliga godkända skorstensfejare. Hinder torde emellertid ej möta att i samband med godkännande stipulera ett förbehåll att den godkände är skyldig att underkasta sig ett framtida kommunaliseringsbeslut.

Den särställning, som sålunda på grund av brandsäkerhetshänsyn tillerkänts skorstensfejaren till säkerställande av hans näringsrätt och som har sin orsak däri att han i viss mån fullgör en myndighetsfunktion, motsvaras av särskilda för honom gällande skyldigheter. Sålunda åligger honom vid straffansvar att tillse att föreskriven sotning verkställs samt att vid sotning undersöka eldstäder m. m. och underrätta brandchefen om iakttagna felaktigheter, ävensom åtskilliga andra i brandordningarna upptagna skyldigheter. Vidare är han bunden av sotningstaxans bestämmelser om ersättning för utfört arbete.

På landsbygden åligger det däremot fastighetsägaren eller, om fastigheten är utarrenderad, arrendatorn att vid äventyr av bötesstraff tillse att föreskriven sotning verkställs (38 och 44 §§ brandstadgan). Under förarbetena till brandstadgan diskuterades möjligheten att införa auktoriserad sotning även på landsbygden. Brandförvarsutredningen övervägde sålunda (betänkandet sid. 121) en bestämmelse av innehåll att i tätbebyggda samhällen på landsbygden, för vilka utomplansbestämmelser gällde, sotning skulle få verkställas endast av auktoriserad skorstensfejare, medan på landsbygden i övrigt även annan kompetent person skulle få utföra sotning. Utredningen kom emellertid till den uppfattningen att — ehuru det uppenbarligen vore önskvärt att sotning genom yrkesutbildad skorstensfejare i fortsättningen verkställdes i om möjligt större omfattning än som då förekom — det likväl vore lämpligast att ifrågakvarande spörsmål löstes efter prövning av förhållandena i varje särskilt fall. Ansåges för viss ort sotning av auktoriserad skorstensfejare böra vara obligatorisk, borde bestämmelse därom kunna intagas i brandordningen. Så har numera skett i de flesta landskommuner. I normalbrandordningarna för landskommunerna uttalas, att föreskriven sotning inom sådan tätort bör få verkställas endast av person som godkänts av brandstyrelsen. I anvisningar angående brandförsvarets ordnande efter den nya kommunindelningen anförde emellertid riksbrandinspektören, att skorstensfejare i landskommun åtminstone borde ha genomgått gesällkurs vid statens brandskola. Landsbygdsbestämmelserna i normalbrandordningarna skilja sig från stadsbestämmelserna dels i att föreskrift saknas om yrkesutbildning eller kompetens hos skorstensfejaren,

dels i att gällande brandstadgas i 45 § intagna straffbestämmelse för skorstensfejare, som uraktlåter vad honom »enligt denna stadga» åligger, icke kan bli tillämplig å skorstensfejare som auktoriserats enligt brandordning. I övrigt lära emellertid rättsverkningarna av en auktorisation av skorstensfejare i huvudsak bli desamma i landskommun som i stadsamhälle.

Brandlagsrevisionen

Från skilda håll har ifrågasatts om icke tiden nu vore mogen att införa bestämmelser om obligatorisk sotning av yrkesutbildad skorstensfejare även på landsbygden. Skorstensfejareorganisationerna ha för brandlagsrevisionen framlagt förslag härom.

Kommunerna ha i stor utsträckning efter hand ordnat sitt sotningsväsen på detta sätt. I Skånelänen har även på landsbygden alltsedan tillkomsten av gällande brandlagstiftning funnits ett sotningsväsen med yrkesutbildade heltidssysselsatta skorstensfejare. Då bestämmelserna härom tillkommo år 1945, anförde länsstyrelserna i nämnda län, att fastighetsägarna torde vara bäst betjänta med att sotningen utfördes av fullt kompetent person. Eljest kunde skador lätt uppkomma vid sotningsarbetet, och en mindre kunnig sotare torde f. ö. ha svårt att upptäcka brister å skorstenar och eldstäder och att i övrigt riktigt bedöma brandriskerna. Det har emellertid icke ansetts erforderligt att kräva samma kompetens som för skorstensfejare i stad, d. v. s. genomgången mästarekurs vid statens brandskola. I de skånska brandordningarna har som minimikrav föreskrivits genomgången gesällkurs vid brandskolan eller ock fem års arbete med goda vitsord hos godkänd skorstensfejare. Man har sålunda i Skånes landskommuner krävt mera än 1945 års normalbrandordningar men ej fullt så mycket som brandstadgans stadsbestämmelser. Brandorsaksstatistiken har kunnat påvisa, att brandorsaken skorstenar och eldstäder i landskommunerna alltsedan den ordnade sotningens införande varit av mindre omfattning i Skåne än i övriga delar av landet.

Förhållandena i Skåne ha sedermera i stor utsträckning länt till efterföljd på andra håll. Sålunda hade år 1954 ej mindre än 811 landskommuner och municipalsamhällen godkänd eller anställd skorstensfejare för hela kommunen eller del därav, medan 39 landskommuner saknade sådan skorstensfejare. 235 landskommuners skorstensfejare hade genomgått mästarekurs vid brandskolan; i Stockholms, Uppsala, Kristianstads, Malmöhus och Kopparbergs län hade omkring hälften eller fler av landskommunerna utsett skorstensfejare med genomgången mästarekurs. I 86 landskommuner hade skorstensfejaren genomgått gesällkurs vid brandskolan och i 285 landskommuner hade han minst fem års praktik hos godkänd skorstensfejare. Sedan år 1954 har en ytterligare förbättring inträtt, både så att flera skorstensfejare med genomgångna kurser utsetts i kommunerna

och så att vissa äldre skorstensfejare deltagit i efterutbildningskurser och annan utbildning.

Brandlagsrevisionen anser såsom ovan i samband med sotningsfristerna anförts, att behovet av sotning ur brandförvarssynpunkt i princip är det samma på landsbygden som i tätorterna. Revisionen föreslår därför samt med hänsyn även till uppgifterna inom det förebyggande brandförsvaret i samband med sotning, att även för landsbygdens del föreskriven sotning skall få utföras endast av inom skorstensfejareyrket utbildad person. Av den hittillsvarande utvecklingen framgår, att ett sådant system nu är genomförbart, och förslaget innebär härutinnan i huvudsak blott ett lagfästade av rådande förhållanden. I nionde kapitlet har brandlagsrevisionen föreslagit, att skorstensfejaren liksom f. n. skall uppbära vissa offentliga funktioner inom brandsynarbetet, såväl fortlöpande tillsyn i förening med skyldighet att underrätta brandchefen om iakttagna fel och missförhållanden som eldstadsbrandsyn. På grund av denna sin delvis offentligrättsliga ställning bör skorstensfejaren vara auktoriserad av kommunen samt icke utan sakliga skäl kunna berövas sin näringsrätt. Detta innebär dels att endast skorstensfejaren — och, på hans ansvar, hos honom anställd personal — må verkställa föreskriven sotning, om ej i särskild ordning undantag medgivits, dels att godkännande av skorstensfejare ej må återkallas eller anställningsavtal med skorstensfejare hävas med mindre han på objektiva grunder finnes icke vidare vara lämplig.

Storleken av ett sotningsdistrikt beräknas med ledning av antalet eldstadsförsedda byggnader och avståndet mellan dessa. På landsbygden kunna distrikten ej göras alltför stora: avstånden bli då för långa — och därmed dyrbara — och ortskänedom och kontakt med andra kommunala myndigheter försvåras. Mot alltför små distrikt tala de därav följande mindre resurserna att anskaffa och hålla erforderlig teknisk utrustning. I anvisningarna angående brandförsvarets ordnande efter kommunindelningen uttalade riksbrandinspektören, att erfarenheten visat att ett sotningsdistrikt inom landskommun utan nämnvärd tätbebyggelse icke borde understiga 1 800—2 000 eldstadsförsedda fastigheter och icke överstiga 3 000. Normal-sotningstaxorna, som äro grundade på utav statens hantverksinstitut utförda räntabilitetsundersökningar för olika sotningsdistrikt, omfatta sex typer, utformade efter befolkningstäthet, varvid taxa I avser de mest och taxa VI de minst folktäta kommunerna, beräknat efter antal invånare per kvadratkilometer.

Mångfalden av inverkan omständigheter medför, att indelningen i sotningsdistrikt måste grundas på en i varje särskilt fall uppgjord ekonomisk kalkyl. Klart är att förhållandena stundom medföra att flera kommuner erfordras för att bära ett sotningsdistrikt. I dessa fall är önskvärt, att kommunerna samverka i ett gemensamt sådant distrikt genom att förena sig om att godkänna eller anställa samma skorstensfejare. All-

männa bestämmelser om kommunal samverkan på brandförsvarets område bli härvid tillämpliga. Lämpligast synes vara att kommunerna träffa avtal om att utse gemensam skorstensfejare. I 16 § förslaget till brandstadga har intagits en erinran om att kommun kan jämte annan kommun ingå i sotningsdistrikt.

I fråga om kompetenskravet för skorstensfejare på landsbygden ha skorstensfejareorganisationerna hävdad, att genomgången mästartekurs vid statens brandskola för framtiden borde fordras för godkännande eller anställning som skorstensfejare för sotningsdistrikt, samt att den länsstyrelsen enligt gällande brandstadgas 17 § tillerkända dispensrätten borde utgå. Som skäl härför har åberopats, att ett visst mått av teoretisk utbildning numera är en förutsättning för att skorstensfejaren rätt skall kunna utföra sin syssla.

Enligt vad brandlagsrevisionen inhämtat från statens brandskola komma inom de närmaste åren att finnas tillräckligt antal personer som genomgått mästartekurs vid skolan för att möjliggöra rekrytering av skorstensfejarsysslorna även i landskommunerna. På grund härav saknas skäl att nöja sig med gesällutbildning eller allenast praktisk tjänstgöring. Brandlagsrevisionen, som finner det önskvärt med likartade bestämmelser för alla kommuner, föreslår därför att det nu för städerna gällande kompetenskravet på genomgången mästartekurs skall gälla även på landsbygden. Med hänsyn främst till att föreskriften om auktoriserad skorstensfejare i alla kommuner möjligen kan tänkas medföra svårighet att i någon eller några enstaka kommuner med speciella förhållanden rekrytera befattningshavare med full kompetens föreslår revisionen emellertid att länsstyrelsens rätt att medgiva undantag bibehålles. Det bör därvid förutsättas, att dispensrätten utövas med försiktighet och under inga förhållanden så att skorstensfejareyrkets standard sänkes. Endast då sökanden otvivelaktigt förvärvat nödig kompetens genom sitt praktiska arbete och genom annan teoretisk utbildning än mästartekurs, exempelvis gesällkurs eller annan särskild utbildning, bör dispens medgivas.

Med föreskriven sotning, som må verkställas endast av auktoriserad skorstensfejare, förstås endast sådan sotning, som föreskrives i brandordningen eller genom brandchefens beslut om sotningsfrist i visst fall. Annan rengöring, exempelvis värmeekonomisk eller sanitär, står det envar fritt att utföra själv eller genom hjälp av annan än skorstensfejaren eller hans biträden.

Enligt 19 § gällande brandstadga må brandchefen efter skorstensfejarens hörande för särskilda fall medgiva, att annan än skorstensfejaren eller hans biträden äger verkställa föreskriven sotning. Förarbetena beröra ej omfattningen av denna dispensrätt. Den hade sin motsvarighet i 1923 års brandstadga, enligt vilken undantaget avsåg allenast till fabrik eller annan anläggning hörande, fristående skorsten med rökgångar och kanaler. Un-

dantagsbestämmelsen motiverades på sin tid av brandskyddskommissionen med att fabriksägaren ofta kunde verkställa rensningen med egen personal. Under senare år ha från flera håll framförts önskemål om dispens från skyldigheten att anlita den auktoriserade skorstensfejaren. Särskilt vid större bostadsföretag, industrier och försvarsmaktens anläggningar har man önskat ombesörja sotningen med egen maskinistpersonal. Såväl värmeekonomiska skäl som frågor om de olika sotningsförrättarnas kompetens för skilda anläggningar ha här spelat in. På vissa håll har man å andra sidan funnit att anlåtande av skorstensfejaren ställt sig billigare än användning av egen personal. Brandlagsrevisionen föreslår, att föreskriven sotning i dylika fall skall få ske genom vederbörandes egen försorg, om blott garanti föreligger för att sotningen blir ur brandfaresynpunkt sakkunnigt utförd. Hinder bör ej heller möta mot att i erforderliga fall ge dispensen det innehållet, att en sotningsförrättning varje eller vartannat år skall utföras av distriktets skorstensfejare. F. ö. torde undantagsbestämmelsen i detta hänseende beröra blott sådana anläggningar, som enligt förslaget bli föremål för regelbunden brandsyn, varvid kontroll av sotningen sker.

På grund av sitt förslag om obligatorisk sotning genom auktoriserad skorstensfejare i alla kommuner anser brandlagsrevisionen ytterligare en undantagsmöjlighet erforderlig. I fråga om bebyggelse av utpräglad glesbygdskaraktär, stundom på stort avstånd från kommunens centrala delar, kan det av ekonomiska skäl i vissa fall tänkas bli mindre rationellt med auktoriserad sotning. För sådana byggnader eller områden föreslår brandlagsrevisionen därför, att föreskriven sotning skall få verkställas av annan än distriktets skorstensfejare. Det blir här främst fråga om enstaka bostadshus, där den enskilde själv utför sotningsarbetet. Då byggnader av denna art icke enligt förslaget bli föremål för regelbunden brandsyn samt till följd av det nu behandlade undantaget ej heller för skorstensfejarens tillsyn i samband med sotning, får erforderlig kontroll av sotningen ske genom särskild brandsyn på sätt närmare utvecklats i nionde kapitlet.

Den sist berörda undantagsmöjligheten är främst betingad av ekonomiska skäl. Dess tillämpning sammanhänger med sotningsdistriktets vidsträckthet och bebyggelseförhållanden samt med dess lönsamhet för en skorstensfejerirörelse. Brandlagsrevisionen anser därför att rätten att medgiva undantag bör, efter skorstensfejarens hörande, anförtros brandstyrelsen. Brandchefen är enligt 3 § 2 mom. förslaget till brandstadga tillförsäkrad möjlighet att inför brandstyrelsen framlägga sin mening. Av praktiska skäl innebär förslaget att även de tidigare berörda undantagsfallen handläggas i samma ordning.

Därest syftet med undantagsbestämmelserna skall vinnas, kan det ej ankomma på skorstensfejaren att tillse att föreskriven sotning sker i sådana fall, där dessa bestämmelser äro tillämpliga. Den enskilde fastighetsägaren eller nyttjanderättshavaren måste själv ansvara härför. Förslaget till

brandstadga innehåller i enlighet härmed i anslutning till 19 § en straffbestämmelse i 29 § andra stycket, som motsvarar 44 § andra stycket gällande brandstadga.

Sotningstaxa m. m.

I äldre tid utgick ersättning till skorstensfejaren efter växlande grunder i skilda städer. Enligt 22 § 1 mom. gällande brandstadga antages sotningstaxa av stadsfullmäktige samt skall, för att vara gällande, fastställas av länsstyrelsen, varjämte i brandordningarna stadgas, att skorstensfejaren erhåller betalning för utfört sotnings-, besiktnings- och liknande arbete enligt antagen och fastställd taxa. Motsvarande bestämmelser återfinnas i brandordningarna för landskommuner med auktoriserad sotning.

Ehuru icke direkt utsagt i gällande brandstadga torde numera såsom en allmän princip gälla att sotning skall bekostas av vederbörande fastighetsägare eller innehavare. Visserligen är föreskriven sotning ett led i det förebyggande brandförsvaret — vilket är skälet till att sotningen över huvud regleras i brandlagstiftningen —, men det enskilda intresset av att eldning skall kunna ske obehindrat och utan fara har likväl här sådan tyngd att skäl saknas att belasta det allmänna med denna kostnad.

Brandlagsrevisionen föreslår, att varje kommun skall vara skyldig att antaga sotningstaxa, oberoende av om sotningen bedrivs som enskild näring eller är kommunaliserad. Eftersom sotningen i princip ej får bedrivas av annan än auktoriserad skorstensfejare och hans biträden, erfordras liksom hittills, att avgifterna för föreskriven sotning och andra förrättningar, som byggnadens ägare eller innehavare är skyldig att av brandsäkerhetshänsyn underkasta sig eller låta företaga, fastställas under medverkan av kommunens beslutande myndighet. Som tidigare nämnts förekomma numera för skilda kommuntyper normalsotningstaxor, vilkas tillämpning blir föremål för förhandlingar mellan kommunerna och skorstensfejaremästarnas organisation. Då besvärsmöjligheten alltid står öppen, erfordras enligt brandlagsrevisionens mening däremot icke att fullmäktiges beslut om antagande av sotningstaxa underställes länsstyrelsen för fastställelse. 23 § förslaget till brandstadga saknar därför bestämmelse härom.

Den omständigheten att ett av skorstensfejare utfört arbete är prissatt i sotningstaxa innebär icke, att därmed blivit avgjort att det alltid ankommer på ägaren eller innehavaren av eldstadsförsedd byggnad att utgiva ersättning för arbetet. Ej heller reglerar sotningstaxa skorstensfejarens skyldigheter gentemot de enskilda eller kommunen. Syftet med sotningstaxa är icke att besvara dylika rättsliga frågor utan endast att med bindande verkan ange priset på olika förekommande arbeten. En annan sak är att sotningstaxa bör innehålla prisuppgift å alla arbeten av sådan

art att ägaren eller innehavaren av byggnad eller lägenhet kan bli betalningsskyldig därför, vilket ej hindrar att i vissa fall ersättningsskyldigheten kan åvila kommunen. Alla sådana arbeten böra därför prissättas i sotningstaxa om blott de ha betydelse ur brandförsvarssynpunkt, sålunda även arbeten som ej utgöra regelrätt sotning, exempelvis nybyggnadsbesiktning och täthetsprov. Att vissa hithörande arbeten tillika kunna få betydelse exempelvis ur sanitär synpunkt är härvid endast en fördel ur praktisk synpunkt.

I flertalet kommuner med auktoriserad sotning erhåller skorstensfejaren av kommunen ett årligt arvode för sådant på honom ankommande arbete, som anses ingå i det förebyggande brandförsvaret utan att direkt utgöra sotning. Gottgörelse till skorstensfejaren kan således bestå av dels avgifter enligt sotningstaxa, dels kommunalt årsarvode, dels ock i förekommande fall kommunala dagarvoden för deltagande i brandsynenämnd. Ehuru föreskriven sotning som nämnt också är ett led i det förebyggande brandförsvaret, bygger denna uppdelning på tanken, att sotningen skall bekostas av den enskilde och tillsynen å det förebyggande brandförsvaret och främst då brandsynen bekostas av kommunen, samt på principen, att faktiska åtgärder till förebyggande av brand, vilka vidtagas å den enskilda byggnaden skola bekostas av dennas ägare eller nyttjanderättshavare jämlikt grunderna för 11 § gällande brandlag. De kommunala årsarvodena uppgå till mellan 1 250 och 2 850 kronor allt efter sotningsdistriktens storlek och förekomsten av brandsynenämnd.

Enär gränsen mellan sotning och brandsyn är oklar, föreligger icke heller någon bestämd gräns mellan taxebelagt arbete samt arbete som ersättes genom kommunalt årsarvode. Denna fråga beröres i den följande framställningen i anslutning till en översikt över skorstensfejares åligganden.

I det egentliga sotningsarbetet ingår främst själva rengöringen av eldstäder och rökgångar m. m. I verktiden inräknas även tid för att efterhöra, huruvida eldning ägt rum efter senaste sotning och om sotning av detta skäl erfordras. Där det åligger skorstensfejaren att verkställa föreskriven sotning, ankommer sådant efterhörande på honom för att han skall kunna fullgöra sin skyldighet. Byggnadens ägare eller innehavare kan icke undgå att utgiva avgift härför med mindre han i förväg underrättat skorstensfejaren om att eldning ej ägt rum sedan senaste sotning. Skorstensfejaren å sin sida bör i allmänhet vara berättigad att godtaga en sådan underrättelse. Givet är att ersättning såsom för utförd sotning ej må betingas, där enbart efterhörande ägt rum. Likaså böra sotningskontrakt, vars ersättningsbestämmelser grundas på sotning av samtliga förekommande objekt, utformas så att ersättningen jämkas, därest av någon anledning total sotning ej skett under kontraktstiden. Vid bestämmande av sotningsavgifter inbegripes i egentlig sotning även tidsåtgång och kostnad för förflyttning och transport, vilket framgår av de olika, efter bebyggelsetäthet beräknade nor-

malsotningstaxorna i den mån de avse landskommuner. Det nu berörda egentliga sotningsarbetet skall vara prissatt i sotningstaxorna och ersättas av den enskilde ägaren eller innehavaren av eldstadsförsedd byggnad. Vid denna prissättning bör beaktas även tid för skorstensfejarens och biträdenas omklädsel och bad samt kostnader för lokal, verktyg, utrustning o. dyl.

Brandlagsrevisionen föreslår icke någon ändring i skorstensfejarens av ålder gällande skyldighet att vid sotning sorgfälligt undersöka, huruvida å eldstad, mur, rör, skorsten, tak och dylikt finnes felaktighet, som kan medföra brandfara. Denna undersökningsskyldighet — som vid tillkomsten av 1923 års brandstadga ansågs möjliggöra den då införda och alltjämt bestående behörigheten för vissa skorstensfejare att ensam förrätta brandsyn å eldstäder med tillhörande rökgångar m. m. utan särskild kostnad för kommunen — är, i förening med skyldigheten att underrätta brandchefen om iakttagna felaktigheter, enligt brandlagsrevisionens förslag om brandsynens organisation av största betydelse för regelbunden tillsyn å eldstadsförsedda byggnader. Brandlagsrevisionen förutsätter, att denna tillsyn och av skorstensfejaren utförd eldstadsbrandsyn som hittills ske vid sotning samt att ersättning härför ej beräknas särskilt eller ingår i kommunalt arvode.

Med 1923 års brandstadga infördes ock den enligt 20 § gällande brandstadga alltjämt bestående skyldigheten för skorstensfejaren att vid sotning ägna uppmärksamhet jämväl åt annat (än eldstad etc.), som kan utgöra föremål för undersökning vid brandsyn. Också detta åliggande är i förening med rapportskyldigheten av stor betydelse enligt brandlagsrevisionens förslag till organisation av brandsynen. Dessa bestämmelser garantera nämligen den fortlöpande tillsynen å de flesta eldstadsförsedda bostadshus, vilka enligt förslaget icke skola bli föremål för regelbunden brandsyn. Också denna tillsyn, som enligt vad bestämmelsens ordalydelse giver vid handen icke är lika ingående som den som skall ägnas de egentliga sotningsföremålen, förutsättes ske såsom ett led i sotningsförrättning, och kostnaden härför bör icke heller beräknas särskilt eller ersättas genom det kommunala arvodet, där sådant förekommer. På samma sätt bör rapporteringen till brandchefen såsom ett led i tillsynen icke heller ersättas särskilt. Dessa skorstensfejarens tillsynsuppgifter komma enligt det här förda resonemanget att såsom en jämförelsevis obetydlig tidsspilla ingå i den beräkning, som ligger till grund för bestämmande av sotningsavgifterna i sotningstaxa.

Man bör sålunda skilja mellan å ena sidan sotning och samtidig besiktning, tillsyn eller eldstadsbrandsyn med gemensam prissättning i sotningstaxan samt å andra sidan i taxan särskilt prissatt undersökning och besiktning som icke sker i samband med sotning. I sistnämnda hänseende märkas täthetsprov, nybyggnadsbesiktningar m. m. Vad beträffar täthetsprov och andra dylika arbeten, som ej ske i samband med sotning eller kunna anses utgöra ett led däri utan som kräva särskild tid och stundom

speciell utrustning, anser brandlagsrevisionen att de, när de ske enligt brandlagstiftningen, böra betraktas icke som en sådan i 10 § förslaget till brandlag avsedd åtgärd till förekommande av brand, som skall vidtagas av den enskilde och som kan åvägabringas genom brandsyneföreläggande mot honom, utan fastmera som ett moment i brandsyneförrättning. Det bör nämligen i princip anses ankomma på brandsynemyndigheten att konstatera den brist, som den enskilde sedan skall avhjälpa, eventuellt efter myndighetens föreläggande. Kommunen bör därför bekosta dessa och liknande undersökningar. Ett motsatt betraktelsesätt skulle innebära en för den enskilde betungande bevisbörda för att brist icke föreligger. Här berörda speciella undersökningar böra såsom tidigare anförts med hänsyn till kostnaderna inriktas på misstänkta fall. För sitt arbete härmed bör skorstensfejaren äga rätt till särskild ersättning av kommunen, enligt sotningstaxans pris för ifrågavarande arbete eller på annat överenskommet sätt.

Enligt 22 § 2 mom. gällande brandstadga och 23 § 2 mom. förslaget må bestämmelser om skorstensfejarens åligganden utöver vad som framgår av stadgan meddelas i brandordningen eller i reglemente. Brandlagsrevisionen erinrar om att här som eljest den begränsningen gäller, att brandordning endast må innehålla sådant som erfordras för ordnande av brandförsvaret. Sålunda får däri ej meddelas föreskrift om att skorstensfejaren är skyldig att tillhandagå hälsovårdsnämnden; dylikt har sin plats i reglemente eller anställningsvillkor. Annorlunda förhåller det sig med byggnadsnämnden, eftersom denna har till uppgift att i ärenden om byggnadslov bl. a. beakta tryggheten mot brand.

I detta sammanhang bör klargöras, att byggnadslagstiftningens bestämmelser därom, att den byggande vid byggnadsnämndens slutbesiktning skall förete bevis av skorstensfejare om undersökning av eldstäder och om utfört täthetsprov, icke innebära en skyldighet för skorstensfejaren att utföra dessa arbeten. Byggnadslagstiftningens innebörd i dessa hänseenden är endast, att den byggande har att förete sådant bevis, vid äventyr att byggnaden eljest ej må tagas i bruk. Brandordningarna innehålla emellertid i allmänhet, efter mönster av normalbrandordningarna, en föreskrift om att skorstensfejare är skyldig att på anmälan av byggnadsnämnden utföra dylika arbeten. Bortsett från fall, då byggnadsnämnden får anses göra denna anmälan för den byggandes räkning, kan en sådan föreskrift ej innebära att denne är skyldig att underkasta sig — och än mindre att bekosta — sådana undersökningar, om ej eljest bestämmelser härom föreligga. I områden, där byggnadsstadgans bestämmelser om slutbesiktning gälla, ligger det i den byggandes eget intresse att föranstalta om undersökning genom skorstensfejares försorg. Eftersom undersökningen då sker eller får anses ske på den byggandes egen begäran, skall den ock bekostas av

honom. I områden, där bestämmelserna om slutbesiktning icke gälla, föreligger ej alltid samma intresse. Brandlagstiftningen innehåller ej några generella bestämmelser om motsvarande undersökning av nybyggnader.

Skorstensfejares i brandordning föreskrivna skyldighet att på anmälan av byggnadsnämnd undersöka eldstäder, rökgångar m. m. måste alltså motsvaras av ett åtagande av eller en plikt för den byggande att underkasta sig och bekosta åtgärden och får icke tolkas som en bestämmelse om sådan plikt. Eljest skulle en brandordningsbestämmelse av detta innehåll innebära en otillåten utvidgning av byggnadslagstiftningens tillämpningsområde. Härom må ytterligare hänvisas till den särskilda motiveringen i adertonde kapitlet under 1 § förslaget till brandstadga.

Det som framför allt erfordras för säkerställande av att här berörda undersökningar och prov skola kunna komma till stånd är därför i stället en föreskrift om skyldighet för skorstensfejare att göra de undersökningar och besiktningar, varom han av brandsyneförrättare eller av ägare eller innehavare av byggnad anmodas. Brandlagsrevisionen föreslår, jämte föreskriften om skyldighet att verkställa föreskriven sotning, i 21 § förslaget till brandstadga jämväl en föreskrift om skyldighet för skorstensfejare att utföra sådana undersökningar och besiktningar, där det erfordras till utränande huruvida brandfara föreligger.

Skorstensfejare har ytterligare vissa administrativa och andra uppgifter såsom deltagande i brandsynenämnd, förrättande av efterbesiktning, förande av kontrollbok, biträde vid släckning av soteld och annan brand samt viss vakthållning och därav föranledd bundenhet utom ordinarie arbetstid. Vissa av dessa uppgifter ersättas genom de kommunala arvoden, där sådana förekomma. Brandlagsrevisionen anser, att kommunerna liksom f. n. böra vara oförhindrade att för sådana arbeten, som icke enligt de ovan lämnade riktlinjerna skola belasta de enskilda, besluta om kommunala arvoden till skorstensfejare, som är enskild näringsidkare.

ELFTE KAPITLET

Industribrandförsvar

Inledning

Antalet bränder i industrier och upplag utgör årligen omkring en sjundedel av hela antalet bränder enligt de uppgifter, som redovisas av centralstället för svensk brandskadestatistik. Detta relativt ringa antal svarar emellertid för mer än hälften av brandskadeersättningarnas årliga totalsumma. Under senare år har industribrändernas andel av totala ersättningsbeloppet hållit sig omkring 55 procent. Enligt uppgift från försäkringshåll har industriernas och upplagens andel av hela antalet försäkringsobjekt under de senaste tjugo åren ökat med omkring 15 procent. Denna ökning motsvaras icke av en liknande stegring av ersättningsbeloppens andel, som mera konstant hållit sig omkring de nämnda 55 procenten. Brandskadorna å industrier och upplag synas sålunda relativt sett ha minskats något. I detta sammanhang måste särskilt observeras, att den nämnda ersättningsandelen är vad försäkringsgivarna utbetalat i brandskadeersättningar samt att därav ingalunda täckas alla de indirekta skador som bli följderna av ett genom brand vållat avbrott eller inskränkning i driften vid en industri. Här må blott nämnas arbetslöshet och förlorade marknader. Värdet av dylika indirekta skador torde vara omöjligt att beräkna. Det har ibland anförts, att det rör sig om värden av samma storlek som de direkta brandskadebeloppen, vilka för industrins del numera brukar uppgå till omkring 50 miljoner kronor per år. Härtill kommer liksom eljest, att faran för liv måste beaktas. Industribrandförsvaret blir på grund härav även en fråga om säkerhet för ostörd produktion och om arbetarskydd.

Under de senaste årtiondena ha industri- och förrådsbyggnader alltmer blivit av obrännbart slag. Samtidigt ha emellertid andra förändringar skett inom industrin, vilka i viss utsträckning motverka förbättringarna i byggnadshänsende. Övergången till löpande band och automation föranleder längre produktionslinjer med större, osektionerade ytor som följd samt medför ökad användning av brandfarliga vätskor i produktionsprocessen. Drifts- och lagringsrationaliseringen har sålunda tillskapat nya brandfaremoment samtidigt som risken för mycket stora förluster vid varje enskild industribrand ökat. Storbränderna — varmed i allmänhet förstås bränder med ersättningsbelopp överstigande 100 000 kronor — utgöra varje år mindre

än en procent av totala antalet bränder men orsaka mer än hälften av utbetalade brandskadeersättningar.

Gällande brandlagstiftning innehåller icke särskilda föreskrifter om industribrandförsvaret. Dettas ekonomiska betydelse samt det förhållandet att en stor del av våra industrier äro belägna i landskommuner och mindre städer, vilka icke med det kommunala brandförsvarets resurser kunna helt ombesörja industribrandförsvaret, har medfört, att dess organisation och ställning tilldragit sig ökat intresse.

Industribrandsläckning

Gällande bestämmelser

Enligt 11 § första stycket brandlagen åligger det ägare av byggnad, upplag eller annan anläggning att anskaffa och underhålla erforderliga brand- och livräddningsredskap ävensom att i övrigt vidtaga nödiga åtgärder till förebyggande och bekämpande av brand, i den mån de ej medföra oskäligen kostnad. Brandförvarsutredningen uttalade (betänkandet sid. 91), att stadgandet avser såväl åtgärder med syfte att förbereda eldsläckning (anskaffande av sprutor m. m.) som förebyggande åtgärder av alla slag. Utredningen anförde i detta sammanhang vidare bl. a. följande:

Av särskild vikt är, att ägare av anläggningar, som äro av större betydelse för rikets ekonomiska liv såsom industrier etc., vidtaga nödiga åtgärder för att motverka brandrisker. Erfarenheten visar, att mycket i detta avseende brister och att stora värden stå på spel. Allvarliga ekonomiska förluster, förstörelse av nyttigheter, som kanske icke kunna ersättas, arbetslöshet m. m. kan bliva följden av underlåtenhet att vidtaga enkla förebyggande åtgärder. Det av utredningen i 11 § upptagna stadgandet skulle — tillämpat jämte föreskriften i 16 § — bereda möjlighet för länsstyrelserna att effektivt ingripa mot missförhållanden på detta område. Det blir en av länsbrandinspektörernas mest betydelsefulla uppgifter att noga uppmärksamma särskilt de viktigare industririskerna inom länet. — Uppenbart är emellertid, att kraven på brandskyddsåtgärder ej få sträckas för långt. Med hänsyn härtill har i paragrafen uttryckligen utsagts, att tvång icke föreligger att verkställa brandskyddsåtgärder, som medföra oskäligen kostnad.

Föredragande departementschefen uttalade (prop. nr 265/1944 sid. 69), att risk förefunnos för att detta stadgande i tillämpningen kunde leda till alltför stora krav på fastighetsägare och andra. Då stadgandet detta oaktat av hänsyn till dess betydelse för brandförsvarets effektivitet — särskilt vad anginge industrier och andra större anläggningar — syntes böra tillstyrkas, underströk departementschefen, att tillämpningen måste ske med måttfullhet och med iakttagande av att kostnaderna för brandskyddsåtgärderna skulle stå i rimligt förhållande till de värden, som skulle skyddas.

I normalbrandordningarna återfinnes en för stad och landsbygd likalydande bestämmelse om skyldighet att anskaffa och underhålla brand- och livräddningsredskap. För fabriker och eldfarliga inrättningar och upplag

erfordras samma redskap som för fastigheter i allmänhet med ett brandförsäkringsvärde mellan 25 000 och 50 000 kronor — nämligen två pytsprutor eller handsprutor, två vattenhinkar och en stege — samt därutöver, i förhållande till byggnadens storlek och betydelse, de redskap som vid brandsyn föreskrivas.

Ett av statens brandinspektion år 1959 utgivet meddelande (1959:2) om brandsläckning inom upplag ovan jord för eldfarlig olja innehåller slutligen anvisningar om brandförsvarets dimensionering i förhållande till brandrisker och om kostnadsfördelningen mellan oljeupplagsägare och kommuner i fråga om brandförvarsåtgärder. Dessa anvisningar kunna måhända delvis analogiskt tillämpas inom andra brandfarliga industrigrenar och anläggningar.

Utöver dessa motivuttalanden, bestämmelser och anvisningar föreligg inga riktlinjer för avvägningen mellan brandrisker och kostnaderna för dessas undanröjande. Beträffande mindre byggnader torde här ej möta några svårigheter, medan däremot för industrier, upplag och andra större anläggningar bristen på normer stundom varit kännbar.

Det har intill de senaste åren varit främst på brandförsäkringsgivarnas tillskyndan som industrin organiserat brandkårer och anskaffat brandsläckningsanordningar. Svenska tarifföreningen har för detta ändamål utgivit ett flertal bestämmelser, vilka innebära i huvudsak följande. För att brandförsäkring av industri över huvud skall meddelas gäller att vissa föreskrifter iakttagas. Dessa föreskrifter, som gemensamt benämnas »industrivillkoret», omfatta, jämte annat, bestämmelser om brandsläckningsredskap. Till industrivillkorets föreskrifter, som äro allmänt hållna, äro fogade detaljanvisningar om vilka åtgärder som normalt skola vidtagas för att villkorets föreskrifter skola anses uppfyllda. Såvitt gäller brandsläckning upptager industrivillkoret sålunda endast den allmänna föreskriften, att i industribyggnad och magasin skola i tillräckligt antal finnas brandsläckningsredskap, som äro av för ändamålet avsedd typ. Detaljanvisningarna innehålla, att brandredskap skola finnas i varje våning inom industri- eller magasinsbyggnad, att handeldsläckare, varmed förstås vattenledningspost (tappkran) med slang och strålrör, pytspruta, pytspump med hink eller godkänd kemisk eldsläckare, skall finnas tillgänglig i varje våning inom ett avstånd av i regel högst 20 meters väg från varje plats i våningen, att brandredskap i princip böra placeras vid utgångar samt att redskapens plats bör tydligt utmärkas, m. m.

Redan de försäkringsvillkor, som äro förutsättning för att industribrandförsäkringsavtal skall kunna träffas och bestå, äro sålunda betydligt mera ingående och detaljerade än motsvarande föreskrifter i brandordningarna. I allmänhet torde väl dessa villkor vara vägledande för de föreskrifter som meddelas vid brandsyn. När det sedan gäller premiesättningen av industri-

risker, åsättes varje grupp av likartade industrier en för hela landet lika stor grundpremie eller bruttopremie (bruttonriskpremie). På denna premie kan erhållas kommunal rabatt samt rabatt för eget brandförsvar. Den kommunala rabatten, som varierar mellan 5 och 35 procent på grundpremien, beror av det kommunala brandförsvarets kvalitet och av ortens bebyggelseförhållanden. Den högsta kommunalrabatten kan erhållas blott av industrier, som äro belägna i städer med större yrkesbrandkår. Som villkor för rabatt för eget brandförsvar gäller enligt tarifföreningens föreskrifter, att inom anläggningen finnas — utöver vad som krävs enligt industrivillkoret — de extra brandsläckningsanordningar, som angivas i försäkringsavtalet. Bestämmelser om dessa extra anordningar bruka intagas i försäkringsbrevens i form av särskilda tryckta bilagor, vilka kunna vara mycket omfattande och detaljerade och vars innehåll givetvis skiftar alltefter anläggningarnas art. Bestämmelserna föreskriva, att minst en tredjedel av medlemmarna i industribrandkår (dock minst fyra) skall antingen bo inom fabriksområdet eller inom 500 meter därifrån eller ock alltid finnas inom området, att industribrandkåren och dess materiel under vissa förutsättningar må användas utanför fabriksområdet, att kåren skall övas minst två gånger i kvartalet, att minst en övning om året skall ledas av yrkesutbildat brandbefäl (brandkonsulent) samt att brandberedskap i form av jourtjänst bör vara anordnad under tid då arbete ej pågår (sön- och helgdagar samt semestertid). Vidare lämnas bestämmelser om motorsprutor, pumpar, slang, förvaringsutrymmen, vattenförsörjning och alarmeringsanordningar. Rabatten för eget brandförsvar utgör högst 20 procent. En så hög rabatt förekommer blott i enstaka fall, t. ex. där företaget har industribrandkår med yrkesbefäl och utryckningsberedd piket o. s. v. Vanligen är den högsta rabatten för eget brandförsvar omkring 17—18 procent på bruttoriskpremien. Anmärkas må, att rabatten för eget brandförsvar minskar i samma mån som kommunal rabatt förekommer; rabatterna summeras sålunda icke såsom fallet exempelvis är för sprinkleranläggning, beträffande vilken rabatt räknas på den premie som återstår efter avdrag av kommunal rabatt.

År 1956 funnos i landet omkring 550 industribrandkårer, huvudsakligen vid industrier på landsbygden. Ungefär 1 000 industrier, av naturliga skäl främst i städer, hade automatiska brandalarmanläggningar. Omkring 250 industrier voro försedda med sprinkleranläggning. Inställningen till industribrandkårerna torde f. n. vara skiftande: en del företag uppsätta egna kårer, andra åter, som redan ha sådana, finna dem trots premierabatten — vilken många gånger kan bli lika fördelaktig genom andra anordningar — alltför dyrbara och önska avveckla dem. Stundom uppstå svårigheter att rekrytera industribrandkårer, emedan jourtjänsten anses alltför mycket inkräkta på fritiden.

Skyldighet att hålla brandkår vid industri och annan anläggning

Lydelsen av 11 § gällande brandlag har i allmänhet icke ansetts möjliggöra för länsstyrelserna att förordna om skyldighet för ägare av en industri eller annan anläggning att för dennas brandförsvar uppsätta en industribrandkår. Frågan härom har dock icke vid något tillfälle varit föremål för rättslig prövning. Däremot har stadgandet i praxis ansetts möjliggöra föreläggande för ett företag att anordna brandbevakning (Kungl. Maj:ts resolution den 23 maj 1947, kommunikationsdepartementet).

För sådana med blygsamma ekonomiska resurser utrustade kommuner, inom vilka finns en större industrianläggning, vars brandförsvar kommunen ej utan oskäligen kostnad kunnat ensam åtaga sig, har lagens oklarhet stundom känts som en svårighet vid förhandlingar med industrin om samarbete för dess och kommunens brandförsvar och om hållande av industribrandkår. Särskilt i vissa landskommuner inom industrilänen har därvid oenighet om kostnadsfördelning och ersättning kunnat leda till att en befintlig och ur kommunens och samhällets synpunkt önskvärd industribrandkår nedlagts. Den omständigheten att industribrandkåre huvudsakligen förekomma på grund av brandförsäkringsgivarnas bestämmelser har ock ansetts förenad med nackdelar. Sålunda anses nämnda bestämmelser vagt utformade och kontrollen över deras efterlevnad av olika skäl icke alltid tillfyllest. Där högsta premierabatt för eget brandförsvar redan åtnjutes på grund av förekomsten av en industribrandkår, som ur samhällets synpunkt icke är tillräckligt effektiv för anläggningens brandförsvar, kan intresse saknas att åstadkomma en förbättring. Vidare medför industribrandkårernas anknnytning till försäkringsförhållandena särskilda svårigheter vid oförsäkrade anläggningar.

Brandlagsrevisionen finner, att frågan om offentlig myndighets befogenhet att avgöra behovet och storleken av industribrandkår främst gäller anläggningar på landsbygden och i mindre samhällen, där anläggningen utgör en mera särpräglad brandrisk än vad fallet är i en större stad eller industrikommun. Även om brandförsvaret i princip i första hand är en kommunal angelägenhet, är det icke rimligt att det kommunala brandförsvaret i en sådan kommun skall med avsevärda kostnader för kommunen så dimensioneras, utrustas och utbildas, att det kan ensamt svara för brandsläckning inom anläggningen. De släckningsanordningar m. m., som erfordras för anläggningen, kunna vara av speciell art eller ha sådan anknnytning till anläggningen att de ej kunna användas inom övriga delar av kommunen. Släckningspersonalen kan behöva särskilt utbildas med hänsyn härtill.

Brandlagsrevisionen föreslår därför, att vederbörande industri- och anläggningars skyldigheter även böra i särskilda fall kunna omfatta, utöver anskaffning och underhåll av materiel, hållandet av en personell organisation för brandsläckning. Revisionen anser att 11 § gällande brandlag

enligt sin lydelse eller sina förarbeten i och för sig torde möjliggöra en sådan utvidgad tillämpning. Den omständigheten, att anläggningen måhända representerar en betydande del av kommunens skatteunderlag — åtminstone om inkomsten av rörelsen redovisas inom kommunen — och alltså skattevägen bidrager till det kommunala brandförsvaret, bör ej medföra att skyldigheten att uppsätta en industribrandkår anses utgöra ett principiellt avsteg från rådande ordning på detta område. 11 § gällande brandlag bygger nämligen redan på principen, att envar ägare av byggnad, upplag eller annan anläggning är skyldig att, oavsett sitt bidrag till kommunalskatten, själv vidtaga nödiga åtgärder till förebyggande och bekämpande av brand, i den mån de ej medföra oskälig kostnad. Den ifrågasatta utvidgade tillämpningen utgör blott en gradskillnad, betingad av varje anläggnings storlek, brandfarlighet, belägenhet och betydelse.

En särskild bedömning måste givetvis ske från fall till fall. Här som eljest får iakttagas, att oskälig kostnad icke föranledes. Detta medför att hänsyn måste tagas till företagsekonomiska synpunkter på uppsättande av industribrandkår, vilket måhända kan medföra att samhällskravet på en sådan ej kan förverkligas. Över huvud torde kostnadsfrågan medföra, att blott större anläggningar kunna komma i fråga. Å andra sidan kunna tänkas fall, där en kostnad, som icke rimligen kan bäras av kommunen, icke behöver framstå såsom oskälig för det företag, som har en anläggning inom kommunen. Vidare bör beaktas att uppsättande av en industribrandkår samt en sådans verksamhet förutsätter medverkan av och positiv inställning hos de anställda, som skola rekrytera kåren. De äro nämligen icke jämlikt brandlagstiftningen skyldiga att medverka i denna sin egenskap. Behovet av industribrandkår skall slutligen — även ur samhällets synpunkt — bedömas allenast med hänsyn till anläggningens eget brandförsvarsbehov. Det kan sålunda exempelvis ej bli fråga om att ålägga ett företag att medelst industribrandkår ombesörja brandsläckning inom angränsande bostadsbebyggelse, låt vara att denna växt upp som en följd av företagets verksamhet.

Brandlagsrevisionen föreslår sålunda i 10 § förslaget till brandlag, att för byggnad, upplag eller annan anläggning skola finnas erforderliga brand- och livräddningsredskap ävensom i övrigt vidtagas de åtgärder och finnas den personal, som i anseende till anläggningens brandfarlighet och övriga omständigheter erfordras till förebyggande och bekämpande av brand, i den mån härav ej föranledes oskälig kostnad. Den föreslagna bestämmelsen innebär, att länsstyrelse i särskilda fall äger förordna om skyldighet att hålla brandkår för en anläggnings eget skydd. I den mån kommunens brandförsvarsintressen härav beröras, böra givetvis hithörande frågor lösas i samråd, om så erfordras genom förhandlingar under länsstyrelsens medverkan. Där förhållandena äro sådana, att en anläggning finnes böra bidraga med en personalorganisation för sitt brandförsvär, d. v. s. med någon form

av brandkår, men ägaren eller innehavaren likväl icke anser detta önskvärt eller ändamålsenligt, bör hinder ej föreligga mot en överenskommelse om att denne bidrager till de ökade kommunala kostnader, som föranledas av att kommunens brandförsvaret helt ombesörjer anläggningens brandförsvaret. Slutligen må påpekas, att även staten såsom ägare av företag och civila och militära anläggningar omfattas av den föreslagna 10 §.

Samverkan mellan industribrandkår och kommunalt brandförsvaret

Enligt 3 § gällande brandlag må i landskommun brandkåren utgöras av brandkår under ledning av enskilt företag, vilken gentemot kommunen åtagit sig att svara för brandsläckning, däri inbegripet skyldighet att lämna annan kommun släckningshjälp. Detsamma gäller efter länsstyrelsens medgivande för städer. Industribrandkår, som på detta sätt svarar för kommuns brandsläckning, är på grund av avtalet med kommunen en del av den kommunala brandstyrkan.

I statens brandinspektions anvisningar angående brandförsvarets ordnande efter ny kommunindelning uttalades, att ingående av släckningsavtal med industriföretag borde ske med viss försiktighet. Bl. a. borde beaktas, att dessa företags brandkårer ofta vore avpassade för att tillgodose de minimikrav vederbörande försäkringsgivare uppställt såsom villkor för premierabatt. En betydande ökning av brandkåren borde regelmässigt krävas för att den skulle kunna tillfredsställande tjänstgöra såsom kommunal brandkår.

Enligt svenska tarifföreningens villkor för premierabatt åt företag med eget brandförsvaret får släckningsavtal, innebärande att företagets brandsläckningsanordningar helt eller delvis skola användas utanför anläggningens fabriks- och bostadsområde, icke träffas utan försäkringsgivarens medgivande. Dock må brandkåren och dess materiel tillfälligtvis användas för brandsläckning även utanför detta område under förutsättning att vid varje dylik utryckning tillses, att för anläggningens skydd finns kvar dels minst så mycket släckningsmateriel att varje del av fabriksområdet samtidigt kan nås av strålar från två ogrenade slangledning, dels minst fyra man av industribrandkåren. Slutligen heter det, att samövningar med den kommunala brandkåren och med närliggande industribrandkårer böra bedrivas årligen, lämpligen enligt i förväg uppgjorda släckningsplaner.

År 1954 utgjordes den kommunala brandkåren av enbart industribrandkår i 20 kommuner, varav 12 landskommuner och municipalsamhällen. Sistnämnda tolv brandkommuner redovisade nämnda år den lägsta genomsnittliga nettokostnaden för brandförsvaret per skattekrona, nämligen 15 öre mot 30 öre för samtliga landskommuner. Avtalad samverkan mellan kommunal brandkår och industribrandkår förekom i ytterligare 188 kommuner. Härutöver förekommer i skilda former samarbete och samverkan utan sär-

skilda avtal. I kommuner med endast industribrandkår såsom kommunal brandkår utses stundom industribrandkårschefen till kommunal brandchef. I vissa kommuner med yrkes- eller borgarbrandkår användes industribrandkår som reservbrandstyrka, varvid kommunens brandchef har rätt och skyldighet att leda vissa övningar med industrikåren. I kommuner, där den kommunala brandkåren helt ombesörjer industribrandförsvaret, är ofta den kommunale brandchefen utsedd till industrins brandskyddsledare, och företaget försäkrar sig om att kommunen — mot viss gottgörelse — håller det av svenska tarifföreningen såsom rabattvillkor föreskrivna beredskapsminimum i reserv för industrin vid utryckning annorstädes. — Överhuvud må framhållas att skiftande former för samverkan mellan industrier och kommuner förekomma på detta område och att dessa former ofta äro beroende av de lokala förhållandena.

Inom brandlagsrevisionen har övervägts huruvida ej den samverkan, som sålunda i skilda former faktiskt förekommer, kunde breddas, till båtnad för såväl kommuner som företag. Olika synpunkter ha därvid framkommit. I vissa kommuner utgör en industri eller motsvarande anläggning den huvudsakliga brandrisken. Landskommunernas brandförsvär är på sina håll dyrbart i förhållande till utryckningsfrekvensen. Genom ökad användning av industribrandkårer skulle dessa få möjlighet till flera övningar och större brandsläckningsvana, varvid de ävenledes skulle bättre kunna fylla sin primära uppgift inom industrien. Redan gällande brandlagstiftning ger kommunerna möjlighet att träffa släckningsavtal och f. ö. samverka med industribrandförsvaret i den utsträckning som finnes rationell. För att få närmare kännedom om varför samverkan trots detta icke kommit till stånd i större utsträckning än som skett har brandlagsrevisionen tagit upp denna fråga vid överläggningar med representanter för arbetsmarknadens och industriens organisationer, försäkringsinrättningarna och brandförsvarsorganisationerna. Enighet visade sig därvid i stort sett råda om att samverkan borde eftersträvas i de fall, då det ur olika synpunkter kunde te sig ändamålsenligt för båda de berörda parterna. En del begränsande faktorer uppgåvos emellertid föreliggande. Sålunda anfördes bl. a., att industribrandförsvarets materiel och organisation kunde vara av speciell, efter företagets art avpassad natur och därför mindre lämplig för bygdens brandförsvär. Utryckningsfrekvensen inom kommunen i övrigt ansågs vara av stor betydelse. Det vore vanskligt om industribrandkåren ofta ryckte ut utanför industrin och därvid lämnade denna med försvagat skydd. För att industrin i sådana fall skulle erhålla erforderligt skydd måste industribrandkåren byggas ut avsevärt, vilket kunde medföra orimliga kostnader samt personalsvårigheter. I sistnämnda hänseende märkas framför allt de ökade krav på beredskap under icke arbetstid som föranledas av brandförsvaret utanför industrin. Vid anläggningar med skiftarbete föreligga särskilda förhållanden. Slutligen framhölls, att det med hänsyn till

brandförsvarsorganisationen i krigstid vore olämpligt att binda det kommunala brandförsvaret till en industri.

Från industrihåll underströks på skäl av nu anförd art, att företagen icke kunde övertaga eller ersätta det kommunala brandförsvaret samt att tvångsreglerad samverkan icke under några omständigheter borde tillgripas. Samtidigt framhölls, att industribrandkårerna i allmänhet bruka rycka ut till bistånd vid brand utanför industriområdet utan därom i förväg träffade avtal. Samarbeta borde därför liksom hittills baseras på frivillig grund.

Vid övervägande av hithörande frågor har *brandlagsrevisionen* på grund av vad sålunda förekommit och då en industribrandkår principiellt icke bör annorledes än på frivillig väg dimensioneras för andra behov än anläggningens eget skydd, stannat för att på detta område lika litet som beträffande kommuner inbördes föreslå någon möjlighet att framtinga släckningsavtal eller andra former av organiserad samverkan. Länsstyrelserna böra vid fullgörande av den i 2 § förslaget till brandlag angivna uppgiften att ägna uppmärksamhet åt erforderlig samverkan söka intressera även industribrandkårernas huvudmän och företrädare för brandkårer vid statliga anläggningar att medverka inom brandförsvaret där så befinnes möjligt och lämpligt.

En annan sak är den tillfälliga släckningshjälp vid utbruten brand, som för kommuner inbördes regleras i 9 § brandlagen och 8 § förslaget. Motsvarande hjälpskyldighet för industribrandkår föreligger f. n. endast såvitt följer av 10 och 14 §§ jämförda med 19 § gällande brandlag. I 10 § fastslås medborgerlig skyldighet att då så erfordras medverka vid brandsläckning. Enligt 14 § må den som vid brand för befälet i nödfall taga i anspråk enskild egendom såsom fordon och redskap för brandsläckning. Den personliga tjänsteplikten omfattar envar, som vistas i orten. Personal i en industribrandkår kan alltså inkallas, om branden äger rum i samma ort. 14 § har stundom ansetts kunna tillämpas så, att även industribrandkårens materiel rekvireras. Av tjänsteplikten följer då, att personalen jämlikt 19 § kan beordras medföra och betjäna materielen. Ehuru 14 § gällande brandlag eller motsvarande äldre författningsrum icke, såvitt förarbetena utvisa, avfattats med tanke på nu diskuterade fall, knäsatte den likväl principen om rätt att i nödsituationer taga i anspråk enskild släckningsredskap för bekämpning av brand även i egendom, som ej tillhör redskapens ägare eller innehavare.

Brandlagsrevisionen föreslår, att rekvisition av industribrandkår eller annan brandkår vid företag eller anläggning i samband med nödläge regleras närmare än som följer av 10 och 14 §§ gällande brandlag. För kommunens och även länsstyrelsens planläggning av brandförsvaret kan det nämligen vara av stor vikt att rekvisitionsrätt i nödläge alltid föreligger. Garantin vinnes härigenom för att i sådana fall alla befintliga resurser bli till

fullo utnyttjade. Brandlagsrevisionen föreslår därför, att till 13 § förslaget till brandlag, som behandlar alla ingrepp i enskild rätt, fogas en förskrift om att vad som gäller för släckningshjälp mellan kommuner inbördes skall äga motsvarande tillämpning i fråga om brandredskap, som tillhöra annan än kommun, jämte erforderlig personal för redskapens betjänande. Genom en sådan hänvisning från 13 § till 8 § förslaget till brandlag fastslås, att rekvisitionsrätten avser nödlägen, där den kommunala brandkåren icke är tillfyllest. Då samma nödfallsprincip gäller sådana ingrepp, som f. n. må ske enligt 14 § brandlagen, innebär förslaget knappast något ökat ingrepp i enskild rätt. Härtill kommer att hänvisningen till 8 § ock medför en uttrycklig erinran om att skälig hänsyn skall tagas till säkerheten inom den anläggning, för vilken den rekvirerade brandkåren är organiserad, en princip som, ehuru icke utsagd i 13 §, får anses gälla även där avsedda förfoganden.

Ovan har anförts, att rabattvillkoren ej hindra industribrandkår att tillfälligtvis uttrycka för brandsläckning utanför anläggningens område, under förutsättning att viss personal och materiel kvarlämnas för dess skydd. Från industrihåll har ock erinrats om att industribrandkårerna i allmänhet lämna släckningshjälp utan särskilda avtal. På grund härav innebär brandlagsrevisionens förslag i huvudsak en precisering av rådande praxis. Revisionen föreslår också, att kommunen i dessa fall — liksom eljest när rekvisitionen kan betraktas som en komplettering av det kommunala brandförsvaret — skall utgiva ersättning för den rekvirerade brandkårens utryckning enligt samma grunder som gälla för hjälpskyldig kommunal brandkår. Då en rekvisition av här avsedd art främst drabbar den arbetsgivare, vars personal rekryterar den rekvirerade brandkåren, bör ersättningen omfatta även skälig gottgörelse för vad han kan ha utgivit i arbetslön till denna personal under tid då han till följd av rekvisitionen ej fått disponera personalen för dess ordinarie arbete. Å andra sidan observeras att, jämlikt grunderna för 13 § första stycket förslaget till brandlag, ersättning icke utgår därest branden berör den anläggning, för vilken ifrågavarande brandkår är organiserad.

Anmärkas må slutligen, att förslaget även avser brandkårer, som finnas vid statliga anläggningar, exempelvis vid kommunikationsverken och krigsmakten.

Tillsyn å industribrandförsvaret

Gällande bestämmelser

Den offentliga tillsynen å industribrandförsvaret är icke särskilt reglerad i brandlagstiftningen. Såvitt gäller skydd mot personskada, som kan vållas genom brand eller explosion, förekommer särskild, på arbetarskyddslagstiftningen grundad tillsyn genom yrkesinspektionen. F. ö. får samhällets

kontroll ske i form av besiktningar av brandchef och, i särskilda fall, av länsbrandinspektör, samt framför allt genom brandsyn. Brandförsvaret utredningen förutsatte (betänkandet sid. 113), att i stadssamhällena brandchef eller annat brandbefäl med högre utbildning skulle verkställa brandsyn å industrier eller andra ur brandskyddssynpunkt viktigare anläggningar. I den av Bengt Petri utgivna kommentaren till brandstadgan uttalas under 35 §, som avser brandsyn på landsbygden, att brandsyneförrättare lämpligen bör, innan brandsyn verkställs inom större industrier och verkstäder, sätta sig i förbindelse med länsbrandinspektören samt med vederbörande brandförsäkringsbolag.

Genom brandkårsförbundens konsulenter sker en viss tillsyn över industribrandförsvaret. Sålunda besöktes år 1958 omkring 530 industribrandkårer av konsulenter. Svenska tarifföreningens industrivillkor uppställer såsom förutsättning för att industribrandförsäkring skall meddelas bl. a. viss övervakning av brandskyddet på arbetsplatsen. Industrivillkoret föreskriver härutinnan dels att särskild person (brandskyddsledare) skall ha i uppdrag att övervaka att i försäkringsavtalet intagna föreskrifter äro uppfyllda, dels att byggnader och upplagsplatser skola dagligen genom kontrollrond efter arbetstidens slut inspekteras med avseende på brandskyddet. Till denna punkt i industrivillkoret äro fogade detaljanvisningar om vad som bör iakttagas för att nämnda föreskrifter skola anses uppfyllda. Anvisningarna innehålla bestämmelser om brandskyddsledare, brandskyddskommitté, brandskyddskontrollanter, kontroll samt rapportering och journalföring.

Brandskyddsledaren, som utses av företagsledningen, åligger enligt anvisningarna att övervaka efterlevnaden av i lag eller av offentlig myndighet utfärdade brandskydds föreskrifter samt av de i vederbörande försäkringsavtal intagna föreskrifterna. Därjämte åligger honom bl. a. att minst en gång i månaden inspektera brandsläckningsmaterielen, att minst en gång i kvartalet kontrollera att försäkringsavtalets tekniska bestämmelser äro uppfyllda samt att tillse att personalen regelbundet instrueras beträffande brandskydd, alarmering och brandsläckning. *Brandskyddskommittéerna* tillkommo under andra världskriget på initiativ av svenska brandskyddsföreningen och med stöd av industriförbundet och landsorganisationen. Brandskyddsföreningen hänvisade till att större delen av alla bränder orsakades av ovarsamhet och bristande ansvarskänsla. Syftet med kommittéerna var att företagare, arbetsledning och arbetare, vilka alla borde känna ett gemensamt ansvar för företagets skydd mot brand, skulle genom samarbete söka undanröja brandriskerna på arbetsplatserna. I samband härmed intogos bestämmelser om tillsyn å det interna brandskyddet i försäkringsanstalternas industrivillkor. Enligt de nämnda detaljanvisningarna bör brandskyddsledaren i större företag vid sin sida ha en brandskyddskommitté. Enligt en av svenska brandskyddsföreningen i samråd med industriförbundet och landsorganisationen utarbetad normalinstruktion har sådan kommitté till uppgift att verka för effektivt brandskydd inom företaget samt därvid bl. a. hos företagsledningen framlägga förslag till brandskyddsåtgärder och brandskydds föreskrifter, tillse att materielen är i fullgott skick och att givna föreskrifter iakttagas, på uppdrag av före-

tagsledningen biträda vid organiserande av industribrandkår samt sprida upplysning och bedriva propaganda rörande industribrandförsvaret. Brandskyddskommitté bör bestå av 2—5 personer, representerande företagsledningen, arbetsledningen och arbetarna, varjämte särskild brandchef eller brandskyddsledare, där sådan finnes, bör ingå. Vidare anges i instruktionen att brandskyddskommitté bör sammanträda minst en gång i kvartalet och i samband därmed verkställa översyn av fabriksområdet, alltså en form av intern brandsyn. Där så anses erforderligt med hänsyn till företagets storlek och brandfarlighet bör företagsledningen, efter att ha inhämtat brandskyddskommitténs yttrande, inom varje avdelning av företaget bland förmännen utse en *brandskyddskontrollant* med uppgift att under arbetstid ha fortlöpande uppsikt över brandskyddet samt att vid arbetstidens slut tillse, att föreskrivna åtgärder till förhindrande av brand äro vidtagna. Daglig *kontrollrond* kan enligt industrivillkorets detaljanvisningar utföras antingen genom företagets egen personal eller genom anlitan- de av kvalificerat vaktföretag. Den som utför kontrollrond skall känna till gällande brandskydds- föreskrifter samt vara väl förtrogen med driftförhållandena och med anordningar, som kunna medföra brandfara inom företaget. Därest företagen organisera vakttjänst härutöver i enlighet med av svenska tarifföreningen fastställda regler, innebärande bl. a. tre natt- ronder, medgiva försäkringsanstalterna en särskild brandbevakningsrabatt på försäkringspre- mien. Sedan en statistisk undersökning givit vid handen, att förbättrad nattlig brandbevakning inom företagen är ekonomiskt motiverad, ha numera ö- ver 500 företag organiserat särskild sådan bevakning genom godkända väktare. Under kontrollrond eller eljest iakttaga missförhållanden skola rapporteras till för brandskyddet ansvarigt arbetsbefäl. I större företag bör slutligen i särskild journal antecknas bristfälligheter och brand- tillbud. Dylika anteckningar böra på begäran uppvisas för försäkringsgivaren eller hans representant.

Medan brandskyddskommittéer vid tiden för andra världskrigets slut funnos vid omkring 800 företag, har verksamheten småningom avtagit och på sina håll helt upphört. Skälen härtill ha angivits vara flera. Intresset för verksamheten har efter krigsslutet och under tider av överfull syssel- sättning svalnat och blivit mindre än intresset för arbetarskydd, som för den enskilde synt- s mera påtagligt. Brandskyddsarbete anses av många besvär- ligt och tråkigt. Genom att kommittéerna icke äro ett absolut försäkrings- villkor utan grundas på en rekommendation, ha försäkringsgivarna av nämnda och andra orsaker icke i full utsträckning tillsett att rekommenda- tionen följts. I detta sammanhang har ock anförts, att industribrandför- svaret, till skillnad från arbetarskyddet, i stor utsträckning berör frågor som den enskilde ej kan överblicka och att brandskyddskommittéer därför äro av mindre värde. På vissa håll ha kommittéerna ersatts av en särskild bevakningsorganisation under brandskyddsledarens överinseende.

Förbättrad intern tillsyn

Mot denna bakgrund och eftersom allttjämt ett stort antal bränder vållas av ovarsamhet på arbetsplatserna har frågan om en skärpning av företa- gens interna brandskyddskontroll blivit aktuell, närmast på det sättet att man övervägt olika utvägar att blåsa nytt liv i brandskyddskommittéerna.

Det har ansetts otillfredsställande, att den interna kontrollen enbart grundas på försäkringsvillkoren och man har därvid gjort jämförelser med arbetarskyddslagstiftningen, som ger stöd för en betydligt fastare organisation av säkerhetsarbetet. Såsom skäl för lagstiftning i detta ämne har bl. a. åberopats, att arbetstagarnas intresse och förståelse därigenom skulle vinnas, vilket mindre vore fallet med allenast på försäkringsvillkor grundade föreskrifter, att garanti skulle skapas för att alla företag, även kommunala och statliga, skulle omfattas av bestämmelserna samt att lagstiftning skulle ge ett bättre stöd åt framställningar från arbetstagarna om åtgärder i brandförsvarssyfte.

Vid överläggningar som brandlagsrevisionen hållit med företrädare för industrin, försäkringsinrättningarna och arbetsmarknadens organisationer berördes frågan om lagstiftning eller frivillighet på förevarande område. Enighet rådde därvid om att den interna förebyggande brandförsvaret borde förbättras under medverkan av både arbetsgivare och arbetstagare. Särskilt gällde detta småindustrin på landsbygden. Såsom skäl för att förbehålla denna verksamhet åt frivilliga överenskommelser och enskilda initiativ anfördes bl. a., att det viktigaste här vore att få de rätta personerna och skapa förståelse för det gemensamma intresset; där dessa förutsättningar saknades, vore man föga betjänt med lagstiftning om samverkan. Genom en frivillig ordning syntes det ock lättare att samordna brandförsvar och arbetarskydd, vilket vore praktiskt och lämpligt. Från fackligt håll anmäldes stort intresse av effektivare förebyggande industribrandförsvar, vilket bl. a. tagit sig uttryck i en år 1955 på landsorganisationens initiativ och med företrädare även för svenska arbetsgivareföreningen och svenska brandskyddsföreningen tillsatt kommitté med uppgift att utarbeta förslag till effektivare samarbete mellan brandskyddsledare och brandskyddskommittéer, å ena, samt organen för den lokala arbetarskyddsverksamheten, å andra sidan.

Brandlagsrevisionen

Det torde i dag kunna fastslås, att åtskilliga brandchefer på landsbygden icke äro tillräckligt utbildade för att på ett tillfredsställande sätt kunna i förekommande fall omhändervä det förebyggande brandförsvaret inom större industrier och anläggningar. Vidare står det klart att länsbrandinspektörerna med nuvarande organisationsform, i vilken brandlagsrevisionen icke föreslår någon ändring, i allmänhet icke ha tid eller resurser att ägna landsbygdens industribrandförsvar en fortlöpande tillsyn. Frågorna om den offentliga tillsynen äro behandlade i nionde och trettonde kapitlet.

De följder av en industribrand, som drabba egendom, produktion och sysselsättning, äro i lika hög grad som risken för personskada något som angår den enskilde arbetstagaren, ehuru det givetvis också är fråga om företagets ekonomiska intressen. Den till äventyrs på sina håll förekommande uppfattningen att brandskyddet är av mindre betydelse än arbetar-

skyddet bör därför ej ens från den enskildes synpunkt vara vägledande. Eftersom den mänskliga faktorn enligt erfarenheten är orsak till flertalet bränder, erfordras ett ständigt pågående förebyggande brandskyddsarbete på arbetsplatserna. För att detta skall bli effektivt krävs i de flesta fall, att arbetsgivare och arbetstagare gemensamt deltaga i denna verksamhet. Brandlagsrevisionen har kommit till uppfattningen att verksamheten om möjligt bör intensifieras och samarbetet understödjas. En lagreglering av arbetsgivarnas och arbetstagarnas medverkan i det förebyggande industribrandförsvaret skulle närmast få betydelse för de fall, där förståelse saknas för att ett gemensamt intresse här föreligger. Innan frågan om lämpligheten av sådan särskild lagstiftning upptages till behandling, bör erinras om de möjligheter som gällande arbetarskyddslagstiftning på detta område erbjuder.

Arbetarskyddslagstiftningens bestämmelser om åtgärder till förekommande av olycksfall och ohälsa avse skydd också mot sådana personskador, som kunna föräntas av brand. Det åligger arbetsgivare att vidtaga åtskilliga i arbetarskyddslagen närmare angivna åtgärder mot ohälsa och olycksfall, och yrkesinspektör kan ingripa med förelägganden; i vissa fall kan straff utdömas. Arbetstagaren är pliktig att följa meddelade föreskrifter, att iakttaga tillbörlig försiktighet och att medverka till förekommande av olycksfall. Arbetsgivare och arbetstagare skola under arbetsgivarens ledning bedriva skyddsarbete. Å arbetsställe, varest regelbundet sysselsättas minst fem arbetstagare, skall bland dem och av dem eller deras fackorganisation utses skyddsombud. Å arbetsställe med minst femtio arbetstagare skall finnas en av företrädare för arbetsgivaren och av skyddsombud sammansatt skyddskommitté. Arbetsgivare skall själv leda företagets skyddsarbete eller därtill utse skyddsinspektör. Arbetsgivare har att jämväl tillse, att arbetstagarna medverka i skyddsarbetet. Ehuru arbetarskyddslagstiftningens här nämnda bestämmelser om samverkan äro kategoriskt formulerade, saknas föreskrifter om föreläggande, straff eller andra påföljder mot den, som icke följer bestämmelserna. Däremot givas bestämmelser om skydd mot trakasserier gentemot arbetstagare, som är skyddsombud. Skyddsombud, vars framställning till arbetsgivaren i viss skyddsfråga ej inom skälig tid beaktas, äger vidare påkalla yrkesinspektörens ingripande.

Av den lämnade redogörelsen följer, att det interna förebyggande industribrandförsvaret inom ramen för arbetstagarnas skydd mot *personskada* genom brand kan tillgodoses av de tillsyns- och samarbetsorgan, som skola finnas enligt arbetarskyddslagen. Arbetsgivare, skyddsombud, skyddskommittéer och yrkesinspektörer kunna sålunda, med nämnda begränsning till personskyddet, taga befattning med brandskyddsfrågor inom företag, där arbetarskyddslagen är tillämplig.

Brandlagsrevisionen anser det uteslutet att i fråga om skyddet mot skada till följd av brand tänka sig en utvidgning av arbetarskyddslagstiftningen att

avse även skada å egendom. Ej heller är det lämpligt att i brandlagstiftningen intaga särskilda detaljerade bestämmelser om samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare för industribrandskydd på arbetsplatserna. Därest sådana bestämmelser skulle tillerkännas mer än rådgivande karaktär — och alltså ej kunna utfärdas i form av anvisningar från statens brandinspektion — skulle de behöva förses med påföljdsföreskrifter för den, som ej följde bestämmelserna, särskilt om det är riktigt att intresset för brandskyddet är svalare än för arbetarskyddet. Svårigheter med avgränsningen mot arbetarskyddsmyndigheternas befogenheter skulle sannolikt följa av en sådan särskilt lagreglerad ordning. Brandlagsrevisionen har kommit till slutsatsen, att man både av principiella och praktiska skäl bör undvika dubbelorganisation och skilda bestämmelser för skyddsarbetet inom företagen, och föreslår därför, att skyddskommittéerna och skyddsombuden på sätt arbetarskyddslagstiftningen medgiver ägna ökat intresse åt industribrandförsvar. De frågor om risk för egendomsskada genom brand, som genom en sådan anknytning till arbetarskyddet icke kunna komma under skyddsombudens och skyddskommittéernas bedömande, torde främst vara sådana som ej äro ägnade för deras medverkan. För övrigt är gränsen mellan dylik risk och risken för enbart personskada till följd av brand flytande, varför åtgärder till skydd mot den senare risken ofta torde komma den förra till godo. Begränsningen till frågor om personskyddet bör därför enligt brandlagsrevisionens mening ej hindra den här föreslagna lösningen.

Brandlagsrevisionen föreslår att i den nya brandstadgans 24 § 3 mom. intages en erinran om att arbetsgivare och arbetstagare i erforderlig omfattning böra samverka i syfte att befrämja brandförsvaret å arbetsplatsen. Härigenom erhålles — oavsett att bestämmelsen i likhet med arbetarskyddslagens föreskrifter om sådan samverkan icke är förbunden med påföljder för den som underlåter att följa den — det stöd för verksamheten som ur brandförsvarssynpunkt är behöfligt. Det föreslagna stadgandet avser givetvis även skydd mot egendomsskada till följd av brand och omfattar också sådana arbetsplatser, där arbetarskyddslagstiftningen ej är tillämplig. Vad gäller sättet och formerna för verksamhetens bedrivande böra emellertid, som ovan berörts, samverkansbestämmelserna i nämnda lagstiftning kunna vara vägledande. Såvitt gäller skyddsombudens och skyddskommittéernas befattning med industribrandförsvaret bör det ankomma på statens brandinspektion att i samråd med arbetarskyddsmyndigheten och arbetsmarknadens organisationer utfärda därutöver eventuellt erforderliga anvisningar.

Redan f. n. förekommer samarbete mellan brandchefer och yrkesinspektörer. Dessa befattningshavare böra gemensamt verka för att arbetsgivare, skyddsombud och skyddskommittéer i erforderlig omfattning taga befattning med och intressera sig för brandförsvaret på arbetsplatserna. Skyddsombud, vars framställning till arbetsgivare i viss brandskyddsfråga ej inom skäligen tid av denne beaktas, äger jämlikt 64 § arbetarskyddskungörelsen

den 6 maj 1949 påkalla yrkesinspektörens ingripande, i den mån fråga tillika är om en arbetarskyddsfråga. I alla brandskyddsfrågor äger ombudet givetvis även vända sig till brandchefen i kommunen. Genom denna brandchefens medverkan kunna i den ordning brandlagstiftningen medgiver frågor om skydd mot brandskada å egendom inom industrin komma under bedömande.

Normerande anvisningar för industribrandförsvar

Ovan har anförts, att brandlagstiftningen saknar speciella bestämmelser om industribrandförsvarets utformning och organisation. I kommuner, där välutbildat och tekniskt kunnigt brandbefäl, som kan tillhandagå med erforderliga råd och anvisningar, finnes, medför denna brist icke svårigheter. Emellertid är ett stort antal industrier belägna i landskommuner eller mindre städer. Brandchefernas kompetens är där i åtskilliga fall icke tillräcklig för bedömande av de särskilda frågor, som sammanhånga med industribrandförsvaret. Länsbrandinspektörerna kunna icke alltid anlitas i den utsträckning som skulle erfordras. Bristen på vägledande anvisningar har därför särskilt på landsbygden ansetts försvåra en rationell samhällelig tillsyn över industribrandförsvaret. Härvid har gjorts gällande, att industrier och företag stundom blivit föremål för alltför ingripande eller eljest olämpliga brandskyddsåtgärder. Vad sålunda anförts om bristen på kompetent personal gäller i viss mån även landsbygdens byggnadsnämnder. På skäl av nu nämnd art har väckts tanken att främst till förhindrande av alltför långt gående åtgärder utfärda normerande anvisningar för förebyggande och bekämpande av brand inom industrier. Anvisningarna skulle enligt denna tankegång fogas till brandstadgan samt fastställas av myndighet i samverkan med vederbörliga partsrepresentanter, samt utformas så att de kunde anpassas efter den tekniska utvecklingen.

I den mån industribrandförsvaret i mindre städer samt i landskommuner icke blir föremål för tillsyn av länsbrandinspektör eller annat yrkesutbildat brandbefäl, bli vidare brandförsvarsåtgärderna inom industrin så gott som helt beroende av försäkringsgivarna. För oförsäkrade risker kan sakkunnig tillsyn helt utebli. Mot försäkringsgivarnas föreskrifter har invänts, att de ofta äro alltför invecklade och svårförståeliga samt att de icke alltid leda till de ur samhällets synpunkt lämpligaste brandförsvarsåtgärderna i det enskilda fallet, eftersom de i viss utsträckning taga hänsyn till företagsekonomiska synpunkter, som kunna leda till andra avvägningar och resultat än vad brandförsvaret kräver. Konkurrensen mellan försäkringsgivarna kan också enligt denna åsikt medföra att säkerhetsintressena icke tillbörligen beaktas eller till att efterlevnaden av uppställda försäkringsvillkor icke alltid genomdrivs.

Brandlagsrevisionen har i den nu berörda frågan överlagt med före-

trädare för arbetsmarknadens och industrins organisationer, försäkringsinrättningarna samt brandförsvarsorganisationerna. Dessa förklarade sig därvid icke ha något intryck av ofta förekommande alltför ingripande eller olämpliga åtgärder. Tvärtom uttalades från ett håll, att insikten om bristande kunskaper i många fall avhållit landsbygdens brandchefer från att taga närmare befattning med industrins brandförsvarsproblem. I stort sett rådde enighet om att den generella avfattningen av 11 § gällande brandlag med dess möjligheter till skilda lösningar på frivillighetens väg vore att föredraga framför normerande generella anvisningar av det skälet att dessa skulle bli alltför vidlyftiga och otympliga, om de skulle ens tillnärmelsevis kunna täcka de skiftande förhållandena inom industrin. Att å andra sidan utfärda något fylligare allmänt hållna bestämmelser ansågs icke vara av större värde. Riksbrandinspektören har vid överläggningar med brandlagsrevisionen uttalat, att det torde möta alltför stora svårigheter att genom den centrala brandmyndighetens försorg utarbета normer för brandförsvaret i alla olika typer av industrier, särskilt på grund av de ständigt växlande förhållandena. Här finge beaktas, att byggnadsstyrelsens anvisningar till byggnadsstadgan innehålla detaljerade brandskyddsföreskrifter, som utformas i samråd med riksbrandinspektören.

En genomgång av regeringsrättens avgöranden av brandsynemål synes bestyrka åsikten, att alltför långtgående ingripanden eller förelägganden om brandskyddsåtgärder icke äro särdeles vanligen förekommande. Av 45 sådana under tiden 1945—1956 avgjorda mål ha endast tre medfört ändring av brandsynerförrättarens beslut. Att utforma föreskrifter som kunna helt förhindra olämpliga åtgärder synes icke vara möjligt; det blir här i sista hand en fråga om utbildningen av och kunnigheten hos de berörda befattningshavarna. Genom de nya anvisningarna till byggnadsstadgan torde ur byggnadsteknisk synpunkt vissa garantier mot olämpliga åtgärder vinnas, särskilt om brandlagsrevisionens förslag, att brandsynerförrättare före meddelande av föreläggande i vissa fall skall samråda med byggnadsnämnden, blir genomfört.

Det torde framför allt vara sådana brandskyddsåtgärder, som sammanhånga med arten av den i vederbörande industri eller anläggning bedrivna verksamheten, som icke lämpligen kunna sammanfattas i normerande anvisningar, eftersom förhållandena här kunna vara så skiftande och ändras från tid till annan. Vad som härefter återstår är närmast anvisningar om ordningsregler o. dyl., som kan ha mera allmän giltighet för alla industriella anläggningar. Som en jämförelse kunna här nämnas de i 41 och 42 §§ gällande brandstadga givna allmängiltiga föreskrifterna om åtgärder till förekommande och släckning av skogsbrand. Det vore givetvis tänkbart att med stöd av 10 § förslaget till brandlag i brandstadgan intaga ett likartat avsnitt om åtgärder till förekommande och släckning av industribrand.

Svenska tarifföreningens industrivillkor innehåller vissa ordningsregler av allmängiltig natur. Då dessa måhända i viss mån motsvara de ifrågasatta anvisningarna, lämnas här en översikt över dem.

Industrivillkorets säkerhets- och ordningsföreskrifter inledas med en allmän föreskrift om att anläggningen skall hållas i gott skick, att god ordning skall råda och att bristfällighet, som kan medföra brandfara, skall avhjälpas utan dröjsmål. Brandsläcknings- och alarmeringsanordningar samt anordningar avsedda att förebygga brands spridning skola hållas i gott skick och ständigt färdiga för användning. Vidare skall särskild person vara utsedd med uppdrag att övervaka givna föreskrifter. Utrymme, där brandfarlig vätska förvaras eller användes i sådan omfattning att fara för brand eller explosion kan uppstå, skall vara försett med på visst sätt anordnad ventilationsanordning. Eldstäder, maskiner och ledningar, som kunna antaga hög temperatur, ävensom gasbehållare, gasverk och gasledningar skola vara utförda och anordnade på ett mot brandfara betryggande sätt samt handhavas med försiktighet. Vid svetsning och skärning, smidning, gjutning, lödning och liknande brandfarliga arbeten, vid vilka upphettning med låga eller glödande föremål förekommer, skall försiktighet iakttagas. Brandfarlig vätska samt självantändande ämnen och sådana kemikalier och sådant avfall, som kan förorsaka eller sprida brand, skola förvaras och handhavas på ett mot brandfara betryggande sätt. Tobaksrökning är förbjuden, såvida ej annorlunda är särskilt bestämt. Slutligen föreligger skyldighet att underrätta försäkringsgivaren om varje förändring, som kan anses innebära tillkomst av nya faromoment eller annan fareökning.

Brandlagsrevisionen anser, att en författningsbestämmelse med ett sådant allmänt innehåll, som här kunde komma i fråga, allenast skulle utgöra en onödigt tyngande utveckling av vad som sägs i 10 och 11 §§ förslaget till brandlag utan motsvarande nytta för tillämpningen. Brandlagsrevisionen föreslår i stället, att det får ankomma på statens brandinspektion att, med biträde av tillgänglig sakkunskap, där så är erforderligt och möjligt utfärda rådgivande anvisningar för olika typer av industrier och anläggningar.

TOLFTE KAPITLET

Skogsbrandförsvar

Inledning

Det nuvarande skogsbrandförsvaret grundas i stort sett på lagen den 7 maj 1937 om förekommande och släckning av skogseld, vars bestämmelser så gott som oförändrade övergingo till 1944 års brandlagstiftning. En undersökning av skogsbrandförsvarets effektivitet före och efter 1937 års lagstiftning kan i stora drag ske med hjälp dels av de beräkningar som i betänkande år 1934 framlades av skogsbrandkommittén (se prop. nr 16/1937 sid. 10 ff.), dels av den sedan år 1944 av riksbrandinspektören förda skogsbrandstatistiken. Sedan 1910-talet, d. v. s. så långt tillbaka man har en någorlunda utförlig statistik, ha skogsbränderna minskat avsevärt i omfattning. Skogsbrandkommittén, vars beräkningar visserligen grundade sig på ofullständigt primärmaterial och, i vissa fall, uppskattade siffror, fann att under åren 1914—1933 i genomsnitt cirka 4 700 ha skogsmark årligen härjades av skogsbränder. Enligt riksskogsbrandstatistiken, som emellertid ej heller är fullt tillförlitlig, var motsvarande tal för åren 1944—1956 betydligt lägre, cirka 1 800 ha i genomsnitt per år. Utvecklingen framgår ock av följande, på samma material grundade tablå över genomsnittliga årsavbränningen per 100 000 ha:

Period	Genomsnittlig årsavbränning per 100 000 ha
1910-talet	30,1 ha
1920 »	9,0 »
1930 »	13,6 »
1940 »	9,5 »
1950 » (t. o. m. år 1956)	7,0 »

Skogsbrandkommittén uppskattade det genomsnittliga årliga värdet av brunnen skog under tiden 1914—1933 till omkring 420 000 kronor och den genomsnittliga årliga släckningskostnaden till omkring 115 000 kronor. Några kostnader för skogsbrandbevakning anfördes icke; de torde under denna tid ha varit relativt obetydliga. För åren 1944—1955 var den genomsnittliga brandskadan å skog omkring 482 000 kronor per år, den genomsnittliga släckningskostnaden omkring 500 000 kronor per år samt den genomsnittliga bevakningskostnaden omkring 250 000 kronor. På grund av penningvärdeförändringen låter sig en jämförelse med den tidigare perioden icke göras annat än beträffande relationen mellan å ena sidan kost-

naderna för bevakning och släckning samt å andra sidan värdet av brunnen skog. Medan sålunda under den tidigare perioden större delen av totalförlusten föll på skadorna, utgjorde under den senare perioden brandförsvarskostnaderna den övervägande delen av totalkostnaden.

Skogsbrandförsvaret är liksom bygdebrandförsvaret i första hand en kommunal angelägenhet. Kommunerna äro emellertid jämlikt 7 § gällande brandlag ej skyldiga att anskaffa och underhålla brandtorn. Kostnaderna härför bestridas av statsverket, som också svarar för skogsbrandbevakningen. Likaså utgår enligt 15 § brandlagen och den därå grundade kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 343) om ersättning för verksamhet vid brandsläckning m. m. gottgörelse av statsmedel åt den som deltagit i släckning av skogsbrand å egendom, som han själv ej äger eller nyttjar. Sålunda ersättes med statsmedel kostnaderna även för kommunal brandstyrkas utryckning och deltagande i släckning av skogsbrand, där kostnaderna icke äro av allenast ringa omfattning, varmed f. n. förstås under 150 kronor. Staten har alltså på detta sätt åtagit sig en avsevärd del av skogsbrandförsvaret. De årliga kostnaderna variera med skogsbrandfrekvensen men ha under de senaste åren uppgått till mellan 650 000 och 1 950 000 kronor.

Brandlagsrevisionen föreslår ej några förändringar i fördelningen mellan kommunala och statliga uppgifter inom skogsbrandförsvaret. Det statliga engagemanget motiveras ej endast av att skogen utgör en av landets mest betydande naturtillgångar utan även av att det, bl. a. till följd av allemansrätten att vistas i skog och mark, för den enskilde skogsägaren är betydligt svårare än för ägare av byggnader och anläggningar att förhindra brands uppkomst och spridning å sin egendom. Det främsta skälet till statens medverkan är emellertid nu som förr risken för skogsbrands spridning över stora områden så att skogarna inom flera kommuner kunna vara hotade av branden, låt vara att detta skäl numera, när kommunerna äro större till sin yta samt skogsbrandbekämpningen blivit effektivare, måhända något förlorat i betydelse.

Eftersom brandlagsrevisionen i det följande föreslår total samordning mellan skogsbrandförsvaret och bygdebrandförsvaret, anser revisionen, att statens medverkan såsom hittills främst bör ha formen av bidrag och ersättningar, medan kommunerna inom ramen för sitt samlade brandförsvaret böra svara för organisationen. Ett undantag utgör skogsbrandbevakningen, som alltjämt bör stå under länsstyrelsernas ledning. Skogsbrandbevakningen och därmed sammanhängande frågor äro f. n. föremål för särskild utredning av riksbrandinspektören.

Samordning av bygdebrandförsvaret och skogsbrandförsvaret

Av 1 § gällande brandlag följer, att skogsbrandförsvaret i allmänhet ingår som en del i det samlade kommunala brandförsvaret. Kommun äger dock besluta, att brandförsvaret såvitt angår skydd mot skogsbrand skall ordnas

för sig. Sådant beslut skall för att vara gällande godkännas av länsstyrelsen. Område för vilket särskilt skogsbrandförsvaret avses (skogsbrandrote) skall, där det ej omfattar kommunen i dess helhet, till gränserna angivas i beslutet, och må även, efter överenskommelse, bestå av områden utav olika kommuner. Där skogsbrandrote består av del av en kommun, bildas icke någon specialkommun utan alla kommunmedlemmar deltaga i kostnaderna för det särskilda skogsbrandförsvaret. Någon särskild form för samverkan mellan kommuner, som utgöra eller ingå i gemensam skogsbrandrote, finnes ej fastställd. Är skogsbrandförsvaret ordnat för sig, tillkommer ledningen därav en skogsbrandfogde eller, om kommunen är uppdelad i flera skogsbrandrotar, en fogde för varje rote. Skogsbrandfogde lyder icke under kommunens brandchef. Där flera rotar finnas, är envar skogsbrandfogde självständig såväl i förhållande till de övriga som i förhållande till brandchefen.

Vid början av 1950-talet hade huvuddelen av kommunerna söder om linjen Karlstad—Gävle bygdebrandförsvaret och skogsbrandförsvaret samordnade, medan norr därom skogsbrandförsvaret i de flesta kommuner var ordnat för sig. År 1954 förekom särskilt skogsbrandförsvaret allenast i 169 kommuner i hela landet, främst i Kopparbergs, Gävleborgs och Norrbottens län. Sedan år 1954 har enligt inhämtade uppgifter blott obetydliga förändringar ägt rum, varför man kan räkna med att samordningsfrågan f. n. är aktuell för omkring 150 kommuner. På sina håll har emellertid framträtt en tendens att, där skogsbrandförsvaret är ordnat för sig, utse brandchefen eller vice brandchefen att tillika vara skogsbrandfogde. I dessa fall har man redan i praktiken tagit ett stort steg på vägen mot samordning.

Frågan om samordning av bygde- och skogsbrandförsvaret var föremål för ingående överväganden i samband med tillkomsten av gällande brandlag, som härutinnan utgör en kompromiss mellan skilda meningar. Dessa överväganden, för vilka i det följande lämnas en översikt, måste i viss utsträckning ses mot den bakgrunden, att skogsbrandförsvaret sedan den 1 januari 1939, då 1937 års skogseldslag trädde i kraft, varit organiserat i alla kommuner och därvid fungerat väl, medan bygdebrandförsvaret för alla kommuner på landsbygden tillkom först vid gällande brandlags ikraftträdande den 1 januari 1945.

Brandförvarsutredningen anförde (betänkandet sid. 62) att, därest ingen ändring vidtoges med avseende å skogsbrandförsvarets organisation, två brandförvarsorganisationer skulle finnas jämsides med varandra i landskommunerna. Med hänsyn till att dessa i många avseenden fyllde likartade och delvis samma uppgifter samt till att delvis samma personal måste utnyttjas för dem båda, ansåg brandförvarsutredningen samordning lämplig och naturlig. Utredningen erinrade också om att det blivit allt vanligare — åtminstone i södra och mellersta Sverige — att brandkår anlitas för skogsbrandsläckning. I Norrland vore förhållandena visserligen, med hänsyn bl. a.

till de långa avstånden, andra, men utredningen antog att — om flera brandkårer enligt dess förslag uppsattes i denna del av landet — en samordning även där skulle bli till gagn för brandförsvaret. Den omständigheten, att skogsbrandsäsongen blott omfattar några månader varje år medan bygdebrandförsvaret är aktuellt hela året, ansågs icke i och för sig böra leda till att samordningen skulle underlåtas.

I fråga om befälsförhållandena rådde vid brandlagens tillkomst enighet om att brandchefen kunde handhava skogsbrandförsvaret utan biträde av skogsbrandfogde eller motsvarande befattningshavare i sådana kommuner, där skog förekom endast i mindre omfattning och där vägförhållandena möjliggjorde ett hastigt framförande av motorsprutor och annan släckningsmateriel till utbrutna skogsbränder. Även om i dylika kommuner uppbåd av släckningsskyldiga skulle erfordras, ansågs brandchefen kunna utföra de åligganden, som eljest ankommo på skogsbrandfogde. Brandförvarsutredningen (sid. 73) räknade emellertid med, att terrängförhållandena i de skogrika delarna av landet kunde omöjliggöra insats av brandkårer vid skogsbrandsläckning — särskilt med hänsyn till bristen på vatten och körvägar — samt att skogsbränderna i dylika trakter måste släckas av massuppbåd av befolkningen och med användande av enkla redskap. Utredningen framhöll, att sådan släckning måste planläggas i anslutning till terrängförhållandena samt lättantändligheten och värdet av olika skogsbestånd. Därav följde, att befälhavaren vid större skogsbränder borde vara åtminstone i någon mån skogsakkunnig. I sådan kommun borde brandchefen vara skogsman, medan bygdebrandförsvarets detaljer kunde anförtros en vice brandchef. Därest brandchefen icke vore skogsakkunnig, borde en särskild skogsbrandfogde tillsättas och underställas brandchefen såsom tjänstegrenschef med rätt för brandchefen att vid synnerliga skäl överta befälet vid skogsbrand. En ledamot av brandförvarsutredningen (betänkandet sid. 141) ansåg emellertid att en samordning av skogsbrandförsvaret med annat brandförsvaret i sådana kommuner, där väg- och vattensvårigheter medförde att motorsprutor icke kunde användas i skog, icke skulle innebära någon effektivisering utan i vart fall för skogsbrandförsvarets vidkommande en försämring.

Åtskilliga remissinstanser (prop. nr 265/1944 sid. 33 ff.) anslöto sig till reservanten, däribland flera skogliga myndigheter. Mot utredningsförslaget framhölls vidare bl. a., att skogstjänstemännen på grund av sitt rörliga yrke icke vore lämpliga som brandchefer, eftersom dessa helst borde uppehålla sig å lätt tillgänglig plats inom kommunen. Skogsstyrelsen anförde, att en överslagsberäkning visade att man inom de stora nordsvenska barrskogsområdena icke kunde räkna med användning av motorsprutor för skogsbrandsläckning på mer än en ringa del av skogsmarksytan. Utbyggandet av skogsvägnätet, frambringandet av lätta och effektiva sprutor samt utprovning av lämpliga släckningsmetoder vore ägnat att befrämja en vid-

sträcktare användning av tekniska hjälpmedel vid skogsbrandsläckning, men styrelsen konstaterade att reella betingelser dåmera ännu saknades för ett mera allmänt utnyttjande av sådana hjälpmedel. En länsstyrelse uttalade, att brandchefen i kommunen kunde komma att helt få lita till skogsbrandfogden både vid planläggning och släckning av skogsbrand. Med hänsyn dels till skogsbrandfogdens föreslagna ställning som brandchefens tjänstegrenschef, dels till att brandchefen under alla förhållanden skulle bära ansvaret för det hela, ansågs den av brandförsvarsutredningen föreslagna anordningen därför komma att erbjuda många möjligheter till oreda och samröre, som kunde befaras verka hindrande för genomförande av klara linjer i fråga om befogenheter m. m.

Departementschefen biträdde, såvitt angick de skogrika, vägfattiga delarna av landet, sistnämnda åsikt (prop. nr 265/1944 sid. 39—40) samt anförde, att den föreslagna organisationsformen med skogsbrandfogde som brandchefens underlydande tjänstegrenschef innefattade en uppdelning av befälsrätt och ansvar, som under ogynnsamma omständigheter kunde befaras leda till att skogsbrandförsvarets intressen eftersattes. För kommuner i dessa landsdelar borde därför möjlighet finnas att ordna skogsbrandförsvaret för sig. Det borde emellertid även vara möjligt att tillskapa en ordning, som inom ramen för en organisatorisk samordning särskilt tillgodosåg skogsbrandförsvarets intressen, och att sålunda t. ex. i brandordning föreskriva, att vice brandchef eller annan befattningshavare inom brandförsvaret skulle vara skogssakkunnig.

Brandlagsrevisionen anser frågan om samordning av bygdebrandförsvaret och skogsbrandförsvaret främst vara beroende av i vilken utsträckning brandkår kan antagas bli använd vid skogsbrandsläckning. Ju oftare så sker, desto större krav böra ställas på förberedande samordning av brandkårens och den särskilda skogsbrandsläckningspersonalens verksamhet vid släckningen och på såvitt möjligt enhetliga befälsförhållanden. De tekniska betingelserna för brandkårens medverkan vid skogsbrand äro numera helt andra än vid

Tabell 16. Brandkårskostnadens andel av totala skogsbrandsläckningskostnaden

År	Procent
1944.....	17
1945.....	14
1946.....	47
1947.....	53
1948.....	56
1949.....	40
1950.....	45
1951.....	64
1952.....	70
1953.....	47
1954.....	68
1955.....	56
1956.....	63
1957.....	76

Tabell 17. Brandkårskostnadens andel av totala skogsbrandsläckningskostnaden i skogslänen

Län	År och procent					
	1945	1946	1947	1955	1956	1957
Värmlands	10	34	46	60	64	66
Västmanlands	0	0	70	34	64	68
Kopparbergs	6	27	30	15	64	57
Gävleborgs	3	60	34	36	40	57
Västernorrlands	6	45	56	80	71	81
Jämtlands	21	24	18	30	29	50
Västerbottens	20	20	22	14	45	44
Norrbottnens	3	12	6	15	4	4

1944 års lagstiftning. Skogsvägnätet har sålunda avsevärt utbyggt, jeepar och andra fordon med god framkomlighet på mindre goda vägar och i terräng ha anskaffats samt bärbara motorsprutor konstruerats och införlivats med det kommunala brandförsvaret. Av den sedan år 1944 förda riksskogsbrandstatistiken framgår ock, att brandkårens medverkan vid skogsbrandsläckning tenderar att öka. *Tabell 16* visar brandkårskostnadens procentuella andel av de totala skogsbrandsläckningskostnaderna i hela landet under perioden 1944—1957.

För skogslänen framgår skogsbrandsläckningskostnadernas tendens av *tabell 17*.

I en kommentar till skogsbrandstatistiken uttalar riksbrandinspektören (statens brandinspektions meddelande 1957: 13), att statistiken i detta avseende knappast torde vara helt tillförlitlig. Vid en kontroll av skogsbrandrapporterna från ett av norrlandslänen visade det sig nämligen att, medan skogsbrandrapporterna redovisade 12 fall av brandkårsdeltagande, brandkårens årsberättelser upptogo 60 fall av ingripande vid skogsbrand. Man vågar sålunda antaga, att brandkårsdeltagandet vid skogsbrand är av större omfattning än som framgår av tabellerna. Användningen av motorsprutor vid skogsbrand framgår av *tabell 18*.

Brandlagsrevisionen finner på grund av det anförda, att de släckningstekniska förhållandena numera medfört, att brandkårer användas vid skogsbrand i sådan utsträckning att enhetlig organisation och ledning av allt brandförsvaret inom en kommun äro påkallade. De skäl av teknisk art, som vid gällande brandlags tillkomst anfördes mot brandförvarsutredningens förslag om samordning av bygde- och skogsbrandförsvaret, ha numera förloret i styrka. Härtill kommer, att från kommunalt håll framkommit önskemål om den förenkling i förvaltnings- och organisationshänseende, som skulle följa av en samordning. I Västernorrlands län, där samtliga kommuner fattat beslut om samordning, har som skäl härför framhållits önskvärdheten av enhetliga befälsförhållanden för undvikande av kompetenskonflikter. Det vill alltså synas som om anordningen med särskilt skogs-

Tabell 18. Antal skogsbränder, där motorspruta använts, i procent av hela antalet skogsbränder

Län	År och procent												
	1944	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56
Värmlands	19	32	27	34	34	42	34	37	50	25	40	49	49
Västmanlands	16	0	50	41	41	47	26	79	82	55	58	63	73
Kopparbergs	13	5	27	30	24	48	46	28	77	30	53	39	33
Gävleborgs	38	7	42	35	18	39	48	66	55	48	35	31	35
Västernorrlands	19	9	32	72	46	40	57	55	70	62	73	46	73
Jämtlands	12	22	9	26	48	41	7	54	46	21	36	24	50
Västerbottens	13	9	10	15	24	14	15	36	35	23	21	11	29
Norrbottnens	6	3	6	11	5	9	11	20	14	13	15	13	14

brandförsvar icke alltid är ägnad att — såsom avsikten varit — motverka svårigheter i fråga om befälsrätt och ansvar inom kommunernas brandförsvar.

Brandlagsrevisionen föreslår därför i likhet med tidigare brandförsvarsutredningen samordnat bygde- och skogsbrandförsvar inom alla kommuner. Revisionen vill understryka, att skogsbrandförsvaret vid bedömandet av denna organisationsfråga icke setts allenast som en detalj i förhållande till bygdebrandförsvaret, även om detta har betydelse under hela året medan skogsbrandförsvaret är begränsat till en relativt kort säsong. Ehuru det kan ligga nära till hands att vid samordning utgå från bygdebrandförsvarets förhållanden, är det angeläget att skogsbrandförsvarets intressen i minst lika hög grad beaktas och kanske i vissa fall sättas i främsta rummet i sådana kommuner, där skogen såsom brandrisk är av samma vikt som annan egendom eller t. o. m. bedömes viktigare än denna.

Brandlagsrevisionen utgår ifrån att allt brandförsvar inom en kommun skall stå under enhetlig ledning av brandchefen. Med den något förbättrade utbildning för landsbygdens brandchefer som brandlagsrevisionen föreslår, anser revisionen, att brandcheferna i denna sin egenskap i allmänhet bli mera skickade än de skogssakkunniga att leda släckning av skogsbrand, och det särskilt i sådana allt vanligare fall där brandkår medverkar. Sakkunskap på det skogliga området erfordras emellertid dels när det gäller planläggning av skogsbrandförsvaret, dels när det gäller att bedöma inom vilka områden och bestånd släckningen av ekonomiska skäl bör koncentreras. Inom kommuner, där skogen utgör den väsentliga brandrisken, är det av dessa och liknande skäl särskilt lämpligt om såsom brandchef kan förvärvas en skogssakkunnig person. Om detta av olika skäl ej är möjligt, bör brandchefen förvissa sig om medverkan från skogliga befattningshavare vid planläggningen av skogsbrandförsvaret. För att försäkra kommunen om sådan sakkunskap även vid skogsbrandsläckning, böra dessa befattningshavare i vart fall tagas i anspråk såsom befäl i den för sådan släckning avsedda organisationen, exempelvis såsom skogsbrandförmän. Utvägen att till-

sätta en skogssakkunnig vice brandchef med särskild uppgift att ägna sig åt skogsbrandförsvaret kan stundom visa sig lämplig. Över huvud taget anser brandlagsrevisionen, att varje kommun i den nu behandlade befälsfrågan bör välja den utväg, som med hänsyn till dess förhållanden är möjlig och lämplig.

I brandordningen bör framgå hur befälsförhållandena äro ordnade, och länsstyrelserna ha att tillse, att skogsbrandförsvarets intressen beaktas i lika mån som bygdebrandförsvarets. Brandlagsrevisionens förslag i dessa hänseenden är detsamma som brandförvarsutredningens, med den skillnaden att i revisionens författningsförslag icke ansetts erforderligt att upptaga särskilda bestämmelser om skogsbrandfogdar. Det bör vid skogsbrandsläckning liksom vid annan brandsläckning ankomma på brandchefen att avgöra i vilken utsträckning befälet må utövas av vice brandchef eller annat underlydande brandbefäl. Den föreslagna samordningen medför även eljest en icke obetydlig förenkling av författningstexterna. I sak medför emellertid förslaget förändring endast på befälssidan. Organisationen med särskilt uttagen skogsbrandsläckningspersonal, där sådan erfordras, samt dess indelning, utrustning och arbetssätt avses icke ändras. Brandlagsrevisionen föreslår benämningen skogsbrandvärn för denna personal i den mån den utgöres av för ändamålet särskilt uttagna tjänstepliktiga i brandvärnnet. Vid bekämpning av skogsbrand kan skogsbrandvärnnet allt efter förhållandena komma att arbeta som första och enda släckningsenhet, som komplement till brandkår eller som reserv.

TRETTONDE KAPITLET

Regional tillsyn

Nuvarande organisation

Länsbrandinspektörerna och länssocksbrandinspektörerna

Den nu gällande länsbrandinspektörsorganisationen tillkom i samband med 1944 års brandlagstiftning. 1944 års brandlag innehåller emellertid icke några föreskrifter om att länsbrandinspektörer eller länssocksbrandinspektörer skola finnas. Lagen säger blott (2 §), att länsstyrelse skall tillse, att brandförsvaret inom länet är tillfredsställande ordnat.

Brandförvarsutredningen hade föreslagit ett uttryckligt stadgande om länsbrandinspektörer i varje län. På förslag av departementschefen (prop. nr 265/1944 sid. 49) utgick emellertid stadgandet ur lagtexten. Detta sammanhänge med förhållandet till motsvarande frivilliga verksamhet, som genom brandkonsulenter bedrevs — och alltjämt bedrivs — av länens brandkårsförbund. Brandförvarsutredningen ansåg det vara av vikt, att det frivilliga brandkårsarbetet icke förkvävdes utan tvärtom bereddes möjlighet att inom ramen för den nya organisationen fortsätta sin verksamhet, särskilt i fråga om att bilda och öva brandkårer på landsbygden. Utredningen förutsatte därför att inom länen skulle finnas såväl länsbrandinspektörer och länssocksbrandinspektörer som länsbrandkonsulenter. Utredningen, som ansåg att länsbrandinspektörstjänsten borde utövas som bisyssla, räknade med att det åtminstone under den tid, då en ny brandorganisation utvecklades, skulle bli alltför stor arbetsbörda för en person att vid sidan om ordinarie tjänst vara såväl länsbrandinspektör som länsbrandkonsulent. Departementschefen yttrade i anslutning härtill:

Även om det är sannolikt, att samtliga dessa befattningshavare bliva erforderliga under den övergångstid, då den nya brandorganisationen skall genomföras, torde en minskning av antalet befattningshavare senare kunna genomföras. Då härtill kommer, att förhållandena äro olikartade i skilda län, synes det icke vara lämpligt att organisationen genom särskilt lagstadgande fastläses i viss form.

Departementschefen förordade på grund härav att det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter omständigheterna besluta, i vilken utsträckning och på vad sätt brandtekniskt sakkunniga biträden skulle ställas till länsstyrelsernas förfogande. Kungl. Maj:t har den 10 november 1944 föreskrivit, att inom varje län skall tills vidare finnas inrättad en befattning såsom

länsbrandinspektör. Samma dag har utfärdats en instruktion för länsbrandinspektörerna. En instruktion för läns-skogsbrandinspektörerna har utfärdats den 26 januari 1951.

Åren närmast efter tillkomsten av 1944 års brandlagstiftning funnos i riket — förutom 24 länsbrandinspektörer — 14 särskilda läns-skogsbrandinspektörer. År 1959 voro de sistnämnda 7 stycken. Brandförvarsutredningen räknade med att i arvoden till länsbrandinspektörer och läns-skogsbrandinspektörer årligen skulle utgå omkring 70 000 kronor, vartill kommo reseersättningar. Under budgetåren 1954/55 — 1956/57 ha i arvoden utgått årligen omkring 100 000 kronor samt för budgetåret 1957/58 115 000 kronor, vilket belopp anvisats även för budgetåren 1958/59 och 1959/60. Reseersättningarna ha under de fyra förstnämnda budgetåren utgjort omkring 50 000 kronor årligen. Det genomsnittliga arvodesbeloppet för de nuvarande 32 befattningshavarna blir omkring 3 600 kronor. Härvid märkes dock dels att vissa mindre arvoden utgå till biträden åt läns-skogsbrandinspektörerna, dels att arvodena icke äro lika i alla län.

Brandkårsförbundens konsulenter

Flertalet brandkårer i riket äro länsvis sammanslutna till brandkårsförbund. Länsförbunden bilda tillsammans svenska brandkårens riksförbund.

Riksförbundet har år 1947 i samråd med riksbrandinspektören och rektor för statens brandskola utfärdat allmänna riktlinjer för verksamheten inom brandkårsförbund. Ett av huvudsyftena med dessa riktlinjer var att anpassa brandkårsförbundens verksamhet till det efter 1944 års brandlagstiftning förbättrade brandförsvaret och därvid klarlägga fördelningen av arbetsuppgifterna mellan de statliga organen och de frivilliga organisationerna. Med brandkonsulenter som verkställande organ böra enligt dessa riktlinjer förbundens arbetsuppgifter för höjande av borgarbrandkårens, de frivilliga brandkårens och industribrandkårens effektivitet omfatta:

I. Utbildningsverksamhet:

- A. Kurser. 1. Påbyggnadskurser för brandbefäl kategori III.
2. Brandsynekurser (även påbyggnadskurser).
3. Efter lokala förhållanden anpassade skogseldsläckningskurser.
4. Specialkurser för motorsprutskötare, materieförvaltare, slangvårdare, brandmän i allmänhet m. m.
- B. Konsulentbesök hos brandkårens för utbildning och rådgivning.
- C. Kretssammanskomster under ledning av särskilt utsedda kretsledare för instruktioner och diskussioner i yrkesangelägenheter (om möjligt i närvaro av brandkonsulent).

D. Samövningar mellan två eller flera brandkårer under konsulentens ledning.

II. Materielkontroll omfattande biträde med regelbunden tillsyn och provning av motorsprutor och om möjligt även annan brandmateriel.

III. Rådgivning beträffande den teoretiska och praktiska brandkårsutbildningen, förebyggande frågor, materielanskaffningsfrågor samt ekonomiska och juridiska frågor.

För brandkonsulenter och konsulentbiträden gäller följande allmänna instruktion, som år 1946 antagits av svenska brandkårernas riksförbunds centralstyrelse:

Brandkonsulent antages av brandkårsförbund sedan svenska brandkårernas riksförbunds centralstyrelse lämnat sitt godkännande av valet.

Brandkonsulent lyder närmast under sitt brandkårsförbunds styrelse eller verkställande utskott.

Brandkonsulent åligger enligt brandkårsförbundets närmare bestämmelser:

att väl lära känna förhållandena beträffande brandförsvaret inom sitt arbetsområde;

att uppgöra plan för konsulentverksamheten för arbetsåret;

att föra förteckning över anslutna brandkärer, deras organisation, utrustning m. m.;

att oavslåttligt samarbeta med länsbrandinspektören särskilt beträffande planläggning och organisation av nya brandkärer;

att genom minst ett årligt besök hos varje ansluten brandkår förskaffa sig noggrann kännedom om dessas utbildningsståndpunkt och att höja denna genom övningar, anvisningar och föredrag;

att bistå brandkårerna med opartiska råd och upplysningar angående anskaffning av brandmateriel, uppförande av brandstationer, lösandet av frågor beträffande vattenförsörjning, försäkringar, samarbete med myndigheter och andra kårer;

att planlägga, leda eller biträda vid av brandkårsförbundet anordnade instruktionskurser, häri inbegripet krets- och befälssammankomster;

att avgiva rapporter till riksförbundet, brandkårsförbundet och länsbrandinspektören samt

att deltaga i av riksförbundet och brandkårsförbundet anordnade kurser, sammanträden m. m.

Vid besök hos brandkår har konsulent att begära de uppgifter, som för hans verksamhet äro behöfliga, men äger icke uppträda som inspekterande. Iakttagna missförhållanden böra under lämpliga former delgivas vederbörande kår eller brandkårsförbunds styrelse eller verkställande utskott.

Konsulentbiträde lyder närmast under den brandkonsulent, till vilkens biträde han antagits.

Konsulentbiträde åligger, att enligt brandkonsulentens anvisningar biträda denne i hans arbete, i främsta rummet beträffande utbildning.

Tabell 19 ger en ungefärlig uppfattning om arten och omfattningen av brandkårsförbundens och deras konsulentes verksamhet, vilken berör i runt tal 2 275 anslutna brandkärer.

I vissa län finnas två eller flera brandkonsulenter. Under år 1958 tjänstgjorde sålunda 32 personer såsom konsulenter, vartill kommo ett antal biträden. Av dessa 32 voro 9 tillika länsbrandinspektörer. Skånska brandkårsförbundets konsulent är heltidsanställd medan i övriga förbund någon eller några yrkesbrandchefer eller befattningshavare med motsvarande kompetens upprätthåller befattningen såsom bisyssla. Konsulenten i skånska brandkårsförbundet är lönegradsplacerad, medan för de övriga arvode beräknas antingen med visst årligt belopp eller med viss ersättning per besök brandkår eller genom kombination av dessa beräkningssätt; även andra

Tabell 19. Konsulentverksamhet m. m.

År	Antal konsulentsbesök	Antal pumpkontroller	Kurser				Diskussionsdagar	
			Förebyggande brandförsvaret		Släckande brandförsvaret		Antal	Delt.
			Antal	Delt.	Antal	Delt.		
1953	2 558	1 943	11	277	51	1 152	44	2 025
1954	2 467	2 753	18	445	43	1 029	23	1 646
1955	2 695	3 183	13	345	51	1 427	23	858
1956	2 656	3 392	21	777	74	1 724	37	1 953
1957	2 744	3 266	23	541	48	1 200	42	2 219
1958	2 495	3 152	19	686	74	1 795	52	2 632
1959	2 567	3 502	12	371	62	1 427	52	2 650

ersättningsgrunder förekomma. Ersättningen torde variera i skilda län mellan 400 och 3 000 kronor per år. Härtill komma avsevärda kostnader för resor och traktamenten. Sammanlagda årliga kostnaden för konsulentverksamheten har under de senaste åren uppgått till i genomsnitt inemot 160 000 kronor, varav mer än hälften avser resor och traktamenten. Pumpkontrollen utföres icke av konsulenterna utan av särskild personal. Den årliga kostnaden härför, inbegripet arvoden, resekostnader och traktamenten, rör sig omkring 85 000 kronor, vilket motsvarar i genomsnitt 25 kronor per kontrollerad pump.

Militära brandspektörer

Den allmänna brandlagstiftningen gäller enligt 50 § brandstadgan även för staten tillhörig egendom. Enligt den år 1950 fastställda brandinstruktionen för krigsmakten skall vid militära anläggningar — varmed förstås bl. a. kaserner, baracker, skolbyggnader, sjukhus, stall, verkstäder, varv, förråd, magasin, bostadshus och större befästningsanläggningar — finnas ett brandförsvaret, avvägt med hänsyn till anläggningens beskaffenhet i brandsäkerhetskänseende, värdet av anläggningen och av däri förvarad materiel samt den sannolika brandrisken. Årligen anslås omkring 650 000 kronor för underhåll och inköp av brandmateriel samt anläggning av branddammar och brandlarmsanordningar m. m. för krigsmakten. Vid varje regemente och motsvarande förband eller anläggning finnas befattningshavare, som äro utsedda till brandchef, vice brandchef och brandmästare, vilka enligt instruktionen böra ha genomgått brandchefskurs kategori III vid statens brandskola. På förbanden äro organiserade interna brandavdelningar, vars personal utgöres av civilanställda och värnpliktiga. För närvarande finnas omkring 120 sådana militära brandavdelningar om minst tre befäl och åtta man.

Fortifikationsförvaltningen utövar i krig och fred i tekniskt och ekonomiskt avseende ledningen av brandförsvaret vid krigsmakten tillhöriga,

fortifikationsförvaltningen underställda anläggningar. I fråga om materiel och anläggningar, som tillhöra annan förvaltningsmyndighets förvaltningsområde, ombesörjes brandförsvaret av sådan myndighet i samråd med fortifikationsförvaltningen. För handläggningen av brandförsvarsfrågor biträdes denna av en heltidsanställd brandinspektör med högre brandteknisk utbildning. Inom militärbefälsstab handläggas frågor om brandförsvaret närmast under militärbefälhavaren av »därtill utsedd befattningshavare». I fem av rikets sju militärområden äro för ändamålet anställda särskilda brandinspektörer, vilka skola vara reservofficerare med högre brandteknisk utbildning. Enligt brandinstruktionen för krigsmakten åligger det vederbörande befattningshavare inom militärbefälsstab

att skaffa sig allsidig kännedom om brandförsvarets organisation såväl under fred som krig inom militärområdet,

att handlägga ärenden inom militärbefälsstaben rörande brandförsvaret, t. ex. beträffande brandorganisation, brandmateriel, vattentillgång, byggnadstekniskt brandskydd och inträffad brand, varvid i större frågor samråd sökes angående fredsbrandärenden med länsbrandinspektör eller kommunal brandchef och angående krigsbrandärenden med vederbörande civilförsvarsmyndigheter,

att enligt militärbefälhavarens bestämmande en gång årligen — i regel i samband med uppgörande av staten för byggnadsunderhållet under följande budgetår — samt eljest då särskild anledning föreligger inspektera brandförsvaret inom militärområdet, med avseende på organisation, utbildning, materiel, förebyggande brandskyddsåtgärder m. m.,

att biträda vid organiserandet av samverkan mellan å ena sidan kommunala brandkårer och civilförsvarets brandtjänst samt å andra sidan det militära brandförsvaret samt mellan militära brandstyrkor,

att medverka vid uppgörande av brandinstruktioner för militärområdets anläggningar,

att uppmärksamma tillkomsten av nya brandrisker och föreslå därav betingade åtgärder,

att föreslå utsändande av varning mot vårdslöshet med eld under övningar i skog under de tider, då brandrisken ökas till följd av torra, samt

att på därom gjord framställning föreslå bestämmelser för skogsbrandberedskap vid militärområdets förband under den tid av året, som prövas erforderlig.

För de särskilda brandinspektörerna, vilka anställas av fortifikationsförvaltningen och som ha att ställa sig till efterrättelse de anvisningar för verksamheten som meddelas av förvaltningens brandinspektör, gäller en särskild instruktion med i stort sett samma innehåll.

De av fortifikationsförvaltningen tillsatta brandinspektörerna äro yrkesbrandbefäl, vilka ha ifrågavarande uppdrag som bisyssla. Härför utgå årliga arvoden, vartill komma rese- och traktamentsersättningar.

I samband med granskning av förslaget till den nu gällande brandinstruktionen för krigsmakten föreslog dåvarande riksbrandinspektören i skrivelse den 17 februari 1949 till chefen för försvarsdepartementet, att frågan om slopande av brandinspektörsorganisationen vid krigsmakten skulle tagas under övervägande. Till stöd härför anförde riksbrandinspektören till en

början, att den föreslagna brandinstruktionen utvisade att de på de militära brandinspektörerna ankommande arbetsuppgifterna i väsentliga delar sammanföll med de uppgifter, som åvilade länsbrandinspektörerna och länssockersbrandinspektörerna. Efter en redogörelse för de arvoden och ersättningar som utgingo till de förstnämnda befattningshavarna uttalade riksbrandinspektören, att han på detta område funnit en dubbelorganisation föreligga, som åsamkade statsverket icke oväsentliga merkostnader. I detta sammanhang påpekades, att av de dåvarande sju militära brandinspektörerna tre tillika voro länsbrandinspektörer, vilket syntes utvisa, att det arbete som utfördes av de militära inspektörerna vore sådant som länsbrandinspektörer och länssockersbrandinspektörer vore väl förtrogna med. Skäl att bibehålla den särskilda militära inspektörsorganisationen föreläge därför icke. Länsbrandinspektörerna hade givetvis möjlighet att under sina regelbundna och jämförelsevis ofta förekommande resor verkställa erforderliga besiktningar jämväl å försvarets anläggningar, i följd varav resekostnaderna skulle bli avsevärt lägre. Riksbrandinspektören meddelade slutligen i sin skrivelse, att till hans kännedom kommit åtskilliga fall då till följd av dubbelorganisationen konflikter mellan vederbörande befattningshavare uppstått.

I anledning av riksbrandinspektörens erinringar föreskrevs i brandinstruktionen för krigsmakten icke uttryckligen att särskild brandinspektör skulle finnas i varje militärområde. I stället heter det, såsom ovan anförts, att frågor om brandförsvaret skola handläggas av »därtill utsedd befattningshavare». Härigenom har den militära brandinspektörsorganisationen kunnat bibehållas i den omfattning som ovan nämnts. Riksbrandinspektören har på grund härav i skrivelse den 30 oktober 1951 till riksdagens revisorer vidhållit vad han tidigare anført. Skrivelsen har icke föranlett någon åtgärd.

Uppgifter

Brandförvarsutredningen angav syftet med länsbrandinspektörerna vara att ställa brandförvarssakkunnigt biträde till länsstyrelsernas förfogande. Utredningen, som hade föreslagit att inspektörernas ställning skulle regleras i lagstiftningen, upptog bland länsbrandinspektörernas uppgifter bland annat att inspektera och kontrollera brandförsvaret i allmänhet inom länet, såväl brandkårer som industrier och andra anläggningar. Genom att i enlighet med departementschefens förslag det överlämnades åt Kungl. Maj:t att avgöra hur länsstyrelsernas behov av brandteknisk sakkunskap skulle tillgodoses, ha länsbrandinspektörerna icke genom gällande lagstiftning tillförsäkrats självständig ställning. De nämnas sålunda exempelvis icke i brandstadgan 43 §, som behandlar de befattningshavare som ha besiktningsrätt, och äga icke någon generell besiktnings- eller inspektionsrätt gentemot

kommuner eller enskilda; härför erfordras för varje fall länsstyrelsens förordnande.

Länsbrandinspektörs uppgifter — bortsett från skogsbrandförsvaret — angivas i instruktionen på följande sätt.

1 §.

Länsbrandinspektör är — — — länsstyrelsens biträde i frågor rörande länets brandförsvaret i dess helhet. Det åligger honom bland annat

att förskaffa sig en så vitt möjligt fullständig och allsidig kännedom om brandförsvaret i länet,

att medverka vid planläggningen och genomförandet av civilförsvaret i länet, särskilt i vad angår brandtjänsten,

att bistå kommunerna i länet med råd i frågor rörande brandförsvaret,

att organisera samverkan mellan länets brandkårer samt förvissa sig om att utbildningen vid kårerna är tillfredsställande ordnad,

att ägna uppmärksamhet åt brandskyddet vid industrier och andra anläggningar i länet,

att uppmärksamma tillkomsten av nya brandrisker i länet och med hänsyn till dessa föreslå länsstyrelsen sådana förändringar i viss orts brandförsvaret, som förhållandena kunna betinga — — —.

2 §.

Länsbrandinspektör bör söka samarbete med de frivilliga organisationerna på brandförsvarets område — — —.

De särskilda läns-skogsbrandinspektörernas uppgifter äro i stort sett desamma beträffande skogsbrandförsvaret som i fråga om bygdebrandförsvaret åligga länsbrandinspektörerna. Därtill kommer att läns-skogsbrandinspektör har överinseendet över skogsbrandbevakningen och härför avsedda skogsbrandtorn samt att han årligen skall upprätta och till länsstyrelsen på tid denna bestämmer inkomma med förslag till utgiftsstat för skogsbrandförsvaret för det kommande budgetåret.

Brandförvarsutredningen uttalade, att länsbrandinspektörens uppgifter icke skulle sammanfalla med brandkonsulentens samt sammanfattade skillnaden så, att konsulentens uppgift vore att bilda och öva brandkårer, under det att länsbrandinspektören skulle verkställa inspektion och kontroll över brandförsvaret i allmänhet inom länet. Skillnaden torde i huvudsak ha blivit densamma trots att länsbrandinspektören såsom ovan nämnts ej erhöll självständig inspektionsrätt.

Brandlagsrevisionen har i femte kapitlet behandlat länsbrandinspektörens uppgift att organisera samverkan mellan länets brandkårer, en uppgift som därvid ansetts böra överföras från föreliggande instruktion till brandlagen, där uppgiften med hänsyn till sin vikt uttryckligen bör åläggas länsstyrelsen såsom ett led i dess tillsyn över brandförsvaret. Uppgiften att bistå kommunerna med råd i frågor rörande brandförsvaret har särskilt för landsbygden och dess brandchefer fått stor betydelse, särskilt i sådana fall

där dessa icke behärska de stundom komplicerade problem som kunna möta inom det förebyggande brandförsvaret. Genom att denna gren av brandförsvaret allt mera utvecklats från okulärbesiktning vid brandsyn till att även avse omfattande och invecklade tekniska frågor, ha länsbrandinspektörerna här fått en ökande konsultativ verksamhet. Uppgiften att ägna uppmärksamhet åt brandskyddet vid industrier och anläggningar har bedömts olika i skilda län. Den begränsning till det förebyggande brandförsvaret, som må ligga i ordet »brandskydd», synes icke ha strikt iakttagits, något som väl ej heller varit i praktiken möjligt. Vidare har uppgiften på vissa håll ansetts möjliggöra för enskilda — och för andra myndigheter än länsstyrelsen — att utan särskild kostnad erhålla direkt tillgång till brandteknisk sakkunskap, stundom i form av biträde med vidlyftiga förberedande utredningar om byggnadstekniska och andra brandskyddsåtgärder eller med omfattande besiktningar av vissa anläggningar för skilda ändamål. Allmänt torde kunna konstateras, att länsbrandinspektörernas medverkan på detta område är i hög grad skiftande efter förhållandena i de olika länen.

Länsbrandinspektörernas uppgifter ha berörts i ett år 1950 av dåvarande riksbrandinspektören avgivet yttrande över länsstyrelseutredningens betänkande. Riksbrandinspektören framhöll därvid, att det alltmer kommit att framstå som angeläget att skapa ökade möjligheter att tillgodose det växande behovet av medverkan från länsbrandinspektörerna. Värdet av denna medverkan hade varit odiskutabelt, i synnerhet för det förebyggande brandförsvaret, vilket tidigare icke tillgodosetts på ett rimligt sätt. Med länsbrandinspektörernas nuvarande anställningsform vore det emellertid i längden ogörligt att betjäna kommuner och enskilda i ständigt ökad omfattning. Länsbrandinspektörerna kunde icke förväntas utan begränsning stå till förfogande som rådgivare. Åtminstone för de större industribetonade länen vore en utökning av ifrågavarande verksamhet oundgängligen nödvändig. Enbart en årligen eller vart annat år verkställd besiktning genom länsbrandinspektören inom storindustrin skulle säkerligen ur nationalekonomisk synpunkt mer än väl kompensera ökade utgifter.

Brandlagsrevisionen — som enligt vad närmare angives i följande avsnitt ej föreslår någon avsevärd förstärkning av länsbrandinspektörsorganisationen — räknar med att länsstyrelserna i samma utsträckning som hittills skola öva tillsyn å brandförsvaret i länen och vara beslutande myndighet i brandförvarsärenden berörande såväl kommuner som enskilda. För dessa uppgifter behöva länsstyrelserna alltjämt tillgång till särskild brandteknisk sakkunskap. Omfattningen av detta behov sammanhänger i viss mån dels med frågan om decentralisering av vissa ärenden till länsstyrelserna, dels med de kommunala befattningshavarnas kompetens och de enskilda anläggningsägarnas m. fl. skyldighet och förmåga att själva låta ombesörja brandtekniska utredningar. Nu nämnda omständigheter medgiva enligt brandlagsrevisionens mening icke antagandet att länsstyrelsernas behov av brand-

teknisk sakkunskap för framtiden blir mindre än för närvarande; den tekniska utvecklingen tyder snarast på motsatsen.

Brandlagsrevisionen anser, att länsbrandinspektör främst och huvudsakligen bör vara en länsstyrelsens expert. I enlighet härmed skall länsbrandinspektör på sätt länsstyrelseinstruktionen och länsstyrelsen bestämmer avgiva yttranden, verkställa utredningar och besiktningar samt delta i handläggningen av särskilda ärenden. Han bör vidare, för att rätt kunna fullgöra sin uppgift, förskaffa sig kännedom om brandförsvaret i länet, däri inbegripet utbildningsförhållandena vid de kommunala brandkårerna, det förebyggande och släckande brandförsvaret inom industrin samt tillkomsten av nya brandrisker. Det bör även gentemot länsstyrelsen åligga honom att anmäla förefintliga brister i brandförsvaret och avge förslag till deras afhjälpan, vare sig fråga är om ändrad organisation av viss kommuns brandförsvaret eller åtgärder som böra vidtagas av enskilda. Utöver vad sålunda eller eljest kan följa av länsbrandinspektörens ställning som länsstyrelsens sakkunniga biträde böra ej andra skyldigheter åvila länsbrandinspektör än vad som kan bli uttryckligen fastslaget i författning eller instruktion. Enligt den gällande instruktionen märkas i sistnämnda hänseende främst de rådgivande uppgifterna i förhållande till kommuner och enskilda.

Behov av rådgivning från den högre brandtekniska sakkunskap, som länsbrandinspektörerna skola representera, kommer även i framtiden att föreligga. Det torde få anses som uteslutet att flertalet kommuner skulle kunna själva hålla brandchefer med motsvarande kvalifikationer. Man bör räkna med att nämnda behov kommer att öka. Förutom den redan föreliggande tendensen härtill bör i detta sammanhang beaktas det förslag som framlagts om ny lagstiftning till skydd mot brandfarliga varor samt den nya byggnadsstadgan, vilka innebära en decentralisering av beslutanderätten till brandchefer och byggnadsnämnder. Härigenom komma landsbygdens brandchefer att åläggas uppgifter, för vilka de med sin utbildning i åtskilliga fall sakna erforderlig sakkunskap. Brandlagsrevisionen anser likväl, att länsbrandinspektör gentemot kommunerna främst bör intaga en rådgivande ställning, vilket innebär, att han bör på därom framställd begäran lämna råd i frågor av allmän betydelse för brandförsvarets organisation och utformning men däremot ej biträda med detaljutredningar. De kommunala myndigheterna skola i första hand efter förmåga själva verkställa erforderliga utredningar och framlägga förslag. Brandlagsrevisionen räknar med att denna verksamhet kommer att underlättas genom den förstärkning av byggnadsnämnderna, som blir en följd av den nya byggnadslagstiftningen. Det kan icke förutsättas, att länsbrandinspektör skall övertaga brandsyn eller kontinuerlig besiktning av industrier eller anläggningar i allmänhet. I detta sammanhang vill brandlagsrevisionen i likhet med på sin tid brandförvarsutredningen framhålla vikten av att brandkårsförbundens genom konsulenter och annorledes bedrivna arbete icke

förkväves utan tvärtom vidmakthålles och uppmuntras. Denna frivilliga verksamhet är av stor betydelse för utbildning, materielkontroll och andra uppgifter inom kommunernas brandförsvär. Länsbrandinspektörernas och konsulenternas arbete bör därför som hittills icke sammanfalla men väl bedrivs i samråd eller, där länskonsulent tillika är länsbrandinspektör, under gemensam ledning.

Länsbrandinspektörens konsultativa verksamhet i övrigt bör begränsas huvudsakligen till områden, där länsstyrelsen enligt gällande föreskrifter utövar tillsyn eller biträder kommunerna, t. ex. i fråga om ålderdomshem samt hotell och pensionat. Framställningar från andra myndigheter om besiktning för visst ändamål av dylika och andra byggnader böra riktas till länsstyrelsen, som bestämmer om länsbrandinspektörens befattning därmed. Det bör i dessa fall tillses, att kostnaderna för besiktningar och andra förrättningar genom länsbrandinspektör stå i rimligt förhållande till förrättningens syfte.

En mera omfattande konsultativ verksamhet i förhållande till enskilda anläggningsägare synes gå utöver gällande instruktions formulering »att ägna uppmärksamhet åt brandskyddet vid industrier och andra anläggningar». Brandlagsrevisionen anser för sin del, att länsbrandinspektörerna även här böra intaga en rådgivande och granskande ställning. Det bör sålunda ej förekomma, att länsbrandinspektör på enskilda byggherrars eller företagsägares begäran utför ingående, tidskrävande och kostsamma förberedande utredningar om anläggningars brandförsvär. I sådana fall måste det ankomma på vederbörande att själv ombesörja eller låta utföra ritningar, beräkningar och förslag, varvid erforderligt samråd med länsbrandinspektören kan ske angående allmänna principer och riktlinjer för ifrågakommande åtgärder. Det bör sedan vara länsbrandinspektörens huvudsakliga uppgift att — där ärendet blir föremål för länsstyrelsens behandling — granska och yttra sig om sålunda utarbetade förslag. I all rådgivande verksamhet bör länsbrandinspektören för övrigt beakta, att han icke därigenom försätter sig i en ställning, som kan försvåra hans uppgifter såsom länsstyrelsens biträde i samma fråga, därest den drages under länsstyrelsens prövning. I detta sammanhang må nämnas, att svenska brandskyddsföreningen år 1958 till sig knutit en konsulterande brandingenjörbyrå, vars verksamhet i första hand är inriktad på specialbesiktningar och brandtekniska utredningar inom industrin och som finansieras genom avgifter för utförda uppdrag.

Brandlagsrevisionens förslag till ny instruktion för länsbrandinspektörerna är grundat på de riktlinjer för verksamheten och uppgifterna, som ovan angivits. Med hänsyn till vad sålunda föreslagits om länsbrandinspektörens ställning såsom länsstyrelsens biträde, bör länsbrandinspektör ej heller framdeles tillerkännas någon allmän inspektions- eller besiktningsrätt gentemot kommuner och enskilda. Sådan rätt bör föreligga blott där

länsstyrelsen för visst fall eller visst ändamål så bestämt. Denna ordning får givetvis ej förstås som ett hinder för länsbrandinspektör att genom personliga besök förskaffa sig kännedom om brandförsvaret i kommunerna inom länet.

Vad slutligen angår de militära brandinspektörerna så anser brandlagsrevisionen dem böra betraktas såsom statens — i dess egenskap av fastighets- eller anläggningsägare — tjänstemän med uppgift att tillse att de staten jämlikt 10 § förslaget till brandlag åvilande skyldigheterna fullgöras också beträffande statens anläggningar. De böra alltså likställas med de särskilda befattningshavare för brandförvarsfrågor, som finnas inom andra statliga områden, t. ex. vid statens järnvägar och vattenfallsverket, samt med industrins brandskyddsledare eller liknande befattningshavare för säkerhetsfrågor. Härav följer, att dessa statliga befattningshavare icke intaga en sådan med länsbrandinspektörerna sidoordnad ställning att befattningarna av den anledningen böra indragas, men väl att de icke böra tillsättas med personer, som tillika äro länsbrandinspektörer, vilket f. n. ej heller är fallet. Eftersom de militära anläggningarna tack vare milo-brandinspektörerna och fortifikationsförvaltningens brandinspektör bli föremål för särskild kontroll, som är ägnad att underlätta länsstyrelsernas och kommunernas tillsyn över deras brandförsvär, finner brandlagsrevisionen ej heller eljest skäl föreligga att föreslå indragning av dessa inspektörer.

Organisation

I det förutnämnda yttrandet över länsstyrelseutredningens förslag hemställde dåvarande riksbrandinspektören att frågan om heltidsanställning av länsbrandinspektörerna måtte tagas under övervägande. Som skäl härför åberopades deras ständigt ökande uppgifter, svårigheterna att trots växande arbetsbördan få till stånd bättre ekonomiska villkor för dessa befattningshavare inom ramen för rådande organisation samt den irritation över arbetsförhållandena som kunnat förmärkas hos vissa av de kommuner, vars brandchef tillika var länsbrandinspektör. Riksbrandinspektören påpekade vidare, att man vid en organisation med heltidsanställda länsbrandinspektörer kunde tänka sig att befattningen bleve gemensam för flera län. Till ledning för en reform syntes länsarkitektorganisationen kunna tjäna. Därest förut-sättningar skapades för att länsbrandinspektör i tjänsten vore skyldig att för statsverkets räkning åtaga sig uppdrag av andra myndigheter, kommuner och enskilda samt om dessa uppdrag avgiftsbelades i likhet med vad som gäller för länsarkitekterna, skulle enligt denna mening statsverkets kostnader bli ringa.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har i yttrande till brandlagsrevisionen an-fört att det visat sig att, om länsbrandinspektören skall kunna utöva effektiv kontroll, utföra erforderliga besiktningar av industrier, anstalter o. dyl. på landsbygden och lämna landsbygdens brandbefäl och allmänheten råd och

anvisningar, han måste ägna hela sin tid åt denna tjänst. Intill dess tjänsten kunde anordnas som heltidstjänst borde därför enligt länsstyrelsens mening biträde ställas till länsbrandinspektörens förfogande. — Att märka är, att länsbrandinspektören i detta län icke är en kommunalt anställd brandchef utan skånska brandkårsförbundets heltidsanställda konsulent, vilken — enligt vad länsstyrelsen uttalar — i större utsträckning än en sådan brandchef kan använda sin tid till länsbrandinspektörsuppgifter. Länsstyrelsen i Västerbottens län har yttrat, att ifrågavarande statliga verksamhet med rådande anställningsform icke kan bli så effektiv som vore önskvärt. En tänkbar utväg vore att länsbrandinspektörernas verksamhetsområde utökades att omfatta mer än ett län så att de kunde ägna sig uteslutande åt ifrågavarande uppgifter. I sådant fall kunde de uppgifter som för närvarande åvila brandkonsulenterna i viss utsträckning överflyttas på länsbrandinspektörerna. Därest tjänsten alltjämt funnes böra utövas som bissyssla, torde det enligt denna länsstyrelses mening vara nödvändigt att skapa större möjligheter för vederbörande att i betydligt större utsträckning än vad som nu vore fallet ägna sig åt inspektörsuppgifterna.

Brandlagsrevisionen vill i frågan om heltidsanställda befattningshavare till en början erinra om att länsbrandinspektören bör vara en brandchef med fullgod teoretisk utbildning och erfarenhet, förvärvad genom tjänstgöring såsom yrkesbrandkårschef. Att rekrytera dessa befattningar med personer, som just avslutat sin utbildning vid statens brandskola, kan icke komma i fråga. Befattningarna behövde därför i lönehänseende likställas med brandchefsbefattningarna i de större städerna. Man torde ej med den nu diskuterade ordningen kunna räkna med en rekrytering av pensionerade yrkesbrandchefer. Statsverkets kostnader för löner och pensioner åt heltidsanställda länsbrandinspektörer skulle på grund av dessa förhållanden komma att röra sig om en miljon kronor årligen. Härtill komma reseersättningar, som med heltidssysselsatta tjänstemän skulle avsevärt överstiga de ersättningar som f. n. utgå. Den besparing som skulle vinnas om brandkonsulenternas arbete överfördes till de heltidsanställda befattningshavarna är icke av sådan storlek att den tillnärmelsevis skulle täcka dessa kostnader. Följande sammanställning utvisar denna jämförelse:

	Länsbrandinspek- törer och läns- skogsbrandin- spektörer	Brandkonsulenter	Summa
Arvoden	115 000	60 000	175 000
Reseersättningar	50 000	80 000	130 000
Summa	165 000	140 000	305 000

Den besparing av löner och pensioner som skulle ernås med en heltidsanställd länsbrandinspektör för två län, motverkas av de avsevärt högre resekostnader, som skulle bli en följd härav. En dylik organisation medför

sämre lokalkännedom och service, varjämte erfarenheterna från andra områden med gemensamma befattningshavare för två länsstyrelser äro mindre goda. Att grunda en organisation med heltidsanställda befattningshavare på ett avgiftssystem förefaller på brandförsvarets område icke praktiskt eller lämpligt och brandlagsrevisionen vill för sin del ej förorda en sådan lösning.

Brandlagsrevisionen finner de sålunda anförda skälen tala emot heltidsanställda länsbrandinspektörer. Framför allt förhåller det sig emellertid så, att de uppgifter, som enligt brandlagsrevisionens förslag skola tillkomma länsbrandinspektörerna, icke medföra en sådan arbetsbörda att heltidsanställning är motiverad. Riksbrandinspektören har vid överläggningar med brandlagsrevisionen uttalat, att nuvarande uppgifter icke motivera heltidsanställning. Såsom ovan framgått avser förslaget icke att utvidga uppgifterna.

Brandlagsrevisionen föreslår sålunda icke någon förändring i länsbrandinspektörernas organisatoriska ställning. På grund härav saknas skäl att i lag giva särskilda bestämmelser om dem, utan det bör liksom hittills ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i vilken utsträckning och på vad sätt brandtekniskt sakkunniga biträden skola ställas till länsstyrelsernas förfogande. Brandlagsrevisionen föreslår att detta sker genom en mot arvode deltidsanställd länsbrandinspektör i varje län.

I enlighet med sitt förslag om samordning av skogsbrandförsvaret och bygdebrandförsvaret i alla kommuner föreslår brandlagsrevisionen också, att samordning nu sker även av länsstyrelsernas brandtekniska expertis. De befattningshavare, som komma i fråga såsom länsbrandinspektörer, äro genom sin utbildning och erfarenhet fullt kompetenta att ta befattning med skogsbrandförsvaret. Hithörande uppgifter äro ej heller så betungande att de icke kunna fullgöras av länsbrandinspektör, särskilt om dennes tillgång till biträde och skrivhjälp såsom nedan föreslås blir något förbättrad. Där länsstyrelserna för skogsbrandförsvaret behöva tillgång till skoglig expertis, finnas befattningshavare som i denna sin egenskap ha att tillhandagå länsstyrelserna med sin sakkunskap. I dylika fall bör samarbete mellan sådan befattningshavare och länsbrandinspektör givetvis äga rum. Brandlagsrevisionen föreslår följaktligen, att särskilda läns-skogsbrandinspektörer icke vidare tillsättas.

Brandlagsrevisionens förslag till ny instruktion för länsbrandinspektörerna är utformat i enlighet med vad sålunda anförts. Den möjlighet att förordna biträde åt läns-skogsbrandinspektör, som f. n. föreligger, bör överföras på länsbrandinspektörerna. För vissa uppgifter och i vissa län kan behov föreligga av biträde åt dessa, t. ex. i fråga om skogsbrandförsvaret och inspektion av allmänna inrättningar. Såsom ovan anmärkts förekommer en likartad organisation beträffande brandkårsförbundens konsulenter och deras biträden, och vissa praktiska fördelar stå sannolikt att vinna, därest

länsstyrelserna beredas möjlighet att för särskilda behov förordna ett högre brandbefäl som biträde åt länsbrandinspektören.

Genomföres brandlagsrevisionens förslag om länsbrandinspektörsorganisationen, synes en översyn av arvodena med hänsyn till arbetsuppgifterna i allmänhet och inom de skilda länen böra företagas, lämpligen genom statens brandinspektions försorg. I detta sammanhang vill brandlagsrevisionen ansluta sig till ett framställt önskemål om att länsstyrelserna beredas möjlighet att förse länsbrandinspektör med erforderlig skrivhjälp eller att bekosta sådan hjälp. Länsbrandinspektören kan nämligen i de flesta fall av praktiska skäl icke anlita länsstyrelsens egen biträdespersonal. Kostnaderna härför torde lämpligen böra bestridas från länsstyrelsernas avlöningsanslag.

Liksom brandförvarsutredningen räknar brandlagsrevisionen med att länsbrandinspektörstjänsten i de flesta län skall utövas antingen av en pensionerad brandchef eller såsom bisyssla av en brandchef i kommunal tjänst. De flesta länsbrandinspektörerna äro f. n. tillika kommunala brandchefer. Eftersom dessa förutsättas bestrida länsbrandinspektörsgöromålen på sin fritid — deras arvode bör beräknas med hänsyn härtill, liksom de ej böra vidkännas avdrag å lönen från vederbörande kommun — lär det ej såsom brandförvarsutredningen för vissa fall räknade med vara erforderligt att länsstyrelsen lämnar bidrag till anställning av ytterligare ett brandbefäl i den kommun, vars brandchef är länsbrandinspektör. Då länsbrandinspektörerna icke alltid utses från samma brandkår i länet, är denna utväg f. ö. mindre lämplig.

I detta sammanhang bör nämnas att det stundom av principiella skäl ifrågasatts huruvida länsbrandinspektörsbefattningen lämpligen bör vara förenad med kommunal brandchefstjänst. Man har här pekat på fall, där vederbörande såsom kommunal brandchef deltagit — inom kommunens brandstyrelse eller eljest — i ett ärende, som sedan kommit under länsstyrelsens prövning, t. ex. emedan brandchefen i denna sin egenskap haft en från brandstyrelsen avvikande mening. Det har därvid ansetts stötande om han såsom länsbrandinspektör handlagt samma ärende såsom länsstyrelsens expert. Än vidare har invändning gjorts mot att länsbrandinspektören, såvitt gäller brandförsvaret i den kommun där han är brandchef, i realiteten har att öva tillsyn över sig själv. Slutligen ha förekommit fall, där kommunal brandchef i denna sin egenskap varit invecklad i arbetskonflikt medan han såsom länsbrandinspektör haft att tillse att kommunens brandförvar varit tillfredsställande ordnat. I dylika fall ha ock svårigheter för länsstyrelsen kunnat uppstå att rätt fullgöra sin tillsynsplikt.

Vad angår den förstnämnda frågan torde den i de flesta fall kunna lösas genom tillämpning av de eljest i statsförvaltningen iakttagna domarejäven. Där en befattningshavare deltagit i handläggningen av ärende inom länsstyrelsen ger länsstyrelseinstruktionen en föreskrift om tillämpning av

domarejäv. Där länsstyrelse för visst fall skulle finna behövligt med särskild kontroll eller undersökning av brandförsvaret inom den kommun, vars brandchef tillika är länsbrandinspektör, torde länsstyrelsen med iakttagande av nu nämnda grunder kunna förordna annan lämplig brandchef eller eljest anlita riksbrandinspektören.

Länsbrandinspektör är icke i denna sin egenskap enligt gällande bestämmelser skyldig att på länsstyrelsens förordnande tillfälligt inträda som brandchef i kommun, där kompetent sådan befattningshavare av någon anledning icke finnes att tillgå. Brandstadgan ger allenast länsstyrelsen möjlighet att då brand tagit eller hotar att taga större omfattning förordna särskild befälhavare; brandlagsrevisionen föreslår ej någon ändring i detta stadgande. Huruvida länsbrandinspektör kan undandraga sig att mottaga dylikt förordnande synes tveksamt. Svårigheter torde i detta sammanhang uppstå endast i sådana fall då kompetent befattningshavare saknas till följd av arbetskonflikt och därmed sammanhängande sympatiåtgärder. Dylika svårigheter lära bäst lösas genom tillämpning av eljest förekommande regler och överenskommelser om skyddsarbete vid arbetskonflikter.

Enligt länsstyrelseinstruktionen handläggas å civilförvarssektionen i landskansliet ärenden angående civilförsvaret och brandförsvaret samt försvarsfrågor, som ej skola handläggas å annan sektion. Denna indelning är grundad på 1948 års länsstyrelseutrednings förslag, enligt vilket övervägande skäl talade för att fredsbrandärendena handlades å försvarssektionen i landskansliet, även om lagfaren befattningshavare i regel icke kunde beräknas tillhöra denna sektion. Länsstyrelseutredningens skäl för denna indelning var i huvudsak, att civilförsvarets brandtjänst ansågs till viss del vara uppbyggd på fredsbrandförsvaret samt att planläggnings-, organisations- och utbildningsfrågorna ofta vore gemensamma för de båda områdena.

Denna indelning har icke kunnat strikt upprätthållas. Statens organisationsnämnd har i sitt år 1958 till 1953 års civilförvarsutredning överlämnade förslag om civilförsvarets administration i länen lämnat en redogörelse för civilförvarssektionernas nuvarande arbetsuppgifter. I redogörelsen, som icke omfattar överståthållareämbetet och länsstyrelserna i Södermanlands och Gotlands län, lämnas en översikt över fredsbrandärendenas handläggning i länsstyrelserna. *Tabell 20* är grundad på denna översikt.

Av redogörelsen kan vidare utläsas, att de ärenden, som tillhöra civilförvarssektionen men föredragas av befattningshavare å annan sektion, alltid föredragas av länsassessor eller länsnotarie. Organisationsnämnden uttalar, att vissa ärenden, som skola beredas av civilförvarssektionen, äro av den art att ett klarläggande av de rättsliga verkningarna är erforderligt, men att arbetskvantiteterna icke äro av sådant omfång att de fordra en heltidsanställd juridiskt skolad befattningshavare. Nämnden konstaterar

Tabell 20. Fredsbrandärendenas handläggning i länsstyrelserna

Fredsbrandärendetyp	Antal länsstyrelser där ärendet föredrages av befattningshavare som är tjänstgöringsplacerad å civilförsvarssektionen	Antal länsstyrelser där ärendet tillhör civilförsvarssektionen men föredrages av befattningshavare å annan sektion	Antal länsstyrelser där ärendet ej tillhör civilförsvarssektionen
Åläggande för kommuner....	6	10	6
Brandordningar.....	4	6	12
Förordnanden.....	5	5	12
Besvärärenden.....	—	3	19
Övriga ärenden.....	13	9	—

också, att civilförsvarssektionen redan med nuvarande organisation erhåller biträde av sådan expertis i länsstyrelsen samt föreslår att så skall bli fallet även i framtiden.

Organisationsnämnden räknar i sitt av 1953 års civilförsvarsutredning biträdda förslag med att ärenden angående brandordningar, släckningsavtal o. dyl. skola beredas av civilförsvarssektionen. Såsom skäl härför åberopas att fredsbrandväsendet utgör kärnan i civilförsvarets brandtjänst och att civilförsvarssektionen därför bör för sin planläggningsverksamhet ha kännedom om och kunna påverka föreslagna förändringar beträffande brandordningar, släckningsavtal o. dyl. Andra fredsbrandärenden såsom sotningstaxor m. m. kunna däremot enligt organisationsnämndens förslag som hittills beredas å annan sektion. Samtliga fredsbrandärenden böra dock enligt förslaget diarieföras i civilförsvarssektionens diarium.

Riksbrandinspektören har i remissyttrande över organisationsnämndens förslag anfört:

Tanken att civilförsvarssektionen skall på det av civilförsvarsutredningen föreslagna sättet »kunna påverka föreslagna förändringar beträffande brandordningar, släckningsavtal o. dyl.» måste bedömas som mindre lämplig, i varje fall så länge brandförsvaret förblir en rent kommunal angelägenhet. Det föreligger otvivelaktigt risk för att fredsbrandförsvaret inom kommunerna kan komma att fördyras, om civilförsvarssektionen erhåller möjlighet att — ur civilförsvarets synpunkt och med hänsyn till dettas intressen — påverka bl. a. brandordningarnas utformning. Det är riksbrandinspektörens uppfattning att länsstyrelsens bedömande av en kommuns brandförsvarsorganisation måste grundas på olika förutsättningar då det gäller fredsbrandförsvaret och då fråga är om civilförsvaret.

Riksbrandinspektören har i sitt remissyttrande vidare anmärkt, att åtskilliga ärenden av största betydelse för brandförsvaret över huvud icke berörts i förslaget. Det gäller här ärenden angående eldfarliga oljor, explosiva varor, biografer och andra byggnader, där brandförsvarsintresset är påtagligt, t. ex. teatrar, hotell, pensionat, ålderdomshem m. m., eller m. a. o. ärenden som icke enligt rådande indelning höra till civilförsvarssektionen. Det vore enligt riksbrandinspektörens mening angeläget att, så långt det vore möjligt, alla fredsbrandförsvaret berörande ärenden handlades på en

och samma sektion. Därigenom kunde en olämplig splittring undvikas. Då vidare civilförsvaret byggde på statlig grund under det att fredsbrandförsvaret vore en helt kommunal angelägenhet, kunde det ifrågasättas huruvida civilförvarssektionen vore den avdelning, där fredsbrandärenden lämpligen skulle handläggas.

Brandlagsrevisionen — vars förslag innebär att brandförsvaret förblir en kommunal angelägenhet — ansluter sig till riksbrandinspektörens sålunda uttalade mening och anser att vad civilförvarsutredningen och organisationsnämnden härutinnan anfört icke i och för sig kan anses utgöra ett skäl för fredsbrandärendenas handläggning inom civilförvarssektionen.

Grundtanken i länsstyrelsernas sektionssystem torde vara att varje större och någorlunda homogent ämnesområde inom länsstyrelsen skall sammanhållas under närmaste ledning av en särskild befattningshavare, sektionschefen. Då faran för brand är en realitet på de mest skilda områden, ligger det i sakens natur att fredsbrandförsvaret icke utgör ett sådant enhetligt ämnesområde, som självklart är att hänföra till någon viss sektion inom länsstyrelsen. Redan mängden av författningar, vari brandförvarsfrågor beröras men vars huvudsakliga innehåll föranleder att däri behandlade ämnen måste hänföras till bestämd sektion, visar riktigheten härav. Endast länsbrandinspektören är sakkunnig beträffande brandförvarsfrågor inom alla de olika ämnesområdena. Länsbrandinspektören är emellertid icke knuten till någon viss sektion utan har ställning såsom länsstyrelsens expert. Härav följer att honom ej heller åligger föredragnings skyldighet i de brandärenden, vari han deltagar. Såsom ovan framgått sker föredragning av dylika ärenden i stor utsträckning genom tjänstemän med juridisk utbildning. Behovet av sådan befattningshavares medverkan är enligt brandlagsrevisionens åsikt betydande i fråga om fredsbrandärendena. I och för sig erfordras icke att dessa ärenden för detta behovs tillgodoseende överföras från civilförvarssektionen till annan sektion. Å andra sidan bli skälen för fredsbrandärendenas bibehållande inom civilförvarssektionen svagare ju mera dessa ärenden bli en angelägenhet mellan länsbrandinspektör och en å annan sektion tjänstgöringsplacerad föredragande tjänsteman med juridisk utbildning. På grund härav och på de skäl riksbrandinspektören i sitt remissyttrande anfört samt med hänsyn till att fredsbrandärendena såväl lokalt, inom kommunerna, som centralt, hos statens brandinspektion, äro åtskilda från civilförvarsmyndigheten, anser brandlagsrevisionen, att fredsbrandärendena icke böra handläggas å länsstyrelsernas civilförvarssektion. Som fredsbrandförsvaret enligt förslaget alltjämt förutsättes vara en kommunal angelägenhet, och då brandärendena ha nära samband med ärenden om allmän ordning och säkerhet, föreslår brandlagsrevisionen att fredsbrandärendena överföras till allmänna sektionen. Härigenom torde önskemålet om sammanförande av dessa ärenden till en och samma sektion i möjligaste mån tillgodoses.

FJORTONDE KAPITLET

Central tillsyn och ledning

Inledning

Enligt brandförvarsutredningens förslag skulle tillsynen över brandförsvaret, liksom tidigare, utövas av länsstyrelserna samt, i sista hand, av Kungl. Maj:t. För att denna tillsyn skulle bli effektiv ansåg utredningen, att tillsynsmyndigheterna borde äga tillgång till brandteknisk sakkunskap och föreslog inrättande av en befattning som riksbrandinspektör.

Riksbrandinspektören skulle enligt utredningens förslag ha i huvudsak följande uppgifter:

1. att förskaffa sig en såvitt möjligt fullständig och allsidig kännedom om brandförsvaret i riket, skogsbrandförsvaret däri inbegripet,
2. att med uppmärksamhet följa brandteknikens utveckling i teori och praktik såväl i Sverige som i utlandet,
3. att besvara remisser från Kungl. Maj:t i alla frågor, som angå rikets brandförsvär,
4. att granska förslag till brandordningar eller ändringar däri,
5. att verka för enhetlighet i fråga om brandförsvarets organisation i olika delar av landet,
6. att verka för standardisering av brandmateriel,
7. att, om brister i brandförsvaret upptäckas, anmäla förhållandet hos vederbörande länsstyrelse, samt
8. att i övrigt till Konungen göra de framställningar till förbättring av brandförsvaret, vilka kunna befinnas nödiga.

Brandförvarsutredningen anförde vidare (betänkandet sid. 65):

Av största vikt är, att riksbrandinspektören från början träder i nära samarbete med de frivilliga organisationerna på brandväsendets område samt med luftskyddsinspektionen och andra statliga myndigheter. Utredningen förutsätter sålunda, att den verksamhet, som bedrivs av svenska brandskyddsföreningen, svenska brandkårernas riksförbund m. fl. frivilliga organisationer skall fortsättas. Det bör måhända också framhållas, att riksbrandinspektören icke skall övertaga handläggningen av de frågor rörande det förebyggande brandskyddet, vilka nu handhas av byggnadsstyrelsen, vissa myndigheter inom försvarsväsendet m. fl. Inspektören skall vara en rådgivande instans, icke en förvaltande myndighet. Han skall icke hava rätt att själv ingripa mot brandchefer eller andra, utan skall, om missförhållanden upptäckas, göra anmälan därom till vederbörande länsstyrelse. Det torde vara lämpligt, att riksbrandinspektören utses till

ledamot av styrelsen för statens brandskola. — Riksbrandinspektören bör enligt utredningens uppfattning vara väl förtrogen med brandtjänstens organisation och praktiska utövning och helst innehava högre teknisk utbildning, varjämte han bör besitta nödig administrativ erfarenhet. Inspektören torde icke böra placeras såsom tjänsteman i något verk, utan bör arbeta såsom en fristående myndighet i likhet med t. ex. statens sprängämnesinspektör.

I propositionen nr 265/1944 föreslog departementschefen inrättandet av en befattning som riksbrandinspektör. Denne borde tillsvidare icke inordnas i något ämbetsverk. Förslaget godkändes av riksdagen, och den av Kungl. Maj:t utfärdade instruktionen (nr 722/1944) överensstämmer beträffande punkterna 1, 2, 3, 5, 6 och 8 med brandförvarsutredningens förslag. Punkt 4 erhöll följande lydelse: *att* yttra sig över de förslag till brandordningar eller ändringar däri, som till hans granskning överlämnas. Punkt 7 lyder sålunda: *att*, därest inom visst län åtgärder erfordras för brandförsvarets stärkande, göra framställning därom hos länsstyrelsen.

Riksbrandinspektören intog fram till den 1 juli 1959 en inom statsförvaltningen eljest icke förekommande dubbelställning såsom dels, såvitt avsåg krigsbrandärenden, föredragande med byråchefs ställning inom civilförvarsstyrelsen, dels, såvitt avsåg fredsbrandärenden, självständig direkt under Kungl. Maj:t. Efter den omorganisation av civilförvarsstyrelsen, som trädde i kraft nämnda dag (SFS nr 364/1959), är riksbrandinspektören — i avbidan på brandlagsrevisionens förslag i dessa frågor — brandteknisk rådgivare åt civilförvarsstyrelsen och ledamot i denna. Ansvar för civilförsvarets brandtjänst åvilar i enlighet härmed numera styrelsens organisationsbyrå.

Tidigare utredningar och förslag om riksbrandinspektörens ställning och uppgifter

Förhållandet till civilförvarsstyrelsen

Redan före ikraftträdandet av 1944 års brandlagstiftning var frågan om en tilltänkt riksbrandinspektörs ställning till civilförsvaret föremål för skilda meningar. Den då införda ovannämnda dubbelställningen grundades på ett förslag av 1941 års hemortsförvarssakkunniga (SOU 1943: 27). 1943 års civilförvarsutredning (SOU 1944: 5) hade däremot föreslagit att civilförvarsstyrelsen skulle bli central brandmyndighet även för fredsbrandförsvaret.

1945 års civilförvarsutredning (SOU 1947: 10), som fann uppdelningen av brandärendena i fredsbrandärenden och krigsbrandärenden icke vara helt tillfredsställande och som närmare undersökte denna organisationsfråga, föreslog likväl, att uppdelningen skulle bestå samt att sambandet under fred mellan civilförsvaret och brandväsendet skulle fortsätta och riksbrandinspektören alltjämt handlägga frågor rörande brandförsvaret under krig såsom föredragande i civilförvarsstyrelsen. Utredningen ansåg ej lämpligt att överföra den på civilförvarsstyrelsens stat upptagna persona-

len inom riksbrandinspektörens avdelning till en fristående statens brandinspektion, emedan en sådan åtgärd skulle medföra ökat personalbehov för de kamerala göromål, som eljest fullgjordes av styrelsens administrativ-kamerala byrå.

I propositionen nr 82/1948 förordade departementschefen, att ärenden rörande krigsbrandväsendet alltjämt skulle handläggas av civilförsvarsstyrelsen, men att fredsbrandärendena liksom tidigare i princip skulle handläggas av riksbrandinspektören fristående från civilförsvarsstyrelsen. Ett särskilt ämbetsverk för sistnämnda verksamhet borde dock ej inrättas. Statsmakterna beslutade ock i enlighet med detta förslag.

En utredning om arbetsförhållandena inom statens brandinspektion företogs under år 1951 på Kungl. Maj:ts uppdrag av en särskild utredningsman. I en den 17 oktober 1951 dagtecknad promemoria förklarade sig utredningsmannen dela dåvarande riksbrandinspektörens uppfattning att riksbrandinspektörens dubbelställning vore till nackdel för arbetet samt uttalade att denna organisationsfråga snarast borde upptagas till förnyad prövning.

I remissyttrande den 16 november 1951 över nämnda promemoria underströk civilförsvarsstyrelsen behovet av att denna fråga snarast upptogs till behandling samt anförde vissa synpunkter härpå. Dessa synpunkter syntes enligt styrelsen närmast tala för att statens brandinspektion helt inordnades som en byrå i styrelsen.

Statens organisationsnämnd har i samband med en organisationsundersökning av civilförsvarsstyrelsen behandlat frågan om riksbrandinspektörens ställning till denna myndighet. Organisationsnämndens år 1957 framlagda förslag, till vilket 1953 års civilförsvarsutredning (SOU 1958: 13) anslöt sig, ligger till grund för den sedan den 1 juli 1959 gällande ordningen, att riksbrandinspektören är ledamot i civilförsvarsstyrelsen och dess brandtekniske rådgivare men icke föredragande i krigsbrandärenden. Organisationsnämnden föreslog, att riksbrandinspektörens uppgifter i fråga om krigsbrandförsvaret borde vara rådgivning ifråga om brandtjänstens uppbyggnad, utrustning och utbildning samt biträde vid framtagande av tekniskt underlag för anskaffning av materiel för civilförsvarets brandtjänst. Vid de tjänsteresor riksbrandinspektören företar, borde han enligt nämnden ägna uppmärksamhet åt förvaringen och vården av civilförsvarets brandmateriel. Civilförsvarsstyrelsen borde tillsvidare tillhandahålla riksbrandinspektören erforderlig personal och administrativ service.

I propositionen nr 114/1959 tillstyrkte departementschefen helt organisationsnämndens förslag samt uttalade, att riksbrandinspektören i avbidan på brandlagsrevisionens förslag borde vara brandteknisk rådgivare åt civilförsvarsstyrelsen men icke föredragande i krigsbrandärenden samt att ansvaret för civilförsvarets brandtjänst i stället skulle åvila styrelsens organisationsbyrå.

Förhållandet till sprängämnesinspektionen

Enligt sprängämnesinspektionens instruktion den 31 maj 1957 (nr 300) är inspektionen statligt organ för ärenden angående explosiva och eldfarliga ämnen och därmed sammanhängande frågor samt lyder under kommerskollegium. Chef för inspektionen är en sprängämnesinspektör, som tillika jämlikt kungörelsen den 17 december 1948 (nr 824) är specialinspektör inom yrkesinspektionen för tillsyn å framställning, handhavande och förvaring av explosiva och särskilt eldfarliga ämnen. Sprängämnesinspektionen, som inom kommerskollegium är administrativt knuten till dess industribyrå, är uppdelad på en civil och en militär avdelning.

En närmare redogörelse för sprängämnesinspektionens arbetsuppgifter återfinnes i 1951 års oljeutrednings betänkande SOU 1956: 50. Härav framgår, att inspektionens uppgifter kunna indelas i två huvudgrupper, nämligen dels ärenden inom explosivämnesområdet, dels ärenden inom oljeområdet jämte närbesläktad kemisk verksamhet.

Under förarbetena till förordningen den 10 juni 1949 om explosiva varor diskuterades frågan om sprängämnesinspektionens organisatoriska ställning. I en den 23 oktober 1947 dagtecknad promemoria, som var fogad till betänkandet med förslag till nämnda förordning (SOU 1948: 8), anförde dåvarande sprängämnesinspektören bland annat följande. Av de ärenden som jämlikt gällande förordningar ankomme på sprängämnesinspektionen vore flertalet rena brandskyddsärenden. Att sprängämnesinspektionen ofta måst åtaga sig uppgifter avseende det kemisk-tekniska förebyggande brandskyddet sammanhänge med den svaga organisation statens brandinspektion erhållit. Denna saknade helt organ för ifrågavarande del av det förebyggande brandskyddet. Med beaktande av att explosion tekniskt sett vore ett specialfall av brand framstode det som ett starkt önskemål att åstadkomma organisatorisk samverkan mellan de båda inspektionerna. Det borde övervägas att för ändamålet tillskapa en fristående organisation, lydande direkt under Kungl. Maj:t.

I nyssnämnda betänkande yttrade de sakkunniga för revision av förordningen angående explosiva varor — efter att ha avvisat tanken att inordna sprängämnesinspektionen i arbetarskyddsmyndigheten — att inspektionen borde ges en mera självständig ställning i förhållande till kommerskollegium. Den myndighet som hade den närmaste naturliga anknytningen till sprängämnesinspektionen syntes vara statens brandinspektion. Ett effektivt brandförsvaret kunde enligt de sakkunniga icke organiseras utan den expertis, som sprängämnesinspektionen representerade. Efter att ha påpekat riksbrandinspektörens ställning i förhållande till civilförsvarsstyrelsen undersökte de sakkunniga, huruvida även sprängämnesinspektionen kunde inordnas i samma verk. Ehuru vissa skäl befunnos tala för en sådan lösning, ansågo de sakkunniga mest rationellt att statens brandinspektion och sprängämnesinspektionen sammanfördes i en gemensam, fristående orga-

nisation. En närmare utredning härom förordades. I remissyttrande över de sakkunnigas förslag (se prop. nr 180/1949) anslöt sig riksbrandinspektören till förslaget om en sammanslagen brand- och sprängämnesinspektion. Kommerskollegium motsatte sig icke bestämt en sådan omorganisation men framhöll, att olägenheter kunde uppstå, om sprängämnesinspektionen inplacerades i ett ämbetsverk, som kunde bli benäget att icke tillräckligt beakta ekonomiska synpunkter utan uteslutande såg frågorna ur teknisk synvinkel. Jämväl i andra yttranden betonades vikten av att sprängämnesinspektionens chefsmyndighet hade kännedom om näringslivets förhållanden.

I 1949 års statsverksproposition (bilaga 12 sid. 18) förklarade sig chefen för handelsdepartementet icke beredd att, ehuru vissa organisatoriska skäl syntes tala för att sprängämnesinspektionen och statens brandinspektion sammanfördes till en fristående arbetsenhet, förorda en sådan lösning, vilken sannolikt skulle medföra ökade kostnader för statsverket. Sprängämnesinspektionen borde enligt departementschefens mening tills vidare fortfarande tillhöra kommerskollegium. I propositionen (nr 180/1949) med förslag till förordning om explosiva varor vidhöll departementschefen denna uppfattning och tillade, att slutlig ställning till denna fråga ej borde tagas förrän en revision av förordningen om eldfarliga oljor ägt rum och sprängämnesinspektionens uppgifter därvid blivit utredda.

I den förut nämnda utredningen år 1951 om arbetsförhållandena vid statens brandinspektion berördes förhållandet till sprängämnesinspektionen. Utredningsmannen fann sannolikt, att fördelar i åtskilliga hänseenden skulle kunna vinnas med en sammanslagning av de båda inspektionerna. Då skyddet mot skada av brand och därmed besläktade fenomen vore den gemensamma synpunkt som låge bakom författningarna om brandförsvar, explosiva varor och eldfarliga oljor, funnes uppenbarligen beröringspunkter mellan de båda inspektionernas verksamhet.

Sedan arbetarskyddsutredningen i sitt betänkande SOU 1955: 41 på anförda skäl föreslagit att någon ändring av sprängämnesinspektionens organisation icke skulle genomföras, har arbetarskyddsstyrelsen i utlåtande den 24 januari 1956 förklarat sig förutsätta att frågan härom skulle komma att närmare övervägas i anslutning till 1951 års oljeutrednings arbete med revision av förordningen angående eldfarliga oljor (se oljeutredningens betänkande med förslag till förordning om skydd mot brandfarliga varor m. m. SOU 1956: 50 sid. 128).

Oljeutredningen framhöll att, om dess förslag genomfördes, sprängämnesinspektionen skulle erhålla ökade arbetsuppgifter. Ehuru utredningen i samband därmed påpekade, att samarbetet med statens brandinspektion komme att högst väsentligt intensifieras genom den föreslagna utsträckningen av förordningens giltighetsområde samt att ett mycket stort antal förfrågningar hos sprängämnesinspektionen från brandchefer och bygg-

nadsnämnder vore att förvänta, berörde icke oljeutredningen i sitt betänkande frågan om förhållandet till statens brandinspektion. Däremot varnade utredningen bestämt för att inordna sprängämnesinspektionen i arbetarskyddsstyrelsen; det skulle innebära ett underskattande av sprängämnesinspektionens uppgifter i andra hänseenden än dem som gällde de direkta yrkesinspektörssysslorna. Under hänvisning till sprängämnesinspektionens lagstiftningsuppgifter och avvägningen i samband därmed mellan säkerhetskrav och näringslivets intressen ansåg oljeutredningen sprängämnesinspektionens administrativa samhörighet med kommerskollegium given.

Statens organisationsnämnds förslag 1959

År 1952 fick statens organisationsnämnd i uppdrag att i samband med organisationsundersökningen vid civilförsvarsstyrelsen även verkställa en dylik undersökning vid statens brandinspektion. Nämnden har den 17 december 1959 till Kungl. Maj:t överlämnat en redogörelse för sistnämnda undersökning. Redogörelsen har, såvitt avser riksbrandinspektörens ställning och arbetsuppgifter, utarbetats i samråd med brandlagsrevisionen. Kungl. Maj:t har överlämnat redogörelsen med därvid fogade handlingar till brandlagsrevisionen för att tagas i övervägande vid fullgörandet av revisionens uppdrag.

Organisationsnämnden redogör till en början för gällande bestämmelser och för de tidigare framkomna förslagen om riksbrandinspektörens ställning till andra myndigheter. I fråga om förhållandet till civilförsvarsstyrelsen hänvisar nämnden till sitt år 1957 framlagda förslag, som nu är genomfört. Organisationsnämndens redogörelse lyder därefter som följer.

Riksbrandinspektörens ställning

Riksbrandinspektören—sprängämnesinspektionen.

Det är givet, att sprängämnesinspektionens arbetsuppgifter bl. a. i samband med brandfarliga vätskor har många beröringspunkter med brandförsvaret och de myndigheter, som äro verksamma inom detta område bl. a. riksbrandinspektören. Den principiella skillnaden i dessa myndigheters ställning är den, att riksbrandinspektören endast har rådgivande befogenheter under det att sprängämnesinspektionen har möjlighet att i vissa hänseenden utfärda tvingande direktiv. En punkt där tillämpningen av brandlagen och oljeförordningen sammanträffa är brandlagens 11 § första stycket, som ålägger ägare av byggnad, upplag e. d. att bl. a. vidtaga nödiga åtgärder till förebyggande och bekämpande av brand i den mån de ej medföra oskäligen kostnad. Beslutanderätten i första instans vid tillämpningen av denna paragraf tillkommer brandchefen, i andra instans länsstyrelsen. En

viss bristande enhetlighet har kunnat konstateras mellan åtgärder anbefallda av sprängämnesinspektionen med stöd av oljeförordningen och åtgärder ålagda av brandchef med stöd av ovan nämnda bestämmelse i brandlagen.

Den splittring, som inom lagstiftningen råder på förevarande område, har i praktiken medfört svårigheter bl. a. när det gällt att utfärda tillämpningsföreskrifter. För allmänhetens del ha olägenheter kunnat konstateras såtillvida att denna måst vända sig till flera olika myndigheter samt att villrådighet kunnat uppkomma angående vilken eller vilka myndigheter, som skall kontaktas.

Genom de förslag till förordning om brandfarliga varor, som framlagts av 1951 års oljeutredning och sedermera överarbetats av kommerskollegium, samt den av 1951 års byggnadsutredning föreslagna byggnadslagstiftningen synes olägenheterna i allt väsentligt undanröjas. Några bärande motiv till en närmare organisatorisk samordning av statens brandinspektion och sprängämnesinspektionen synes därför av nu nämnda anledningar icke föreligga.

Statens brandinspektion — statens brandskola.

Organisationsnämnden har även övervägt en samordning mellan statens brandinspektion och statens brandskola. Brandskolans huvuduppgift är att utbilda visst brandbefäl. Enligt skolans instruktion åligger det dessutom denna att bedriva brandteknisk forskning. En samordning skulle innebära, att brandinspektionen fick en intim samverkan med forskningssidan och en nära anknytning till utbildningsverksamheten. Vissa resurser, t. ex. bibliotek, skulle kunna utnyttjas gemensamt.

Riksbrandinspektören måste samarbeta med ett flertal myndigheter såsom byggnadsstyrelsen, civilförsvarsstyrelsen, sprängämnesinspektionen m. fl. På grund härav bör han stationeras på samma ort som dessa. Statens brandskola är f. n. förlagd till Stockholm. Lokaliseringen av skolan har betydelse för möjliga vinster vid en lokalmässig samordning av de båda myndigheterna. Sambandet dem emellan är nu ordnat så, att riksbrandinspektören ingår som ledamot i brandskolans styrelse.

En samordning av statens brandinspektion och statens brandskola är sålunda tänkbar och synes under vissa förutsättningar kunna medföra fördelar. Därest dessa förutsättningar — stationering på samma ort — föreligger synes en sådan samordning vara att förorda.

Sammanfattning

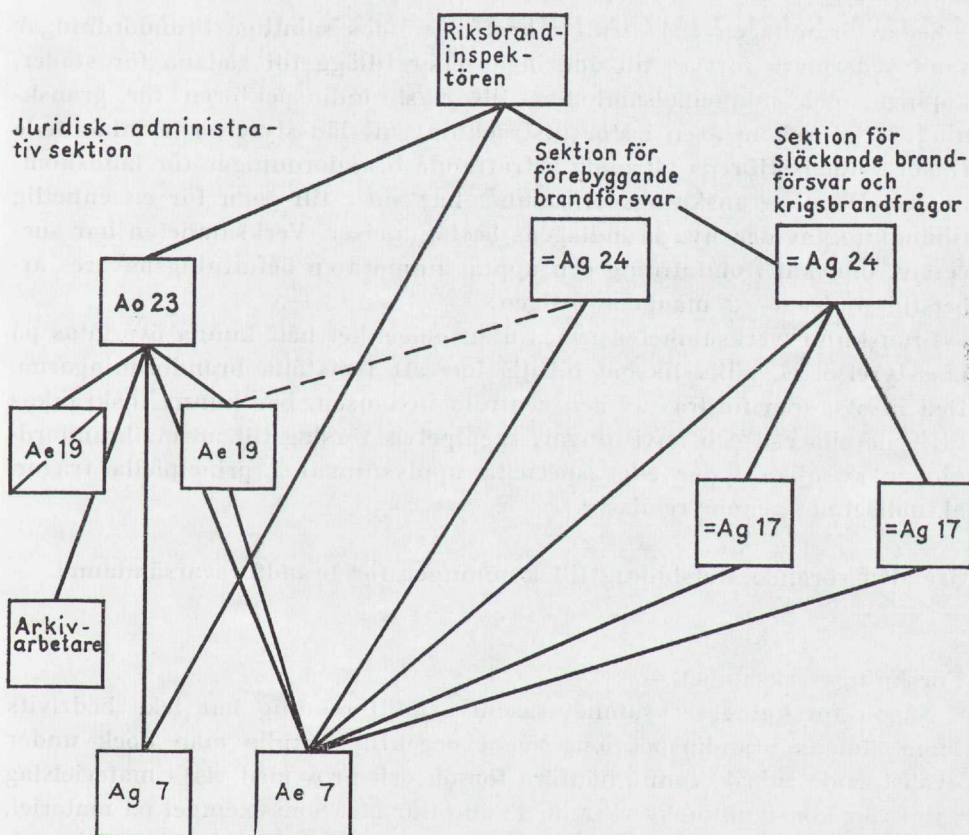
Riksbrandinspektören synes alltfört böra inta en fristående ställning direkt under Kungl. Maj:t. En sammanslagning med eller inordning i något annat statligt organ är ej att förorda. Detta innebär icke att riksbrandinspektören bör utrustas med organ för egen kameral- och personalredovisnings-

verksamhet. Denna verksamhet har obetydlig omfattning. En lokalmässig samordning med statens brandskola förordas, därest en sådan är möjlig att genomföra. Riksbrandinspektören bör även i fortsättningen ha enbart rådgivande funktioner. (Härvid bortses då från att riksbrandinspektören har rätt att meddela vissa föreskrifter enligt kungörelsen om ersättning för verksamhet vid brandsläckning, nr 343/1947.)

Nuvarande organisation

Den nuvarande organisationen (februari 1959) framgår av nedanstående schema (tabell 21).

Tab. 21. Schema över statens brandinspektions organisation i februari 1959

Arbetsuppgifter

Arbetsuppgifterna framgår av den tidigare nämnda instruktionen för riksbrandinspektören och har uppdelats på tre slag:

1. ärenden rörande det förebyggande brandförsvaret,

2. ärenden rörande det släckande brandförsvaret, och
3. ärenden av juridisk-administrativ natur.

(Ärendenas innehåll och fördelning på befattningshavarna enligt undersökning i början av år 1959 framgår av en här ej redovisad bilaga.)

Enligt meddelande underhand från 1954 års brandlagsrevision kommer några väsentliga förändringar i riksbrandinspektörens arbetsuppgifter icke att föreslås. På några punkter finns dock anledning att ifrågasätta en ändrad form för handläggningen av ärendena i fortsättningen. Det är fyra ärendegrupper som beröras, nämligen granskning av brandordningar, ärenden rörande statsbidrag till kommuner för brandförvarsändamål, forskningsverksamhet och ärenden rörande krigsbrandförsvaret.

Granskning av brandordningar.

Sedan brandlagen 1944 trätt i kraft insändes samtliga brandordningar samt sedermera förslag till ändringar eller tillägg till sådana för städer, köpingar och municipalsamhällen till riksbrandinspektören för granskning. Det förekom även i stor utsträckning att länsstyrelserna inhämtade riksbrandinspektörens yttrande beträffande brandordningar för landskommuner. Denna granskningsverksamhet har varit till gagn för en enhetlig tillämpning av den nya brandlagens bestämmelser. Verksamheten har successivt minskat i omfattning och upptar numera en befattningshavares arbetstid under 1—2 månader årligen.

Granskningsverksamheten synes utan olägenhet helt kunna överlätas på länsstyrelserna, vilka liksom hittills har att fastställa brandordningarna. Den insats, som fordras av den centrala instansen, bör kunna inskränkas till generella råd och anvisningar, exempelvis förslag till normalbrandordning av olika typer eller speciella upplysningar i principiella frågor, aktualiserade genom remisser.

Ärenden rörande statsbidrag till kommuner för brandförvarsändamål.

— — — — —

Forskningsverksamhet.

Någon forskningsverksamhet såsom grundforskning har icke bedrivits inom statens brandinspektion. Något oegentligt skulle man dock under ovanstående rubrik kunna hänföra försök och prov med vissa materiellag samt viss konstruktionsverksamhet, som utövats. Som exempel på materiel, som berörts av en dylik verksamhet, kan nämnas brandarmatur, brandslang, motorbrandsprutor, brandbilar, rörtransportvagnar, räddningslinor, pikyxor, pytspumpar och kemiska eldsläckningsapparater. Verksamheten har tagit 2—3 befattningshavare i anspråk.

Denna verksamhet bör vara förlagd till statens brandskola — i instruktionen för brandskolan finns som tidigare nämnts föreskrifter härom. Hit-

tills synes brandskolan icke ha disponerat resurser för forskningsverksamheten. Inom olika privata sammanslutningar och företag såsom svenska brandskyddsföreningen, svenska brandkårernas riksförbund, arbetsgivareföreningen, svenska tarifföreningen samt olika försäkringsbolag bedrivs en mer eller mindre forskningsbetonad verksamhet. För undvikande av dubbelarbete är en samordning av inriktningen av denna verksamhet önskvärd och det bör — liksom hittills — vara en angelägen uppgift för brandskolan och brandinspektionen att åstadkomma en sådan.

Egen konstruktionsverksamhet skall i princip icke utföras. Denna verksamhet bör i stället utövas i nära kontakt med tillverkningen av materiel och måste i största utsträckning förläggas till den statliga eller privata industrien.

Statens brandinspektion synes därför endast behöva resurser för att tillgodogöra sig forskningsresultat och verka för att dessa kan anpassas för praktiskt bruk inom brandförsvaret i intimt samarbete med statliga eller privata organ.

Ärenden rörande krigsbrandförsvaret.

Ansvaret för civilförsvarets brandtjänst (krigsbrandförsvaret) åvilar numera helt organisationsbyrån inom civilförsvarsstyrelsen. Statens brandinspektionens uppgifter ifråga om krigsbrandförsvaret äro rådgivning ifråga om brandtjänstens uppbyggnad, utrustning och utbildning samt biträde vid framtagande av tekniskt underlag för anskaffning av materiel för civilförsvarets brandtjänst. Riksbrandinspektören ingår som ledamot i civilförsvarsstyrelsen.

Enligt gällande instruktion för riksbrandinspektören skall han bl. a. verka för standardisering av brandmateriel. Någon principiell skillnad mellan materiel för »fredsbrandändamål» och »krigsbrandändamål» torde icke föreligga. Den verksamhet bl. a. för standardisering av brandmateriel, som skall bedrivas enligt vad ovan föreslagits i intimt samarbete med olika organ, kan därför beräknas direkt komma civilförsvarets brandtjänst tillgodo. Understundom kan givetvis en anhopning av problem uppstå, vilka fordra en snabb lösning, t. ex. i samband med nu påbörjad upprustning av civilförsvaret. För att möta sådana tillfälliga anhopningar av arbetsuppgifter synes särskilda medel böra ianspråktagas, t. ex. till civilförsvarsstyrelsens eller statens brandinspektionens förfogande ställda sakkunniganslag.

Personalbehov

Med hänsyn till ovan framförda synpunkter och på grund av att arbetsuppgifterna i icke ringa omfattning är av den arten, att omfånget rättar sig efter det utrymme, som gives dem, torde behovet av arbetskraft närmast bliva en avvägning mellan å ena sidan vilka resultat man vill nå och å andra sidan vilka medel man vill satsa för att nå dessa resultat. Perso-

nalbehovet för statens brandinspektion är sålunda svårt att exakt fixera. Det kan emellertid uppskattas till — förutom riksbrandinspektören — tre kvalificerade befattningshavare samt två biträden.

Av de tre kvalificerade befattningshavarna bör två ha brandteknisk utbildning samt praktisk erfarenhet från brandförsvaret och svara för ärenden rörande det förebyggande respektive släckande brandförsvaret. Den tredje befattningshavaren bör vara jurist och svara för juridisk-administrativa och organisatoriska ärenden. Biträdespersonalen bör förutom förekommande skriv- och kontorsgöromål anförtros statistiska bearbetningsuppgifter, enklare översättningsarbeten och utredningsuppdrag samt ansvar för arkiv och samlingar av facklitteratur m. m.

Personalen hos riksbrandinspektören tillhandahålles f. n. av civilförsvarsstyrelsen. Medel för dess avlöning finns anvisade under civilförsvarsstyrelsens avlöningsanslag. Civilförsvarsstyrelsen fungerar som medelsförvaltande myndighet åt riksbrandinspektören. Den personal, som erfordras hos riksbrandinspektören, bör i fortsättningen icke uppföras på civilförsvarsstyrelsens stat utan under anslag till statens brandinspektion. Där- emot bör inspektionen icke utrustas med egen medelsförvaltning utan service i detta hänseende samt ifråga om personalredovisning bör liksom hittills tillhandahållas inspektionen av annan myndighet, t. ex. civilförsvarsstyrelsen eller statens brandskola.

Kostnadsberäkningar

Avlöningarna ha beträffande såväl nuläget som förslaget beräknats enligt följande grunder (*tabell 22*). För befattningar i lönegrader omfattande flera löneklasser samt arvodesbefattningar lika med viss lönegrad har räknats med årslönebeloppet i näst högsta löneklassen. Nu gällande lönegrads-placeringar har tagits som utgångspunkt utan prövning av huruvida de är skäligen.

De befattningar, som förutsätta brandteknisk utbildning, har rekryterats bland kommunalanställt brandbefäl. Befattningshavarna har med tjänstledighet från sina kommunala tjänster uppehållit de ovan angivna tjänsterna i Ag 24. Kommunerna har därvid icke velat svara för avsättningar till dessa befattningshavares kommunala pensioner. För detta ändamål finns därför 10 000 kronor anvisade — 5 000 under civilförsvarsstyrelsens avlöningsanslag och samma belopp under statens brandinspektionens avlöningsanslag. Trots detta har vissa svårigheter uppstått vid rekryteringen. Kommunalanställt brandbefäl åtnjuter utöver lön som regel vissa förmåner såsom rätt till tjänstebostad. Fall har förekommit, då anställandet av lämplig person komplicerats på grund av att bostadsfrågorna inte kunnat lösas på ett för befattningshavarna tillfredsställande sätt. Rekryteringen till de nämnda befattningarna skulle underlättas om befattningshavarna helt kunde lämna sina kommunala tjänster och sålunda icke behövde begära tjänst-

Tabell 22. Statens brandinspektion

Lönegrad	Årslön	
	Nuläge (1959)	Organisations- nämndens förslag
Bp 1.....	37 008	37 008
= Ag 24.....	30 108	30 108
= Ag 24.....	30 108	30 108
Ao 23.....	28 584	28 584
Ae 19.....	23 244	—
Ae 19 halvtid	11 622	—
= Ag 17.....	20 976	—
= Ag 17.....	20 976	—
Ae 7.....	12 504	12 504
Ag 7.....	12 504	12 504
Summa	227 634	150 816

ledighet från dessa. Det väsentligaste hindret härför har hittills varit att tjänsterna hos statens brandinspektion icke varit pensionsberättigande. Å andra sidan har arvodesformen haft påtagliga fördelar såtillvida att den medfört en önskvärd personalomsättning på dessa poster.

Därest arvodestjänster av detta slag framdeles blir pensionsgrundande synes de böra bibehållas. Blir så icke fallet vill organisationsnämnden icke motsätta sig att man tar bort arvodesformen.

Statens brandinspektions omkostnader är inräknade i civilförsvarsstyrelsens anslag för motsvarande ändamål. De medel därav, vilka är avsedda för inspektionen, bör brytas ut och uppföras under särskilt omkostnadsanslag för statens brandinspektion.

Ett belopp för anlåtande av sakkunniga synes böra stå till riksbrandinspektörens förfogande. Detta torde icke behöva överstiga 10 000 kronor.

Brandlagsrevisionen

Behovet av en central statlig tillsynsmyndighet

Brandlagsrevisionen anser, att Kungl. Maj:ts och länsstyrelsernas behov av tillgång till en central brandtekniskt sakkunnig myndighet alltjämt består. Förhandenvaron av en sådan myndighet har, efter vad revisionen kunnat finna, varit till gagn för landets brandförsvaret och haft särskild betydelse för landsbygdens del. Från brandförsvarets målsmän i kommuner och länsstyrelser har ock omvittnats värdet av tillgången till en dylik myndighet. På grund härav föreslår brandlagsrevisionen, att den statliga centrala brandmyndigheten bibehålles. Då fredsbrandförsvaret enligt brandlagsrevisionens förslag alltfört bör vara en i huvudsak kommunal angelägenhet, föreligger ej anledning att frångå nu gällande ordning enligt vilken centralmyndigheten är ett rådgivande och samordnande organ utan direktiv rätt.

De uppgifter inom fredsbrandförsvaret, vilka enligt nu gällande instruktion åvila riksbrandinspektören, böra bibehållas i stort sett oförändrade. Inom den centrala brandmyndigheten böra sålunda förekomma ärenden rörande förebyggande och släckande brandförsvär ävensom därmed sammanhängande juridisk-administrativa ärenden.

Statens organisationsnämnd har såsom ovan framgår berört några av ärendegrupperna. Vad först angår granskningen av brandordningar så biträder brandlagsrevisionen på sätt som närmare framgår i den särskilda motiveringen till 2 § förslaget till brandstadga i adertonde kapitlet i huvudsak vad organisationsnämnden härutinnan uttalat. Den av nämnden berörda statsbidragsgivningen till uppförande av brandstationer och anläggande av branddammar kommer enligt beslut av 1960 års riksdag att upphöra, varför den centrala brandmyndighetens befattning med dessa ärenden icke längre är aktuell. De av organisationsnämnden berörda frågorna om ärenden rörande krigsbrandförsvaret, om forskning och om förhållandet till statens brandskola ävensom organisations- och personalfrågor behandlas särskilt här nedan. I övrigt hänvisas i fråga om den föreslagna centrala brandmyndighetens uppgifter till förslaget till instruktion för statens brandinspektion med tillhörande särskild motivering i nittonde kapitlet.

Statens brandinspektion och civilförsvarsstyrelsen

Brandlagsrevisionen avstyrker för sin del bestämt de tidigare väckta förslagen om att inordna fredsbrandförsvarets centralmyndighet i civilförsvarsstyrelsen och om att till styrelsen överföra ansvaret för fredsbrandförsvaret. Brandlagsrevisionen beaktar därvid särskilt följande skäl. Civilförsvaret är en statlig organisation med därav följande tvångsmässighet i förening med direktivrätt för den centrala myndigheten. Fredsbrandförsvaret bygger däremot enligt revisionens förslag på kommunal grund, och den centrala myndigheten bör därför som ovan anförts vara allenast ett rådgivande organ. Brandlagsrevisionen anser, att civilförsvarets brandtjänst bör anpassas efter den utformning av fredsbrandförsvaret, som ur *kommunala* tekniska och ekonomiska synpunkter är i fredstid ändamålsenligast. Rationaliseringar inom det kommunala fredsbrandförsvaret få i princip icke hindras av civilförsvarets intressen. En gemensam organisation skulle därför sannolikt medföra svårigheter att hålla en klar gräns mellan de olika synpunkterna och mellan bindande direktiv och rådgivande anvisningar. En fristående central fredsbrandmyndighet är ock ägnad att öka intresset och förståelsen för fredsbrandförsvaret. Civilförsvarets brandtjänst omfattar vidare huvudsakligen det släckande och räddande brandförsvaret. Det förebyggande brandförsvaret, som omfattar bebyggelseplanering, byggnadsverksamhet, brandsyn, sotning samt åtgärder enligt särskild lagstiftning om eldfarliga oljor, explosiva varor, hotell och pensionat,

samlingslokaler m. m., berör endast i ringa mån civilförsvaret och civilförsvarsstyrelsen.

Brandlagsrevisionen föreslår sålunda liksom statens organisationsnämnd, att den centrala brandmyndigheten blir självständig och direkt underställd Kungl. Maj:t. Med detta förslag följer revisionen en enhetlig linje, eftersom revisionen i trettonde kapitlet föreslagit, att även på länsstyrelseplanet krigsbrandärenden och fredsbrandärenden skola åtskiljas. Inom den kommunala förvaltningen hållas likaledes fredsbrandförsvaret och civilförsvaret isär.

När det sedan gäller krigsbrandärendena märkes först, att ansvaret för civilförsvarets brandtjänst numera åvilar civilförsvarsstyrelsen, där hithörande frågor handläggas inom styrelsens organisationsbyrå. På grund härav anser brandlagsrevisionen, att statens brandinspektion i förhållande till civilförsvarsstyrelsen bör i princip intaga samma ställning som till andra centrala myndigheter, vilka ha behov av inspektionens sakkunskap, såsom exempelvis byggnadsstyrelsen och arbetarskyddsstyrelsen. Chefen för statens brandinspektion eller annan där placerad befattningshavare bör därför icke samtidigt vara föredragande i civilförsvarsstyrelsen. Det nära samband som i vissa hänseenden likväl föreligger mellan vissa grenar av fredsbrandförsvaret och civilförsvarets brandtjänst har kommit till uttryck i organisationsnämndens uttalande, att brandinspektionens uppgifter inom krigsbrandförsvaret böra vara rådgivning ifråga om brandtjänstens uppbyggnad, utrustning och utbildning samt biträde vid framtagande av tekniskt underlag för anskaffning av materiel för civilförsvarets brandtjänst. Brandlagsrevisionen anser, liksom organisationsnämnden, att nämnda samband bör — såsom nu provisoriskt gäller — befastas genom att brandinspektionens chef ingår såsom ledamot i civilförsvarsstyrelsen.

I anslutning till organisationsnämndens i detta sammanhang gjorda uttalanden om sättet att möta tillfälliga anhopningar av arbetsuppgifter, berörande brandinspektionens rådgivning åt civilförsvarsstyrelsen, vill brandlagsrevisionen framhålla följande. Det är angeläget att hithörande arbetsuppgifter av brandteknisk karaktär icke handläggas både inom civilförsvarsstyrelsens organisationsbyrå och hos statens brandinspektion. Förutom dubbelarbete kan därigenom uppkomma en icke önskvärd dualism mellan styrelsen och inspektionen i brandtekniska frågor. Sakkunskapen i dessa frågor bör finnas hos inspektionen. I den mån tillfällig eller mera stadigvarande arbetskraft för dessa ändamål behövs, bör den därför placeras vid statens brandinspektion och lyda under dess chef.

Statens brandinspektion och sprängämnesinspektionen

Den alltsedan år 1947 öppna frågan om sprängämnesinspektionens förhållande till den centrala brandmyndigheten har under senare delen av brandlagsrevisionens arbete blivit särskilt aktuell genom organisationsnämndens

nu genomförda förslag till omorganisation av civilförsvarsstyrelsen och genom den pågående lagstiftningen om brandfarliga varor. Nämndens förslag innebär en fristående brandinspektion. Då en dylik myndighet likväl alltid måste bli för liten för att det skulle vara rationellt med egna administrativa och kamerala organ, har frågan om anknytning till andra myndigheter med närbesläktade verksamhetsområden i första hand tilldragit sig uppmärksamhet. Att härvid sprängämnesinspektionen kommit i blickpunkten är med hänsyn till tidigare förslag naturligt.

Brandlagsrevisionen har i detta ämne hållit ingående överläggningar med företrädare för kommerskollegium samt med sprängämnesinspektören och riksbrandinspektören. Det har därvid närmast gällt frågan om möjligheten och lämpligheten av att sammanslå den del av sprängämnesinspektionen, som handlägger ärenden rörande eldfarliga oljor, med statens brandinspektion, medan däremot explosivvarusidan icke ansetts böra komma under bedömande. Kommerskollegium och sprängämnesinspektören ha därvid bestämt avstyrkt sammanslagning. Som skäl har då i första hand anförts vikten ur näringslivets synpunkt av att säkerheten vid hantering av eldfarlig olja icke bedömes efter allenast tekniska grunder utan att jämväl de ekonomiska förhållandena beaktas.

Avvägningen mellan säkerhetens och ekonomins krav är icke något för oljebranschen speciellt utan gäller inom all säkerhetslagstiftning. Att frågan just på oljeområdet fått särskild betydelse torde sammanhånga med dels att så gott som hela vår oljeförsörjning är beroende av en import, som utgör en avsevärd del av hela den svenska importen, och därmed av handels- och valutaförhållanden, dels att oljan genom sin flytande form och brandfarlighet alltid måste transporteras och förvaras för sig med därav följande särskilda, ofta kostnadskrävande anordningar, dels ock att oljebolag, raffinaderier och vissa storförbrukare ålagts en omfattande lagringskyldighet med åtföljande investeringar, risker och kostnader.

Den närmare innebörden av avvägningen mellan skilda intressen har av sprängämnesinspektören framställts på följande sätt. Klart är att en absolut säkerhet icke står att vinna ens om man helt bortser från ekonomiska hänsyn. Med ett sådant förfaringssätt skulle emellertid säkerheten relativt sett bli mycket stor. Att så icke bör ske är likväl allmänt erkänt. Dock saknas i allmänhet inom säkerhetsarbetet riktlinjer för hur de ekonomiska konsekvenserna skola beaktas. Vad man har att hålla sig till är allenast föreskrifter om att säkerhetsåtgärder icke få medföra oskälig kostnad, som det uttryckes i brandlagen. Där kostnaden för säkerhetsåtgärder är av någon betydelse, vilket framför allt är fallet för oljelagringen, måste denna kostnad vägas mot minskad frekvens i skador och olycksfall. Allt för hög säkerhetskostnad kan medföra, att den tilltänkta investeringen bedöms som oekonomisk och icke kommer till stånd. Vid inträffad olycka måste klargöras, huruvida den är en enstaka företeelse eller tecken

på en principiell svaghet; i förstnämnda fallet är ej givet att en ingripande säkerhetsåtgärd är påkallad, i det senare fallet måste bedömas om sammanlagda kostnaden för erforderlig säkerhetsåtgärd — som då givetvis måste vidtagas inom alla likartade anläggningar — är ekonomiskt rimlig. Svårigheterna att här få fram riktlinjer för vad som är skälig kostnad sammanhänga med att fråga icke är endast om ett försäkringsmatematiskt problem utan även om de personrisker som städse föreligga. Man har sålunda att i skilda hänseenden göra överväganden, som ej äro av säkerhetsteknisk natur. Säkerhetsmyndigheten varken kan eller bör göra och ansvara för dessa överväganden, vilka i stället böra tillkomma en myndighet, som i sin verksamhet är van vid ekonomiska bedömanden, d. v. s. kommerskollegium. För bestämmande av »säkerhetsnivån» behöver den tekniskt inriktade säkerhetsmyndigheten enligt detta sätt att se stöd av en ekonomisk chefsmyndighet. I enlighet härmed är det kommerskollegium som utfärdar tillämpningsbestämmelser till gällande oljeförordning och samma ordning är ock föreslagen av oljeutredningen. De ej sällan förekommande skiljaktigheterna i uppfattningen mellan lokala brandmyndigheter och sprängämnesinspektionen om vilka säkerhetsåtgärder som i visst fall erfordras torde förklaras av olikartad syn på och överblick över dylika åtgärder och deras kostnader och konsekvenser för likartade fall.

Brandlagsrevisionen vill framhålla, att frågorna om förvaring och hantering av brandfarliga vätskor ha anknytning till flera olika samhällsområden och samhällsintressen. Å ena sidan märkas säkerhetssynpunkterna, som beröra brandförsvaret, civilförsvaret, vattenvården, arbetarskyddet och trafiksäkerheten. Även den allmänna bebyggelseplaneringen beröres av oljehanteringen. Å andra sidan är näringslivet som ovan framgått i stor utsträckning ekonomiskt beroende av de myndighetsåtgärder som vidtagas eller de föreskrifter som lämnas beträffande brandfarliga vätskor. Som skäl för anknytning av oljeärendena till den centrala brandmyndigheten skulle kunna anföras, att brandförsvarets intressen så gott som alltid beröras av oljehanteringen.

Såväl gällande oljeförordning som framlagda förslag till ny förordning om brandfarliga varor bygger på tanken, att ifrågavarande föreskrifter avse åtgärder till skydd mot brandfara. Sätillvida är alltså denna lagstiftning att anse som ett område av brandförsvaret, som utbrutits till särskild reglering. När 1921 års oljeförordning tillkom, fanns icke någon central brandförsvarsmyndighet, varför det föll sig naturligt att anknyta oljesäkerhetsfrågorna till den redan existerande sprängämnesinspektionen. Det pågående arbetet på ändrad lagstiftning om brandfarliga varor avser bl. a. att göra denna speciella lagstiftning tillämplig på flera slag av brandfarliga vätskor och varor än som för närvarande är fallet. Lagstiftningen är likväl icke, och föreslås ej heller bli utformad så, att den allmänna brandlagstiftningen undantages från tillämpning i de hänseenden, som beröras av den

speciella förordningen om brandfarliga varor. Härav följer ett ökat behov av samarbete mellan brandmyndigheterna och specialmyndigheterna för brandfarliga varor, d. v. s. på det högsta planet mellan sprängämnesinspektionen och statens brandinspektion. Häri ligger otvivelaktigt ett skäl att samordna dessa myndigheters verksamhet. Ytterligare ett skäl härför är allmänhetens intresse av att icke behöva vända sig till flera myndigheter med ett visst ärende.

Brandlagsrevisionen har med utgångspunkt i vad sålunda anförts allvarligt övervägt förutsättningarna för och möjligheterna till en samordning i någon form av sprängämnesinspektionen och den centrala brandmyndigheten. På de skäl statens organisationsnämnd anført har revisionen likväl stannat för att icke förorda en sådan förändring. Härvid har revisionen även beaktat, att riksbrandinspektören, som avgivit ett särskilt till revisionen överlämnat yttrande över organisationsnämndens förslag och även inför revisionen föredragit sina synpunkter därå, för sin del icke funnit ett sådant samgående påkallat. Organisationsnämndens principiella invändning att riksbrandinspektören till skillnad från sprängämnesinspektionen endast har rådgivande befogenheter är sålunda enligt revisionens mening ett avgörande skäl mot samordning. Som ovan framgått har brandlagsrevisionen fäst avseende vid samma principiella skillnad i befogenheterna när det gäller fredsbrandärendena och förhållandet till civilförsvarsstyrelsen.

Till organisationsnämndens uttalande i detta sammanhang om rådande splittring inom lagstiftningen på förevarande område och de förbättringar härutinnan, som till följd av bl. a. det överarbetade förslaget till förordning om brandfarliga varor kunna förväntas, vill brandlagsrevisionen anföra följande.

I brandlagen behandlas icke blott fördelningen av brandförsvarsåtgärder och kostnader för dem mellan kommuner och enskilda, främst fastighetsägare, utan även avvägningen mellan brandfara och kostnader för brandfarans undanröjande eller begränsning. Den sistnämnda avvägningen bör ligga till grund även för lagstiftning om brandfarliga varor så att icke för dem erforderliga brandförsvarsåtgärder medföra oskäliga kostnader. Avvägningen bör sålunda ske efter samma principer enligt lagstiftningen om brandfarliga varor som enligt brandlagstiftningen, varvid i båda fallen hänsyn måste tagas ej blott till risken för värdeförstöring utan även till personrisken med därav föranledda åtgärder för räddning av liv.

Gällande lagstiftning om eldfarlig olja och föreliggande författningsförslag i detta ämne innehålla däremot icke något om fördelningen mellan kommuner och enskilda, när det gäller ansvar för och bekostande av de brandförsvarsåtgärder, som enligt nyssberörda avvägning finnas påkallade. Brandlagsrevisionen anser också, att denna fråga som hittills bör

regleras uteslutande i brandlagstiftningen, som bl. a. har till syfte att bestämman kommunernas skyldigheter inom brandförsvaret. I fråga särskilt om åtgärder för brandsläckning inom område, där brandfarlig vara förekommer, aktualiseras liksom eljest oftast både frågan om säkerhetsnivån och om kostnadsfördelningen. Den centrala brandmyndigheten bör därför utfärda råd och anvisningar om sådana släckningsåtgärder. Uppenbart är att förekommande samråd mellan de härav berörda myndigheterna bör resultera i att allmänheten i varje ämne får allenast en tillämplig anvisning eller föreskrift att rätta sig efter.

Forskning

Brandförsvaret blir till följd av utvecklingen allt mer tekniskt betonat. Betydelsen av forskning på brandförsvarets område ökar till följd härav. Jämfört med de årliga belopp, vartill brandskador och brandförsvarkostnader sammanlagt uppgå, äro de resurser som för närvarande stå till buds för dylik forskning blygsamma.

Grundforskning på brandförsvarets område har i Sverige bedrivits först under de sista trettio åren och då endast i sporadisk omfattning, främst genom försäkringsinrättningarnas försorg och med av dem anvisade medel. Denna forskning har huvudsakligen avsett det förebyggande brandförsvaret och då särskilt det byggnadstekniska området. Forskningen har bedrivits vid olika laboratorier, undervisningsanstalter och andra forskningsställen.

Brandlagsrevisionen anser uppenbart, att grundforskning icke bör bedrivas vid statens brandinspektion. Statens brandskola, som enligt gällande skolstadga har till uppgift bland annat att bedriva forskning på brandväsendets område, har hittills saknat resurser härför. Därest sådana resurser kunna skapas — härför kräves bland annat att skolans lokalfråga ordnas — bör en viss grundforskning i och för sig ha sin plats vid skolan. Brandlagsrevisionen, som härutinnan samrått med styrelsen för statens brandskola, anser att den vid skolan bedrivna forskningen bör vara en pedagogiskt inriktad grundforskning. Att vid brandskolan eller annorstädes samordna brandforskningen inom alla de vetenskapens områden, som kunna beröras av brand och därmed böra bli föremål för forskning, kan givetvis icke komma i fråga. I den mån grundforskning av nämnt slag kan komma till stånd vid brandskolan, blir denna ett i raden bland övriga statliga och enskilda forskningsställen.

Den forskningsverksamhet, som hittills förekommit vid statens brandinspektion, har väsentligen varit försöks- och provningsverksamhet, som bedrivits i samband med materielinköp för civilförsvarsstyrelsens räkning. Verksamheten har huvudsakligen gällt släckningsmateriel och har i regel belastat civilförsvarsstyrelsens sakanlag. Civilförsvarsstyrelsen har årligen ställt särskilda medel till statens brandinspektionens förfogande för

detta ändamål. Arbetet har nära anknytning till riksbrandinspektörens uppgift att verka för standardisering av brandmateriel, vilken uppgift lättast genomföres i samband med civilförsvarsstyrelsens mycket omfattande materielbeställningar.

Enligt den år 1959 genomförda omorganisationen skall statens brandinspektion biträda civilförsvarsstyrelsen vid framtagande av tekniskt underlag för anskaffning av materiel för civilförsvarets brandtjänst. Behov av den försöks- och provningsverksamhet, som nu nämnts, kommer sålunda att föreligga även framdeles. Riksbrandinspektören har vid överläggningar med brandlagsrevisionen uttalat, att det är uteslutet att på sätt organisationsnämnden föreslagit helt förlägga denna verksamhet till statens brandskola; å andra sidan föreligger ej hinder att vissa hithörande uppdrag kunna överlämnas till skolans forskningspersonal, därest sådan kommer att finnas. Styrelsen för statens brandskola har inför brandlagsrevisionen anfört, att ifrågavarande försöks- och provningsverksamhet ligger utanför skolans verksamhet och ändamål samt att skolan icke kan biträda brandinspektionen med materielprovningar, som ha samband med upphandling för civilförsvarets räkning.

Vid bedömande av denna fråga konstaterar brandlagsrevisionen att försöks- och provningsverksamheten icke kan tänkas utförd på endast ett forskningsställe, exempelvis brandskolan. Denna verksamhet måste med nödvändighet ske i samverkan med statens provningsanstalt, brandredskapstillverkarna och de brandkårer och andra organisationer, som sedermera skola använda materielen. Med hänsyn till förhållandet till civilförsvarsstyrelsen, som ombesörjer upphandlingen, bör verksamheten handhas av statens brandinspektion, som enligt arbetsfördelningen mellan inspektionen och civilförsvarsstyrelsen har att svara för det tekniska underlaget. Vidare märkes, att hela denna verksamhet kommer det kommunala brandförsvaret till godo i form av bättre materiel, standardisering och billigare inköp samt att en av uppgifterna för statens brandinspektion är att tillhandagå kommunerna med rådgivning på detta område. Brandlagsrevisionen kan på grund av det anförda icke biträda organisationsnämndens förslag att hela denna försöks- och provningsverksamhet bör förläggas till statens brandskola; som ovan anförts har revisionen anslutit sig till åsikten att skolans forskningsverksamhet, i den mån en sådan förekommer, bör vara en pedagogiskt inriktad grundforskning. Där skolan kan tillhandagå statens brandinspektion med lösande av dess målforskningsuppgifter på släckningsmaterielens område bör så givetvis ske.

Organiserad brandteknisk grundforskning bedrivs i stor omfattning i USA, England och Tyskland. Riksbrandinspektören och svenska brandskyddsföreningen ha för brandlagsrevisionen anmält behovet av ett sam-

lande organ för den brandtekniska forskningen i Sverige, ett centralställe. Uppgifterna för ett sådant centralställe skulle vara att följa utvecklingen inom den brandtekniska forskningen i Sverige och utlandet, samla, bearbeta och publicera svenska och utländska forskningsresultat samt utreda behovet av nya forskningsuppgifter, samordna dessa och svara för deras uppläggning. En begränsad verksamhet av detta slag förekommer för närvarande i samarbete med motsvarande organisationer i de övriga nordiska länderna hos svenska brandskyddsföreningen, som ock förfogar över det största brandtekniska biblioteket i Norden.

Brandlagsrevisionen kan för sin del vitsorda behovet och nyttan av ett centralställe för brandteknisk forskning. Någon dylik verksamhet, varav behov lär föreligga även inom andra vetenskapens och teknikens områden, förekommer såvitt känt icke i Sverige. Det är sålunda här fråga om något nytt. Svenska brandskyddsföreningen har anfört att kostnaderna för ett centralställe icke kunna exakt anges. Föreningen har för närvarande icke möjligheter att bedriva verksamheten i önskvärd utsträckning. Härtill skulle sannolikt fordras en högt kvalificerad befattningshavare, som endast sysslade med de nämnda uppgifterna, ävensom biträdespersonal.

Brandlagsrevisionen finner vad härutinnan förekommit böra närmast föranleda till en särskild utredning om hur ett centralställe kan organiseras, finansieras och placeras. En sådan utredning bör göras av de närmast berörda, nämligen riksbrandinspektören, statens brandskola och svenska brandskyddsföreningen.

Statens brandinspektion och statens brandskola

Statens organisationsnämnds förslag innebär i detta hänseende allenast en samordning av de båda institutionernas lokaler med bibliotek m. m. samt eventuellt att brandskolan skall tillhandahålla brandinspektionen service i fråga om medelsförvaltning och personalredovisning. Såsom närmare utvecklas i femtonde kapitlet anser brandlagsrevisionen, att skolans nuvarande lokaler icke äro tillfredsställande, men framlägger icke något förslag om hur lokalfrågan närmare bör ordnas. Revisionen biträder likväl organisationsnämndens uppfattning att en lokalmässig samordning i och för sig kan vara lämplig.

Efter överläggningar med styrelsen för statens brandskola har brandlagsrevisionen kommit till uppfattningen att någon ytterligare samordning av de båda institutionerna ej kan medföra några fördelar. Vad beträffar medelsförvaltning och personalredovisning må påpekas, att brandskolan f. n. saknar redogörare eller annan särskild befattningshavare med redogöraransvar än rektor. Skolans styrelse har anfört, att en sådan särskild befattningshavare skulle bli erforderlig, därest brandskolan finge i uppdrag att ombesörja nämnda uppgifter även för brandinspektionen.

Organisation och personal

Av den föregående framställningen följer, att brandlagsrevisionens förslag i likhet med organisationsnämndens innebär, att den centrala brandmyndigheten blir ett direkt under Kungl. Maj:t fristående verk. Detta verk bör benämnas statens brandinspektion med en riksbrandinspektör som chef. Den fristående karaktären medför icke någon kostnadsökning för statsverket, om service i fråga om medelsförvaltning och personalredovisning i enlighet med organisationsnämndens förslag tillhandahålles av någon annan myndighet. Denna myndighet torde böra bestämmas utifrån den praktiska frågan om var brandinspektionens lokaler skola förläggas. Anmärkas bör dock, att inspektionen med hänsyn till det nära samarbetet med flera andra centrala myndigheter måste vara belägen inom Stockholms-området.

Som organisationsnämnden föreslagit bör den vid statens brandinspektion tjänstgörande personalen icke uppföras på civilförsvarsstyrelsens — eller på någon annan myndighets — stat utan under särskilt anslag till statens brandinspektion. Likaså bör inspektionen erhålla ett eget omkostnadsanslag.

Över organisationsnämndens förslag om personalbehov och kostnadsberäkningar har *riksbrandinspektören* i ett den 11 december 1959 dagtecknat yttrande anfört bl. a. följande.

Organisationsnämndens argumentering att arbetsuppgifterna i icke ringa omfattning är av den arten, att omfånget rättar sig efter det utrymme, som gives dem, kan icke accepteras av riksbrandinspektören. Den på riksbrandinspektören ankommande verksamheten har visat en fortgående reell ökning. Denna avspeglar sig i antalet diarietförda ärenden, telefonsamtal, besök, sammanträden o. s. v. Orsaken till den ökade arbetsbelastningen torde vara den allt större betydelse man på skilda håll i landet tillmäter riksbrandinspektörens verksamhet. Det vore olyckligt om utvecklingen skulle föra därhän, att riksbrandinspektören på grund av en alltför liten arbetsorganisation funne sig nödsakad att väsentligt nedskära sin hittillsvarande verksamhet. I så fall måste instruktionen för riksbrandinspektören ändras och erhålla en avsevärt minskad ram. Riksbrandinspektören har emellertid svårt att föreställa sig att det kan vara till gagn för landets brandförsvaret om den centrala, rådgivande myndigheten göres så svag att den måste avvisa ärenden, som av myndigheter, företagare och allmänhet bedöms där höra hemma.

— — — — —

Föreliggande organisationsförslag reducerar kraftigt den redan nu ringa personalstyrkan. Sålunda bortfaller från en nuvarande personal om 9½ personer icke mindre än 3½ personer, d. v. s. nära 40 procent. En så kraftig beskärning har icke tillfredsställande motiverats. För att taga ett belysande exempel har ärenden av juridisk natur hittills krävt 1½ man. Nu föreslås borttagande av en arbetsuppgift, som för den ene juristen f. n. kräver ca 5 % och samtidigt föreslås den »halva» mannen utgå. Detta är uppenbarligen icke rimligt. Dessutom uttalas, att på kvarstående två biträden, i lönegrad 7, bör, förutom skriv- och kontorsgöromål, ankomma »statistiska bearbetningsuppgifter, enklare översättningsarbeten och utredningsuppdrag samt ansvar för arkiv och samlingar av

facklitteratur m. m.». Vad nu sägs är helt orimligt. För det första är skrivpersonalen redan nu till det yttersta pressad av maskinskrivning, stenogram, diarieföring, tjänstgöring som riksbrandinspektörens sekreterare, distribution av cirkulär och meddelanden m. m. Civilförsvarsstyrelsens skrivcentral måste ofta anlitas för att i någon mån avlasta de båda biträdena. Dessa har varken tid, kunskaper eller förutsättningar i övrigt för att sköta alla de övriga arbetsuppgifter som enligt förslaget avses anförtros dem.

I fråga om *skogsbrandförsvaret* har brandinspektionens verksamhet under senare år kommit att bli alltmera omfattande. Förutom frågor rörande släckningsersättning, organisation, administration samt statistik (rikskogsbrandstatistiken) har inspektionen nödgats ge sig i kast med åtskilliga andra problem på närmast skogsbrandbevakningens område. Samarbete har i sådana frågor skett med bl. a. civilförsvarsstyrelsen, militära myndigheter, Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska institut samt Kungl. Svenska aeroklubben. I avsaknad av för frågornas handläggning lämplig person har hithörande ärenden ofta med eftersättande av andra viktiga arbetsuppgifter måst handläggas av riksbrandinspektören personligen, juristen samt av arkivarbetaren.

Riksbrandinspektören föreslår, att till brandinspektionen knytes en tjänst, förslagsvis aktuarie (pol. mag.) att närmast under juristen handha nyssnämnda ärenden. På honom skulle också komma bearbetningen av skogsbrandstatistiken samt av de statistiska uppgifter, som kommunerna fortsättningsvis bör tillhandahålla riksbrandinspektören på det att *dels* ett uppföljande av brandförsvarets allmänna utveckling skall vara möjligt, *dels* underlag för statens upphandling av civilförsvarsmateriel för brandtjänsten skall erhållas. Genom tillkomsten av denna tjänst borde det vara möjligt att avlasta juristen i sådan utsträckning att Ae 19 halvtid kunde avvaras.

Den starka ökningen av arbetsuppgifter på det *förebyggande brandförsvarets* område gör det vidare uteslutet att med tillgång till en enda befattningshavare (för närvarande två brandbefäl kategori I, varav det ena i stället för en tjänsteman i Ag 17, vilken den 1/7 59 övergått till annan tjänst) lämna erforderlig service på detta alltmera betydelsefulla område. Här sker ett dagligt nära samarbete med bl. a. byggnadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, provningsanstalten, sprängämnesinspektionen, hantverksinstitutet m. fl. Utvecklingen på området är snabb och kräver oavsläpplig uppmärksamhet, om icke brandförsvarets intressen skall bli eftersatta. Det erfordras ofrånkomligen två befattningshavare, om verksamheten skall kunna drivas i rimlig omfattning.

Som biträde till den befattningshavare, som handlägger ärenden rörande det *släckande brandförsvaret* erfordras såsom tidigare framhållits en ingenjör (intill 1/7 59 två st.) för huvudsakligen de uppgifter som hänger samman med fortlöpande vidareutveckling på materielområdet (inklusive normer och standard och därav betingad försöksverksamhet) samt likaledes fortlöpande framtagande av tekniskt underlag för civilförsvarsstyrelsens materielupphandling för brandtjänsten.

I fråga om lönesättning och tjänstebenämningar föreligger icke något förslag. Riksbrandinspektören vill emellertid understryka vikten av att lönerna sätts så att de kan locka kvalificerade sökande och att de erbjuder den stimulans som i det långa loppet är en oundgänglig förutsättning för ett gott arbetsresultat.

Här må också framhållas de speciella förhållanden som sammanhänger därmed, att tre av de föreslagna tjänsterna bör innehas av brandbefäl (brandchefskurs kategori I). Dessa, som i regel måste hämtas från det kommunala brandförsvaret, bör tjänstgöra vid inspektionen under några år för att därefter återgå till

Tabell 23. Statens brandinspektion

Nuläge (1959)		Riksbrandinspektörens förslag	
Lönegrad	Årslön	Lönegrad	Årslön
Bp 1.....	37 008	Riksbrandinspektör..... Bp 1	37 008
= Ag 24.....	30 108	Brandkapten..... A 24	30 108
= Ag 24.....	30 108	»..... A 24	30 108
Ao 23.....	28 584	1:e byråsekr..... Ao 23	28 584
—	—	Aktuarie..... A 19	23 244
—	—	Brandkapten..... A 19	23 244
Ae 19.....	23 244	Ingenjör..... Ae 19	23 244
Ae 19 ½-tid....	11 622	—	—
= Ag 17.....	20 976	—	—
= Ag 17.....	20 976	—	—
Ae 7.....	12 504	Kanslibitr..... Ae 7	12 504
Ag 7.....	12 504	»..... A 7	12 504
Summa	227 634	Summa	220 548

kommunal tjänst. Tjänstgöringen vid brandinspektionen blir med andra ord ett slags stabstjänst. Avlöning och pensionsförmåner måste vara sådana (minst Ae-tjänster) att duktiga vice brandchefer och brandkaptenener finner det ekonomiskt möjligt att för relativt kort tid fullgöra sådan stabstjänst.

Enligt riksbrandinspektörens uppfattning bör en *minimiorganisation* för brandinspektionen omfatta i nedanstående *tabell 23* upptagna tjänster, vari ställning ej tas till tjänstebenanämning och lönesättning:

Riksbrandinspektörens förslag innebär sålunda tre kvalificerade befattningshavare mera än organisationsnämnden föreslagit. Riksbrandinspektören har vid överläggningar med brandlagsrevisionen förklarat, att dessa tre äro lika behövlige och att någon angelägenhetsgradering mellan dem därför icke kan ske.

Brandlagsrevisionen erinrar i frågan om personalbehovet om att statens brandinspektion enligt revisionens och organisationsnämndens förslag skall erhålla i stort sett samma uppgifter som för närvarande, med vissa inskränkningar för vilka tidigare redogjorts. Till följd härav kunna den gångna femtonåriga verksamhetstidens av riksbrandinspektören redovisade erfarenheter i detta hänseende ej nu helt lämnas åsido. Endast i vissa fall torde därför kunna med fog påstås, att arbetsuppgifterna äro av sådan art, att arbetsomfånget rättar sig efter det utrymme i form av personal som tillhandahålles. Brandlagsrevisionen beaktar vidare i detta sammanhang att organisationsnämndens förslag, såvitt framgår av detsamma, är grundat allenast på en uppskattning, icke på en detaljerad beräkning av personalbehovet.

Riksbrandinspektören har fäst brandlagsrevisionens uppmärksamhet på att, sedan organisationsnämndens förslag redovisades, personalen på brandinspektionens sektion för förebyggande brandförsvar för närvarande sedan den 1 juli 1959 utgöres av två brandbefäl, en fördubbling som nödvändig-

gjorts av omständigheterna. Riksbrandinspektören har vidare framhållit att detta är ett minimibehov även efter den period, då den nya byggnads- och oljelagstiftningen föras ut i tillämpningen.

Brandlagsrevisionen har för sin del funnit, att brandinspektionens arbete med det förebyggande brandförsvaret är särskilt betungande av det skälet att här erfordras en ständig nära kontakt med andra myndigheter såsom byggnadsstyrelsen, sprängämnesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen ävensom med enskilda sammanslutningar och företag. Huvuddelen av brandinspektionens remissverksamhet avser ock detta område. Brandlagsrevisionen anser med beaktande härav, att organisationsnämndens förslag här är för knäppt. Revisionen föreslår därför att härutöver ytterligare en tjänst som brandkapten, i enlighet med riksbrandinspektörens förslag i lönegrad 19, inrättas vid brandinspektionen.

När det så gäller brandinspektionens sektion för släckande brandförsvaret och den där bedrivna försöks- och provningsverksamheten framgår av organisationsnämndens redogörelse, att två till tre befattningshavare tagits i anspråk härför. Organisationsnämnden föreslår att denna verksamhet helt förläggas till statens brandskola. I nämndens personalförslag återfinnes därför icke denna personal. Det framgår icke närmare huruvida nämnden räknat med att överflytta nämnda befattningshavare till brandskolan. I avsnittet om krigsbrandförsvaret talar nämnden endast om medel för tillfälliga arbetsanhopningar, som kunna föräledas av den nu pågående upp- rustningen av civilförsvaret.

Brandlagsrevisionen föreslår som ovan framgår, att ifrågavarande försöks- och provningsverksamhet alltjämt skall handhavas av statens brandinspek- tion. Riksbrandinspektören har i sitt ovan intagna personalförslag utgått härifrån och för ändamålet föreslagit en ingenjörstjänst. Därest någon motsvarande personal icke tillföres brandskolan, innebär sålunda riks- brandinspektörens förslag en minskning i förhållande till nuvarande perso- nal. Brandlagsrevisionen anser att nu berörda personalbehov har nära sam- band med den upprustning och omdaning av civilförsvaret, som nu på- börjats. Att behovet icke är rent tillfälligt framgår redan därav att denna upprustning är avsedd att genomföras under en tioårsperiod. På grund av nämnda samband anser brandlagsrevisionen emellertid skäl icke före- liggas att nu frångå organisationsnämndens förslag att icke för ändamålet inrätta särskilda tjänster. Man måste emellertid räkna med att, i vart fall under de närmaste åren, befattningshavare med ingenjörutbildning måste tillföras brandinspektionen för dessa arbetsuppgifter. Revisionen anser där- för i likhet med organisationsnämnden, att sakkunniganslag bör ställas till brandinspektionens förfogande för ändamålet. Under nämnda förhållanden synes detta anslag dock knappast kunna till en början sättas till allenast 10 000 kronor, som organisationsnämnden föreslagit, utan bör höjas med belopp motsvarande årslönen för en ingenjör i löneklass 19. Brandlagsrevi-

sionen har i det föregående betonat vikten av att hithörande verksamhet bedrivs med personal hos statens brandinspektion, icke med personal vid civilförsvarsstyrelsens organisationsbyrå.

Som skäl för inrättande av en aktuarietjänst vid brandinspektionen har riksbrandinspektören i sitt yttrande anfört bearbetning av de statistiska uppgifter, vilka kommunerna fortsättningsvis enligt riksbrandinspektörens förslag böra tillhandahålla brandinspektionen. Syftet härmed skulle vara att fortlöpande följa förändringarna i kommunernas brandförsvaret och att er-hålla underlag för den statliga upphandlingen av civilförsvarets brand-materiel.

Enligt brandordningarna skall brandchefen årligen till kommunen ingiva årsberättelse över brandförsvaret. Någon skyldighet att till statlig myndighet ingiva dessa berättelser föreligger f. n. icke. Flera kommuner göra likväl frivilligt detta, varvid en av svenska brandkårernas riksförbund och riks-brandinspektören utarbetad blankett användes. Brandlagsrevisionen anser för sin del att en central årlig genomgång och bearbetning av ett tusental dylika blanketter skulle medföra arbete och kostnader utan motsvarande nytta. Revisionen vill därför icke föreslå skyldighet för kommunerna att insända dylika årsberättelser. Ej heller anser revisionen genomgång och bearbetning av dem böra få utgöra skäl för personalförstärkning vid statens brandinspektion.

Brandlagsrevisionen vitsordar som tidigare nämnts den allt större betydelsen av riksbrandinspektörens verksamhet. En del av denna verksamhet utgöres, såsom framgår av riksbrandinspektörens yttrande, av ärenden som anhängiggöras av företagare och allmänheten. Revisionen delar riks-brandinspektörens åsikt att det icke skulle vara lyckligt att i avsevärd utsträckning behöva avvisa den rådsökande allmänheten. I detta sammanhang vill brandlagsrevisionen emellertid betona, att riksbrandinspektören i möjligaste mån bör tillse, att hithörande ärenden äro fullständigt utredda på det lokala planet, innan hans medverkan begäres. Det innebär icke ett avvisande, om riksbrandinspektören för detta ändamål uppmanar allmänheten att i första hand vända sig till vederbörande brandchef och länsstyrelse. Ett sådant för statens brandinspektion arbetsbesparande förfaringssätt är tillika ägnat att underlätta det mera allsidiga bedömande, som endast hörande av alla berörda parter möjliggör.

Beträffande förslaget till instruktion för statens brandinspektion hänvisas till den särskilda motiveringen i nittonde kapitlet.

FEMTONDE KAPITLET

Kompetens- och utbildningsfrågor

Allmänna synpunkter på brandbefälets kompetens i olika kommuner

Bestämmelser om formell kompetens för brandbefäl infördes först i och med 1944 års brandlagstiftning. Bestämmelserna, som återfinnas i 7 och 30 §§ gällande brandstadga, bygga dels på skillnaden mellan stad och land, dels ock, beträffande stad, på skillnaden mellan yrkesbrandkår och borgarbrandkår. I stadssamhällen skall allt brandbefäl ha utbildning vid statens brandskola, på landsbygden däremot endast brandchefen. Kompetensbestämmelserna hänvisa till olika kurser vid statens brandskola, och deras närmare innebörd framgår därför av de i skolans stadga givna föreskrifterna om inträdeskrav till de olika kurserna och om läroämnena i dessa.

Brandlagsrevisionen anser, liksom eljest i frågor om brandförsvarets kvalitet, att den utbildning och kompetens som bör krävas av brandpersonalen och då främst brandcheferna i kommunerna måste bli beroende av varje särskild kommuns brandrisker och andra förhållanden, som inverka på brandfara och släckningsmöjligheter. Den nu gällande uppdelningen på stad och land kan därför icke lämpligen läggas till grund för olika krav på utbildning. En undersökning av förhållandena måste göras i varje kommun för sig. I sjätte kapitlet har brandlagsrevisionen utvecklat skälen mot att anknyta kompetenskraven till brandkårstyp. I stället bör i brandordningen bestämmas vilken kompetens kommunens brandchef och övrigt brandbefäl skall inneha. Härigenom kommer kompetensfrågan under länsstyrelsens prövning i samband med fastställelse av eller ändring i brandordningen.

De sålunda föreslagna allmänna grunderna för bestämmande av kompetenskraven medföra icke några genomgripande förändringar för städerna och köpingarna. För de heltidsanställda brandcheferna och med dem jämförliga befattningshavarna föreslår brandlagsrevisionen dock, såsom i det följande närmare utvecklas, en omorganisation av utbildningen. För huvuddelen av landskommunerna föreslår revisionen däremot, såsom likaledes anföres i det följande, krav på väsentligt bättre utbildning för brandchefen än för närvarande ävensom krav på viss utbildning även för övrigt brandbefäl.

Till grund för sina i det följande redovisade förslag om utbildning och kompetenskrav och därmed sammanhängande kostnadsberäkningar har

Brandlagsrevisionen i enlighet härmed lagt följande ungefärliga uppdelning av kommunerna i riket, varvid med kommun jämställts kommunalförbund eller region av två eller flera kommuner, vilka till följd av avtal ha gemensam brandchef.

I omkring 85 kommuner äro förhållandena sådana att heltidsanställda brandchefer och vice brandchefer erfordras. Dessa kommuner utgöras i huvudsak av nuvarande städer, köpingar och landskommuner med yrkesbrandkår ävensom vissa kommuner, främst mindre städer, med heltidsanställd brandchef men allenast borgarbrandkår. Huvuddelen av dessa brandchefer bör ha högre brandteknisk utbildning. I de mindre av nu ifrågavarande kommuner, nämligen sådana där brandchefen bör vara heltidsanställd men brandkåren består av huvudsakligen deltidanställd personal, kan dock utbildningskravet med länsstyrelsens medgivande sättas något lägre så att det där må anses tillfyllest att brandchefen är en yrkesman med utbildning motsvarande i stort sett de nuvarande yrkesbrandmästarnas.

I alla övriga kommuner är det tillfyllest med deltidanställda brandchefer och vice brandchefer. I huvuddelen av dessa eller omkring 60 städer, 90 köpingar och 350 landskommuner böra brandchefen och vice brandchefen äga god teoretisk utbildning i brandsläckning och i förebyggande brandförsvar, en utbildning motsvarande den som nu gäller för brandcheferna i städer och köpingar med borgarbrandkår. För närvarande finnas omkring 800 landskommuner. Av de återstående 450 kunna omkring 200 i framtiden antagas ha släckningsavtal med någon av de övriga kommunerna (år 1960 omkring 100) eller ingå i kommunalförbund eller ock bli administrativt sammanlagda med annan kommun. I härefter återstående omkring 250 landskommuner kunna brandriskerna och de ekonomiska resurserna antagas vara sådana att något lägre krav på brandchefernas utbildning där kunna uppställas. Det gäller här främst kommuner av utpräglad glesbygdskarakter utan industrier eller andra särskilt brandfarliga anläggningar.

På grund av de växlande förhållandena och därav följande nödvändighet att för varje kommun särskilt i brandordningen angiva brandbefälets kompetens kunde övervägas att i brandlagstiftningen helt slopa föreskrifterna om kompetens. Brandlagsrevisionen anser emellertid att det särskilt för de inom brandförsvaret heltidsverksamma befattningshavarna, som ha brandförsvaret till yrke, är ett rättssäkerhetsintresse att veta att endast en viss utbildning i princip meriterar till vissa tjänster samt att på förhand kunna bedöma hur många sådana tjänster som stå till buds. Också för länsstyrelserna, som ha att tillse att kommunerna vidmakthålla ett effektivt brandförsvar, äro vägledande författningsbestämmelser ett stöd. Kommunerna själva få vidare genom dessa bestämmelser garantier för likformig bedömning över hela riket av likartade kommuner. Slutligen är det för utbildningsanstalten uppenbarligen av vikt att av organisatoriska

och ekonomiska skäl kunna på förhand med någon grad av säkerhet bedöma utbildningsbehovet. Från dessa synpunkter förefaller det brandlagsrevisionen lämpligare att kompetensbestämmelserna liksom för närvarande åtminstone i vissa huvuddrag angivas i brandstadgan än att de skola sökas endast i de lokala brandordningarna.

I anslutning till vad som anföres i sjätte kapitlet föreslår brandlagsrevisionen att brandstadgans kompetensföreskrifter anknytas till behovet av heltidsanställd eller deltidsanställd personal. Däremot föreslås icke skilda bestämmelser för kommuner av olika administrativ beskaffenhet.

5 § gällande brandlag föreskriver, att alla beslut om utseende av brandchef och vice brandchef skola underställas länsstyrelsen, som har att pröva den utseddes lämplighet. Den som utsetts av kommunen skall därvid förordnas av länsstyrelsen, om ej särskilda skäl däremot äro.

Frågan huruvida införandet av formella kompetensföreskrifter gör länsstyrelseprövning av tillsättningsärenden överflödig berördes redan vid tillkomsten av gällande brandlag (se brandförvarsutredningen sid. 77—78 och prop. nr 265/1944 sid. 57). Därvid ansågs, att länsstyrelsen med hänsyn till sin tillsyn å brandförsvaret borde äga inflytande på den för dettas effektivitet så viktiga frågan vilka personer som skulle handhava den närmaste ledningen av brandförsvaret i kommunerna.

Brandlagsrevisionen anser för sin del att det från effektivitetssynpunkt numera icke erfordras underställning av tillsättningsbeslut såvitt kommunen utser en person, som uppfyller de i författningen angivna formella kompetenskraven. Däremot bör i fall, då avsteg från nämnda formella kompetensbestämmelser ske, vare sig på grund av i brandstadgan meddelade undantagsföreskrifter eller till följd av äldre bestämmelsers giltighet, en prövning av den sakliga kompetensen göras av länsstyrelsen i dess egenkap av tillsynsmyndighet. 7 och 39 §§ förslaget till brandstadga äro utformade i enlighet härmed. Brandlagsrevisionen föreslår sålunda att förordnande som brandchef och vice brandchef skall meddelas av vederbörande kommunala organ.

Kompetensbestämmelserna i brandlagsrevisionens förslag till brandstadga hänvisa till olika examina och kurser vid statens brandskola. För att klarlägga innebörden av dessa bestämmelser framlägger brandlagsrevisionen i det följande förslag till ändring av de olika kurserna vid statens brandskola m. m. Genomföras revisionens förslag i dessa delar, erfordras omarbetning av stadgan för statens brandskola. Revisionen framlägger emellertid icke förslag till författningstext härom. Vid utarbetandet av ny brandskolestadga erfordras nämligen ställningstagande till åtskilliga detaljfrågor, som brandlagsrevisionen icke ansett sig böra eller kunna närmare beröra. Härtill kommer att även de för skolan gällande administrativa bestämmelserna

behöva omarbetas, varvid förhållandet till allmänna verksstadgan bör uppmärksammas. Revisionen anser därför att, därest dess förslag finnas böra ligga till grund för revidering av hithörande frågor, det bör ankomma på styrelsen för statens brandskola att för Kungl. Maj:t framlägga förslag till ny stadga för skolan.

Yrkesbrandpersonalens utbildning

Brandchefer, vice brandchefer och därmed jämställda befattningshavare

Här avsedda befattningshavare vid yrkesbrandkår skola enligt nu gällande bestämmelser ha genomgått brandchefskurs kategori I vid statens brandskola. Fordringarna för inträde i denna kurs äro *dels* att sökanden uppfyller någon av följande förutsättningar:

1. att sökanden avlagt studentexamen med lägst betyget godkänd i det skriftliga provet i modersmålet samt i ämnena matematik, fysik och kemi enligt fordringarna för examen på reallinjen;

2. att sökanden avlagt teknisk studentexamen med lägst betyget godkänd i det skriftliga provet i modersmålet samt i ämnena matematik, fysik och kemi;

3. att sökanden genomgått annan utbildning, som styrelsen för brandskolan finner vara likvärdig med vad ovan under 1. eller 2. angivits; eller

4. att sökanden innehåft fast anställning vid yrkesbrandkår under minst 36 månader;

dels beträffande annan sökande än sådan, som avses under 4., att han, där styrelsen ej medger undantag, icke uppnått tjuugoåttå års ålder; samt

beträffande sökande, som avses under 4., att han styrker sig innehåva kunskaper i matematik, fysik, kemi och färdighet i skriftlig behandling av modersmålet, allt motsvarande fordringarna för betyget godkänd i antingen studentexamen på reallinjen eller teknisk studentexamen,

dels ock att sökanden företer läkarintyg, utvisande att han besitter för eldsläckningstjänst lämplig kropps-konstitution.

Kursen är en i fem direkt på varandra följande perioder indelad växelutbildning om sammanlagt 18 månader. Den första perioden omfattar 3 månaders praktisk tjänstgöring vid yrkesbrandkår för grundläggande brandmannautbildning. Denna tjänstgöring skall vara avslutad senast omkring den 1 februari det år, då den teoretiska undervisningen vid brandskolan börjar med den andra perioden, vilken varar omkring 3 månader. Tredje perioden avser praktisk tjänstgöring vid yrkesbrandkår under omkring 3 månader, fjärde perioden 5 månaders studier vid brandskolan och femte perioden 3 månaders avslutande praktisk tjänstgöring vid yrkesbrandkår.

De i 1942 års gällande brandskolestadga upptagna bestämmelserna om denna utbildning och däri ingående läroämnen äro grundade på ett av svenska brandskyddsföreningen år 1938 till Kungl. Maj:t överlämnat förslag

i dessa frågor och alltså nu över 20 år gamla. Föreningens förslag vilade på erfarenheter från den brandchefsutbildning, som föreningen bedrev under 1920- och 1930-talen.

Brandlagsrevisionen anser på grund av nu ifrågavarande befattningshavares uppgifter och den tekniska utvecklingen under de sista 20 åren att studiemålen i dag måste sättas högre. Huvuddelen av dessa befattningshavare skola vara chefer för brandkårer, bestående av heltidsanställd personal och försedda med dyrbar teknisk utrustning. De skola svara för brandförsvaret inom större industrier, inom oljehanteringen och vid omfattande byggnadsverksamhet, de skola utbilda egen personal och tjänstgöra som lärare vid brandskolans centrala och regionala kurser samt leda brandkårsförbundens verksamhet i länen. De skola även rekrytera länsbrandinspektörstjänsterna. Brandlagsrevisionen föreslår därför, att undervisningen lägges på ett något högre plan än för närvarande och att därvid sådana ämnen som byggnadsteknik, kemi, personalledning, kommunalekonomi och tele-teknik givas ökat utrymme. Såväl för undervisningen vid brandskolan som för fortsatt förkovran i yrket genom självstudier erfordras tillfredsställande kunskaper i ett främmande språk, tyska eller engelska. Elever, som avses under 4. ovan, sakna nu dylika kunskaper. Den nu föreslagna utbildningen bör leda fram till brandingenjörsexamen.

För en förstärkning av utbildningen enligt dessa riktlinjer stå två utvägar till buds, nämligen antingen att med bibehållna inträdeskrav väsentligt förlänga utbildningstiden eller att höja inträdeskraven och inom gällande tidsram effektivisera utbildningen vid brandskolan.

Brandlagsrevisionen har funnit det senare alternativet vara avgjort att föredraga och det av följande skäl. Gruppen högre yrkesbrandbefäl utgör en mycket smal sektor på arbetsmarknaden. Det årliga rekryteringsbehovet har hittills utgjort i genomsnitt fem brandbefäl av denna kategori. Det framtida rekryteringsbehovet kan i enlighet med brandlagsrevisionens förslag icke förutsättas bli väsentligt större. Erfarenheterna från statens brandskola synas visa, att brandbefälsyrket har ringa dragningskraft på gymnasieungdomen. Icke till någon av de sex brandchfskurser kategori I, som sedan år 1943 anordnats vid skolan, ha anmält sig flera kompetenta sökande än som måst antagas. Orsakerna härtill äro den ringa rekryteringspropagandan, avsaknaden av förmåner under utbildningstiden, de sporadiska befordringsmöjligheterna samt den omständigheten att utbildningen endast kan påbörjas vart tredje år. Att förlänga utbildningstiden från nuvarande två till tre läsår skulle under dessa förhållanden ytterligare försämra rekryteringen, varjämte med hänsyn till treårsintervallen mellan kurserna rekryteringsunderlaget skulle minska.

De ämnen, med vilka inträdeskraven böra ökas såsom förutsättning för att den mera kvalificerade utbildningen skall kunna medhinnas inom

ungefär samma tidsram som för närvarande står till buds för brandchefs-kurs kategori I, äro mekanik och hållfasthetslära samt, för elever enligt punkt 4. ovan, ett främmande språk.

För all teknisk verksamhet äro kunskaper i mekanik och hållfasthetslära av grundläggande betydelse. Goda insikter i dessa ämnen äro dessutom av utomordentligt värde såväl för studierna vid brandskolan som för den framtida verksamheten som ansvarigt brandbefäl. Brandlagsrevisionen föreslår därför att såsom inträdeskrav uppställas sådana kunskaper i dessa ämnen, som vinnas på maskinteknisk eller byggnadsteknisk linje vid tekniskt läroverk. För sökande, som icke avlagt gymnasiets ingenjörsexamen, erfordras sålunda komplettering i dessa ämnen. Redan nu förekommer i stor utsträckning att särskilt studenterna bland brandchefs-kursens elever förbereda och komplettera sina studier vid brandskolan med studier i tekniska läroämnen. Härför stå korrespondensinstitutens brevkurser till buds. Möjlighet att vid tekniskt läroverk avlägga privatistexamen i nämnda ämnen föreligger numera, och antalet sådana läroanstalter kommer under de närmaste åren att öka avsevärt. Inhämtandet av dessa förkunskaper underlättas ytterligare, om det medgives att bevis därom behöver företes först då den teoretiska undervisningen vid brandskolan börjar.

Inträdeskravet på kunskaper i ett främmande språk berör i huvudsak blott elever, vilka tjänstgjort som yrkesbrandmän och gå den s. k. långa vägen. Av dessa böra givetvis icke krävas större språkkunskaper än av elever, som avlagt gymnasiets ingenjörsexamen. Språkundervisningen vid tekniskt gymnasium har icke den omfattning i veckotimmar räknat som det allmänna gymnasiets språkundervisning. Begränsas kravet på språkkunskaper för de s. k. långvägarna till vad som fordras för gymnasiets ingenjörsexamen, innebär detta tillsammans med de ovannämnda kraven på kunskaper i mekanik och hållfasthetslära ur studieprestationssynpunkt ej nämnvärt mera än inhämtande av kunskaper i ett främmande språk enligt fordringarna i studentexamen å allmänt gymnasium. Denna jämförelse åskådliggöres i *tabell 24*. Det förutsättes att vederbörande genomgått enhetsskolans klass 9 g. Jämförelsen bygger på sammanlagda antalet veckotimmar på treårigt och på tekniskt gymnasium i de skilda läroämnena.

Brandlagsrevisionen föreslår sålunda att för den här nämnda utbildningen, som lämpligen benämnes brandskolans brandingenjörslinje, såsom inträdeskrav uppställas att sökanden uppfyller någon av följande fordringar:

1. att sökanden avlagt studentexamen å reallinjen med lägst betyget godkänd i matematik, i fysik, i kemi, i skriftlig prövning i modersmålet samt i tyska eller engelska

samt *därjämte* vid prövning enligt bestämmelserna i kungl. brevet den 30 juni 1958 betr. privatistexamen vid tekniskt läroverk erhållit minst betyget godkänd i ämnena mekanik och hållfasthetslära i lärokursen för

Tabell 24. Inträdeskrav för s. k. långvägare

Läroämne	Nuvarande fordringar antal veckotimmar	Nuvarande fordringar jämte ett språk på allmänt gymnasium antal veckotimmar	Föreslagna fordringar till brandingenjörsutbildning antal veckotimmar
Svenska.....	14	14	24 (allm. el. tekn. gymnasium)
Matematik.....	14	14	14 D:o
Fysik.....	11,5	11,5	11,5 D:o
Kemi.....	8,5	8,5	6 (tekn. gymnasium)
Tyska eller engelska.....	0	10	5 » »
Mekanik.....	0	0	4 » »
Hållfasthetslära.....	0	0	4 » »
Summa veckotimmar	38	48	48,5

¹ $\frac{4}{11}$ av hela antalet timmar (litteraturkursen fordras ej) vid allmänt gymnasium.

² $\frac{4}{7}$ av hela antalet timmar (vid tekniskt gymnasium).

gymnasiets ingenjörsexamen å maskinteknisk eller byggnadsteknisk linje, eller

2. att sökanden avlagt gymnasiets ingenjörsexamen med lägst betyget godkänd i svenska, tyska eller engelska, matematik, fysik, kemi, mekanik och hållfasthetslära, eller

3. att sökanden innehåft heltidsanställning i brandtjänst vid kommunal brandkår under minst 36 månader, eller

4. att sökanden genomgått annan utbildning som styrelsen för brandskolan finner vara likvärdig med vad ovan under 1. och 2. angivits

samt beträffande sökande, som avses under 3., att han antingen i särskild prövning (läroverksstadgan § 117 B.) enligt fordringarna för studentexamen på reallinjen och/eller vid prövning enligt bestämmelserna i kungl. brevet den 30 juni 1958 betr. privatistexamen vid tekniskt läroverk erhållit minst betyget godkänd i de under 1. respektive 2. angivna ämnena.

Möjlighet att inom gällande tidsram göra utbildningen effektivare vinnes i första hand genom den nu föreslagna skärpningen av inträdeskraven till brandingenjörslinjen. När det så gäller utbildningsgången märkes att den teoretiska delen av den nuvarande utbildningen omfattar sammanlagt 1 160 undervisningstimmar, vilket med 35 timmar i veckan utgör ungefär 33 veckors teoretiska studier. Brandlagsrevisionen föreslår att den teoretiska delen på brandingenjörslinjen omfattar tre hela studietermener, vilket motsvarar 60 veckor under 1,5 läsår. En sådan kraftig förlängning av den teoretiska studietiden möjliggöres genom att den nuvarande avslutande femte perioden, som avser praktisk utbildning, slopas. Den praktiska utbildning, som förekommer i samband med utbildningen vid skolan, bör i första hand inriktas på att ge sådan erfarenhet, som förutsättes för förmåga att

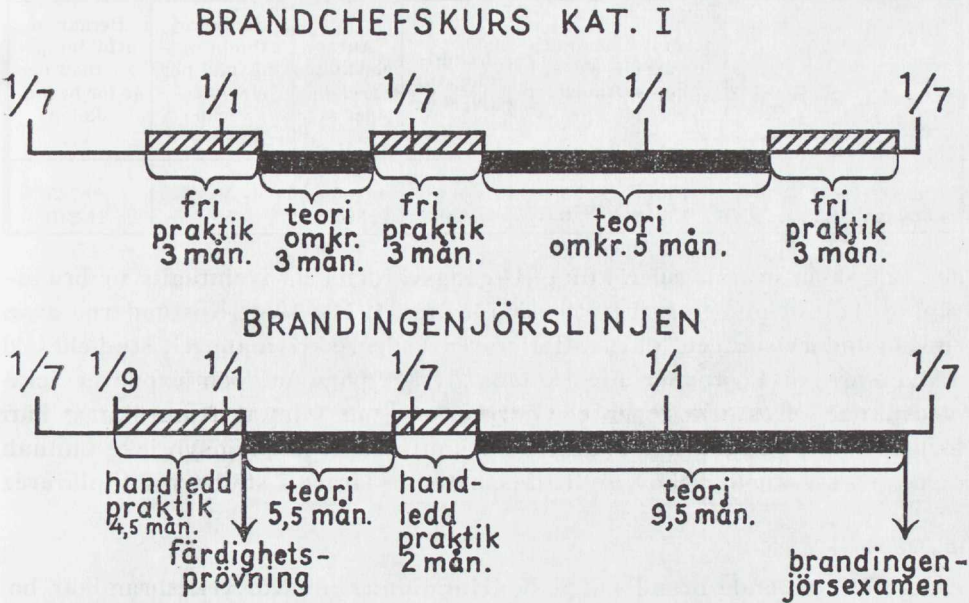
följa undervisningen. Praktisk utbildning efter teoriundervisningens avslutande såsom förutsättning för utfående av examen bör därför icke vidare förekomma. Vidare innebär förslaget att lika långa lästerminer som vid skolväsendet i övrigt införas. Med 35 timmar per vecka betyder 60 studieveckor en sammanlagd undervisningstid av omkring 2 100 timmar. De föreslagna förkunskaperna i mekanik och hållfasthetslära medföra en ytterligare tidsvinst, uppskattad till 100 timmar. Förslaget innebär sålunda en tidsvinst av omkring 1 000 timmar eller en ökning av teoriutbildningen med 90 procent inom nuvarande tidsram. Denna ökning lämnar utrymme för undervisning i de ämnen, som enligt vad ovan anförts böra ägnas ökat utrymme.

Brandlagsrevisionen föreslår på grund härav att brandingenjörslinjen organiseras i en fyra perioders växelutbildning om sammanlagt 21,5 månader. Den första perioden bör omfatta 4,5 månaders handledd grundläggande brandmannautbildning, förlagd till vissa större kommunala brandkårer med heltidsanställd personal. Periodens längd motsvaras av tiden den 1 september till vårterminens början den 15 januari påföljande år. Tidpunkten den 1 september har valts med hänsyn till uttryckningstiden för de till underofficersutbildning uttagna värnpliktiga. De s. k. långvägarna, d. v. s. yrkespersonal, för vilka inträdeskravet är bl. a. 36 månaders tjänst enligt ovan, böra givetvis vara befriade från denna första period. Perioden bör avslutas med en för alla elever av brandskolan centralt anordnad färdighetsprövning. Den som icke godkännes i sådan prövning, bör på detta stadium skiljas från brandingenjörslinjen.

Det framföres icke sällan att den praktiska tjänstgöring, som ingår i brandchefskurs kategori I, är för kort. Frågan om praktikens och erfarenhetens betydelse för kommande yrkesutövning bör emellertid icke sammanblandas med frågan om inträdeskraven till brandskolan. För dessa måste det avgörande vara när sådan erfarenhet är nådd att förutsättningar att kunna följa den teoretiska utbildningen föreligga. Det är ej säkert, att en praktisk utbildning fyller detta krav bara den är »tillräckligt» lång. En av erfarna yrkesmän handledd praktisk, kortare utbildning ger enligt de erfarenheter man vunnit på andra håll ett bättre resultat än en till tiden längre tjänstgöring, där vederbörande lämnas åt sig själv och har att falla in i den dagliga rutinen och »försöka lära sig så mycket som möjligt». Handledd praktik tillämpas inom bl. a. kommunikationsverkens, handelsflottans och polisens befälsutbildning. Det synes därför naturligt, att man av ekonomiska och rekryteringsskäl även inom den högre brandbefälsutbildningen accepterar en sådan ordning för den inledande praktiska utbildningen.

Den grundläggande brandmannautbildningen, som här föreslås förlängd från nuvarande 3 till 4,5 månader, bör utgöras av handledd utbildning och genomföras i form av dagtjänst förenad med skyldighet att delta i utryckningstjänsten. Härigenom skulle vederbörande under olika tjänstgö-

Tablå 25. Utbildningsgången i brandchefskurs kat. I och i brandingenjörslinjen

ringsförhållanden komma i kontakt med brandpersonal av alla grader. Vid utbildningstidens slut bör på grundval av prestationerna under denna prövotid till brandskolan avges omdöme om vederbörandes lämplighet för vidare utbildning.

För den här föreslagna handledningen fordras givetvis medverkan av det kommunala brandbefälet vid de brandkårer, som komma i fråga. Brandlagsrevisionen föreslår därför att ett anslag för arvoden åt handledare ställes till brandskolans förfogande för detta ändamål. Brandskolans styrelse bör utarbeta gemensamma riktlinjer och anvisningar för handledningens närmare bedrivande. Det bör givetvis förutsättas, att kommunala brandbefäl bli berättigade att i tjänsten omhändervha handledningen av brandingenjörspaspiranter. Med hänsyn till att rekryteringsbehovet årligen är omkring 5 elever, synas kostnaderna icke bli betungande vare sig för statsverket eller för kommunerna.

Tablå 25 visar en jämförelse mellan den nuvarande utbildningsgången i brandchefskurs kategori I och den föreslagna i brandingenjörslinjen.

Brandingenjörslinjens andra period omfattar en vårtermins studier vid brandskolan. Tredje perioden avser två månaders kompletterande hand-ledd praktisk utbildning, främst i förebyggande brandförsvar, vid någon av de större kommunala brandkårerna. Den fjärde perioden omfattar ett läsårs studier vid brandskolan och avslutas med brandingenjörsexamen.

Tabell 26 är en kostnadsjämförelse mellan brandchefskurs kategori I och brandingenjörslinjen. Jämförelsen avser allenast brandskolans kostna-

Tabell 26. Kostnadsjämförelse mellan brandchefskurs kat. I och brandingenjörslinjen

	Antal befattningshavare	Antal elever i medeltal per år	Utbildningstid i veckor	Antal elevkursveckor per år	Beräknad utbildningskostnad per elevkursvecka kr.	Beräknad utbildningskostnad per år för brandskolan kr.
Nuläge (1/1 1958)...	150	5	33	165	59	9 735
Förslaget.....	180	6	60	360	59	21 240

der och är en överslagsberäkning. Utgångsvärdena ha framtagits ur brandskolans bokföring och årsberättelser för åren 1954—1958. Kostnaderna avse endast undervisningen, d. v. s. timlärarearvodet, skrivmateriel, studiebesök o. dyl., medan kostnader för skolans övriga personal och expenser icke medräknats. Kostnaden per elevkursvecka, som kunnat framräknas, har förutsatts bli oförändrad. Vid kostnadsjämförelsen har hänsyn icke kunnat tagas till eventuellt behov av heltidsanställda lärare i stället för timlärare.

Brandmästare

Enligt 7 § gällande brandstadga skall brandmästare vid yrkesbrandkår ha genomgått brandmästarekurs kategori I vid statens brandskola. Samma utbildningskrav gäller för sådan brandmästare, som tillika är vice brandchef vid yrkesbrandkår. För att vinna inträde i kursen fordras bl. a. att sökanden med godkända vitsord genomgått brandförmanskurs kategori I vid brandskolan samt att han förrättat tjänst som brandförman. Kursen, som uteslutande innefattar studier vid brandskolan, omfattar omkring 16 veckor med en sammanlagd undervisningstid av omkring 560 timmar.

Brandmästarnas uppgifter vid yrkesbrandkår äro att vara arbets- och släckningsledare, varjämte de ha vissa brandsyneuppgifter. För denna verksamhet erfordras numera undervisning i vissa läroämnen, som f. n. icke återfinnas å kursens läroplan. Dessa ämnen äro bl. a. arbetsledarkunskap, arbetarskydd, yrkeshygien, radiakskydd och kommunalkunskap. Tillika erfordras utökad taktisk utbildning. *Brandlagsrevisionen* anser på grund härav en ökning av utbildningstidens längd önskvärd.

Under de allmänna synpunkterna ovan har revisionen uttalat, att huvuddelen av brandcheferna och vice brandcheferna i de kommuner, där heltidsanställda sådana chefer erfordras, böra ha högre brandteknisk utbildning. Härmed åsyftas brandingenjörsexamen. Revisionen har vidare föreslagit, att i vissa sådana kommuner kompetens som yrkesbrandmästare kan vara tillfyllest.

Enligt gällande brandstadga är brandmästare kategori I icke behörig som brandchef i stad med borgarbrandkår. Sedan det blivit allt vanligare, att dylika städer heltidsanställa brandchef och därvid utse den förutvarande deltidsanställda brandchefen, som i de flesta fall endast genomgått brand-

Tabell 27. Kostnadsjämförelse mellan brandmästarekurs kat. I och brandmästarelinjen

	Antal befattningshavare	Antal elever i medeltal per år	Utbildningstid i veckor	Antal elevkursveckor per år	Beräknad utbildningskostnad per elevkursvecka kr.	Beräknad utbildningskostnad per år för brandskolan kr.
Nuläge (1/1 1958)...	150	25	16	400	40	16 000
Förslaget.....	200	35	20	700	40	28 000

chefskurs kategori II vid statens brandskola, anser brandlagsrevisionen ohållbart att icke brandmästare kategori I är behörig till sådan heltidstjänst. I allmänhet måste nämligen en yrkesbrandmästare anses högre kvalificerad än den som genomgått brandchefskurs kategori II. Enligt uppgift från statens brandskola ha gällande bestämmelser medfört att yrkesbrandmästare nödgats genomgå sistnämnda kurs för att förvärva formell behörighet.

Brandlagsrevisionen, som anser att heltidsanställda befattningshavare i princip böra vara yrkesutbildade, föreslår därför att kompetensbestämmelserna så utformas, att länsstyrelsen, när särskilda skäl därtill äro, för viss kommun äger medgiva att utbildning som yrkesbrandmästare må anses tillfyllest för tjänst som heltidsanställd brandchef. Därest i samband med nytillsättning i framtiden av dylik tjänst en person, som icke är yrkesutbildad, av alldeles särskilda omständigheter skulle anses önskvärd, torde dispens få meddelas av Kungl. Maj:t.

De förut anförda skälen för en något förbättrad utbildning av yrkesbrandmästarna förstärkas av revisionens här framlagda förslag att i större utsträckning utnyttja dessa som heltidsanställda brandchefer och vice brandchefer. Revisionen föreslår att utbildningen förlänges med 4 veckor att omfatta en vårtermin om sammanlagt 20 veckor eller 700 undervisningstimmar. Denna utbildning bör benämnas brandmästarelinjen och leda fram till brandmästarexamen.

Tabell 27 innehåller för brandmästarna en kostnadsjämförelse av samma slag som tabell 26 och grundad på motsvarande material.

Brandförmän och brandmän

Brandförman vid yrkesbrandkår skall enligt gällande brandstadga ha genomgått brandförmanskurs kategori I vid statens brandskola. Kursen omfattar omkring 14 veckor med en sammanlagd undervisningstid av omkring 500 timmar. Inträdeskrav är bl. a. att sökanden under minst sex år innehafvt och fortfarande innehar heltidsanställning vid brandkår. 40 brandförmän utbildas f. n. i medeltal per år vid brandskolan.

Grundläggande brandmannautbildning meddelas däremot icke vid statens brandskola utan ombesörjes av yrkesbrandkårerna själva. Förslag om sådan

utbildning vid statens brandskola väcktes redan i samband med skolans tillkomst, men 1940 års brandskoleutredning uttalade (SOU 1941: 11 sid. 14) att denna elementära utbildning torde kunna på ett tillfredsställande sätt bedrivas vid de särskilda kårerna.

Yrkesbrandmännen själva och deras organisation, svenska kommunalarbetsareförbundet, ha sedan länge påyrkat statlig yrkesutbildning. Dessa önskemål ha vunnit stöd jämväl av riksbrandinspektören, styrelsen för statens brandskola och det kommunala brandbefälet. Som skäl härför har anförts följande. Endast de större yrkesbrandkårerna ha möjlighet att anordna en tillfredsställande utbildning. Den nu bedrivna utbildningen blir mycket olikartad vid de skilda kårerna och det kan f. n. dröja ända upp till femton år innan yrkesbrandmännen få någon ordnad teoretisk utbildning genom deltagande i brandförmanskurs kategori I. Den tekniska utvecklingen medför allt dyrbarare och mera svårskött materiel, vilket kräver ökat tekniskt kunnande för materielens rätta handhavande och undvikande av olycksfall i arbetet. Genom att brandmännen böra genomgå den önskade utbildningen under sin aspiranttid, då de ha lägre lön och ej de sociala förmåner som tillkomma ordinarie brandmän, blir kostnadsökningen för kommunerna, som i viss utsträckning få bekosta vistelsen vid brandskolan, relativt måttlig, medan vinsten blir att all heltidsanställd brandpersonal får grundläggande teoretisk utbildning. Slutligen befrias det kommunala brandbefälet från en avsevärd del av den brandmannautbildning, som f. n. förekommer och som särskilt för de mindre kårerna, där ett brandbefäl måste ägna tid åt utbildningen av någon enstaka aspirant, blir oekonomisk.

Brandlagsrevisionen har närmare övervägt hur en sådan yrkesutbildning skulle kunna ordnas och har därvid i första hand undersökt möjligheten att sammanslå den nuvarande brandförmanskursen kategori I med en tilltänkt brandmannautbildning samt i den sistnämnda meddela viss befälsutbildning. Det har därvid visat sig att den nuvarande undervisningstiden i nämnda kurs eller 14 veckor är ett minimum. Det sammanlagda årliga rekryterings- och utbildningsbehovet omfattar omkring 80 personer eller en fördubbling av nuvarande antalet elever i förmanskursen. Av de härför erforderliga tre klassavdelningarna borde två förläggas till brandskolan i Stockholm och en till någon ort i västra eller södra Sverige. *Tabell 28*, som är uppgjord efter samma grunder som tabell 26 och 27, visar en kostnadsjämförelse mellan brandförmanskurs kategori I och den här diskuterade brandmannaklassen.

Till tabell 28 bör ock läggas den utbildning, som under en övergångstid av lägst fem och högst omkring tio år varje år måste meddelas ytterligare ungefär 40 yrkesbrandmän, som redan börjat i yrket men ej hunnit genomgå brandförmanskursen.

Angående kommunernas kostnader för den diskuterade brandmannautbildningen föreligga beräkningar av svenska kommunalarbetsareförbundet

Tabell 28. Kostnadsjämförelse mellan brandförmanskurs kat. I och en eventuell brandmannaklass vid brandskolan

	Antal befattningshavare	Antal elever i medeltal per år	Utbildningstid i veckor	Antal elevkursveckor per år	Beräknad utbildningskostnad per elevkursvecka kr	Beräknad utbildningskostnad per år för brandskolan kr
<i>Nuläge (1/1 1958)</i>						
Brandförmän	325	40	14	560	39	21 840
Brandmän	1 575	0	0	0	—	—
<i>Förslaget</i>						
Brandförmän	0	0	0	0	—	—
Brandmän	1 950	80	14	1 120	39	43 680

och svenska stadsförbundet. Kostnaden för den nuvarande brandförmanskurs kategori I utgör enligt kommunalarbetsareförbundets beräkning cirka 203 000 kronor och enligt stadsförbundets beräkning cirka 187 000 kronor, medan kostnaden för en 14 veckors brandmannaklass för 80 elever skulle bli cirka 280 000 resp. 275 000 kronor, allt per år. Dessa kostnader inbegripa lön, pensionskostnad, semester och sjuklön för eleverna under utbildningstiden. Skillnaden i de båda beräkningarna förklaras av att elevernas fördelning på olika dyrorter icke är exakt. Tänkbara följdkostnader, exempelvis i lönehänseende, ha icke beaktats.

I denna utbildningsfråga har brandlagsrevisionen överlagt med företrädare för svenska stadsförbundet. Från förbundets sida har man därvid avvisat den tänkta brandmannautbildningen och som skäl härtill i huvudsak anfört följande. Kommunerna bekosta icke utbildning för andra kommunala tjänster. Särskilda skäl att på förevarande område göra ett undantag föreliggande ej. Risken för prejudicerande verkan måste beaktas. Under en övergångstid av fem till tio år bli kostnaderna särskilt höga genom att även äldre brandmän jämsides med nyantagna måste utbildas. Kommunernas allmänna finansiella situation är f. n. sådan att nya utgifter böra undvikas. Möjligheten av skärpta lönekrav från den utbildade obefordrade personalen kan icke förbises ävensom risken att vissa befattningshavare efter på kommunens bekostnad erhållen utbildning lämna kommunens tjänst. Grunderna för befordran till brandförmän bli andra, vilket kan medföra svårigheter. En viss lokal utbildning blir erforderlig även med utbildning vid brandskolan. Lokal utbildning medför vinsten att eleverna under utbildningstiden kunna användas som släckningsberedskap.

Brandlagsrevisionen anser visserligen, att en central brandmannautbildning vid statens brandskola otvivelaktigt skulle vara ägnad att öka brandförsvarets effektivitet. Några vägande anmärkningar mot den nuvarande utbildningsstandarden hos yrkesbrandkårerna torde dock ej kunna framställas. Revisionen anser sig icke kunna bortse från den argumentering som

härutinnan förts av stadsförbundet, vilket representerar huvudparten av de kommuner som äro huvudmän för den här berörda personalen, och vilken innebär att det nuvarande utbildningssystemet för denna personal bibehålles. Hänsyn måste ock tagas till statens brandskolas bristande resurser för en sådan utbildning.

Brandlagsrevisionen föreslår på grund härav ej någon ändring i den bestående ordningen. Revisionen vill sålunda icke förorda, att en statlig central brandmannautbildning nu anordnas, samt föreslår att brandförmansutbildningen bibehålles och leder fram till brandförmanssexamen.

Däremot kan ifrågasättas om ej statens brandskola borde erhålla resurser att genomföra kortare regionala kurser i brandsläckningslära för heltidsanställda brandmän. Dylika kurser kunde anordnas i skilda landsdelar under olika år. Det bör ankomma på styrelsen för statens brandskola att utforma förslag härom. På grund härav och då intresset för en sådan utbildning icke nu kan bedömas, anser sig brandlagsrevisionen ej kunna uppskatta kostnaderna för densamma. Med beaktande av kostnaderna för nu bedrivna regionala kurser torde emellertid kunna antagas att kostnaderna för de här ifrågasatta kurserna skulle bli relativt måttliga.

Borgarbrandbefälets utbildning

Kravet på utbildning för det deltidsanställda brandbefälet är enligt gällande brandstadga beroende av kommunens administrativa karaktär. I stad, köping och municipalsamhälle med borgarbrandkår skall brandchef och vice brandchef i princip ha genomgått åtminstone brandchefskurs kategori II vid statens brandskola. För dessa kårer finnas även brandmästare- och brandförmanskurs kategori II vid skolan. Inträdesfordringarna till dessa kurser äro fastställda av skolans styrelse.

Brandchefskurs kategori II varar sammanlagt omkring tre månader och indelas i tre perioder, varav den första om fyra veckor innefattar praktisk tjänstgöring vid yrkesbrandkår, den andra utgöres av sex veckors utbildning vid brandskolan och den tredje ytterligare två veckors tjänstgöring vid yrkesbrandkår. Sökande med flerårig tjänst som borgarbrandman brukar i allmänhet dispenserar från den första perioden. Brandmästare- och brandförmanskurs kategori II omfattar omkring fyra veckor och är indelad i två perioder, varav den första är en veckas tjänstgöring vid yrkesbrandkår och den andra tre veckors utbildning vid brandskolan i Stockholm.

För landskommunerna erfordras enligt gällande brandstadga endast att brandchefen är utbildad. Han skall ha genomgått eller vara skyldig genomgå brandchefskurs kategori III eller annan kurs för brandkårspersonal vid statens brandskola. Några särskilda inträdesfordringar till denna kurs finnas icke. Kursen skall enligt stadgan för statens brandskola vara omkring tre

veckor. Den omfattar emellertid numera i praktiken endast två veckor. Den bedrivs regionalt vid olika brandkårer i brandskolans regi.

Brandlagsrevisionen anser att behovet av förbättrad utbildning framför allt är angeläget för landsbygdens brandchefer. Revisionen vill erinra om att de nuvarande kompetenskraven och utbildningsbestämmelserna tillkommo före den allmänna kommunindelningen år 1952. Genom denna har varje brandchef fått ett flera gånger större och i många fall mera differentierat område att ansvara för. Den nya byggnadslagstiftningen kommer att medföra ökade krav på brandchefens medverkan i det förebyggande brandförsvaret. Detsamma blir fallet, därest föreliggande förslag till ny lagstiftning om brandfarliga varor genomförs. Den tekniska utvecklingen i och för sig i förening med tendensen att förlägga industrier och andra anläggningar till landskommunerna äro likaledes skäl för förbättrad utbildning. Brandlagsrevisionen föreslår, som framgår av nionde kapitlet, att all brandsyn i princip skall ske såsom enmansförrättning. Härigenom kunna besparingar vinnas. En förutsättning härför är att landsbygdens brandchefer erhålla bättre utbildning i förebyggande brandförsvaret.

Det sålunda berörda behovet av bättre utbildning för dessa brandchefer har för brandlagsrevisionen vitsordats av de berörda befattningshavarna själva och deras organisation, svenska brandbefälets riksförbund, ävensom av riksbrandinspektören och styrelsen för statens brandskola.

Brandlagsrevisionen föreslår på grund av vad sålunda förekommit att huvuddelen av de deltidsanställda brandcheferna och vice brandcheferna skola ha en kompetens, motsvarande i stort sett den nuvarande brandchefskurs kategori II. För städer och köpingar med borgarbrandkår medför detta ingen ändring i vad för närvarande gäller. För landskommunerna innebär förslaget en skärpning. Här märkes dock att många brandchefer i sådana kommuner redan nu ha genomgått denna kurs samt att även vice brandcheferna där ha erhållit någon utbildning. Vidare innebär förslaget, såsom anförts ovan under de allmänna synpunkterna, att kompetenskraven kunna sättas lägre i vissa kommuner med mindre brandrisker. Som en utgångspunkt för sina bedömningar har brandlagsrevisionen som tidigare nämnts beräknat de sistnämnda till omkring 250 stycken.

För brandchefer och vice brandchefer i huvuddelen av kommuner med deltidsanställda sådana befattningshavare (omkring 60 städer, 90 köpingar och 350 landskommuner, tillhoppa 500 kommuner) föreslår brandlagsrevisionen sålunda en till brandskolan förlagd *brandbefälskurs A* om åtta veckor. Såsom inträdeskrav bör uppställas viss föregående tjänst som brandman eller brandbefäl vid brandkår, kortare om tjänsten ägt rum vid brandkår med huvudsakligen heltidsanställd personal, längre om den ägt rum vid annan brandkår. Det bör få ankomma på brandskolans styrelse att bestämma vad som härvidlag bör i olika fall vara tillfyllest. Härigenom kan hela

kursen vid skolan ägnas åt teoretisk undervisning. Det bör också ankomma på styrelsen att avgiva närmare förslag om kursens innehåll och de olika läroämnena. Främst synes behov föreligga av undervisning om byggnadsteknik och om brandfarliga varor, vilka ämnen icke återfinnas i läroplanen för nuvarande brandchefskurs kategori II.

Brandlagsrevisionen föreslår vidare att de nuvarande brandmästare- och brandförmanskurs kategori II samt brandchefskurs kategori III slopas och ersätts med en gemensam utbildning. För tillträde till denna bör uppställas samma fordringar som för brandbefälskurs A och den bör omfatta tre veckors teoretisk undervisning vid regionalt av brandskolan anordnade kurser. För dem som skola bli brandchefer och vice brandchefer vid de ovan nämnda omkring 250 landskommunerna, bör denna kurs föregås av en utav brandskolan anordnad särskilt tillrättalagd brevkurs i förebyggande brandförsvar. Den som tillfredsställande fullföljt såväl denna brevkurs som den föreslagna regionala treveckorskursen vid brandskolan skall anses ha genomgått *brandbefälskurs B*, medan allenast treveckorskursen benämnes *brandbefälskurs C*. Sistnämnda kurs är avsedd för lägre befäl vid de kommuner med deltidsanställd personal, där särskild utbildning för sistnämnda befäl anses erforderlig. Detta torde liksom för närvarande vara fallet främst i hithörande mindre städer och i köpingarna samt i åtskilliga av de förut nämnda 350 landskommuner, där brandchefen och vice brandchefen skola ha genomgått brandbefälskurs A.

Den föreslagna samordningen av kurserna B och C medför vissa praktiska fördelar. Genom brevkursen göres vistelsen på kursorten kortare och därmed billigare för kommunen. Denna studieform ger också vissa möjligheter att på ett tidigt stadium, innan kostnader uppstått, från utbildningen och den tilltänkta tjänsten skilja dem, som visa sig mindre lämpliga. Brandskolan får mindre antal kurstyper med därav följande möjligheter att rationalisera undervisningen. Förpraktik vid borgarbrandkår medför till skillnad mot sådan praktik vid yrkesbrandkår ingen särskild kostnad för kommunerna. Kravet på förpraktik innebär att de föreslagna kurserna i mindre utsträckning än som för närvarande är fallet komma att belastas med elever, som sakna anknytning till det kommunala brandförsvaret. Det bör också anmärkas, att brandskolan redan har erfarenhet av kombinationen mellan brevkurs och brandskolekurs; en sådan kombination förekommer nämligen vid de kurser för industribrandchefer som bedrivs vid skolan.

Tabell 29 är en kostnadsjämförelse, som utförts på samma sätt som i de närmast föregående tabellerna. Nuvarande antalet kategori II-brandkårer har beräknats till 150 och befälet vid varje sådan kår har antagits utgöras av en brandchef, en vice brandchef och fyra lägre befäl. Det nuvarande antalet kategori III-brandkårer har beräknats till 650 och antalet utbildade befäl vid dessa till 650 brandchefer. I själva verket äro många vice brandchefer i dessa kommuner utbildade. I tabellen äro förslagets siffror för antal be-

Tabell 29. Kostnadsjämförelse för deltidanställt brandbefäl

	Antal kommuner	Antal befattningshavare	Antal elever i medeltal per år	Utbildningstid i veckor	Antal elevkursveckor per år	Beräknade utbildningskostnader per elevkursvecka kr.	Beräknade utbildningskostnader per år för brandskolan kr.
<i>Nuläge (1/1 1958)</i>							
Brandchefer och vice brandchefer kat. II..	150	300	34	6	204	45	9 180
Brandmästare och brandförmän kat. II.	150	600	26	3	78	53	4 134
Brandchefer kat. III...	650	650	130	2	260	65	16 900
Summa					542		30 214
<i>Förslaget</i>							
Brandbefälkurs A....	500	1 000	120	8	960	45	43 200
Brandbefälkurs B....	250	500	110	3	330	70	23 100
Brandbefälkurs C....	500	2 000	90	3	270	65	17 550
Summa					1 560		83 850
Kostnadsökning enligt förslaget.....							53 636

fattningshavare med brandbefälkurs C hållna i överkant: talet 2 000 innebär att vid envar av de hithörande 500 brandkårerna skola finnas fyra lägre befäl med denna utbildning, vilket knappast torde kunna krävas.

En uppskattning av kommunernas kostnader för den föreslagna förbättringen av utbildningen kan, i den mån de betala lön m. m. under elevernas beivrande av kurser, ske med ledning av de i tabell 29 intagna uppgifterna om antal elevkursveckor. Sätts kommunernas kostnader för mistad lön och reseersättningar till 400 kronor per elevkursvecka, blir den sammanlagda kostnaden i nuläget 216 800 kronor och enligt förslaget, som innebär en ökning av antalet elevkursveckor från 542 till 1 560, 624 000 kronor, sålunda en årlig kostnadsökning av drygt 400 000 kronor. Såsom framgår av de föreslagna övergångsbestämmelserna skola emellertid de nya kompetenskraven icke gälla för de brandbefäl, som vid bestämmelsernas ikraftträdande inneha sina tjänster, såvitt avser samma tjänster. Härav blir en följd att de ökade kompetenskraven endast långsamt bli genomförda och att det kommer att dröja ett avsevärt antal år innan årskostnaden blir den här beräknade.

Vidare må erinras om att de föreslagna kompetens- och utbildningsbestämmelserna skola möjliggöra enmansbrandsyn. I nionde kapitlet har anförts, att brandsynekostnaderna år 1954 i sådana kommuner, där brandsynerämnd skall förekomma, belöpte på 150 000 kronor för städer och köpingar utan yrkesbrandkår och på 1,21 miljoner kronor för landskommunerna samt att dessa kostnader numera måste antagas vara väsentligt högre.

Brandlagsrevisionen räknar med att kommunernas till följd av förslaget ökade kostnader för brandbefälsutbildningen skola uppvägas av den kostnadsminskning som möjliggöres av förslaget om slopande av brandsynenämnden och om förenkling av brandsyneförfarandet.

Statens brandskola

Brandlagsrevisionen har icke ansett sig böra företaga en fullständig utredning om statens brandskola. Vissa hithörande frågor ha behandlats i föregående kapitel. Någon ändring av skorstensfejarnas utbildning är icke avsedd. Det bör ankomma på skolans styrelse att, sedan statsmakterna tagit ställning till brandlagsrevisionens övriga förslag, avgiva närmare förslag i alla skolan berörande ämnen. I tjugonde kapitlet föreligga kostnadsberäkningar, vilka såvitt gäller brandskolan äro grundade på förutsättningen att revisionens i förevarande kapitel framlagda förslag om kompetenskrav och utbildning genomföras. Härjämte vill brandlagsrevisionen i det följande beröra vissa särskilda frågor av betydelse för brandskolans verksamhet.

Brandskolans allmänna uppgifter

Enligt stadgan för statens brandskola är skolans uppgift att meddela utbildning för kommunalt brandbefäl, industribrandchefer och skorstensfejarepersonal.

Industribrandchefskursen har hittills genomförts i samarbete med svenska tarifföreningen, vilken tillsammans med skolan utgivit en brevkurs i industriellt brandförsvar. Eleverna ha genomgått denna brevkurs och sedan i brandskolans regi sammandragits för en veckas praktisk utbildning vid lämplig yrkesbrandkår. Målsättningen för utbildningen hänför sig till industrins behov.

Det kan emellertid konstateras att ett stort behov av brandförsvarsutbildning föreligger inom ett flertal andra områden utanför det kommunala brandförsvaret såsom bl. a. krigsmakten, kommunikationsverken, försäkringsvärlden, sjöfarten och oljehanteringen.

Brandinstruktionen för krigsmakten föreskriver, att brandchef, vice brandchef och brandmästare, vilka skola utses bland befattningshavarna vid varje regemente och motsvarande förband, böra ha genomgått brandchefskurs kategori III eller ha motsvarande utbildning. Från statens brandskola har upplysts, att deltagarna i nämnda kurser under senare år till mer än hälften utgjorts av personer utan anknytning till det kommunala brandförsvaret och då huvudsakligen av militära befattningshavare.

Brandlagsrevisionen vill erinra om att brandchefskurs kategori III är utformad för landsbygdsbrandchefernas behov. Den kan därför knappast i och för sig vara lämplig för ifrågavarande militära befattningshavare. Det

synes mera angeläget att dessa deltaga i de kortare skogsbrandsläckningskurser, som regionalt anordnas av brandskolan, eftersom den militära insatsen i skogsbrandsläckning mångenstädes är av stor betydelse.

Brandlagsrevisionen har icke kunnat göra någon undersökning om arten och omfattningen av det utbildningsbehov som sålunda föreligger inom andra områden än det kommunala brandförsvaret. Därest en utredning härom kommer till stånd i samband med övriga brandskolefrågor, bör övervägas huruvida brandskolans uppgift i framtiden bör inskränkas att avse allenast det kommunala utbildningsbehovet.

Särskilda utbildningskurser

Den ständigt pågående brandtekniska utvecklingen gör det nödvändigt för brandbefälet och de ansvariga skorstensfejarna att fortlöpande söka tillgodogöra sig nya erfarenheter. Kraven på det förebyggande brandförsvaret påverkas av nya industriella tillverkningsmetoder, nya byggnadsmaterial och konstruktioner, nya byggnadstyper och byggmetoder m. m. samt inom det släckande brandförsvaret av nya metoder och medel, ny materiel samt rationaliserings- och organisationsproblem. Dessa förhållanden medföra ett permanent behov av fortbildning. I samband med ikraftträdande av ny lagstiftning, som berör brandförsvaret, uppstå vidare mera sporadiska fortbildningsbehov.

I brandskolans stadga nämnes icke något om fortbildningskurser. För all vidareutbildning gäller att den grund, på vilken utbildningen skall bygga, måste vara bestämd. Med hänsyn till de olikheter i utbildning som känneteckna brandbefälskadern är det nödvändigt att fortbildning, som berör ett större kunskapsfält, genomföres med utgångspunkt i flera olika grundnivåer.

Brandlagsrevisionen anser att en permanent dylik fortbildningsverksamhet, helt utförd i brandskolans regi skulle ställa alltför höga krav på personella och ekonomiska resurser. Det mera permanenta behovet av fortbildning synes därför väsentligen böra fyllas på det sätt som numera blivit allt vanligare inom andra yrkesområden, nämligen genom personalorganisationernas och intresseorganisationernas försorg.

Brandskolan har redan tidigare vid särskilda tillfällen erhållit anslag för specialkurser. Denna praxis bör bibehållas.

Personal och lokal m. m.

Statens brandskola har för närvarande endast två heltidsanställda befattningshavare med viss undervisningsskyldighet, nämligen rektor och en brandmästare. I övrigt meddelas undervisningen av timplärare, bestående av brandbefäl samt tekniska och andra specialister. De flesta undervisningsämnena, åtminstone i de högre kurserna, äro av sådan speciell art, att sak-

kunniga lärare i stort sett endast äro tillgängliga inom Stockholmsområdet och att endast någon eller några enstaka personer kunna komma i fråga.

Brandlagsrevisionen föreslår i det följande en viss ökning av antalet heltidsanställda lärare. Undervisningen måste trots detta till största delen även i framtiden bygga på timlärare. För att sådana skola finnas att tillgå erfordras enligt brandlagsrevisionens mening att statens brandskola liksom för närvarande är förlagd till Stockholmsområdet och att timlärararvodena avpassas så att de ifrågakommande specialisterna vilja åtaga sig undervisning vid brandskolan.

Utbildningsverksamheten vid statens brandskola under ett budgetår omfattar i nuläget omkring 3 500 elevkursveckor, vilket med hänsyn till medelantalet elever i de olika kurserna motsvarar omkring 148 undervisningsveckor per läsår, varav 100 vid skolan i Stockholm och 48 vid regionalt bedrivna kurser. Därest brandlagsrevisionens förslag beträffande verksamheten vid statens brandskola genomföres, kommer detta att innebära att antalet elevkursveckor stiger till omkring 4 200, vilket betyder sammanlagt omkring 178 undervisningsveckor per läsår med 134 veckor vid skolan i Stockholm och 44 veckor i den regionala utbildningsverksamheten.

Vad gäller verksamheten vid brandskolans huvudskola i Stockholm kan det förutses, att den ovan redovisade föreslagna utbildningsverksamheten icke kan genomföras såsom nu sker — förutom genom rektors och brandmästarens undervisningsskyldighet — med enbart timlärare. Timlärarunderlaget — främst i de brandtekniska läroämnena — är icke så stort att behovet av lärarpersonal för de enligt förslaget erforderliga ytterligare omkring 1 200 undervisningstimmar per läsår vid skolan i Stockholm kan fyllas med timlärare. Härtill är att tillägga att — även om omfattningen av den regionala utbildningsverksamheten enligt brandlagsrevisionens förslag och uttryckt i undervisningsveckor icke skulle komma att ökas — landsortskurserna i stor utsträckning komma att förlängas, vilket medför ökad belastning med avseende på de timlärarkrafter i brandtekniska läroämnen som finnas att tillgå på de orter, d. v. s. vid de yrkesbrandkårer, dit denna verksamhet måste förläggas. En regional verksamhet enligt revisionens förslag förutsätter att utbildningen vid landsortskurserna förstärkes genom att de heltidsanställda lärarna vid skolan i Stockholm i större utsträckning än vad som hittills kunnat ske medverka vid den regionalt bedrivna utbildningsverksamheten. Med utgångspunkt i vad här redovisas föreslår brandlagsrevisionen att brandskolans personalstat utökas med två heltidsanställda lärare — en lektor och en ämneslärare — i brandtekniska läroämnen.

Av innehavaren av lektorstjänsten bör krävas att denne ingående behärskar såväl brandtjänstens praktiska utövning som dess teoretiska förutsättningar. De teoretiska kompetenskraven för denna tjänst böra vara avgångsexamen vid teknisk högskola, alternativt högre brandteknisk utbildning (brandingenjörsexamen) på basis av avlagd gymnasiets ingenjörsex-

examen, jämte pedagogisk utbildning. Med hänsyn härtill bör lektorstjänsten icke placeras lägre än i 24:e lönegraden.

Innehavaren av tjänsten som ämneslärare bör genom tjänstgöring inom brandförsvaret ha vunnit ingående erfarenhet i yrket samt bör inneha den teoretiska kompetens som erhålles genom avlagd brandmästarexamen jämte avgångsexamen vid tekniskt institut eller kommunal teknisk skola. Även för denna lärartjänst bör därjämte krävas pedagogisk utbildning. Dessa kompetenskrav motivera att tjänsten som ämneslärare vid brandskolan placeras i lägst 19:e lönegraden.

Statens brandskola är alltsedan sin tillkomst år 1941 inrymd i förhyrda lokaler vid Sturegatan i Stockholm. Dessa lokaler, som utgöra en förutvarande bostadslägenhet, omfatta 367 kvadratmeter.

Redan brandskoleutredningen ansåg, att en förläggning av skolan till förhyrda lokaler icke kunde slutgiltigt lösa dess lokalfråga. Utredningen förordade denna lösning av statsfinansiella skäl men antog, att utvecklingen förr eller senare skulle göra det nödvändigt att organisera skolan i en egen anläggning med brandstation, materiel, administrations- och lektionsutrymmen samt förlägningslokaler och matsal för eleverna m. m.

Brandlagsrevisionen, som besökt skolans lokaler, har konstaterat att utrymmena redan för närvarande äro otillräckliga och icke ändamålsenliga och att bristen på undervisningsmateriel av teknisk och annan art är påfallande. Brandlagsrevisionen anser därför att det provisorium, som de nuvarande lokalerna få anses utgöra, nu bör upphöra och skolans lokalfråga erhålla en ändamålsenlig lösning. Den ökning av utbildningen vid brandskolan, som brandlagsrevisionen föreslår, förutsätter att utbildningsresurserna förbättras.

Brandlagsrevisionen framlägger icke något förslag om hur en ny anläggning för brandskolan bör anordnas. Detta bör ankomma på skolans styrelse. Revisionen anser emellertid att det bör övervägas om icke skolan kan förläggas till sådan plats inom Stockholmsområdet att utspisnings- och gymnastiklokaler och eventuellt även vissa andra utrymmen kunna utnyttjas gemensamt med någon annan skola eller anläggning. På grund av det anförda innehåller brandlagsrevisionens kostnadsberäkningar för brandskolan icke andra kostnader än sådana som hänföra sig till personal, undervisningsmateriel, expenser o. dyl. Härom hänvisas till tjugonde kapitlet.

SEXTONDE KAPITLET

Bidrag och ersättningar m. m.

Statsbidrag

Vid genomförandet av 1944 års brandlagstiftning beslöto statsmakterna att i viss utsträckning bidra till kommunernas engångskostnader för brandförsvaret. Särskilda statsbidrag ställdes till kommunernas förfogande dels för inköp av brandslang och motorbrandsprutor, dels för uppförande av brandstationer och anläggande av branddammar.

De föreskrifter, som reglerade bidragen till slang och sprutor, meddelades av Kungl. Maj:t för varje budgetår. Bidraget till sprutor omfattade hela kostnaden i kommuner, vilka åtnjoto understöd av skatteutjämningsmedel, och del av kostnaden i övriga kommuner. Statsbidraget till inköp av slang utgjorde 75 procent av anskaffningskostnaden. Denna statsbidragsgivning upphörde år 1951, då sammanlagt omkring 3,2 miljoner kronor ställdes till förfogande för slanginköp och omkring 1,7 miljoner kronor för inköp av sprutor.

Enligt kungörelsen den 13 oktober 1944 (nr 697) ang. statsbidrag till uppförande av brandstationer ha från budgetåret 1944/45 till den 31 december 1959 sådana bidrag utbetalats till uppförande av 328 brandstationer med ett sammanlagt bidragsbelopp av omkring 1,77 miljoner kronor. Detta bidrag har varit maximerat till 6 000 kronor.

Statsbidraget till branddammar, vilket utgått med högst hälften av anläggningskostnaden, har jämlikt kungörelsen den 13 oktober 1944 (nr 696) under budgetåren 1944/45—1955/56 i allmänhet uppgått till 400 000 kronor årligen och därefter till lägre belopp. Sammanlagt har t. o. m. budgetåret 1959/60 anvisats nära 5 miljoner kronor till omkring 3 175 branddammar.

Enligt beslut av 1960 års riksdag ha statsbidragen till brandstationer och branddammar upphört (SFS nr 196 och 197/1960). Om betydelsen härav för kommuns skyldighet att sörja för vattentillgång för brandförsvaret hänvisas till den särskilda motiveringen under 6 § förslaget till brandlag.

Ersättning för släckningskostnader

Brandsläckning är i princip en kommunal uppgift och kostnaderna därför skola stanna på kommunen. Till tjänstepliktig personal, som uppbådas vid brand, samt till den som biträder med släckning av brand å sin egen

egendom utgår dock icke släckningsersättning från kommunen. Den enskilde ägaren är icke skyldig att ersätta kommunen för dess biträde — genom brandkår — med släckningen. I viss utsträckning ha emellertid dels staten, dels brandförsäkringsinrättningarna åtagit sig att svara för brandsläckningskostnader.

Skogsbrand

Statens engagemang i släckningskostnader avser huvudsakligen skogsbrandsläckning. Detta grundas på 15 § gällande brandlag. Ersättning av statsmedel må utgivas för skada, som drabbar någon, som deltagit i brandsläckning, samt beträffande skogsbrand jämväl för deltagande i eller annan verksamhet för släckningen. Närmare regler om dessa ersättningar återfinnas i kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 343; ändr. 192/1952, 491/1954 och 128/1957) om ersättning för verksamhet vid brandsläckning m. m. samt kungörelsen samma dag (nr 344) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under verksamhet vid brandsläckning m. m. Till den förstnämnda kungörelsen har riksbrandinspektören utfärdat tillämpningsföreskrifter (cirkulär nr 12). Staten ersätter enligt dessa bestämmelser kommunen, när kommunal brandstyrka deltagit i skogsbrandsläckning, även vid brand inom kommunen, med undantag för brand i kommunen tillhörig skog. Likaså ersätter staten huvudmannen för frivillig brandkår (industribrandkår) för skogsbrandsläckningskostnad, med undantag för släckning i huvudmannen tillhörig skog. Såsom allmän inskränkning gäller i dessa fall vidare att ersättning av statsmedel icke utgår, därest kostnaderna för släckning av skogsbranden varit av allenast ringa omfattning. Riksbrandinspektören har fastslagit att kostnadsgränsen skall sättas vid 150 kronor. Staten ersätter slutligen även uppbådad personal, som icke ingår i kommunal brandstyrka eller frivillig brandkår, för deltagande i skogsbrandsläckning. Ersättning för medverkan av brandstyrka utgår enligt den normaltaxa, som av riksbrandinspektören fastställts att gälla vid släckningshjälp kommuner inbördes, medan ersättning till uppbådad personal beräknas efter visst belopp per timme.

Under anslaget i riksstaten till »Bidrag till förebyggande och släckning av brand» finnes en särskild post, som avser ersättning för verksamhet vid brandsläckning. Denna ersättning, som varierar med skogsbrandfrekvensen, är varje år den största anslagsposten å brandförsvaret. Nettoutgiften brukar under normala skogsbrandår uppgå till omkring en halv miljon kronor.

När det gäller uppbådad tjänstepliktig personal har sedan gammalt ansetts, att viss ersättning bör utgå för deltagande i skogsbrandsläckning. Släckningsarbetet har förmenats tyngst drabba personer, som själva ej äga skog, och som regel endast en förhållandevis liten samhällsgrupp, nämligen de i skogen sysselsatta. Detta förhållande ävensom intresset att icke genom

alltför restriktiva ersättningsgrunder skapa ovillighet att biträda vid sådan släckning har föranlett den alltjämt gällande tjänstepliktens förening med viss ersättningsrätt.

Brandlagsrevisionen anser att, även om uppbådad personal numera anlitas i mindre utsträckning för skogsbrandsläckning, de sålunda anförda skälen för viss ersättning alltjämt äro i förekommande fall gällande. Revisionen föreslår sålunda icke några ändringar i vad härutinnan gäller.

Statens deltagande i skogsbrandsläckningskostnaderna — och f. ö. även i skogsbrandbevakningskostnader — har sedan gammalt motiverats med det statsintresse, som ansetts ligga bakom lagstiftningen om skogsbrandförsvaret. Brandförsvarsutredningen uttalade (betänkandet sid. 105) bl. a. att skälighetssynpunkter motiverade olika regler för ersättning av statsmedel i fråga om skogsbrand och annan brand: skogsbränder beröra ej sällan flera kommuner och ofta kommuner utan större ekonomiska resurser. Dylika skäl motivera ersättning av statsmedel såväl till tjänstepliktig personal som till kommuner såsom huvudmän för brandstyrkor ävensom till frivilliga brandkärer.

Brandlagsrevisionen föreslår icke heller i detta avseende någon ändring i de huvudgrunder, som gälla för statens medverkan. Det har blivit allt vanligare att organiserade brandkärer ensamma ombesörja eller i vart fall medverka i skogsbrandsläckning. Härigenom ha skogsbränderna kunnat begränsas effektivare än med endast uppbådad personal. Den omständigheten att släckningskostnaderna därigenom stundom blivit högre bör därför icke tagas till intäkt för att nu begränsa statens medverkan. Likaså bör alltjämt ersättning utgå även då kommunal brandstyrka släckt skogsbrand inom den egna kommunen. Risk föreligger eljest för att man underlåter att kalla på brandkåren eller kallar annan kommuns brandkår med därav följande olägenheter för släckningsarbetet. Den allmänt gällande principen om att ersättning icke bör utgivas till den, som deltagar i släckning av brand i sin egen egendom, bör likväl alltjämt iakttagas beträffande såväl fysiska personer som kommuner och juridiska personer.

Med hänsyn till de skäl, som föranleda statens medverkan i skogsbrandsläckningskostnaderna, anser brandlagsrevisionen däremot en viss restriktivitet i några hänseenden påkallad. Enligt den förut nämnda kungörelsen 1947 nr 343 jämföras med skogsbrand bl. a. gräsbrand. Vid åtskilliga sådana bränder föreligger knappast risk för spridning till skog eller för vådor av nationalekonomisk betydelse. Dessa bränder böra därför i större utsträckning än f. n. släckas på kommunernas egen bekostnad. Vidare föreslår brandlagsrevisionen med hänsyn till kommunernas numera större resurser samt penningvärdesförändringen, att gränsen för vad som skall anses som kostnader av allenast ringa omfattning och ej betalas av staten höjes över de 150 kronor som f. n. gäller. Också den administrativa förenkling som härigenom vinnes bör beaktas.

Riksbrandinspektören har anfört, att nämnda ersättningskungörelse jämte därtill hörande tillämpningsföreskrifter av olika skäl behöva bli föremål för översyn. Brandlagsrevisionen, som finner att vissa formella brister vidlåder kungörelsen, biträder denna uppfattning, men anser att överarbetning bör ske först sedan statsmakterna tagit ställning till brandlagsrevisionens övriga förslag. Vid en sådan överarbetning bör vad revisionen ovan anfört beaktas.

Brand i statens egendom

Staten ersätter icke skogsbrandsläckningskostnaderna i sin egenskap av skogsägare. Ägare av brunnen eller brandhotad egendom är över huvud icke skyldig att utgiva ersättning till stat eller kommun för släckningskostnader. Högsta domstolen har i en dom år 1950 (Nytt Juridiskt Arkiv 1950: 610) ansett statens och kommunernas skyldighet att ansvara för brandsläckning vara av sådan natur, att kostnaderna för dess fullgörande icke utan stöd i lag kunna återkrävas ens av den som vållat branden. Kommunerna äro ålagda att ombesörja brandförsvaret såsom en offentlig uppgift. Denna finansieras med kommunala skatter och medborgarna äro tillförsäkrade kommunens brandsläckningshjälp utan ersättningsskyldighet.

Också staten är tillförsäkrad det kommunala brandförsvarets tjänster utan annan ersättning än för skogsbrandförsvaret. Statsverkets årliga kostnad för brandförsvaret under elfte huvudtiteln utgör numera omkring 1,5 miljoner kronor, medan kommunernas brandförsvarskostnader uppgå till omkring 90 miljoner. Bortsett från skog utgår icke allmän kommunalskatt för huvuddelen av statlig egendom och verksamhet. Sålunda äro försvarets, undervisningsväsendets, fångvårdens och den allmänna statsförvaltningens byggnader och anläggningar liksom statens järnvägars, postverkets och televerkets anläggningar och rörelse undantagna från kommunalskatt. Vid brand i dylika byggnader och anläggningar ha stundom höga släckningskostnader, som helt drabba kommunerna, blivit betungande för dessa. Detta har betraktats som orättvist mot bakgrunden av att staten icke betalar kommunalskatt samt att försäkringsinrättningarna betala släckningskostnaderna till landskommuner — vilka drabbas förhållandevis hårdast av släckningskostnaderna — vid brand i försäkrad egendom. Det har också gjorts gällande att benägenheten att vid behov tillkalla släckningshjälp från andra kommuner varit mindre vid brand i statlig egendom, då hela kostnaden för hjälpen stannar på den kommun, där branden är.

Brandlagsrevisionen har ej funnit möjligt att avgöra huruvida statens obeskattade egendom är av större omfattning än som motsvaras av de statliga brandförsvarskostnadernas storlek i förhållande till de kommunala kostnaderna. Vad i tredje kapitlet anföres om de värden, som brandförsvaret skyddar, tyder dock på att så är fallet. Till brandlagsrevisionens kännedom ha kommit fall, där kommuner fått vidkännas avsevärda kost-

nader för släckning av brand i statlig egendom. Främst gäller detta landskommuner, som nödgats tillkalla släckningshjälp från annan kommun. Enligt uppgift har i ett sådant fall en kommun nödgats utbetala ett belopp motsvarande 50 kronor per hushåll.

På grund av det anförda föreslår brandlagsrevisionen, att kommunerna i viss utsträckning beredas ersättning av statsmedel för släckningskostnader, uppkomna vid brand i statlig egendom. Då kommunerna i detta hänseende kunna drabbas mycket olika synes denna form för gottgörelse i detta sammanhang vara lämplig. Eftersom ersättningen enligt förslaget grundas på statens frihet från kommunalskatt — bortsett från skogsbrand, där ersättning av staten redan förekommer, drabbas huvudsakligen sådan i det föregående nämnd statlig egendom, som ej är skattepliktig — föreligger ej skäl att göra skillnad mellan olika kommuner. Ersättning bör sålunda utgå även för släckningskostnad, som åsamkats en stad. Liksom i fråga om skogsbrand anser emellertid brandlagsrevisionen, att bagatellfallen böra undantagas från ersättning av statsmedel. Riktlinjerna böra härvid vara, att ersättning icke utgives, därest släckningskostnaderna icke äro nämnvärt betungande för kommunen. Vid den överarbetning av 1947 års ovan nämnda ersättningskungörelse, som framdeles torde bli erforderlig, bör den här föreslagna ersättningen såvitt möjligt samordnas med ersättningen för skogsbrandsläckning. Sannolikt kan därvid en gemensam gräns fastställas för vad som skall anses vara kostnad av allenast ringa omfattning. F. ö. torde den av riksbrandinspektören utfärdade normaltaxan kunna vara vägledande även här.

Enligt en — i prop. nr 274/1944 sid. 4—5 omnämnd — inbördes överenskommelse mellan flertalet större i riket verksamma brandförsäkringsanstalter utbetala dessa släckningskostnadsersättning till kommunal brandkår, som släckt bygdebrand å försäkrad egendom, belägen i landskommun. Stadsbrandkår, som lämnat släckningshjälp vid brand i landskommun, kan alltså gottgöras i enlighet härmed. För släckning av brand i stad, köping och municipalsamhälle utgår däremot icke ersättning till vederbörande kommuns egen brandkår. Emedan statens egendom icke är försäkrad (se Kungl. cirkuläret den 4 juni 1954, nr 325), kunna kommunerna icke komma i åtnjutande av dylik ersättning vid brand i staten tillhörig oförsäkrad egendom. Som nämnts i andra kapitlet har frågan om ersättning åt kommuner för brandsläckningskostnader i dylika fall uppmärksammats i brandlagsrevisionens direktiv. Revisionens här framlagda förslag om ersättning av statsverket vid släckning av brand i staten tillhörig egendom löser denna fråga från en annan utgångspunkt än den i direktiven och de till grund därför liggande riksdagsmotionerna gjorda jämförelsen med försäkringsförhållandena. Något brandlagsrevisionens vidare yttrande i denna fråga erfordras därför icke.

De släckningskostnader för statsverket, som föranledas av brandlagsrevisionens här framlagda förslag, låta sig icke närmare angivas. Från de synpunkter, som brandlagsrevisionen lagt till grund för förslaget, kan endast påstås, att ju högre dessa kostnader äro, desto starkare äro skälen för att de icke böra helt belasta de berörda kommunerna. Försäkringsanstalternas sammanlagda årliga släckningsersättningsbelopp har under senare år utgjort drygt 1 miljon kronor. Beloppet avser huvudsakligen kostnad för släckning av brand å försäkrad egendom i alla landskommuner. Huvuddelen av all enskild egendom är numera brandförsäkrad. Någon inskränkning beträffande släckningskostnad av ringa omfattning tillämpas icke. Statens brandinspektion har i ett yttrande över förutnämnda motioner (tredje lagutskottets utl. nr 10/1957 sid. 6) uppskattat kostnaderna för ersättning av släckning av brand i statlig egendom i landskommunerna, bortsett från skog, till omkring 400 000 kronor årligen. Brandlagsrevisionen finner detta belopp väl högt, trots att det i motsats till brandlagsrevisionens förslag innefattar även kostnader av ringa omfattning. Även om brandlagsrevisionens förslag omfattar även ersättning för släckning av brand i statlig egendom i städer och tätorter — i vilka två tredjedelar såväl av antalet bränder som av sammanlagda taxeringsvärdet å fast egendom återfinnas — kan förslagets genomförande knappast antagas komma att åsamka statsverket kostnader å mer än omkring en halv miljon kronor årligen. Statens järnvägar och försvaret torde på grund av verksamhetens art drabbas av de flesta av de bränder, som beröra statens egendom. Antalet bränder och tillbud, med undantag av soteld och skogsbrand, rör sig inom dessa båda områden sammanlagt omkring ett hundratal per år, varav en avsevärd del äro tillbud, som släckas utan hjälp av kommunal brandstyrka eller för en allenast ringa kostnad.

Brandlagsrevisionens här framlagda förslag kommer till uttryck i 14 § förslaget till brandlag. Revisionen föreslår, att det i riksstaten under elfte huvudtiteln uppförda anslaget »Bidrag till förebyggande och släckning av brand» får tagas i anspråk för ifrågavarande ersättning samt att den däri ingående anslagsposten »Ersättning för verksamhet vid brandsläckning» ökas med förslagsvis 500 000 kronor. Närmare bestämmelser om anslagspostens användning böra som nämnts utfärdas av Kungl. Maj:t. Brandlagsrevisionen har övervägt huruvida vederbörande statliga myndigheter borde bemyndigas att själva ombesörja hithörande ersättningsärenden. Emellertid sakna åtskilliga myndigheter möjlighet att av sina driftsmedel bestrida särskilt större ersättningar för släckningskostnader; i dylika fall bleve erforderligt att begära extra anslag. Det har då synts revisionen lämpligare att länsstyrelserna på samma sätt som beträffande skogsbrandsläckningskostnaderna handha dessa ärenden. Därmed befrämjas ock enhetlig behandling och bättre överblick över kostnaderna.

Uppsåtligt eller vårdslöst orsakad brand

Den som uppsåtligen eller av vårdslöshet orsakar brand är skyldig ersätta därav uppkommen skada. Skadeståndet avser den brunna egendomens värde samt de kostnader dennas ägare fått vidkännas för att rädda egendomen och de skador som därvid åsamkats honom. Däremot omfattar icke skadeståndet kommunens eller, vid skogsbrand, statens kostnader för släckning av branden. I det förut nämnda avgörandet av högsta domstolen hade kronan jämlikt 15 § brandlagen utgivit ersättning till kommun för dess kostnader för släckning av skogsbrand i egendom, som icke tillhörde staten. Ersättningen fick ej uttagas av den som vållat skogsbranden. Särskilt stöd av lag erfordras sålunda för utdömande av släckningskostnadsersättning av den som anlagt eller vållat brand.

Önskemål ha framlagts om lagändring i detta ämne. Som skäl har anförts, att den som uppsåtligen eller av vårdslöshet orsakat brand vore närmast att bära släckningskostnaden. Att en sådan uppfattning har visst stöd i det allmänna rättsmedvetandet synes framgå därav, att det ej sällan förekommit att skadevållare i rättegång medgivit av kronan eller kommun framställda yrkanden om ersättning för släckningskostnader eller att personer, som dömts ersättningsskyldiga, nöjt sig därmed. Emellertid har stundom anförts, att den nu diskuterade ersättningsskyldigheten skulle göra vederbörande benägen att försöka själv släcka branden i st. f. att ofördröjligen tillkalla brandkår. Allmänheten borde tvärtom uppmuntras att genast föranstalta om brandlarm. Denna tankegång har föranlett förslag om att ersättningsskyldigheten borde begränsas till den som uppsåtligen eller av grov vårdslöshet orsakat brand.

Brandlagsrevisionen vill härtill anmärka, att risken för straff föreligger redan vid enkel vårdslöshet. Det synes därför verklighetsfrämmande att eventuellt förekommande vetskap om risken för ersättningsskyldighet skulle påverka bedömandet hos den vårdslöse så, att han dröjer längre med brandlarmet än vad straffrisken ensam föranleder. En annan mindre lycklig följd av denna begränsning till uppsåt eller grov vårdslöshet skulle bli att väl straff men ej ersättningsskyldighet kunde föreligga. Eftersom vidare många fall av uppsåtligt eldsåttande utgöra försäkringsbedrägeri och sålunda drabba gärningsmannens egen egendom, är den tänkta ersättningsskyldigheten även principiellt olämplig. Att i analogi med allmänna regler om skadestånd utsträcka nu berörda ersättningsskyldighet till alla grader av vårdslöshet möter å andra sidan svårigheter som sammanger, exempelvis vid järnvägs drift och annan särskilt farlig verksamhet. Slutligen märkes ur rent praktisk synpunkt att de ersättningsskyldiga i de flesta hithörande fall sakna ekonomiska möjligheter att gälda släckningskostnaderna. Erfarenheterna från försäkringsgivarnas utövande av regressrätt tyda i viss mån härpå. Dessa principiella och praktiska synpunkter ha föranlett brandlagsrevisionen att icke föreslå någon i lag stadgad särskild

skyldighet för den som anlagt eller vållat brand att ersätta stat eller kommun släckningskostnader.

Enligt 19 § gällande brandlag och 17 § förslaget straffas den som genom brandsignal eller annorledes obehörigen åstadkommer brandstyrkas utryckning eller samling. Allmänt förekommer att i brottmål om sådan förseelse ersättning för utryckningskostnaden utdömes av den skyldige. Det kan måhända vara tveksamt huruvida detta är förenligt med gällande rätt. Eftersom brandlarmet i dessa fall, till skillnad från dem där gärningsmannen själv anlagt eller vållat branden och därför ger larm, är obehörigt, drabbas den uttryckande styrkans huvudman av en onödigt kostnad. Denna är å andra sidan i dessa fall oftast av ringa omfattning. Brandlagsrevisionen anser därför varken principiella eller praktiska skäl föreligga mot ersättningsskyldighet och föreslår i 17 § sista stycket förslaget till brandlag en uttrycklig bestämmelse härom. Ersättningen bör beräknas efter den av riksbrandinspektören utfärdade normalt看 samt prövas i åtalsmålet om obehörigt larm.

SJUTTONDE KAPITLET

Särskild motivering till förslaget till brandlag

Brandlagsrevisionens förslag till brandlag är disponerat på samma sätt som gällande brandlag. Sålunda behandlas i 1 samt 3—8 §§ kommunernas skyldigheter, i 2 § den statliga tillsynen över brandförsvaret och i 9—13 §§ de enskildas skyldigheter med avseende å brandförsvaret. I 14—18 §§ givas regler om vissa ersättningar samt om tvångsmedel, besvär och straff m. m. 19 § slutligen innehåller bestämmelse om lagens ikraftträdande.

På grund av förslaget om samordnat skogsbrandförsvaret och bygdebrandförsvaret samt vissa terminologiska förändringar har emellertid så gott som varje paragraf i gällande brandlag måst mer eller mindre omarbetas. Brandlagsrevisionen har därför ansett lämpligast att framlägga förslag till ny brandlag, trots att denna ej till innehållet avsevärt skiljer sig från den gällande.

1 §.

Paragrafens första stycke motsvaras av 1 § första stycket gällande brandlag. Med kommun avses primärkommun, d. v. s. stad, köping och landskommun. Uttrycket brandförsvaret avser såväl den förebyggande verksamheten som släckning och begränsning av brand och i samband därmed förekommande räddning av liv och egendom. Dessa äro de uppgifter, som genom brandlagstiftningen åläggas kommunerna. Såsom framgår av sjunde kapitlet ha kommunerna frivilligt åtagit sig även andra uppgifter, som ombesörjas av den kommunala brandförvarsorganisationen.

Av 10 § framgår, att de enskilda, kommunerna och staten som egendomsägare äro skyldiga att vidtaga brandförvarsåtgärder. När det gäller att fastställa vilka anspråk som skäligen kunna ställas på det kommunala brandförsvaret, skola även de enskilda, kommunernas och statens skyldigheter att trygga sin egendom mot brandskada beaktas. I brandlagen och i brandstadgan utvecklas närmare vad som i olika hänseenden skall anses motsvara skäliga anspråk.

Brandlagsrevisionen föreslår, att skogsbrandförsvaret helt samordnas med bygdebrandförsvaret. På grund härav saknas i förslaget bestämmelserna i 1 § andra stycket gällande brandlag om särskilt skogsbrandförsvaret och skogsbrandrote.

Förslaget innehåller genomgående gemensamma bestämmelser för stad och landsbygd. I fjärde kapitlet förordas, att municipalsamhällen för brand-

försvar icke vidare skola förekomma. Bestämmelserna i 1 § tredje stycket första punkten gällande brandlag återfinnas därför icke i förslaget. I tredje stycket av gällande 1 § stadgas vidare att, om brandförsvaret handhas av kommunalförbund, lagens bestämmelser om kommun skola ha avseende å förbundet. Enligt 1957 års kommunalförbunds lag skola, där kommunalförbund handhar angelägenhet, som det enligt särskild författning åligger kommunen att vårda, författningens bestämmelser om kommun hava avseende å förbundet. På grund härav erfordras icke längre brandlagens särskilda bestämmelse härom. Den har i förslaget ersatts med allenast en hänvisning till kommunalförbunds lagstiftningen.

2 §.

Första stycket motsvarar 2 § andra stycket gällande brandlag med tillägg om att länsstyrelsen skall ägna uppmärksamhet åt erforderlig samverkan mellan kommunernas brandförsvär. Härom hänvisas till femte kapitlet.

Beträffande andra stycket, som motsvarar 2 § första stycket gällande brandlag, hänvisas till fjortonde kapitlet ävensom till förslaget till instruktion för statens brandinspektion.

3 §.

Paragrafen motsvarar 3 § gällande brandlag. Beträffande första och andra styckena hänvisas till sjätte kapitlet samt beträffande tredje stycket till femte kapitlet.

Av första stycket framgår, att brandchef och vice brandchef tillhöra den kommunala brandstyrkan men icke inräknas i någon viss i denna styrka ingående kår; de äro chefer för och stå utanför de olika kårerna och brandvärdet. Uttrycket brandbefäl förekommer i 4 § förslaget till brandlag. Liksom f. n. avses härmed såväl brandchef och vice brandchefer som övrigt befäl.

Om två eller flera kommuner träffa avtal om att till kommunal brandchef utse samma person samt meningen är att denne huvudsakligen skall ägna sig åt brandtjänst, skall han anses såsom heltidsanställd i lagens mening, ehuru han blott fullgör deltidstjänst i var och en av de anslutna kommunerna. Detta framgår av orden »deltidsanställd vid sidan av annan systerinställning».

4 §.

Paragrafen motsvarar 4 § gällande brandlag, vilken till en början anger förhållandet mellan den kommunala förvaltningsmyndighet som handhar brandförsvaret och brandchefen så, att ledningen av kommunens brandförsvär utövas av brandchefen närmast under myndigheten. Närmare bestämmelser om myndighetens och brandchefens uppgifter och inbördes förhållande givas i 3 och 26 §§ samt 8 och 31 §§ gällande brandstadga. Sålunda tillkommer det myndigheten bland annat att övervaka efterlevnaden

av brandlagen, brandstadgan, brandordningen och övriga brandförsvaret rörande föreskrifter. Motsvarande uppgifter åligga däremot icke uttryckligen enligt brandstadgan brandchefen. I de förstnämnda båda paragraferna heter det slutligen, att den förvaltande myndigheten icke äger taga befattning med fråga, som faller under brandchefens befälsmyndighet.

I vissa hänseenden framgå förvaltningsmyndighetens och brandchefens åligganden och befogenheter av särskilda stadganden i brandlagen och brandstadgan, vartill komma uppgifter enligt särskilda författningar. Förvaltningsmyndigheten åligger sålunda, att utse brandchef och vice brandchef samt skogsbrandfogde och vice skogsbrandfogde, därest kommunens fullmäktige delegerat denna befogenhet (5 § brandlagen), att uttaga tjänstepliktig personal till reservbrandstyrkan (10 § brandlagen), att uppgöra förslag till brandordning, reglementen och sotningstaxa och till erforderliga ändringar i kommunens brandförsvorsorganisation, årligen avgiva förslag till inkomst- och utgiftsstat för kommunens brandförsvaret samt till vederbörande myndigheter avgiva yttranden och göra framställningar i frågor av mera allmän betydelse för brandförsvaret (3 och 26 §§ 2 mom. 2)—(4) brandstadgan), att avgöra om och huru ofta brandsyn skall hållas å mindre eller avses belägen byggnad eller anläggning (11 och 34 §§ 1 mom. brandstadgan), att utfärda bevis om godkännande eller anställning av skorstensfejare för sotningsdistrikt i stad samt återkalla sådant godkännande eller häva anställningsavtal (18 § brandstadgan) samt att i landskommun utse ledamöter i brandsynenämnd och indela kommunen i brandsynedistrikt (34 § 2 mom. brandstadgan).

Brandchefen åligger, att göra framställning om släckningshjälp samt fatta beslut om lämnande av sådan hjälp (9 § brandlagen), att vid brand besluta om ingrepp i annans rätt där så finnes nödigt för släckning eller räddning (14 § brandlagen), att föra befälet över kommunens »brandstyrkor» samt tillse att de erhålla erforderlig övning (8 och 31 §§ 2 mom. brandstadgan), att underrätta polischef om brand eller överhängande fara därför (8 och 31 §§ 3 mom. brandstadgan), att meddela föreskrift om omedelbar åtgärd till förhindrande av brand (8 och 31 §§ 4 mom. brandstadgan), att på skilda sätt medverka i brandsynarbetet (11 och 34 §§ brandstadgan), att i stad medgiva undantag från sotningsfrist (15 § brandstadgan), att i stad medgiva undantag från sotning genom skorstensfejare (19 § brandstadgan) samt att planlägga skogsbrandförsvaret (40 § brandstadgan). Ytterligare framgår av 19 § brandlagen, att brandbefäl men icke förvaltningsmyndighet har en straffsanktionerad rätt att kräva åttlydnad av i tjänsten givna befallningar, samt av 43 § brandstadgan, att brandchef men ej förvaltningsmyndighet äger rätt till tillträde för besiktning.

Förvaltningsmyndighetens uppgift att övervaka efterlevnaden av brandlagen, brandstadgan, brandordningen och övriga brandförsvaret rörande föreskrifter tillades genom 1944 års brandlagstiftning. Bestämmelserna i

brandstadgan härom ha enligt brandförvarsutredningen (betänkandet sid. 109) till syfte att angiva, att ledningen av och ansvaret för brandförsvarets angelägenheter i allmänhet inom kommunen tillkommer den förvaltande myndigheten. Ledningen av dessa angelägenheter får dock icke, framhöll utredningen, utövas så, att den förvaltande myndigheten ingriper i frågor som falla under brandchefens befälsmyndighet. Enligt 8 och 31 §§ 1 mom. brandstadgan åligger det brandchefen att taga den befattning med kommunens brandförsvaret, som i brandlagen, brandstadgan eller eljest — d. v. s. även i brandordning — föreskrives. I brandordningarna återfinnas ock ett flertal bestämmelser om brandchefens uppgifter, vilka närmast avse utövandet av befälsmyndigheten. Kommunen kan sålunda i viss utsträckning genom brandordningen bestämma över brandchefens befogenheter och åligganden.

Den gällande lagstiftningens konstruktion i fråga om gränsdragningen mellan förvaltningsmyndighetens och brandchefens befogenheter är sålunda den, att myndigheten har ansvaret och beslutanderätten i de hänseenden, där annat ej framgår av uttryckliga föreskrifter eller följer av brandchefens befälsmyndighet. Där viss uppgift omfattas av befälsmyndigheten får därför icke i brandordning bestämmas att den skall ankomma på den förvaltande myndigheten.

Eftersom brandförsvaret enligt förslaget alltjämt skall vara en kommunal angelägenhet, anser *brandlagsrevisionen*, att ansvaret för och ledningen av brandförsvaret i allmänhet inom kommunen alltjämt bör tillkomma den förvaltande myndigheten. Revisionen anser vidare, att detta bör utsägas redan i brandlagen och har därför till förevarande paragraf överflyttat den i gällande brandstadga 3 och 26 §§ intagna bestämmelsen härom. Uttrycket brandstyrelse användes som teknisk term för nämnda myndighet, oavsett om denna är särskilt utsedd för ändamålet eller utgöres av kommunens styrelse eller annan kommunal nämnd. Härom hänvisas till den särskilda motiveringen under 3 § förslaget till brandstadga i adertonde kapitlet.

Brandchefen däremot bör handhava den närmaste ledningen av verksamheten. Liksom gällande lagstiftning innehåller brandlagsrevisionens förslag till brandlag och brandstadga bestämmelser om förvaltningsmyndighetens och brandchefens uppgifter i vissa hänseenden. På sätt framgår av 3 och 8 §§ förslaget till brandstadga har därutöver förhållandet dem emellan närmare angivits samt innebörden av befälsmyndigheten något preciserats.

Med den i andra stycket förekommande termen brandbefäl förstås enligt förslaget liksom i gällande rätt såväl brandchef och vice brandchef, vilka icke ingå i någon viss kår eller i brandvärnet, som övrigt befäl såsom brandinspektörer, brandkaptener, brandmästare och brandförmän m. fl.

Paragrafen motsvarar 5 § första stycket första punkten gällande brandlag.

I femtonde kapitlet föreslår brandlagsrevisionen att beslut om utseende av brandchef och vice brandchef icke vidare skola underställas länsstyrelsen samt att förordnanden å sådana tjänster skola meddelas av vederbörande kommunala organ. På grund härav saknas i förslaget motsvarighet till 5 § första stycket andra och tredje punkterna samt tredje stycket gällande brandlag. Av 39 § förslaget till brandstadga framgår att länsstyrelseprövningen föreslås bibehållen för sådana sökande till brandchefs- och vice brandchefstjänst, vilka kunna åberopa övergångsbestämmelserna till 1944 års brandstadga. Om innebörden av länsstyrelseprövningen i sådana fall hänvisas till den särskilda motiveringen under sistnämnda paragraf i adertonde kapitlet.

Enligt gällande brandlag kan brandchef och vice brandchef inneha sysslan antingen som kommunalt förtroendeuppdrag eller som kommunal anställning, tjänst. Förtroendeuppdrag som brandchef eller vice brandchef är envar medborgare i kommunen i princip skyldig åtaga sig och uppehålla under fyra år. Härmed följer ock skyldighet att genomgå föreskriven utbildning. Å andra sidan kan uppdraget icke av kommunen återkallas före den bestämda mandattidens utgång. Till förtroendeman är kommunen enligt 6 § gällande brandlag icke skyldig utge annan ersättning än som gäller för vald ledamot av kommunal nämnd, som utsetts till ordförande.

Brandförsvarsutredningen (betänkandet sid. 79) ansåg med hänsyn till nödvändigheten att främja brandförsvarets effektivitet ofrånkomligt med regler om skyldighet för medborgarna att åtaga sig nämnda uppdrag. Bestämmelserna härom få alltså ses mot bakgrunden av att genom 1944 års brandlagstiftning infördes skyldighet för varje kommun att ha brandchef och vice brandchef.

Brandlagsrevisionen vill erinra om att brandförsvarets effektivitet icke främjas genom att nämnda befattningshavare utses tvångsvis. Så har veterligen heller aldrig skett. Allt flera av de deltidsverksamma brandcheferna och vice brandcheferna tillsätts numera som tjänstemän med uppsägningstid, och det alldeles övervägande flertalet åtnjuta ersättning och andra förmåner samt ha sina arbetsförhållanden reglerade enligt centrala överenskommelser. Brandchefssysslan blir alltmera tekniskt betonad och därför mindre lämpad att uppehållas som kommunalt förtroendeuppdrag. Genomföres brandlagsrevisionens förslag om krav på längre utbildning för brandcheferna, kan den medborgerliga skyldigheten att åtaga sig och uppehålla sådan syssla samt att undergå utbildning knappast längre bibehållas. Brandlagsrevisionen föreslår på grund av det anförda, att brandchefer och vice brandchefer i alla kommuner skola anställas som heltids- eller deltidsverksamma tjänstemän och att de kommunala förtroendeuppdragen

här icke vidare skola förekomma. Förslaget saknar förty motsvarighet till 5 § andra stycket och 6 § gällande brandlag.

Närmare bestämmelser om tillsättning m. m. av brandbefäl kunna intagas i brandordningen, därest icke för kommunen gällande tjänstereglemente är tillfyllest.

6 §.

Paragrafen motsvarar 7 § gällande brandlag.

Av 3 § förslaget till brandlag framgår att befrielse för kommun från skyldighet att hålla brandkår även avser till brandkår hörande materiel, byggnader och andra anordningar men däremot givetvis icke vattentäkter. Beträffande materielfrågor vid släckningsavtal hänvisas till femte kapitlet.

Vid tillkomsten av gällande brandlag uttalade departementschefen (prop. nr 265/1944 sid. 61), att åläggande för kommun att utföra anläggningar för tryggande av vattentillgången — branddammar och brandbrunnar — med hänsyn till därmed förbundna kostnader i regel icke syntes böra meddelas där ej bidrag till anläggningskostnaden kunde erhållas av staten eller från annat håll. Såsom anförts i sextonde kapitlet ha statsbidrag för detta ändamål hittills utgått jämlikt kungörelsen den 13 oktober 1944 (nr 696). Enligt beslut av 1960 års riksdag ha emellertid dessa statsbidrag upphört.

Behovet av branddammar är på sina håll alltjämt avsevärt. Kostnaden för anläggning av en sådan damm varierar mellan 5 000 och 20 000 kronor, beroende på utförandet. Upphörandet av statsbidraget kan enligt brandlagsrevisionens mening icke få befria kommunerna från skyldigheten att sörja för nödig vattentillgång, vilken är en väsentlig förutsättning för brandkårernas verksamhet. Omfattningen av denna skyldighet skall enligt förevarande paragraf bestämmas så att oskäligen kostnad icke beredes kommunen, och bedömandet blir sålunda i fråga om åtgärder för vattenförsörjningen detsamma som gäller övriga kommunen enligt paragrafen åvilande skyldigheter.

7 §.

Paragrafen motsvarar med oförändrad lydelse 8 § gällande brandlag.

8 §.

Beträffande första stycket av denna paragraf hänvisas till femte kapitlet. Andra och tredje styckena motsvara 9 § gällande brandlag med mindre ändringar, varom likaledes hänvisas till femte kapitlet. Om befälsförhållandena då släckningshjälp lämnas stadgas i 8 § 4 mom. förslaget till brandstadga.

9 §.

Paragrafen motsvarar med några formella ändringar 10 § gällande brandlag.

10 §.

Paragrafen, som motsvarar 11 § gällande brandlag, behandlar de särskilda brandförsvarsåtgärder, som vid sidan av det kommunala brandförsvaret erfordras vid byggnader, upplag och andra anläggningar i syfte att förebygga och bekämpa brand. De åtgärder, varom här är fråga, ankomma på ägare eller innehavare, sålunda även på stat och kommun i sådan egenkap. Såsom anfördes i fjärde kapitlet är brandförsvaret såtillvida icke enbart en kommunal angelägenhet.

I fråga om skyldigheten att hålla brandredskap och personal för dess handhavande i sådan utsträckning att särskild brandkår uppsättes hänvisas till elfte kapitlet. Vad där föreslås om skyldighet att vid vissa industrier och anläggningar av särskild beskaffenhet hålla sådan brandkår kommer till uttryck i förevarande paragraf samt 15 § förslaget till brandlag.

På grundval av 11 § gällande brandlag samt 10 och 33 §§ gällande brandstadga återfinnas i normalbrandordningarna föreskrifter om vilka brandredskap som böra finnas i byggnader. I varje byggnad böra sålunda finnas redskap i relation till byggnadens storlek och värde. I enlighet härmed givas i normalbrandordningarna rekommendationer om pyttssprutor, handsprutor, vattenhinkar, stegar och kemiska eldsläckningsapparater till ett antal, som är beroende av byggnadens eller anläggningens brandförsäkringsvärde. För större byggnader, sjukhus, ålderdomshem, fabriker, eldfarliga upplag o. dyl. rekommenderas därutöver de brandredskap, som vid brandsyn ytterligare föreskrivas. I vissa kommuner ha dessa rekommendationer icke lett till efterföljd. Sålunda göres exempelvis undantag för bostadsfastigheter, som äro uppförda av sten och betong samt ha brandsäkra dörrar. Där brandfaran på grund av byggnadssättet är ringa och där ortens brandkår kan komma till platsen några minuter efter larm, har man icke krävt särskild handeldsläckningsmateriel.

Om en brand börjar bekämpas kort tid efter utbrottet finnas stora möjligheter att även med relativt enkla medel släcka den. *Brandlagsrevisionen* anser därför att släckningsredskap av nu behandlat slag alltjämt i vissa fall kunna ha betydelse. De erfordras främst i sådana byggnader, dit brandkåren icke hinner anlända inom mycket kort tid eller där en brand kan antagas utveckla sig särskilt snabbt, d. v. s. på landsbygden och i vissa villasamhällen samt där särskilt brandfarlig verksamhet bedrivs. Redskapen måste alltså ha en hög beredskap och förvaras på skilda, lätt tillgängliga platser i byggnaden. Att hålla släckningsredskap i sådana byggnader, där de lätt bli utsatta för åverkan eller där tillsynen av olika skäl är svår att ordna, medför icke någon mot kostnaderna svarande nytta. *Brandlagsrevisionen* anser därför, att brandordningarna i detta hänseende böra så utformas att de ge utrymme för de olika bedömanden, som inom en kommun föranledas av byggnadernas art och övriga nämnda omstän-

digheter. Ur brandordningarna böra uteslutas de nuvarande schematiska bestämmelserna om brandredskap i förhållande till byggnadernas värde.

Också i fråga om redskapens art bör finnas utrymme för större variationer än som framgår av normalbrandordningarna. Som exempel må nämnas att en till tappkran ansluten slang med munstycke i fredstid kan för vissa byggnader vara effektivare och billigare än handspruta och vattenhinkar, eller att vid oljeeldning erfordras annat släckningsmedel än vatten. Det bör ankomma på brandchef och brandsyndeförrättare att tillse, att lämpliga redskap och anordningar finnas, där sådana behövas. Genom statens brandinspektions försorg böra utgivnas anvisningar med exempel på redskap m. m. för olika slag av byggnader. I brandordningarna behöver då blott föreskrivas, att de brand- och livräddningsredskap skola finnas, som föreskrivas vid brandsyn, samt lämnas allmänna riktlinjer för redskapshållningen inom byggnaderna i kommunen. Liksom enligt gällande normalbrandordningar bör föreskrivas, att kemiska släckningsapparater skola vara av godkänd typ; även för annan redskap kan f. ö. en sådan bestämmelse erfordras. Brandlagsrevisionen föreslår, att godkännande får ankomma på statens brandinspektion, som skall hålla brandchefer och övriga berörda underrättade om förekommande godkända typer. Under en övergångstid bör givetvis beaktas, att fastighetsägare och andra icke åläggas att på en gång anskaffa nya godkända redskap, där det icke är oundgängligt.

Enligt gällande normalbrandordningar böra de enskilda släckningsredskapen vara av sådan beskaffenhet att de lämpligen kunna ingå i den släckningsutrustning som erfordras för civilförsvaret. Som en följd av den nya civilförsvarslagstiftningen har hemskyddet och den därmed förenade skyldigheten för alla fastighetsägare att hålla brandredskap upphört. I stället har nämnda skyldighet anknutits till föreskrifter om inredning av enskilda skyddsrum. Av det ovan anförda följer, att i fredstid brandredskap icke kommer att finnas i alla de byggnader där sådan redskap blir erforderlig för civilförsvaret. Ej heller är det för civilförsvarsändamål möjligt att bygga på vattenledningsnätet, varför andra typer av redskap och anordningar än de i fred tillräckliga kunna förekomma. Redskap, som äro avsedda endast för civilförsvarsändamål, böra förvaras särskilt för att undgå förstörelse. På dessa skäl anser brandlagsrevisionen, att i brandlagstiftningen och brandordningarna bör angivas endast den materiel som fordras för fredsändamål. Där sådan materiel icke är tillräcklig eller användbar för civilförsvaret, får dess behov tillgodoses i annan ordning.

Jämlikt grunderna för 10 § är ägare och innehavare av byggnad eller anläggning skyldig tillåta att brandskåp eller annan anordning för brandalarm ävensom brandpostskylltar och annat dylikt där uppsättas, i den mån därigenom icke förorsakas oskäligt intrång.

11 § gällande brandlag fastslår icke blott fördelningen av brandförsvarsåtgärder och kostnader därför mellan kommunen samt de enskilda och staten såsom egendomsägare. Den ger även materiella bestämmelser om fördelningen av kostnader mellan olika enskilda såsom ägare, nyttjanderättshavare m. fl. Nödiga åtgärder skola enligt 11 § vidtagas av ägare av byggnad, upplag eller annan anläggning. Med ägare jämställes den som innehar egendom med fri förfoganderätt eller fideikommissrätt eller därmed jämförlig rätt. Härmed avses icke nyttjanderätt. Med denna bestämmelse korrespondera 12 § 1 mom. och 35 § 1 mom. gällande brandstadga, vilka innehålla att föreläggande att vidtaga rättelse skall meddelas fastighetsägare eller annan, som icke vidtagit vad jämlikt lag eller författning åligger honom med avseende å brandförsvaret. Tveksamhet har yppats om de skyldigheter som härutinnan åvila särskilt rörelseidkare och andra, som med nyttjanderätt inneha en byggnad eller lokal, vari dem tillhörig rörelse eller verksamhet bedrivs. Ägare av en »anläggning» kan i vissa fall vara nyttjanderättshavare till den byggnad, där anläggningen är inrymd. Nämda tveksamhet har stundom kommit till uttryck när det gällt att avgöra mot vem ett brandsyneföreläggande borde riktas.

Brandlagsrevisionen anser att fördelningen av åtgärder och kostnader mellan ägare och nyttjanderättshavare m. fl. i första hand måste bli beroende av avtal mellan dem. För skyldigheten att bekosta brandförsvarsåtgärder ställer det sig alltför svårt att uppställa sådana generella regler som i likartade ämnen återfinnas i civilförsvarslagstiftningen, låt vara att dessa i vissa fall kunna tjäna till ledning. Inom brandförsvaret ligger det närmast till hands att ägare av byggnad bekostar sådana åtgärder, främst av byggnadsteknisk natur, som erfordras för byggnaden eller lokalen som sådan, oavsett vem som nyttjar den, särskilt om åtgärderna äro ägnade att i ägarens hand höja byggnadens värde. På bedömandet kan ock inverka om genom åtgärden skapas fast tillbehör till byggnaden. Om däremot åtgärden erfordras mera till skydd mot brandfara föranledd av nyttjanderättshavarens verksamhet, synes det rimligt att denne bär det ekonomiska ansvaret, där ej annat är avtalat eller följer av lag. Särskilda skäl för en sådan lösning föreligga beträffande anskaffning av brandredskap eller i fråga om bevakning, som erfordras till följd av brandfarlig verksamhet. Härvid kan ock beaktas huruvida nyttjanderättshavaren kan medföra redskapen och använda dem i en annan byggnad. Det låter sig icke göra att i författning meddela bestämmelser, som på ett rättvist sätt täcka alla hithörande fall. En annan svårighet beror på det inbördes sambandet mellan å ena sidan en byggnadsteknisk brandskyddsåtgärd och å andra sidan en förbättring av släckningsredskapen: den ena åtgärden minskar behovet av den andra, och valet av åtgärd kan omedvetet påverkas av åsikten om vilken part, som är närmast att bära kostnaden för en förbättring av brandförsvaret i det aktuella fallet. Att generellt fastslå skyldighet för ägare att bekosta brand-

försvarsåtgärderna vore till synes enklast; ägaren finge i så fall gottgöra sig genom högre vederlag för nyttjanderätten eller på annat liknande sätt. En sådan ordning, som närmast motsvarar den nu gällande, har emellertid visat sig möta praktiska svårigheter. Den skulle ock kunna få orimliga konsekvenser samt medföra tvister i samband med förelägganden om brandförsvarsåtgärder efter den tidpunkt, då nyttjanderättsavtalet ingåtts.

Brandlagsrevisionen anser att materiella bestämmelser om kostnadsfördelningen mellan ägare och nyttjanderättshavare m. fl. över huvud icke erfordras i brandlagstiftningen. För dennas del är fördelningen så beroende av omständigheter vid sidan av de allmänna intressen, vilka denna lagstiftning främst avser att reglera, samt av förhållandena i enskilda fall, att den bör överlämnas åt berörda parter och i sista hand rättspraxis. Brandlagsrevisionen har därför efter mönster av hälsovårdsstadgan utformat 10 § förslaget till brandlag så, att däri blott utsäges att brand- och livräddningsredskap samt personal skola finnas samt åtgärder vidtagas till förebyggande och bekämpande av brand i byggnader, upplag och andra anläggningar.

Eftersom sålunda materiella regler om vem som har att vidtaga och bekosta åtgärderna saknas, erfordras till förvaltningsmyndigheternas och brandsyneförrättarnas ledning processuella bestämmelser som angiva mot vem ett föreläggande att vidtaga viss åtgärd eller lyda förbud skall riktas. Till grund för sådana bestämmelser kunna ligga andra synpunkter än dem som avgöra fördelningen av den materiella skyldigheten. Här träder nämligen effektivitetssynpunkten i förgrunden. Brandsyneförrättare besitta icke alltid förutsättningar för ett mera ingående bedömande av den materiella sidan av saken. Föreläggande bör kunna riktas mot den som har de bästa faktiska och rättsliga möjligheterna att åstadkomma det önskade resultatet. Brandlagsrevisionen föreslår därför, även här efter mönster av hälsovårdsstadgan, att föreläggande må riktas mot ägare eller mot nyttjanderättshavare eller ock mot dem båda. Den föreläggande myndigheten behöver därvid icke ingå i närmare prövning av de sak- och rättsförhållanden, som bestämma vem som slutligen har att bekosta åtgärden. Eftersom med denna ordning utväljandet av föreläggandets adressat i och för sig icke innebär något ställningstagande till den materiella frågan, kan adressaten söka sin kostnad åter av den, som slutligen skall bära kostnaden. I de allra flesta fall torde tvekan ej behöva råda om att endast ägaren kan komma i fråga. De här föreslagna processuella bestämmelserna återfinnas i 15 § andra stycket förslaget till brandlag. Då bestämmelserna om brandsyneföreläggande äro grundade på förevarande paragraf, ha i förslaget till brandstadga föreskrifterna om sådant föreläggande utformats på motsvarande sätt.

I första stycket andra punkten är icke utsagt vem som skall tillhandahålla nödig arbetskraft för tillsyn, röjning eller annat dylikt arbete efter

brand, vilket ej är hänförligt till eftersläckning. I detta hänseende gäller enligt brandlagsrevisionens mening vad förut anförts om svårigheterna att ange en för samtliga fall gällande regel. Det kan stundom vara rimligare att den som driver rörelse i förhyrd byggnad svarar härför än byggnadens ägare. Ur effektivitetssynpunkt märkes, att den förstnämnde oftast har tillgång till personal för ändamålet genom de anställda, som till följd av branden bli friställda. Där ifrågavarande tillsyns- och röjningsarbete blivit utfört genom brandchefens försorg, kan enligt 15 § i förslaget kostnaden uttagas av ägare eller nyttjanderättshavare eller båda. Genom detta förfarande avgöres icke vem som slutligen skall bekosta arbetet.

Andra stycket har samma lydelse som 11 § andra stycket gällande brandlag.

11 §.

Paragrafen motsvarar med oförändrad lydelse 12 § gällande brandlag. Straffet för överträdelse av vad i denna paragraf stadgas är enligt 17 § dagsböter.

12 §.

Paragrafen motsvarar med oförändrad lydelse 13 § gällande brandlag.

13 §.

Paragrafens första och andra stycken motsvara med oförändrad lydelse 14 § gällande brandlag. Beträffande tredje stycket, som bl. a. avser rekvisition av industribrandkår, hänvisas till elfte kapitlet.

14 §.

Paragrafen motsvarar 15 § gällande brandlag med tillägg för ersättning för släckningskostnader vid brand i staten tillhörig egendom. Härom hänvisas till sextonde kapitlet. Med brandstyrka förstås i första stycket såväl kommunal brandkår och brandvörn som frivillig brandkår och industribrandkår.

15 §.

Paragrafen ersätter 16 § gällande brandlag.

Den statliga kontrollen över det kommunala brandförsvaret åligger jämlikt 2 § förslaget till brandlag länsstyrelsen. Denna kontroll kan avse dels att brandordning med erforderligt innehåll antages av kommunerna, dels att kommunerna fatta beslut om och vidtaga faktiska verkställighetsåtgärder för tryggheten mot brand, d. v. s. att de efterleva brandordningen. Formerna för länsstyrelsens ingripande, då kommun underlåter att antaga brandordning med erforderligt innehåll, äro icke tydligt reglerade i gällande brandlagstiftning. Huruvida 16 § första stycket gällande brandlag möjliggör för länsstyrelse att förordna i kommunens ställe eller vid vite

förordna att kommunen skall antaga brandordning med visst innehåll har varit föremål för skilda meningar (se härom Förvaltningsrättslig tidskrift 1950 sid. 190 ff. och 250 ff.).

Såsom närmare framgår av motiveringen till 2 § förslaget till brandstadga i adertonde kapitlet föreslår brandlagsrevisionen att sistnämnda fråga löses efter mönster av allmänna ordningsstadgan och hälsovårdsstadgan på så sätt, att länsstyrelsen skall förordna i kommunens ställe om brandordningens innehåll och därvid underställa sitt beslut Konungens prövning. När det så gäller framtvingande av faktiska åtgärder bör länsstyrelsen liksom enligt gällande rätt äga att, där dess framställning om rättelse i visst förhållande eller vidtagande av sådan åtgärd icke efterkommes, förelägga kommunen vite. Bestämmelse härom meddelas i första stycket av förevarande paragraf. Några ytterligare stadganden om länsstyrelsens åtgärder vid utövandet av tillsynen över brandförsvaret torde icke erfordras i brandlagen.

Beträffande andra stycket, som innehåller processuella bestämmelser om rätt adressat för olika förelägganden m. m., hänvisas till motiveringen till 10 § förslaget till brandlag.

I tredje stycket har efter mönster av hälsovårdsstadgan upptagits en bestämmelse för att effektivisera föreläggandena för det fall att byggnad eller anläggning byter ägare efter meddelat föreläggande. Länsstyrelsen får befogenhet att i anslutning till ett föreläggande ålägga vederbörande att lämna uppgift om nye ägaren. Sådant åläggande kan meddelas antingen i samband med det ursprungliga föreläggandet eller senare, då länsstyrelsen fått anledning antaga att överlåtelse skett eller förestår. Åläggandet bör förbindas med vitespåföljd samt lända till efterrättelse utan hinder av däremot förda besvär; så kan däremot icke ske om föreläggandet utfärdas av brandsyneförrättare.

Jämlikt förevarande paragraf äger länsstyrelsen förelägga vederbörande att vid vite fullgöra i 10 § nämnda skyldigheter. Samma befogenhet har länsstyrelsen enligt 12 § förslaget till brandstadga i ärende om brandsyn. Åsidosättande av nu berörda skyldigheter kan i vissa fall samtidigt vara straffbelagt enligt 11 § förslaget till brandlag eller 24 § 1 och 2 mom. förslaget till brandstadga. De nämnda befogenheterna att föreskriva vite ha i förslaget icke begränsats till sådana fall, där särskild påföljd ej är bestämd för underlåtenhet att ställa sig ett föreläggande till efterrättelse. Möjlighet finnes alltså att meddela vitesföreläggande för att framtinga iakttagande av en bestämmelse, som redan är straffsanktionerad i brandlagen eller brandstadgan. Vitesföreläggande kan i sådana fall vara av betydelse för att man skall komma till rätta med fortsatt tredska efter utdömande av straff eller då åtal icke skulle kunna medföra resultat tillräckligt snabbt eller då ett relativt ringa bötesstraff icke kan antagas förmå vederbörande att vidtaga viss åtgärd.

16 §.

Paragrafen motsvarar 17 och 18 §§ gällande brandlag.

Jämlikt lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut skola besvär enligt denna paragraf ha inkommit till vederbörande myndighet inom tre veckor från det klaganden fick del av beslutet; för menighet skall besvärstiden dock vara fem veckor. Besvär över länsstyrelsens beslut skola ingivas till inrikesdepartementet.

17 §.

Paragrafen motsvarar 19 § gällande brandlag. Hänvisningen till 13 § omfattar även den som hindrar eller söker hindra sådan släckningshjälp med redskap och personal, som avses i 13 § sista stycket jämfört med 8 § andra stycket.

Av paragrafen framgår, att brandchef och övrigt brandbefäl men icke förvaltande myndighet ha en straffsanktionerad befälsrätt. Av lagens ordalydelse följer, att en yrkesbrandman, exempelvis vid släckningshjälp, kan bli skyldig åtlyda vad borgarbrandbefäl i och för tjänsten befallt. I sådana fall, där detta kan befaras vara olämpligt eller väcka irritation, böra de berörda cheferna indela personalen på lämpligt sätt samt därvid utfärda bestämmelser om befälsförhållanden. Där obefordrad brandman i sådant fall tilldelas befälsrätt, skall han åtlydas vid det straffansvar, som här stadgas.

Beträffande det i sista stycket gjorda tillägget om skyldighet att ersätta kostnad för brandstyrkans utryckning eller samling vid obehörigt brandalarm hänvisas till sextonde kapitlet.

18 §.

Paragrafen motsvarar 21 § gällande brandlag.

Jämlikt lagen den 20 april 1951 med vissa bestämmelser om böter och viten skola böter, om ej annat är stadgat, samt viten, som utdömas på grund av myndighets föreläggande eller omedelbart på grund av lag eller författning, tillfalla kronan. Någon särskild bestämmelse i brandlagen, motsvarande 20 § gällande brandlag, erfordras därför numera icke.

19 §.

Paragrafen innehåller bestämmelse om tid för lagens ikraftträdande.

Kommunalt förtroendeuppdrag att vara skogsbrandfogde eller vice skogsbrandfogde bör förfalla i och med lagens ikraftträdande. Där sådan befattningshavare tilläventyrs är anställd i kommunens tjänst upphör däremot icke anställningsavtalet, utan uppsägning i vanlig ordning måste ske. I de flesta fall torde förutvarande skogsbrandfogde och vice skogsbrandfogde, som så önskar, kunna utses till vice brandchef eller tilldelas annan brandbefälssyssla inom kommunens brandkår eller brandvärn.

ADERTONDE KAPITLET

Särskild motivering till förslaget till brandstadga

Den föreslagna nya brandstadgan innehåller gemensamma bestämmelser för alla kommuner. Någon uppdelning på olika avdelningar förekommer därför icke. Innehållsrubrikerna över de skilda avsnitten ha däremot bibehållits från gällande brandstadga.

Om brandordning samt om förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter

1 §.

Paragrafen ersätter 1 § första stycket, 22 § 3 mom., 24 § första stycket och 39 § gällande brandstadga.

Brandlagsrevisionen anser att behov av brandordningar allttjämt föreligger. Med hänsyn till kommunernas skiftande karaktär och andra lokala förhållanden kan icke komma i fråga att i brandstadgan meddela allmän-giltiga bestämmelser i sådana ämnen som brandstyrkans storlek och sammansättning, beredskap, för brandförsvaret erforderliga anordningar, sotningsfrister, skogsbrandförsvaret m. m. Brandlagsrevisionen föreslår därför, att varje kommun liksom enligt gällande lagstiftning skall vara skyldig att antaga brandordning.

Förslagets bestämmelser äro utformade i nära överensstämmelse med motsvarande stadganden i 1956 års allmänna ordningsstadga och 1958 års hälsovårdsstadga. I vissa av de följande paragraferna lämnas föreskrifter om vad brandordning skall innehålla. Allmänna regler om vad som må intagas i brandordning givas i förevarande paragraf. När det heter, att brandordning skall upptaga bestämmelser, som erfordras utöver brandlagen och brandstadgan, så förstås härmed dels att brandordningen icke får inskränka eller mildra lagens eller stadgans föreskrifter, dels att i brandordningen ej skola återgivas dylika föreskrifter. Vidare få i brandordning ej intagas andra bestämmelser än sådana som äro erforderliga för ordnande av brandförsvaret. Där brandförsvarsåtgärder, såsom stundom är fallet, jämväl kunna ha driftsekonomisk eller sanitär betydelse, få brandordningens bestämmelser likväl icke gå utöver vad som ur brandförsvars-synpunkt är otvetydigt påkallat.

Ej heller får i brandordning intagas bestämmelse om förhållande, som regleras i annan allmän författning än brandlagen och brandstadgan.

Brandförsvarsåtgärder behandlas i ett flertal allmänna författningar. Sålunda kunna nämnas byggnadslagstiftningen, civilförsvarslagstiftningen, stadgan angående hotell- och pensionatsrörelse, förordningarna angående eldfarliga oljor, explosiva varor och biografer och filmföreläsning. Några exempel på förslagens innebörd i förevarande hänseende skola här givas.

I anslutning till normalbrandordningarna återfinnes i kommunernas brandordningar en föreskrift av innehåll att den som vill ha *upplag eller förråd* utöver normalt husbehov av lätt brännbara eller eldfarliga ämnen, skall inhämta brandchefens tillstånd därtill. Såvitt gäller eldfarlig olja och explosiv vara är genom allmänna författningar noga reglerat i vilken utsträckning tillstånd till eller anmälan om förvaring erfordras. Det kan icke anses tillåtet att genom bestämmelse i brandordning skärpa de föreskrifter, som sålunda gälla. Därest en bestämmelse av denna art bedömes erforderlig i brandordning, bör den därför förses med reservation för upplag och förråd, som äro underkastade kontroll i allmän författning.

Enligt 33 § 2 mom. gällande brandstadga må i landskommuns brandordning intagas anvisningar om vad som till förebyggande av brands uppkomst och spridning bör iakttagas vid *byggande och underhåll av hus med eldstad*. Syftet härmed är att möjliggöra tillämpning av byggnadstekniska brandskyddsbestämmelser inom områden och på byggnader, som eljest icke omfattas av byggnadsstadgans motsvarande bestämmelser. Av momentets lydelse framgår, att dessa anvisningar icke kunna göras bindande. Med stöd av 33 § 2 mom. brandstadgan innehålla landskommunernas brandordningar åtskilliga anvisningar, som böra iakttagas vid uppförande av skorstenar, eldstäder, tak, golv m. m. Den nya förenklade byggnadslagstiftningen innebär, att alla författningsbestämmelser om byggande böra såvitt möjligt återfinnas i denna lagstiftning, varvid alla bestämmelser av mera speciell eller teknisk natur böra ha sin plats i anvisningar till byggnadsstadgan. Gällande brandstadgas och brandordningarnas hithörande stadganden innebära en i brandförsvarssyfte gjord utvidgning av byggnadslagstiftningens tillämplighetsområde, åtminstone i praktiken ehuru icke formellt genom att anvisningarna i brandordning ej få göras bindande. Eftersom även brandskyddssynpunkterna beaktats vid de övernämda stadganden, som ligga till grund för byggnadslagstiftningen, är det mindre lämpligt att genom brandlagstiftningen utvidga byggnadsbestämmelsernas tillämplighetsområde. Brandlagsrevisionen anser därför att brandlagstiftningen icke vidare bör innehålla några byggnadsföreskrifter. De byggnadsföretag, för vilka icke fordras byggnadslov enligt byggnadsstadgan, torde numera i de flesta fall bli föremål för kontroll på grund av författningar och föreskrifter om lån och om bidrag av statsmedel till uppförande av bostäder och andra byggnader. Brandlagsrevisionens förslag till brandstadga innehåller på grund härav icke någon mot 33 § 2 mom. gäl-

lande brandstadga svarande bestämmelse. Eftersom byggnadsbestämmelsernas tillämplighetsområde är reglerat i allmän författning — byggnadsstadgan — få brandordningarna icke vidare innehålla längre gående föreskrifter. Till allmän författning räknas visserligen icke byggnadsstyrelsens anvisningar till byggnadsstadgan. Brandordningarna torde likväl icke böra innehålla detaljerade föreskrifter av teknisk natur angående byggnaders utförande och konstruktion, helst som byggnadsstyrelsens anvisningar — som utarbetas i samråd med riksbrandinspektören — härutinnan torde bli tillfyllest.

I 38 § normalbrandordningen för stad heter det, att den som anordnar teater-, biograf- eller cirkusföreställning, konsert, basar eller därmed jämförlig *offentlig tillställning* är pliktig att anordna den brandbevakning samt att i övrigt vidtaga de åtgärder till förhindrande av brandfara, som av brandchefen föreskrivas, samt att brandchefen eller den han härtill förordnar äger närvara vid sådan tillställning. Vid offentlig tillställning av denna art har anordnaren enligt 16 § allmänna ordningsstadgan att svara för att god ordning råder samt är pliktig att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter med avseende å ordning och säkerhet som polismyndigheten meddelar. Föreskrifter må meddelas oberoende av om tillstånd erfordras för tillställningen eller ej. De kunna avse även brandsäkerheten, t. ex. högsta tillåtna publikantal, lokalens utrustning och brandsläckningsanordningar, särskild brandbevakning och förbud mot tobaksrökning eller mot att uppehålla sig i sådana delar av lokalen som äro avsedda för utrymning. Då dylika föreskrifter icke regleras i allmänna ordningsstadgan och sålunda ej i allmän författning, möter ej hinder att i brandordning intaga motsvarande bestämmelser, vilka där ha sin naturliga plats. Där så skett kan polismyndigheten hänvisa till vad i brandordningen föreskrivits. Ur anordnarens synpunkt är det givetvis förenat med mindre omgång om alla föreskrifter för en tillställning meddelas av samma myndighet, polismyndigheten. Såvitt gäller brandförsvarsföreskrifter bör polismyndigheten då inhämta yttrande av brandchefen. Ur brandförsvars synpunkt synes det effektivare, om även brandsäkerhetsföreskrifter meddelas enligt allmänna ordningsstadgan av polismyndigheten — låt vara genom hänvisning till brandordningen — enär polismyndigheten har vidsträcktare möjligheter till ingripande om fara för säkerheten föreligger än vad som jämlikt brandlagstiftningen kan tillkomma brandchefen. En generell rätt för brandchefen eller den han förordnar att närvara vid offentlig tillställning kan däremot icke grundas på allmänna ordningsstadgan. Bestämmelse härom bör alltså, där den finnes erforderlig, återfinnas i brandordning.

Av vikt är att genom bestämmelser i brandordning icke göres större inskränkning i allmänhetens handlingsfrihet än som måste anses motsvara ett verkligt behov ur brandförsvars synpunkt. Denna begränsning har i den

föreslagna lydelsen kommit till uttryck i andra stycket sista punkten, efter mönster av allmänna ordningsstadgan och hälsovårdsstadgan.

De i 1 § andra stycket och 24 § andra stycket gällande brandstadga upptagna bestämmelserna om bötesstraff för överträdelse av stadganden 2 och 25 §§ gällande brandstadga.

2 §.

Paragrafen, som är utformad i nära överensstämmelse med motsvarande stadganden i allmänna ordningsstadgan och hälsovårdsstadgan, ersätter 2 och 25 §§ gällande brandstadga.

Enligt 1 § i förslaget skall brandordning alltid finnas för kommun. Brandordning antages av kommunens fullmäktige och skall underställas länsstyrelsen, som har att pröva såväl de beslutade föreskrifternas laglighet som deras lämplighet ävensom huruvida eljest skäl föreligger att vägra fastställelse. Först i och med länsstyrelsens lagakraftvunna beslut blir brandordningen gällande. Vid fastställelseprövningen har länsstyrelsen att utan ändring fastställa eller också vägra fastställa den underställda brandordningen. Det tillkommer alltså icke länsstyrelsen att fastställa en brandordning med däri av länsstyrelsen företagna ändringar, med undantag dock för redaktionella ändringar utan saklig betydelse. Där fastställelse vägras skola skälen därtill angivas. Om fullmäktige därefter icke fatta nytt beslut i ärendet och länsstyrelsen anser den ifrågasatta föreskriften i brandordningen erforderlig, får länsstyrelsen själv förordna i ämnet. Då ett sådant förordnande innebär ett visst ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten, vilket har sin grund i en skiljaktighet mellan länsstyrelsen och kommunens fullmäktige, skall förordnandet underställas Kungl. Maj:ts prövning. I detta hänseende innebär förslaget en nyhet för brandlagstiftningen. Enligt gällande brandlag 16 § skall länsstyrelsen, om kommun åsidosätter sina skyldigheter, förordna om rättelse samt, där förordnandet ej efterkommes, förelägga lämpligt vite. Av det här föreslagna stadgandet och 15 § förslaget till brandlag följer att vitesföreläggande ej skall tillämpas när det gäller att förmå kommun att antaga brandordning eller ändring däri.

Enligt gällande brandstadgas bestämmelser för stadssamhällena skall länsstyrelsen i underställningsärendet höra riksbrandinspektören, medan för landskommunernas del motsvarande bestämmelse saknas. Orsaken till denna skillnad är icke berörd i förarbetena till brandstadgan. I en motion (nr 12 i andra kammaren av herr Dickson; se även första lagutskottets utlåtande nr 24) i riksdagen år 1948 yrkades, att föreskriften om obligatoriskt hörande av riksbrandinspektören skulle utgå. Som skäl härför anfördes huvudsakligen, att denna centrala granskning avsevärt fördröjt länsstyrelsernas fastställelsebeslut. Emellertid befanns denna olägenhet vara av övergående natur. På grund härav och då brandförsvarets ord-

nande i de samhällen, som avses i brandstadgans avd. I, ansågs vara av särskild vikt och förty för enhetlighetens skull kräva medverkan av den centrala myndigheten, vann förslaget ej statsmakternas bifall i vidare mån än genom en ny bestämmelse i 2 § 1 mom. brandstadgan av innehåll att riksbrandinspektörens hörande ej är erforderligt beträffande ändring eller tillägg, som icke innefattar väsentlig avvikelse från vad förut gällt.

Riksbrandinspektören har under tiden 1945—1955 granskat brandordningar för 133 städer, 86 köpingar och 164 municipalsamhällen. Därjämte har riksbrandinspektörens yttrande över landskommunernas brandordningar inhämtats i betydande omfattning: under angivna tid beträffande 111 landskommuner och 13 kommunalförbund. Under tiden 1956—1959 har riksbrandinspektören granskat sammanlagt 138 brandordningar, varav omkring en fjärdedel avsett landskommuner. Att så många landskommuners brandordningar underställts riksbrandinspektörens granskning torde sammanhänga med den nya kommunindelningen och upplösningen av åtskilliga municipalsamhällen, där tidigare brandstadgans avdelning I gällt.

Skäl saknas att göra riksbrandinspektörens hörande avhängigt av kommunens administrativa karaktär. Med hänsyn till den stadga som brandförsvaret numera vunnit och till den kontinuerliga kontakten mellan riksbrandinspektören och länsbrandinspektörerna torde det ej vara erforderligt att riksbrandinspektören granskar alla brandordningar. Central granskning av ett tusental brandordningar i samband med ändrad lagstiftning skulle ock medföra alltför stort dröjsmål med länsstyrelsernas fastställelse, därest icke en avsevärd personalförstärkning hos statens brandinspektion komme till stånd. En sådan förstärkning vore så mycket mera olämplig och svår att åvägabringa som det här skulle bli fråga om en mera tillfällig arbetsanhopning under de första åren efter lagstiftningens ikraftträdande.

Emellertid bör brandinspektionen för att erhålla kännedom om brandförsvaret i riket och för att kunna verka för enhetlighet och ändamålsenlighet icke alldeles ställas utanför arbetet med brandordningarna. Vidare bör det undvikas att den centrala brandmyndighetens uppfattning i tveksamma fall kommer till tals först efter det fastställelseprövning skett av förslag till brandordning. Det är därför önskvärt att brandinspektionen beredes tillfälle att granska brandordningar för sådana kommuner, där brandfaran är särskilt stor eller där stridiga intressen gjort sig gällande. Likaså bör yttrande givetvis inhämtas i sådana fall där de kommunala myndigheterna och länsbrandinspektören ha olika meningar. Att i författning närmare ange de fall där brandinspektionens yttrande sålunda eller eljest bör inhämtas låter sig knappast göra. Det torde med fog kunna antagas, att länsstyrelserna skola finna anledning att i erforderlig omfattning inhämta sådant yttrande. Stöd för detta antagande vinnes av den omfattning, vari yttranden inhämtats angående landskom-

muners brandordning. Brandlagsrevisionen anser på grund av vad sålunda anförts icke erforderligt att i brandstadgan bibehålla någon föreskrift om riksbrandinspektörens hörande över brandordningar.

På samma sätt som f. n. gäller för landsbygden bör det även i städer och köpingar ankomma på kommunens styrelse att ombesörja de i 1 mom. tredje stycket nämnda uppgifterna. Magistraternas och kommunalborgmästarnas befattning härmed bör sålunda upphöra. Sedan genom kommunallagen föreskrivits, att en särskild kommunal anslagstavla skall anordnas i varje kommun, har förslaget ändrats i enlighet härmed. För de tryckta exemplar av brandordningen, som skola finnas att tillgå för allmänheten, äger kommunen taga betalt.

3 §.

Denna paragraf motsvarar 3 och 26 §§ gällande brandstadga samt ersätter vissa av de bestämmelser, som för närvarande återfinnas i 1 och 2 §§ normalbrandordningarna.

Enligt 3 och 26 §§ gällande brandstadga äga kommunerna anförtro förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter antingen åt en befintlig kommunal styrelse eller nämnd, vanligen drätselkammare eller kommunalnämnd, eller åt en särskilt för ändamålet tillsatt brandstyrelse. I det förstnämnda fallet gälla de i kommunallagen givna bestämmelserna om myndighetens tillsättning, organisation och arbetssätt i full utsträckning även när myndigheten handlägger brandförvarsärenden. Dessa bestämmelser återfinnas huvudsakligen i 31—42 §§ samt 45 § kommunallagen. För brandförsvarets del innebär tillämpningen av desamma bl. a., att brandchef i denna sin egenskap torde vara obehörig att vara ledamot medan däremot övriga befattningshavare vid kommunens brandförsvär icke lagligen kunna på motsvarande grund utestängas från ledamotskap (32 § kommunallagen). Likaså gälla de kommunala jäven.

Särskild brandstyrelse är däremot en sådan nämnd för specialreglerad förvaltning, varom sägs i 44 § första stycket kommunallagen. För sådan nämnd äro kommunallagens 31—42 §§ icke bindande. Emellertid saknas helt i gällande brandstadga föreskrifter i de ämnen som behandlas i nämnda kommunallagsparagrafer. Detta innebär att kommunen kan fastställa regler härutinnan utan att behöva följa kommunallagen. I 1 och 2 §§ normalbrandordningarna återfinnas ock stadganden, som avsevärt avvika från motsvarande bestämmelser i kommunallagen. Ehuru åtskilliga av avvikelserna torde förklaras av att normalbrandordningarna äro av äldre datum än kommunallagen, återfinnas även sakliga skillnader, som ej sammanhänga därmed. Som exempel må nämnas föreskriften, att den som är anställd vid kommunens brandväsen är obehörig att vara ledamot av brandstyrelse.

Brandlagsrevisionen anser skäl icke föreligga att frångå gällande ordning med valfrihet för kommunerna beträffande brandförsvarets förvaltningsmyndighet. Här märkes å ena sidan intresset att brandförsvaret skall kunna erhålla en egen förvaltningsmyndighet och å andra sidan önskemålet, särskilt i mindre kommuner, att koncentrera den kommunala förvaltningen till ett fåtal organ, ofta med en delegation inom organet. Det bör stå kommunerna fritt att själva bestämma vilka synpunkter de härutinnan vilja tillmäta den största vikten för sina speciella förhållanden samt att lämpa organisationen av förvaltningsmyndigheten härefter.

Brandlagsrevisionen upptager härefter till behandling frågan, huruvida för särskild brandstyrelses tillsättning, organisation, arbetssätt m. m. numera erfordras från kommunallagen avvikande bestämmelser (jämför kommunallagskommitténs betänkande med förslag till kommunallag, SOU 1952: 14 sid. 211—212). Redogörelsen anknyter till 31—42 §§ kommunallagen, vilkas innehåll jämföres med normalbrandordningarnas 1 och 2 §§.

31 § kommunallagen. Normalbrandordningarnas föreskrift om att antalet ledamöter i brandstyrelse skall vara fem och suppleanter tre torde ej vara behövlig. Enligt förevarande paragraf är ledamotsantalet i kommunens styrelse lägst fem, varjämte minst en suppleant skall utses. Angående valsättet är intet stadgat i normalbrandordningarna. Då efter vad i det följande sägs anledning saknas att ge bestämmelser eller rekommendationer — såsom i 1 § normalbrandordningarna — om vissa sakkunnigas ledamotskap i brandstyrelse, föreligger ej hinder att tillämpa kommunallagens föreskrifter om proportionellt val av ledamöter och suppleanter. Hänvisningen till *22 § kommunallagen* innebär, att valet under där angiven förutsättning skall vara proportionellt.

32 § kommunallagen. Denna paragraf behandlar valbarhet till ledamot eller suppleant, verkan av valbarhetens upphörande samt rätt till avsägelse. Såsom nyss antytts finnas ej skäl att föreslå bestämmelser om självskrivna ledamöter eller om vissa kvalifikationer hos ledamöterna i brandstyrelse. Kravet på särskild sakkunskap bör kunna tillgodoses på annat sätt. Sålunda är brandchefen — eller företrädare för honom — regelmässigt föredragande i brandstyrelsen. Denna bör också kunna anlita andra inom kommunen befintliga experter. Normalbrandordningarnas rekommendation att åtminstone en ledamot bör vara byggnadssakkunnig och, på landsbygden, därjämte en skogssakkunnig torde i enlighet härmed icke behöva bibehållas. Denna sakkunskap bör i stället, där så erfordras, tillföras brandstyrelsen genom samarbete med byggnadsnämnden och annan tillgänglig expertis.

Förevarande paragraf, som hänvisar till *7 § kommunallagen*, innebär att de allmänna kommunala valbarhetsvillkoren gälla. Det synes icke föreligga något skäl att för brandstyrelse meddela andra bestämmelser än de för kommuns styrelse gällande i vad avser krav på att för valbarhet

vara boende inom kommunen, ha uppnått tjugutre års ålder samt icke vara omyndig eller i konkurstillstånd. Enligt kommunallagen äro vidare landshövding, landssekreterare, landskamrerare samt i kommunens tjänst anställd befattningshavare, vilken såsom föredragande hos kommunens styrelse eller eljest på grund av sina tjänsteåligganden intager den ledande ställningen inom kommunens samfällda förvaltning, ävensom i kommunens tjänst anställd befattningshavare, som är chef för något till kommunstyrelsens förvaltningsområde hörande verk, obehöriga såsom ledamöter eller suppleanter i kommunens styrelse. Som tidigare nämnts torde brandchefen icke vara behörig såsom ledamot eller suppleant i en enligt kommunallagen tillsatt styrelse eller nämnd, varunder brandförsvaret lyder. Detta torde nämligen få anses som ett kommunalt verk.

Normalbrandordningarna innehålla för särskild brandstyrelse en bestämmelse att den ej kan vara ledamot eller suppleant, vilken är brandchef eller vice brandchef eller eljest anställd vid kommunens brandförvar. I förslaget till kommunallag åberopade kommunallagskommittén såsom skäl för verkschefernas obehörighet angelägenheten av att den för verkets omedelbara ledning tillsatte tjänstemannen i ansvarighetshänseende intoge en klar ställning i förhållande till myndigheten. Dubbelställningen av förtroendeman och tjänsteman kunde enligt kommitténs mening lätt leda till en sammanblandning av vederbörandes befogenheter och åligganden i den ena eller andra egenskapen. Vid remissbehandlingen anfördes från vissa håll (se prop. nr 210/1953 sid. 129 ff.), att ej blott verkschefer utan alla i vederbörande verk anställda borde vara uteslutna från ledamotskap i den nämnd eller styrelse varunder verket lydde. Sålunda påpekades, att själva anställningsförhållandet konstituerade speciella intressen för den anställde, vilka ur hans synpunkt framstode som vida mera betydelsefulla än vad en allsidig bedömning av respektive verks angelägenheter berättigade till, samt att det vore mindre lämpligt att en underordnad tjänsteman vid ett kommunalt verk genom ledamotskap i verkets styrelse på sätt och vis skulle kunna bli överordnad sin verkschef. Å andra sidan föreslogs, att ej heller verkschefen skulle bli obehörig. Föredragande departementschefen fann den nu gällande regeln utgöra en godtagbar kompromiss mellan de motsatta uppfattningarna i frågan och biträdde sålunda förslaget att blott chefen för kommunalt verk skulle vara obehörig såsom ledamot eller suppleant i verksstyrelsen. Kommunallagens bestämmelse härutinnan har erhållit motsvarande tillämpning på socialnämnd, nykterhetsnämnd och skolstyrelse, vilka varit föremål för lagstiftning efter kommunallagens tillkomst. För hälsovårdsnämnd gäller däremot enligt 1958 års hälsovårdsstadga, att i kommunens tjänst anställd befattningshavare icke på grund av denna sin tjänsteställning skall vara obehörig såsom ledamot eller suppleant. I propositionen (nr B 46/1958 sid. 145) med förslag till hälso-

vårdsstadga yttrade föredragande departementschefen härom bl. a., att det ej torde vara skäl att för hälsovårdsnämndens del införa den diskvalifikationsgrund som anges i 32 § kommunallagen, nämligen befattning såsom chef för något till nämndens förvaltningsområde hörande verk. I 1959 års byggnadsstadga äro bestämmelserna om byggnadsnämnd utformade efter hälsovårdsstadgans mönster.

Vid bedömning av vad som i detta hänseende bör gälla för brandstyrelse märkas kommunallagskommitténs uttalanden, att liberaliseringen i kommunallagen av valbarhetsbestämmelserna icke vore att uppfatta som en generell anvisning huru kommunerna skulle förfara i de enskilda fallen då fråga uppkommit att utse ämbets- eller tjänsteman till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag, att man givetvis vore oförhindrad att iakttaga återhållsamhet i fråga om tjänstemäns placering i de kommunala organen samt att det borde ankomma mindre på lagstiftaren än på de väljande församlingarna att bedöma lämpligheten av att besätta förtroendeposter med tjänstemän. Brandlagsrevisionen erinrar om att brandpersonalen jämlikt brandlagen har en med straffpåföljd sanktionerad lydnadsplikt gentemot brandchefen. Syftet med lydnadsplikten är att garantera snabbhet och effektivitet i brandförsvarets verksamhet. Det är därför av vikt, att utövningen av brandchefens genom lydnadsplikten säkerställda befälsmyndighet icke försvåras genom att underlydande befattningshavare såsom ledamot i brandstyrelsen blir överordnad brandchefen. Med hänsyn till kommunallagskommitténs uttalanden och då frågor, som falla under brandchefens befälsmyndighet, i allt fall äro undandragna brandstyrelsens befogenhet, anser brandlagsrevisionen likväl ej erforderligt att i författning inskriva normalbrandordningarnas från kommunallagen avvikande föreskrift om obehörighet för all anställd brandpersonal att vara ledamot i brandstyrelsen. Härtill kommer att man från personalens sida på många håll kommit till insikt om lämpligheten av att icke ha representanter i den myndighet, som förvaltar brandförsvarets angelägenheter.

Brandlagsrevisionen anser, att brandchefen i allmänhet intager samma ställning som annan kommunal verkschef och att skäl därför saknas att frångå den för sådan chef i kommunallagen stadgade obehörigheten att vara ledamot i sin verksstyrelse. Eftersom brandchefen regelmässigt är föredragande inför den myndighet, som förvaltar brandförsvarets angelägenheter, och då honom enligt förslaget är tillförsäkrad rätten att delta i överläggningarna samt få sin särskilda mening antecknad till protokollet, är sörjt för att hans mening ändock kommer till tals. För att icke brandchefs behörighet att vara ledamot i kommuns styrelse eller annan nämnd skall vara beroende av kommunens valfrihet med avseende å särskild brandstyrelse, upptager förslaget i 1 mom. andra stycket den bestämmelsen att brandchefen ej är obehörig till sådant ledamotskap utan alle-

nast är förhindrad att, då brandförvarsärende behandlas, deltaga såsom ledamot. I stället äger han rätt att deltaga i egenskap av brandchef på sätt i 2 mom. sägs.

33 § kommunallagen. Bestämmelserna i denna paragraf om mandattid, ordning för suppleanters tjänstgöring m. m. kunna ersätta motsvarande bestämmelser i 1 § normalbrandordningarna.

34 § kommunallagen. Enligt normalbrandordningen för städerna 2 § 1 mom. väljer brandstyrelsen inom sig ordförande och vice ordförande för ett år i sänder. Enligt samma paragraf i normalbrandordningarna för landsbygden utses däremot ordförande och vice ordförande av kommunalfullmäktige för den tid de blivit invalda i brandstyrelsen. Skäl saknas att i detta hänseende ha olika regler. Då anledning ej finnes att frångå kommunallagen, höra såväl ordförande som vice ordförande ha sitt mandat direkt av kommunens fullmäktige.

35 § kommunallagen. Denna paragraf skiljer sig från motsvarande bestämmelse i 2 § 2 mom. normalbrandordningarna däruti att den icke medger en minoritet av brandstyrelsen och ej heller brandchefen rätt att få till stånd sammanträde med styrelsen. En regel om sådan sammanträdesskyldighet torde vara ineffektiv om den ej även innebär skyldighet att behandla och fatta beslut i en aktuell fråga. Om brandstyrelsen i undantagsfall skulle undandraga sig att behandla en angelägen fråga och tryggheten mot brandskada därigenom äventyras, torde länsstyrelsens ingripande kunna leda till rättelse. Särskilda bestämmelser om sammanträdesskyldighet äro därför ej erforderliga.

36 § kommunallagen, som avser suppleanters tjänstgöring, kan ersätta 1 § andra stycket normalbrandordningarna.

37 § kommunallagen. För brandstyrelses beslutförhet lära utan olägenhet kunna gälla samma regler som för kommunens styrelse och övriga nämnder. Denna paragraf kan sålunda ersätta 2 § 3 mom. normalbrandordningarna, vilka härutinnan innehålla något strängare föreskrifter.

För ledamöter av sådana kommunala organ, som tillsätts enligt andra författningar än kommunallagen, gälla, där ej annat är stadgat, i allmänhet samma jävsregler som för statsmyndigheterna, vilket innebär att rättegångsbalkens jäv för domare tillämpas. Som skäl härför har anförts, att dessa organ ombesörja uppgifter som oftast äro av samma karaktär som de statliga förvaltningsorganens, varvid verksamheten är att betrakta som myndighetsutövning i form av förelägganden av skilda slag gentemot enskilda. Likväl gälla numera för nykterhetsnämnd, socialnämnd, hälsovårdsnämnd och byggnadsnämnd enligt uttryckliga bestämmelser allenast de kommunala jäven, trots att dessa nämnder ha åtskilliga myndighetsfunktioner. Brandstyrelses myndighetsfunktioner utgöras enligt förslaget blott av tvångsuttagning till brandvärn samt beviljande av undantag enligt 19 § brandstadgan. För dessa fall synas de kommunala jäven tillfyllest.

I övrigt motsvaras brandstyrelsens uppgifter i stort sett av sådana som tillkomma andra, enligt kommunallagen tillsatta nämnder och styrelser. Anledning föreligger därför ej att i fråga om jäv för brandstyrelseledamöter frångå den enhetlighet som vinnes genom tillämpning av kommunallagens jävsbestämmelser.

38 § *kommunallagen*. Vad här är stadgat om förfarandet vid fattande av beslut kan ersätta 2 § 4 mom. normalbrandordningarna.

39 § *kommunallagen* innehåller bestämmelser om protokoll och reservation, vilka kunna ersätta de i 2 § 5 mom. normalbrandordningarna upptagna bestämmelserna om protokoll. Detta innebär bl. a. att tiden för anförande av besvär över brandstyrelsens beslut räknas från dagen för tillkännagivandet å kommunens anslagstavla av beslutsprotokollets justering.

40—42 §§ *kommunallagen*, som behandla skriftväxling, arkivvård, kassaförvaltare samt ansvar och skadeståndsskyldighet, äro av sådan allmän-giltig natur att de böra gälla även för brandstyrelse.

Slutligen bör erinras om att kommunallagens bestämmelser om ersättning åt ledamöter, avlämnande av utgifts- och inkomstförslag samt redovisning för omhänderhavda medel m. m. gälla även för brandstyrelse.

Brandlagsrevisionen finner sålunda, att kommunallagens här genom-gångna bestämmelser om kommuns styrelse kunna tillämpas jämväl på särskild brandstyrelse. På grund härav skall brandordning icke vidare innehålla föreskrifter om särskild brandstyrelsens sammansättning, arbets-former eller andra ämnen, som regleras i nyssnämnda kommunallagsbe-stämmelser. Brandlagsrevisionen föreslår ock, såsom framgår av 4 § för-slaget till brandlag, att ordet brandstyrelse användes såsom teknisk term för den kommunala myndighet, som förvaltar brandförsvarets angelägen-heter, oavsett om denna myndighet utgöres av kommunens styrelse eller annan nämnd eller särskild brandstyrelse; i samtliga fall skola enligt för-slaget gälla samma regler för myndigheten.

2 mom. i förslaget har sin motsvarighet i 2 § 6 mom. normalbrandord-ningarna, vilka därjämte innehålla, att brandchefen är föredragande vid brandstyrelsens sammanträden. Avsikten är icke att föreslå någon änd-ring i sistnämnda förhållande. Det ligger i sakens natur, att brandchefen, som har den närmaste ledningen av kommunens brandförsvaret, i första hand har att föredraga brandförsvarsärendena. Hinder bör emellertid ej möta för brandstyrelsen att för vissa ärenden anlita andra kommunala be-fattningshavare som föredragande, exempelvis skorstensfejare, byggnads-sakkunnig, stadsingenjör, kommunalkamrer eller kommunalborgmästare. Över huvud torde det åligga brandstyrelsen att samråda med andra kom-munala organ och tjänstemän i den mån så erfordras. Att närmare reglera formerna härför är ej erforderligt. Det sagda bör gälla ävenledes det i 2 § 7 mom. normalbrandordningarna reglerade samrådet med företrädare för civilförsvaret.

Beträffande 3 mom. i förslaget hänvisas till de särskilda motiveringarna till 4 § förslaget till brandlag i sjuttonde kapitlet samt till 8 § förslaget till brandstadga. Den i 3 och 26 §§ 2 mom. 3) gällande brandstadga angivna skyldigheten för brandstyrelse att årligen avgiva förslag till inkomst- och utgiftsstat för kommunens brandförsvär gäller enligt 54 § kommunallagen för alla kommunala styrelser och nämnder och behöver därför ej här särskilt angivas.

Om brandstyrka och brandbefäl

4 §.

Paragrafen motsvarar 4 § punkterna 1), 2) och 4) samt 27 § gällande brandstadga. Terminologin ansluter sig till 3 § förslaget till brandlag. Med brandstyrka, som är det sammanfattande begreppet, förstås som där anges all personal i det brandförsvär, varmed kommunen har befattning. Man bör sålunda icke tala om olika brandstyrkor inom kommunen. I femte och sjätte kapitlen återfinnas synpunkter på brandordningarnas innehåll i förevarande hänseenden. Brandlagsrevisionens förslag innebära icke några avsevärda förändringar i det sätt, varpå brandordningarna i dessa hänseenden f. n. bruka utformas.

5 §.

Beträffande denna paragraf, som motsvarar 4 § punkt 3) gällande brandstadga, hänvisas till sjätte kapitlet.

6 §.

Paragrafen motsvarar 6 § 1 mom. och 29 § gällande brandstadga.

Någon motsvarighet till 6 § 2 mom. gällande brandstadga återfinnes icke i förslaget. Då tjänst som brandchef eller vice brandchef vid yrkesbrandkår skall tillsättas, skall enligt nämnda moment kungörelse härom införas i allmänna tidningarna samt i en eller flera tidningar inom orten med angivande av den tid, inom vilken sökande har att insända sina ansökningshandlingar till den myndighet, som skall tillsätta tjänsten. Föreskriften om kungörelse i allmänna tidningarna är betingad främst därav, att facktidningarna härigenom skola kunna följa uppkommande ledigheter och intaga meddelande härom. Enligt normalbrandordningen för städerna åvilar det brandstyrelsen bl. a. att kungöra ledig tjänst som brandchef och vice brandchef i fackpressen.

Enligt de kommunala tjänstereglementena skall vederbörande kommunala myndighet, då ordinarie eller extra ordinarie tjänst skall tillsättas, kungöra tjänsten ledig med minst fjorton dagars ansökningstid dels genom anslag inom kommunen, dels, om myndigheten så finner erforderligt, på annat sätt. Där särskilda skäl ej föranleda annat, skall den lediga

tjänsten även anmälas hos den offentliga arbetsförmedlingen. I kommentarerna till det kommunala normaltjänstereglementet angives, att sistnämnda bestämmelser syftar till att trygga offentligheten i tillsättningsförfarandet samt att lediga tjänster — i varje fall de mera kvalificerade — som regel även böra annonseras i ortspressen eller i dagstidningar med större spridningsområden.

Brandlagsrevisionen anser på grund av det anförda, att särskilda bestämmelser i brandstadgan om dessa frågor numera icke erfordras. Där de kommunala tjänstereglementena icke äro tillfyllest eller icke tillämpliga, kunna kompletterande föreskrifter intagas i brandordningen.

7 §.

Paragrafen ersätter 7 och 30 §§ gällande brandstadga och innehåller kompetensbestämmelser för brandbefälet. Bestämmelsernas närmare innebörd framgår av femtonde kapitlet.

Av 4 § förslaget till brandstadga framgår att brandordningen skall innehålla bestämmelse om vilka befattningshavare som skola vara heltidsanställda och deltidanställda. Av 3 mom. förevarande paragraf följer att brandordningen även skall innehålla föreskrift om den kompetens som erfordras såväl för heltidsanställda som för deltidanställda. Vid den prövning, som enligt 2 § förslaget till brandstadga företages av länsstyrelsen i samband med fastställelse av brandordningen, komma således hithörande frågor under bedömande.

I 1 mom. andra stycket och 2 mom. fjärde stycket förevarande paragraf förutsättes, att länsstyrelsen äger medgiva vissa undantag av innebörd att lägre kompetens än enligt huvudreglerna må anses tillfyllest. Sådant medgivande bör ges som ett led i fastställandet av en brandordning, vari kommunen för sin del intagit ifrågakravande lägre kompetenskrav.

1 mom. andra stycket andra punkten avser de mindre städer samt vissa köpingar och landskommuner, där brandchefen finnes böra vara heltidsanställd men där brandmästarexamen kan anses tillfyllest med hänsyn till förhållandena i kommunen. 2 mom. fjärde stycket avser de omkring 250 landskommuner, i vilka enligt vad som utvecklats i femtonde kapitlet något lägre krav kunna uppställas än som bör gälla för huvuddelen av kommunerna med deltidanställda brandchefer och vice brandchefer.

Enligt nu rådande ordning, då allenast brandchefen i landskommun behöver ha utbildning vid statens brandskola, kan det vid ombyte å brandchefstjänsten inträffa att någon utbildad person icke finnes att tillgå innan den nytillträdande genomgått vederbörlig kurs. Genomföres brandlagsrevisionens förslag om att åtminstone en vice brandchef också skall ha utbildning vid statens brandskola, kommer denna situation att bli mindre vanlig. Det kan dock alltså komma att inträffa att vikarie utan den kompetens, som föreskrives i brandordningen, måste anlitas eller att någon

måste utses till brandchef innan en för tjänsten avsedd brandskolekurs anordnats. När det gäller deltidstjänster måste nämligen beaktas, att det icke kan förväntas att i och för sig lämpliga personer på förhand i tillräcklig utsträckning skaffa sig därtill meriterande utbildning. Brandlagsrevisionen föreslår på grund härav i 2 mom. sista stycket att kommunerna beredas möjlighet att förordna lämplig person att uppehålla brandchefstjänst för tiden intill dess en för samma tjänst avsedd utbildningskurs vid brandskolan anordnats. Därvid kan antingen förordnas en person, med vilken kommun överenskommit att han skall beredas tillfälle att genomgå brandbefälkurs för att sedan förordnas till brandchef, eller ett lägre befäl utan föreskriven formell kompetens. Eftersom förordnandet innebär behörighet att fullgöra alla på brandchef ankommande göromål, exempelvis brandsyn, bör kommunens personval i dessa fall underställas länsstyrelsens prövning.

Angående kompetenskrav för dem, som före förslaget ikraftträdande undergått utbildning, hänvisas till övergångsbestämmelserna.

8 §.

Paragrafen ersätter 8, 31 och 40 §§ gällande brandstadga ävensom vissa i de nuvarande brandordningarna upptagna bestämmelser, vilka synts allmängiltiga för alla brandchefer och kommuner. I fråga om förhållandet mellan den förvaltande myndigheten och brandchefen hänvisas även till motiveringen under 4 § förslaget till brandlag i sjuttonde kapitlet.

Det i 1 mom. av förevarande paragraf nämnda åliggandet för brandchef att taga den befattning med kommunens brandförsvar, som — utöver brandlagen och brandstadgan — »eljest är föreskrivet» åsyftar dels hans skyldigheter enligt kommunens brandordning, dels skyldigheter enligt andra författningar, exempelvis om explosiva varor, brandfarliga varor eller hotell- och pensionatsrörelse.

2 mom. innehåller bestämmelser om uppgifter, som ingå i brandchefens befälsmyndighet.

Enligt punkt 1) ankommer det på brandchefen att föra befäl över kommunens brandstyrka samt tillse att den erhåller erforderlig övning. Förvaltningsmyndigheten har icke några befogenheter i fråga om utryckning och verksamhet på brandplats. Det ankommer helt på brandchefen eller släckningsledaren att bestämma om utryckningsenhetens storlek, körväg och hastighet, om släckningstaktik och -teknik, om erforderliga ingrepp i annans rätt, skydd mot sekundärskador, behov av eftersläckning och bevakning, personalavlösning o. s. v. Likaså bestämmer brandchefen om tid och sätt för övningar och daglig tjänst, där sådan förekommer, samt inom ramen för gällande överenskommelser om indelningen till tjänstgöring. Förvaltningsmyndigheten bör ej kontrollera brandförsvaret genom provlarm eller andra åtgärder utan samråd med brandchefen, ty denne är

närmast att bedöma huruvida tid och sätt för sådan kontroll äro lämpliga med hänsyn till brandsäkerhet och beredskap.

Med kommunens brandstyrka förstås såsom i gällande rätt endast de enheter, som äro uppsatta av kommunen eller i följd av avtal tillhöra den kommunala brandförsvarsorganisationen. I kommunen kunna därjämte finnas brandkårer, som icke ingå i denna organisation, exempelvis industribrandkårer eller militära brandkårer. Där sådan brandkår jämlikt 8 och 13 §§ förslaget till brandlag rekvireras för släckningshjälp vid brand inom kommunen men utanför den anläggning, för vilken kåren är avsedd, står den under brandchefens befäl på samma sätt som enligt 4 mom. av föreliggande paragraf. Vid brand inom ifrågavarande anläggning har brandchefen däremot icke befälsrätt över dylika brandkårer som sådana. För att i dylika fall undvika kompetenskonflikter, böra redan på förhand erforderliga överenskommelser träffas mellan berörda chefer eller mellan brandstyrelsen och ifrågavarande brandkårs huvudman. Därvid beaktas, att den kommunale brandchefen är både berättigad och skyldig att med kommunal brandstyrka delta i släckning av inom anläggningen utbruten brand. Det torde därför vara lämpligt att han utövar högsta befälet vid släckningen.

Enligt punkt 2) ankommer det på brandchefen att tillse att utryckning kan ske med föreskriven personal och redskap. Bestämmelsen är hämtad från de nuvarande normalbrandordningarna. Dessa innehålla ock en föreskrift om att tjänstledighet för brandpersonalen beviljas av brandchefen. Av praktiska skäl synes lämpligt att så sker, varvid brandchefen, under beaktande av eljest gällande föreskrifter om tjänstledighet och semester, har att iakttaga brandsäkerhetens krav. Där ej för kommunen gällande tjänstereglemente reglerar denna fråga, bör bestämmelse härom liksom hittills intagas i brandordningen.

Enligt punkt 3) ankommer på brandchefen att tillse att kommunens alarmeringsanordningar fungera ävensom att dess brand- och livräddningsredskap och övrig utrustning städse äro i gott skick samt förvaras å därför bestämda platser. Eftersom det måste åligga brandchefen att ansvara för att utryckning till brandsläckning alltid kan ske med därför avsedd materiel, tillkommer honom ock bestämmanderätten över den för brandförsvaret anskaffade materielens förvaring, användning och vård. Förvaltningsmyndigheten äger sålunda exempelvis icke — om brandchefen har ansvaret för beredskapen — mot hans bestridande, grundat på hänsyn till brandfaran, uthyra kommunens brandmateriel till enskilda för ändamål, som ej avse brandsläckning eller nödläge eller eljest äro brandförsvaret och dess verksamhet främmande.

I 3 mom. ha sammanförts föreskrifter om samarbete mellan brandbefäl, skogspersonal och polis. De motsvara 8 § 3 mom., 31 § 3 mom. och 42 § första (delvis) och andra styckena gällande brandstadga ävensom i brand-

ordningarna förekommande bestämmelser om polisundersökning efter brand. Den i 42 § första stycket upptagna straffsanktionerade skyldigheten att om skogsbrand underrätta skogspersonal bör åligga brandbefälet — genom alarmeringscentral eller på annat sätt —, ej allmänheten.

Enligt uppgifter från centralstället för svensk brandskadestatistik är antalet bränder, vars orsak icke är helt känd, omkring 20 procent av hela antalet. Dessa bränder svara för omkring hälften av utbetalade brandskadeersättningar, något som f. ö. framhäver sambandet mellan brandskadans omfattning och svårigheten att utröna orsaken. Både för brandorsaksforskningen och för intresset att kunna lagföra dem som uppsåtliga eller av vårdslöshet förorsakat brand är det av betydelse att i största möjliga utsträckning få kännedom om brandorsakerna. Brandutredning ombesörjes av polismyndigheten. Även om brottslig gärning därvid ej finnes föreligga, brukar utredningen slutföras av polisen. Polismyndigheten äger enligt gällande polisreglemente att av vederbörande myndigheter erhålla de upplysningar, det biträde och den handräckning, som erfordras och som lagligen kan lämnas. Den polisiära organisationen för brandutredningar växlar inom olika distrikt. På sina håll finnes en strävan att härför använda specialutbildade polismän. Vissa länsstyrelser ha till polismyndigheterna lämnat anvisningar om förfarandet vid brandutredningar. Dessa innehålla bl. a. följande. Polisman skall så snart som möjligt bege sig till brandplatsen och påbörja undersökningen. Vid svårare fall bör statspolis genast anlitas. Biträde av experter, exempelvis elektroingenjör eller skorstensfejare, skall anlitas. Polisman som ej erhållit särskild utbildning för ändamålet må ej utföra teknisk undersökning å brandplats, endast hålla förberedande förhör.

Brandlagsrevisionen finner detta förfarande lämpligt och vill för sin del förordas att polismyndigheterna söka samarbete med brandcheferna vid brandutredningarna. Polismännen kunna knappast, trots specialutbildning, förvärva samma yrkesmässiga erfarenhet som brandbefälet av brandorsakernas tekniska sida. För att underlätta samarbetet bör det liksom hittills åligga brandchef att genast underrätta polischefen om brand eller fara därför. Härmed vinnes att polisutredningen genast kan påbörjas, vilket är av stor betydelse. Brandchefen och brandpersonalen på brandplatsen böra redan under släckningsarbetet söka underlätta utredningen och tillvarataga utredningsintresset, givetvis dock endast i den mån det ej inkräktar på släcknings- eller räddningsarbetet. Sålunda bör befälhavaren exempelvis avspärra brandplatsen, hindra obehörigas tillträde, söka lokalisera den primära brandhärden, tillvarataga spår och föremål samt förhindra onödig förstörelse eller förändring på brandplatsen. Också vid den fortsatta utredningen efter branden kan brandchefens och brandpersonalens medverkan vara av betydelse, särskilt vid rekonstruktion och brandteknisk bedömning av utredningsmaterialet.

I detta sammanhang vill brandlagsrevisionen framhålla det olämpliga i att polisman uppehåller befattning som brandchef eller annan befattning inom brandförsvaret. Enligt 27 § polisreglementet den 4 juni 1948 får polisman, i den mån annat ej är bestämt i anställningsvillkoren, icke innehåva annan allmän eller enskild befattning eller därmed jämförligt avlönat uppdrag, med mindre polischefen lämnat tillstånd därtill. Tillstånd må enligt samma paragraf beviljas endast för såvitt sysslan prövas icke inverka hinderlig för polismannens tjänst eller vara oförenlig med hans ställning såsom polisman.

Polisman har i allmänhet vid brand ordningsuppgifter, som helt taga hans uppmärksamhet i anspråk. Särskilt kan detta bli fallet om motortrafikanter av nyfikenhet söka komma till brandplatsen. Härjämte märkas de ovan berörda utredningsuppgifterna. Polisman kan under sådana förhållanden icke rimligen samtidigt sköta brandchefssysslan utan att endera uppgiften blir lidande. Brandlagsrevisionen anser därför att polisman som regel icke bör beviljas tillstånd att inneha tjänst i brandförsvaret och aldrig i sådana kommuner, där han är den ende i trakten tillgänglige representanten för ordningsmakten.

4 mom. motsvarar 8 § 2 mom. andra punkten samt 31 § 2 mom. andra punkten gällande brandstadga. Överenskommelser om vem som skall utöva befälet böra såvitt möjligt träffas på förhand, grannkommuner emellan, och då lämpligen genom brandstyrelsernas försorg.

5 mom. återfinnes likaledes i nyssnämnda båda moment i gällande brandstadga. Stadgandet ger ej länsstyrelse rätt att på förhand förordna viss person, exempelvis länsbrandinspektör, till »länsklädningschef» med rätt att överta befälet vid varje brand som han bedömer vara av större omfattning. Detta bedömande bör ankomma på länsstyrelsen i varje särskilt fall.

Till 6 mom. har överförts brandordningarnas bestämmelse om skyldighet för brandchefen att övervaka efterlevnaden av brandlagen, brandstadgan, brandordningen och övriga brandförsvaret berörande föreskrifter. Denna uppgift åligger enligt 3 § 3 mom. förslaget till brandstadga även brandstyrelsen. Det ligger i sakens natur att den mera detaljerade kontrollen i första hand ankommer på brandchefen. Denna uppgift fullgör han bl. a. genom brandsyn eller besiktning.

Andra punkten av förevarande moment motsvarar 8 § 4 mom. och 31 § 4 mom. gällande brandstadga. Här fastslås rätt och plikt för brandchefen att ingripa med föreskrift då fara för brands uppkomst är överhängande. Däremot säges i detta sammanhang ingenting om de enskildas skyldighet att efterkomma sådan föreskrift. Såsom brandförvarsutredningen anförde torde emellertid förfaranden, som här avses, hemfalla under förbudet i 12 § gällande brandlag och 11 § förslaget mot vårdslöshet med eld, varvid underlåtenhet att följa en enligt detta moment given föreskrift torde få anses som försvårande omständighet; förfarandet kan givetvis i stället

vara straffbart som allmänfarlig vårdslöshet eller enligt straffbud i annan säkerhetslagstiftning. Brandchefs behörighet att själv omedelbart verkställa den åtgärd, som avses med föreskriften, därest denna ej efterkommes, får bedömas efter allmänna rättsgrundsatser och under jämförelse med de ingrepp som enligt 13 § förslaget till brandlag må vid utbruten brand ske för räddning och släckning. Med tjänsteställningen såsom brandchef och brandbefäl följer en allmän skyldighet att vara verksam för hindrande av brands uppkomst. Härmed torde vara förenligt att, vid överhängande fara för brand, brandchef eller brandsyneförrättare gör ett ingripande i enskild rätt i den mån det ej medför nämnvärd skada för den därav drabbade. Därvid måste förutsättas, att faran för brand är så betydande att dess undanröjande framstår som ett utan tvekan starkare intresse än det som trädes för när genom ingripandet. Sålunda bör brandchefen exempelvis vara berättigad att genast släcka en av turister eller markägare i skog uppgjord eld, som ej kommit lös men som till följd av väderleken kan medföra skogsbrand, eller att från brandfarligt upplag eller annat särskilt brandfarligt grannskap avföra den som ej efterkommer rökförbud eller umgås vårdslöst med eld. När det gäller ingripanden, som medföra mer än obetydlig ekonomisk skada eller följder, som vid ändring i högre instans svårigen kunna repareras, t. ex. rivning av eldstad, äro däremot omedelbara åtgärder icke tillåtna.

9 §.

Paragrafen motsvarar 9 och 32 §§ gällande brandstadga.

Om vissa för brandförsvaret erforderliga anordningar

10 §.

Paragrafen ersätter 5 § andra stycket, 10 §, 28 § samt 33 § 1 mom. gällande brandstadga.

I fråga om första stycket hänvisas till åttonde kapitlet. Där framgår, att de privata telefonerna kunna vara tillfyllest inom vissa kommuner eller områden av kommuner såsom alarmeringsorgan för allmänheten. Gällande brandlags 13 § jämförd med 19 § utvisar, att den, som får kunskap om inträffad brand, vid straffansvar är skyldig bland annat att tillkalla hjälp. I denna skyldighet föreslås ej någon ändring. Den torde visserligen icke innefatta plikt att upplåta privat telefonapparat åt envar, som påstår sig vilja få tillgång till telefon för att ge brandlarm, men väl skyldighet för apparatinnehavaren att själv ombesörja sådant larm, när han — oavsett hur — fått kännedom om att brand utbrutit. På grund härav lär hinder ej möta att på förslaget sätt i författningstexten angiva telefonen såsom det främsta hjälpmedlet för ingående alarm. Med uttrycket särskilda anordningar förstås i punkt 1) icke privat telefonapparat utan membransändareanläggning (tyfon), brandtelegraf, hjälptelefon eller kombinationer av dy-

lika anläggningar. Den föreslagna lydelsen lämnar även rum för de ytterligare anordningar, som den tekniska utvecklingen på detta område kan medföra.

Uttrycket brandkårspersonalen i punkt 2) avser att angiva, att särskild anordning icke erfordras för inkallande av brandväret. Där tyfon finnes, bör denna givetvis användas för detta ändamål, men det kan icke krävas, att telefonsignalanläggning eller signalslinga eller liknande anordningar skola finnas för denna personal. Med särskild anordning avses att framhålla, att det icke är tillfyllest att vid larm inkalla brandkårspersonalen genom ett särskilt telefonsamtal till varje befattningshavare över dennes privata telefon.

Enligt 10 § första stycket 3) gällande brandstadga skola stad och därmed jämförliga samhällen på lämpligt sätt anordna brandvakt för uppmärksammande av brand. I 17 § normalbrandordningen angives, att brandbevakning utomhus verkställes av stadens polisstyrka under dess patrullering. Dessa bestämmelser, som härröra från gångna tiders förhållanden, ha numera icke någon betydelse. Polisens åligganden härutinnan ha — om de alls behöva angivas i författning — ej sin plats i brandlagstiftning eller brandordning. Brandlagsrevisionen föreslår därför att dessa bestämmelser såsom numera obehövlige utgå.

Andra stycket av förevarande paragraf avser bestämmelser både om anordningar som skola anskaffas av kommunen och om anordningar som enskilda skola hålla.

Om brandsyn

11 §.

Paragrafen motsvarar 11 och 34 §§ gällande brandstadga. Beträffande 2 och 3 mom. hänvisas till nionde kapitlet. 1 mom., som avser vad som skall undersökas vid brandsyn, motsvarar med vissa formella ändringar nuvarande 3 mom.

Bestämmelsen i 4 mom. om rätt för brandförsäkringsgivare att vara representerad genom ombud återfinnes i gällande brandstadga endast för landsbygden. Brandförsvarsutredningen föreslog utan närmare motivering att denna föreskrift skulle utgå. På hemställan av svenska försäkringsbolags riksförbund — som yttrade (prop. nr 265/1944 sid. 94), att industriella anläggningar komme att stå under kontroll av brandsynenämnder, vilka ej alltid hade härför tillfredsställande sakkunskap, samt att viss risk för motstridiga anvisningar från försäkringsgivare och brandsynenämnd kunde föreligga — fann departementschefen att rätten för försäkringsgivare att närvara genom ombud vid brandsyn borde bibehållas. Brandlagsrevisionen finner de anförda skälen alltjämt kunna äga giltighet. På grund härav och då föreskriften är ägnad att underlätta ett av brandlagsrevisio-

nen såsom önskvärt bedömt samarbete mellan brandsynförrättare och brandförsäkringsgivarens brandingenjör eller besiktningsman, föreslår revisionen, att densamma bibehålles. Att den därvid enligt förslaget kommer att gälla alla kommuner torde ej innebära någon olägenhet.

12 §.

Paragrafen motsvarar 12 och 35 §§ gällande brandstadga. Angående rätt adressat för brandsynföreläggande samt skyldighet att anmäla ägarbyte hänvisas till motiveringen till 10 och 15 §§ förslaget till brandlag i sjuttonde kapitlet. Beträffande paragrafen i övrigt hänvisas till nionde kapitlet.

I 12 § 2 mom. och 35 § 2 mom. gällande brandstadga återfinnes en bestämmelse om skyldighet för brandsynförrättare att där synnerlig fara för brand vid brandsyn finnes vara för handen genast meddela föreskrift om omedelbar åtgärd för farans undanröjande. Det är sålunda icke fråga om omedelbart brandsynföreläggande att genast vidtaga rättelse. Förfarandet är detsamma som enligt gällande brandstadga 8 § 4 mom. och 31 § 4 mom. samt 8 § 6 mom. andra punkten i förslaget. Enligt brandlagsrevisionens förslag blir brandsynförrättare och brandchef, eller av denne förordnat brandbefäl, i flertalet fall samma person. Intet hindrar, att ett brandsynföreläggande i vanlig ordning utfärdas genast och innehåller att rättelse skall vidtagas omedelbart. Ur rättssäkerhetssynpunkt möter här ej hinder, eftersom dylikt föreläggande icke kan gå i verkställighet utan hinder av laga kraft. Av nu angivna skäl anser brandlagsrevisionen behov ej föreligga av en särskild bestämmelse om skyldighet för brandsynförrättare eller brandsynenämnd att genast meddela föreskrift om omedelbar åtgärd.

13 §.

Paragrafen motsvarar 13 och 36 §§ gällande brandstadga. Där föreläggande är riktat mot flera personer, skall avskrift av protokollet tillställas dem alla. Den i andra stycket nämnda förteckningen bör samordnas med den förteckning, som skall föras enligt 11 § 2 mom. första stycket.

14 §.

Paragrafen motsvarar 14 och 37 §§ gällande brandstadga. Polismyndigheten har att pröva huruvida godtagbar anledning att vägra tillträde föreligger. Om straff för den som vägrar brandsynförrättare tillträde stadgas i 29 §.

Om sotning

15—23 §§.

Paragraferna, som avse sotning, ersätta 15—22 och 38 §§ gällande brandstadga. I 18 § återfinnas nu gällande föreskrifter om kungörelse i all-

männa tidningarna, när skorstensfejare för sotningsdistrikt skall utses. Eftersom de kommunala tjänstereglementena i de allra flesta fall icke äro tillämpliga på skorstensfejare, böra dessa föreskrifter bibehållas. 21 § är en nyhet i förslaget. Om straff för den som vägrar skorstensfejaren i 22 § avsett tillträde stadgas i 29 §. I övrigt hänvisas beträffande avsnittet om sotning till tionde kapitlet.

Om åtgärder till förekommande och släckning av brand

24 §.

Förevarande paragraf inleder ett avsnitt om åtgärder till förebyggande och bekämpande av brand. Gällande brandstadgas 39—42 §§ innehålla dylika bestämmelser med avseende å skogsbrand. Brandlagsrevisionens förslag innehåller i detta avsnitt ytterligare bestämmelser, vilka ansetts vara av allmän betydelse eller böra gälla för allmänheten. Därvid ha vissa föreskrifter, som nu återfinnas i brandordningarna, överflyttats till stadgan.

I gällande normalbrandordningar, 37 resp. 38 §§, återgives det i 12 § brandlagen intagna förbudet mot att så handhava eld eller eldfarligt föremål att brand därav lätt kan uppstå. Härefter uppräknas exempel på förbjudna förfaranden. Brandlagsrevisionen anser icke erforderligt eller lämpligt att i brandstadgan intaga dessa olika fall; en dylik uppräkning kan heller aldrig bli fullständig. Brandlagsrevisionen finner emellertid, att det i normalbrandordningarna bland dessa exempel upptagna förbudet att belamra portgångar och trappor samt gångar å vindar och i kallare så, att släckningsarbete försvåras, knappast omfattas av gärningsbeskrivningen i 12 § brandlagen och 11 § förslaget. Eftersom detta förbud är av generell betydelse, bör det därför, jämte straffbestämmelse, överföras till brandstadgan. 24 § 2 mom. åsyftar, med formell omarbetning, nämnda förbud.

Den i 1 mom. av förevarande paragraf föreskrivna tillsynsplikten är likaledes överförd från nämnda bestämmelser i normalbrandordningarna. Den innebär en plikt för den enskilde att i viss utsträckning själv vara verksam för sådana åtgärder, som avses i 10 § förslaget till brandlag. Skyldigheten att tillse, att anordningarna äro utan bristfälligheter, som kunna medföra brandfara, innebär givetvis också skyldighet att, där sådan brist upptäckes, avhjälpa densamma, där det kan ske utan oskäligen kostnad. Då denna tillsynsplikt icke omfattas av 11 § förslaget till brandlag men får anses vara av allmängiltig betydelse, bör den jämte straffbestämmelse återfinnas i brandstadgan.

Straffbestämmelser till 1 och 2 mom. givas i 29 §.

Beträffande 3 mom. hänvisas till elfte kapitlet.

25 §.

Paragrafen motsvarar 41 § gällande brandstadga samt vissa bestämmelser i normalbrandordningarna. Enligt 41 § andra stycket gällande brand-

stadga är förbudet att vid stark torka eller blåst uppgöra eld i skog icke undantagslöst. Bortsett från trängande behov gäller förbudet nämligen icke generell uppgörande av eld för utövande av näring. Enligt 40 resp. 41 §§ normalbrandordningarna äger emellertid brandchefen tillfälligt förbjuda även sådan eld. Därjämte stadgas i normalbrandordningarna anmälningsplikt för den som under sommarhalvåret vill företaga hyggesbränning, kolning eller tjärbränning eller ock svedja eller bränna gräs, ris eller ljung i skog eller så nära skog, att eld lätt kan spridas dit. Anmälningskyldigheten avser också yrkeseld och gäller även under tid, då stark torka eller blåst icke råder.

Brandlagsrevisionen föreslår, att all eldning i skog eller så nära skog, att elden lätt kan spridas dit, redan i brandstadgan förbjudes under tid då stark torka råder eller i följd av stark blåst fara för brand föreligger. För att icke hindra eldning för utövande av näring föreslås, att tillstånd till eldning skall kunna medgivas av brandchefen. Den som eldar utan sådant tillstånd är förfallen till straff jämlikt 11 § förslaget till brandlag. Tillståndsplikten medför, att brandchefen i samband med ansökan om tillstånd kan förvissa sig om att sådana säkerhetsanordningar, som avses i paragrafens första stycke, vidtagas. I brandordningarna må ytterligare, liksom f. n., föreskrivas, att tillstånd av brandchefen erfordras under viss del av året, oberoende av stark torka eller blåst. För dessa fall är icke säkert, att uppgörande av eld utan tillstånd blir straffbart enligt 11 § förslaget till brandlag. I så fall föreligger överträdelse av en ordningsföreskrift, som kan beivras i den ordning som gäller för förseelser mot brandordningen. Vad brandlagsrevisionen föreslår innebär icke någon skärpning av vad som nu gäller enligt brandstadgan och brandordningarna.

26 §.

Paragrafen ersätter 42 § gällande brandstadga. Den innehåller en vidare utveckling av föreskrifterna i 9, 12 och 13 §§ förslaget till brandlag. 42 § gällande brandstadga föreskriver skyldighet för polisman samt vid skogsstaten och hos skogsvårdsstyrelsen anställd personal att om skogsbrand underrätta skogsbrandfogde. Utöver vad som följer av 12 § förslaget till brandlag bör enligt brandlagsrevisionens mening dylik skyldighet för vissa tjänstemän icke angivas i brandlagstiftningen. 26 § saknar därför motsvarighet härtill. Likaledes saknas den nuvarande bestämmelsen om att skogsbrandfogde ofördröjligen skall sammankalla nödigt manskap för brandens släckning. Denna skyldighet gäller vid alla bränder och för alla brandchefer och är så uppenbar, att den enligt brandlagsrevisionens mening icke behöver särskilt fastslås. Den i 42 § nu upptagna skyldigheten för allmänheten att underrätta skogspersonal har överflyttats på brandbefälet och återfinnes i 8 § 3 mom. förslaget till brandstadga. Allmänhetens skyldigheter inskränkas enligt förevarande paragraf till att under-

rätta släckningsskyldiga, som kunna finnas i närheten av brandstället, samt att alarmera kommunens brandstyrka.

Förseelse mot 26 § straffas jämlikt 29 §, där ej straff följer av 12 och 17 §§ förslaget till brandlag.

27 §.

Paragrafen motsvarar 42 § sista stycket gällande brandstadga, som behandlar åtgärder vid skogsbrand. Enligt förordningen den 31 december 1915 (nr 585) angående användande av militär personal till upprätthållande av allmän ordning samt för eldsläckning och andra dylika ändamål må militär personal på begäran direkt av civilmyndighet användas, där militärhandräckning erfordras för släckning av mera betydande brand. Ehuru av ojämförligt störst betydelse vid skogsbrand, är förordningen tillämplig även vid bygdebrand. Brandlagsrevisionen har därför utbrutit förevarande stadgande ur den paragraf, som behandlar skogsbrand. Med brand av större omfattning förstås detsamma som i förordningen uttryckes med orden mera betydande brand.

Behörig att begära militärhandräckning är länsstyrelsen. Är skyndsamhet av nöden och kan länsstyrelsens medverkan icke utan fara eller större olägenhet avvaktas, må dock polischefen i orten ävensom landsfogden i vad rör hans tjänstgöringsområde samt statspolisintendenten direkt hos vederbörande befälhavare begära militärhandräckning.

I framställning till Konungen den 8 juni 1956 har riksbrandinspektören föreslagit, att brandchef och skogsbrandfogde måtte jämföras med de i förordningen sålunda angivna civilmyndigheterna. Till stöd härför har riksbrandinspektören anfört i huvudsak följande. Militär personal användes varje år i stor omfattning för skogsbrandsläckning, och värdet av den därvid lämnade hjälpen är utomordentligt stort. Av synnerlig vikt är att denna personal kan alarmeras på snabbaste och enklaste sätt. Gällande ordning kan medföra att dyrbar tid förflyter innan militär kan rekvireras. Någon risk att betro brandchef eller skogsbrandfogde med ifrågavarande behörighet torde icke föreligga.

Riksbrandinspektörens framställning har av chefen för försvarsdepartementet överlämnats till brandlagsrevisionen för att vara tillgänglig vid fullgörande av utredningsuppdraget.

Brandlagsrevisionen vitsordar värdet av den militära släckningshjälpen. Den brandberedskap, som militära förband upprätthålla, är särskilt under skogsbrandsäsongen av stor betydelse. Militärhjälpen har den avsevärda fördelen framför uppbyggd civil personal att den tillhandahålles i organiserade förband med befäl, transportmöjligheter och redskap. Av 1915 års förordning får anses framgå, att det i princip icke tillkommer de militära myndigheterna att bedöma behovet av släckningshjälp, när den begäres av därtill behörig myndighet. Frågan om utvidgad sådan behörighet bör

enligt brandlagsrevisionens mening bedömas mot denna bakgrund. Militärhjälp medför kostnader samt avbräck i den militära utbildningen. Sådan hjälp bör därför såsom framgår av förordningens lydelse begränsas till mera betydande brand, låt vara att man vid denna avvägning måste sätta branden i relation till den hjälpsökandes resurser. Risken för felbedömningar är större ju flera personer som äro behöriga att begära hjälp. Vid skogsbränder, där sådan hjälp främst är aktuell, råder oftast icke samma tidsnöd som vid bygdebrand, där det kan gälla minuter. Med nuvarande telefonförbindelser och kommunikationer torde det ej vara förenat med alltför stora svårigheter att nå kontakt med länsstyrelse eller polischef. Då några fall, där gällande ordning medfört påtagliga olägenheter, icke anförts eller eljest kommit till brandlagsrevisionens kännedom, anser revisionen mot bakgrunden av dessa överväganden skäl ej ha förekommit till en sådan utsträckning av behörigheten att tillkalla militärhjälp, som avses i den överlämnade framställningen. Brandlagsrevisionen vill emellertid understryka, att initiativet till framställningen i regel bör komma från brandchefen eller släckningsledaren. Polischef bör icke utan att ha samråd med denne göra sådan framställning.

Om besiktning

28 §.

Paragrafen motsvarar 43 § gällande brandstadga. Av dess lydelse framgår att länsbrandinspektör icke är generellt berättigad att erhålla tillträde för besiktning. Det ankommer på länsstyrelsen att meddela förordnande härom. Skorstensfejare är enligt 22 § förslaget berättigad att erhålla tillträde för sådan besiktning, som åligger honom. Brandchef och brandbefäl ha i egenskap av brandsynförrättare tillträdesrätt enligt 14 § i förslaget. I förevarande paragraf beredes brandchefen motsvarande rätt i denna sin egenskap. Detta bör, såsom i normalbrandordningarna, förstås så, att brandchefen äger förordna underlydande brandbefäl att på hans uppdrag utföra besiktning samt att därvid den förordnade äger samma rätt till tillträde.

Besiktning, som utföres av brandbefäl i enlighet med nu berörda bestämmelser i brandstadgan och vars erforderlighet bedömes och avgöres av brandchefen, bekostas icke av den enskilde ägaren eller innehavaren av det besiktigade eller synade objektet. För viss av brandchef utförd besiktningssverksamhet skall emellertid enligt särskilda författningar ersättning utgivas av enskilda: såsom exempel må här nämnas besiktningar och avsyningar enligt hotellstadgan samt enligt lagstiftningen om explosiva varor och eldfarlig olja.

Om ansvar och besvär m. m.

29 §.

Paragrafen ersätter 44 § gällande brandstadga. Första stycket avser tillträdesrätt för förrättningsmän och skorstensfejare jämlikt 14, 22 och 28 §§ i förslaget. Av 32 § följer, att straff enligt brandstadgan ej skall ådömas, om 10 kap. 12 § strafflagen är tillämplig på den som vägrar förrättningsman inträde, som denne äger fordra.

I andra stycket hänvisas bl. a. till 24 § 1 och 2 mom. i förslaget. I vissa av de fall, som där avses, kan jämväl ifrågakomma vitesföreläggande enligt 15 § förslaget till brandlag eller 12 § förslaget till brandstadga. Av motiveringen under 15 § förslaget till brandlag i sjuttonde kapitlet följer, att förevarande straffbestämmelse icke skall hindra sådant vitesföreläggande. Vid förseelse mot 26 § kunna enligt 32 § i vissa fall 12 och 17 §§ förslaget till brandlag bli tillämpliga i stället för förevarande paragraf.

30 §.

Paragrafen ersätter 45 § gällande brandstadga.

Skorstensfejares uraktlåtenhet ligger, liksom övriga förseelser mot brandlagen, brandstadgan och brandordningen, under allmänt åtal. Enligt 45 § gällande brandstadga skall straff ej ådömas skorstensfejare, om förseelsen anses böra föranleda varning. Då det icke tillkommer allmän åklagare eller domstol att tilldela befattningshavare varning, lär ej åtalsplikten eller straffbarheten böra göras beroende av dessa myndigheters åsikt om huruvida varning är tillfyllest. Allenast inom ramen för gällande bestämmelser om åtalseftergift äger allmän åklagare taga hänsyn till de åtgärder mot försumlig befattningshavare som må ha vidtagits av vederbörande kommun. Domstols möjlighet att taga hänsyn till bestraffning, som ålagts i administrativ väg, anges i 25 kap. 8 § strafflagen. Brandlagsrevisionen föreslår på grund av det anförda att föreskriften om varning utgår ur brandstadgans straffbestämmelser.

31 §.

Förevarande paragraf, som närmast motsvarar 1 § andra stycket och 24 § andra stycket gällande brandstadga, avser att ersätta den i brandordningarna förekommande straffbestämmelsen. I brandordningarna skall sålunda icke utsättas straff utan endast hänvisas till denna paragraf i brandstadgan.

Förseelser, som äro straffbara enligt brandlagen eller brandstadgan eller enligt annan författning, skola icke straffbeläggas genom hänvisning i brandordning till 31 §. Icke heller få på detta sätt straffbeläggas förseelser mot sådana skyldigheter, vars iakttagande skall framtvingas genom vitesföreläggande. Det fordras sålunda att förseelsen skall föranleda ansvar. I brandord-

ningarna intagna föreskrifter om skyldighet för fastighetsägare att hålla viss materiel grundas på 10 § förslaget till brandlag. Efterlevnaden härav genomföres vid tredska genom vitesföreläggande jämlikt 15 § förslaget till brandlag eller 12 § förslaget till brandstadga. Eftersom lagen eller stadgan ej innehålla straffpåföljd för underlåtenhet att fullgöra dessa skyldigheter, bör sådan påföljd icke intagas i brandordning. Enligt allmänna rättsgrundsatsen må vite ej åläggas där straff är stadgat, om ej annat framgår av vederbörande författning, såsom fallet är enligt 11 § förslaget till brandlag och 24 § 1 och 2 mom. förslaget till brandstadga. Genom straffbestämmelse i brandordning få därför nyssnämnda vitesbestämmelser icke sättas ur spel eller kompletteras med straff.

32 §.

Paragrafen motsvarar 47 § 1 mom. gällande brandstadga. 2 mom. i sistnämnda paragraf stadgar, att böter och viten, som ådömas enligt brandstadgan och brandordning, tillfalla kronan. Såsom anföres i den särskilda motiveringen till 18 § förslaget till brandlag erfordras numera icke en dylik bestämmelse.

33 §.

Paragrafen motsvarar 48 § gällande brandstadga. Beträffande besvärstid erfordras ej särskilda bestämmelser. Härom hänvisas till den särskilda motiveringen till 16 § förslaget till brandlag.

Vissa beslut, som brandchef i sin egenskap av myndighet meddelar, äro av sådan natur att de böra kunna överklagas på samma sätt som brandsynebeslut. Här avses beslut jämlikt 15 § tredje stycket om undantag från brandstadgans och brandordningens bestämmelser om sotningsfrist samt beslut i anledning av den i 25 § andra stycket föreskrivna skyldigheten att inhämta tillstånd att uppgöra eld i skog, vilka beslut kunna vara av direkt ekonomisk betydelse för den enskilde. I förevarande paragraf har därför utsagts, att besvär må anföras över dylika beslut.

Brandchefs beslut, vilka äro av rent förberedande eller verkställande natur eller angå den direkta befälsutövningen vid brandsläckning, övningar, inre tjänst o. dyl., kunna däremot icke överklagas. Besvär över brandstyrelsens beslut jämlikt denna stadga kunna anföras endast enligt kommunallagen.

34 §.

Paragrafen motsvarar 50 § gällande brandstadga. Då av motiveringen till 10 § förslaget till brandlag i sjuttonde kapitlet framgår, att i nämnda paragraf stadgade skyldigheter kunna åvila även nyttjanderättshavare, har i förevarande paragraf tillagts byggnad m. m. som nyttjas av staten. Om den närmare innebörden av 34 § må f. ö. hänvisas till elfte kapitlet.

35 §.

Paragrafen motsvarar 52 § gällande brandstadga.

36 §.

Paragrafen motsvarar 53 § gällande brandstadga med några tillägg. Efter mönster av 1948 års polisreglemente föreslår brandlagsrevisionen förbud för tjänsteman vid brandväsendet att vara kommissionär eller agent för försäkringsinrättning i vad denna meddelar försäkringar, som ha samband med brand, samt att vara styrelseledamot i bolag eller förening, som har till huvudsaklig uppgift att bedriva sådan försäkringsverksamhet. Vidare föreslås motsvarande förbud gälla jämväl livräddningsredskap, varmed givetvis skall förstås sådan som vanligen brukar handhavas av brandkårerna. De skäl, som gälla för ifrågavarande förbud i nuvarande omfattning, äro enligt brandlagsrevisionens mening tillämpliga även i nu föreslagna hänseenden. För dem som vunnit anställning inom brandväsendet före ikraftträdandet av de sålunda föreslagna ändringarna, kunna dessa icke gälla. Härom stadgas i övergångsbestämmelserna.

Övergångsbestämmelser

37 §.

Denna paragraf inleder de övergångsbestämmelser, som vid införande av den föreslagna brandstadgan bli nödvändiga.

De i 7 § föreslagna nya kompetensbestämmelserna kunna icke träda i kraft förrän statens brandskolas därav föranledda ändrade undervisning under någon tid pågått. Denna tid sätter brandlagsrevisionen till tre år. Av 38 § följer, att kompetensföreskrifterna i 1944 års brandstadga under en avsevärd övergångstid därjämte komma att gälla. Om brandordningarnas omarbetning och giltighet stadgas i 41 §.

38 §.

Av 37 § första stycket förslaget följer, att kompetensföreskrifterna i 7 § icke skola träda i kraft förrän den 1 januari 1965. De nya kompetensföreskrifterna skola icke medföra, att brandbefäl, som nämnda dag inneha tjänster, för vilka strängare kompetenskrav stipuleras, bli skyldiga att på nytt utbilda sig för samma tjänster eller eljest komplettera sin utbildning. I 1 mom. har därför intagits en bestämmelse att de för tjänsten gällande kompetensbestämmelser, som jämlikt denna stadga skola intagas i brandordningen, icke skola tillämpas på brandbefäl, som vid de nya kompetensbestämmelsernas ikraftträdande innehar tjänsten.

För sökande av nya tjänster efter nämnda tidpunkt gäller 2 mom. Det innebär att den som enligt de äldre bestämmelserna förvärvat utbildning till tjänst av visst slag icke genom de nya kompetensföreskrifterna försättes i sämre ställning.

I 7 § 1 och 2 mom., 17 § och 30 § 1 mom. gällande brandstadga lämnas kompetensföreskrifter för brandbefäl och skorstensfejare för sotningsdistrikt. Till dessa paragrafer ha knutits övergångsbestämmelser av innehåll dels att de nämnda kompetensföreskrifterna skola träda i kraft den 1 januari 1948 — medan stadgan i övrigt trädde i kraft den 1 januari 1945 — dels att de icke skola äga tillämpning å person, som före den 1 januari 1948 erhållit befattning såsom brandbefäl eller vunnit godkännande såsom skorstensfejare för sotningsdistrikt. Ordet brandbefäl har här samma innebörd som i brandstadgan i övrigt och avser alltså även personal, som enligt äldre terminologi benämndes brandunderbefäl, d. v. s. brandmästare och brandförmän.

I framställning till Konungen den 30 april 1955 har statens brandinspektion, med motivering att övergångsbestämmelserna numera vore överflödiga såvitt avsåge tillsättning av tjänster, föreslagit att bestämmelserna måtte ändras i enlighet därmed.

Kompetensföreskrifterna tillkommo på förslag av 1940 års brandskoleutredning. Särskilda kompetenskrav hade tidigare ej föreskrivits för ifrågasvarande befattningshavare. Brandskoleutredningen anförde härom (SOU 1941: 11 sid. 48):

Ändringarna böra givetvis icke träda i kraft förrän brandskolan under någon tid varit i verksamhet. Lämpligen synes tidpunkten för ikraftträdandet böra bestämmas till fyra år efter det skolan börjat sitt arbete. — Kompetensföreskrifterna böra icke försämra de personers ställning, som redan inneha eller under den närmaste tiden erhålla befattningar, som avses i ändringsförslaget. Dessa personer böra därför icke omfattas av de föreslagna stadgandena. De böra sålunda icke blott äga att behålla de befattningar, som de före ikraftträdandet av stadgandena innehava, utan de böra även vara berättigade att efter denna tidpunkt erhålla andra befattningar inom brand- eller sotningsväsendet.

Statens brandskola började sin verksamhet den 1 juli 1941. Brandförsvarsutredningen anförde (betänkandet sid. 111), att det när brandskolan kommit i verksamhet torde vara lämpligast och riktigast att samtliga befattningshavare i befälsställning vid brandväsendet genomgått kurs vid skolan. Skulle i något enstaka fall särskilda skäl föreligga för dispens, torde frågan härom enligt utredningen böra behandlas av Kungl. Maj:t. Utredningen uttalade vidare, att den biträdde brandskoleutredningens ovan citerade uppfattning. I samband härmed tillkommo de nu gällande övergångsbestämmelserna.

I statens brandinspektions framställning anföres efter redogörelse för dessa motivuttalanden vidare bl. a. följande.

Den av statens brandskola sedan år 1941 bedrivna verksamheten har lett därhän att ett stort antal väl kvalificerade brandbefäl och skorstensfejare efter fullgjord utbildning erhållit befattningar inom landets brandförsvaret. Utbildnings-

takten motsvarar gott och väl efterfrågan å dessa befattningshavare. På grund härav föreligger numera intet som helst skäl att bereda andra än dem som i vederbörlig ordning skaffat sig utbildning möjlighet att söka och erhålla befattningar som brandbefäl eller skorstensfejare. Ett motsatt bedömande skulle kunna leda därhän att brandpersonalens intresse för att skaffa sig ökad utbildning äventyrades. Uppenbarligen är det vidare i och För sig av största betydelse — med hänsyn till de stora krav som det nutida samhället ställer på såväl brandbefäl som skorstensfejare — att kompetenskraven hållas höga. Samhället kan icke vara betjänt av att personal utan tillfredsställande utbildning erhåller högre befattningar inom brandförsvaret. Det finns alltjämt och kommer under lång tid framåt att finnas personer, vilka »före den 1 januari 1948 erhållit befattning såsom brandbefäl eller vunnit godkännande såsom skorstensfejare för sotningsdistrikt». Det kan enligt inspektionens mening icke ha varit avsett att denna övergångsbestämmelse skulle tillämpas under en icke överskådlig tid. Den har fullgjort sin funktion under en övergångstid, då tillgången på brandbefäl och skorstensfejare icke var tillräcklig. Då så emellertid numera är fallet finnes icke någon anledning längre bibehålla densamma.

Över brandinspektionens framställning ha åtskilliga myndigheter och sammanslutningar avgivit yttranden, av vilka här endast må redovisas följande.

Länsbrandinspektören i Kopparbergs län har tillstyrkt förslaget och yttrat, att övergångsbestämmelserna voro nödvändiga då brandstadgan tillkom men att numera väl kvalificerade och utbildade brandbefäl funnes att tillgå. Trots länsstyrelsens i 5 § brandlagen föreskrivna prövning inträffade alltför ofta, att kommunerna till brandbefäl utsåge personer som sakna erforderlig kompetens för tjänsten. Dispensmöjlighet borde emellertid föreligga för dem som genomgått av svenska brandskyddsföreningen tidigare ombesörjd högre brandbefälsutbildning. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* har uttalat, att övergångsbestämmelsen knappast torde ge ett riktigt uttryck för brandskoleutredningens uppfattning att kompetensföreskrifterna icke skulle försämra de personers ställning som redan innehade eller under den närmaste tiden erhöle befattningar, som berördes av föreskrifterna. Bestämmelsen undantog från samtliga de stadgade kompetensföreskrifterna varje person, som den 1 januari 1948 innehade befälsställning inom brandväsendet, oberoende av befälsgrad, anställning vid yrkes- eller borgarbrandkår och hel- eller deltidstjänst. Många befattningshavare lämnades därigenom möjlighet att söka chefstjänster inom brandförsvaret, vartill de varken med de krav som i allmänhet gällde före brandstadgans tillkomst och givetvis ännu mindre med de krav man nu uppställde vore lämpade. Ett förtydligande av övergångsbestämmelsen hade sålunda ett visst fog för sig. De berörda befattningshavarna borde dock ej hindras i den med hänsyn till vederbörandes utbildning och nuvarande tjänstgöring naturliga befordringsgången inom brandväsendet.

Svenska brandskyddsföreningen och *svenska brandkårernas riksförbund* ha i gemensamt yttrande uttalat den uppfattningen att de nuvarande övergångsbestämmelserna vore alldeles för liberala. De gäve möjlighet för envar som före den 1 januari 1948 innehade brandbefälsgrad, även den lägsta, att utan några ytterligare kvalifikationer anses kompetent till den högsta brandchefspost. Det vore emellertid för närvarande icke lämpligt att helt slopa övergångsbestämmelserna, vilka alltjämt borde kunna åberopas av det betydande antal brand-

befäl, som före brandskolans tillkomst skaffat sig den högsta form av utbildning som den tiden stod till buds. För dessa personer borde befodringsutsikterna icke få försämrats.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har funnit framställningen ej ge vid handen, att några mera anmärkningsvärda olägenheter hittills uppstått vid tillämpning av övergångsbestämmelsen. Länsstyrelsen, som haft att sedan år 1947 pröva sexton sådana fall utan att anledning att underkänna det kommunala beslutet förelegat, hade icke någon erfarenhet av dylika olägenheter. På grund härav ifrågasatte länsstyrelsen behovet av författningsändring. Därest en sådan likväl komme till stånd borde den begränsas så att vederbörande icke genom kompetensföreskrifterna hindrades att vinna ny anställning inom samma brandbefälsgrupp.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har framhållit, att den ingalunda blivit övertygad om riktigheten av brandinspektionens uppfattning att den ursprungliga avsikten varit att giltighetstiden för ifrågavarande övergångsanordning endast skulle omfatta en mycket begränsad tidsperiod, samt vidare anfört bland annat: »Vid bedömning av lämpligheten att företaga den föreslagna ändringen vill styrelsen skjuta i förgrunden den synpunkten, att bestämmelsen just genom sin karaktär av en icke tidsbegränsad övergångsbestämmelse otvivelaktigt är ägnad att inge föreställningen, att man åsyftat en definitiv reglering av före den 1 januari 1948 anställt brandbefäls förhållande till den nya brandstadgan. I vart fall kan det icke råda någon tvekan om att de befattningshavare, som beröras av bestämmelsen, uppfattat den på detta sätt och inrättat sig därefter. Under sådana förhållanden måste man räkna med att det finnes brandbefäl, som inriktat sig på en befordran till en tjänst för vilken i brandstadgan kräves genomgång av viss kurs vid statens brandskola men underlåtit att söka inträde där i förlitande på att han med stöd av den uttryckliga föreskriften i övergångsbestämmelserna ändock ägde möjlighet att komma i fråga för den åsyftade tjänsten. En ändring i enlighet med brandinspektionens uppfattning måste givetvis betyda ett allvarligt streck i räkningen för en sådan man, då han kanske på egen hand skaffat sig för tjänsten erforderlig utbildning. — — Det måste vara ett allmänt rättssäkerhetskrav att en övergångsbestämmelse av denna art äger den fasthet att den enskilde kan inrikta sitt handlande därefter. — Ej heller kan styrelsen se, att ett bibehållande av övergångsbestämmelsen i dess nuvarande skick skulle innebära några mera påtagliga nackdelar för kommunerna. Det är ju att märka, att bestämmelsen i fråga ej ger vederbörande någon företrädesrätt vid sökande av tjänst utan endast medför, att han kan göra anspråk på att komma i fråga för en viss tjänst i konkurrens med eventuella medsökande, trots att han icke innehar föreskriven formell kompetens. Någon risk för att kommunerna just med anledning av ifrågavarande övergångsbestämmelse skulle komma att tillsätta personer, vilka icke på ett tillfredsställande sätt kunna fullgöra sin tjänst, torde knappast behöva befaras, då kommunerna måste förutsättas bland de sökande utvälja den för sysslan mest lämpade personen. Möjligen skulle situationen vara en annan om såsom sökande endast anmälde sig personer vilka åberopade sig på den angivna övergångsbestämmelsen. Ej heller i detta fall torde man ha anledning räkna med någon risk av nyssnämnd art bl.a. med hänsyn till den prövningsrätt, som tillkommer länsstyrelsen jämlikt brandlagens 5 §, enligt vilken beslut om tillsättande av bl. a. brandchef och vice brandchef skall underställas länsstyrelsen, som har att pröva den valdes lämplighet för uppdraget eller tjänsten. Tvärtom kan med fog göras gällande att bestämmelsen i en sådan situation kan vara till gagn för en kommun eftersom man om densamma icke funnits löpt risk att ej kunna besätta tjänsten.»

Brandlagsrevisionen har den 10 juli 1955 avgivit utlåtande över framställningen. Densamma har sedermera jämte de däröver avgivna yttrandena — på sätt i flera av dem föreslagits — överlämnats till revisionen för att tagas i övervägande vid fullgörandet av revisionens uppdrag.

Den i brandinspektionens framställning uttryckta åsikten, att övergångsbestämmelsen ej kan ha varit avsedd att gälla under en icke överskådlig tid utan är tillkommen med hänsyn till svårigheterna att under en viss övergångstid efter brandlagstiftningens genomförande rekrytera erforderligt antal befattningshavare med den stadgade kompetensen, lär icke vara riktig. Behovet av att låta rekryteringen under en viss övergångstid anpassas efter de ändrade förhållandena får antagas väsentligen ha i lagstiftningen tillgodosetts på det sättet att man — såsom ovan nämnts — låtit dessa föreskrifter träda i kraft först tre år senare än lagstiftningen i övrigt, vid en tidpunkt då brandskolan varit i verksamhet under sex och ett halvt år.

Den huvudsakliga anledningen till övergångsbestämmelsen om att kompetensföreskrifterna icke äga tillämpning å person, som före den 1 januari 1948 erhållit befattning såsom brandbefäl eller vunnit godkännande såsom skorstensfejare för sotningsdistrikt, har såsom framgår av brandskoleutredningens inledningsvis citerade uttalande varit hänsynen till de befattningshavare, som före den nya brandlagstiftningens tillkomst börjat ägna sig åt yrket och som för detta utbildat sig under en tid, då andra förutsättningar varit rådande. Av förarbetena till den ifrågavarande lagstiftningen kan enligt brandlagsrevisionens mening ej utläsas annat än att övergångsbestämmelsen varit avsedd att gälla så länge den över huvud vore tillämplig med hänsyn till i tjänst varande befattningshavares befordringsmöjligheter.

Att enligt brandinspektionens förslag nu beröva de berörda befattningshavarna rätten att vinna befordran inom sitt yrke strider enligt brandlagsrevisionens mening mot svensk rättsuppfattning och bör ej ifrågakomma. Bland avsedda tjänstemän torde finnas många dugliga personer med lång erfarenhet av brandförvarsarbete, vilka på annat sätt än genom teoretisk utbildning i den form gällande brandstadga föreskriver förvärvat sig en god kompetens. Även om möjlighet alltjämt skulle finnas att i enstaka fall hos Kungl. Maj:t utverka dispens, måste dock den ifrågasatta åtgärden framstå såsom obillig mot dem, som i förlitan på den en gång av statsmakterna meddelade bestämmelsen underlåtit att underkasta sig den för formell kompetens föreskrivna utbildningen. Brandlagsrevisionen föreslår därför i förevarande paragraf, att andra stycket av övergångsbestämmelserna till gällande brandstadga alltjämt skall äga tillämpning på där avsedda befattningshavare.

Övergångsbestämmelsens innebörd är enligt brandlagsrevisionens mening till en början, att befattningshavare, som där avses, äga att utan hin-

der av formella kompetenskrav i 1944 års brandstadga eller i den nu föreslagna brandstadgan söka ifrågakommande tjänster, d. v. s. att deras ansökan måste prövas och ej får på formella grunder avvisas. Av brandskoleutredningens uttalande, att kompetensföreskrifterna ej böra försämra de äldre befattningshavarnas ställning, följer å andra sidan ej att övergångsbestämmelsen är avsedd att dispensera från varje kompetens för den sökta tjänsten, något som väl för övrigt får anses klart framgå redan av förekomsten av kompetenskrav över huvud taget och av den länsstyrelserna jämlikt 2 § gällande brandlag ålagda tillsynen över att brandförsvaret är tillfredsställande ordnat. Övergångsbestämmelsens syfte har sålunda icke varit att bereda de äldre befattningshavarna möjlighet att efter den 1 januari 1948 söka och erhålla chefstjänster, för vilka de icke ens med de krav, som i allmänhet gällde före 1944 års brandstadgas tillkomst, voro kvalificerade. Brandstadgans föreskrift — eller länsstyrelses för viss kommun meddelade och lagakraftvunna beslut — om att brandchefen i en kommun skall ha genomgått brandchefskurs kategori I vid statens brandskola bör alltså för en sökande, som kan åberopa övergångsbestämmelsen, innebära att hans på annan utbildning grundade meriter skola sakligt prövas i förhållande till den reella innebörden av detta formella kompetenskrav. Som tidigare påpekats finnas åtskilliga befattningshavare, som ha utbildning väl motsvarande denna kurs, och hinder för avancemang från en befälsgrupp till en annan, högre, behöver därför i och för sig ej föreligga, blott den faktiska kompetensen bedömes tillräcklig. Principen vid tolkning och tillämpning av övergångsbestämmelsen bör alltså vara, att de berörda befattningshavarna ej hindras i den med hänsyn till deras utbildning och nuvarande tjänstgöring naturliga och före 1944 års brandstadgas tillkomst beräknliga befördringsgången inom brandförsvaret. Därest emellertid en äldre befattningshavares meriter vid en objektiv prövning ej befinnas likvärdiga med brandstadgans kompetenskrav, torde dessa meriter ej heller alltid före brandstadgans tillkomst ha räckt till att förskaffa vederbörande den sökta befattningen. I sådant fall har sökanden ej kommit i sämre ställning genom de formella kompetenskravens tillkomst.

Om övergångsbestämmelserna förstås på detta sätt, torde man i likhet med länsstyrelsen i Kopparbergs län och vissa andra remissinstanser med fog kunna påstå, att de erhållit en i förhållande till sitt syfte alltför vid omfattning. Såsom enda exempel härpå må anföras det givetvis icke avsedda fallet, att en person som före år 1948 erhållit brandförmansbefattning skulle kunna söka och erhålla brandchefstjänst i en större stad med yrkesbrandkår. Att medelst ändrad lydelse ge uttryck för dessa riktlinjer för övergångsbestämmelsernas tolkning och tillämpning, vilka icke avse någon ändring av vad från början torde ha avsetts, lär ej vara lämpligt eller möjligt.

■ Där de formella kompetensföreskrifterna till följd av övergångsbestämmelsens tillämplighet icke garantera sökandenas sakliga kompetens, ha — såsom framgår av några remissyttranden — vid tjänstetillsättningar stundom uppstått svårigheter att likformigt och rätt bedöma värdet av andra åberopade meriter. I dylika fall kan ej förekomma annan kompetensprövning — utöver det tillsättande kommunala organets egen — än den som enligt 5 § gällande brandlag är anförtrodd länsstyrelsen vid tillsättning av brandchef och vice brandchef.

■ Såsom framgår av femtonde kapitlet föreslår brandlagsrevisionen att länsstyrelseprövningen av de sökandes kompetens i princip slopas och endast bibehålles i fall, där brandstadgans formella kompetenskrav icke äro uppfyllda. Tillämpligheten av förevarande övergångsbestämmelser är ett sådant fall. I förevarande paragraf utsäges därför att den i 5 § gällande brandlag stadgade länsstyrelseprövningen alltjämt skall äga tillämpning. Förslaget innebär däremot icke, såsom framgår av lydelsen, att länsstyrelsen skall såsom nu förordna vederbörande utan allenast efter underställning pröva och fastställa det kommunala tillsättningsbeslutet.

■ Angående innebörden av den i 5 § gällande brandlag och i förevarande paragraf nämnda länsstyrelseprövningen vill brandlagsrevisionen anföra följande.

■ 1923 års brandstadga innehöll en motsvarande föreskrift att tillsättandet av brandchef och vice brandchef för att vara giltigt skulle fastställas av länsstyrelsen, som hade att pröva den tillsattes lämplighet för tjänsten. Denna föreskrift tillkom såsom en ersättning för vissa av brandskyddskommissionen föreslagna men av statsmakterna ej godkända formella kompetensbestämmelser för brandchefer samt ansågs utgöra en viss garanti för att kompetensfordringarna i de olika fallen icke sattes för lågt (se prop. nr 123/1923 sid. 32 och första lagutskottets utlåtande nr 21/1923 sid. 10). När brandförvarsutredningen (betänkandet sid. 77) föreslog att formella kompetensbestämmelser skulle införas, uttalade utredningen, att länsstyrelsens nämnda lämplighetsprövning därmed icke komme att äga samma betydelse som tidigare. Utredningen ifrågasatte därför, att länsstyrelsens befattning med tillsättning av brandchefer skulle upphöra, men avvisade likväl en sådan ordning enär länsstyrelsen med hänsyn till sin tillsyn å brandförsvaret syntes böra äga inflytande på den för dettas effektivitet så viktiga frågan vilka personer som skulle handhava den närmaste ledningen av brandförsvaret i kommunerna. Departementschefen uttalade (prop. nr 265/1944 sid. 57), att det icke torde vara opåkallat att länsstyrelsen erhöle det inflytande på personvalet vid tillsättning av de högsta befälsposterna inom det kommunala brandförsvaret, som skulle följa av det av brandförvarsutredningen föreslagna underställningsförfarandet. Gällande brandlag kom sålunda att innehålla, att länsstyrelsen har att pröva den utseddes lämplighet för uppdraget eller tjänsten samt att den

som utsetts av kommunen skall förordnas av länsstyrelsen, om ej särskilda skäl däremot äro.

Förarbetena beröra icke förhållandet mellan brandstadgans övergångsbestämmelse och länsstyrelsens prövningsrätt liksom de ej heller, utöver vad som framgår av den ovan lämnade redogörelsen, ge någon ledning angående omfattningen av denna prövningsrätt. Riksbrandinspektören har i ett av Kungl. Maj:t den 7 november 1958 avgjort ärende angående tillsättning av brandchef hävdadt, att länsstyrelsen blott borde tillse att icke uppenbart olämpliga personer förordnades, exempelvis sådana som visat en klart otillfredsställande vandel, medan avsikten knappast torde ha varit att länsstyrelsen skulle pröva lämplighet med hänsyn till kunskapsnivån.

Brandlagsrevisionen finner ordalydelsen av eller förarbetena till 5 § gällande brandlag icke utgöra stöd för den av riksbrandinspektören hävdade tolkningen. Även om länsstyrelseprövningen sålunda bör kunna ha en något vidare omfattning, bör den begränsas på det sättet att den ej kränker det rättssäkerhetsintresse, som lagstiftaren genom brandstadgans övergångsbestämmelse velat trygga. Länsstyrelsens prövning av de sökandes kunskapsnivå i enlighet med de riktlinjer, som ovan lämnats, försätter emellertid icke de sökande, som åberopa övergångsbestämmelsen, i en försämrad ställning, därest de bli föremål för ungefär samma prövning som skulle skett om 1923 års lagstiftning alltjämt gällt — och detta kan ju i viss mån sägas vara fallet för dem, eftersom övergångsbestämmelserna medföra att brandstadgans kompetensföreskrifter ej gälla. I dessa fall torde man kunna hävda, att 5 § gällande brandlag och förevarande paragraf — liksom motsvarande bestämmelse i 1923 års brandstadga — med hänsyn till länsstyrelsens uppgift att öva tillsyn å brandförsvarets effektivitet bör ersätta nämnda formella kompetensföreskrifter och utgöra en garanti för att kompetensfordringarna ej sättas för lågt. Givetvis böra länsstyrelserna därvid taga största möjliga hänsyn till den kommunala självbestämmanderätten, där denna tagit sig uttryck i en önskan att förvärva viss person till en brandchefsbefattning, och endast där denne är klart inkompetent för sysslan underlåta att fastställa kommunens personval.

40 §.

Första punkten är kommenterad under 36 §. Andra punkten motsvarar tredje stycket i övergångsbestämmelserna till gällande brandstadga.

41 §.

Paragrafen motsvarar fjärde och femte styckena i övergångsbestämmelserna till gällande brandstadga. Om brandlagsrevisionens förslag genomförs, kommer omarbetning av brandordningarna att erfordras. För underlättande av detta arbete böra exempel på brandordningar för olika

typer av kommuner utarbetas. Det torde få ankomma på statens brandinspektion att med biträde av särskilda sakkunniga och i samverkan med de kommunala förbunden avgiva förslag härtill. I avvidan på att sådana förslag bli fastställda och tills kommunerna hinna underställa länsstyrelserna förslag till nya brandordningar få hittills gällande brandordningar lända till efterrättelse i den mån de ej strida mot den nya lagen eller stadgan. Denna övergångstid föreslår brandlagsrevisionen till två år.

NITTONDE KAPITLET

Särskild motivering till övriga författningsförslag

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 79 § kommunallagen

I fråga om detta förslag hänvisas till fjärde kapitlet samt till propositionen nr 172 till 1959 års riksdag.

Förslaget till förordning om ändrad lydelse av § 8 näringsfrihetsförordningen

Denna ändring föranledes av brandlagsrevisionens förslag i tionde kapitlet om auktoriserad sotning genom yrkesutbildad skorstensfejare även på landsbygden. Utövning av föreskriven sotning blir i enlighet med dessa förslag uttömmande reglerad i brandlagstiftningen.

Förslaget till instruktion för statens brandinspektion

Den föreslagna instruktionen är avsedd att ersätta instruktionen den 10 november 1944 (nr 722) för riksbrandinspektören. Förslaget bygger såsom framgår av fjortonde kapitlet på förutsättningen, att statens brandinspektion är ett direkt under Kungl. Maj:t lydande fristående ämbetsverk samt att ansvaret för civilförsvarets brandtjänst åvilar civilförsvarestyrelsen.

Enligt 1 § förslaget äger allmänna verksstadgan tillämpning på statens brandinspektion. Undantag göres blott för stadgans föreskrifter i 3 § 1. och 3. om att förteckning över balanserade ärenden skall överlämnas till justitiekanslern och att räkenskaps- och redovisningshandlingar skola överlämnas till riksräkenskapsverket. Förstnämnda skyldighet synes ej böra åläggas brandinspektionen, som är en rent rådgivande myndighet. Den senare uppgiften sammanhänger med hur brandinspektionens kamerala verksamhet kommer att anordnas.

Av 2 § andra punkten verksstadgan följer en allmän skyldighet för brandinspektionen att hos Kungl. Maj:t göra de framställningar om förbättring av brandförsvaret, som finnas nödiga. Enligt 4 § verksstadgan blir brandinspektionen skyldig att besvara remisser från Kungl. Maj:t, länsstyrelser och andra myndigheter. Till följd härav erfordras icke i föreliggande instruktion någon motsvarighet till de i 1 § gällande instruktion

för riksbrandinspektören upptagna motsvarande bestämmelserna (femte, sjätte och åttonde att-satserna). 7 § verksstadgan ersätter de i 3 § gällande instruktion meddelade bestämmelserna om tjänsteresor.

I 2 § i den föreslagna instruktionen återfinnas i övrigt huvudsakligen samma uppgifter som i gällande instruktion. Uttrycket tillsyn över brandförsvaret, som har sin motsvarighet i 2 § förslaget till brandlag, innebär, att statens brandinspektions uppgifter omfatta såväl det förebyggande som det släckande brandförsvaret. Tredje att-satsen, som avser rådgivning åt kommuner och enskilda, är ny. Den innebär icke någon ökning av hittillsvarande uppgifter, blott en konfirmering av rådande förhållanden. Denna uppgift fullgöres f. n. genom utfärdande av cirkulär och meddelanden i ämnen av mera allmän betydelse samt genom sammanträden och yttranden i enskilda ärenden. I detta sammanhang bör beaktas vad i fjortonde kapitlet anförts om lämpligheten av att enskilda ärenden äro så fullständigt som möjligt beredda på det lokala planet.

3 § är grundad på statens organisationsnämnds i fjortonde kapitlet redovisade och numera genomförda förslag angående arbetsfördelningen mellan civilförsvarsstyrelsen och statens brandinspektion i fråga om civilförsvarets brandtjänst. Då det här gäller en fortlöpande uppgift av stor omfattning, som i vissa fall kan fordra särskild personalförstärkning hos statens brandinspektion, synes det brandlagsrevisionen lämpligt att särskilt ange den i instruktionen. Skälet till att denna uppgift intagits i en särskild paragraf och icke bland övriga bestämmelser i 2 § framgår av 7 § andra stycket. Vid fullgörande av denna uppgift är statens brandinspektion att anse som remissinstans i förhållande till civilförsvarsstyrelsen och det bör då ankomma på styrelsen att höra andra myndigheter och sammanslutningar.

4 § är hämtad från gällande instruktion.

5 § är föranledd av att statens brandinspektion föreslås bli ett självständigt verk. Efter mönster av instruktionen för sprängämnesinspektionen (SFS nr 300/1957) uppräknas icke de befattningshavare som skola finnas vid statens brandinspektion utan hänvisas allenast till personalförteckning. I enlighet med organisationsnämndens förslag torde arbetet väl komma att som hittills bedrivs på tre sektioner, en för förebyggande brandförsvaret, en för släckande brandförsvaret och en för juridisk-administrativa ärenden. På grund av vad i fjortonde kapitlet anförts om den framtida personalorganisationen och då brandinspektionens chef bör äga fördela arbetsuppgifterna på lämpligt sätt på de olika befattningshavarna, synas hithörande organisatoriska spörsmål böra få sin plats i arbetsordning eller i av verkschefen-riksbrandinspektören meddelade bestämmelser.

Det i 7 § andra stycket nämnda samrådet avser dels sådana myndigheter som byggnadsstyrelsen, sprängämnesinspektionen, arbetarskyddsstyrelsen, dels sådana organisationer som kommunförbunden och de i 4 §

nämnda frivilliga organisationerna. Även den inom brandförsvaret verksamma personalens organisationer kunna i vissa ärenden böra höras. Vid utfärdande av sådana cirkulär och meddelanden, som avses i tredje stycket, lär det så gott som alltid bli aktuellt med samråd enligt denna paragraf. Där samråd förekommit, bör i cirkulär, meddelanden, skrivelser och yttranden detta på lämpligt sätt redovisas.

Brandlagsrevisionen vill i detta sammanhang anmärka att förslag framkommit om inrättande av ett permanent råd vid riksbrandinspektörens sida, bestående av företrädare för ovan nämnda och andra myndigheter och organisationer, och om att riksbrandinspektören i viktigare ärenden skulle ha att höra detta råd. Då det emellertid kan antagas, att varje uppkommande fråga icke skulle beröra alla de i rådet ingående representanterna, anser revisionen en sådan anordning alltför tungrodd. Härtill kommer det mindre lämpliga i att ställa ett i författning bestämt råd vid sidan av en i och för sig blott rådgivande myndighet. Den föreslagna ordningen, enligt vilken statens brandinspektion själv avgör vilka sakkunniga eller organisationer som böra höras, leder på ett smidigare sätt till det önskvärda målet att erhålla ett brett underlag för inspektionens uttalanden i principiella eller eljest betydelsefulla frågor.

8 § föränledes av att brandinspektionen föreslås bli ett självständigt verk.

Genom 9 § ersättes 4 § i gällande instruktion med en hänvisning till 36 § förslaget till brandstadga.

Förslaget till instruktion för länsbrandinspektörerna

Den föreslagna instruktionen är avsedd att ersätta instruktionen den 10 november 1944 (nr 723) för länsbrandinspektörerna och instruktionen den 26 januari 1951 (nr 40) för länssocksbrandinspektörerna. Beträffande de allmänna riktlinjer, som ligga till grund för förslaget, hänvisas till trettonde kapitlet.

1 § i förslaget avser allenast länsbrandinspektören i hans huvudsakliga egenskap av länsstyrelsens expert och biträde. Den första att-satsen innehåller i enlighet härmed hans viktigaste åligganden. Det vanliga torde vara, att länsbrandinspektören icke deltagar i handläggning av ärendena inom länsstyrelsen utan att han avger yttranden efter verkställd besiktning eller ritningsgranskning i aktuella ärenden, som till honom överlämnas. Länsstyrelsen äger emellertid enligt länsstyrelseinstruktionen bestämma, att länsbrandinspektören skall deltaga i handläggningen av visst ärende eller vissa slag av ärenden, utan att dock vara föredragande. Av första att-satsen följer, att det är länsstyrelsen som avgör i vilken utsträckning länsbrandinspektören skall befatta sig med där avsedda brandförsvarsärenden. Enligt denna att-sats är länsbrandinspektören givetvis bl. a. skyldig att bi-

träda länsstyrelsen med det arbete, som föranledes av den i 2 § förslaget till brandlag föreskrivna uppgiften att ägna uppmärksamhet åt samverkan mellan länets kommuner.

Andra att-satsen är hämtad från gällande instruktioner. Vad där säges är förutsättning för att länsbrandinspektören skall kunna fullgöra sin uppgift såsom länsstyrelsens biträde, däribland den i tredje att-satsen i förslaget angivna uppgiften. Andra och tredje att-satserna rymma vad i gällande instruktion uttryckes med orden »ägna uppmärksamhet åt brandskyddet vid industrier och andra anläggningar». Av tredje att-satsen framgår, att ställningen såsom länsstyrelsens biträde icke innebär, att länsbrandinspektören skall intaga en helt passiv ställning och endast befatta sig med ärenden, som länsstyrelsen överlämnar till honom.

De tre sista att-satserna i 1 § äro hämtade från gällande instruktion för läns-skogsbrandinspektörerna. Det gäller här de statliga angelägenheterna inom skogsbrandförsvaret, vilka omhänderhavas av länsstyrelserna.

2 § avser länsbrandinspektörens ställning utåt. Gällande lydelse har något omformulerats för att understryka att, såsom i trettonde kapitlet anföres, fråga ej är om detaljutredningar, förhandsgranskningar av byggnadsprojekt o. dyl. Förslaget anger genomgående blott vad som åligger länsbrandinspektör. Dess lydelse bör därför ej hindra en länsbrandinspektör, som vill och har tid att därjämte åt enskilda lämna allmänna uppgifter och redovisa riktlinjer o. s. v. i brandförvarsfrågor. I vissa fall är det f. ö. svårt att här draga en gräns mellan sådan verksamhet och den i 2 § angivna rådgivningen åt kommunerna.

3—5 §§ och 7 § ha motsvarigheter i gällande instruktioner.

I 6 § har gjorts samma tillägg som i förslaget till brandstadga för kommunala tjänstemän vid brandförsvaret.

Förslaget till kungörelse om ändrad lydelse av 11 och 41 §§ länsstyrelseinstruktionen

Här föreliggande förslag äro motiverade i trettonde kapitlet.

Förslaget till kungörelse om upphävande av kungörelsen angående beskaffenheten av vissa för brandväsendets räkning i rikets städer med flera samhällen använda kopplingsanordningar för tryckslangar med mera

Svensk tillverkning av praktiskt taget all slags redskap och övrig materiel för brandförsvaret förekommer i dag och är fördelad på flera olika företag. Därjämte importeras även en del sådan materiel. Svenska brandredskapsföreningen är ett gemensamt organ för flertalet av dem som i landet tillhandahålla brandmateriel. Denna förening har till ändamål bl. a. att arbeta för standardisering av produkter i branschen — den svenska till-

verkningen följer ock gällande standardiseringsnormer — samt att utgöra ett organ för förhandlingar med myndigheter och organisationer. Standardiseringsarbetet bedrivs inom verkstadsindustrins till Sveriges standardiseringskommission (SIS) anslutna standardiseringsorgan, Sveriges Mekanförbunds standardcentral (SMS). Arbetet är koncentrerat till standardcentralens år 1937 bildade specialkommitté för brandmateriel. Specialkommittén, som är uppdelad på olika utskott, är sammansatt av representanter för verk och myndigheter, brandförsvarsorganisationer samt tillverkare av brandredskap. Riksbrandinspektören, som enligt sin instruktion har att verka för standardisering av brandmateriel, är ordförande i specialkommitténs arbetsutskott. All officiell svensk standard fastställles och publiceras av standardiseringskommissionen, som enligt sina av Kungl. Maj:t fastställda stadgar bl. a. har till uppgift att verka för att fastställd standard kommer till användning inom statens och kommunernas verk och inrättningar samt inom näringslivet.

I kungörelsen den 6 juni 1918 (nr 530) angående beskaffenheten av vissa för brandväsendets räkning i rikets städer med flera samhällen använda kopplingsanordningar för tryckslangar m. m. givas bestämmelser med syfte att vid samverkan mellan brandkårer möjliggöra sammankoppling av brandslangar m. m. Denna kungörelse tillkom på förslag av 1918 års brandskyddskommission, som efter undersökningar i rikets alla städer fann, att tryckslangdimensioner och kopplingar kunde variera ej blott från ett samhälle till ett annat utan även inom samma ort samt att denna bristande enhetlighet medfört tidsutdräkt och svårigheter vid eldsläckning.

Enligt kungörelsens § 1 må ej i rikets städer och i övriga samhällen, varest 1874 års brandstadga för rikets städer tillämpas, för brandväsendet användas annan koppling till tryckslangar eller redskap, avsedda att förenas med dylika slangar, än en enligt kungörelsen och därvid fogade ritningar fastställd normalkoppling (normalkoppling I). § 2 innehåller undantagsbestämmelser dels för vissa smalslangkopplingar, dels för kopplingar till flodsprutor och andra större brandsprutor; för de sistnämnda erfordras dock övergångskoppling, som möjliggör anslutning till normalkopplingen. I § 3 föreskrives, att anordning för koppling av brandposthuvud till brandpost i ifrågavarande samhällen skall utgöras av en likaledes i enlighet med vid kungörelsen fogad ritning fastställd normalkoppling (normalkoppling II). Kungörelsen innehåller slutligen bestämmelser om tillsyn och ikraftträdande, varav framgår, att tiden för övergång till normalkoppling I utgjorde två år. Kungörelsen har alltsedan sin tillkomst bibehållit sin ursprungliga lydelse, varav följer att den icke blivit tillämplig på landsbygden eller inom civilt försvaret liksom att ej heller industribrandkårer eller frivilliga brandkårer äro skyldiga iakttaga dess föreskrifter.

Normalkoppling I tillverkades till år 1927 av allenast ett företag, som hade patent på konstruktionen. Sedan patentet nämnda år utgått och denna koppling under ett antal år tillverkats även av andra företag, visade det sig att kopplingshalvor, utförda av olika tillverkare efter de i kungörelsen fastställda ritningarna, i vissa fall icke passade mot varandra. Anledningen härtill var att dessa ritningar icke äro måttsatta utan blott försedda med skala, varför de vid tillverkningen nödvändiga måtten icke kunde bestämmas med erforderlig noggrannhet. För att komma till rätta med dessa förhållanden fastställde standardiseringskommissionen — efter utredning och förslag av specialkommittén för standardisering av brandmateriel — i december 1939 såsom svensk standard en koppling, vilken enligt kommissionen fullständigt uppfyllde kungörelsens bestämmelser för normalkoppling I och passade mot så många som möjligt av de utav olika företag dittills tillverkade kopplingstyperna samt så måttsatt att i olika verkstäder tillverkade kopplingshalvor alltid skulle passa mot varandra. Den 13 mars 1940 hemställde standardiseringskommissionen, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att komplettera kungörelsen med bestämmelse att normalkoppling I skulle vara tillverkad enligt den av kommissionen fastställda standarden. Vid remissbehandlingen blev kommissionens förslag, såvitt därmed avsågs nyanskaffning av slangkopplingar, tillstyrkt eller lämnat utan erinran. Det framkom vidare att i de allra flesta fall befintliga äldre kopplingar kunde användas tillsammans med standardkopplingen utan att i allo uppfylla bestämmelserna för denna. Frågan huruvida alla äldre kopplingar, som icke passade mot standardkopplingen eller mot varandra, skulle utbytas eller, där så var möjligt, omändras, ävensom därmed sammanhängande frågor om kostnader och övergångstid upptogs härefter till särskild utredning inom kommunikationsdepartementet. Det befanns i sistnämnda hänseende erforderligt att inom viss tid kontrollera och justera alla äldre kopplingar till sådan passning. Vid samråd mellan departementet och Sveriges maskinindustriförening framkom, att en dylik kontroll förutsatte tillgång till ett mätverktyg, en likare, varmed alla äldre kopplingar kunde provas. Sedan genom maskinindustriföreningens försorg en sådan likare efter åtskilliga svårigheter konstruerats år 1943 och under år 1944 blivit föremål för praktiska prov, föreslog standardiseringskommissionen i infortrat utlåtande den 29 december 1944, att Kungl. Maj:t måtte förordna, att allenast standardiserade kopplingar finge upphandlas samt att befintliga kopplingar skulle kontrolleras med hjälp av dylika likare. I samband därmed framhölls att, om all nytillverkning skedde efter den fastställda standarden, minsta antal befintliga kopplingar skulle behöva kasseras vid fordran på hundra procentig möjlighet till sammankoppling av alla slangar. Avsikten var att kontrollen skulle ske under en tid av högst tre år med hjälp av en kontrollikare inom varje län samt i varje större stad.

Efter vad sålunda förekommit anbefalldes riksbrandinspektören att av-
giva utlåtande i ärendet. Sedan riksbrandinspektören genom infor-
drande av offerter å mätverktyg m. m. närmare sökt utröna de ekonomiska kon-
sekvenserna av förslagets genomförande, anförde han i remissyttrande
den 16 januari 1948 i huvudsak följande. Den av standardiseringskommis-
sionen fastställda standardkopplingen syntes i alla avseenden lämplig. Den
hade konstruerats så att den möjliggjorde användning av de flesta i bruk
varande fabrikaten av normalkopplingen. Det antal fall där standardkopp-
lingen icke passade till befintliga normalkopplingar syntes, enligt vad
verkställd utredning givit vid handen, vara relativt fåtaliga, och dylika
kopplingar torde dessutom för en ringa kostnad kunna ändras till full
passning eller utbytas. Samtliga kopplingar, som sedan år 1942 inköpts
av luftskyddsinspektionen och sedermera civilförsvarsstyrelsen, hade ut-
förts enligt standardiseringskommissionens föreskrifter. Under angivna för-
hållanden tillstyrkte riksbrandinspektören att standardkopplingen fast-
ställdes såsom normalkoppling för hela landet. Däremot avstyrktes på
grund av ekonomiska och organisatoriska svårigheter den föreslagna kon-
trollen. I stället föreslog riksbrandinspektören anskaffning av allenast en
rikslikare, avsedd att användas för kontroll genom statens brandinspek-
tions försorg hos vederbörande tillverkare. Befintliga kopplingar borde de
skilda brandkårerna själva kunna kontrollera med enklare medel.

Sedan ärendet med 1948 års ingång överförts till inrikesdepartementet,
har chefen för detta departement den 30 juni 1955 överlämnat standardi-
seringskommissionens förutnämnda skrivelse den 13 mars 1940 jämte där-
till hörande handlingar till brandlagsrevisionen för att tagas i övervägande
vid fullgörandet av revisionens uppdrag.

Brandlagsrevisionen har i detta ärende bl. a. inhämtat standardiserings-
kommissionens och riksbrandinspektörens uppfattning. Sveriges mekan-
förbunds standardcentral har därvid i skrivelse den 8 februari 1957 utta-
lat, att gällande svensk standard för brandmateriel generellt borde följas
vid upphandling såväl för brandkårer som för civilförsvarsändamål. Där-
vid förutsattes att statens brandinspektion rekommenderade och stödde
tillämpning av standard. Då riksbrandinspektören utlovat sin medverkan
härutinnan ansåge standardcentralen, att föreskrifter om utformning av
brandmateriel icke, såvitt standard förefunnes, behövde införas i brand-
lagstiftningen. Standardcentralen föreslog på grund härav upphävande av
1918 års kungörelse. Vid brandlagsrevisionens överläggningar med riks-
brandinspektören har denne uttalat, att kungörelsen såsom numera obe-
hövlig kunde upphävas. Något fall där svårigheter till följd av bristande
passning mellan kopplingshalvor förekommit hade icke kommit till riks-
brandinspektörens kännedom. Då det för närvarande funnes mycket stora
mängder slang, däribland civilförsvarets, som vore försedd med standard-
koppling, skulle det vara förenat med sådana kostnader och organisato-

riska svårigheter att, därest kungörelsen upphävdes och rätt att anskaffa vilka kopplingar som helst därmed infördes, på marknaden introducera en annan koppling att man icke i praktiken behövde räkna därmed. Beträffande viss annan brandmateriel, exempelvis smalslang, där författningsbestämmelser saknades, hade förefintlig standard så gott som överallt följts vid brandkårernas upphandling.

Brandlagsrevisionen anser sig kunna konstatera, att det redan vid tiden för standardkopplingens fastställelse år 1939 allenast i rena undantagsfall förekommit samarbetssvårigheter till följd av bristande passning mellan kopplingshalvor. Till brandlagsrevisionens kännedom har icke kommit något sådant fall. Härvid är särskilt att märka att kungörelsen aldrig varit tillämplig på landsbygdens eller industriernas brandkåror. Vid den omfattande nyanskaffning av slangkopplingar som blev en följd dels av det senaste krigets luftskyddstillstånd och dels av 1944 års brandlags krav på brandförsvar å landsbygden, torde utslutande ha upphandlats standardkopplingar. Genom att civilförsvaret är den helt dominerande uppköparen och då numera riksbrandinspektören — som enligt sin instruktion har att verka för standardisering av brandmateriel — och länsbrandinspektörerna utöva en tillsyn, som icke tidigare förekom, ha ock de förhållanden som lågo till grund för 1918 års kungörelse förändrats. Brandlagsrevisionen ansluter sig på grund härav till standardcentralens och riksbrandinspektörens mening att författningsbestämmelserna i förevarande hänseende numera icke erfordras samt föreslår att 1918 års kungörelses bestämmelser om normalkoppling I upphävas. Revisionen förutsätter härvid givetvis, att även i fortsättningen allenast kopplingar i enlighet med svensk standard skola anskaffas för rikets brandförsvar och civilförsvaret.

Ej heller såvitt avser standardisering av anordning för koppling av brandposthuvud till brandpost — normalkoppling II — torde numera, enligt vad brandlagsrevisionen inhämtat, behov av författningsföreskrifter föreligga. Genom den inskränkningen i kungörelsens § 3, att sådana kopplingsanordningar av annan typ, vilka vid kungörelsens ikraftträdande redan voro i bruk, icke behövde utbytas, förekomma alltjämt på sina håll kopplingar som avvika från normalkoppling II. Vid sådana bränder, där släckningshjälp erfordras till kommuner med vattenledningsnät, kan man oftast räkna med att detta redan är fullbelastat av den egna brandstyrkan, varvid den hjälpande får anlita andra vattentag. F. ö. har det visat sig möjligt att enklare lösa uppkommande svårigheter med hjälp av övergångskopplingar. Brandlagsrevisionen föreslår sålunda, att 1918 års kungörelse såsom numera obehövlig i sin helhet upphäves.

TJUGONDE KAPITLET

Kostnadsberäkningar

I detta kapitel lämnar brandlagsrevisionen en översiktlig beräkning av statsverkets kostnader för brandförsvaret, därest revisionens förslag genomförs. Beräkningarna avse endast kostnader, som redovisas å elfte huvudtiteln. Statsverkets brandförsvarskostnad för särskilda byggnader och anläggningar, som staten äger eller nyttjar, omfattas icke av kostnadsberäkningarna. Avlöningar ha beräknats efter följande grunder. För befattningar i lönegrader omfattande flera löneklasser har räknats med årslönebeloppet i näst högsta löneklassen. Lönebeloppen äro de från och med den 1 juli 1960 för samma år bestämda i ortsgrupp 5. Brandlagsrevisionen har beträffande nu befintliga tjänster utgått från gällande lönegradsplacementer och icke prövat huruvida dessa äro skäliga.

Statens brandinspektion, avlöningar

Såsom statens organisationsnämnd anfört bör den personal, som erfordras vid statens brandinspektion, i fortsättningen icke uppföras på civilförsvarsstyrelsens stat utan under särskilt anslag till brandinspektionen.

Sammanlagda avlöningskostnaden för den personal, som f. n. tjänstgör vid statens brandinspektion, uppgår enligt 1959 års löneläge till 227 634 kronor såsom framgår av organisationsnämndens i fjortonde kapitlet intagna redogörelse. Arvodena till länsbrandinspektörer, länssocksbrandinspektörer och biträden åt de sistnämnda uppgå sammanlagt till omkring 120 000 kronor. Sammanlagda avlöningskostnaden är sålunda omkring 347 000 kronor, vilket i 1960 års löneläge motsvarar omkring 365 000 kronor.

Brandlagsrevisionens i fjortonde kapitlet motiverade förslag angående statens brandinspektion medför följande lönekostnader:

riksbrandinspektören, lönegrad Bp 1	40 800
två brandkaptener i lönegrad Ae eller Ag 24, 31 608 + 31 608	63 216
en brandkapten i lönegrad Ae eller Ag 19	24 408
en förste byråsekreterare i lönegrad Ao 23	30 012
två kanslibiträden i lönegrad Ae 7, 13 128 + 13 128	26 256

Summa 184 692

Såsom organisationsnämnden framhållit sammanhänger brandkaptenstjänsternas lönegradsbeteckning med frågan om deras pensionsförhållanden vid tjänstledighet från kommunal tjänst.

Arvoden åt sakkunniga 32 000.

Härunder beräknar brandlagsrevisionen arvode motsvarande 19:e löneklassen åt en ingenjör, vilken under de närmaste åren torde bli erforderlig såsom arbetskraftsförstärkning i enlighet med vad därom anförts i fjortonde kapitlet, 22 020 kronor, samt 10 000 kronor för mera stadigvarande sakkunnigbehov för skilda ändamål.

Arvoden åt länsbrandinspektörerna och deras biträden 120 000.

Av nu utgående sammanlagda arvoden å samma belopp belöper omkring 24 000 kronor på läns-skogsbrandinspektörerna (f. n. sju stycken) och deras biträden. Detta belopp bör, om enligt förslaget de särskilda läns-skogsbrandinspektörerna avskaffas, användas till viss förhöjning av arvodena åt länsbrandinspektörerna i de län, där hittills särskild läns-skogsbrandinspektör funnits, samt till arvoden åt biträden åt länsbrandinspektörerna. Brandlagsrevisionen beräknar därför här oförändrat belopp.

Sammanlagda beräknade avlöningskostnaderna uppgå sålunda till omkring 336 000 kronor eller 29 000 kronor lägre än vad f. n. utgår.

Någon beräkning av den lönekostnad, som avser medelsförvaltning och personalredovisning och annan dylik service som bör tillhandahållas statens brandinspektion av annan lämplig myndighet, har icke gjorts. Ej heller ha kostnaderna för den skrivhjälp åt länsbrandinspektörerna, vilken enligt vad som föreslås i trettonde kapitlet bör bestridas från länsstyrelsernas avlöningsanslag, särskilt beräknats.

Statens brandinspektion, omkostnader

Omkostnadsanslaget har under de senaste budgetåren uppgått till omkring 75 000 kronor årligen. Från detta anslag bestridas rese- och traktamentskostnader för riksbrandinspektören, vid brandinspektionen anställd personal och länsbrandinspektörerna ävensom kostnader för tryckning av inspektionens cirkulär och meddelanden.

Brandlagsrevisionen beräknar anslaget till det för budgetåret 1960/61 upptagna beloppet 76 700 kronor.

Statens brandskola, avlöningar

Såsom framgår av femtonde kapitlet föreslår brandlagsrevisionen att brandskolans lärarpersonal ökas med en heltidsanställd lektor i 24:e lönegraden och en heltidsanställd ämneslärare i 19:e lönegraden.

En utökning av verksamheten vid brandskolan enligt brandlagsrevisionens förslag kräver även en förstärkning av kanslipersonalen med ett kansli-bitråde i lönegrad 7.

Brandskolan saknar för närvarande personal för sådana göromål som vid undervisningsväsendet normalt handhas av vaktmästare. Behov av en sådan tjänst vid brandskolan synes redan nu föreligga, men brandlagsrevisionen vill ändock — med hänsyn till att denna personalfråga är starkt avhängig av hur brandskolans lokalfråga kan komma att lösas — i detta sammanhang icke framlägga förslag härom.

Sammanlagda avlöningskostnaden vid statens brandskola uppgår under budgetåret 1960/61 och i 1960 års löneläge till omkring 214 000 kronor.

Brandlagsrevisionens i detta och i femtonde kapitlet framlagda förslag angående statens brandskola medför att de sammanlagda avlöningskostnaderna under ett budgetår kunna beräknas uppgå till 297 000 kronor eller 83 000 kronor högre än för närvarande.

Statens brandskola, omkostnader

Anslaget till brandskolans omkostnader med avdrag för delposterna bränsle, lyse och vatten samt renhållning och städning (dessa delposter äro avhängiga av brandskolans lokal) är under budgetåret 1960/61 89 200 kronor.

Med utgångspunkt i de av brandlagsrevisionen framlagda förslagen om verksamheten vid statens brandskola samt under hänsynstagande till att de omkostnader som sammanhänga med brandskolans lokal icke kunnat kalkyleras, har anslaget beräknats till 135 100 kronor eller 45 900 kronor högre än för närvarande. Ökningen belöper huvudsakligen på kostnaderna för dels elevernas kostnadsfria läroböcker m. m., dels ersättning till vissa kommuner för tillhandahållande av lokaler och materiel m. m., vilka kostnader utgöra större delen av brandskolans omkostnader.

Bidrag till svenska brandskyddsföreningen och svenska brandkårernas riksförbund

Till svenska brandskyddsföreningen utgår sedan lång tid tillbaka ett årligt statsbidrag om 2 000 kronor och till svenska brandkårernas riksförbund ett om 5 000 kronor. Till bidragen är knutet villkoret, att föreningen och förbundet dels i förekommande fall utan kostnad för statsverket tillhandagår statens verk och myndigheter med de råd och upplysningar, till vilka eljest medlemskap i föreningen eller förbundet berättigar, dels ock utan kostnad för statsverket tillställer vissa statliga verk och myndigheter de av föreningen resp. förbundet utgivna tidskrifterna »Brandskydd» och »Brandkårstidskrift».

Brandlagsrevisionen föreslår ingen ändring i vad sålunda gäller och beräknar oförändrat belopp, sammanlagt 7 000 kronor.

Bidrag till förebyggande och släckning av brand

Detta anslag fördelar sig f. n. å tre anslagposter, nämligen skogsbrandbevakning, nybyggnad och underhåll av brandtorn m. m. samt ersättning för verksamhet vid brandsläckning m. m. De två förstnämnda posterna ha under budgetåren 1959/60 och 1960/61 uppgått till sammanlagt 340 000

kronor per år. En särskild utredning om skogsbrandbevakningens organisation och om bibehållande av skogsbrandtorn företages av riksbrandinspektören. Brandlagsrevisionen beräknar därför ifrågavarande båda poster till oförändrat belopp 340 000 kronor.

Brandsläckningskostnaderna variera med skogsbrandfrekvensen. Detta framgår av följande sammanställning av anslagsposten ersättning för verksamhet vid brandsläckning, vilken huvudsakligen avser skogsbrandsläckningskostnader:

År	Anslag	Utgift
1955/56	360 000	1 510 000
1956/57	285 000	677 000
1957/58	300 000	434 000
1958/59	300 000	525 000
1959/60	435 000	3 850 000
1960/61	550 000	—

I sextonde kapitlet föreslår brandlagsrevisionen, att ersättning av statsmedel från denna anslagspost i mindre utsträckning än vad nu är fallet skall utbetalas vid obetydliga bränder samt att därför gränsen för vad som bör anses som ringa kostnad höjes utöver de 150 kronor, som f. n. utgöra denna gräns. Med beaktande härav beräknar brandlagsrevisionen statsverkets utgift för nu berörda släckningskostnad till 500 000 kronor.

Brandlagsrevisionens i sextonde kapitlet motiverade förslag om ersättning av statsmedel för kostnader i samband med släckning av brand i statens egendom föranleder såsom där anföres en beräknad ökning av förevarande anslagspost med 500 000 kronor.

Sammanlagda anslaget till bidrag till förebyggande och släckning av brand beräknar brandlagsrevisionen sålunda till 1 340 000 kronor eller 450 000 kronor högre än anslaget för budgetåret 1960/61.

Sammanfattning

Kostnaderna för brandförsvaret under budgetåret 1960/61 framgå av följande uppställning, som bygger på 1960 års löner:

statens brandinspektion		
avlöningar		365 000
omkostnader		76 700
statens brandskola		
avlöningar		214 000
omkostnader, med avdrag för delposterna bränsle, lyse, vatten, renhållning och städning		89 200
bidrag till svenska brandskyddsföreningen och svenska brandkårens riksförbund		7 000
bidrag till förebyggande och släckning av brand		890 000
		<hr/>
		summa 1 641 900

Härtill kommer ett anslag å 200 000 till bidrag till kommuner för anläggande av branddammgar. Detta anslag har enligt beslut av 1960 års riksdag upphört med utgången av nämnda budgetår.

Statsverkets kostnader för brandförsvaret under elfte huvudtiteln enligt brandlagsrevisionens förslag bli följande:

statens brandinspektion	
avlöningar	336 000
omkostnader	76 700
statens brandskola	
avlöningar	297 000
omkostnader	135 100
bidrag till svenska brandskyddsföreningen och svenska brandkårens riksförbund	7 000
bidrag till förebyggande och släckning av brand	1 340 000
	<hr/>
	summa 2 191 800

Förslaget innebär sålunda en kostnadsökning för statsverket med 549 900 kronor.

TJUGOFÖRSTA KAPITLET

Sammanfattning

Brandlagsrevisionen har haft till uppgift att verkställa översyn av brandlagstiftningen och brandförsvarets organisation jämte därmed sammanhängande spörsmål. För utredningen ha enligt direktiven två huvudsynpunkter varit bestämmande, nämligen å ena sidan att det självklara kravet på brandförsvarets effektivitet icke får eftersättas samt å andra sidan att brandförsvaret bör vara ordnat så rationellt att onödiga kostnader ej uppkomma.

De värden, som skyddas av brandförsvaret, uppgå till drygt 300 miljarder kronor. De brandskador, som ersättas genom försäkring, utgöra numera omkring 125 miljoner kronor årligen, vartill komma skador å statens samt vissa kommuners och enskildas oförsäkrade egendom till okänt belopp. Produktionsbortfall m. m. till följd av brand kan uppskattas till omkring 50 miljoner kronor per år. Kostnaderna för att förebygga och bekämpa brand utgöras årligen av statens kostnader, 1,5 miljoner kronor, kommunernas kostnader, omkring 90 miljoner, brandförsäkringsinrättningarnas administrationskostnader ungefär samma belopp samt fastighetsägares och andras kostnader för förebyggande åtgärder, vilka icke låta sig beräknas.

Det har icke varit möjligt att finna det belopp, vartill brandförsvarkostnaderna vid en viss tidpunkt böra uppgå för att summan av dem och de totala skadorna skall bli den lägsta möjliga. Däremot kan fastslås, att den kostnadsstegring som skett inom brandförsvaret sedan år 1944 ter sig rimlig, om den sätts i samband med de värden brandförsvaret haft att skydda. Utredningen har givit vid handen, att några avsevärda förändringar i samhällets utgifter för brandförsvaret f. n. icke äro påkallade.

Brandlagsrevisionen framlägger förslag till ny brandlag och ny brandstadga. Denna lagstiftning är avsedd såsom en ram, inom vilken kommunerna i brandordningar skola avpassa brandförsvaret efter de lokala förhållandena. Författningsbestämmelserna äro gemensamma för stad och landsbygd. Härigenom har författningstexten kunnat förenklas och antalet paragrafer minskas.

Brandförsvaret blir liksom hittills i princip en primärkommunal angelägenhet med viss skyldighet för de enskilda att sörja för brandförvar

inom sin egendom. Kommunerna äro i huvudsak lämpliga som verksamhetsområden för brandförsvaret, ehuru samverkan mellan kommuner bör ske i större utsträckning än som nu är fallet. I flertalet fall kunna brandkårerna alltjämt bygga på borgarbrandpersonal.

Avtal är den lämpligaste formen för kommunal samverkan inom brandförsvaret. Brandlagsrevisionen lämnar en utförlig redovisning för de möjligheter som här stå till buds men föreslår icke att samverkan skall kunna tvångsvis åvägabringas. Skyldigheten att lämna släckningshjälp bibehålles som ett komplement till släckningsavtalen och utvidgas i vissa hänseenden.

Begreppen yrkesbrandkår och borgarbrandkår utgå ur författningstexten. Personalen indelas i heltidsanställd (*yrkesbrandpersonal*), deltidсанställd (*borgarbrandpersonal*) och tjänstepliktig. Kommunal brandstyrka, d. v. s. personalen i allt brandförsvär, varmed kommunen har befattning, må bestå av lämplig kombination av dessa personalgrupper. Heltidsanställning bör ske successivt allteftersom förhållandena så kräva. Tjänstepliktig personal, som ingår i brandstyrkan, benämnes *brandvörn*. Brandvörn skall förekomma endast i kommun, där det befinnes erforderligt.

Några bestämmelser om kommunernas befattning med ambulanstjänst eller räddningstjänst och annan liknande verksamhet, som icke är ett led i förebyggande och bekämpande av brand, föreslås icke. Jämlikt kommunalagen äro kommunerna berättigade att ombesörja sådana angelägenheter.

Bestämmelserna om alarmering anpassas efter den tekniska utvecklingen. SOS-centralerna böra i större utsträckning än som f. n. sker få utnyttjas som brandalarmeringscentraler. Samverkan mellan kommuner i kretsar för fjärralarmering bör komma till stånd, där de geografiska och tekniska förutsättningarna äro gynnsamma.

Brandsynen koncentreras till byggnader, upplag och andra anläggningar, som äro särskilt brandfarliga eller där brand kan medföra fara för ett större antal människor. Dessa objekt bli föremål för *regelbunden brandsyn* med frister, som bestämmas i särskild för ändamålet av brandchefen för teckning. För övriga byggnader, upplag och anläggningar sker regelbunden tillsyn liksom hittills av skorstensfejaren i samband med sotning. Kommun kan i brandordningen bestämma att den del av denna tillsyn, som avser eldstäder m. m., må av skorstensfejaren på eget ansvar verkställas såsom *eldstadsbrandsyn* i samband med föreskriven sotning. *Särskild brandsyn* hålles när brandchefen finner erforderligt.

Brandsyn sker i princip såsom enmansförrättning av brandchefen eller brandbefäl, som brandchefen därtill förordnar. I brandordningen må emellertid bestämmas, att brandsyn skall förrättas av en nämnd, bestående av brandchefen eller annat brandbefäl såsom ordförande och en eller två därtill lämpliga personer, som utses av brandstyrelsen, samt att eldstadsbrandsyn som nämnts skall förrättas av skorstensfejaren.

Liksom hittills kunna kommunerna om de så önska kommunalisera sotningen. Auktoriserad skorstensfejare med mästarutbildning skall i princip finnas i alla kommuner. Härför erfordras på sina håll överenskommelse mellan två eller flera kommuner att utse samma skorstensfejare. Sotning, som enligt brandordningen erfordras ur brandförvarssynpunkt (föreskriven sotning), får utföras endast av skorstensfejaren. Undantag må av brandstyrelsen beviljas dels för anläggningar med egen kompetent sotningspersonal, dels för enstaka byggnader långt från kommunens centrala delar.

Det har icke visat sig möjligt att erhålla ett tillfredsställande underlag för bestämning av de sotningsfrister, som erfordras ur brandförvarssynpunkt. Liksom hittills skall i brandordningarna bestämmas om sotningsfristernas längd. I princip böra fristerna vara desamma oavsett sotningsobjektets belägenhet i tätort eller på landsbygden. Längsta sotningsfristen är bestämd till två år med undantagsmöjlighet för eldstäder, som användas blott sporadiskt. Brandlagsrevisionen lämnar vissa allmänna synpunkter, som böra vara vägledande vid bestämning av sotningsfristerna. Begränsning av imrörensningen förordas.

Omkring hälften av de brandförsäkringsersättningar, som årligen utbetalas, avse brandskador å industrier. Större industrier, där brandfaran är framträdande, föreslås kunna åläggas att för sitt eget skydd uppsätta egen brandkår. Industribrandkårer bli skyldiga att lämna släckningshjälp under samma förutsättningar, som gälla för kommuner inbördes. Någon skyldighet för industrier eller andra anläggningar att helt eller delvis övertaga eller svara för brandförsvaret inom kommunen i övrigt föreslås däremot icke. Samarbete mellan arbetsgivare och arbetstagare för brandförsvarets främjande på arbetsplatserna rekommenderas. De former för sådan samverkan, som givas i arbetarskyddslagstiftningen, kunna här utnyttjas.

Den släckningstekniska utvecklingen inom skogsbrandförsvaret gör det nu möjligt att i alla kommuner samordna skogsbrandförsvaret med bygdebrandförsvaret. Härmed ernås även organisatoriska förenklingar.

Länsbrandinspektörerna bibehållas med i huvudsak oförändrade uppgifter. De skola i första hand intaga ställningen av länsstyrelsernas experter. Sysslan bör alltjämt uppehållas som deltidstjänst av kvalificerade yrkesbrandbefäl. Där så erfordras böra de erhålla biträden med samma kvalifikationer. De särskilda länsskogsbrandinspektörerna utgå. Den verksamhet, som bedrivs av brandkårsförbundens konsulenter och av vissa i statliga verk anställda befattningshavare med brandförvarsuppgifter, är alltjämt av betydelse och bör fortgå.

Statens brandinspektion bibehåller nuvarande arbetsuppgifter med vissa inskränkningar. Inspektionen får i princip endast rådgivande funktioner samt skall i ärenden av principiell betydelse eller större vikt vara skyldig

att samråda med berörda myndigheter och organisationer. En viss personalminskning föreslås. Inspektionen, som icke vidare skall ha ansvar för civilförsvarets brandtjänst utan därutinnan allenast fungera som civilförsvarsstyrelsens remissinstans, blir ett under Kungl. Maj:t självständigt verk med riksbrandinspektören som chef samt med egen personalförteckning. Administrativ och kameral service tillhandahålles av kostnadsskäl av annat lämpligt ämbetsverk.

Kompetenskraven på brandbefälet göras avhängiga av huruvida vederbörande är heltids- eller deltidsanställd. Heltidsanställda befattningshavare skola vara yrkesutbildade. För det högsta yrkesbrandbefälet, som skall bestrida huvuddelen av tjänsterna som heltidsanställda brandchefer och vice brandchefer samt brandkaptener, föreslås en till brandingenjörs-examen ledande förbättrad utbildning, vilken till följd av högre inträdeskrav ej blir längre än motsvarande nuvarande utbildning. Utbildningen till yrkesbrandmästare förlänges något till att omfatta en hel vårtermin och leder till brandmästarexamen. Denna kan i särskilda fall ge behörighet såsom heltidsanställd brandchef i vissa kommuner.

För huvuddelen av de deltidsanställda brandcheferna och vice brandcheferna föreslås en till två månader förlängd utbildning, föregången av viss tids tjänstgöring vid brandkår. Förslaget, som för landskommunerna innebär en skärpning, är föranlett av kommunernas genom kommundagsmötets beslut år 1952 ökade områden med tätorter i huvuddelen av kommunerna samt av den tekniska utvecklingen särskilt inom det förebyggande brandförsvaret. Förslaget är också förutsättning för den som rationell ansedda enmansbrandsynen. För ett mindre antal landskommuner, där brandriskerna och övriga förhållanden så medgiva, blir emellertid en kortare utbildning tillfyllest.

En viss upprustning av statens brandskolas lokaler och undervisningsanordningar är erforderlig. Genomföras brandlagsrevisionens utbildningsförslag krävs ock en förstärkning av lärarpersonalen. Brandlagsrevisionen framlägger ej detaljerade förslag i de ämnen, som beröra brandskolan utan föreslår att detta får ankomma på skolans styrelse efter det att statsmakterna tagit ställning till revisionens förslag.

Enligt beslut av 1960 års riksdag upphöra statsbidragen till brandstationer och branddammar. Vad beträffar statens medverkan i skogsbrandsläckningskostnaderna föreslår revisionen inga principiella förändringar. Däremot föreslås, att staten i viss utsträckning bör ersätta kommun för släckningskostnader i samband med brand i egendom, som äges eller innehaves av staten. Kostnaden härför uppskattas under normala brandår till omkring en halv miljon kronor.

Liksom hittills skola kommunerna för brandförsvarets angelägenheter kunna utse en särskild brandstyrelse eller anförtro dessa åt en redan befintlig styrelse eller nämnd. Kommunallagens bestämmelser göras tillämp-

liga även på särskild brandstyrelse. Ordet brandstyrelse användes därför som teknisk term för den kommunala brandförsvarsmyndigheten, oavsett hur den är utsedd.

Ledningen av kommunens brandförsvär skall närmast under brandstyrelsen handhavas av brandchefen. I förslaget återfinnes en närmare redogörelse för innebörden härav och av brandchefens befälsmyndighet.

Typexempel på brandordningar böra till kommunernas och länsstyrelsernas ledning utarbetas av statens brandinspektion.

Särskilda yttranden

Av herr Ferdinand Nilsson

Till utredningens förslag avseende reviderad brandlagstiftning får jag anföra nedan angiven avvikande mening.

Utredningens förslag beträffande anordnande av brandsyn, som återfinnes i Förslag till Brandstadga 11—14 §§, vidgar tjänstemännens verksamhetsområde på den aktiva lekmannaverksamhetens bekostnad. I det stora flertalet kommuner torde det fortfarande vara att föredraga att behålla brandsynebesiktningens karaktär av förrättning verkställd av en nämnd.

På allt för många områden av det kommunala livet reduceras lekmännens direkta handläggning av arbetsuppgifterna och tjänstemän träder i stället. I flertalet kommuner torde uppgifterna i samband med brandsyn icke vara mera komplicerade än att icke ett inslag av lekmän vid förrättningarna kan vara till gagn. Detta icke minst, när det gäller kontakten med kommuninvånare vid avgörande av många omdömesfrågor.

Många skäl talar sålunda för att icke, såsom i utredningens förslag skett, anvisa åt lekmanainflytande en ställning på undantag medan tjänstemannalinjen blivit huvudalternativ.

Alldeles särskilt måste det framstå såsom olämpligt att eventuella förelägganden i anledning av vid brandsynebesiktning framkomna anmärkningar skall avdömas av en enda person i kommunal tjänstemannaställning. Så vill man icke gärna se den kommunala självstyrelsen fungera. Hänvisningen till att den av åläggandet drabbade i enlighet med vad som säges i 16 § brandlagen har möjlighet att anföra besvär i länsstyrelsen må ha sitt värde, men denna besvärinstans beträffande den kommunale tjänstemannens åtgärd ligger utanför det kommunala planet. Steget att besvära sig över ett eventuellt summariskt administrativt bedömande så långt borta och så högt upp som hos länsstyrelsen bör icke vara en förstahandsåtgärd när det gäller ett mellanhavande med en kommunal tjänsteman. Alla ärenden som i detta sammanhang uppkommer är icke heller av en storleksgrad som motiverar besvär hos länsstyrelsen. Men även i dessa fall är det ur den kommunala sammanlevnadens synpunkt av värde att inom den kommun, som anställt brandchefen, ha en besvärinstans beträffande hans ålägganden. Det ansvar som enligt utredningens förslag avses för kommunen på brandförsvarets område motiverar väl, att en kommunal instans träffar sådana

avgöranden som här avses — i den mån som vederbörande icke vid besiktningen låter sig övertygas om riktigheten av därvid gjord erinring. Den myndighet som inom kommunen bör ifrågakomma för ärendets prövning synes vara brandstyrelsen. Inom denna kan avgörande ske på brandchefens föredragning och på grundvalen av besiktningsprotokollet, sedan vederbörande beretts tillfälle att däröver ange sina synpunkter. I segslitna fall bör givetvis besvär hos länsstyrelsen över brandstyrelsens avgörande i vanlig ordning kunna anföras.

I överensstämmelse härmed förordas att 11 § 3 mom. Förslag till Brandstadga erhåller följande lydelse:

11 §.

3 mom. Brandsyn förrättas av utav brandstyrelsen förordnad nämnd av minst tre därtill lämpliga personer.

Dock må i brandordningen bestämmas, att brandsyn skall förrättas av brandchefen eller den, som på förslag av brandchefen härtill av brandstyrelsen förordnas, samt att eldstadsbrandsyn skall förrättas av distriktets skorstensfejare i samband med föreskriven sotning.

Likaså förordas att 13 § måtte erhålla följande lydelse:

13 §.

Vid brandsyn och efterbesiktning skall föras protokoll. Därest protokollet innefattar anmärkning, skall avskrift av detsamma vid synetillfället eller ofördröjligen därefter tillställas den som därav beröres. Åläggande, som i 12 § avses, beslutas av brandstyrelsen, sedan den som av anmärkningen beröres sålunda beretts tillfälle yttra sig däröver.

Anteckningar — — — — kommunen.

Av herr Axel Peterson

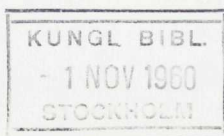
Brandlagsrevisionen berör i femtonde kapitlet frågan om central yrkesutbildning vid statens brandskola för alla heltidsanställda brandmän. Revisionen anser sig icke kunna förorda att en sådan utbildning nu anordnas. Härutinnan är jag ej ense med revisionens övriga ledamöter.

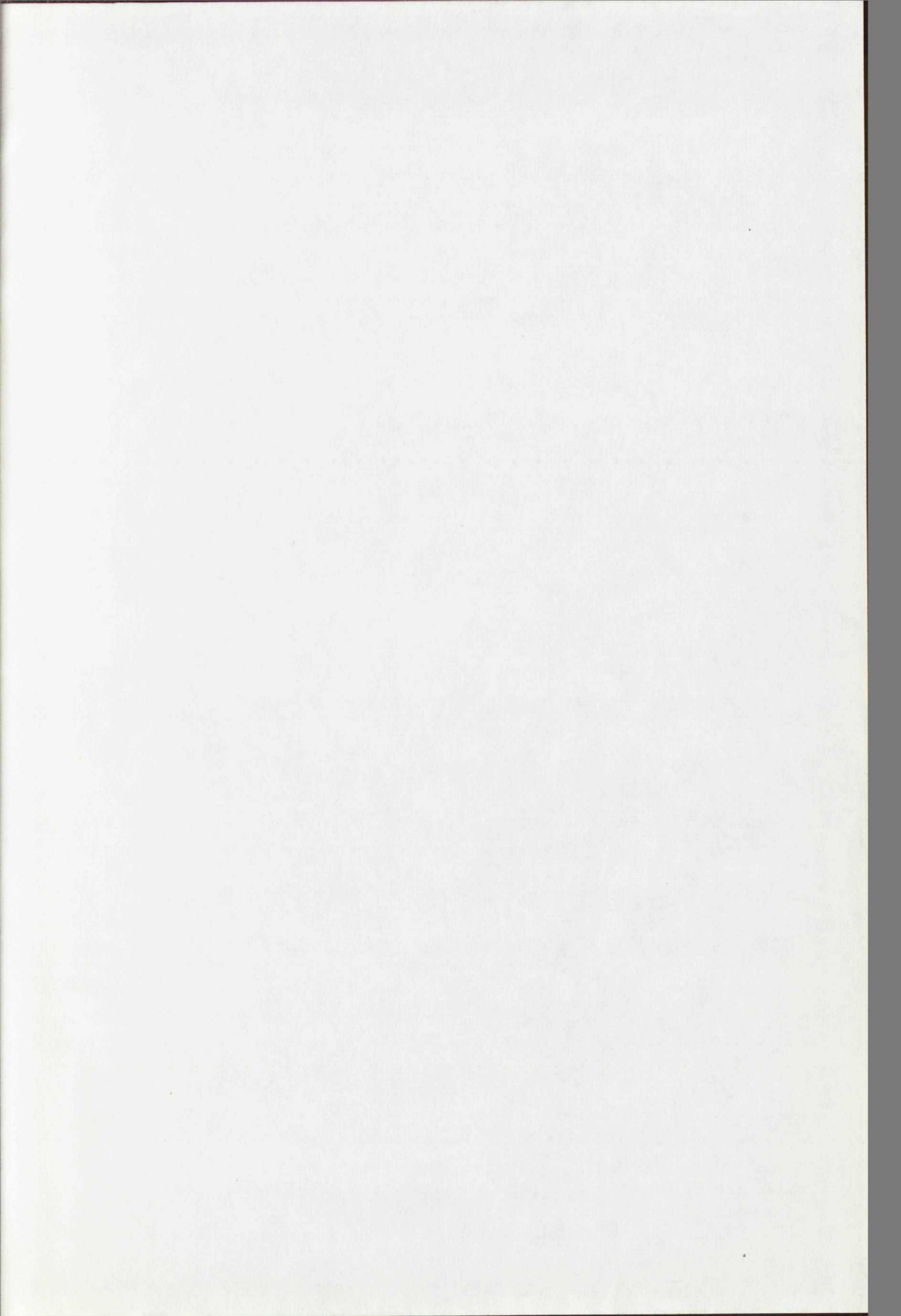
Brandlagsrevisionen redovisar i detta ämne de skäl, som av svenska stadsförbundet anförts mot den ifrågasatta utbildningen. Härtill vill jag anföra, att viss utbildning av med yrkesbrandmännen jämförlig obefordrad personal redan f. n. sker på de kommunala huvudmännens bekostnad, exempelvis inom sjukvården. Risken att brandmännen, därest de på kommunens bekostnad skulle erhålla utbildning vid brandskolan, skulle komma att därefter lämna kommunens tjänst är enligt vad erfarenheten

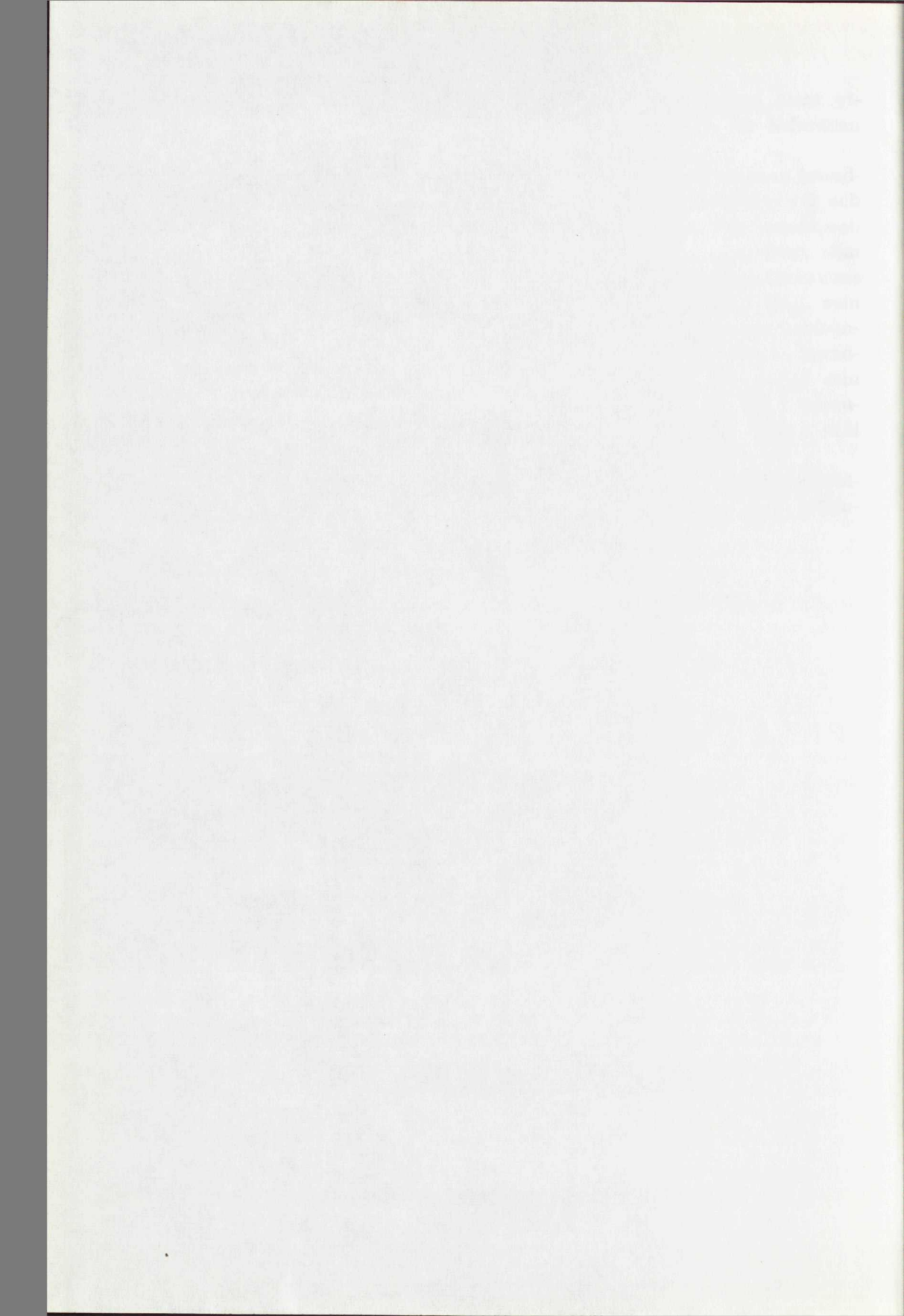
i fråga om de utbildade brandförmännen och brandmästarna visar ytterst liten. Några större svårigheter beträffande grunderna för befordran till brandförman torde icke heller behöva uppstå.

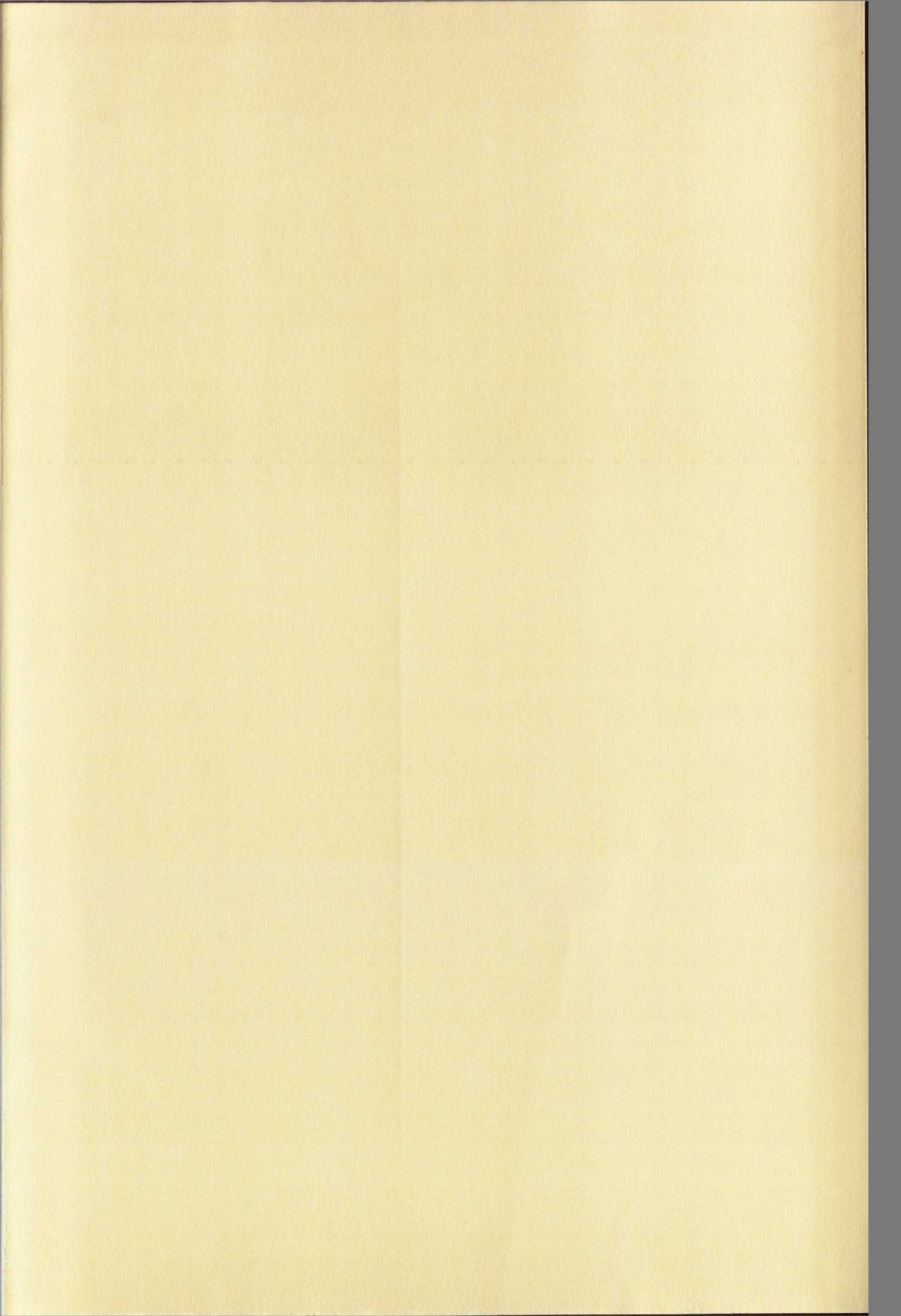
De av brandlagsrevisionen föreslagna kortare regionala kurserna i brandsläckningslära för heltidsanställda brandmän innebära naturligtvis i och för sig ett visst framsteg. Kurserna äro emellertid starkt begränsade och kunna ej ge en tillräckligt allsidig utbildning i de arbetsuppgifter, som åvila brandmännen. De kunna ingalunda motsvara yrkesbrandmännens önskemål om en centralt ordnad yrkesutbildning av allsidigt slag, som framförts under en lång följd av år och vunnit instämmande av sakkunskapen, representerad av riksbrandinspektionen, styrelsen för statens brandskola och brandbefälet. De företagna undersökningarna visa enligt min mening, att kostnaderna för en sådan utbildning för de berörda kommunerna icke äro så stora att kostnadsökningen bör få anses utgöra skäl emot utbildningen.

På grund av vad ovan anförts yrkar jag, att regelbunden yrkesutbildning sker efter de grunder, som av brandlagsrevisionen övervägts i femtonde kapitlet.

Statens offentliga utredningar 1960

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Förslag till namnlag. [5]
Rättssäkerheten vid administrativa frihetsberövanden. [19]
Medicinska äktenskapshinder. [21]
Lagberedningens förslag till jordabalk m. m. 1. Lagtext. [24] 2. Motiv till balken. [25] 3. Motiv till lagen om införande av nya jordabalken m. m. [26]
Förverkande på grund av brott. [28]

Utrikesdepartementet

Försvarsdepartementet

Krigsmaktens högsta ledning. [12]
Besparingar inom försvaret. [23]

Socialdepartementet

Allmänna yrkesinspektionen. [20]
Bohuslän. [22]
Förskolläroarbetsutbildningens organisation. [33]

Kommunikationsdepartementet

Finansdepartementet

Fastighetsbeskattningen. [4]
Studiekostnader vid beskattningen. [6]
Redogöraransvaret och anmärkningsprocessen. [7]
Preliminär nationalbudget för år 1960. [8]
Banklikviditet och kreditprioritering. [16]
Reviderad nationalbudget för år 1960. [18]
Betänkande angående inrättande av en fond av malmvinstmedel till främjande av naturvetenskapligt och tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete. [31]
Statliga företagsformer V. [32]

Ecklesiastikdepartementet

1957 års skolberedning. 2. Individuella differenser och skoldifferentiering. [13] 3. Kursplaneundersökningar i matematik och modersmålet. [15]

Jordbruksdepartementet

Högre utbildning, forskning och försök på lantbrukets område. [2]
Grusexploateringen i Sverige. [3]
Forskning och högre utbildning på skogsbrukets område. [17]
Objektiviteten vid forskning och försök på växt-näringsområdet. [30]

Handelsdepartementet

Översyn av lagen om försäkringsrörelse. [11]
Offentlig provningsverksamhet. Behov och resurser. [27]

Inrikesdepartementet

Folkvandvården. [1]
De ekonomiska villkoren för en huvudmannaskapsreform inom mentalsjukvården. [9]
CP-vården. [14]
Frågan om åtgärder för att förbättra konsumtionsmjölkens beskaffenhet. [29]
Reviderad brandlagstiftning. [34]

Civildepartementet

Statstjänstemäns förhandlingsrätt. [10]